C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka (2)\Merle_Robert-Dedictvi_otcu_02-V_rozpuku_mladi.pdb

PDB Name: Merle - DO2 - V rozpuku mladi
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 25.9.2007
Modification Date: 25.9.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

ROBERT MERLE

V ROZPUKU MLÁDÍ

1. Hospoda U dvou andělů

Aj zajisté! Byť jsem byl nadšen, že cválám s milým bratrem Samsonem a naším sluhou Miroulem přes hory a doly po velkých cestách Francie, přesto se mi chvílemi svíralo srdce, že ponechávám tak daleko za sebou na Sarlatsku mespechské baronství. Málo chybělo, aby mi při té kavalkádě nevhrkly slzy do očí pokaždé, kdykoliv jsem si připomněl velké, cimbuřím zježené hnízdo, kde jsem se vylíhl a opeřil, chráněn před zmatky doby jeho hradbami, ještě však více udatenstvím otce, strýce Sauveterra a našich vojáků, neboť naše périgordské přísloví správně říká: Nejsou dobré zdi, jsou toliko dobří lidé.

Inu cožpak! Dosáhli jsme patnácti let, nacpali si do hlavy latinu (kde už sídlily vedle sebe provensálština s francouzštinou), k tomu jsme řádně prokázali chrabrost v boji na předměstí Lendrevie - nebylo už třeba vylézt konečně z teplého prachového peří, v němž nás chovala naše Barberina, opustit, jak jsem rád říkával, dětské peřinky, a jelikož jsme měli smůlu, že jsme mladší synové (a můj vřele milovaný bratr Samson navíc levoboček), pilně studovat, a to, jak byl rozhodl otec, v Montpellieru.

V tomto dobrém městě sám studoval v rozpuku svého mládí. Bylo mu nadmíru drahé a měl za to, že jeho lékařská kolej, kde druhdy obhájil své teze Rabelais, předčí všechny ostatní, čítaje v to i Paříž, smělostí, rozmanitostí a novostí svého vyučování, ježto se skvělo, jak říkal, v této druhé polovině století živějším leskem než salernská škola ve století předcházejícím.

Ostatně cesta ze Sarlatu do Montpellieru byla věru dlouhá a nebezpečná, najmě pro tři hugenoty, kterým nebylo dohromady ani padesát let a cestovali v dobách ještě tak zvichřených na konci válek, v nichž se naši a katolíci tak krutě rdousili. Pravda, mezi oběma stranami vládl nyní jakýs takýs mír, leč reptavý a mrzutý. Starosti našich znovu propukly v roce 1565 po setkání bayonnském, kde Kateřina Medicejská, v tajnosti vyjednávající s vévodou z Alby, podle pověsti vyslovila ochotu, že vymění sňatek své dcery Margot s Donem Juanem Španělským za krev francouzských hugenotů. Než Filip II. nakonec odmítl, nikoliv bez nadutosti, spojit poznovu svou krev s francouzským trůnem. Ba ještě hůře: rok nato nejkatoličtější král, popuzený tím, že se Francouzi usadili tak blízko jeho držav v obou Amerikách, a ve své zlosti náhle zapomínající na slova evangelia, dal lstivě zmordovat naše bretonské osadníky na Floridě. Kateřinu Medicejskou pojal nad tím nemalý hněv, takže Španěl ztratil na dvoře francouzském něco svého vlivu a neodvažoval se už ve svém papeženském horlení vymáhat tak hlasitě mordování našich protestantských vůdců a vyhnanství nebo hranici pro zástupy našich bratří.

Když byly tyto krvavé záměry alespoň na čas odvráceny, na Francii se znovu trouflo usmát štěstí. Podobalo se, že mír se poněkud upevnil, nejzavilejší papeženci ztratili mezi královskými poddanými odvahu, nejsouce už podporováni Španělem, a umírnění katolíci nalezli znovu naději na urovnání s našimi. Při harcování královstvím bylo nutno počítat ještě s odranci, kteří ve zmatcích občanských válek zamořovali lesy, vybírali výkupné na rozcestích, obsazovali mosty, aby tam vymáhali mýtné, a nespokojeni lupem dopouštěli se se zbraní v ruce nekonečných výtržností.

Pravda, od nejútlejšího věku jsme byli cvičeni ve zbrani - sotva nám byl prošel hrdlem poslední doušek mléka z Barberininých krásných prsů - krom toho jsme byli pro tuto příležitost po zuby ozbrojeni: na hlavě jsme měli šišák, hruď nám chránil lehký krunýř, o nohu tloukl krátký mečík, za opaskem visela dýka, ze sedlových vaků vyčuhovaly pažby bambitek a hákovnice nám nesl nákladní kůň, Miroul ho vedl za opratě, i mínili jsme se Samsonem, že se těchto zlotřilců nemusíme obávat. Než Miroul navzdory svému mládí už byl poznal zrádnost velkých cest a opakoval nám, jak už to byl činil otec, že záchrana nikterak netkví v boji, kde by vítězství bylo k ničemu, by-li by někdo z nás raněn, leč v útěku, při němž by nám přinesla výhodu větší hbitost našich ořů. Vzácná to rada, neboť opatrnost nebyla u Miroula dcerou zbabělosti. Byl drobný, leč obratný tou měrou, že lezl po zdi jako moucha na muřích nožkách, a rána z jeho kopí vyrážela v boji prudce a hbitě jako hrubý šíp ze samostřílu, i vyrovnal se tak třem vojákům. Nemyslete si, že práším po gaskoňsku, mluvím pravdu pravdoucí. Ostatně brzy se to ukáže.

Co se tkne doby naší cesty, může vás překvapit svou časností, začínají-li přednášky v Montpellieru až na svatého Lukáše , ale brzy jsem pochopil, že otec se rozhodl vyslat nás tak brzy s tím úmyslem, aby mé vyléčil z převeliké zádumčivosti, do níž jsem upadl po smrti své sestry po mléce Héličky. Před měsícem zesnula v Pánu po velikém utrpení v květu svých devatenácti let. I miloval jsem ji vřelou láskou navzdory jejímu skromnému stavu a pohrdání prvorozeného bratra Františka; který v této chvíli setrvával v bezpečí našich zdí očekávaje, že se stane baronem, až Stvořitel k sobě povolá našeho otce. A čekat František mohl zajisté ještě dlouhá léta, otec byl bohudíky i po padesátce čilý a zdravý, před rokem unesl Frantinu, komornou své zesnulé choti, z předměstí Lendrevie od bran morem zachváceného Sarlatu, čele s mečem v ruce a se Samsonem a mnou po boku hordě krvelačných odranců.
Byl jsem hugenot, to je pravda, leč byl jsem jím méně než bratr Samson, protože jsem nebyl jako on od prvního dechu kojen reformovaným náboženstvím, moje matka mě byla vychovala v náboženství římském. Obrácen jsem byl ve věku deseti let na novou víru otcem po nemalém nátlaku a matka mi na svém smrtelném loži odevzdala medailón s Marií požadujíc ode mne přísahu, že ho budu nosit až do konce svých dní. A tak vyznávaje reformované náboženství, nosil jsem věrně kolem krku obraz a jakoby symbol náboženství katolického.
Snad proto se mi důvěrnosti, do nichž mě zasvětila za našich sladkých a láskyplných nocí Hélička, dokud ještě byla naživu, zdály mnohem méně zavrženíhodné, než by připadaly mému nevlastnímu bratru Samsonovi, jehož převeliká krása se pojila s horoucí ctností, ač byl živoucím dokladem toho, byv počat mimo manželství, že můj otec přes své hugenotství mohl zbloudit z přímých cest, aniž Pán postihl svým hněvem plod jeho hříchu - ostatně nepostihl ani hříšníka samotného, tak veliký byl blahobyt Mespechu item bohatství, jež na něm nahromadily dobrá hugenotská šetrnost a obratné hospodaření s našimi polnostmi.
Otec nechtěl, abychom cestou do Montpellieru projížděli hornatým středem země, kde by byly léčky odranců převelice snadné. Dal přednost tomu, abychom se za Cahorsem a Montaubanem dali přes Toulouse, Carcassonne a Béziers, kde cesta běžela rovinou, a jakkoliv byla samozřejmě delší, byla také bezpečnější zásluhou nemalého počtu lidí, kteří tady cestovali na koních nebo tu řídili povozy. Nicméně sotva v polovině naší cesty, když jsme ložírovali v jednom toulouském předměstí v hospodě U dvou andělů, dověděli jsme se od hospodské (čiperné vdovy), že jakás silná horda, která měla své brlohy v horách corbiéreských, oloupila a zmordovala před čtrnácti dny mezi Carcassonnem a Narbonnem kupeckou karavanu, ač tato byla dobře chráněna třemi muži vojenského doprovodu.
Tato truchlivá novina nám zavdala příčinu k mnohému přemýšlení a radili jsme se v jizbě U dvou andělů, kdež jsme se Samsonem pobývali - Miroul měl lůžko v přilehlém pokojíku - i seděli jsme všichni tři v kruhu na stoličkách a Miroul kousek od nás držel na kolenou violu, z níž chvílemi vyluzoval chmurné tóny co doprovod k našim vylekaným úvahám. Neboť jsme nevěděli, na kterého svatého nebo ďábla mužské či ženské přirozenosti se obrátit, neodvažujíce se pokračovat v cestě za tak hrozivého nebezpečenství, a ještě méně napsat otci, jehož odpověď by nás mohla stihnout leda za čtrnáct dnů.
"Čtrnáct dní v hospodě U dvou andělů!" zvolal Samson, potřásaje krásnými měděnými vlasy. "To by byla zkáza měšce, hříšná zahálka, ďábelské pokušení …"
V tu chvíli Miroul na mě pohlédl a třikrát brnkl do strun, aby podtrhl trojí nebezpečenství, ježto číhá v těchto místech na nás tři zelenáče. A byl jsem sám udiven, že ani nevinnému Samsonovi neuniklo, jak ty tmavovlasé a baculaté pokojské sloužící v hojném počtu v hospodě se nikterak netváří, že by si chtěly brát za vzor ty dva anděly z vývěsního štítu, kteří po pravdě řečeno neměli zásluhu na své ctnosti, jsouce vyřezáni ze železa.
Hotovil jsem se odpovědět na tuto stýskavou poznámku, když po Miroulově posledním tónu propukl znenadání v Řeznické ulici, kdež hospoda sídlila, převelice mocný povyk, dupot koňských kopyt, klení a křik. Přiskočil jsem k oknu (musel jsem je otevřít, abych viděl, neboť bylo jako všechna okna do ulice opatřeno nikoliv sklem, nýbrž naolejovaným papírem). Samson běžel za mnou, i Miroul s violou v ruce, a za stmívání jsme viděli, jak z vysokých hnědáků s mocnými zadky a dlouhými ocasy seskakuje na lesklé dláždění dobrá padesátka cestujících mužů i žen v oděvech sic zaprášených, ale skvěle zbarvených a z dobré látky, a tito lidé byli ozbrojeni tu hákovnicí, tu bambitkou, tu mečem, ženy pak a matróny měly za útlými pasy dýky a na hlavě jim seděly na ochranu před sluncem jižních krajin klobouky obrovské jako štíty. Mužové i ženy byli rozmanitého stáří i postavení, ale nadmíru velcí, ramenatí, plavovlasí a modroocí, nicméně někteří a některé z nich, jak jsem si všiml, byli zcela jiného typu, malí, zavalití, snědí a tmavovlasí, avšak všichni ti lidé, plaví i tmaví, byli tuze spokojení, že slézají z koní a nalézají přístřeší, i křičeli a hartusili, až uši zaléhaly, tváře měli zarudlé, hlasy ochraptělé, smáli se z plna hrdla a z radosti, že stojí na zemi, se strkali, pletli jeden druhému pod nohama, objímali, mocně plácali po plecích i po zadcích, nebo zase pokřikovali, volali na sebe z jednoho rohu ulice na druhý a řvali, div si chřtány nenatrhli - jejich statní koně zatím se potili, až se z nich kouřilo, hrabali kopyty, potřásali plavou hřívou a ržáli po ovsu, div bubínky nepopraskaly. Zkrátka lidé i zvířata provozovali v této Řeznické ulici takové lomození a neslýchaný rumrajch, jako by celé vojsko vzbouřených nuzáků obléhalo konšelský dům.
Všecek dobrý lid toulouský z předměstí byl jako my na stráži u oken, mlčky okouněl s očima vyvalenýma z důlků a navýsost se divil poslouchaje, kterak přibyvší pocestní vřeští prapodivnou hatmatilkou, v níž se francouzská slova (nikoliv však vyslovovaná ostrým pařížským přízvukem) mísí s hantýrkou, které dobré matky syn ani zbla nerozuměl. Houf se konečně za nekonečných strkanic a zmatků vecpal do hospody, mezitím přibíhali čeledíni, aby se chopili koní a odvedli je do stájí, přičemž s obdivem vykřikovali, jak široké mají plece a jak mocné zadky. Pod našima nohama, jakkoli jsme byli v druhém patře Dvou andělů, to rámusení pokračovalo a bylo tak silné, až se zdi otřásaly. Někdo zaklepal na dveře, Samson a já jsme byli převelice zaměstnáni u okna prohlížením koní, i pravil jsem Miroulovi, aby otevřel. Což učinil s violou v ruce, neboť ji ani na chvíli neopouštěl, ba ani na lůžku.
I objevila se sama hospodská - spatřil jsem ji koutkem levého oka, pozoruje komoně - byla snědá, živá a čilá, hrubě pěkně oděná do žluté suknice a do stejnobarevného sešněrovaného živůtku, který vytlačoval ven tak krásné, tak

kulaté a tak se dmoucí poprsí, že bylo věru nehodné je takto vystavovat, nebylo-li dovoleno je laskat.
"Můj hezký panáčku," pravila hospodská svou toulouskou mluvou Miroulovi, "jsi-li sluhou těch krásných urozených pánů z Périgordska, které vidím lelkovat u okna?"
"Arci!" odvětil Miroul a dvorně zabrnkal na violu. "Jsem v jejich službách a všecek ochotný k službám vašim dáte-li mi příležitost, má vzácná hostitelko," dodal a zabrnkal na druhou strunu, i bylo obdivuhodné, co jí tím dokázal říci na doplnění svých významných pohledů.
"Na mou křesťanskou víru!" rozesmála se hospodská, "sluho, ty máš hubu dobře rozříznutou, jak vidím, a ta tvoje muzika taky. Jak ti říkají?"
"Miroul, k vašim službám," pravil náš sluha a brnkaje do strun violy, tiše k tomu zanotoval:

Miroul, oko každé jiné!
Jedno modré, druhé hnědé!

Leč toto mi, žel, krutě stisklo srdce, neboť takto přijímala Miroula Hélička, když se jí ulevilo při jejím dlouhém umírání a když on na mou prosbu přicházel s violou v ruce a snažil se dát jí zapomenout na její kruté soužení. Nicméně jsem kvapem zatlačil tuto vzpomínku do hlubin paměti. Hodlal jsem od nynějška hledět vpřed a nikoliv zpět.
"Miroul!" pravila hospodská, zamrkala a zavrtěla se, "já však nemám důvěru v chlapíka s každým okem jiné barvy. Neboť je-li modré oko počestné, hnědé je taškářské."
Bylo to řečeno tak laškovně, že jsem k tomu chtěl přispět svou troškou do mlýna, jsa ostatně vábен tou pěknou ženštinou jako železná pilina magnetem.
"Kmotro," všecek jsem se otočil a přikročil k ní rychlou chůzí se zády vzpřímenými a rukama na kyčlích, "cokoli budeš od nás žádat co pomoc, přispění nebo službu, dozajista to dostaneš, jak ti slibuji na tvou lepou tvář a spanilou postavu."
"Hle, tato řeč je tím rozkošnější, čím častěji je opakována," pravila ona.
"Budu ji opakovat každou chvíli, chceš-li, hostinská, a ve dne i v noci."
Leč hospodská, která si nepochybně myslela, že jsme šturmovali příliš hurtem a od prvého slova zašli příliš daleko, neodpověděla na to nijak než poklonou, která by mohla po pravdě řečeno přísného ducha uvrhnout v nevrlost. Neboť když se napřímila, musela své líbezné přednosti lehce zastrčit prsty do měkkého útulku svého živůtku.
"Pane," pravila s předstíraným zmatkem, "vraťme se k našim záležitostem: vizte, dorazilo k nám znenadání padesát poutníků z Normandie, kteří se bohulibě vydávají do Říma pod vedením jednoho mocného barona a půl tuctu mnichů."
"Myslím, že jsem je slyšel!" zasmál jsem se.
"Běda," pokračovala hospodská, "to ještě není nejhorší! Neboť abych je uložila, musím je naskládat po čtyřech na jedno lůžko, a v tomto lůžku - ukázala na naše - jste toliko dva. Vznešený pane, přijal byste na tuto noc dva další společníky do lůžka?"
"Muže nebo ženy?" otázal jsem se s úsměvem.
"Muže!" promluvil Samson s vážnou tváří, opouštěje okno a obraceje se k nám.
Hospodská ho chvilku mlčky pozorovala, když stál před ní ve své mužné kráse a statné souměrnosti těla. Načež hluboce povzdechla, neboť dobře cítila, jaký to před ní stojí anděl boží, a že z něho nic nemůže mít, protože tolik miluje živé.
"Nuž budou to muži," pravila hospodská s novým povzdechem, při němž se jí zavlnil živůtek a mně vytanulo pomyšlení, že by možná postoupila svoje lůžko poutníkům, aby ulehla do našeho.
"Muži, leč nikoliv mniši!" pravil Samson svým rozmilým hláskem, ale zcela chladně.
Načež hostinská s myslí notně rozjitřenou změnila vzezření.
"Pro svatého Josefa, svatou Pannu a všechny svaté!" vykřikla a hnědé oči jí ještě více potemněly, "nejste-li pak z těch morem stižených kacířů a ďáblových přisluhovačů, kteří nemohou snést vedle sebe přítomnost mužů božích?"
"Ani zdání, kmotřičko!" zvolal jsem kvapně, dobře věda, kterak jsou v Toulouse po Montlukově vítězství hugenoti podezřelí a pronásledovaní, ba i sprostným lidem. "Bratr to takto nikterak nemyslí! Bratr se obává, aby ti mniši nebyli příliš tuční a nezabírali na lůžku přílišné místo!"

"Sladký Ježíši!" pravila hospodská poznovu se smíchem. „Jste-li jako váš bratr nepřítelem oblosti?"
"Nikoliv!" pravil jsem a směle napřáhl obě ruce. "Jsou některé oblosti tak sladké na pohled, že bych je nejraději pomáhal nosit těm paním, které jimi oplývají!"
"Ale, ale!" plácla mě přes prsty mračíc se, zdaleka ne však pohněvaně. "To je pro podívání a nikoliv pro obecné užívání."
Miroul nato dvakráte třikráte brnkl do strun co ironická ozvěna a hostinská se z plna hrdla rozesmála, hledíc z jednoho na druhého zkušeným pohledem.
"Až to slepičí kdákání ustane," pravil Samson netrpělivě, "rád bych si šel lehnout."
"Však mi nikterak nepřekážíte!" zvolala hospodská, ani trochu se nestydíc. „Jestliže to, co je pod šatem, odpovídá tomu, co je navrch, s potěšením bych vás spatřila, kterak vás Pán stvořil."
"Hanba, kmotro!" řekl Samson a všecek rudý ukázal jí záda.
"Hleďme, hleďme, to jsou mi podivní urozenci! Jeden je přílišně vznětlivý, druhý přílišně chladný, a sluha má každé oko jiné barvy. Mám k vám však ještě další prosbu," pokračovala a přestala se na čas natřásat. "Ctný pane, slyšela jsem vás dnes ráno krákorat s vaším bratrem tou hatmatilkou, která se mi zdála být francouzštinou z Francie."
"Nu a? Vy tomu nerozumíte?"

"Mluvíme zde toliko provensálsky," odvětila hospodská, "jako vy sám, pane, jakkoliv s některými rozličnými slovy a jiným přízvukem. Vězte, není v Řeznické ulici tvora mužského ani ženského, který by rozuměl francouzštině z Francie ani který by ji dokázal číst, nebo dokonce psát. Ovšem co se tkne počítání," hrdě se napřímila, "to já umím."
"Nikdy hostinské počet nechybí!" zasmál jsem se. "Ale řekněte mi bez okolků, kmotro, že potřebujete pro toho normandského barona moje tlumočení."
"Tak jest," pravila hostinská.
"Nuže, kráčím s vámi," řekl jsem a postrkuje rukou tu lepou žínku z jizby, zavřel jsem za sebou dveře, nemálo rád, že unikám Samsonově pohledu.
Kráčeje za hostinskou, vstoupil jsem na hrubě temné a hrubě točivé schodiště.
"Ten mocný baron," šeptala mi ve tmě hostinská, "se jmenuje Caudebec. Pro svatou Pannu, ctný pane, přestaňte mě mačkat! Jsem-li chlebové těsto, abyste mě takto hnětl?"
"Mohu-li za to," pravil jsem, "že vaše schodiště je temné jako černé krávy ve vypáleném lese? Je přec třeba, abych se zachytil!"
"Ale, ale! Pro svatého Josefa, zachyťte se jinde! Ba věru! Vidím nyní, že jste dobrý křesťan a že nepatříte k těm ohavným kacířům, kteří nám chtějí zapovědít naše tance, naše hry a svátky našich svatých. Bodejť by mor sklátil ty nakyslé slamotrusy!"
„Jak říkáte tomu Normanďanu?" otázal jsem se, nechtěje jí odpovědět, a místo toho jsem jí sázel polibky na hrdlo a nad ňadra.
"Caudebec. Pamatujte si dobře to jméno: Caudebec. Ten urozený pán je tak hrdý, že nemá rád, když lidé nevědí, kdo je.
"Caudebec," pravil jsem.
"A vy jste Chaudebec!" Což znamená po našem horký čumák a ona se při těch slovech smála a nakrucovala. "Pro všechny svaté, vy máte ty svoje rty a ruce všude! Vždyť mě k smrti ulíbáte! Jsem vyplašenější než kočka! Přestaňte, snažně vás prosím! Mám v kuchyni plno práce s těmi zbožnými poutníky."
Jelikož však jsem neměl pomyšlení ji uposlechnout, cítě, kterak je ta její nevole předstíraná, uštědřila mi do hrudi notný štulec, který mě povalil a ji se mnou, protože jsem ji držel v pevném objetí: ten pád způsobil nemalý hlomoz na posledních dřevěných schodech, tím větší, že v sále vládlo v tom okamžení naprosté ticho, jeden mnich končil ve zbožném postoji hlasité benedicite. Naši nepříliš soustředění poutníci, předstírající zbožný vzhled, leč šilhající přitom po mísách, neměli nic jiného na práci než očekávání, až budou osvobozeni z té latiny konečným "Amen", a tehdy se ozval náš hřmotný pád a dole na schodech jsme se znenadání objevili já s hostinskou, řítíce se a kutálejíce jeden na druhém, nebo spíše já na ní, byla ta dobrá holčice tak mocně vykynutá. Vidouce to normandští poutníci, lidé nadmíru veselí a žvatlaví, jali se smát všichni sborem a bzučeli jako hejno much.

2. Baron z Caudebeku

"Ticho!" vykřikl na konci stolu dunivým hlasem baron z Caudebeku a uhodil dlaní silné ruky na dubový stůl. "Není vám stydno rušit chechtáním svatou modlitbu, jelikož před vámi spadne nějaká ženština zadkem vzhůru! Hromské dílo! Takto se chovají zbožní poutníci na cestě do Říma? Jste-liž hříšnější než pařížští kejklíři? Ticho, pravil jsem. Prvnímu, který si troufne u tohoto stolu otevřít hubu, dokud nebude modlitba skončena, rozsekám hlavu na cucky!" Rozhostilo se ticho a baron pravil:
"Dokonči, mnichu!"
"Však už jsem skončil," pověděl mnich.
"Amen!" vykřikl tudíž baron z Caudebeku a všichni, mužové i ženy, mu odpověděli a nadělali povyk, až se dům otřásal. Načež se s nesmírnou úlevou vrhli jako žraví vlci na masa, čacky polykajíce bayonnskou šunku, pečenou perličku, omelety s lanýžovou nádivkou, bigorrské klobásy, potoční pstruhy a množství dalších krmí, pro které byla hospoda U dvou andělů nadmíru věhlasná po celém toulouském kraji. Jak takto mleli sanicemi, pobíhalo od jednoho poutníka k druhému dobrého půl tuctu pokojských, tmavovlasých, a jak jsem byl pověděl, dobře stavěných a nikterak plachých, a nalévalo z vysokých konvic se smíchem a vrtěním potoky našich dobrých guyennských vín do lačných pohárů.
"Nastojte!" zvolala hospodská zvedajíc se ze země a zastrkávajíc zpátky svou hruď, "nastojte," opakovala s uspokojením a čilým zrakem přelétla stůl, ostré zuby a vyschlá hrdla.
"A zítra budou číslice na vaší tabulce hezky tučné, kmotřičko," smál jsem se, oprašuje si šat.
"Tiše, urozený pane!" šeptala mi hospodská do ucha a věru zbytečně, byla provensálština našim hostům neznámá. "Ti dobří Normanďané se mi zdají notně zazobaní. Viděl-li jste zlaté náramky těch velkých ženských? Pane můj, už tu neprodlévejme, musím do kuchyně. Učiňte, jak jsme byli pověděli. A já," dodala (a řkouc to zajiskřila okem a hebkou rukou mi hnětla paži), "já budu mít příležitost se s vámi opět sejít v některém koutě nebo zákoutí svého domu ve dne či v noci, ale vždy jako vaše ponížená služebnice."
Po této řeči se mi hluboce uklonila, leč tentokrát s rukou na líbezných vnadách, chtíc zabránit, aby opět neunikly ze svého obydlí před tímto zbožným shromážděním.
"Pane," zvolal baron z Caudebeku, míře na mě stehnem pečené perličky a koule při pohledu na mě modrýma očima v zarudlé vypasené tváři, "kdopak jste, že se nás takto opovažujete rušit v našich svatých modlitbách? Kdybyste nebyl tak mlád, proklál bych vám zde bez meškání střeva svým rapírem!"
"Pane barone z Caudebeku," začal jsem pařížskou francouzštinou a uklonil se mu, leč nikoliv až k zemi, "račte ušetřit má střeva, jakkoliv zajisté popírám, že by byla sídlem myšlení, jak to mylně tvrdili babylonští mudrci. Jmenuji se Petr ze Sioraku, jsem mladší syna barona z Mespechu v Périgordsku. Cestuji do Montpellieru studovat vědu lékařskou a přicházím vám nabídnout, že budu vaším tlumočníkem, protože rozumím provensálštině."
"Hola!" zvolal Caudebec, zvedaje drůbeží stehno k nebi. "Svatí z ráje vás sesílají! Páže, stoličku pro toho urozeného

pána! Vedle mne! Jste mou záchranou, příteli! Jsem ztracen v těchto končinách hůř než křesťan u Maurů! Tahle motovidla nerozumějí mé řeči!"
Prodral jsem se k němu, a když jsem byl blízko, baron mi vzdal poctu, tím že vstal, zdvořile mě objal a mocně mě plácal do ramenou a do zad, bez čehož bych se byl milerád obešel, tak těžké byly jeho velké ruce. Velký byl ostatně celý, krk měl jako věž, plece rozložité a hruď vyklenutou jako kůň. A k tomu světlé vlasy, hustý, rozčepýřený a splihlý knír, v zarudlé odulé tváři modré oči, jak jsem byl pověděl, krom toho byl bohatě oděný, leč kabátec měl trochu pokaňkaný, jelikož jedl jako Turek, odhazuje za sebe ohryzané kosti a otíraje si prsty o sukně o živůtek služebných, které přecházely poblíž něho a neodvážily se ho příliš odstrkovat, protože láteřil a mračil se při sebemenším odporu, vyhrožuje holčici, že jí rozseká cecíky na cucky, odtáhne-li se. Toto bylo řečeno francouzsky, čemuž nerozuměly ani za mák, ale jeho oči a hlas dostačovaly. Když si byl baron očistil prsty i kníry od omáček, nemeškal oplácávat zadek některé chudery, jsa stejně chlípný jako nábožný, což jsem mohl po libosti pozorovat, neboť jsem s ním strávil polovinu měsíce, jak vypovím.
"Příteli!" zvolal po tomto objímání, "váš kabátec je celý zaprášený, jak jste spadl. Hola! Páže! Svlékni urozenému pánu kabátec a vykartáčuj ho! Páže! Hromské dílo! Ten mezulán zase spí! Přisámbohu, já ho vykuchám!"
Řečeno po pravdě spokojil se políčkem, jemuž se ten dareba uhnul, nicméně vřeštěl, jako když prase zapichují. Načež se ke mně vrhl, bleskem mi strhl kabátec a odnesl ho, neboť ten taškář zdaleka nebyl ospalý, naopak živý jako rtuť, prolhaný, drzý, kdekomu prováděl neplechy a hubu měl notně prořízntutou, když ho jeho pán neslyšel. Bylo ostatně radostí ho pozorovat, jak stojí za baronem a chytá v letu zpola ohlodané kosti, které jeho pán odhazoval přes rameno. Toto nebyla jeho jediná obživa. Neboť kluk kradl i z misek poutníků a sbíral jim pod nosem vybrané kousky, jakmile otočili hlavu. To páže se nazývalo Rouen podle města, v němž se zrodilo, a jakkoliv to byl zvláštní způsob nazývat takto křesťana, jiné jeho jméno jsem nezvěděl. Měl zelené oči a na hlavě prales ryšavých pačesů tak tuhých a tak nepoddajných, že žádný hřeben na světě by je nedokázal učesat.
Ale pokračujme. Jsa bez kabátce, usedl jsem v košili na stolici mezi baronem a podsaditým a širokým mnichem s černým a převelice hustým obočím, které mu přepažovalo obličej vedví. Ten dobrý apoštol seděl při jídle notně daleko od stolu za příčinou hrbu, který tvořil jeho tučný teřich pod mocnou hrudí.
"Pane ze Sioraku," pravil baron rozemílaje patrem a jazykem dlouhou bigorrskou klobásu, kterou byl celou vstrčil do úst jako do pece, "tento mnich je bratr Antonín" - pronesl tu větu s plnou hubou: tedto bdich je bratr Adtodíd. Když pak klobásu konečně spořádal, jedním hltem vyzunkl pohár, aby ji spláchl, a pokračoval: "Bratr Antonín chová mou plnou důvěru. Je nadmíru učený. Má dovolení zpovídat a já mu svěřil duchovní správu našich dobrých poutníků."
Bratr Antonín se mi uklonil hlavou s milostivým vzezřením, ale probodával mě černýma očkama, zvedaje husté obočí.
Aj! pomyslel jsem si, střez se toho mniška! Snad ve mně větří hugenota: musím se mít na pozoru.
"Tohle víno není z nejhorších!" křikl baron odkládaje pohár a uchopil celou rukou druhou klobásu, místo aby ji vzal vybraně palcem a ukazovákem, jak mě tomu byla učila Barberina, která si potrpěla na slušné chování.
Když si byl nacpal celou kořist do úst, pokračoval:
"Pane ze Sioraku, důvod, proč konám tuto pouť, je moje nebohá žena, která, běda, chřadne pomalou a nepřetržitou horečkou na mém hradě Caudebeku. Příteli, uhádl jste to: jsem na cestě do Říma a chci tam požádat našeho Svatého otce, by se ráčil modlit k Panně Marii, ať se přimluví u božského syna, aby ji uzdravil."
Takové modlářství! napadlo mě, a kolik přímluvců: papež! Marie! A pročpak se nemodlí zcela prostě k Bohu nebo toliko prostřednictvím syna, jakož je psáno v evangeliích? Leč ucítiv na sobě černá, číhavá a pronikavá očka bratra Antonína, držel jsem jazyk za zuby a zatvářil se jako největší svatoušek.
"Pane ze Sioraku," promluvil tehdy bratr Antonín tím nejsladším hlasem, "nemáte-li ani špetku obav před studováním lékařské nauky v Montpellieru, kde drží vrch kacíři a hemží se jako vosy v hnízdě?"
"Dobrý křesťan se nebojí ďábla!" odvětil jsem s úsměvem.
"Aj! Toto je řeč!" zvolal baron. "Hola, děvče, víno!"
Ale číšnice, na kterou takto pokřikoval, se tvářila, že neslyší, a brzy jsem zvěděl proč.
"Můj pane tlumočníku," otočil se ke mně baron, "převelice se mi líbí tato dívčice a nade všecky ostatní, jakož ji o tom dnes v noci poučím. Povězte jí, ať mi donese víno sem na stůl a bez meškání, nechce-li, abych jí rozsekal cecíky na cucky."
‚Jdu jí to vyřídit," pozvedl jsem se nadmíru rád, že uniknu zraku bratra Antonína a že si promluvím zblízka s tak hezkou hampejznicí.
Prodral jsem se tudíž k holčici, a abych ji upokojil, položil jsem jí obě ruce na boky a povzbudivě se na ni usmál.
"Má milá," děl jsem, "nepopuzuj baronův hněv nadmíru. Přeje si tvé víno."
"Nemám nejmenší chuti," pravila po toulousku, "aby mi to hovado pošpinilo živůtek a sukně, jak to učinilo Madleně."
"A jakpak říkají tobě, má rozmílá?" pravil jsem, aniž jsem se musel nutit do úsměvu, okouzlovaly mě její planoucí krásné černé oči.
"Frantina, urozený pane," odvětila, hluboce se mi uklánějíc a třímajíc přitom vysoko v pravé ruce konvici - přelíbezný obraz, než nade vše mě zasáhlo její jméno: Frantina, vzpomínal jsem, Frantina! Jako komorná, kterou otec se zbraní v ruce vyrval moru na předměstí Lendrevie!
"Frantino," pravil jsem, "neuposlechneš-li, baron slibuje, že ti rozseká vnady na cucky!"
"Sladký Ježíši!" zvolala Frantina a po tváři jí přeběhl strach, což mě uchvátilo. "Nuž to tedy breptá tou svou francouzskou patlaninou! Svatá matko boží, učiní to?"
"Nevím. Je to člověk nadobyčej netrpělivý. Nuže jdi, Frantino! Požádám hospodskou, aby tě odškodnila za pošpinění živůtku."
"Tisíceré díky, urozený pane!" pravila a převelice mile na mě pohlédla.

Běda, ta holčice tomu neušla. Ledva posloužila vínem, baron jí pošpinil živůtek prsty, z nichž kapal tuk z klobás, a nadto ji ohmatával.
"Aj," křičel baron a smál se, až se za břicho popadal, "připadá mi, můj pane tlumočníku, že kázaje pro mého svatého, kázal jste rovněž i pro svého, neboť ta holka má oči toliko pro vás, když ji osahávám."
"Co praví to ohavné hovado?" zeptala se Frantina po toulousku.
"Že máš po mně trošku toužení."
"To je věru pravda," řekla Frantina upřímně.
"Pane ze Sioraku," ozval se bratr Antonín, "máte kolem krku překrásný řetízek. Mohu-li vidět, co je na něm zavěšeno?"
Vytáhl jsem z pod košile medailón a ukázal mu ho. "Aj!" zvolal a pokřižoval se, "Marie Panna! Požehnaná budiž svatá Matka boží! A kdopak vám věnoval tuto krásnou památku, synu můj?"
"Matka," odvětil jsem bez dalšího vysvětlování.
"Vaše matka je nepochybně dáma z vysokého rodu, je onen medailón ze zlata, nádherně provedený, a jak vidím, vzácně starobylý."
"Nikoliv," odvětil jsem pohotově. "Naše šlechtictví je nedávné. Otec se stal rytířem na bitevním poli cérisolském a baronem po vítězství našich zbraní u Calais."
Hovořil jsem pravdu, leč uhýbavě, jak to byl činil otec v rozhovoru s kapucínem po boji v Lendrevie. Neboť byl-li můj otec povýšen na šlechtice, jsa původu neurozeného, jak jsem to byl pověděl, matka vskutku pocházela z vysokého a starobylého rodu, jak to byl uhodl bratr Antonín, spatřiv její medailón, jsouc potomkyní jednoho z Castelnauů, který zapradávna bojoval v křižáckých vojnách. Než nemohl bych prozradit bratru Antonínovi toto příbuzenství, aniž bych zároveň přiznal, že matka byla úzce spřízněna s Caumonty, pány na Milandes a Castelnau. I byli tito Caumontové nemálo proslulí po celém království, že jsou podporou reformovaného náboženství v kraji périgordském, quercyském a agenském.
"Dlužím vám jistou omluvu, synu můj," pravil bratr Antonín, nakláněje se ke mně a pohlížeje na mě přívětivějším zrakem:
"Podezíral jsem vás před chvílí, spatřiv váš černý kabátec - věru podivný na plecích mladého urozence -, že jste jeden z těch morem prožraných kacířů, kteří se zakukleně plíží mezi nás, aby kazili naši víru. Než vaše veselé mravy a ještě více tento svatý medailón mě přesvědčují, že tomu tak není."
"Cože! Můj tlumočník kacíř!" zvolal Caudebec. "Chytá tě fantas, mnichu!"
Uštědřiv poté mocné plesknutí na Frantininy obliny, aby se s ní rozloučil, sebral pstruha a nacpal si ho do úst i s hlavou, ocasem a kostmi. Frantina uprchla s rukou na zadku, plačíc a naříkajíc, a její kůže byla vskutku ještě mnoho hodin poté červená a bolestivá, jak to mohu dosvědčit, dosud jsa pobouřen těmito dotěrnými způsoby.
"Synu můj," navázal bratr Antonín, nespouštěje očka z číšnic, které nás obsluhovaly, "málo je nám platné skrývat si před Hospodinem, který všechno vidí, že jsme stvořeni z hlíny nekonečně křehké, že naše tělesnost je neskonale slabá, že čert na nás číhá pod každým natřásajícím se a dmoucím se živůtkem (leč při těchto slovech neklopil oči, ba právě naopak), že tento dům je ostatně nadmíru pohostinný (povzdechl), že se tu výborně jí a znamenitě pije; posléze se mi podobá, že ty tmavé a čilé holčice - dej Bůh, kéž se mýlím - ‚jsou navyklé předvést své vděky každému, kdo přijde." Znovu povzdechl.
"Zítra, synu můj," a otočen ke mně, chmuře husté a panovačné obočí, propíchl mě znenadání černýma očkama, "zítra vás vyslechnu při zpovědi."
Aj, ten zrádce! Pokoušel se mě zastihnout nepřipravena! Jeho podezření nikterak neuhaslo, jak to byl tvrdil, poťouchlík! Podezírá mě a věda, v jaké ošklivosti chovají hugenoti ústní zpověď, nastražil mi tuto ohavnou past!
"Bratře Antoníne," pravil jsem, tváře se bezstarostně, jakkoliv jsem byl rozhořčen, "nemohu ještě říci, bude-li moje noc nevinná, leč nebude-li, buďte ujištěn, že zítra požádám o vaše dobré služby, abyste mě očistil z mých hříchů."
Věru zvláštní to postup, přemýšlel jsem v hloubi duše. Člověk zhřeší, očistí se, začne znovu. Ale nemohl jsem dumat dále. Baron z Caudebeku začal tropit strašlivý povyk a s rukou na hrdle vstal provolávaje, že umírá, že mu ve chřtánu uvízla obrovská rybí kost, a nechť v okamžení vyšlou jízdního posla pro lazebníka. V okamžení, hromské dílo! Ihned, přisámbohu! Nebo zamorduje všechno v tomto čertovském domě, kuchaře, kuchtíky, všechny ty patlaly pomyjí, holky i samotnou hospodskou!
Povstal jsem a prosil ho, ať se uklidní. Upozornil jsem ho, že po ten čas, co budou shánět lazebníka, byla onoho dne neděle, dlouhé hodiny bude zkoušet, leč ráčí-li usednout, otevřít ústa a projevit něco trpělivosti, učiním, co budu moci. Souhlasil.
Dal jsem si donést kahan, abych si mu posvítil do krku - ten jeho chřtán strašlivě smrděl, dodnes na to vzpomínám -, a spatřil jsem kost zabodnutou v mase na půl palce za čípkem. Vyřízl jsem tedy ze dřeva dvě dlouhé tyčinky, jejich konce seřízl do tvaru plochých lžiček, spojil je a použil jich jako pinzety, i podařilo se mi vytáhnout tu maličkou příčinu velkého povykování.
Caudebec nevěřil svým smyslům, když do sebe vsál celou konvici vína, aby se vzpamatoval, a necítil už bolest v krku.
"Hromské dílo!" křičel a povstal, "je to zázrak! Svatá Marie Panno, budiž ti dík! A tobě," pokračoval a sevřel mě tak zprudka, že jsem se div neudusil, "tobě, můj mladý a učený příteli, od dnešního dne můj opravdovský synu, neboť můj pokrevní syn je v porovnání s tebou obrovské nemehlo, které sotva rozezná pravou ruku od levé, koktá v knize jako osel, píše hůře než já sám, nemá v hlavě nic jiného, než jak uštvat lišku, jak se nacpat, jak se zchlastat, jak utiskovat sedláky a jak obskákat komorné. Mor ať zchvátí toho ignoranta! Ten by byl ponechal svého nebohého otce zhynout v mukách! Pane ze Sioraku! Panna a všichni svatí vás sem seslali! Nebesa vás nechala zjevit se na této stolici, abyste zachránil ubohého hříšníka! Můj milovaný tlumočníku, můj spanilý bratranče, můj věčný a nenahraditelný příteli, copak si přeješ jakožto odměnu za tuto službu, která má obrovitou důležitost pro caudebecké baronství? Žádej! Všechno je

tvoje!"
A předváděje, kterak se normandský baron dokáže gaskoňsky chvástat stejně co člověk z provensálského jihu; pokračoval
"Mluv! Co chceš? Můj měšec? Mého koně? Mou dceru?"
"Nastojte!" pravil jsem se smíchem. "Dceru za rybí kost?"
"Dceru? Vždyť já žádnou nemám!" zvolal Caudebec, chechtaje se sám sobě i mně po svém normandském způsobu, který zdaleka nebyl tak těžkopádný, nicméně poněkud hulvátský.
"Nu dobrá,ů pravil jsem konečně, "jelikož mluvíte o dceři …" a přistoupiv k němu, zašeptal jsem mu pár slov do zarudlého boltce obrovského ucha.
"Aj, ty darebníku!" křičel a smál se z plna hrdla. "Aj, ty chlípníku! To je tedy ono! Než to je věru málo! Ovšem (ihned se vzpamatoval) to je pravda, zachtělo se mi té mazané holky. Než budiž," dodal a tvářil se navýsost velkodušně, "ponechám ti ji, příteli, neboť taková je tvoje libost."
A byl, nadmíru spokojen - zdálo se mi -, že z toho vyvázl tak lacino, dary nebyly jeho silnou stránkou, jak jsem to byl vytušil.
Poté mi páže přineslo kabátec, který jsem oblékl. Učinil to, rozloučil jsem se s baronem z Caudebeku, s bratrem Antonínem a s celým tím zbožným shromážděním, jež bylo toliko v polovině hodování podle toho, jak zmužile přijímalo další pokrmy, které každou čtvrthodinu přicházely z kuchyně. Pod schodištěm jsem pak zavolal páže:
"Hola, Rouene! Pojď sem ke mně!"
"Tu jsem, pane," pravil, jakmile přiběhl, a měřil mě zelenýma očima, nejsa příliš ve své kůži, jak se mi zdálo.
"Rouene," pověděl jsem mu tiše, "dlužíš mi čtyři soldy za vykartáčování mého kabátce."
"Čtyři soldy, pane?" pravil Rouen a otevřel ústa.
"Přesně tak. Byly v mé kapse."
"Ale to tedy vypadly," odvětil Rouen s očima u země, jako by je hledal.
"Také se domnívám. Vypadly z mé kapsy do tvé."
"Nikoli, pane!" pravil, aniž však pozvedl hlas. "Čestné slovo počestného mládence!"
"Ale, ale, Rouene! Zapřísahání v takovouto chvíli! Cožpak by se událo, kdybych to vypověděl tvému pánovi?"
"Zmlátil by mě jako žito."
"Vyhněme se této nepříjemnosti, Rouene, a učiňme malý obchod. Nalezneš-li náhodou na zemi ty čtyři soldy, budou tvoje právem nálezného. A uslyšíš-li bratra Antonína hovořit o mně s baronem, zopakuješ mi jeho slova."
"Platí! Platí, pane můj!" odvětil Rouen usmívaje se od ucha k uchu.
Usmál jsem se na něj taky, položil mu ruku na nepoddajné vlasy a přátelsky jí přejel proti srsti; byl bych ho rozcuchal, kdyby dokázal být učesaný.

3. Dva žlaby
Poté jsem se vrátil do své jizby, nadmíru spokojen tím, jak jsem byl oklamal bratra Antonína, jednal za těchto okolností a ve všech směrech tak, jak by byl jednal otec, neboť otec hlásal, že pravdou jsme povinováni toliko přátelům, kdežto nepřátelům lstí a klamem, srovnávaje často hugenoty s Hebrejci z bible, když žili utiskováni uprostřed pohanů.
Můj milovaný Samson se nesvlékl ani neulehl, obávaje se oněch dvou cizinců, které nám byla ohlásila hospodská a kteří měli ulehnout s námi na lůžko. Po mém soudu leč střežil jsem se mu to říci, tolik byl nevinný - nečinil dobře, že tak notně naléhal, aby to byli muži a nikoliv ženštiny, kteří k nám měli přijít, neboť byl tak spanilé postavy, že by mohl být pokušením pro nějakého muže převrácené přirozenosti, kdyby se náhodou nacházel v této společnosti.
Zastihl jsem Samsona zadumaného, nevrlého a mlčenlivého na židli, hrubě zarmouceného nad mou nepřítomností, a Miroula, jak sedí naproti němu, neodvažuje se otevřít ústa a spokojuje se občasným zabrnkáním do strun violy, aby utěšil svého pána a také, jak věřím, pro radost z jejího krásného zvuku.
Můj milý Samson byl notně pobouřen, když jsem mu vyložil svůj plán, že se připojíme k těmto normandským poutníkům a budeme cestovat v jejich společnosti až do Montpellieru, jelikož tvoří silný a nadmíru dobře vyzbrojený houf, na nějž si loupežníci z Corbiéres netroufnou.
"Jakže?" zvolal. "Žít po celý ten čas mezi těmito papeženci? Nosit masku? Obcovat jejich mším? Snad se i zpovídat?" Vztyčil jsem se s rukama v bok.
"Pane bratře," promluvil jsem dosti chladně, "reptáte věru neprávem."
Ten chladný tón ho tolik dojal, že mu vhrkly slzy do očí, tak velká byla láska, která plynula od jednoho k druhému z nás jako krásná rudá krev. Ba ani já jsem nedokázal snést, aby více či méně trpěl mými slovy a ve veliké prudkostí jsem běžel k němu, objal ho a zlíbal na obě líce. Miroul k tomu brnkal na violu.
"Samsone," začal jsem a přinutil ho usednout na lůžko vedle mne, "vzpomeňte si, jak moudrý byl otec, když vám svěřil hospodaření naším měšcem a mně velení našemu malému houfci, doporučuje mi jediné naslouchat radám Miroula, který zná lépe než kdokoliv jiný odrance potulující se po velkých cestách."
V této chvíli Miroul, dalek toho, aby zabrnkal na violu, sklopil převelice smutně hlavu, byla celá jeho rodina druhdy na vsi před jeho zraky porubána rotou těchto zlotřilců tento osud by byl sdílel, kdyby se býval duchapřítomně neskryl do sena ve stodole.
"Ale lámat chléb s těmito ukrutnými papeženci," pravil Samson, "kteří poslali tolik našich na hranici!"
"Ukrutní byli," odvětil jsem, "a mohli by být poznovu. Ale v tomto čase vládne mezi nimi a námi jakés takés příměří. Jsou to ostatně dobří lidé, tihle Normanďané, jakkoliv jsou to modláři. Nech mě jednat, rozmilý Samsone."
„Jenže," pravil Samson, rozvíraje dokořán své azurové oči a upíraje je na mě, a jeho mírná prostodušná tvář mi vzdouvala srdce, "já neumím předstírat, ty to víš."

"Vím to," odpověděl jsem a položil mu ruku na rámě. "Budu tudíž předstírat za oba. Co se tkne tebe, Samsone, ty nepípneš ani slovo, rozhlásím, že jsi zachvácen pomalou a trvalou horkostí, a Miroul tě bude opatrovat, odpovídaje na všechny otázky, jež mu budou činěny, akordy na viole. Co o tom soudíš, Miroule?"
"Pane můj," pravil Miroul, "podobá se mi, že máte pravdu. Je pro nás menším nebezpečenstvím být v lůně těchto papeženců, než být odkázáni na velkých cestách toliko na vlastní síly."
"Ale co učiní, jestliže nás odhalí?" otázal se Samson. "Sázím se, že zhola nic. Baron je neotesaný, leč nikoliv krutý."
Někdo zaťukal na dveře.
Miroul otevřel a objevila se snědá Frantina s těžkým podnosem v rukou.
"Moje paní," pravila Frantina a její jiskřivé oči mě hledaly, jakmile vstoupila, "neví, kam vás usadit k večeři, urození pánové, velká síň je všecka obsazena těmi poutníky ze severu."
"Však takto je to věru dobře," pověděl jsem.
A postavil se, abych byl otočen zády k Samsonovi, pomáhal jsem Frantině s nákladem ke stolku u okna, a třebaže se soumračilo a naolejovaný papír propouštěl málo světla, byla tato poloha méně příhodná k jídlu než k pohledům, které jsme si vyměňovali.
"Děvče," pravil jsem, nechtěje ji jmenovat před bratrem, "pospíším si s jídlem. Jak budeš hotova se svou prací, přijď mi říct, nepotřebuje-li baron z Caudebeku mého překládání."
Pochopila to rázem a její jiskřivé, černé a živé oči mi to potvrdily.
"Učiním podle vašeho přání, urozený pane," pravila ohýbajíc se až k zemi, ale její zrak nebyl zdaleka tak pokorný jako její poklona.
Pokrmy byly šťavnaté a hojné, než jakkoliv jsem jedl s poživačnou chutí, moje pozornost byla upnuta jinam: napínal jsem sluch do chodby, kde zaznívaly kroky, leč všechny nadmíru těžké a klopýtavé: poutníci odcházeli spát. Což učinil ostatně můj rozmilý Samson; když vypil poslední pohárek vína, ulehl v odění na samotný kraj lůžka, aby ponechal místo našim hostům.
"Miroule," pravil jsem potichu, "až ti dobří lidé přijdou - dej Bůh, aby nebyli ani příliš rozložití v ramenou, ani příliš kulatí v pase -, řekni jim, ať zůstanou tiše, aby nevzbudili Samsona."
"Dohlédnu na to, pane," odvětil Miroul, a nevím, jak to k čertu činil, avšak ve chvílích, kdy se rozveselil, aniž to chtěl pověděť nebo projevit, jeho modré oko zůstalo chladné, kdežto jeho hnědé oko jiskřilo.
Kdosi zaškrabal jako myška na dveře a bez čekání na odpověď je otevřel.
"Urozený pane," pravila Frantina a krásné kulaté tváře se jí nadouvaly tou radostnou lží, "baron si žádá vaše tlumočení!"
Vyskočil jsem jako míč.
"Už tam jdu. Miroule, hlídej dobře mého bratra!"
"Přeji vám, pane, dnešní noci příjemné tlumočení," pravil Miroul vážně jako biskup na kazatelně a vyloudil dva krátké akordy na své útlé viole.
Byla to jiná písnička, když nazítří při rozbřesku jsem na dvoře U dvou andělů čerpal vodu ze studny, abych se umyl - zvyk nebo podivínství, jak je libo, zdědil jsem to po svém otci, který byl za svých mladých nešlechtických let studoval lékařskou vědu v Montpellieru a co poctivý žák Hippokratův byl přesvědčen, že voda a lidské tělo jsou od přírody příbuzné, protože ta první pomáhá druhému udržovat se ve zdraví. Dej Bůh, odvažuji-li se zde dělat otci advokáta, aby užívání tohoto tekutého živlu bylo v tomto století a v tomto království rozšířenější, než je dosud, ba i mezi urozenci! Neboť jsem viděl ve svých dvaceti letech u dvora krále Karla IX., jak hezké dámy z vyšších rodů tráví nekonečný čas líčením, leč aby braly lázeň - kdepak! A není-li to velká škoda, že tato tak libá a hebká ženská těla setrvávají pod hedvábím a cetkami nečistá co těla sedláka, který má alespoň omluvu, že od svítání do soumraku převrací hroudu. Žel, jak je člověk znechucen, má-li jemný nos, a jak rychle cítí špínu pod voňavkami, jimiž se naše krásky postřikují!
Můj prvorozený bratr František na Mespechu krutě opovrhoval mými láskami k služebným dívkám, leč já sám jsem jiného názoru. Co se tkne mé osoby, raději říkám: ať žije Frantina, myje-li se Frantina v čisté vodě! A budiž hanba princezně z královského rodu (nebudu ji jmenovat), která si troufala u dvora se honosit tím, že si týden neočistila ruce od špíny! A to šlo toliko o ruce! Zůstavím vám, abyste si představili to ostatní.
Poléval jsem se tudíž, jsa kacířem i v tomto pečování (a kéž by mě mé hříchy v den posledního soudu opustily z milosti Páně tak rychle jako pot a šťávy této noci), když se objevila na špatně vydlážděném dvoře naše krásná hospodská ve žluté suknici, ale ani trochu roztomilá, než naopak hrubě mrzutá a zlostná, chmuřic obočí a pod obočím oči ostré jako dýky.
"Hola!" zvolala s rukama v bok a tónem věru spíše kyselým než sladkým. "Vizte našeho krásného hřebce, jak se sám hřebelcuje po tom svém harcování!"
A když jsem v rozpacích nepronesl slovo, dodala s výsměšným bodnutím:
"Trochu se nám podlamují kolena, zdá se mi!"
"Ani v nejmenším!" zvolal jsem dotčeně a vztyčil se. "A stále k vašim službám, milá kmotro!"
"Aj, nezbedníku!" vykřikla poté. "V hrdlo lžete! Dnešní noci jste se otočil zády k mé měřici! Ržál jste u jiného ovsa!"
Rozhodl jsem se tedy, že budu trochu drzý, nemohu-li být kajícný.
"Milá kmotro," pravil jsem, hraje si na smělce a kavalíra. "Měl jsem v úmyslu, popravdě řečeno, nakrmit se u dvou žlabů. Ale sotva jsem se postavil k jednomu, nasadili mi ohlávku."
"Byly-li tou ohlávkou, jak se domnívám, dvě slabé paže, mohl jste ji přetrhnout! Jděte, jděte, mluvíte, jako když medu ukrajuje, než já už nemám důvěru ve vaše třesky plesky. S jednou si začínáte a s jinou končíte."
"Ale kmotřičko," pravil jsem, "dobrá hospoda U dvou andělů je při cestě k mému domovu v sarlatském kraji, ať tam či zpátky. Budeme mít tudíž mnohou příležitost znovu se setkat."

"Kašlu na jalové sliby! Nejím ty vaše pečené holuby na střeše!" odvětila nemálo podrážděně.
A otočivši se ke mně zády, dodala pohrdavě:
"Vizte toho ješitného hejska, který se domnívá, že na něj budu čekat!"
Ta slova "ješitný hejsek" mě pobouřila velice velmi, najmě proto, že si je mé pošetilé gaskoňské chvástání o dvou žlabech opravdu zasloužilo.
"Nu dobrá," promluvil jsem poněkud chladně, "jelikož mezi námi už nekvete přátelství, kmotro, napište mi účet a já odejdu."
"Účet je připraven, obrátila se ke mně s výrazem jakéhosi triumfu a odplaty, což mě nadmíru zarazilo. "Tři krmě po osmi soldech: dvacet čtyři soldy. Toliko šest soldů za jizbu, jelikož jste se o ni dělili. Dvanáct soldů za čtyři koně. A posléze osmnáct soldů, urozený pane, za děvče, které vám bylo dnes v noci po vůli."
Zůstal jsem jako opařený a po zádech mi prýštil pot při pomyšlení, že budu muset vysvětlit milému Samsonovi který jediný, jak jsem byl pověděl, měl právo svazovat a rozvazovat náš měšec -, kterak došlo k tomuto do nebe volajícímu příplatku.
„Jakže!" pravil jsem. "Platit za přízeň, které se mi dostalo darem!"
"Záleží na tom, kdo ji rozdává!" pravila hospodská.
"Hromské dílo, jak říká baron. Mám platit za holku, která se do mě zbláznila!"
"Nerozumíte mi, pane!" pravila hospodská, chladnější než jeptiščiny nohy v kapli. "Neplatíte za řečenou holku, leč za to, že jste ji za celou noc k mé veliké újmě vymanil z obecného užívání."
"Kde to vlastně jsem?" nastražil jsem se a dal ruce v bok. "V bordelu?"
"Nikoliv, pane!" odvětila hospodská a také ona vztyčila hřebínek. "Leč v dobré, křesťanské a počestné hospodě, kde se dbá o pohodlí cestujících."
"Křesťanské pohodlí!" pravil jsem s úsměškem.
Ale zmlkl jsem, cítě, že tato ironie dopadá zpátky na můj hřbet. Ostatně hospodská mě pozorovala nepohnutě jako skála. Změnil jsem tudíž tón i tvář, usmíval se na ni, laskal ji pohledem, mluvil k ní medově. Leč nic to nepomohlo. Ani se nepohnula. A posléze jsem pochopil, že se s ní musím srovnat jinak, abych ji ukonejšil.
Co jsem s ní srovnal a jak, to ať si čtenář domyslí, nicméně ho prosím, aby nade mnou nevynášel soud příliš přísný za to, že jako neopeřenec sotva opustivší hnízdo na Mespechu jsem takto běhal od sukně k sukni. Není takováto lehkovážnost v mé přirozenosti. A při mém rozhodování mělo nemalou váhu pomyšlení, abych neranil svého neskonale milovaného Samsona ani na duši, ani při hospodaření naším měšcem.
Nikoliv, nechci si zde hráti na svatouška. Nebyla to tak veliká oběť, jakkoliv jsem k ní zprvu přistupoval s kyselou tváří. Mám-li mluvit upřímně, hospodská i po noční únavě stála věru za rozepnutí poklopce. Tisíc láter, byla to žhavá pec! A pro mě krom toho ještě nadmíru slastné pomyšlení, že jsem dmychadlo, jež onu huť rozněcuje. Aj, jaký to žal, přemýšlel jsem, vraceje se rozlámaný a spokojený do své jizby (kde Samson ještě spal ve společnosti dvou tlustých mnichů), že tyto radovánky, tak zdravé tělu člověka a dokonce i jeho duchu, jsou v očích Páně tolik hříšné, konají-li se mimo manželství! Žel, takto nás tomu učí. A nesporně to bude pravda, neboť obě náboženství našeho království se v tomto bodě shodují, ať reformované či katolické.

4. S normandskými poutníky

Nechtěl jsem zbytečně budit Samsona, ti dva tlustí mníškové zabírali už tak dost místa. Ustoupil jsem tedy do přilehlé jizbičky a vklouzl do Miroulova prázdného lůžka, protože náš sluha bezpochyby odešel vyhřebelcovat koně, neboť za naolejovaným papírem jeho okénka už zářily první sluneční šípy.
Vyčerpáme-li všechny rozkoše, ostává nám ještě spaní, a není to potěšení nejmenší. Jaká to slast, být sám a spočívat jak dlouhý, tak široký na tomto maličkém lehátku,bedra i údy pohodlně rozložené a s očima v okamžení zavřenýma. Samsona pak hrubě udivilo, že mě nalézá za bílého dne takto odpočívajícího s očima pevně zavřenýma a bez jediného vzdechu, když se rozhodl vzbudit mě k polednímu, mě, který jsem býval na Mespechu nejdřív vzhůru a vždy první, kdo jsem sestoupil do velké hodovní síně, dokonce před Maligouovou, jež nám vařila. Ale pověděl jsem mu, protíraje si oči a přihlazuje si prsty vlasy, jak mě moje tlumočení unavilo, a bylo mi trochu hanba při tomto lhaní a vida ho, jak má se mnou ihned soucit. Pomyslel jsem si, krásný jsi anděl, Samsone, ale nepříliš bdělý anděl strážný, k nemalému štěstí pro mé hříchy.
Zatím Caudebec odpočíval v této hospodě, jejíž dva andělé skrývali dvě ďáblice, jedna z nich nesla jméno obžerství a druhá smilstvo. Večer předtím mi byl pověděl, že vyrazí za ranních červánků. Leč o polednách, nemaje vedle sebe žádného Samsona, ještě chrápal a ve tři hodiny otevřel oči, protáhl se a žádal si - hromské dílo! - masité krmě a vína. Když byl pojedl a popil, prohlásil, že moudrý člověk šetří svoje zvíře, a aby si koně řádně odpočinuli, odjede až nazítří. Ale nazítří večer usnul na ňadrech kterési holčice a otevřel oči až pozítří o polednách. A věru se domnívám, že odkládaje takto odjezd ze dne na den, byl by okusil všechny krmě u Dvou andělů a sesmilnil postupně se všemi dvanácti pokojskými, kdyby mu býval nepřipomněl bratr Antonín, který měl nad ním jistou moc, že jeho žena schází horkou nemocí na caudebeckém hradě, a bude-li baron takto prodlévat, hrozí nebezpečí, že dojede do Říma až poté, co ji Pán povolá k sobě.
Takto se tedy událo, že dva bratři Siorakové a jejich sluha Miroul, přišedší do hospody k Dvěma andělům v neděli, vyrazili odtud s normandskými poutníky teprve v pátek za svítání, i spočívaly tyto čtyři dny na Samsonovi jako olovo a na mně lehce jako korek, jakkoli po pravdě jsem byl sdostatek zaměstnán; bylo moje tlumočení - a nepřikládám tomu slovu vedlejší smysl - nadmíru žádané.
Hospodská mě po celý ten čas chovala u převelice vlídném přátelství, aniž mi ovšem slevila něco z účtu krom doplatku,

jímž mi byla hrozila ve svém hněvu. Když však jsem ji požádal, aby nahradila Frantině baronem poškozenou suknici, příkře odmítla. I cítil jsem, že kdybych příliš naléhal, Frantině bych vůbec neposloužil, neboť hospodská by ji mohla po mém odchodu vyhnat, což by mě bývalo kvůli té chudeře velice soužilo, protože jsem se k ní připoutal kousíčkem srdce: byla to k neuvěření dobrá dívka, oči měla mírnější než moje klisnička Acla, rty jemnější než zadeček malého pacholátka, nadto mě milující a důvěřující mi až k pláči, rozplývající se v mých pažích jako máslo. Běda, nebohá Frantina! Jakkoliv jsem ji byl poučil o "bylinách" a "kam je přikládat!" - to tajemství Maligouové jsem se byl dověděl od Héličky - dala se rok poté přivést do jiného stavu od jakéhosi chlapa a zahynula při porodu jako tolikero žen, k nimž je myslím příroda vskutku macešská, dovolujíc jim darovat život toliko za cenu svého.
Ale abych se vrátil k oné suknici, do níž si baron utřel klobásový tuk, nechtěl jsem zradit ani svůj slib, ani očekávání té chudery, i dal jsem si vyplatit od Samsona dvacet soldů (s věru příkrým kázáním), tvrdě, že jsem přišel o tuto částku při hře v karty s Caudebekem. Na tuto povídačku Samson naletěl, leč Miroulovo hnědé oko se při ní zalesklo, zatímco jeho modrá zřítelnice ostala ledově chladná.
Vidouc se tak bohatou, Frantina poskočila radostí, nasadila mi kolem hlavy ohlávku dvou svěžích paží (a svěží byly vždycky, ba i za denního světla, bylo toulouské počasí v tomto červnu měsíci dusné, jakkoli větrné), a pak mé držela v objetí a tiskla mě, jako by se mi chtěla uhnízdit v útrobách. Ale vzpomenout si znenadání, že nazítří odjíždím, přešla mrknutím oka od radosti k smutku, a mísíc úsměvy se vzlyky vzdávala mi tisíceré něžné díky a krk mi zasypávala tisícerými drobnými polibky, nicméně skrápěnými slzami. A vším tím konáním měl jsem mysl hrubě dojatou, jak si dozajista představíte.
Jakkoliv mnoho chybělo k tomu, aby mi hospodská uchytila srdce tak pevně co Frantina - nebyla přihotovena z tak jemného kovu a její krásné hnědé oči si přespříliš hleděly čísel - , chtěl jsem jí být též prospěšný, věda, že se s ní ještě nejednou setkám při svém putování. Upozornil jsem ji, že placení cechu poutníků se neobejde bez pohrom, protože je baron ochotnější rozmotávat šněrovadlo u svých podvlékaček než rozvazovat šňůrku u měšce. Pochopila mě velice velmi a tím spíše, že její účet v průběhu těch čtyř dnů se možná zakulatil mnohem více, než měl.
Jsouc mnou varována a požívajíc přízně toulouského hrdelního sudí - přízně, kterou asi oplácela nejedním prostředkem - kmotra se rozhodla poprosit ho, aby se dostavil v době placení s několika lučištníky. Vyhověl jí a jeho objevení vykonalo div. Baron hrozil, že nejprv rozseká na cucky cecíky paní hostinské a poté porubá všechno služebnictvo od patlala pomejí až po kuchtíka, ale po spatření sudího se jeho hromování a láteření uklidnilo.
Když znovu přišel k rozumu, uváděl námitky proti účtu skrze mé tlumočení tak dobře a tak obratně - netroufali si hrdelní sudí příliš podporovat počty hospodské -, že nakonec dosáhl slevy značné částky z onoho zakulacení, o němž jsem byl pověděl. A tak se všichni spokojeně rozešli.
Ježto všechno to dohadování zabralo více času, než bychom si byli přáli, houfec se dal na cestu, až když slunce už dávno vyšlo, a nemohl urazit do soumračení více než šest mil.
Spali jsme tedy v malém, velmi špatně ohrazeném městysi a v hospodě, kde se vařila skromná krmě za skromné ceny. Pokojské tam byly neslýchaně sešlé a hospodský choval k Francouzům ze severu notnou nedůvěru.
"Tisíc láter!" provolal Caudebec, pojídaje s nechutí nedobrou bobovou polévku, v níž plavalo pár kousíčků soleného masa. "To bylo věru peklo po ráji! To víno je trpké jako moč! Pane tlumočníku, požádejte tu tvář vyzáblou co splaskly měch, ať mi aspoň pošle pěknou a mladou holku, aby tuto noc bděla nad mým spánkem."
Přeložil jsem to a hospodský se nad tou žádostí hrubě zachmuřil.
"Pane," odmítl to zprudka, "nedržím krčmu ani nevedu obchod s lehkými ženštinami."
"Co říká ten hubendíra?" řičel Caudebec.
"Že tu žádné takové nemá."
„Jakže? Žádnou holku? V celém tomhle městysi? Hromské dílo! Tropí si smích z Caudebeka?"
"Nikoliv," odvětil jsem, abych ho ukonejšil, "všechny prý odešly daleko do polí pomáhat sedlákům při žních."
Caudebec se tím však neuspokojil a přísahaje, že všechno pobije, vytasil dýku. Než toto hospodského nikterak nedojalo, stále se mračil a zůstal jako bronzová socha.
"Pane barone," pravil jsem, "zastrčte dýku zpět do pochvy, tento městys nás nemiluje. Nevyhledávejme tu půtky. Noc bez holky uteče jako voda."
"Ó nikoliv!" pravil Caudebec s tváří náhle nadmíru truchlivou. "Nemám-li před spaním dva prsy, myslím toliko na smrt, na plameny očistce a na své těžké hříchy."
"Pane barone," vmísil se bratr Antonín, "kdybyste dokázal spát jedinou noc bez nevěstky, byly by hříchy méně těžké."
"Běda!" zvolal Caudebec. "S holkou hřeším, leč na hříchy nemyslím. A všechno tkví nikoliv v hřešení, nýbrž v myšlení."
Když to pověděl, zaplakal. Nu ano! Ten nadutý a mocný baron plakal. Je pravda, že byl mnoho vypil.
Obrátil jsem se k hospodskému a ujistil ho, že může odejít s pokojem a že už ho nebude nikdo obtěžovat. Ale hospodský pravil tehdy ve svém dialektu s kromobyčej pevnou tváří a pevným hlasem:
"Nemám strach. Žádná bída nepřichází proti vůli Spravedlivého."
Podle tohoto citování bible jsem poznal, že to je jeden z našich lidí. A po pravdě řečeno jsem si to už dávno myslel, tak nevlídně hleděl na poutníky, na jejich medailóny a jejich mníšky.
"Aj!" zvolal baron a slzy mu kanuly z očí jako podzimní déšť. "V očistci už jsem! Pojídat tyhle pomeje! Pít tyhle patoky! A být obsluhován babicemi, které nemají zuby v hubě! Nic libého koldokola, co bych objal zrakem! Ani pazourem! Tisíc láter! Už teď jsem mrtvý a zatracený!"
I byl svým údělem tak zkrušený, že pil tu hnusnou břečku, až se svalil pod stůl. Nicméně nazítří, probudiv se pozdě s očima notně zakalenýma, neopomněl pečovat o svůj měšec a hádal se celou hodinu s hospodským, byť dostal účet nadmíru slušný. Zkrátka slunce již ukazovalo poledne, když jsme konečně pokračovali ve velké cestě z Toulouse do

Montpellieru.
Toho dne jsme urazili sotva o málo více než pět mil a přenocovali tentokráte v Castelnau d'Ary; Samson, já a taktéž Miroul jsme byli krajně znepokojeni touto pomalostí, neboť naši malí koníci by dokázali ujet deset mil denně, tak byli rychlí a vytrvalí, a najmě Samson byl mrzutý, truchle nad útratou v tolika hospodách. Na smůlu pro ubohého Samsona hospoda v Castelnau d'Ary nesla na vývěsním štítě zlatého lva a tento lev se v dennodenním styku projevil stejně andělským jako dva andělé toulouští, neboť měl velkou tlamu na požírání krmí a velké drápy na lapání něžných kořistí, které nechyběly v tomto "útulku" - jak se hospoda skromně nazývala.
Hospodská krom toho pekla znamenité pečivo a nedokáži popsat nekonečně rozličné koláčky, jimiž vzbuzovala mlsnost zákazníků. Tyto pochoutky byly ráno rozloženy po stole velkého sálu a kdo chtěl, mohl si je v kteroukoliv dobu vzít, pokud byl zdejším hostem, a v takovém množství, že mohla být uspokojena i nejnáročnější chuť. Přičtěme k tomu, že si hospodská tyto skvělé pochoutky nepřipočítávala k účtu, zdály se jí ty mlsky nehrubě významné. Dopřával jsem si jich, div jsem si teřich nepřecpal. A ještě dnes nemohu vyslovit jméno Castelnau d'Ary, aniž se mi sbíhají sliny v ústech při vzpomínce na tyto svátky žravosti, které nám vystrojovala hostinská zdarma v útulku u Zlatého lva.
Ta dobrá šenkýřka, která měla prsty tak lehké na pečení těsta a duši tak přejícnou, byla snědá, malá, zaoblená, a v městysi jí říkali patota, což je po našem panenka, protože měla tvář kulatou a svěží jako panenka na hraní. Jinak byla hrubě zamilovaná do ohromných knírů svého manžela, věrná mu jako diamant, a jakkoliv notně čiperná, nestrpěla jiný dotek než očima.
Ale v tomto zájezdním útulku - jelikož tak si hospoda říkala - ložírovalo tolik jiných děvčat, jež dotek strpěla, že Caudebec se v něm schoulil jako lišák v doupěti a setrval zde pět dlouhých dnů pod obvyklou záminkou, že třeba dát odpočinout koním - kteří, po pravdě pověděno, čerství co hřibata na louce se pohodlně rozvalovali bez much ve svěžím stínu stájí a žili si na vysoké noze, vždyť tento dům nikterak neskrblil ovsem. Takže bychom ještě v tuto chvíli česali lvovi hřívu a můj rozmilý Samson by takřka ztrácel smysly, že musí tolikrát rozvazovat měšec, kdyby bratr Antonín, který zpovídal Caudebeka hned po jeho probuzení (jediná to denní doba, kdy byl nalačno a bez povětrné ženštiny), nestáhl nakonec černé, husté a panovačné obočí, jež přetínalo jeho širokou tvář. To stačilo. Nazítří jsme z tohoto přístaviště zvedli kotvy.
Zvěděl jsem od pážete Rouena, že bratr Antonín hrozil Caudebekovi, aby ho přiměl k odchodu, že ho obere o několik odpustkových dnů, jež byl baron právě získal. Neboť ten dobrý muž, který byl nadmíru opatrný na groš vůči svému bližnímu, nebyl takovým, pokud se týkalo spásy duše, a vedl přesný účet těch tisícovek dnů odpustků, jež si skupoval svými dary a jež, jak věřil, o mnoho let mu umenší dobu v očistci. Ale o této kapitole, v mých očích tak pohoršlivé, o očistci a odpustcích, nevyjevím svůj názor z obavy, abych nezarmoutil ty ze svých čtenářů, kteří o těchto věcech smýšlejí jinak než já.
Prve než jsme opustili Castelnau ďAry, šel jsem sám zhlédnout - neboť Samson měl být považován za chorého - skály v Norouse, které se tyčí na výšině poblíže městyse. Vypráví se o nich, že jedna stará ženština, která tudy šla a nesla v zástěře sedm oblázků, rozhodila ty kamínky daleko od sebe po neúrodné půdě s prokletím, že ty oblázky porostou a porostou, až se budou navzájem dotýkat, podle toho, jak budou ženy v městysi ztrácet stud a počestnost. Viděl jsem je a obešel. A je-li ten příběh pravdivý, z oblázků se vskutku ty kameny staly skalisky čtyři sáhy vysokými i širokými, a dnes by stačila šířka toliko provázku, aby se spojily. Zdálo se mi, že lidé v městysi přičítají této zlomyslné báchorce jistou věrohodnost, ale po mém soudu se celá zrodila v poněkud bláznivém mozku některého napáleného manžela.
Při odjezdu z útulku U zlatého lva jsem zašel vzdát vřelé díly patotě a poprosil ji, aby mi dovolila políbit ji na líce: což jsem učinil neobyčejně cudně, s rukama za zády, aniž jsem ji jakkoliv poplácával nebo ohmatával. Neboť vskutku jsem nevěděl, co na naší dobré hostinské obdivovat především: zda její krásu - neboť to byla žena v rozkvětu - , nebo její umění péci pečivo, nebo její ctnost. Kéž bych měl štěstí, až nadejde čas mého sňatku, a nalezl slečnu svého rodu a svého postavení, která by se jí vyrovnala!
"Urozený pane," pravila patota a hruď se jí dmula, "byl jste tu ke všem tak přívětivý a úslužný, že div nepláču, když vás vidím odcházet na velkou cestu, kde budete čelit nebezpečenstvím všeho toho harcování se svým ochotným sluhou a se svým tak hezkým a němým bratrem. Kéž vás Bůh opatruje a uzdraví též vašeho bratra z té jeho pomalé horkostí, jakkoliv po pravdě na ni nevypadá, soudíc podle barvy jeho krásných lící. Libo-li vám ještě políbení, mladý pane?"
S chutí a velkým potěšením jsem ji opět políbil na tváře.
"U svatého Honorata! Hle, já pláču!" zvolala patota v nemalém dojetí. "Jaká jsem hlupačka, že tak lnu ke svému zákaznictvu, které přece jezdí po velké cestě co čluny po vodě! Urozený pane, studujte dobře v Montpellieru! Vyhýbejte se bitkám a hře, a pro svatou Pannu, nesvádějte děvčata: ony jsou zhoubou těla a zatracením duše, kterak zajisté víte."
"Není-li to pomlouvání vašeho tak rozkošného a libého pohlaví?" pravil jsem. "Než slibuji vám, budu ho užívat s mírou. Jak jsem to činil s vašimi dobrými koláčky!" dodal jsem se smíchem.
Načež se patota rovněž z plna hrdla rozesmála a já pravil:
"Ještě políbení, má dobrá paní hostinská?"
A poznovu jsem ji pozdravil.
"Hej!" zvolal manžel patoty potahuje se za mocné kníry. "Urozený pane, tolikerými polibky opotřebujete líce mé ženy!"
Hospodský byl statný chlapík živých očí, čilých pohybů a hbitého jazyka, i dobře si byl vědom svého štěstí, že obcuje se ženou tak dbalou povinností, tak ctnostnou a tak dobrou pekařkou. Byl také maličko žárlivý, než z hrdosti to zakrýval drobným žertováním.
Byl jsem již v sedle a chystal se pobídnout koně k cvalu, když za Aclou vyběhla hezká pokojská.
"Hola, Aclo!" zvolal jsem a zadržel klisnu. "Copak mi chceš, má milá?"

"Moje paní vám posílá tuto malou zásobu koláčků, abyste si osladil putování."
A podala mi ten milý dar zabalený v čisté utěrce, jejíž čtyři rohy byly spolu svázány. Nacpal jsem balíček do sedlových vaků, vzkázal jsem po dívčině vřelé díky patotě a dal koni ostruhy. Je mi hanba prozradit, že se mi sevřelo hrdlo a slzy vhrkly do očí, tolik mi tato ženská pozornost a něžnost připomněla mou Barberinu a její dárky pro mou mlsnou hubu pokaždé, kdykoliv jsem odjížděl z Mespechu, byť na půl dne.
Dohonil jsem konec našeho jízdního houfu, a jelikož cesta začala stoupat, přešel jsem do kroku jako ostatní jezdci. A upadl jsem do velikého přemýšlení o Mespechu, které mi přivodilo nemalý smutek, zvláště když mi vyvstala v paměti Hélička, již jsem se pokoušel okamžitě vypudit z mysli, abych se netrudil nad jejím odchodem tak krutě, jak jsem to byl činil po její smrti. Žel, když jsem tu nebožku vyhnal z hlavy, Mespech v ní zůstal se svým velkým rybníkem, zelenými lukami a líbeznými vršky, a srdce i hrdlo se mi svíralo; tak jsem najednou postrádal své teplé hnízdo a celý svůj vlídný rodný kraj.
Zvláštní věc, chyběli mi netoliko otec (ve všem můj vzor a můj hrdina), strýc Sauveterre, sestřička Kateřina, moji dva bratranci Siorakovi, tak jednoduší a milí, než i samotné zdi, věže, cimbuří, vstupní hrádek, ochozy a naše chasa z kastelánství, pobíhající sem tam, vždy plné ruce práce, nikdy skoupá na přísloví a na všeliké žertování. Aj věru! Sázím se, že jsem jim chyběl taktéž. Neboť takřka všichni mě znali už od narození a byl jsem princem tohoto domu mnohem více než to velké nemehlo můj prvorozený bratr, jehož pokládali za nadutého a povzneseného, protože jsem měl hbitou mluvu, upřímný smích a laskavé způsoby svého otce.
Budiž mi prominuto, že je jmenuji v tomto sepsání, jak jsem si je tenkrát jmenoval v srdci: kameník Jonáš, Petremol a Escorgol, kteří přišli později, můj učitel šermu Cabusse, Faujanet (to jméno se v Périgordsku vyslovuje i s konečným "t"), Coulondre Železná ruka - ti tři poslední jsou vysloužilí vojáci našich legií, a třeba se zmínit i o našem nebožtíku Marsalovi Šilhavci, zabitém v líté seči v Lendrevie. Všichni to dobří a pořádní lidé, a spolu s nimi i jejich rozmilé ženy: Cabussova Katka, Jonášova Saracénka, Coulondrova Jakubka; a na hradě moje krásná a sladká Barberina, povídavá Maligouová, její dcera Gavašetka, tak mladičká a hezká, naše přísná Alazais (která měla sílu dvou mužů, aniž počítám sílu mravní), a Frantina, jíž nebesa, zdá se mi, svěřila poslání udržovat v otci svěžest i ve stáří.
Aj, Pane! Jak jsem se v tom okamžení cítil bez nich nahý a osamocený a bezbranný, já, na němž spočívalo velení našemu mladému houfci při tomto nebezpečném harcování!

5. Zpověď
Z této zádumčivosti - po pravdě neskonale podivné, protože všecka vzešla z darovaných koláčků - mě vytrhlo páže Rouen. Hoch přicválal po můj bok, vlasy rudé a nepoddajné, bez kukly a bez čapky, byť slunce v tomto červnu měsíci prudce pálilo. Upřel na mě nadmíru vážné zelené oči, které se při jeho čtveráctvích vždycky tolik usmívaly, a potichu mě požádal, smí-li se mnou mluvit. Pokynul jsem hlavou na souhlas, přitáhl uzdu Acle a ponechal valný houf, aby nás předjel.
"Pane můj," pravil Rouen, "osnuje se proti vám ohavné spiknutí. Bratr Antonín vás u barona zle zneuctívá."
"Co říká?"
"Že ani za mák nevěří pomalé horkosti vašeho bratra, který jede na koni a má zdravou barvu tváře. A rovněž prý nevěří, že jste pravé víry, neboť jste se od Toulouse nezpovídal navzdory tomu, co jste činil v hospodách, v nichž jsme ložírovali."
"A co na to baron?"
"Přísahá, že vás sic vřele miluje, než bude-li dokázáno, že jste kacíř, provrtá vám střeva mečem v naději, že po smrti dojde shovívavosti u našeho Pána Ježíše Krista."
"Dospěje tudíž k spasení skrze má střeva!" zažertoval jsem (leč v hloubi duše převelice rozčilený). "Rozmilý Rouene, to je vše?"
"Nikoliv. Bratr Antonín soudí, že místo porubání - což by mohlo být nebezpečné - je třeba vás všechny tři odevzdat soudcům v Carcassonu, aby vás zkoumali v otázkách víry."
"Hle, jaký to dobrý apoštol!" pravil jsem, stále předstíraje veselí. "Rouene," pokračoval jsem s úsměvem, "vezmi tento koláč a dva soldy co vřelý dík za svou věrnost. Nejsem přec žádný kacíř, což věru dokáži."
"I kdybyste jím byl," odvětil Rouen, "měl bych vás raději než bratra Antonína, který udává moje čtveráctví baronovi, takže nemine jediný den, abych nebyl zpráskán. Běda! Tak mě otlouká karabáč, že mám převeliké pálení na zadku a nemalé utrpení, bych se udržel v sedle! Hromské dílo, přeju zlou smrt tomu praseti v sukních, a věřte, že pro něj chovám krásného psa od své feny, aby ho pokousal tam, kde jsem potlučený!"
"Přisám svatý Antonín! Já ti při tom pomohu, budu-li moci!" zvolal jsem se smíchem.
Dal jsem mu ještě jeden koláček a on ode mne odešel spokojený, ochoten říci mi všechno, co uslyší. Já. pak jsem se vlekl drahný čas na konci houfu, rozvažoval jsem a hleděl na uši své Acly. Aj, má dobrá Aclo! dumal jsem, ty bys nekopla do břicha jinou klisnu pro rozdílnost ve věrouce! Ale po hlubší úvaze jsem zřel, že to je zpráva nepříjemná a nevděčná. A že ve mně vzbuzuje ošklivou představu o bližních! Ten málo bratrský "bratr", kterého jsem nijak neurazil! Ten baron, kterému jsem svým tlumočením prokázal tolikeré cenné služby! Což jsem mu vytáhl kost ze chřtánu toliko proto, aby na mě chrlil krev a smrt? Aj, Pane! Ledva jsem opustil svoje hnízdo na Mespechu, vidím lidi takové, jací jsou, lopotí se, žijí ve světě, v kterém se s nevinnými zachází stejně co s nejhorším darebákem!
Byl jsem zprvu zkrušený a jakoby ohromený těmito smrtelnými hrozbami. Do jaké nebezpečné léčky osudu jsme všichni tři upadli, a to ať si vybereme jakýkoliv postup! Zůstat s poutníky bylo zhoubné, leč opustit je bylo zhoubné rovněž, a nikoliv nepatrně, neboť za Carcassonem se velká cesta přibližuje k horám corbiéreským, kde se skrývají loupežníci. Tehdy mi přišel na paměť Starý zákon a já si podle něho předříkával: "Pane, připočetli mě k těm, kteří sestupují do hrobu! Pane, špatní rostou jako plevel! Pane, jak dlouho budou vítězit a drtit tvůj lid?"

K tomu jsem připojil krátkou modlitbu a cítil se navýsost uklidněný, ale přesto nerozhodnutý, není svět tělesnosti, v němž jsem měl jednat, týž co svět duchovní. Bez váhání jsem se však ustanovil, že pomlčím o svém znepokojení před Samsonem, věděl jsem dobře už předem, že krásný anděl by mi nebyl žádnou oporou ve věcech pozemských. Zato Miroul měl hlavu dobře přišroubovanou k ramenům a oběma nohama stál pevně na zemi, a jak mi byl doporučil otec, spěchal jsem se s ním poradit. Odvedl jsem ho o kus dále, aby nás Samson a poutníci neslyšeli, a všechno mu pověděl. Vyslechl mě, aniž mrkl okem.
"Pane můj a veliteli," pravil, když jsem skončil, "slyšel jsem vyprávět vaši krásnou kojnou Barberinu, že váš urozený otec a pan ze Sauveterre - za časů, kdy byli sic reformovaného náboženství, leč nechtěli se k tomu ještě veřejně přihlásit, takové jim tenkráte hrozilo nebezpečenství upálení - použili lsti, aby se zdálo, že obcují mši na Mespechu, aniž jí ve skutečnosti obcovali. Dali zřídit ve stropě kaple otvor, který odváděl hlas faráře Svěráčka do hořejšího patra do pokojíku pana ze Sauveterre. Pod záminkou, že kulhání znesnadňuje vašemu strýci chození do schodů, obcovali mši tam nahoře a daleko a kněz na ně neviděl. Po ten čas, co mše trvala, zpívali tichým hlasem Davidovy žalmy …"
"To vím," děl jsem s úsměvem. "Viděl jsem otvor a otec mi o tom vyprávěl."
"Pane můj a veliteli," pravil mi Miroul. "Učiňte jako váš otec. Užijte lsti. Vyzpovídejte se."
"Tomu čertovskému frátrovi! Ten však při prvním slově prohlédne, že nejsem papeženec."
"A tak není vůbec třeba zpovídat se jemu, leč bratru Hyacintovi, který je trochu nahluchlý, navíc blouznivý a pomatený a zdaleka není přítelem bratra Antonína, k němuž cítí zášť, že se k němu chová nadutě, neboť nepatří ke stejnému řádu."
"Ale to je přímo úžasné! Odkud to všechno víš, Miroule?"
"Promlouvám se sluhy. Sluhové toho vědí více než páni, mnohdy dokonce i o pánech samotných."
Při těchto slovech jeho hnědé oko se zalesklo, kdežto modré zůstalo chladné, známka, že mu nezůstalo tajno nic z toho, jak jsem trávil noci v náručí dvou andělů a mezi lvími tlapami.
Bratr Hyacint, kterého Miroul jmenoval, cestoval vždy na chvostu našeho houfu, nikoliv že by jeho valach byl slabý, leč že mu nikterak neporoučel, ponechávaje mu otěže na šíji, a obě ruce zlehka je držící měl blaženě zkřížené na obrovském pupku, k němuž jako by se věčně upínalo jeho přemyšlení, pokud vůbec bylo vidět jeho tvář, napůl zakrytou kapucí, jež skrývala před sluncem jeho lysou a tučnou lebku, lesknoucí se jako mramor. Dřímaje a ve snách, objemná bedra opřená o opěradélko sedla, jel takto na koni v klidu, pokojnosti a mlčení po celý den, protože valach napodoboval pána a sbíral se do klusu toliko tehdy, jakmile ztrácel z dohledu svoje koňské druhy, aniž se však bratr Hyacint chopil otěží nebo mu dal ostruhy. A po celý ten čas nepromluvil se svými souputníky a neodpověděl nikomu, kdo s ním chtěl hovořit, ale předstíraje hluchotu, odpovídal na každou otázku: "Eh! Eh! Eh!" a drmolil bez ustání otčenáš, aby se ho nikdo více neodvažoval rušit. A tak, vypadaje neustále zabrán a ponořen v modlitby, byl mezi poutníky ve veliké vážnosti pro svou svatost a Caudebec k němu choval nezměrnou úctu.
Avšak v hospodě, byla-li dobrá krmě, náš poustevník se probouzel, sundával kápi, odhaloval hladkou leb a tehdy bylo lze spatřit, že má dobrou hubu a zarudlý nos. Tehdy náhle nacházel sluch, aby poslouchal hostinskou, jak vyjmenovává jídla, a taktéž hlas, aby volal na číšnici nalévající víno, i jedl a pil do sytosti mlčky a se svatou tváří jako přemnozí řeholníci, kteří se oddávají z celého srdce svého radostem břicha, neb jejich řehole jim zapovídá oddávat se radostem níže sídlícím. Ale popravdě řečeno, znám mnišky, ba i z tohoto normandského houfce, kteří dbají na řeholi a řeholní sliby jako na slupky z cibule a propadají hříchu chlípnosti item hříchu obžerství. Než jakkoliv jsou to u papeženců zlořády do nebe volající, které by měly být napraveny, po mém soudu to nejsou hříchy nejhorší, kdeže! Nicméně jaký příklad může skýtat svému stádu takovýto pastýř, najmě když se mezi ovečkami nocujícími v témž hostinci nacházejí počestné dámy jako tyto Normanďanky? A není-li veliká hanba, jak říká tak dobře Geoffrey Chaussier, je-li pastýř zaneřáděný a ovečky čisté?
Ale pokračujme. Zadržel jsem Aclu, což nebyla práce snadná, neboť moje černá, nezkrotná a bujná kobylka chtěla vždy mít vrch nad těmi velkými normandskými koňmi a ve své horkokrevnosti se cítila uražena, že ji chci držet na konci. Přec jen musela uposlechnout a být pode mnou hodná, když jsem se držel po boku mnichova valacha.
"Bratře Hyacinte!" zvolal jsem mocným hlasem, nakláněje se k jeho kapuci. "Byl byste té lásky a vyzpovídal mě?"
"Eh! Eh! Eh!" vyrážel bratr Hyacint a ani neotočil hlavu.
A mumlal otčenáš ! Vyčkal jsem konec této modlitby, leč když ji mnich skončil, začal další. I strčil jsem ruku do sedlové kapsy a vytáhnuv z ubrousku jeden koláč od patoty, šoupl jsem mu ho pod nos.
"Zaplať vám to Pánbůh, synu můj," pravil bratr Hyacint, který se ho zmocnil a nacpal si jej do objemných úst.
Když byl certli ochutnal, rozžvýkal, obrátil na jazyku a přitiskl k patru, rozmělnil ji nakonec na chutné drobty a spolkl. Načež s povzdechem pronesl:
"To bych zajisté mohl. Náš Svatý otec papež propůjčil mému řádu léta Páně 1256 právo zpovídat se schválením pana biskupa v hranicích diecéze."
"Bratře Hyacinte," pravil jsem poplašeně, "můžete-li zpovídat i mimo svou diecézi?"
"Zajisté mohu. Dostal jsem svolení zpovídat tyto poutníky, kdekoliv jsou."
"Nejsem poutník."
"Nevadí. Patříte k našemu houfci, jsa baronovým tlumočníkem."
Nyní se odmlčel na tak dlouhý čas, až jsem se domníval, že usnul, protože mu kapuce zakrývala tvář. Nicméně pokračoval řka:
"Synu můj, přináležím k nejchudšímu z žebravých řádů a nemám v kutně jediný sold. A věru nemám na nohou krásné kožené škorně ani zlaté stužky na stahování kapuce jako někteří Benediktini, které bych mohl jmenovat."
"Tak jest," řekl jsem, "zdá se, že bratr Antonín je převelice zámožný."
"Zámožný!" zvolal bratr Hyacint v záchvatu trpkosti, která mě udivila. "Jeho opatství skrývá v hloubi klenutých

sklepení a za železnou branou nesmírně vzácný poklad: sedmnáct tisíc čtyři sta čtyřicet tři ostatky, mezi nimi přemnoho třísek z pravého kříže."
Vyznávám, že jsem ve své prostoduchostí rázem nepochopil, jak to obohacuje opatství bratra Antonína, ale stačilo toliko poslouchat:
"Ty ostatky," pokračoval bratr Hyacint, "jsou ukazovány jednou do roka o Všech svatých věřícím a ti se tehdy mačkají jako bečící ovce po všech cestách diecéze, aby je přišli uctít, jestli jim tato úcta k nemalému užitku, jelikož jim vynáší rok co rok sto třicet tisíc dnů odpustků! Podle tohoto obrovského počtu dnů si dovedete představit, synu můj, velikost obětních darů!"
Ani jsem nemukal, jsa v hloubi duše pobouřen tímto hanebným obchodováním.
"Já pak," pokračoval bratr Hyacint, "patřím, jak bylo praveno, k žebravému řádu. Chudoba je tudíž mým údělem. Je-li vám libo, abych vyslechl vaše hříchy, synu můj, bude vám třeba poskytnout mi zpovědní peníz."
"Zde onen peníz!" pravil jsem, když jsem byl s nechutí prohledal váček u opasku.
"Tři soldy!" pravil bratr Hyacint, prohlížeje mince v dlani široké ruky. "To je věru málo na syna baronova. Synu můj, nebuďte skoupý. Dobře dávat zpovědníkovi je zárukou hříšníkova pokání. Zdali má být vaše kajícnost nedokonalá."
"Zde ještě dva soldy," pravil jsem pln nevole, že se dávám takto odírat.
"To snad půjde," řekl bratr Hyacint. "Synu můj, poslouchám vás."
Není-li pak to věc vskutku podivná, že odmítaje co hugenot ústní zpověď a chovaje navíc k tomuto mníškovi, který mě ostatně skoro neposlouchal, nemalé opovržení pro jeho lakomství, přednesl jsem mu přesto dopodrobna své hříchy, aniž jsem jediný opominul a aniž jsem cokoliv zmírňoval, a dokonce s jakousi upřímností srdce a taktéž s obavou, že jsem se byl znelíbil Bohu, jako bych zapomněl, k jakému pozemskému účelu a podle jaké užitečné lsti jsem se takto vyznával.
Aj! uvažoval jsem ještě poté, nemají-liž tihle papeženci pravdu alespoň v tom, že není tak důležitý zpovědník jako zpověď samotná?
"Synu můj," pravil bratr Hyacint, když jsem konečně skončil, "prve než vám poskytnu rozhřešení, musím vám dát pokání, neboť jste hřešil v hospodě Castelnau d'Ary tělesností a rovněž jazykem a patrem. Za hřích chlípnosti odříkáte desetkráte Otčenáš a desetkráte Zdrávas. A za hřích obžerství, který patří také k hlavním, nezapomínejte na to, mi nyní odevzdáte v pokoře a bázni boží koláčky, které uchováváte v sedlových vacích, a neponecháte si ani jediný."

Běda, vysázel jsem mu je do jednoho! Ale nechci tvrdit, že to bylo v pokornosti a že mi přitom nekypěla žluč. A poté mi udělil bratr Hyacint slovy převelice vážnými a sladce pronášenými rozhřešení - štít, jímž jsem hodlal odvracet rány nás ohrožují.
Zajisté, řeholní roucho nedělá mnicha, a po pravdě řečeno ani ho nezkazí. Za času, kdy mor polykal tolik lidí, poznal jsem v Sarlatu františkány, jejichž kutna, tolikráte hanobená našimi lidmi, skrývala čistá a obětavá srdce. Biskup, kněží, senešál, několik sudích, urozenci, zazobaní měšťané a dokonce jeden ze dvou konšelů - ti všichni uprchli z města při prvním objevení choroby. Tito františkáni setrvali a neznajíce oddechu přinášeli nakaženým morem v postižených čtvrtích duchovní útěchu. Všichni přitom zahynuli krom dvou, které otec vysvobodil z rukou vzbouřených odranců na předměstí Lendrevie v seči, při níž byl Marsal Šilhavec smrtelně raněn. Jeden z těchto františkánů, které otec chválil za jejich nesmírnou obětavost v době morové rány, mu tehdy odvětil poznamenáním - nejmírnějším, nejkrásnějším a nejmilosrdnějším ze všech, jež kdy vyšlo ze rtů papežence, určeno jsouc hugenotovi. Řekl mu, když mu byl děkoval, že je dalek pokládat ho za kacíře; spíše si myslí, že je křesťanem zbloudilým na jiné cestě, než je jeho, leč že se s ním na konci putování shledá.
Vrátil jsem se k milému Samsonovi, který se notně divil mé časté nepřítomnosti, a řekl mu co nejtišším hlasem což jsem si mohl odpustit, nemluvil ani jediný poutník kolem nás provensálsky - že jsou pochybnosti o jeho pomalé horkostí a zda by nemohl předstírat, aby dokreslil moje tvrzení, náhlou slabost a spadnout uprostřed Normanďanů z Albiéry. Dlouho jsem ho musel přesvědčovat, tak se mu protivila tato komedie. Přec jen se podřídil, zahnal svou klisnu na travnatý okraj velké cesty a nadmíru dobře spadl, ani si přitom nevyboulil lehký krunýř, helmice však se mu smekla z hlavy a koulela se s nemalým rámusem po prašné silnici mezi koňskýma nohama. To vzbudilo značné vzrušení, zprvu smích, poté povídání a nakonec soucit, najmě u normandských dam, kterým neunikla Samsonova krása, byť byly sebevíce cudné.
"Lidé dobří," pravil jsem slézaje z koně a odhazuje otěže Miroulovi, "pokračujte v cestě, prosím vás. Nic to není. Na mého bratra přišly mrákoty. Je tou pomalou horkostí notně zkrušen."
Ale jedna krásná, velká a plavá Normanďanka, nadobyčej křesťanská a milosrdná, která se nazývala, jak jsem zvěděl později, paní Gertruda z Luku, chtěla mocí mermo rovněž sestoupit na zem, a pokleknuvši s mnohými vzdechy do trávy, uchopila Samsona s nebývalou silou kolem pasu a položila si ho do klína, kde se nebožákova hlava znenadání octla uhnízděná v prohlubni jejího bujného poprsí. Samson se zavřenýma očima celý zrudl a já, otočiv se, hleděl jsem na Miroula, jehož hnědé oko jiskřilo, kdežto modré zůstávalo chladným.
"Vzácná paní," pravil jsem, "vidíte, kterak je bratr vyčerpán tou horečkou. Ráčila byste mu dát napít z vaší čutory?"
"Arci!" odvětila paní Gertruda z Luku, "a mileráda."
A držíc mu hlavu v sevření mezi paží a hrudí, dávala mu pít jako malému pacholeti, Samson pak se neodvážil pohnout ani otevřít oči.
"Pije, ale zdá se mi, že je dosud v mdlobách," pravila Gertruda. "Není-li to smutné, padne-li slabostí tak hezký a urostlý šlechtic? Na mou křesťanskou víru, podobá se krásnému archanděli Michaelovi, kterého lze spatřit na okně našeho chrámu. Má stejně mléčnou pleť, stejně měděné vlasy, stejně široká ramena, a to nepočítám oči, které jsou nejkrásnější azurové barvy, když je otevře. Hanbila bych se takto mluvit, kdyby váš bratr byl při vědomí," dodala s ruměncem.. "Leč

domnívám se, že mě neslyší. Je ještě v mrákotách?"
"Je, vzácná paní," řekl jsem a krčil nos, abych se nesmál, tak mi tento výjev připadal zábavný. "Ale dám-li mu dva malé políčky, ihned se probere a zapomene pak na všechno, o čem jsme hovořili."
"Vždyť já to nemyslím nikterak špatně," pravila Gertruda s povzdechem. "Nemám ještě zajisté věk, abych byla jeho matkou, ale mám ho ráda jako své dítě. Pane ze Sioraku, prve než ho probudíte, smím ho políbit na líce?"
"Na rty, paní! Na rty! Takový je zvyk u nás v Périgordsku!"
Miroulovo hnědé oko znovu zajiskřilo při této žertovné lži, dáma se naklonila a políbila Samsona, jak jsem jí byl pověděl. K mému nemalému údivu Samson se tomu ani nebránil, ani nejevil odpor, snad že neviděl, proč by měl kárat toto laskání, které mu bylo poskytováno jakoby mateřsky a které přec přijímal poprvé v životě.
Podal jsem paní Gertrudě ruku,. abych jí pomohl vstát, ale ona se jen zlehka opřela a vyskočila na nohy, tak pružná a silná byla tato vznešená dáma. Nosila na opasku krom čutory pevnou, krásně vypracovanou damascénskou dýku a sázím se, že jí dovedla dobře použít; v sedlových vacích měla dvě bambitky. Její kůň nebyla nějaká herka, leč statná hnědá klisna, na kterou se mžikem vyšvihla bez mé pomoci. Načež mi pokynula hlavou na pozdrav s tváří poněkud dojatou, rozpačitou a zahanbenou, pobídla koně a připojila se k valnému houfu.
Jak byla z doslechu, jal jsem se s rukama v bok z plna hrdla chechtat a Miroul také.
"Nu, bratře," děl jsem k Samsonovi, "otevřte oči! Seberte se! Nebuďte už zvadlý! Dosti jste se otíral o to líbezné poprsí? A nedostal jste přerozkošná políbení?"
A otočil se k Miroulovi, dodal jsem:
"Lest se báječně zdařila! Ta ctná a dobrotivá dáma má nyní notný zájem na tom, aby vyprávěla, že náš Samson je soužen převelikým trápením. Copak by si jinak to všechno dovolila?"
"Co že si dovolila?" pravil Samson, k němuž se za celý život nepřiblížila žádná žena ani ho nepolaskala. "Což nepravila, že mě pokládá za své dítko? A nebyla-li věru dobrotivá, že mi poskytla svoje víno? Co se tkne těch medových slovíček," pokračoval vstávaje, "připomínala mi Barberinu."
Po těch slovech - a nebyla asi řečena tak nevinně jako obvykle - naskočil do sedla a po celý zbytek cesty jel s tváří skloněnou, aniž pronesl jediné slůvko, jsa všecek zasmušilý a zasněný.
Jak jsme všichni tři uháněli, abychom dohonili konec houfu, objevil se proti nám tryskem ujíždějící a oblakem prachu zahalený Rouen, baronovo páže.
"Pan baron," křičel z dálky, "se dá ptát, je-li pravda, že váš bratr je mrtvý?"
"Takto cestuje pravda z jednoho konce naší výpravy na druhý," smál jsem se, "nezměrně vzrůstajíc od chvostu k hlavě. Ujížděj a uklidni barona, páže milé. Viz mého bratra, sedí zpříma na svém koni."
Seděl vskutku zpříma, ale ani okem nemrkl, ani slovo nepronesl, ponořen ve veliké přemýšlení.
"Leč je opravdu naživu?" otázal se Rouen, prohrabuje si prsty vlasy a s očima vyvalenýma, až mu z důlků vylézaly.
"Tu ho vidíš!"
"Není to však jeho duch, co tu vidím?"
"Miroule," pravil jsem, "to je div! Zříš zde sílu, jakou má báchorka: pochybovali, že Samson má horkost. Nyní budou pochybovat, že je naživu."

6. Dva dobří křesťané

Tu noc jsme spali v Carcassonnu, skvělém to městě dobře ohrazeném a tak dobře hájeném svými věžemi a baštami, že naši hugenoti, jak je známo, si na něm vylámali zuby, když se ho chtěli zmocnit. Nicméně naši poutníci tu nesměli setrvat déle než jednu noc, Caudebekovi nebyly po chuti ani nocleh, ani strava, ani pokojské.
Nazítří, když si byli poutníci našli čas na kováře a dali si okovat několik koní (neboť tito Normanďané uměli šetřit své koně a dbali na jejich nohy, item na to, aby na noclezích byli koně dobře od čeledínů vyhřebelcováni a ošetřeni), pokračovali jsme v cestě do Narbonnu.
Baron nestrpěl, aby ho jediný jezdec předejel, obávaje se, že by polykal prach toho, kdo by klusal před ním, a hůř ještě, že by vdechoval pšouky a pach kobylinců, protože měl převelice jemný nos na všechny zápachy krom svého. Nadto rád jezdil pohodlně po svém způsobu, aby mu nezakrýval obzor koňský zadek ani hřbet a aby mu nějaký kůň nebránil drze v cestě. Po jeho pravici a o něco vzadu klusal bratr Antonín, já, jeho tlumočník, jsem se držel vedle něho po levici, a za ním ujíždělo páže Rouen, které nebylo chvilku bez práce, baron ho neustále vysílal se vzkazy, dotazy a příkazy z jednoho konce průvodu na druhý. Za Rouenem klusali na statných koních baronovi vojáci v přilbicích a krunýřích, bylo jich šest, všichni nemálo velcí a rozložití, tváře měli osmahlé a zjizvené, zraky věru málo andělské. Kdyby nepatřili k baronově čeledi, mohli by, sázím se, dělat strašlivé loupežníky.
Krom bratra Hyacinta, který se spuštěnými otěžemi a s rukama zkříženýma na břichu neměnně uzavíral průvod, zbytek houfu popojíždět, jak se mu zlíbilo, každou chvíli méně místo v průvodu podle toho, cokoli kdo chtěl komu povědět. Což činilo věčné přejíždění z místa na místo, tito Normanďané jsou velcí mluvkové a žvanilové, a jak jsem už pověděl, úžasní smíškové, milují zpěv a nad některými jejich písněmi se bratr Antonín mračil, když k němu dolehly. Ale Caudebec na to nedbal a vysílal Rouena, aby mu zopakovali sloky, které si získaly jeho oblibu. Dámy, jichž bylo v tomto malém houfu dvanáct, si tehdy skrývaly tváře pod širokými čepci, jimiž se chránily před sluncem, ale nepřestávaly se těm nejoplzlejším místům potají smát. Krom jediné byly to všechno mladé vdovy, kterým zajisté nebyly tajny příjemnosti života, jinak mohovité měšťky, konající pouť stejně pro potěšení jako ze zbožnosti. Nosily krásné a pohodlné odění, jemné obutí, zlaté náramky na zápěstí, ale žádná dozajista nebyla lépe vyšňořena než paní Gertruda z Luku, která také, jak se mi zdálo, měla přednost před ostatními, protože její zesnulý choť byl sudím, jak jsem zvěděl.
Po našem odjezdu z Carcassonnu, ač byl krásný den, nebylo v našem houfu zpívání ani smích, nálada všech byla vážná a všichni večer předtím dobře prohlédli a vyčistili zbraně, neboť na této části cesty, která se táhla před námi,

odranci z Corbiéres zákeřně pobili toulouské kupce.
Baron, který byl večer předtím popíjel převelice skromně, setrvával ve stálém mlčení se zrakem upřeným na obzor vpravo i vlevo, sleduje každé sebemenší zvlnění terénu, jako kdyby se obával, že se odtud vynoří lapkové. Nicméně za krátký čas se uklidnil a vrhl na mě pohled, který nebyl bez trpkosti.
"Pane ze Sioraku," pravil, "budu-li dnes zabit, společnost, v níž se budu nacházet v okamžení smrti, nebude myslím bez vlivu na soud, jejž nade mnou vynese Pán Bůh."
Tento začátek mě notně podrážděl, i pronesl jsem hlasem poněkud prudkým:
"Doufám, pane barone, že mě pokládáte za sdostatek urozeného původu, abych zemřel po vašem boku."
"Nejde tu o urozenost," namítl baron zachmuřeně, "ale o víru. Pane ze Sioraku, jsem povinen otázat se vás přímo: Jste dobrý katolík?"
Aj! pomyslel jsem si. Už je to tady!
"Jsem takový katolík, jaký jen mohu být," odvětil jsem dvojsmyslně. "A ostatně byl bych zde s vámi, znaje vaši horlivost, kdybych jím nebyl?"
"Budiž," pravil baron. "Zpovídáte se?"
"Jednou za rok."
"Jedinkrát za rok!" zvolal baron. "Hromské dílo! To je věru málo! Já, baron z Caudebeku, se zpovídám každý boží den!"
"To že jste kromobyčej zbožný, pane barone," pravil jsem zdvořile. "Ale koncil lateránský nedává jiné církevní přikázání než toliko roční zpověď."
Na to, jak jsem věru očekával, baron zůstal s ústy zejícími a otočiv se k bratru Antonínu, tázavě na něj pohlédl.
"To je pravda," ozval se bratr Antonín a jeho husté obočí mu přetínalo tvář. "Ale není dobrý křesťan, kdo setrvává po celý zbytek roku pošpiněn svými hříchy, jmenovitě v blízkosti smrtelného nebezpečenství."
"Aj, bratře Antoníne!" povzdechl jsem. "Jak vám v tom dávám za pravdu!"
"Dáváte mi za pravdu, pane ze Sioraku," pravil bratr Antonín, propichuje mě černýma očima, "ale přesto se nezpovídáte, jak jsem vás byl k tomu vybídl v Toulouse."
„Jakpak!" zvolal jsem. "Uposlechl jsem vás. Upadnuv včera do velikého přemýšlení nad tím, co jsem činil u Dvou andělů a u Zlatého lva, cítil jsem se znenadání tak pošpiněný ohavnými hříchy, že jsem neměl pokoje, dokud jsem je nesmyl."

"A vyzpovídal jste se z nich?"
"Zajisté."
"A komu?"
"Bratru Hyacintovi."
"Tomu hlupci!" pravil bratr Antonín.
"Tomu hlupci?" zvolal baron nadmíru dotčeně a rozhněvaně. "To je křesťanská mluva? Hromské dílo, bratr Hyacint není nikterak hloupý, je svatý! A hlupák jsi ty, mnichu, nemá-li tvoje podezírání ani základy, ani čelní zdivo! Hola, páže! Pro živého Boha, ten mamlas spí! Já ho chutě vyklestím!"
"Jsem všecek k vašim službám, pane můj," zvolal Rouen, prchaje mu z dosahu.
"Ničemníku! Přiveď mi okamžitě bratra Hyacinta, a nelelkuj! Za tvou rychlost mi dnes večer ručí kůže na tvém zadku!"
Celý ten čas, dokud Rouen nepřivedl žebravého mnicha, Caudebec setrvával v mlčení, jsa rozpačitý, jak se mi zdálo, ze svého nezdvořilého vyslýchání. Já jsem rovněž ani nemukal, seděl jsem s hlavou vztyčenou a tvářil se co člověk, který nemá zapotřebí přijímat opovržlivé chování. Často jsem vídal otce takto se tvářit ve styku se svými rovnými, když se ho dotkla nějaká váda, a byla-li příležitost, napodoboval jsem nadmíru dobře jeho tvářnost, značně mě však mrzelo, že můj mladý věk jí nedává větší vážnost.
Objevil se bratr Hyacint, hlava se mu kymácela a břich natřásal na koni, který řehtal nevolí, že musel cválat, aby dohnal hlavní voj, ne že by ho mnich bodal ostruhami, leč Rouen, skláněje se vpřed, nepřestával mu bičovat vzadu boky, neboť byl raději, odnese-li to koňský zadek, než aby na příští zastávce trpěl zadek jeho.
"Bratře Hyacinte," pravil Caudebec, "je-li pravda, že pan ze Sioraku se vám zpovídal?"
Ale nechtěl jsem, aby Caudebec držel opratě item bič, a přerušil jsem ho:
"Pane barone, prosím vás, abyste nekladl tuto otázku. Dotýká se mé cti. Předpokládá, že jsem vám snad lhal."
"Odpovězte, bratře Hyacinte!" zvolal tehdy bratr Antonín hlasem převelice jásavým.
"Drž jazyk za zuby, mniše!" pravil Caudebec drsně. "Toto je záležitost urozenců a nijak se tě netýká."
A obraceje se ke mně, pravil nadmíru vážně:
"Pane ze Sioraku, jde o mé spasení. Už jsem pověděl, že přítomnost kacíře po mém boku by byla pro mě věru kletá, měl-li bych dnes zahynout. Nechcete-li tudíž, abych kladl tuto otázku, nepoložím ji. Ale tehdy zkřížíme meče a naším soudcem bude Pán na nebesích."
Zachovával jsem stále přísné mlčení, vysmívaje se v duchu tomu barbarskému pobožnůstkářství i převelikému rozčilení bratra Antonína, který s očima metajícíma blesky pod hustým obočím se vztyčil v třmenech a obrácen k bratru Hyacintovi, zvolal hlasem nejhlubšího opovržení:
"Inu, Hyacinte, jsi-li blázen nebo arcihlupák, že nemůžeš odpovědět na tuto prostou otázku: zpovídal-li se pan ze Sioraku či nikoliv?"
Caudebec mávl pánovitě pravicí, aby umlčel bratra Antonína, a tehdy jsem přistihl mnicha žebravého, jak přejel mnicha zabezpečeného pohledem, který nebyl z nejněžnějších.
Ostatně byl to pouhý blesk. Bratr Hyacint s kápí vraženou hluboce do čela setrval v zarytém mlčení a v blahoslavené nehybnosti.

"Nu dobrá, pane ze Sioraku, budeme se bít," pravil Caudebec s tváří nadmíru rudou, a jak se mi zdálo, velice nerad. Ne že by se mě to nedotklo, ale touže dovést tuto scénu tam, kam jsem chtěl, to jest k nejvyšší škodě a újmě svého žalobce, zůstal jsem mlčky, ztuhle a zpříma sedět na Acle, měl jsem vysunutou bradu a oči upřené k obzoru.
"Pane barone," pravil bratr Hyacint tichým hlasem, "mohu-li mluvit?"
"Kvůli tomu jsem pro tebe poslal," řekl Caudebec vyčítavě.
"Zajisté," odvětil bratr Hyacint, "ale nemohu přece odpovědět na otázku, kterou mi už nechcete položit."
"Proč tedy chceš mluvit?"
"Abych vám řekl, pane barone, že bych byl neobyčejně zarmoucen, kdyby dva dobří křesťané si podřezali hrdla ve zbytečné při."
Caudebec se napřímil a celým trupem se otočil k mnichovi
"Zbytečná pře! Pan ze Sioraku se tedy vyzpovídal?"
"Neřekl-li jsem to?" zvolal jsem tehdy hlasem vysokým a s tváří uraženou velice velmi. "Povězte, co víte, bratře Hyacinte, protože jste už napůl odpověděl."
"Smím-li, pane barone?" otázal se bratr Hyacint.
"Mluv, přisámbůh!" zařval baron.
"Pan ze Sioraku se mi včera vyzpovídal v naprosté kajícnosti a v plné pokoře."
Dobrý mnich, upíraje úkosem zraky na bratra Antonína, aby mu pranic neušlo z jeho porážky, pronesl tato slova nejlíbeznějším hlasem, váleje je po jazyku s takovou slastí jako koláčky od patoty .
"Pane ze Sioraku," pravil Caudebec s tváří zarudlou a s očima upřenýma k zemi, "jsem vám povinen omluvou za to ohavné podezření."
Byl povinen, ale zdálo se, že ji stále nehodlá poskytnout. Ani ve slovech nebyl Caudebec nikterak štědrý.
"Nikoliv," pravil jsem, předstíraje ušlechtilost. "Nejste mi povinován ničím, neboť to hanebné podezření nepochází od vás."
Znamenalo to, že ho zprošťuji viny a současně ukazuji, kam obrátit lavinu. Což učinil, nedávaje se prosit. Všechno to spadlo, kam bylo třeba, a přímo a tvrdě a úmorně.
"Mnichu," pravil obraceje se k bratru Antonínovi, "jakkoliv jsi mnich pyšný, panovačný, vzdělaný a mocný ve svém opatství, od nynějška budeš cválat sám až na samém chvostu našeho houfu, rozjímaje o svých hříších. A bratr Hyacint, jehož jsi tolik ponižoval, pojede po mé pravici a bude mým zpovědníkem."
Je nemalým pohodlím mnišského stavu, že nikdo není nucen jako u urozenců vztyčovat hřebínek pod ranami. Právě naopak, pokora je v jejich stavu ctností, lze se do ní zahalit jako do pláště.
"Pane barone," pravil bratr Antonín s hlavou a očima sklopenýma v hluboké úkloně, "poslechnu ve vší uctivosti a pokornosti vašich přikázání, byť jsou jakákoliv."
Vyrazil pak hluboký povzdech, jako by ho přibíjeli na kříž, pohlédl na nebe, aby je vzal za svědka svého nespravedlivého mučedlnictví, a pozdravil barona podruhé; potom zastavil a obrátil koně.
Sázím se, že jak byl sám a tvář měl skrytou pod kapucí, jeho černé oči metaly plameny a že v těch plamenech bych se mohl zaživa upéci.
Nechtěl jsem po zralém uvážení ponechat Caudebeka, aby se dusil delší dobu ve svých myšlenkách, i změnil jsem směr jeho obav a řekl mu:
"Pane barone, otec mi vždycky říkával, že když nějaký houf putuje po cestě a je ohrožen přepadením, má se opatřit hlídkami a vypravit jezdce před sebe i na každý bok. Kdybyste pokládal za vhodné vyslat dva své vojáky na tyto výšiny, jednoho napravo a druhého nalevo, můj bratr, můj sluha Miroul a já sám bychom vám mohli posloužit co předvoj."
"Přisámbůh!" zvolal Caudebec. "To je nápad! Máte věru dobrý rozum na svá mladá léta! Však se tomu nedivím; chrabrá krev neumí lhát. Měl jsem připadnout na takováto opatření dávno! Hola, Fromonte, jeď po tomto návrší a ty, Honfleure, tamhle, a mějte oči otevřené! Pane ze Sioraku, mám vyslat dva vojáky co přední hlídku místo vašeho malého houfce?"
"Nikoli, neměl byste jich dosti pro svou ochranu."
"Poslání přední hlídky je přec posláním tuze nebezpečným."
"Cožpak bych vás o to požádal, kdyby takovým nebylo?" chvástal jsem se po gaskoňsku.
Ale vpravdě jsem převelice spěchal, abych ho zůstavil samotného - tolik jsem cítil, že nebude, dlouho trvat a bude mi zazlívat nemilost vůči svému zpovědníkovi.
"Mohu-li však," pokračoval jsem, "ponechat ve vašem průvodu našeho nákladního koně a oprať dát vašemu pážeti? Překážel by nám, kdybychom byli nuceni tryskem se k vám vrátit."
Souhlasil, a já jsem se s úlevou viděl na cestě do Narbonnu se Samsonem a Miroulem čtvrt míli před ostatními poutníky. Miroul, jak na něm bylo patrno, by byl velice rád slyšel moje vyprávění, ale nechtěl jsem tak činit před Samsonem, jemuž nebylo známo, že jsem se včera zpovídal, a nemálo by ho znepokojilo, kdyby se to dověděl. Nebyl ostatně čas na klábosení, nýbrž na ostražité bdění, neboť nám vskutku hrozilo značné nebezpečí, že budeme zaskočeni početným houfem a zhubeni.
Vyzval jsem Miroula a Samsona, aby si nabili bambitky, tasili a řemen meče si zavěsili na zápěstí. Učinil jsem totéž. Pak jsem se zachmuřil a připomněl přísným hlasem Samsonovi, že jeho pomalost při tasení a nechuť střílet na bližního, byť i tento ho chtěl zbavit života, mě málem stály život v řeži v Lendrevie; že otec mu svěřil hospodaření naším měšcem, mně pak výslovně odevzdal velení nad naším malým houfcem; že tudíž v přítomném čase mě musí poslouchat jako švýcarské gardy svého hejtmana, bez váhání a bez odmluvy; že kdyby tak neučinil, uvrhl by s určitostí do nebezpečenství život svůj, můj i Miroulův; a že dokonce i v případě, kdyby z tohoto nebezpečenství nevzešlo nic

zlého, bylo by navždy veta po našem přátelství.
Při těchto posledních slovech měl můj krásný anděl slzy v očích. Poněkud jsem si vyčítal, že jsem ho tak nectně vyplísnil, a jak jsme jeli bok po boku, vztáhl jsem k němu ruku, stále si uchovávaje zachmuřený vzhled. S nadšením ji stiskl v dlaních, řka tichým a zřetelným hlasem:
"Petře, budu tě poslouchat."

7. Soudek malvazu

Když jsem byl takto upevnil pravomoc nad svým vojskem, cítil jsem se klidnějším, jakkoliv jsem byl stále ducha nadmíru bdělého a očima jsem klouzal na vše strany. Neboť cesta na tomto místě nebyla vůbec tak přímá a kraj tak širý, jak byl předtím. Stráně se přiblížily k cestě a každých dvě stě sáhů nám zatáčka nebo svah nebo stoupání zakryly ostatek stezky.
Nařídil jsem svým druhům, ať klusají v trávě po stranách, aby nebylo slyšet kopyta našich koní a abychom my sami zaslechli i nejslabší dusot, a měl jsem dobrý nápad, neboť zanedlouho jsem uslyšel koňské cválání a mrknuv okem přes rameno, uzřel jsem asi půl tuctu jezdců, kteří se vynořili tak sto sáhů za námi.
"Miroule," pravil jsem, "neotáčej se, a ty, Samsone, rovněž ne. Máme za sebou houfec, o němž dobře vím, že nepřijíždějí po velké cestě, Caudebec, jak dobře víte, je v této věci pošetilý jako luna v březnu a nedá se nikdy předjet. Přijíždějí tedy z kopců. A kdože jsou ti pobudové, kteří nás odřízli od Caudebeka? Musíme to zjistit, dokud je čas. Miroule, tam v té zákrutě se skryj do křoví a nech je přiblížit sdostatek, abys je dobře viděl, nikoliv aby s tebou počali boj. Načež se vrátíš cvalem a povíš mi, jak vyhlížejí, jaké mají zbraně a koně."
Miroul nehlesl slovo, ale v příští zatáčce se skryl tak znamenitě, že jsem ho na několik sáhů nemohl rozeznat pod listovím a jeho klisnu rovněž ne. Po celý ten čas, co jsem byl od něho vzdálen a ponechával ho samotna, srdce mi bušilo, byť jsem zcela důvěřoval jeho obratnosti, jeho zázračné hbitosti a rychlosti jeho arabského koně. Snažil jsem se kvůli Samsonovi uchovávat si jasné čelo, ale nedokázal jsem potlačit hluboké oddechnutí, když se znenadání objevil usmívající se Miroul.
"Je jich pět," pravil, "huby mají hrubě sprosté a krvelačné, jedou na dosti špatných a hubených herkách, ale po uši jsou vyzbrojeni kopími, oštěpy, tesáky a meči."
"Mají-li pak ručnice?"
"Neuzřel jsem bambitku ani hákovnici, ale z místa, kde jsem stál, nemohl jsem dohlédnout na jejich sedlové vaky."
"Podle mne," pravil jsem po chvilce uvažování, "tito odranci mají své druhy před námi, a jak nás tito napadnou, oni nám vpadnou do zad, a jedni i druzí sečnými zbraněmi, aby nepoplašili Caudebeka. Kdyby pobili předvoj, bylo by pro ně hračkou překvapit pak poutníky a zhubit je."
Na což Samson ani Miroul neodpověděli, očekávajíce, co bude následovat.
"Nuže, přátelé," pokračoval jsem, "nebudeme čekat, až nás rozdrtí mezi dvěma mlýnskými kameny. Na nejbližší zatáčce, která nás skryje před zraky těch darebáků, se zastavíme. Vyčkáme tam, až budou od nás na dvanáct sáhů, vynoříme se nečekaně z ohybu cesty a napadneme je v cvalu, s otěžemi mezi zuby a s bambitkami v rukách …"
"Leč jsou to možná toliko pokojní sedláci," pravil Samson.
"Pane bratře," zamračil jsem se, "žvaníte, nezdá se vám?"
"Nikoliv," pravil Samson a zrudl. "Už mlčím, a jak jsem byl přísahal, jsem vás poslušen."
"Pane můj," ozval se Miroul a obrátil se k němu, "jsou-li toto poklidní sedláci a nikoliv ukrutní darebáci, já, který jsem je viděl, jsem ochoten zaprodat svůj díl věčnosti ďáblu."
"Miroule," odvětil mu Samson spíše smutně než přísně, "nemluv takto, jmenovitě ve spárech smrti."
"Ty spáry budou pro ně a nikoliv pro nás!" pravil jsem hlasem, který nesnesl odmluvy. "A už dosti řečí, čas kvapí. Budu cválat prostředkem cesty. Miroul po mé levici bude pálit na dva odrance před sebou. Já na dva uprostřed. A ty pak, Samsone, musíš zmordovat toho darebáka před sebou."
"Učiním to," pravil Samson a sklopil hlavu.
Neučinil tak. Buď náhodou, nebo z tajné vůle, ač byl z nás tří nejlepším střelcem, jeho střela nezasáhla cíl, a z pěti hrdlořezů ten jeho zůstal jediný v sedle, když se naše koně řítili na jejich herky, a ty byly notně vyplašené střelnými ranami a děsivým řevem, který se nám dral z hrdel. Ten, co zůstal naživu, prchal, ale já ho pronásledoval a byl jsem věru šťasten, když jsem ho udeřil mečem do ramene a vyrazil mu kopí. Vzdal se nám tedy na milost a nemilost, Miroul ho přivázal k jeho koni a já, švihaje bičem do zadku tohoto koně a žena ho před sebou, vrátil jsem se ke Caudebekovi s tváří rozpálenou a s hřebínkem hrdě vztyčeným.

Prve než jsme dojeli ke Caudebekovi, přiměl jsem svůj malý houfec, aby jel krokem, obávaje se, že kdybychom přijížděli cvalem v mračnech prachu, baron by se mohl zmýlit a střílet po nás. A vskutku jsem nalezl poutníky obého pohlaví nadmíru vyplašené naším střílením, jedni třímali hákovnice, druzí pistole, a doutnáky měli zapálené. Co se tkne Caudebeka, ten měl hubu hrubě zarudlou a vlasy zježené, leč nevěděl, co si počít, jsa zkušenějším v kratochvílích než v boji.
Nicméně jakmile spatřil mého zajatce a prve než jsem mohl otevřít ústa, kázal dvěma svým lidem shodit ho z koně a podrobit právu útrpnému, aby ho donutil povědět, co ví o loupežnících v horách corbiéreských. Což bylo učiněno mžiknutím oka a kolem hrdla toho zkrvaveného nešťastníka, klečícího na kameni u cesty, přehodili baronovi vojáci konopný provaz, který jeden z nich se jal neprodleně navíjet kolem tyče.
"Pane barone," pravil jsem, "tento odranec je mým zajatcem, ztrácí krev, je notně vyjevený, vaši lidé nerozumějí jeho řeči a hrozí nebezpečí, že ho zmordují, prve než promluví. Rozkažte, prosím vás, ať mu sundají tu oprátku a ať mi ho

vydají. Vyslechnu ho, jak náleží, ale nikoliv v tomto okamžení, kdy na nás číhá nebezpečí. Po mém soudu je nám třeba co nejrychleji opustit cestu a vylézt na tento vrch na levé straně, odkud i bez ochrany náspu budeme mít jako na dlani každého, kdokoli by nás chtěl napadnout, a výhodu hořejšího postavení."
Poutníci vzadu byli podrážděni, nepokojní, převelice povykovali a upadli do strašlivého zmatku, i souhlasil Caudebec se vším, tolik byl nerozhodný a tolik byl rovněž přesvědčený, že otcova obratnost v boji přešla do mé krve, což je víra nesmyslná, leč nikoliv tak řídká u našich urozenců.
Vyšplhali jsme se na onen vršek, který jsem byl označil, nikoliv ovšem bez notné námahy, jeho svahy byly na všech stranách nadmíru příkré (budou však příkré i pro útočníka), slezli jsme z koní, shromáždili zvířata v úžlabině a rozestavili jsme vskrytu několik pátračů. To vše nařídil baron, leč podnícen mými radami. Ten vrch byl místem věru málo utěšlivým, abychom na něm skončili své dny nebo i na něm žili, byl kamenitý a holý, jak tomu nezřídka bývá v tomto kraji, tolik se lišícím od krajiny mé, tak zelené a luzné, a slunko neuvěřitelně pálilo na chudičkou a žlutou trávu, jíž by nechtěla ani ovce.
Odvedl jsem svého zajatce stranou, Miroul se Samsonem mi ho pomáhali hlídat, rozvázal jsem mu pouta, vymyl ránu pálenkou, ovázal ho a dal mu pít. Byl nadmíru udiven tímto vlídným zacházením, očekávaje mučení a smrt a přijímaje obé s onou krutou odvážlivostí, jakou byl otec zaznamenal v Sarlatu u nebožáků, kteří s hákem v ruce pochovávali morem postižené.
Ten odranec se nazýval Espoumel, mluvil katalánštinou smíchanou s provensálštinou, a jakkoliv notně špinavý a zarostlý, neměl zlou hubu, jeho oči byly spíše přihlouplé než zlomyslné.
"Espoumele," pravil jsem, "kolik mužů čítá tvůj houf?"
"Nemohu říci, pane, neumím počítat."
"Znáš-li jejich jména?"
"Arci."
„Jmenuj je krom těch, které jsem zhubil."
Odranec mi je jmenoval jednoho po druhém a napočítal jsem jich na prstech devatenáct. Bylo to málo. Fáma, cestující z Narbonnu do Toulouse, rozmnožila jejich počet na dvojnásobek, ne-li trojnásobek.
"Espoumele, kdo z těch všech má palné zbraně?"
"Hejtman a lajtnant."
Slyše to pocítil jsem nekonečnou úlevu a ostaviv svého zajatce k hlídání Samsonovi, ale sebral s sebou Miroula, odešel jsem vyhledat barona, který se pod tenkým doubkem pokoušel najít stín, slunce bylo vysoko a vedro úmorné.
"Pane barone, máte ve svých vacích soudek malvazu, o který převelice pečujete. Prosím vás, věnujte mi jej co ocenění mých dobrých služeb."
Směji se dosud tomu, jak se zatvářil, uslyšev tuto žádost. A svůj majetek mi věnoval nadmíru neochotně, učinil tak spíše proto, že nevěděl, jak mi ho odmítnout. Miroul vzal soudek malvazu na rameno a já se s ním opět vrátil k zajatci.
"Espoumele, kolik jsi viděl palných zbraní tady u nás?"
"Nemohu říci kolik, pane, ale viděl jsem jich mnoho, dokonce i v rukou žen."42
"A kolik je nás?"
"Převelice mnoho."
"Víc než v tvém houfu?"
"Tak jest!"
"Máš pravdu. Je nás víc než sto. (Samson se zle zamračil, neměl rád, když jsem lhal.) Nuž dobrá, Espoumele, jdi říci svému hejtmanovi, co o nás víš, a zanes mu tento soudek, který ti můj sluha přiváže k tvé herce. Řekni, že mu ho posílá urozený a mocný baron z Caudebeku, aby ho odškodnil za čtyři druhy, které jsme zhubili."
Na což Espoumel rozevřel malá přihlouplá očka a strnulý úžasem už nevěděl, co říci ani co učinit. Miroul mu přivedl jeho koníka a pomohl mu vyšvihnout se na něj, nešťastník byl ještě zesláblý ztrátou krve.
„Jeď, Espoumele," vyzval jsem ho, když váhal pobídnout koně na cestu.
"Pane," promluvil konečně odranec, "jakmile zopakuji svému hejtmanovi všechno, co jste byl pověděl, mám se sem vrátit, abych byl pověšen?"
Zůstal jsem na okamžení bez hlesu, tak jsem obdivoval toho kajícného darebáka.
"Nikoliv," pravil jsem zadržuje smích, "ostaneš se svými a budeš se modlit k Bohu za svoje těžké hříchy."
Nato se Espoumel pokřižoval, a aniž promluvil nebo se dokonce odvážil na mě pohlédnout - tolik se bál, abych neodvolal slovo -, zabořil paty do břicha své hemelky a ujížděl ze svahu tak rychle, jak to dokázala.
"Hromské dílo, pane ze Sioraku!" křičel Caudebec, přibíhaje ke mně a mávaje rukama ve vzduchu. "Váš zajatec prchá! S mým soudkem!"
"Nikoliv, pane barone. Já ho pustil. Ten muž neumí počítat a vyřídí ode mne svému hejtmanovi, že je nás přes sto a že jsme všichni ozbrojeni hákovnicemi. Co se tkne vašeho sladkého a chutného nektaru, náčelník lupičů jím nepohrdne a za necelou hodinu ho nápoj uspí."
Po pravdě řečeno, maje před sebou tak dětinského zajatce, mohl jsem se spokojit toliko zdvojnásobením počtu poutníků a nemusel jsem zbavovat barona jeho malvazu. Ale k čemu! Ten Caudebec mě po svém výslechu krutě dopaloval a já, který jsem dával všanc naše tři životy, kryje ho jako předvoj, byl jsem věru rád, že i on utrpěl tuto nepatrnou škodu.
Doprovodil jsem Caudebeka k pokroucenému doubku, který mu sloužil za úkryt. Notně sklíčený ztrátou malvazu a mučen taktéž onou mravní lakotností, která v něm zapustila tak pevné kořeny, projevil mi chladně pranepatrné díky za to, co jsem byl učinil, a musím říct, že osobně jsem netoužil po ničem tolik, jako ho opustit, což bych neprodleně učinil, nebýt nebezpečí. Nevděčnost je nectnost vskutku zvláštní, avšak nadmíru rozšířená, aniž je proto méně ohyzdná -

naopak kazí vám duši, tak jako morová hlíza kazí nejkrásnější tělo.
To všechno jsem si řekl, ale přesto jsem byl dlouhý čas sklíčen neochotou, kterou baron vložil do svého poděkování. Můj otec často poznamenával, že navzdory prchlivosti, kterou se snad naučím držet na uzdě, jsem na svá léta nadmíru rozumný, a dokonce od přirozenosti důvtipný, protože mám jakýsi cit pro muže (i pro ženy), a ten cit mi pomáhá dobře je ovládat: vlastnosti nadmíru užitečné pro každého člověka, ale především pro hugenota, který, přináležeje k nejvíce pronásledované skupině království, musí žít ve věčné obavě před lidskou zlobou. K čemuž nicméně dodávám, že vyšed před nedávnem z Mespechu a ze svého Périgordska, znal jsem ještě hrubě málo svět, a první vědomost, kterou jsem o něm s těmito poutníky učinil, přinesla mi spolu s určitými radostmi i několik příčin ke smutku. Neboť jakkoliv jsem používal úskoků, byl jsem ještě nadobyčej citlivý, jsa tak nezkušený.
Baron vydal rozkaz, že se mají všichni připravit k odjezdu, já se vrátil k Samsonovi a Miroulovi, uzřel jsem naše koně, Miroul je strojil a Samson se opíral zády o svou Albiéru a tvářil se, zdálo se mi, převelice unyle, byla vedle něho spanilá dáma Gertruda z Luku a pečovala o něho s nemalou soucitností, dokonce mu otírala spánky jemným kapesníčkem, i nutilo ji její pečování, aby se držela těsně u něho.
"Pane ze Sioraku," pravila, maličko mi kynouc hlavou na pozdrav a její světlé oči zůstaly napůl skryty pod širokým půvabným kloboučkem, "není-li div, že váš bratr, ač tolik sužovaný pomalou horkostí, bojoval tak srdnatě proti odrancům? Vizte, je celý zpocený, jak mu stoupla horečka. Neupadne poznovu do bezvědomí?"
"Je to možné," děl jsem vážně, "jak ho tak vidím, každým okamžikem může do něho upadnout. Dobrá a šlechetná paní, ráčila byste ho podpírat, dokud neosedlám Aclu?"
"Ó dozajista," pravila, "učiním tak. Neboť ho miluji, už jsem to pověděla, jako své pachole, třebaže jsem nanejvýš ve věku starší sestry."
To řkouc objala ho paží kolem pasu a přitiskla se k němu převelice pevně, aby mu bránila upadnout, jakkoliv byl zády opřen o klisnu Albiéru, jednou rukou za sebou se držel zadní části sedla a v druhé třímal otěže přichycené na koňské šíji, nicméně víčka měl přivřená a tělo poddajné. Aj, Samsone, můj krásný anděli, přemýšlel jsem, činíš dobře, že zavíráš oči, byť to je toliko nad vlastní ctností, neboť vidím, jak povážlivě kolísá, jsouc tak dobře a tak krásně obelsťována.
Oba Miroulovi arabové, Albiéra a moje klisna zakrývaly dojemný výjev ostatním poutníkům, čemuž byla paní Gertruda, troufám si povědět, věru ráda, nejkřesťanštější skutky milosrdnosti se nejraději obejdou beze svědků. Ostatně i já jsem byl takřka nepřítomen, jsa zcela zaujat Aclou, a Miroul byl taktéž zaměstnán, toliko hnědé oko mu jiskřilo, jak se setkalo s mým zrakem.
"Ale zdá se mi, on padá do mdlob!" pravila paní Gertruda.
"Madame," odvětil jsem, "uštědřete mu, jak to činím já, dva políčky: přijde k sobě."
"Bůh uchovej!" zvolala paní Gertruda. "Jsem žena! A skromnosti mého pohlaví nepřísluší bít urozence!"
"V tom případě," pravil jsem, "čiňte jako naše kojná Barberina, která mu dávala po našem périgordském způsobu hubičky, chtíc ho probudit z mrákot."
"Aj!" povzdechla si. "To se věru lépe srovnává s mou vrozenou ženskou něžností!"
A co činila, nemohu říci, neboť její obrovský klobouk, veliký jako štít, mi zakrýval její tvář i líce rozmilého Samsona po celý čas, co trvalo toto křížení. Zdaleka ještě nebyla hotova, když se celé návrší rozeznělo Caudebekovým několikerým zařváním.
"Do sedel! Do sedel!" povykoval tím panovačněji, čím méně si byl za tohoto nebezpečenství jist svým velením.
"Pane ze Sioraku," promluvila paní Gertruda otáčejíc se ke mně, "musím, žel, zanechat svého pečování a jít si pro koně. Zdali mi dovolíte, abych se během putování přicházela poptat na našeho nemocného?"
"Madame," pravil jsem jí s úklonou, "bude mi činit největší potěšení, budete-li se zabývat naším Samsonem."
Pověděl jsem jí to s veškerou upřímností srdce, neboť byl-li nějaký bod, v němž jsem si troufal shledávat u milovaného Samsona nedokonalost, byla to nechuť, kterou choval před naší cestou k onomu roztomilému a libému pohlaví, bez něhož by zelené rajské pahorky boží byly toliko ponurým vězením. Léčení, k němuž dal právě souhlas, mě zcela uklidnilo. Vida, jak mocně na něj působí léčba paní Gertrudy a jak se můj bratr rychle rozehřívá, soudě podle jeho dechu, poznal jsem, že do nynějška byl nikoliv necitelný, leč zatvrzelý, patrně kvůli svému nemanželskému původu, který v něm vzbuzoval vůči ženám jakousi utajenou zášť.
Nepozoroval jsem ho příliš zjevně, sledoval jsem ho koutkem oka. Vystoupil do sedla jako v oblacích a pleť na tváři měl sdostatek rozpálenou, aby budila zdání choroby, kterou jsem mu připisoval. A horečnatý zajisté byl, leč tou horečkou, která se nikdy nezhojí, leda snad sněhy let. Po celý čas našeho putování do Narbonnu jsem na jeho tváři viděl tu krásnou živou krev. Jel mlčky, s očima sklopenýma, tvář měl divukrásně cudnou, a širokými rameny a měděnými vlasy zkadeřenými na pevných plecích se všecek podobal archanděli na okenní malbě papežského kostela a nepřirovnávala ho ostatně paní Gertruda ke svatému Michaelovi? Pozoruje tu nevinnou tvář, přemýšlel jsem, že Samson, sotva dosud příchylný slastem smyslů, nebude si je raději uvědomovat příliš rychle, aby se neocitl v rozporu se svým hugenotským svědomím. A jakkoliv mě notně svrběl jazyk, zakázal jsem si kalit nevinné pokrytectví, v němž jsem ho spatřoval, a držel jsem se zpět s drobnými žerty, jimiž bych ho byl rád popichoval.

8. Lézignanská cesta

A takto jsme pokojně dorazili do Lézignanu, Samson ponořen v snění, já číhaje na překvapení cesty, paní Gertruda přibíhajíc a odbíhajíc, znepokojena Samsonovou nemocí, leč také obavou o svou pověst (o níž se již klábosilo); noc už dávno nastala a koně byli tentokráte zchvácení. A v hospodě u Jednorožce, kde jsme se usadili, baron z Caudebeku, nabobtnalý jako cizrna, která se týden máčela, naplnil sluch hospodské slavnými zkazkami o porážce lupičů. Pokud jsem ho slyšel, já v nich téměř nevystupoval.

Hostinská od Jednorožce (a nevím, pročpak ženy tohoto stavu jsou tak často vdovami, snad proto, že jim tolik mužů projde rukama a ony proto méně pečují o toho svého) mě nazítří upokojila, odpovídajíc na otázky, jimiž jsem ji tísnil, že lézignanská cesta je jednou z nejbezpečnějších, že je na ní nemalý ruch vozů a kupců, kteří, směřujíce jedni k Lyonu, druzí k Marseille, cestují společně do Montpellieru, všichni znamenitě vyzbrojení a smělí, takže dva roky i déle nebylo slýcháno, že by některý z těchto průvodů byl napaden. Dodala se smíchem (neboť jsem ji tiskl trochu zblízka s rukama na jejích kulatých bocích), že by si mě zajisté ponechala déle ve své hospodě, tak jsou moje způsoby roztomilé, ale že chápe moji nechuť setrvávat déle s těmito poutníky ze severu, kteří cestují tak pomalu, válejíce se dlouhé dny po hospodách, jež, jako ta její, nabízejí chutné krmě, dobré víno a ostatní příjemnosti k zotavení pocestných; konečně, že kdybych chtěl, aby mě představila svým známým kupcům, kteří se zítra vydávají na cestu, ráda by to učinila a zabila tak dvě mouchy jednou ranou, poskytujíc službu stejně jim jako mně. Neboť věděla od sluhy Miroula, jací jsme udatní urozenci, aniž jsme zmordovali ty loupežníky. Přijal jsem její nabídku s tisícerými díky. Přimísil jsem k nim lichocení, k němuž mě nutkal můj věk. Hospodská je přívětivě odmítla a složivši mi hlubokou poklonu, obdařila mě tak půvabným úsměvem hezkých špičatých zoubků a pohlédla na mě se sklopenou šíjí tak chápavým pohledem, že jsem rázem zrudl. Aj! pomyslel jsem si vida ji, jak odchází, stačí vylézt ze své díry a cestovat, hnedle je svět širý a usměvavý a nekonečně rozmanitý!
Tolik jsem se radoval, že opouštíme Caudebeka, a už v myšlení na noc, která nebude bez práce, měl jsem nohy hrubě roztančené a srdce rozjásané, když jsem odcházel do naší jizby oznámit novinu o našem odchodu Samsonovi, domnívaje se, že bude rovněž nadmíru rád, učiníme-li rychlý konec těm nekonečným zastávkám vysoušejícím naše měšce, a soudě, že bude jako já převelice šťastný, ponecháme-li ty poutníky ze severu za sebou a pojedeme-li co nejrychleji s lidmi z našich krajů. Ale můj krásný anděl zapomněl, že má na starosti hospodaření s našimi penězi, zaradoval se toliko koutkem rtů, sotva otevřel ústa a odvrátiv hlavu, zatvářil se nyvě, což jsem velice dobře pochopil a což ve mně vyvolalo výčitky spolu s myšlenkou, že je třeba vyhojit ho neprodleně z truchlivosti, v níž jsem ho spatřoval.
Odvedl jsem Miroula s sebou a nařídil mu, aby se šel pobavit s ostatními sluhy a dlouho se nevracel do naší jizby, načež jsem vyhledal paní Gertrudu z Luku v její komnatce a vzal ji stranou, neboť tam byly dvě další dámy a špičatily uši, když mě spatřily. Pověděl jsem jí pak tichým a vážným hlasem, aby mi přísahala na svou svatou patronku, že neprozradí nikomu, co jí nyní řeknu. Vzrušeně oddychujíc souhlasila. Řekl jsem jí tedy, že hodlám zítra na úsvitu vyrazit na cestu, aniž se rozloučím s baronem, neboť máme strach, že by v rozhořčeném hněvu nad ztrátou tlumočníka mohl dokonce použít síly, aby nás zadržel, což by Samsona i mě určitě přimělo tasit meč. Když to paní Gertruda slyšela, otočila se zády k zvědavým dámám a nesmírně zbledla. Pak mi zašeptala, abych opustil jizbu a vyčkal ji na schodech, které vedou k velké síni. Což jsem učinil. To místo bylo notně temné a připomínalo mi točité schodiště u Dvou andělů, po němž jsem se zřítil s hospodskou.
Po několika minutách, jež mi připadaly nadmíru dlouhé, uslyšel jsem ťukot dámských pantoflíčků na prkenné podlaze.
"Pan ze Sioraku?"
"Tuto jsem."
"Aj, pane!" zasténala a hruď se jí dmula - což jsem neviděl, leč zato velmi dobře cítil, neboť ve svém nenadálém žalu mě objala s takovou silou, jako kdybych byl Samsonem, a jakkoliv do toho nevkládala žádnou špatnost a já rovněž ne, nemálo to na mě zapůsobilo, tak je totiž obtížné objímat se i zcela cudně s osobou krásného pohlaví.
"Aj, pane!" pokračovala zaškrceným hlasem, skrápějíc mi líce slzami. ‚Jaká to kormutlivá novina! A kterak mě zkrušila! Odjíždí! Zítra odjíždí!"
"Vyrazíme před úsvitem."
"Ale jak krutý a náhlý je ten odjezd, pane! Nelze jej odročit?"
"Žel nikoliv! Náš studentský měšec nám nedovoluje tolikeré hospody."
"Ale nemohla bych vám půjčit, co vám třeba? Nestyďte se přijmout, pane. Bohu díky nejsem bez majetku."
"Jakže, madame! Vypůjčit si! Tehdy, když to není zapotřebí!"
"Prosím vás tisíckráte za prominutí, pane ze Sioraku!" pravila a přitiskla se ke mně ještě více, až se mi její ruce zaryly do zad. "Zdá se mi, že pozbývám smysly, takové mám soužení, že ztrácím svého malého nemocného. Ale jak on přijímá tu věc?"
"Převelice bolestně, leč beze slova."
"V tom poznávám jeho statečnost!" pravila s takovým štěstím v hlase, že jsem tím byl nadmíru dojat a téměř jsem záviděl Samsonovi, že vzbudil tolik lásky.
"Madame," pravil jsem, "budeme bydlet v Montpellieru u magistra Petra Sanche, apatykáře, na Cévenneském náměstí, a počítáme najisto s tím, že cestou do Říma i z Říma, až budete projíždět městem, nám prokážete laskavost a učiníte nám návštěvu."
"Ach ovšem! Ovšem, pane ze Sioraku! Ale mohu-li dnes spatřit vašeho bratra a poskytnout mu ještě svou péči?"
"Madame, hodlal jsem vás o to poprosit. Můj sluha Miroul a já sám máme práci jinde, budeme drahnou dobu nepřítomni a bratr ustane sám v jizbě, touže věru po svém milém lékaři."
Po těchto slovech, která očekávala a v která bezpochyby doufala, se poněkud stáhla, a přestávajíc mě znenadání tisknout, pravila mi potichu:
"Mohu-li však, pane? Sama s vaším bratrem? V jedné jizbě?"
"Vaše milosrdenství vám na to odpoví lépe než já," odvětil jsem trochu rozmrzele nad tolikerým studem v poslední chvíli, což bylo po mém soudu toliko obřadným okolkováním.
A uchopiv poslepu ve tmě její chvějící se ruku, políbil jsem ji a bez prodlévání odešel, nechtěje se s ní déle dohadovat.

Vím, že mnozí, čtouce to, budou se mračit, pokládajíce mě za cele oddaného Venuši, za člověka, jemuž nestačí běhat za každou sukní, ale ještě k tomu tu nejžhavější zahání Samsonovi do Lůžka. Než k tomu mě přiměla moje převeliká láska k němu item moje takřka otcovská péče, aby Samsonovo bytí odpovídalo jeho zjevu, který zajisté neměl v sobě nic vymiškovaného ani zženštilého, neboť Samson krom své nemalé krásy byl silnější, statnější a svalnatější než kterýkoliv dobré matky syn ve Francii, a bylo po mém soudu velice truchlivé přihlížet, jak tento krásný hřebec žije co vysušená jeptiška v klášterní cele.
Co se tkne hříchů, které jsem tenkráte páchal a budu páchat, obávám se, až do věku chladného stáří, jakkoliv nejsem augšpurského vyznání , rád bych zde připomněl pádná a krásná slova Lutherova: "Esto peccator et pecca fortiter, sed fortius fide et gaude in Christo : Budiž hříšníkem a hřeš mocně, než mocněji věř a raduj se v Kristu." Doporučení, které, to připouštím, zajisté vyvolá mnohou vádu, tak rozsáhlé jsou úlevy, jež zdánlivě povoluje. Ne proto se mi líbí, ale mnohem spíše proto, že nedokáži chápat lásku k Bohu bez lásky k jeho stvořením. Po mém nazírání jako tělo netouží být obětováno principu, který je oživuje, tak se nesmějí nikdy oddělovat ani víra a radost.

K tomu, abychom urazili třicet mil, které dělily Lézignan od Montpellieru, potřebovali jsme necelých pět dnů, ne že by koně našich průvodců klusali lépe než koně Caudebekovi, leč museli by bývali být schváceni tak, že by nedokázali klást jedno kopyto před druhé, abychom setrvali na zastávce déle než jednu noc.
Ti kupci byli tři a všichni tři společníci. Byli to vousáči prošedivělí, leč statní, pohybliví, s úslužným úsměvem a vlídnou řečí, ale pod zevnějškem dobře uzpůsobeným k přivábení zákazníků skrývali duši tvrdou jako křemen a měli oči, myšlení a srdce toliko pro balíky ovčích koží, které vezli a které každý střídavě počítal a přepočítával z obavy, aby je některý z jejich sluhů po cestě neokradl. Neměli důvěru, jak jsem pozoroval, ani jeden k druhému, a nepřestávali po sobě s úsměvem číhat od ranního úsvitu do západu slunce, a dokonce, vsadil bych se, i v noci, spíce toliko na půl ucha. Lze si věru představit, že lidi tohoto druhu si s ložírováním na denních zastávkách nečinili starosti, jen když jim dali sdostatek stravy, aby si nacpali břicha, a lůžko, aby nabrali síly, a balíky si ukládali do jizby, třebas všecky ty kůže nahromaděné na jednom místě ohavně páchly. Stran toho ostatního, co tvoří půvabnost našich hospod (a jejich proslulost za hranicemi království), to jest jakost krmí, vůně vína a přívětivé a ochotné povahy našich pokojských, o to neměli žádnou péči, protože rozjímali nad svými počty, zisky a risky, takže všude projížděli, aniž co viděli.

Byli jsme tak netrpěliví prohlédnout si Montpellier, o němž nám otec tolik byl hovořil, že jsme se rozloučili s kupeckým průvodem dvě míle před městem. Naši koně ujížděli cvalem a viděl jsem přes rameno kupce, kterak se za námi pomaloučku zmenšují a pak mizí v záhybu cesty, oni, jejich vozy, sluhové i kůže, jejichž pach mi setrvával v chřípí, ač jsem tak mocně vdechoval dobrý, teplý, suchý a voňavý vzduch tohoto kraje. Jakkoliv tu shledáváte půdu nevděčnou, kamenitou a neplodnou (na rozdíl od mého zeleného Périgordska), přesto tato půda rodí úžasné množství aromatických bylin, jejichž vůni znásobuje slunce a které z každého nadechnutí činí nekonečný požitek.
Jednu míli od Montpellieru slunce však jako by změnilo povahu, a náhle jsme spatřili pole pokoseného obilí a uprostřed hromadu snopů, které ženci právě vydupávali. To vydupávání nás udivilo do té míry, že jsme zarazili koně, neboť v našem Périgordsku, poněkud deštivém i v červnu, mlátíme snopy ve stodolách pomocí cepů, abychom oddělili zrní od slámy. Než zde, soudím, slunce je v červnu tak suché, že všechno se vykonává na poli.
Jak jsem se přiblížil, spatřil jsem muže na žebříňáku, tento muž držel na dlouhé oprati šest koňů se zavázanýma očima a vodil je pomocí dlouhého biče a stále bez konce kolem dokola, zatímco jeho druhové s podávkami v rukou házeli snopy pod kopyta, a koně chodili a obraceli slámu stále a stále, snop po snopu, až všechno bylo řádně vyšlapáno a zrno odděleno.
Když přerušili práci, aby dali oddechnout koním a vypili si doušek, dotazoval jsem se jednoho z těch robotníků, který podle zjevu a podle hlasu se mi zdál vysoko nad ostatními. Byl malý, tmavovlasý, snědé kůže, leč měl čilý pohled a vybranou a hladkou mluvu. Vysvětlil mi, že čekají na vítr, který se zvedá v tomto kraji každý večer, a že budou prohazovat slámu a zrno sítem proti větru, lehčí sláma odlétne a samotné čisté zrno proletí na druhou stranu. Tázal jsem se ho, zda někdy mlátí obilí ve stodole, i řekl mi, že to za celý svůj život nespatřil, protože tento kraj v létě nezná déšť.
Upřel na mě bystrý zrak, projevil přání ptát se opět mne, naznačil mi, že ukojil-li moji zvědavost, je nasnadě, abych já ukojil zvědavost jeho. Svolil jsem a pověděl mu, kdo jsme, kam jdeme a za jakým účelem.
Zdál se nekonečně polichocen, že jsme přišli z takové dálky po tak nebezpečných cestách studovat do Montpellieru, o němž nám neprodleně řekl, že to je město nejkrásnější a největší z celého Languedoku; slyšel prý, že Toulouse je větší, a ponechává mu tuto velikost, která přec není důležitá. Vskutku žádné město v našich provinciích se nemůže rovnat Montpellieru co do krásy, výstavnosti a mírnosti podnebí. V Montpellieru, pokračoval, není takřka studené roční období, avšak slyšel prý, že francouzský král ve svém Louvru vídává některou zimu, jak mu pod okny po řece Seině plují ledy. Dodal, že slyší-li takové vyprávění, cítí v zádech smrtelný chlad, a tak prý raději po celý život ostává rolníkem v tomto montpellierském kraji, než aby byl králem v hlavním městě.
Při těchto slovech se mu oči usmívaly a ten úsměv zpola vyvracel jeho gaskoňské chvástání. Nadmíru jsem vychutnával to žertování na vrub ostatních a současně i na účet vlastní, tak lehké a duchaplné, a když pak jsem lépe poznal lidi z Languedoku, zvěděl jsem, že je neoddělitelnou součástí jejich důvtipu a že patří k jejich zvykům.
"Tisíceré díky, dobrý rolníku," pravil jsem, a po tomto oslovení se muž usmál, Bůh ví proč.
Pobídl jsem koně, Samson taktéž, než Miroul nás dohonil až po půl míli, zdržel se klábosením s mlatci.
"Pane můj," spustil a tváře měl jako nafouklé zprávami, jež přinášel, "ten dobrý muž, kterého jste měl za rolníka, rolníkem není, jakkoliv nosí na pole takový šat kvůli pohodlí. Sluje Pécoul a je to kromobyčejně zámožný nožíř, který prodává dýky a meče a drží veliký a krásný krám v ulici Espazerie v Montpellieru. Je pánem oné půdy a rád si sám sype obilí do pytlů, nemaje důvěru v nikoho."

"Přisám svatý Antonín, Miroule!" zvolal jsem. "Málo věcí unikne tvým dvoubarevným očím! A ještě méně tvým špičatým ušim!"
"K vašim službám, pane můj," odvětil Miroul s dobře napodobenou pokorností.
"A co víš ještě?"
"Že pojedeme-li dále po této cestě, přejedeme nejprve pole osázené olivovníky, na němž vykonává úřad městský popravčí; že poté projedeme pevnou dřevěnou ohradou, která chrání předměstí; a jak ji mineme, že konečně dorazíme k obecnému hrazení."
"K obecnému hrazení?"
"Takto obyvatelé Montpellieru nazývají hradbu, která obklopuje město."
"To je převelice hezký název. Miroule, je to div! Kolik rozumů vytáhneš a z kolika lidí! Samsone, slyšel jsi, co pověděl Miroul?"
Běda, můj vřele milovaný bratr neměl uši ani pro Miroulova slova, ani pro moji otázku. Seděl na koni, oči upřené na uši Albiéry, otěže volné, tvář mu měnila barvu, chvíli byla bledá, chvíli rudá, občas se kousal do rtů a mračil se, občas vzdychal. Stěží věděl, sázím se, že sedí na koni a po jaké cestě kluše. Vrhaje naň pohledy ze strany viděl jsem, jak se mu na upřímném obličeji postupně objevují vzpomínky, sny i lítost, tak byl ten ubožák v duchu vláčen hot a čehý, a oči měl hned rozněžnělé a hned zase vyděšené, jako by se náhle pod kopyty jeho klisny rozevřel jícen pekelný.

9. Olivovníkové pole

Jakkoliv jsem cestou spatřil nejedno olivovníkové pole, nemusel jsem se tázat, na kterém posílá montpellierský kat tolik ubohých nešťastníků na onen svět, neboť se na něm tyčila z velké dálky viditelná šibenice, převelice rovná mezi těmito krásně pokroucenými stromy a převelice chmurná mezi jejich lehounkým a světlým listovím, kde se uhadovaly olivy už se zakulacující, olivy, které se budou v září sklízet.
Zhubit člověka - krom mečem a hákovnicí - není záležitostí, která by unavovala představivost. Postačí k tomu prajednoduchý stroj: Tři kusy dřeva v pravém úhlu, nejdelší zatlučený v zemi, nejkratší držící provaz, a na jeho konci, hle, tancuje náš viselec, kdežto jeho sudí si plní břich očekávaje, až sám předstoupí před sudího nám všem společného a odejde hnít do země, místo aby dováděl ve vzduchu: nepatrný rozdíl, zdaleka neospravedlňující tolikeré pocty jednomu a tolikerou nemilost druhému.
Tato šibenice bohudík nenesla nikoho, ale radoval jsem se předčasně, neboť když Acla pode mnou klopýtla, já přitáhl otěže a zastavil ji, pocítilo moje chřípí nevolnost z nechutného, nasládlého a nesnesitelného pachu, který jsem dobře znal. Pozvednuv oči zíral jsem na zvláštní podívanou, spatřil jsem kusy ženského těla pověšené na nejvyšším olivovníku, hlavu přivázanou vlastními vlasy na jedné větvi a na jiných nohy, ruce a trup připoutané konopnými provazy. Soudě podle tohoto trupu, který byl kat pro větší hanbu obnažil, šlo o mladé děvče, a jakkoliv smrt nastala nejméně před týdnem, nebyl tolik oklován ptáky, aby nebylo ještě vidět prsy hezkých tvarů i břicho. Ubohá holčice, jejíž útlé tělo bylo takto vydáno všanc chlípné zvědavosti mužů a zobákům krkavců, byla pověšena, potom mrtvá sňata a svlečena z košile, načež ji kat rozsekal velkým mečem na čtvrtě, jak to činí řezník s jatečným dobytčetem, a vystavil je pro výstrahu na tomto krásném stromě, jemuž jejich zlověstná přítomnost neváží víc než mrtvý pták.
Můj Samson, znenadání probuzený, hleděl s nadmíru truchlivou tváří na tyto hnijící zbytky a Miroul při jejich spatření ztratil barvu a dobrý rozmar, vzpomínaje si možná, že jen málem unikl mespechské oprátce. Spatřil jsem jakéhosi rolníka, který, drže špatnou kosu v pomalé paži bez síly, kosil kopřivy na kraji tohoto pole, aniž pozvedal oči k těm lidským pozůstatkům, takový strašný odpor k nim myslím cítil.
"Příteli," děl jsem, "je to tvoje pole?"
"Nikoliv," odvětil muž, a byl tak dlouhý a tak hubený, že se zdál sotva tlustší než jeho kosa, kterou po mé otázce postavil, aby se o ni opřel. "Nevlastním na této krásné languedocké zemi nic krom svých úst, abych mohl jíst, a svých rukou, abych je nakrmil. Toto pole patří mému pánovi a je po mém soudu převelice smutné, že je dal v nájem montpellierským konšelům, aby na něm vztyčili šibenici, jakkoliv olivy jsou zde nadmíru dobré, čítaje v to i plody z tamtoho stromu, (toto pravil, aniž na něj pohlédl). Ale nikterak se mi nelíbí pracovat v tomto puchu, který vítr zanáší mnohdy až do mého domu."
"Příteli, kdo byla ta nebohá holčice, víš to? A jakéhož zločinu se dopustila, že si zasloužila tento trest?"
"Není mi známo její jméno, ale podle lučištníků, kteří ji sem vedli, zaškrtila své pacholátko, neměla už pro ně mléko, protože ničema, který jí ho udělal, ji byl ponechal bez jediného soldu."
"Však toho měli pověsit," procedil Miroul mezi zuby.
"Nevím," pravil ten člověk, "nejsem sdostatek učený, abych soudil. Než dobře vím, že kdyby ten ničemník býval byl hrabětem nebo baronem, to pachole by se stalo nadutým bastardem a ani jemu, ani jeho matce by jídlo nechybělo."
Při slovech "nadutý bastard" Samson beze slova odvrátil hlavu a po lících mu stékaly slzy. Byly mu tři roky, když jeho matka Johanka Masurová zemřela v Taniés na mor, a nevím, zda si dovedl připomenout pastýřčinu tvář, nicméně však věděl, že je jejím synem, protože moje matka za svého života se nikdy neuráčila na něj promluvit, ani na něm spočinout zrakem, ba ani ho oslovit jménem.
"Ale proč ji rozčtvrtili?" pravil jsem konečně, zarmoucen Samsonovým pláčem i podívanou na ty rozčtvrcené údy.
"Pověsit ji nestačilo?"
"Aj!" zvolal muž. "To přece vyjde nastejno, když je jednou člověk mrtvý, být rozsekán jako dobytče na krámě nebo zůstat celý. V našem montpellierském kraji je zvykem rozsekat viselce na kusy."
"Kolik krutosti omlouvá zvyk!" pravil jsem a otočil se k Miroulovi, neboť jsem se snažil předstírat, že nepozoruji Samsonův pláč. "Když člověk přestal být naživu, komu přináleží jeho schránka, ne-li Bohu, který ji vzkřísí po své vůli v den Posledního soudu?"

"Tento den nebude zítra," pravil rolník s hlubokým povzdechem, "a čekajíce na něj jsme zde, abychom se lopotili a trmáceli bez chvíle radosti. Drobnému lidu drobný peníz. A jakkoliv krásné je slunce v Languedoku, jíst se nedá."
"Brachu," pravil jsem, "jsi hrubě hubený. Máš-li potravy do sytosti?"
"Do sytosti!" zvolal rolník s trpkým pousmáním. "Nevím, co ono slovo znamená. Je velká běda, pane, na větvích tohoto olivovníku, a veliká běda jiné podoby na této zemi, na níž spočívám nohama, a nevím, která je horší."
"Miroule," pravil jsem, "dej tomuto rolníku jednu z našich calet."
"Pane," zvolal muž hrdě a vztyčil se, "v životě jsem nežebral."
"Vezmi, brachu!" pravil jsem mu. "Nepohněvej svoje břicho. Není to kněžská almužna, leč dárek od přítele."
Miroul zalovil v sedlových kapsách a podal mu sýrovou caltu, kterou muž s chřípím lačně rozechvělým uchopil, leč bez poděkování a bez pohlédnutí, jako by se hrubě styděl přijmout potravu, kterou si nevydělal.
"Jeďme!" pravil jsem s hrdlem sevřeným, dobře věda, že jsem tímto darováním nic neučinil, ledaže jsem přiložil balzám na své svědomí, aniž jsem co vyléčil.
Chvíli jsme ujížděli cvalem, který jsme dlouho neudrželi. Cesta stoupala a začala být obtížná, naši koně supěli, i nechal jsem je přejít do kroku. Přitom jsem se snažil vyhnat z ducha obraz, který mě stále děsil, obraz onoho nebohého ženského těla, pro výstrahu zbaveného údů. Pro výstrahu před čím? Před barbarstvím, jehož se stalo obětí? A přemýšlíme-li o tom hlouběji, není-li to velká lítost a trpká náhoda, že pro tyto popravy bylo vybráno pole, na němž rostou tak krásné stromy, avšak připomeňme si, že pod olivovníky i Kristus byl strávil na modlitbách noc, která předcházela jeho smrtelnému utrpení.

10. V Montpellieru

Obecné hrazení - nevím proč se tento výraz tolik líbí mému sluchu a mému srdci, ale po celý ten čas, co jsem žil v Montpellieru, jsem si ho s chutí opakoval - je dobrá hradební zeď, leč nikoliv tak pevná a hájená jako hradby carcassonnské. Příchozí z Narbonnu jím projde do města Solnářskou branou, nazývanou tak soudím proto, že tuto cestu volily pro vstup do města povozy se solí.
Bylo třeba prokázat se u vchodu heslem, rozuměj předložit glejty, které nám byl vydal sarlatský senešál, říci, co hodláme v Montpellieru činit a u koho zamýšlíme být noclehem. Moje odpovědi uspokojily hejtmana lučištníků a on nám vážným hlasem pravil:
"Páni žáci, budiž vám připomenuto, že nošení meče a dýky je uvnitř naších královských kolejí a v přilehlých ulicích zapovězeno. Krom toho hádky, nadávky, bitky a a fortiori souboje mezi žáky jsou přísně stíhány nařízením vrchního hrdelního sudí, žáci pak mohou být jako jeden každý zde za hrdelní zločin pověšeni nebo, jsou-li jako vy stavu urozeného, o hlavu zkráceni, ale v jednom i druhém případě katem zbaveni údů."
"Pane," odvětil jsem, "jsme studenti a nikoliv krvelačné šelmy, jakkoliv jsme válečně vyzbrojeni proti nebezpečenstvím cesty."
"A nebude vám to vytýkáno v těchto zvichřených časech. Ale v Montpellieru je všechno pro tuto chvíli pokojné, katolíci i lidé reformovaného náboženství se tváří smířlivě.
Zamračil se přitom, jako by se mu toto smíření nelíbilo, vrhl na nás náhle pronikavý pohled a otázal se:
"A vy, páni žáci, ke které straně přináležíte?"
Byl jsem hrubě udiven touto přímou otázkou a váhal jsem s odpovědí. Než jak jsem si hejtmana lučištníků lépe prohlédl a povšiml si jeho vážné tváře i přísného chování, pravil jsem si, že znám dobře tento druh lidí a že dám málo v sázku, povím-li pravdu. I promluvil jsem řka:
"Pane, jsme oba dva item náš sluha reformovaného náboženství."
"Myslel jsem si to rovněž," odvětil velitel lučištníků a roztál natolik, že nám věnoval úsměv a že nás vlídně uvítal v městě, což byl dosud neučinil. "Páni žáci," pokračoval, "zdalipak jste se po cestě utkali s corbiéreskými lupiči?"
"Arci! Čtyři jsme zrubali několik mil od Lézignanu."
"Nemusíte o tom déle hovořit. Pan z Joyeuse vás po mém hlášení zítra obešle, abyste mu o tom pověděli."
Pozdravil nás s vážností, která nevylučovala skrytou srdečnost, zavřel branku a nařídil, aby rozevřeli brány naší skupině. A takto můj malý houfec vešel do Montpellieru dvacátého druhého dne června měsíce léta Páně 1566.
Byť zajisté ne tak starobylé co Sarlat, jelikož jest v známosti toliko pět století, Montpellier je město o mnoho větší, a jakkoliv jeho ulice jsou úzké a křivolaké, shledával jsem jej nadmíru krásným, neboť jeho domy, alespoň paláce šlechty a měšťanstva, jsou vystavěny z tesaných kamenů bez dřevěných přístavků na žádné viditelné straně.
Cesta nás vedla přes Canourqueské náměstí, nejkrásnější (jak jsem zvěděl později) ze všech v Montpellieru, po němž se večer s oblibou procházívá dokola kolem mládež obého pohlaví, chlapci i dívky se míjejí a častují se při setkání buď pohledy, nebo galantními řečmi. Byl jsem nadmíru udiven, když jsme došli krokem na toto náměstí, že tam spatřujeme množství krásných jezdců vpřed se beroucích v průvodu a před nimi hudebníky hrající na loutnu a na violu. Tito mladí lidé, kteří měli vzezření šlechticů a nenucenost tohoto stavu, měli navlečeny přes spodky a kabátce dlouhé, neposkvrněné bělostné košile, jež jim spadaly až k nohám. A co mě nadobyčej pobavilo a přišlo mi zvláštní velice velmi, drželi v levé ruce stříbrné lastury a v pravé lžíce z téhož kovu, jimiž tloukli do dna těch lastur, snažíce se uchovávat rytmus hudebníků: což vydávalo tón hrubě příjemný, ale nikoliv nepřetržitý, neboť jak zočili na tomto Canourqueském náměstí hezkou slečnu - a byl jich tam neslýchaný počet a nikdy jsem jich neviděl tolik ani krásnějších v žádném francouzském městě -, čile k ní zamířili a obklopivše ji, každý jí nabídl na lžíci několik mandlí s cukrovou polevou, jichž měli plné lastury. Byla nadmíru zábavná podívaná na veselý zmatek, do něhož ty nabídky uvrhaly slečny, na jejich půvabné tváře, na jejich stud a odmítání a opět na všechny ty poklony, které jim skládali jezdci, dokud se nakonec nerozhodly vzít si jednu ze lžiček, jež jim kavalíři podávali: volba ta není bez významu a důsažnosti, jak jsem

pozoroval, a týkala se spíše kavalíra, který nabízel mandle, než mandlí samých. Jakmile však dívka vyklopila obsah lžíce do malé dlaně, hra vyžadovala, aby ji kavalír opustil (když ji byl předtím asi tichým šepotem požádal o dostaveníčko) a aby s ostatními běžel k jiné, a jak byla i ta další opatřena cukrovím, opět k jiné a tak pořád dále, bílí kavalíři poletovali v hejnech z květu na květ kolem celého Canourqueského náměstí a před nimi nebo za nimi jejich hudebníci.
Tento výjev, který alespoň na okamžení smazal z mého ducha odpornou podívanou z olivového pole, se odvíjel v zlatavém světle červnového večera. Svíraje mezi nohama nehybnou a horkou Aclu, u vytržení jsem hltal očima ten hezký rumrajch a najmě ty, které byly v jeho středu. S rukama trochu zkroucenýma na knoflíku sedla, vztyčen v třmenech, abych lépe viděl, a otáčeje krkem vpravo i vlevo, aby mi nic neuniklo, pozoroval jsem s rozechvělým chřípím a rozveseleným srdcem ta rozdováděná a rozesmátá boží stvoření s hrajícími pohledy, radostná, že žijí v tuto sladkou chvíli, a jejich počet a půvab mě zaplavovaly a současně převyšovaly mou schopnost je milovat. Neboť ať jsem byl jakkoliv unesený, měl jsem tu vědomost, že nekonečnost výběru v tomto krásném městě činí mi ten výběr hrubě obtížným a že nadměrné bohatství tak rozmanité krásy mě ve skutečnosti ochuzuje. Neboť uchopit v tomto okamžení jednu z těch dívenek do náručí (předpokládáme-li, že by s tím souhlasila), by mi mohlo myslím toliko ublížit, jelikož toto objetí by zapudilo všechny ostatní krásky. Na rozdíl od onoho krutého tyrana, který si přál, aby všichni mužové a ženy měli toliko jediný krk, neboť by mohl jediným tnutím srazit hlavu celému lidstvu, já jsem toužil po tom, aby všechna montpellierská děvčata měla toliko jedna jediná ústa - neboť bych je mohl naráz líbat všechny.
Sem jsem dospěl v tomto sladkém lásky toužení, když mě Samson znenadání oslovil:
"Bratře můj, k čemu tolikeré prodlévání? Spatřuji před sebou toliko necudné pošetilosti a hříšnou rozmařilost. Co zde činíme?"
Na to jsem trochu dotčen, napolo vážně, napolo žertem odpověděl:
"Co zde činíme? Já vám to povím: zapomínajíce na svá břevna s potěšením hledíme na smítka v očích jiných." Nebohý Samson zrudl při tomto drobném zaútočení, jehož jsem litoval, ledva jsem je vypustil z úst, protože jsem netoužil přidávat klacíky k otýpkám, na nichž se smažil.
Bylo třeba klusat ještě nějaký čas a projet židovskou čtvrtí, ale tam jsme nezočili ani kočku, byla už pozdní hodina, prve než jsme dojeli do ulice Canebasserie. Mezi řečenou ulicí a ulicí Barrelerie se rozkládá náměstí Cévenneské, pojmenované tak proto, že tam v neděli přicházejí nezaměstnaní zemědělští nádeníci z cévenneských hor nabízet sílu svých paží. Spatřil jsem znamenitě na dálku viditelnou, nadmíru rozlehlou a nadmíru krásnou apatyku se jménem Magister Sanche a k nemalému údivu, protože bych byl u něho takovou prostotu mravů nepředpokládal, jsem našel velkého apatykáře blaženě sedícího před svými vraty a užívajícího s rodinou večerní svěžesti, i velice dobře jsem ho poznal podle popisu, který mi byl dal otec. Seskočil jsem z koně, hodil opratě Miroulovi a smeknuv, učinil jsem mu hlubokou poklonu a promluvil latinsky (neboť jsem věděl, že se s oblibou vyjadřuje, najmě na veřejnosti, v jazyku učených), řka:
"Magister illustrissime, sum Petrus Sioracus, filius tui amici, et bic est frater meus, Samson Sioracus."
Sotva jsem to dopověděl, mistr apatykář, vyskočiv na nohy s čilostí, kterou bych v jeho věku neočekával, ke mně přiběhl a pevně mě stiskl v náručí, poté Samsona a opět mě, i vítal nás v přívalu řečí, v nichž se mísila latina, montpellierská provensálština, katalánština a dokonce francouzština.
Magister Sanche se mohl málo honosit tělesností, maje dosti ošklivou odulou tvář, oči nikoliv rovné, leč spadající k vnější straně, navíc vyvalené a trošku šilhavé, nos dlouhý, boulovitý a zahnutý, pleť zahnědlou, zuby křivě zasazené v hubě.
Tělo nebylo úhlednější: jedno rameno měl vyšší než druhé, hruď vpadlou, záda ohnutá, nohy křivé, zadek vystouplý. Ale jakkoliv nosil dlouhý šedivý vous a překročil padesátku, byl neuvěřitelně hbitý a v neustálém pohybu, poskakuje z jedné nohy na druhou, oči maje špičaté jako dýky, jazyk pohotový, chápání bystré. Dvakráte ovdověl, velké děti krom dvou nejmladších měl zaopatřené, a jak mi hned v prvních slovech vyložil, oženil se znovu na jaře minulého roku, i představil mě neprodleně své ženě Ráchel, sedící po jeho boku ve vysokém stupni těhotenství, a oznámil mi latinsky, že mu ještě týž večer povije syna, protože porodní bolesti už byly započaly.
"Hola, Balso!" křikl na pomocníka a pokračoval provensálsky: "Pomoz sluhovi těchto urozenců odsedlat koně a odveď je do stáje. Synovče," uchopil mě za ruku, "to je má dcera Tyféma, která je nadmíru krásná, leč střezte se do ní zamilovat, jelikož je zasnoubena s ctihodným doktorem Saportou, který bude vaším profesorem!"
Pozdravil jsem Tyfému, připadala mi vskutku nádherná, majíc vlhké oči, teplý odstín pleti a bujné vrkoče jako Saracénka.
"To je můj syn Lukáš," pokračoval Sanche. "Je plnoletý a z vlastní hlavy přestoupil k reformovanému náboženství. Já pak, žel, jak vám to baron bezpochyby pověděl, přináležím k převelice zkažené církvi římské, jejíž nekonečné zlořády chtěj nechtěj schvaluji."
To vypověděl latinsky rychlým a tichým hlasem a ponechal mě s ústy zejícími jak konvice nad tímto prapodivným vyznáním víry. Avšak pozdravil jsem Lukáše, který byl tak ošklivý jako jeho sestra krásná, ale jeho oči říkaly právě tolik věcí co oči jeho otce, a kdyby byl sám, dovedl by asi mluvit jako on, stejně rychle a tolika jazyky.
"Lukášovi je patnáct let," hovořil dále magistr Sanche. "A toto je jeho pedagog, kterého jsem ubytoval taktéž ve svém příbytku, neboť je tak bohatý věděním, jako chudý penězi." Pak pokračoval latinsky, a ukazuje na něj, tvářil se slavnostně. "Hic est Johannes Fogacerus, in medicina bacalaureus et procurator studiosorum."
Pozdravil jsem tuto velikou osobnost, a veliká byla dvakráte, postavou i tituly. Neboť v mých očích to nebyla žádná maličkost, že si může říkat bakalář medicíny a navíc plnomocník studentů, zastupující je ve shromážděních královských profesorů a doktorů.
"Pane ze Sioraku, jsem vaším služebníkem!" pravil Jan Fogacer, s rozmáchlým pohybem se uklonil a tímto pohybem jako by se vysmíval sám sobě i nám.

Jeho oděv byl černý a maličko vyšlý z módy, ale vysoká postava a útlost mu dodávaly nemalou eleganci, k čemuž ještě přispívaly půvabné pohyby a neobvyklý výraz tváře. Zaznamenal jsem, že má nadmíru krásné zuby, odkrývaly je masité a rudé rty, na které spadal dlouhý nos jak orlí zobák; oči byly hnědé a obočí černé, jakoby načrtnuté štětcem a zvednuté k spánkům, což mu skýtalo jakousi podobnost s představou, kterou si činíme o satanáši. Než po pravdě řečeno, byl-li to démon, byl to docela hodný čert, neboť se často usmíval a ještě více smál, což činil mnohokráte, když nám magister Sanche představoval rodinu a najmě když apatykář prohlásil, že jeho choť ho týž večer obdaří synem. A musím říci, že i mně připadalo nadmíru překvapivé, jak mohl být magister Sanche tak pevně přesvědčen o pohlaví novorozeněte, prve než vypadlo z lůna matčina.
"Milí synovci," pravil magister Sanche (který nás nikdy nenazval jinak), "jste nepochybně dlouhou jízdou koňmo zemdleni až po konečky škorní. Hej, Fontanetko! Ty trdlo hloupé! Místo abys čučela na ty urozené pány, ukaž jim přece jejich jizbice!"
Zprvu mě trápilo pomyšlení, že mistr apatykář vykázal mně a Samsonovi oddělené jizby, tak jsme byli přivyklí ložírovat společně a spát na jednom lůžku, ale když jsem sledoval svižnou služebnou po schodech a pozoroval, že můj zrak se toliko s nelibostí odpoutává od jejích pěkných zad, spatřoval jsem, že takovéto uspořádání jizeb nebude možná z nejhorších.
"Zde budete bydlet vy, pane," pravila Fontanetka Samsonovi s rozkošným úsměvem. "Libo-li vám, abych vám pomohla stáhnout škorně?"
"To učiní můj sluha," odvětil Samson tónem co nejúsečnějším, aniž na ni pohlédl. A převelice kvačil, aby byl sám, zhurta za sebou zavřel dveře a pak jsem uslyšel, kterak se vrhl těžce na lůžko, aby tam navázal přerušený běh svého snění.
Byl bych asi převelice zkrušen Samsonovým nezdvořáctvím k té nebohé dívence, kdybych byl nevěděl, co v tom vězí. Ajta! Jakou moc má na muže nepatrný poštěváček! Jakmile se nad mužem uzavře past tělesnosti, vizte, jak je na tom příjemném místě lapen a uchycen na lep! Všechno následuje, i srdce, i hlava.
Alespoň jsem se nemusel obávat, že paní Gertruda zneužije své moci nad Samsonem, protože je ve stejné závislosti na něm.
"To je vaše jizba, pane," pravila Fontanetka, dosti zkormoucená Samsonovým odbytím a neodvažujíc se nabídnout více krom svých povinností.
"Vejdi," oslovil jsem ji a usedl na lůžko, přívětivě se usmívaje. "Já bych ochotně přijal tvou pomoc, kdybys mi ji nabídla."
"Z plna srdce, pane," pravila dívčina a převelice půvabně poklekla k mým nohám. Krom toho její poloha mi skýtala vyhlídku do jejího živůtku, volně šněrovaného, aby nepotlačoval svůj obsah. Fontanetka dodala:
"Více se mi líbíte než váš pan bratr, jakkoliv je pěknější. Vy nejste tak pyšný."
"Však Samson není pyšný," pravil jsem s očima upřenýma na její poprsí, které při tom úsilí, ježto vyvíjela při stahování mých škorní, se zvedalo, klesalo a nikdy nezůstávalo v klidu. "Samson má nemalé lásky toužení po jedné dámě a to právě ho činí tak zasněným a příkrým."
"A tato dáma ho ošklivě odmítá?" otázala se Fontanetka a živé hnědé oči jí zaplály prudkým zájmem.
"Nikoliv, ale je daleko, cválajíc po cestách světa."
"Aj!" povzdechla Fontanetka, "je to veliká bolest milovat někoho, kdo je pryč, a objímat toliko vítr. A vy sám, pane, máte-li pro nějakou dívku vašeho kraje veliké lásky toužení?"
Pohlížel jsem na ni napolo s úsměvem, napolo s něžností, tak mi připadala hezká, čisťounká a pod mým pohledem tající jak máslo.
„Ještě ti to nemohu říci, Fontanetko," pravil jsem nakonec. "Neznám tě sdostatek."
"Aj, pane!" pravila s uzarděním. "Vy se mi smějete! Vy, který budete jednoho dne baronem, vy že byste se pobláznil do služebné!"
"Nebudu nikdy baronem, Fontanetko. Jsem mladší syn. Proto musím studovat."
"A budete jednoho dne velikým učencem, pane," pravila vstávajíc, "tak jako magister Sanche nebo bakalář Fogacer. A já pak nevědomější nad nebohou kozu v chlívku."
"Na toto já nehledím," odvětil jsem a přistoupiv k ní, položil jsem jí obě ruce na boky a líbal ji na svěží líce.
"Aj, pane!" zvolala vyprošťujíc se, "vy jdete věru hurtem! Jestliže mě dnes celujete, co budete činit zítra?"
Smál jsem se z plna hrdla tomuto prostoduchému, leč vtipnému výroku, a ona mi rovněž se smíchem pověděla:
"Račte dovolit, pane, abych odešla. Musím pomáhat dole."

11. U magistra Sanche

Běda, ta první krmě u magistra Sanche! Hubená polévka! Maličký příkrm! Nuzný kousek masa! Zajisté, na mém rodném Mespechu bylo hugenotské hospodaření přísné, nejedlo se tam tak nezřízeně jako na katolických hradech v sarlatském kraji, kde se marnotratně cpali tak dobrým a krásným masem, že služebnictvo majíc samo jídla až nad hlavu, vyhazovalo takřka všechno psům. Otec a Sauveterre, aniž upadali do tohoto trestuhodného utrácení, nebyli lidmi, kteří skrblili na krmi. Maso vařené i pečené, chléb i víno, mléko i máslo, všechno bylo u nás v množství vskutku dostatečném a pro všechny, pány i chasu. Krom toho kdokoliv na Mespechu ucítil během dne mezi obědem a večeří převeliké hryzání žaludku, mohl zajít za tlustou Maligouovou do přístěnku za kuchyní a požádat ji o cibuli, krajíc chleba, hrnek mléka či hrst ořechů, které podle přikázání shora nebyly mu nikdy odmítnuty. "K čertu se záhubnou šetřivostí!" říkával otec, "neskrbleme na břichu! Propadlý břich nemá chuť k práci. I ten kůň se zdráhá tahat rádlo, neměl-li svůj oves."
Ač jsme byli vyhládlí dlouhou cestou, měli jsme k této první večeři u magistra Sanche všichni dohromady všeho všudy jeden salát a maličký kousek pečeně, z níž každý ze stolovníků dostal jediný tenoučký plátek; zákusek žádný; po másle

nejmenší stopa ani na stole, ani na pečeni, vařilo se všechno na oleji; víno byla nakyslá břečka důmyslně podávaná, aby se pilo málo, obcházela Fontanetka kolem stolu s dvěma džbány, v jednom byla voda - a tu nám nalila nejdříve -, v druhém víno, kterým pohár dolila. K nemalému štěstí pšeničný chléb byl dobrý a nebyl nijak omezován, i snědl jsem ho mnoho, abych doplnil pokud možno prázdnotu, kterou jsem ještě cítil. Aj, Fontanetko! přemýšlel jsem, když sloužila u stolu, jsi dozajista hezká k nakousnutí, ale jak říká naše chasa na Mespechu, krása se olizuje, nejí se. Co se tkne Samsona, ten neví, ani kde je, ani co se mu říká, ani co polyká. Večeří své sny. Leč já pohříchu každou minutu si připomínám Jednorožce v Lézignanu, Dva anděle v Toulouse, Zlatého lva v Castelnau d'Ary a koláčky od patoty, a na ně právě se mi sbíhaly sliny v ústech, když jsem ten večer seděl u skoupého stolu magistra Sanche. A poznovu jsem vzpomínal na Mespech, na périgordskou kuchyni naší Maligouové, tak voňavou, jemnou, labužnicky vybranou. Neboť jakkoliv to byla žena hloupá, motovidlo žvanivé, modlářské, pověrčivé, a co horšího chlípné, připravovala své krmě velkolepě: z tohoto důvodu jí byl otec vždy všecko odpouštěl, ba i to, že si otírala šunky o marcuayského faráře, a to pod naší střechou, v našem hugenotském doupěti!

Přispívalo ještě k mé truchlivosti, jak jsem žvýkal hubené kousky té smutné stravy, že choť našeho hostitele rodila ve stejné světnici, v níž jsme dleli, oddělená od nás pouhým bavlněným závěsem; naříkání, křik a sténání rodičky spolu s hlučným povzbuzováním dvou kmoter, které jí pomáhaly, věru rušily naše pojídání. Nezdálo se, že by tím byl magistr Sanche nějak znepokojen, jediné zvyšoval hlas a svou latinu, aby ho bylo slyšet, a rozkládal po libosti o novém léku, který byl přihotovil a o němž říkal, že je bezpečným a jistým prostředkem proti průjmu. Uslyšev nicméně za chvíli, že křik je silnější než dříve, obrátil hlavu k zácloně a pravil provensálsky:

"Má nebohá Ráchel má myslím trápení, než mi dá toho syna. Balso, dojdi mi do dílny pro řepíček."

Balsa s plnými ústy tam doběhl a vrátil se s nádobkou, kterou podal svému pánovi, ten pak zavolal jednu z porodních bab a pronesl k ní vážným a důstojným hlasem:

"Kmotro, prosím vás, potřete stehna rodičky na vnitřní straně touto mastí a odříkávejte při tom nedělní modlitby. Porodu mé choti tím bude znamenitě ulehčeno."

Když byla učinila hlubokou poklonu a třikráte se pokřižovala, kmotra s nemalou úctou uchopila nádobu a neprodleně se uchýlila za koutnici, aby učinila, jak jí bylo řečeno.

"Magistře Sanche," promluvil jsem, "věděl jsem, že řepíček je znamenitým lékem proti vředu na rohovce, leč nebylo mi známo, že ho lze s prospěchem použít i při porodu."

"Tak jest!" pravil magister Sanche. "Mám zde velikou a důstojnou autoritu, neboť používání řepíčku je in situ výslovně doporučováno Bernardem z Gordonu v jeho učeném spisu Lilium Medicinae, a nejednou jsem se o tom přesvědčil, nikoliv bez úspěchu, při porodech svých zesnulých manželek."

Tehdy se Fogacer na plnou hubu rozesmál a magister Sanche poněkud dotčeně zvolal:

"Medice, visne castigare ridendo medicinam meam ?"

"Non decet, magister illustrissime," pravil Fogacer a jeho démonické obočí mu vystupovalo ke spánkům. "Felix est qui potuit rerum cognoscere causas ."

"Pročpak se tedy směješ?" pokračoval magister Sanche, přerušený v tomto okamžení pronikavým křikem. "Kmotro," zvolal provensálsky, otáčeje hlavu k zástěně, "natírejte! Natírejte! A neskrblete otčenáši!"

Dvě porodní báby použily tedy patrně obou léků s větším úsilím, protože úleva na sebe vskutku nedala čekat, a v tichu, které bylo rušeno jenom slabými steny, Fogacer promluvil latinsky:

"Nejosvícenější mistře, předně nepopírám účinnost řepíčku. Za druhé jsem příliš dobrý křesťan, abych se přel o blahodárnost otčenáše. Leč popírám spojení prvního s druhým. Ano, buď jedno, nebo druhé. Buď pomáhá rodičce řepíček. Nebo otčenáš. V prvním případě je otčenáš zbytečný. V druhém případě je zbytečný řepíček."

"Medice," odvětil magister Sanche, "navita de ventis, de tauris narrat arator . Než větry a býci nejsou totéž. Žena rodí v bolesti, leč bolest duše je zcela jiná než bolest těla. Ergo spojení dvou léků je blahodárné: řepíček je balzámem těla a otčenáš ulevuje duši …"

Hodlal pokračovat, když nebohá Ráchel se jala vříškat, až uši zaléhaly.

"Milé kmotry!" volal Sanche provensálsky popuzeným hlasem. "Už tady neslyšet ani slova a div nám bubínky neprasknou. Natírejte! Natírejte! A nešetřte řepíčkem! Žádné skrblení, když tu běží o mou choť!"

"Magistře," pravil jsem latinsky, když se ječení uklidnilo, "slyšel jsem vás dvakráte pronést jakožto věc naprosto jistou, že vaše paní choť vám povije syna. Mohu-li se vás otázat, o jaký důkaz opíráte tuto jistotu?"

Fogacer, využívaje nového naříkání, které magistra Sanche rozptýlilo, mi s úsměvem zašeptal do ucha:

"Bene. Bene! Haec est vexata questio!"

Než po pravdě řečeno neuvedla otázka magistra Sanche do žádných rozpaků, neboť bez meškání odpověděl: "To je přece mimo pochybnost a mimo jakýkoli spor. Rodička za úplňku povije syna a za novoluní dceru."

Mezitím navzdory řepíčku a otčenášům křik nebohé Ráchel počínal být minutu od minuty pronikavější, i ráčil magister Sanche povstat a odejít za zástěnu, aby poskytl mladé choti dobrodiní svého vědění.

Jelikož večeře už byla dávno skončena, Lukáš, jeho sestra Tyféma, Balsa, Miroul a můj milovaný Samson odešli spát, i setrvával jsem u stolu toliko já s Fogacerem, když nám Fontanetka donesla v konvičce bylinkový čaj a nalila nám ho.

"Aj, Fontanetko!" pravil Fogacer potichu. "Magister ti vyčiní: bylinkový čaj! A k tomu sladký! A z vlastního popudu.

"Povím, že jsem ho objednal," pronesl jsem bez meškání.

"Tisíceré díky, urozený pane!" pravila Fontanetka s milým úsměvem a lehkou úklonou.

Otočila se pak ve své široké sukni, která jí činila půvabný kruh kolem kotníků, a odběhla lehkým krokem ke kuchyni. Sledoval jsem ji pohledem.

Fogacer pozvedl černé obočí a nakláněje se ke mně, až se mě dotýkal loktem, řekl potichu a s úsměvem:

"Nec nimium vobis formosa ancilla ministret ."

"Amen," pravil jsem, nevěda, co říci jiného, a strkal nos do svého pohárku, než byl jsem nadmíru šťasten z této milé ženské pozornosti a také z bylinného odvaru, který jsem pil pomalu a pojídal k němu důkladný krajíc chleba, neboť řečeno po pravdě měl jsem apetit, že bych znovu spořádal chabou krmi, kterou jsem byl pojedl!
"Ten muž," Fogacer namířil dlouhý ukazovák k zástěně a snížil hlas (což bylo věru zbytečné, křik pokračoval ve stále stejné míře), "má něco drobných podivínství, leč je dobrý. Dopijte však rychle svůj pohárek, aby tu chuderu nevypeskoval."
Jak jsem dopíjel, koutnice se rozevřela a objevil se magister Sanche s jedním ramenem vyšším než druhým a s ohnutými zády, leč oběma rukama si radostně pročesával dlouhý šedivý vous. Zastavil se před námi a vítězoslavně pravil:
"Už se to blíží ke konci. Viděl jsem vlasy toho kloučka!"
Ledva to dopověděl, rodička spustila křik, že by ho i hluchý slyšel, a po těch výkřicích nastalo znenadání dlouhé ticho, které nás překvapilo. Potom se zvedla koutnice a vešla jedna z babic se skloněnou hlavou a převelice truchlivou tváří.
"Pane magistře," pravila zkormouceným hlasem, "vaše paní choť vás ponížene prosí o prominutí: je to dcera."
"Cože!" zvolal Fogacer a povstal, předstíraje úžas a pohoršení. "Dcera! Za úplňku!"
"Nejspíše je to tak," pravil magister a nepohnul brvou, "že nějaká jiná planeta, seslaná Bohem, smísila své paprsky se svitem luny v úplňku a zkřížila její účinky."
A pozvednuv důstojně ruce, dodal:
"Astra regunt homines, sed regit astra Deus ."

12. Logika a filozofie

Aj! Krásné probuzení jsem měl nazítří, když Fontanetka vstoupivší do mé jizby rozevřela dubové okenice, uzavírajíc zevnitř okno, které jako v hospodě U dvou andělů mělo tabule toliko z olejového papíru neproniknutelného lidským zrakům, nikoli však teplému languedockému slunci, jež už zlatilo celý kraj.
"Přisám svatý Antonín, Fontanetko," pravil jsem pročesávaje si prsty vlasy, "jak jsi sem vstoupila? Zavřel jsem dveře na závoru."
"Těmito dveřmi," pravila, "které vedou do mé komůrky."
"Aj, Fontanetko! Tos mě nyní na leccos přivedla!"
Ale Fontanetka, která měla úsměv a smích vždy na krajíčku, zatvářila se teď přísně jako abatyše o půstu a nutíc půvabnou tvářičku do vážnosti, přednesla mi celé kázání.
"Pane, jsou-li vaše myšlenky takové, jak se domnívám, neměl byste je chovat. Zdaleka nejsem služka v hospodě, která se nabízí každému pocestnému, leč komorná v dobrém a křesťanském domě. Dveře, jimiž jsem k vám vstoupila, jsou z mé strany na závoru. Já pak," dodala klopíc oči, "jsem panna."
„Jsi tedy zamčená na dvě závory, poctivá panenko," pravil jsem s úsměvem. "Leč neshledáváš tento stav poněkud obtížným? A chtěla bys v něm setrvávat jako jeptiška?"
"Nevím, pane," pravila s prostou tváří, což mě dojalo. „Ještě jsem se nerozhodla."
A tentokráte já, který mám přece hubu dobře prořízntutou, neměl jsem co odpovědět, jsa zmítán ve všech směrech pocity zcela opačnými, moje nekalé choutky a má něžná soucitnost se ve mně praly jako slanečkáři. A upřímně řečeno pokládal jsem a stále pokládám za notně nespravedlivé, že se na těch nebohých tvorech vyžaduje ctnost, jelikož jsou ženami, kdežto na chlapcích ji nežádá nikdo. A cožpak by oni činili, kdyby ony byly stále tak neoblomné? Zůstal jsem potichu, nicméně nepřestával jsem na ni hledět, byla tak svěží a lehounká, přecházela sem a tam po jizbě, uklízela moje rozházené šatstvo, a když byla hotova, zdržela se maličko obdivováním mých zbraní.
"Pane, jakpak se nazývá tato krátká hákovnice?"
"Pistole."
"A tento krátký meč?"
"Tesák."
Ten název jí vehnal do tváře úsměv a současně i ruměnec.
Načež, pozoruje její stud, jsem pravil, abych jí pomohl z nesnází:
"Fontanetko, co se zde snídá po ránu?"
"Polévka."
"Hrůza!" zašklebil jsem se. "Polévka! A žádné mléko?"
"Aj, pane! Mléko! Nejste tady doma v Périgordsku! Kraj kolem Montpellieru je samá skála, kamenitá půda a písek. Prospívají tu vinice a olivovníky, leč vaše krávy by tu obživu nenalezly."
"Nu tedy bez mléka. Je-li pak v té polévce alespoň několik šťavnatých kousků vepřového?"
"Aj, pane! Vepřové? V tomto domě je nenajdete nikdy. Pán je nemá rád!"
"Cože? Žádná slanina, žádná šunka, žádná klobása? A paštika taky ne?"
"Ani špetka! Ale vzpomínám si, urozený pane," pravila s jistým zmatkem (a její pohyby a pohledy se mi líbily tím více, že nebyly vůbec hrané ani napodobené jako u jiných), "přišla jsem vás vzbudit na přikázání pana bakaláře Fogacera, který si přeje s vámi mluvit."
"A to říkáš až nyní? Fontanetko, teď odejdi!"
"Nemohu-li zde zůstat, pane, co si budete oblékat šaty?"
"Fontanetko, chceš mě vidět nahého!"
"Vídám pana Lukáše nahého co červa každý den, a vy jste mnohem pěknější, urostlejší a statnější …"
Pokračovala v tomto povídání po celý čas, co jsem se oblékal. Její nevinnost ji myslím vedla k tomu, že takto žvatlala, a já jsem sic netoužil být vyrušován, avšak nechtěl jsem ji vyhánět, i strpěl jsem její přítomnost, jsa nadmíru zmaten, že na mě tak okouní a zasypává mě tolika chvalozpěvy, byť byly všechny zcela nevinné: neboť ta chudera ve své prostotě

neviděla v tom žádnou špatnost a říkala bez váhání svoje myšlenky, jako by to štěbetala ptačí samička svému samečkovi, kdyby uměla mluvit.
Nalezl jsem bakaláře Fogacera, jak hltal svoji polévku. Byla v ní pohříchu toliko zelenina bez jediného kousku masa, ale měl jsem od večera takový hlad, že jsem se do ní pustil rovněž. Po Lukášovi, po krásné Tyfémě, po Balsovi ani po mistru apatykářském nebylo ani památky a Fogacer, když se náležitě naplnil, mi pravil:
"Sioraku, prosím vás, neveďme mezi sebou žádné obřadnosti. Neobdařujte mě bakalářem a já vás nebudu obdařovat panem. Dojezte polévku a já vás odvedu na střechu - bude se nám tam volněji hovořit."
Netušil jsem, že tato střecha - na kterou se vystupovalo točitým schodištěm - je ve skutečnosti široká a krásná terasa, odkud se nabízel pohled přes řadu podobných teras na celé město Montpellier. Kus dále jsem objevil Středozemní moře, odrážející se tmavší modří od azurově modrého obzoru a třpytící se pod zářivým sluncem tisícerými jiskřivými záblesky.
Já, který jsem za svého mladého života spatřil podobnou vodní hladinu toliko na mapě zemské polokoule, zůstal jsem nad touto podívanou se zejícími ústy.
"Aj, Fogacere!" zvolal jsem nadobyčej dojat, "nemáme-liž děkovat Pánu, že stvořil tento div, co máme před očima, mezi jinými velikými a znamenitými krásami, které poskytl Zemi?"
"Nejsem proti tomu," odvětil Fogacer a vymrštil ďábelské obočí, "ale nesmíme být tak skoupí, musíme mu poděkovat také za bouře, smršť, průtrže mračen, sucha, blesky, sopky a zemětřesení; musíme mu být vděčni v říši rostlinné též za bolehlav, rulík, oměj, blín a jiné nespočetné rostliny, z nichž se přihotovují jedy, a v říši živočišné za medvěda, vlka, divočáka, lišku a africké šelmy; nezapomínejme na zmije, jedovaté plazy, tarantule, štíry a ty záplavy zvířátek, červů a hub, které hubí nejužitečnější rostliny. Je-li to všechno? Aj, zdaleka nikoliv! Měli bychom pokládat za bohaté obdaření i to, že Pán skytl člověku černý kašel, příušnice, neštovice, vodnatelnost, bahenní zimnici, malomocenství, úbytě a ony klenoty našeho lidského údělu: neapolskou nemoc a mor."

Hleděl jsem na Fogacera nadmíru udiven tímto hovorem poněkud svatokrádežným i tím tónem vážného posměchu, kterým jej byl proslovil.
"Dozajista," odvětil jsem za malé okamžení, "zlo dozajista existuje. Ale Bůh nečiní, co by nebylo správné a dobré, je tudíž třeba mít za to, že zlo o sobě je součástí nějakého záměru."
"Záměru?" otázal se Fogacer a znovu vytáhl obočí. "Záměru? Zajisté, záměru. Ale jakého?"
"To my právě vědět nemůžeme," pravil jsem, "jsou úradky Páně nevyzpytatelné."
".Aj!" zvolal Fogacer se smíchem, "nastojte, jak dobrá a pravověrná odpověď, a věru vhodná, jak říká váš Kalvín, k uspokojení lidí střízlivých a učelivých. Všimněte si nicméně nikoliv odpovědi samotné, nýbrž ošidného způsobu, jak jste ji podal: bez správně odvozených důvodů, bez na ně navazujícího závěru, bez jakéhokoliv umění, uzavíraje ex abrupto disputaci neprůsvitnou oponou lidské nevědomosti. U mého bakalářského taláru, je třeba mnohem více slov k tomu, chceme-li říci, že nic nevíme! Podle všech pravidel byste měl vésti spor mnohem déle, rozčlenit svou řeč do sylogismů, dospět k závěru přísnou logikou, zahalit se autoritou učenců starověku, protkat svá slova hojnými citáty! Bože můj, cožpak tak krátké mluvení může být učenou disputací?"
Začervenal jsem se po tomto vyčinění a Fogacer, vida mou zarudlou tvář, jal se vesele smát a otáčeje se ke mně zády, usedl, nebo spíše složil velké, hubené a elegantní tělo na zděnou lavici vedle malého přístřešku chránícího před deštěm schodiště, po němž jsme byli vystoupili.
"Sioraku," pronesl ke mně, vida mě tak zasmušilého a zaraženého, "posaďte se vedle mne do stínu, slunce je už teplé. Nikterak jsem vás nechtěl popichovat, nýbrž položit vám několik obtížných otázek, abych oťukal vaše vědění. Nemohu vás co studentský plnomocník zapsat do seznamu královské lékařské koleje, pokud jste mě neuspokojil dostatečným vědomostmi v logice a filozofii."
"Nu dobrá," usedl jsem s hřebínkem notně sraženým, "co myslíte, jaké jsou moje schopnosti v těchto předmětech?"
"Dosti špatné, jakkoliv jste už znamenitě vzdělán panem otcem ve vědě lékařské. Ale logika a filozofie jsou dva prsy, jimiž, jak se má za to, vtéká do nás mléko vědění, i nebudete nikdy přijat do řad učenců ani zapsán do matriky naší královské koleje, nenaučíte-li se lépe sát z těch nejapných cecíků."
"Cože?" tázal jsem se. "Nejapných? Vy jimi tedy pohrdáte?"
"Medicus sum et in medicinam solam credo ." Co se tkne prsů, o nichž jsem právě hovořil, mám je za prázdné, zbytečné, splasklé a scholastické. Ale to nijak neznamená, že s nimi nedokáži navýsost dobře zacházet. Není na královské koleji omnium consensu lepšího disputátora nad vašeho oddaného, nikoli však poníženého služebníka. Ostatně," dodal s úsměvem, "ze zdvořilosti a také z opatrnosti se skláním před míněním královských profesorů."
Zůstal jsem jako zařezaný, když jsem slyšel bakaláře Fogacera, jak se s takovou zuřivostí zakusuje do ctihodných ňader, jimiž byl odkojen, prve nežli studoval medicínu. Je tedy tato filozofie v tajnosti opovrhována těmi, přemýšlel jsem, kteří se jí na veřejnosti zdobí, a jsem-li už v kulisách tohoto divadla s parukami a líčidly?
Fogacer pak pokračoval řka:
"Ostatně nehrozí nijaké nebezpečenství z prodlení, pokud budete sledovat moje rady. Dnes je 27. den června měsíce a přednášky medicíny počínají na svatého Lukáše, to je 18. dne října měsíce. Mám tudíž času velice velmi, abych vás a vašeho bratra otesal v řečených předmětech, jeli vám to libo."
Nebyl jsem marně vychován v přísné hugenotské šetrnosti, jelikož jsem slyšel v tomto hovoru cinkot penízů a penízků, i nemeškal jsem napřímit sluch a vlasy na hlavě se mi ježily.
"Fogacere," promluvil jsem chladně, "Samson a já jsme mladší synové a naše prostředky nejsou tučné. Mluvme tudíž bez okolků. Kolik nás to bude stát v příštích měsících, abychom získali dobrodiní z vašich dobrých lekcí v logice a filozofii?"

"Aj, ugono!" zvolal se smíchem Fogacer a vymrštil svoje ďábelské obočí, "jste snad skrblík, který oplakává každou kůrku? A podezíráte mě z nectného vyděračství? Mýlíte se, Sioraku, jsem ve svých odměnách převelice umírněný. Poskytnu vám oběma každé dva dny dvě hodiny svého času a bude vás to stát pokaždé dva soldy, k tomu dvakrát týdně s vaším bratrem a s vámi jídlo v hospodě U tří králů , kde budete platit přibližně osm soldů za vepřovou pečeni, kterou se s chutí dám počastovat. Nuže co tomu říkáte? Utratíte mnohem více, až budete chodit na hodiny, které dává soukromě doktor Saporta v létě pro nové žáky …"
"Musím však na ně chodit, jsou-li tak drahé? Budu z nich mít užitek?"
"Hloupé pachole," pravil Fogacer s úsměvem, "musíte na ně chodit, i kdyby vám nebyly k žádnému užitku. Saporta je s Rondeletem, Feynesem a Salomonem řečeným z Assasu jedním ze čtyř královských profesorů, a až Rondelet, který je starý a chorý, odejde z tohoto světa na onen, Saporta bude zvolen kancléřem. Opovrhnete-li soukromými hodinami svého kancléře?"
"A hodinami svého plnomocníka?" zasmál jsem se. "Platí, Fogacere! Jsem ode dneška vaším žákem v logice a ve filozofii. A hromské dílo! Je-li tahle potrava podle vašich slov tak jalová, strčím ji na jeden ráz do huby!"
"Nastojte, to je řeč!" pravil Fogacer nadmíru spokojený sebou i mnou. "Miluji tu vaši znamenitou chuť k jídlu. Začneme zítra."
Poté mě beze slova s úsměvem pozoroval a já ho pozoroval taktéž. Černé a rovné vlasy měl nahoře na lbi notně vypadané, čímž vypadal starší, než vskutku byl (nebylo mu více než dvacet, jak jsem zvěděl později). Oči pod ďábelským obočím měly barvu oříšků, byly pronikavé a neobyčejně lesklé, a nos, jak jsem byl pověděl, byl zahnutý jak orlí zobák, tenký, dlouhý, a měl nahoře vystouplou ostrou hranu. Celek by působil přísně, nebýt velkých úst s nadmíru masitými a nadmíru červenými rty, které se nezřídka stáčely do pokřiveného úsměvu, najmě když pronášel paradoxy, výsměšné žerty, nestoudnosti a zastřená rouhání, což se mu přiházelo toliko v soukromí mimo doslech hodnostářů a netykavek, neboť na veřejnosti ostříhal svoje slova jako pastýř ovečky, skrývaje prašivé a podělané a ukazuje toliko ty nejbělejší.
"Vy tedy, pane, si oblibujete fraucimor," pronesl nakonec s předstíranou vážností.
"Pane," odvětil jsem stejným tónem, "oblibuji."
"A jakkoliv rychle běhají ženštiny, nepochybuji, že je dostihnete. Neboť máte plavé vlasy, modré oči, svěží pleť, útlý pas a statnou postavu."
"A přece nejsem zdaleka tak hezký jako můj bratr."
"To je pravda, ale bratr je němý a vy umíte znamenitě sekat jazykem. A pak je ve vás cosi živého, čilého a rázného, což se musí ženštinám líbit."
"Pane, já si nestěžuji," odvětil jsem.
V této chvíli se Fogacer odmlčel a upustiv od svého žertování, pravil vážně:
"Sioraku, toto je rada a prosím vás, věnujte jí pozornost. V tomto domě jsou dvě mladé ženy rozličného stavu, leč obou se z rozličných důvodů nesmíte dotknout. Jedna, Tyféma, jak už vám neopomněli povědět, je zasnoubena s doktorem Saportou, který je nadmíru řádný muž a dvakráte starší než ona. Ale je to marran a magister Sanche rovněž."
"Marran?" otázal jsem se.
„Jakže?" pravil Fogacer a vymrštil obočí. "Váš pan otec vás ubytoval u magistra Sanche a nepoučil vás o této zvláštnosti!"
"Neučinil to."
"Vězte, že marrani jsou španělští židé - než někteří z nich jsou i portugalští - , zprvu násilím obrácení na křesťanství krutým pronásledováním a poté vyhnaní ze své vlasti odpornou nesnášenlivostí kněží, a náš král Ludvík XI. je přijal v kraji languedockém. V čemž byl kromobyčej moudrý, neboť marrani sem uvedli medicínu židovskou i medicínu arabskou, bez nichž by naše královská kolej nebyla tím, čím dnes je."
"A přesto magister Sanche je podle vlastních slov katolík."
"Věru z donucení. Je jím, jakož jsem jím i já; je to příslušnost z opatrnosti, vnějšková a podle jména."
To mi dalo notnou látku k přemýšlení, ale raději jsem nešel dále po této tak nebezpečné půdě a pravil jsem:
"Zdali je krásná Tyféma zaslíbena Saportovi proto, že je marran?"
"To je jeden ze dvou důvodů," odvětil Fogacer s úsměvem, "druhým je to, že magister Sanche je nadmíru zámožný a Saporta ještě více, jsa majitelem pozemků a vinic v rovinatém okolí města i mnohých domů v Montpellieru, a navíc ještě v ulici Železné ruky - tak příkré a svažité, že se nazývá v naší provensálštině la devalada - drží v plném vlastnictví a užívání míčovnu převelice krásnou a pro něj převelice výnosnou, kterou zajisté k jeho spokojenosti budete navštěvovat."
"Ale já se za celý život míče ani rakety nedotkl."
"To nevadí. Já vás tomu naučím."
Aj, hrome! pomyslel jsem si, vizte ty lidi z města! Obírají vás tu o peníze na každém kroku.
"Fogacere," začal jsem, "vysvětlete mi jednu nejasnost. Otec je katolík. A syn reformovaný. Magister Sanche a Lukáš jsou tudíž jeden pro druhého kacíři. Jak je to možné?"
"To je pouhá otázka odění," odvětil Fogacer se svým křivým úsměvem. "Otec nosí plášť papežský. A syn plášť Kalvínův. A takto jeden kryje druhého. Což je nadmíru obezřelé v nejistých časech, v nichž žijeme. Sioraku, vezměte si z této nekonečné moudrosti správné poučení. Nebuďte ve městě příliš nápadným reformovaným. Vaši jsou, pravda, v Montpellieru dosti početní, ale vzpomeňte si, že král a jeho matka jsou papeženci a že nakonec bude nutné chtít, co chtějí oni, byť i násilím a z přinucení."

Po těch slovech se smál, jako kdyby všechno - cokoli nebylo medicínou - bylo komedií bez velké důsažnosti, a povstav

na dlouhých a elegantních nohách lehce jako chrt, promluvil řka:
"Odcházím, Sioraku. Slunce je už vysoko. Rondelet, který zakrátko odjíždí do Toulouse, mi ponechal návštěvy svých nemocných!"
"Vy však jste mi nic nepověděl o Fontanetce."
"Aj, to vás zajímá! Ještě si o tom promluvíme," řekl se smíchem a s hlavou otočenou k rameni sestupoval svižně se schodů.

13. Samsonův hřích

Dole pod schody, když Fogacer už zmizel, koho jsem nespatřil, ne-li Fontanetku, která tu stála, sázím se, úmyslně, aby se se mnou setkala a aby se na mě mohla usmát.
"Fontanetko," otázal jsem se, "bratr už vstal?"
"Ne, pane. Spí jako dudek. Pořádně jsem mu klepala na dveře, avšak neotevřel."
"To se mi nelíbí," pravil jsem nadmíru zachmuřeně a otočiv se k ní zády, vstoupil jsem zhurta a bez pukání do Samsonovy jizby.
Ležel na boku a jsa kvůli horku odkrytý, byl nahý ve své přirozenosti, nadmíru krásný a svalnatý, s kůží bílou jako sníh, s růžovou tváří položenou na ruce, s očima zavřenýma a krom toho zastřenýma rozcuchanými měděnými kadeřemi, které se mu převelice mile točily kolem uší. Tento pohled zahnal ode mne hněv, jehož jsem byl pln, a položiv mu obě ruce na ramena, zatroubil jsem halasně jeho jméno a přitom jsem jím třásl ze strany na stranu tak prudce a rychle, že nakonec se probral k vědomí.
"Pane bratře," začal jsem naoko přísně, leč v duši už dojatě, "přijel-li jste do Montpellieru, abyste lenošil na lůžku a zahníval v jizbě? Slunce se blíží k poledni a vy zde lenošíte!"
"Petře," odvětil nadmíru žalostným hlasem, zvedl se a zasypal mě polibky, "nelaj mi, prosím tě, nezavřel jsem po celou noc oči a sotva jsem se probral, smažím se v deseti tisíci plamenech pekelných, takový mám žal z velikého rozhodnutí, které jsem učinil."
"Rozhodnutí?" zamračil jsem se, "jakpak a čeho se tkne?"
"Že už nechci zřít paní Gertrudu z Luku, až pojede skrze Montpellier, aniž poté, až se bude vracet z Říma."
"A pročpak?"
"Protože smilnit mimo manželství je hříchem převelice ohavným a smrtelným."
"Hromské dílo!" zvolal jsem a pozvedl paže k nebi. "Kdopak mi dal za bratra tohoto směšného archilupáka! Učinil jste slib čistoty? Jste jeptiška? Jste mnich? Jste poustevník? Jste vykleštěný eunuch v harému? Budete setrvávat v žlučovité a zakyslé cudnosti, dokud neuzavřete sňatek? A přisám svatý Antonín," zvolal jsem zvýšeným hlasem, "jste-li natolik domýšlivý, že se pokládáte za ctnostnějšího, než je váš otec?"
"Já?" otázal se všecek ruměný a s rukou na hrudi, "já ctnostnější než pan otec? Měl-li jsem kdy takové pomyšlení?"
"Asi měl, nemoha nevědět, že otec vás zplodil mimo manželství, a tomuto hříchu já blahořečím, jelikož mi daroval bratra, kteréhož miluji více než bratra zákonitého."
"Aj, Petře můj!" zvolal a vrhl se mi znovu do náručí, "já tě přec miluji rovněž a z plna srdce!"
"Já však nevím," pravil jsem a odstrčil ho (ovšem jemně), "nemám-li přestat se svou láskou: příliš páchnete kacířstvím."
"Já?" vykřikl s ústy zejícími a tak vyděšenými; až jsem měl takřka výčitky, že si zahrávám s jeho prostou duší, byl to bylo v jeho zájmu.
"Cožpak si neuvědomujete, Samsone," pravil jsem zachmuřeně a vážným hlasem, "že obětujete-li paní Gertrudu svým mnišským předsevzetím, hodláte tím dojít spasení skrze své skutky, což, jak víte, se zcela protiví svaté nauce Kalvínově."
Po této prázdné sofistice se zarazil a zůstal jako opařený, načež na mě s otevřenými ústy dlouhý čas hleděl, nevěda co říci a najmě co si myslet.
"Ale pokračujte," mluvil jsem cítě, že ochabuje, "jste na dobré cestě! Ke kacířství připojte i krutost! Nechcete už vidět paní Gertrudu z Luku! Připravte té jemné a ušlechtilé dámě ono barbarské soužení a sobě samému hlubokou bolest, aniž ta bolest a soužení komukoliv prospějí! Neboť koho vlastně klamete tím, že ji milujete? Je vdova a sama sobě paní."
"Pán však z nebes výšin vidí moji ohavnost, Petře můj."
"Která však není tak ohavná jako hříchy, které bych vám mohl jmenovat. A věřte mi, Pán by měl převelice těžkou práci, kdyby měl vidět i zrnka prachu, která tančí po povrchu zemském. V těchto časech procesů, hranic, smrdutých zrad a nespočetných mordování páchaných bratrem bratru se domníváte, že se stará o takovéto poklesky? A vidí-li je, že je váží na stejných vahách?"
"To nejsou poklesky," namítl Samson, nabyv znovu jistou zmužilost. "Zákon je zákon."
"I neporušil Kristus ten zákon zabrániv lůze, aby ukamenovala cizoložnici? Aj, Samsone! Vy už nechcete vidět paní Gertrudu z Luku, toho krásného anděla nebeského, to stvoření tak milostné a libé! Budete-li mít kdy sladší sestru? Více milující družku? (V této chvíli mu náhlým dojetím vytryskly z očí slzy.) Alespoň se jí odvděčte za to, že o vás pečovala!"
"Leč já na vaše přikázání klamal!" namítl ve své prostotě. "Nebyl jsem nemocný."
"Byl jste, Samsone. Netrpěl jste však horkou nemocí, leč nedostatkem lásky. Jinak byste nepřijímal péči paní Gertrudy s takovou touživostí."
Toto mu zavdalo látku k přemýšlení, neboť se jal oblékat, aniž pronesl slovo, a stále proléval slzy, já pak mlčel vedle něho, neboť jsem chtěl, aby v něm má slova hlodala, nepochybuje, že najdou v jeho nitru mocné přímluvce, aby prodloužila své působení.
A nebylo s podivem, přemýšlel-li jsem o tom hlouběji, že se s ním musím zuby nehty rvát a snášet důkazy nejlepší i

nejhorší, abych mu zabránil zahrabávat vlastníma rukama vlastní štěstí? Aj, rozjímal jsem. Proč nejsem na jeho místě? Kdybych já měl nějakou paní Gertrudu z Luku, žil bych u jejích nohou, věrný a milující, místo abych běhal za kdekterou sukní - ne že bych nad tím nepociťoval uspokojení a potěšení, než nebylo v tom nic, co by mi povznášelo a vzdělávalo duši.

14. V Apatyce I.

Vyšel jsem ze Samsonovy jizby - bratr šel se mnou, když si byl osušil slzy, a zdálo se mi, že zdaleka není tak zkormoucený a smutný, jako když se probudil -, a jak si lze domyslet, narazil jsem na Fontanetku, která se tvářila, že otírá zábradlí, ale já ji podezíral, že poslouchala za dveřmi, neboť hlavou jako by jí táhlo převeliké přemýšlení, které jí vhánělo ruměnec na tváře a rozechvívalo hruď. Vrhla na Samsona smutný pohled a pohlédnouc pak na mě převelice něžným zrakem pravila mi, že nejosvícenější mistr (takto zde každý nazýval mistra Sanche) si přeje spatřit mě ve své apatykářské dílně, a jako bych měl zabloudit v nejhlubším lese, nabídla se, že mě tam dovede. Nechtěl jsem ji odmítnout a ta rozkošná dívčina, ponechavši hadr na zábradlí, mě předběhla na schodišti krokem tak svižným a s boky tak ladně se vlnícími, že moje pohledy ji zahřívaly, vsadím se, po celý čas, co trvalo ono sestupování.

Apatykářská dílna byla veliká a krásná místnost, osvětlená dvěma okny s ostěním, které tvořilo malé čtverce a bylo krášleno pravým sklem, nadmíru pěkně zbarveným. Přes řečenou místnost trůnil po celé délce hladký dubový pult posetý spoustou vah z nádherně červené mědi, byly malé i velké a všechny zářily jako slunce, jak byly vyleštěné. Za tím pultem jsem spatřil dva pomocníky a pomocníka hlavního, Balsu, který měl jistou podobnost s kyklopem, jsa jednooký a maje bradu, ramena a ruce jako obr, jakkoliv byl ve skutečnosti dosti malý, jeho nohy byly notně krátké. Jak jsem vstoupil, hluboce se mi uklonil, na což jsem zdvořile odpověděl a nazval ho jménem s onou bodrou lidovostí a důvěrností, které jsem byl odpozoroval od otce, když mluvíval se svými vojáky. Nevěděl jsem, zda se mu toto počínání líbilo či nelíbilo, neboť zaťukal o pult hůlkou, přičemž jeho tvář zůstala z mramoru, a oba pomocníci mě pozdravili - na což jsem odpověděl kývnutím hlavy, nevěda, co si myslet o těchto obřadných zdvořilostech. Potom mě Balsa poprosil hlasem nadmíru lahodným, až jsem byl udiven, že vychází z té strašlivé huby, abych si sedl a můj pan bratr taktéž, a dodal, že nejosvícenější mistr přijde co nevidět.

Sedl jsem si. Za pultem po celé délce zdi až ke stropu, který byl nadmíru vysoký, stálo v přísném pořádku na příčkách z hnědého dřeva nekonečné množství nádobek, některé majolikové, jiné z průsvitného skla, a na všech byla ve zkratkách latinská jména jedů, koření, bylin nebo léků, jež byly uvnitř: ten pohled, zdálo se mi, vzbuzoval nevím proč mimořádnou pozornost Samsona, který poprvé od toho času, co jej setkání s paní Gertrudou z Luku učinilo tak zasněným, náhle rozevřel oči a se zaujetím si prohlížel jednu po druhé to množství baněk se stejnou vášnivou horlivostí, jako by šlo o poklad. Pravda, žádná apatyka, kterou jsme mohli vidět v Sarlatu, nemohla soupeřit s bohatstvím a hojností, jež se spatřovaly zde, přesto mě však nepřestávalo udivovat Samsonovo okouzlení jakož i lesk jeho zřítelnic, když si prohlížel tyto vzácnosti.

Já pak se vyznávám, že můj pohled přestal bloudit kolem, když se setkal s řadou nadmíru vysoko umístěných nádobek až po okraj naplněných sladkostmi všech barev, nugáty, naloženým ovocem a jinými lahůdkami, které se mi v jiskřivém skleněném obalu zdály tak luzné a lákavé, že se mi v tom hladu, který se mne už znovu zmocňoval, sbíhaly při jejich spatření sliny v ústech. Leč toto byl, žel, jediný způsob, jak jsem s nimi přišel do styku, neboť po celý čas, co jsem byl u magistra Sanche, nikdy se nic z tohoto zázračného obsahu neobjevilo na stole.

"Přichází nejosvícenější mistr," ozval se Balsa, ťukaje hůlkou o stůl. A magister Sanche se vskutku zjevil na prahu. Nebyl jako večer toliko v kabátci a prostovlasý, nýbrž oblečen, tak jak jsem ho pak vídal každý den v lékárnické dílně, do skvělého taláru z černého hedvábí, ozdobeného stříbrným pásem, a hlavu měl pokrytou soukenným birytem s tmavočerveným střapcem.

V ruce držel jako Balsa tenkou hůlku z rákosu, ale jak příslušelo jeho stavu, mnohem delší, mnohem krásnější a mnohem zdobnější, protože byla natřená lakem a krom toho na obou koncích i uprostřed obkroužena vždy dvěma stříbrnými prstenci. Tohoto odznaku své moci magister Sanche používal, buď aby zdůraznil svá slova, nebo aby podtrhl své rozkazy ťukáním o pult, či také - což bylo soudím jeho prvotním a prvořadým určením - aby označil na vyvýšené poličce nádobku, načež jeden z jeho pomocníků musel v okamžení vystoupit na žebříček a podat mu ji. Ale jakkoliv mával tou rákoskou i v hněvu, aby vyplísnil toho či onoho pomocníka, nikdy jsem neviděl, že by se utekl jako římský liktor ke svým prutům a udeřil hůlkou kohokoliv, ba ani šibalského a darebného kluka, který si pro něco přišel. Neboť magister Sanche byl sic marnivý a nadýmal se svou slávou, neměl však tvrdé srdce ani krutou povahu.

Mistr apatykář procházel k nám celou dlouhou lékostrojnou, a abych pravdu děl, nepřipadal mi za denního světla krásnější než při svíci, tak byly jeho oči šilhavé a jeho dlouhý nos hrbolatý a křivý, nemluvě ani o jeho postavě, kterou by si byl žádný sochař, byť i podnapilý, nechtěl vzít za model. Ale co! Sokrates byl také škaredý - a já jsem stejně nepřestával žasnout nad velebností magistrova zjevu, jak se k nám blížil, naparuje se v dlouhé černé říze, na hlavě birýt se střapcem a v pravici hůlku se stříbrnými kroužky jako královské žezlo. Bez meškání jsem vstal.

"Tesaluto, illustrissime magister ," pravil jsem a učinil mu hlubokou poklonu. Když Samson uslyšel můj hlas, odtrhl se od neslýchaného štěstí při prohlížení nesčetných nádobek na zdech, i on se vztyčil a beze slova se uklonil apatykáři.

"Moji spanilí synovci!" pravil magister Sanche, rozevřel náruč a objal nás, otíraje dlouhý šedivý vous o naše líce. Vložil do toho tolik vřelosti a languedocké rozmarnosti, že jsem tím byl převelice dojat, nicméně jsem nepřestával litovat mužíkovy skrbnosti, pokud šlo o jídlo. On sám pravda také jedl málo, a je div, že při tak skoupé stravě měl tak kulatý břich a tak vystouplý zadek.

Po tisících latinských, francouzských a provensálských poklonách a nadto po tisícerém vítání, které nedokázal vyjádřit stručně, magister Sanche nám pověděl:

"Milí synovci, pozval jsem vás sem, abych vám ukázal tajná místa, kde uchováváme, hněteme a zpracováváme léky z

mé apatyky. To vás poučí: Adeo in teneris consuescere multum est ."
Při tomto pozvání se Samsonův zrak podivuhodně rozzářil a též já jsem byl nadmíru roznícen představou, že uzřím zblízka nekonečné vzácnosti a zvláštnosti, které přispívají k složení omamných i jiných přípravků, jak mi byl otec o tom tolikráte povídal. Vyslovil jsem tudíž neprodleně mistru apatykáři vřelé díky za jeho nabídku a ujistil ho, že pro mého bratra i pro mě bude nesmírnou výsadou být zasvěcen byť i maličko do tajemství jeho vědění.
"Poznáte z něho," pravil magister Sanche s tajemným úsměvem, "toliko vnějšek a povrch. Ale i to je mnoho. Krom královského profesora lékařské koleje, který podle našich řádů drží právo jednou v roce mě navštívit, pauci sunt, quos dignos intrare puto ."
To pravil a přehodil hůlku z pravice do levice, vytáhl zpod taláru nadmíru veliký a nadmíru lesklý klíč, a když na nás oba pohlédl, s výrazem jisté okázalosti a obřadnosti mávl klíčem a vložil jej do zámku dveří, jejichž dubové dřevo mi připadalo tak staré a ztvrdlé, že by bylo asi nesnadné velice velmi zarazit do něho hřebík a ještě obtížnější je prorazit, byť i sekerou, neboť bylo navíc při své šířce vyztuženo třemi železnými pásy. Ostatně magister Sanche musil vynaložit nemalou námahu, aby tím mocným klíčem otočil v zámku. Poté však se těžké dveře otočily nehlučně v obrovských veřejích, byly tak dobře upevněny a namazány.
Musili jsme pak sestoupit po několika stupních do klenuté síně, která se mi zprvu zdála oproti apatyce temnou, když však magister dveře za námi zavřel a opatřil závorou, uzřel jsem, že řečená síň je sdostatek osvětlena sklepním oknem opatřeným pevnými mřížemi.
"Zde jsou mé poklady," magister Sanche nadmul hruď a zrak mu zprudka zazářil. "Ali Babova jeskyně nikdy neuchovávala vzácnější. Také je musím chránit proti lotrům a jiným šibeničníkům jak těmito nedobytnými dveřmi, jimiž jste vstoupili, tak i železnými tyčemi v tomto okně, vedoucím těsně nad zemí do uzavřeného dvorku, který mi náleží a ve dne v noci jej hlídají dvě dogy tak divoké a nenasytné, že nám dá s Balsou velikou práci se k ním přiblížit, když je krmíme."
A vskutku při jeho řeči se objevili dva supící a určící hafani s naježenou srstí a prostrkávali mřížemi hlavy a drápy, které byly hodny bránit vstup do pekel, pokud je vůbec třeba tento vstup hájit.
"Tato síň," pokračoval magister Sanche, "obsahuje všechna tělesa a látky, které jsou podstatou mých léků a které se všechny, všimněte si, spanilí synovci, vyskytují v přírodě, neboť Pán ve své hluboké a neskonalé moudrostí se postaral o to, aby vedle choroby uložil i její vyhojení."
Pociťoval jsem z této poznámky nemalé uspokojení a uzavřel ji v okamžení do schrány své paměti, abych ji z ní příležitostně vyňal proti Fogacerovi, jehož takřka svatokrádežná slova na terase mě byla tolik zarazila a zmátla.
"Látky, z nichž přihotovuji svoje léčiva, jsou tří rozličných řádů," mistr Sanche natáhl tři prsty levé ruky: "Živočišného, rostlinného a minerálního."
Učinil přestávku. Poté pokračoval řka:
"Ty, které pocházejí od živočichů, jsou málo četné," při těch slovech vytáhl zpod taláru klíč a otevřel malou skřínku, "jakkoliv nezřídka nadmíru nákladné, neboť je třeba dovážet je z krajin východních cestami plnými nebezpečenství. Pravda, netřeba hledat tak daleko, abychom nalezli na venkově kolem Montpellieru med, který světlé včelky sají ze sladkých květů a vyvrhávají do svých malých příbytků, jež nám dávají také vosk. Med a vosk , jakkoliv mají i léčebné použití, jsou užitečné i v domácnostech a vám dobře známé. Ale podívejte, toto vás více udiví: jsou to zrnka nachu přečasto užívaná v barvířství."
"Zrnka," pravil jsem. "Jsou rostlinná?"
"Nikoliv, synovče. Pocházejí od zvířátka jménem červec, to pak cizopasí na jistém druhu dubu, který naleznete při projížďkách koňmo na všech porostech languedockého kraje. Tyto červce stačí nasbírat na stromech."
Magister Sanche učinil znovu přestávku, protože se rád přesvědčoval, zda jsme si jeho slova dobře vštípili, prve než pokračoval.
"Milí synovci, ta nádoba, kterou nyní pootevřu, leč jen maličko, abych vás neomámil, obsahuje drahou substanci, neboť pochází od jednoho asijského jelena, který ji nosí mezi nohama na svých pudenda . Je to pižmo; jeho pach je neobyčejně silný a pronikavý, leč v malých dávkách se ho často používá k přípravě voňavek a rozmanitých léčiv, o nichž pomlčím."

"Povzbuzují tato léčiva k rozkoším Venušiným?" otázal jsem se.
"Nikoli," odvětil magister Sanche a oči se mu zableskly. "A vzpomeňte si, spanilý synovče, že ve vašem věku krev je sama sobě léčivem. Vizte nyní v nepatrném množství látku nadmíru drahocennou, která se kupuje za cenu zlata: šedá ambra . Nachází se ve střevu vorvaně, mořského savce nadmíru lítého, který může jediným polknutím pozřít člověka.
"Je to on, který v bibli spolkl Jonáše?" otázal se Samson.
"Ano, je to on a nikoliv jeho sestřenice velryba, která by přitom měla notné potíže, protože má nadmíru úzký chřtán."
Když byl zavřel nádobku, která obsahovala šedou ambru, a uzamkl skřínku uchovávající látky živočišné, magister Sanche přešel ke skříni mnohem větší a širší, kterou otevřel druhým klíčem.
"Vizte," pravil, "toto jsou užitečné rostliny, které používám pro své léky, a těch rostlin je díky Bohu nezměrné množství: předně byliny, u nichž stačí toliko se sklonit a natrhat je v našem širém kraji francouzského království, jmenovitě pak v kraji languedockém. Poté rostliny, zrna, jádra, výtažky a krystaly, které dovážíme za vysoké náklady z krajin vzdálených: cukr z Kandy; pepř z Malabarského pobřeží; růžový olej z Damašku; indigo z Bagdádu; šafrán z Hispánie; hena z Levantu; blín z Persie; mák z Horního Egypta; zázvor z Indie; skořici z Ceylonu. Co se týče senny, spanilý synovče," položil mi ruku na rameno, "jejíž pročišťovací účinky vám nejsou tajny, vězte, že v Paříži a dokonce i v Montpellieru se vyskytují apatykáři lakomci a škudlilové, kteří ji dovážejí za nepatrnou cenu ze Saidy, leč já (tady zvýšil hlas) pokládám tuto sennu ze Saidy za špatnou, hrubou, plnou hlíny a písku, nehodnou, aby se podávala byť i oslu, a

dávám před ní tisíckráte přednost senně z Alexandrie, samozřejmě dražší, leč jemné, zdravé a čisté."
Magister Sanche se převelice rozohnil, pronášeje tato slova, tvář mu zrůměnila, mával hůlkou a divoce si prohrabával vous prsty. Já pak žasl, když tolik skrblí na své krmi a tak krutě šidí svůj i náš žaludek, že má tak štědrou ruku a tak otevřenou dlaň, běží-li o substance tvořící podstatu jeho léčiv, a uváživ to, ještě více jsem obdivoval tu vznešenou představu, kterou mistr apatykář choval o svém umění a o své povinnosti vůči nemocným.

15. V Apatyce II.
"A posléze," pravil magister Sanche a dovedl nás před skřínku z ořechového dřeva, přibitou ve čtyřech rozích ke zdi silnými železnými obručemi, "toto je můj statek nejcennější a v mých očích převyšující všechny poklady Arábie: minerály - zajisté málo četné, leč některé převelice krásné a mnohé z nich nadmíru účinné při léčení nemocí."
Po těchto slovech vyňal zpod taláru dva klíče s nadmíru složitým vroubkováním a vložil je do dvou zámků, které se spatřovaly ve dvířkách, jeden nahoře a druhý dole, svěřil mi na krátký čas svoji hůlku, a když oběma rukama současně otočil oběma klíči, dvířka se otevřela, ale odhalila toliko řadu zásuvek. Avšak každá z nich měla uprostřed malý otvor, do něhož magister Sanche při řeči vložil kousek kovu na konci čtverhranný, který, zdálo se, působil jako sezam, neboť sotva ho zastrčil, zásuvka se vzápětí vysunula.
"Vizte," pravil nejosvícenější mistr, "toto je měděnka, kterou montpellierské kmotry připravují máčením měděných destiček v lihu. Vizte dále kamenec, bitumen, borax, rumělku, auripigment, rtuť, korál a v této zásuvce (vytáhl ji zcela z jejího lůžka a svíraje ji těsně k tělu, ukázal nám její obsah) vizte perly, gemy, zlato a stříbro."
Jaké ohně, jaké oslnivé blesky, jaké jiskřivé barvy odrážely tyto krásy nakupené na sametu! Jaké nádherné klenoty pro královnu nebo královskou milenku bylo lze spatřit v tomto nedbalém seskupení, určené však nikoliv k ozdobě královského ňadra, leč běda, k vnitřnímu použití, odsouzené ke ztrátě skvělého lesku v smrdutých útrobách střev.
Sotva však naše oči měly čas nasytit se těmito divy, magister Sanche už s hbitostí kouzelníka zastrčil zásuvku zpět do otvoru, uzamkl skřínku dvěma ozubenými klíči a tyto pak rychle ukryl pod talár.
„Jakpak!" zvolal Samson. "Je možné, že se tak vzácných nerostů používá ke skládání léků?"
"Dozajista," pravil mistr apatykář a vzal mi z ruky hůlku. "Vězte, spanilý synovče, že apatykářství mezi nespočetná léčiva, která přihotovuje, čítá čtyři hlavní a svrchované preparáty, a to - vtiskněte si jejich názvy dobře do paměti:
dryák
mithridat
alkermés
hyacint.
A do hyacintu, který je sám drahokamem, vstupuje dvacet devět přísad, v jejichž počtu je zlato, stříbro, safír, topas, perla a smaragd."
"Vždyť jedině král si může zakoupit lék tak nákladný," zvolal Samson.
"Král, kníže, biskup, Svatý otec nebo velký finančník," odvětil magister Sanche s lišáckým úsměvem. "Jacques Coeur ho prý převelice užíval."
"Nejosvícenější mistře," pravil jsem. "Zmínil jste se o kamenci. Náš pan otec ho na Mespechu používal k utišení a zastavení průjmů."
"Bene! Bene! Kamenec je svíravý." Pak dodal, pročesávaje si vous s tváří poněkud chlípnou. „Jsou však jiná použití mnohem esoteričtější." V té chvíli na mě pohlédl napolo vážně, napolo žertovně. "A ta budete moci snad jednoho dne doporučit svým krásným zákaznicím, až budete doktorem medicíny. Neboť kamenec prý koná divy v důvěrných partiích ženy a Kleopatra ho prý užívala, aby zpevnila a stáhla vnitřní stěny pochvy, dávajíc takto pokaždé Caesarovi klamnou představu, že je znovu panna."
Tomu jsem se z plna hrdla zasmál a pohlížel na magistra Sanche novýma očima, tolik se mi líbilo, že pod jeho okázalostí probleskla lidská a bodrá povaha. Ale po pravdě řečeno mohl jsem si toho všimnout dříve, když jsem pozoroval svěží krásu jeho choti. Avšak Samson, který při těchto odvážných slovech zrudl, neprodleně pravil:
"Nejosvícenější mistře, abychom se vrátili k hyacintu, kolik těch kamenů může nemocný spolknout najednou, jsou-li tak drahocenné?"
"Haec est bona questio !" zvolal magister Sanche, jemuž neunikl Samsonův zájem o jeho povolání. Krom toho snad proto, že byl sám tak ošklivý, byl nadmíru citlivý k bratrově znamenité kráse, a kdykoliv na něho v následujících dnech u stolu pohlédl, bručel si do vousů: Ha! Que matador! Que matador! Což v jeho marranské řeči znamenalo, jak mě poučil Fogacer: Aj! Kterak je krásný!
"Vězte, synovče," uchopil ho za paži, "že se v moždíři roztluče celý ten kámen nebo jeho části podle dávky předepsané v receptu. A když jsme jej takto rozdrtili na velejemný prášek, smísíme jej se stejnou částí medu a uhněteme vše do jakéhosi těsta, které nazýváme lektvar a které pro jeho drahocenný obsah předkládáme nemocnému v ebenové schránce."
"Kolik bohatství je takto spolykáno!" zvolal prostoduše Samson.
"Věru! Věru!" pravil magister Sanche, pustil mu paži a pozvedl hůlku. "Nákladné je zdraví nemocných!"
„Jaké však nemoce léčí hyacint?" otázal jsem se.
"To vám povědí vaši profesoři na královské lékařské koleji," pravil magister Sanche. "Non medicus sum , a podle regulí svého povolání nepřihotovuji žádné léky bez předpisu podepsaného lékařem nebo alespoň bakalářem. Upřímně řečeno," pokračoval s úsměvem, v němž marnivost zápolila s předstíranou pokorností, "mám jakýsi pojem o chorobách, u nichž hyacint může přispět k dobrému a trvalému vyléčení, než neprozradím vám to, spanilý synovče, nechtěje vniknout na území a hájemství královských profesorů."
Ale toto proniknutí na řečené území nicméně učinil v učených rozhovorech, jež poté vedl, jak jsem si mohl po libosti

všimnout.
"Popatřte nyní na tajemné místo, kde zpracováváme a hněteme léčiva," pokračoval magister Sanche a zamířil k úzkým a nízkým polokruhovitým dveřím, tak dobře zpevněným a vyztuženým železem jako ty, jimiž jsme byli vešli do této komory. I ty otevřel a vstoupili jsme za ním do druhé klenuté síně, rozlehlejší a lépe osvětlené dvěma okny při zemi, mezi jejichž mřížemi začali v okamžení čmuchat a vrčet dva obrovití hafani z dvorku. Leč tato síň na rozdíl od předcházející nebyla prosta lidské přítomnosti, protože zde pracovali ve veliké pilnosti dva pomocníci, oba oblečení ve spodcích a košilích, avšak bez kamizol a s nahým krkem, teplo vycházející z rozličných tu a tam zapálených ohnišť bylo nesnesitelné.
Tito dva chasníci byli asi dvacetiletí a převelice hubení, což mě nikterak nepřekvapovalo, byli provlhlí a zpocení a ztráceli tak od svítání do soumraku svou podstatu i váhu, a co se tkne této váhy, nemohli doufat, že ji nabudou zpět, majíce k ukojení hladu toliko stravu od magistra Sanche. Krom toho byli nadmíru bledí, kůži měli měkkou a bezbarvou, vlasy zplihlé, oči bez lesku - snad následkem toho, že žijí takto ustavičně zamčení ve sklepě jako vězni v žaláři; snad také že každý den vdechují kouř, výpary a omamné vůně, které unikají z jejich preparátů.
"Zde," pravil magister Sanche, když byl učinil pomocníkům znamení, na něž odpověděli hlubokou úklonou, "zde jsou rozličné přístroje, nadmíru drahé, a ty byly všecky nebo téměř všecky vynalezeny Maury, kteří byli našimi mistry, jak víte, spanilí synovci, ve všem, což se dotýká alchymie, i samotné toto slovo je saracénské - jakož i všechna, která označují tyto přístroje kolem. Tato pec na pomalé spalování je athanor, což v řeči arabské se řekne al tannúr. Tato řada hliněných rour vklíněných do sebe, které používáme k sublimování pevných těles, se nazývá aludel - arabsky al udal. Toto jest alambic - arabsky al inbiq - o němž vám není tajno, že slouží k destilování. Vždyť po pravdě řečeno všechno zde je saracénské, od kelímku a misky až po křivuli s dlouhým hrdlem."
"Nejosvícenější mistře," pravil Samson a zrak mu planul nadšením, které jsem u něho nikdy nespatřil, "co značí sublimování a k čemu slouží?"
"Skrze sublimování," pravil magister Sanche, "přechází pevné těleso do stavu plynného, a k tomu používáme aludelu, a pára pak ochlazováním se znovu zpevňuje do krystalů, které jsou čistší a čiřejší než původní tělesa. Tak například z rtuti obdržíme chlorid rtuťnatý, jehož se přečasto používá k léčení italské nemoci."
Po těchto slovech se magister Sanche otočil ke mně, a pročesávaje si prsty vous, vážně na mě pohlížel.
"Milý synovče," děl poté, "musíte se mít na pozoru. Neapolská nemoc je takřka neznámá ve venkovském kraji, z něhož přicházíte, nikoli však, běda, ve velkém městě jako Montpellier. Bakalář Fogacer vám to poví. V Lázeňské ulici, kam páni žáci rádi chodívají na koupele, se rojí jako mouchy na slunci hejno lehkých ženštin, které mají nablízku komůrku a za několik soldů ochotně roztáhnou nohy. Některé z těchto nevěstek jsou věru mladé a urostlé, postavu mají pevnou, tvář líbeznou, cecíky zaoblené. A mládenci jako vy, spanilý synovče, kteří sní toliko o milostných hrách a ochutnávají z tohoto ovoce, navenek tak krásného a uvnitř tak shnilého, se jednoho krásného jitra probudí a nephliset mají opuchlý a zanícený, a jakkoliv jim chlorid rtuťnatý přinese zhojení choroby, vlasy jim vypadají, item zuby."
Probůh! pomyslel jsem si a pokyvoval zkroušeně hlavou, kolik mi toho zapovídají v této apatyce! Tyfému, jelikož ji svazují sňatkem s doktorem Saportou! Fontanetku z důvodu, který dosud neznám! A nyní i lehké holčice v Lázeňské ulici! Není-liž v tomto krásném městě panenka, které by počestný mládenec mohl svěřit svůj nečinný nephliset, aniž by ztratil svůj vlas item chrup? Budu zde žít u stolu hladový jako pes, na loži vymiškovaný jako poustevník a také sublimující své pevné tělo v kyselých výparech cudnosti?
Ale jak to vydržet? Příliš těsně uzavírají aludel; tolik na něj tlačí páry, které nemohou ven, až nakonec praskne! Když si mě magister Sanche nepřestával prohlížet přísným zrakem a Samson na mě hleděl též, zíraje, jak jsem tísněn, chtěl jsem zakrýt svoje rozpaky a obrátil se k nim zády, přistoupil jsem k jednomu z těch pilně pracujících pomocníků, jemuž s čela prýštil pot. I pravil jsem mu:
"Příteli, cožpak tu s takovým úsilím drtíš v tomto moždíři?"
"Nemůže vám odpovědět," pravil magister Sanche, který rovněž přišel blíže. "Má stejně jako jeho dvojče těžkou vadu řeči. Oba sic vydávají zvuky, ale toliko já jim rozumím, čemuž jsem nadmíru rád, neboť takto nemohou nikomu na světě prozradit tajemství mých preparátů."
Pronesl tato slova ztišeným hlasem a s úsměvem převelice lišáckým. Hned poté však tvář opět narovnal (pokud to bylo možné, jeho oči ostaly šilhavé a nos zahnutý) a prohlédl si nás jednoho po druhém nadmíru vážně.
"Spanilí synovci," ujal se znovu slova, "v čem se různí a liší apatykáři navzájem, to zdaleka není složení léčiv, které je všem grosso modo známé, ale přesný poměr přísad jedné ve vztahu k druhé a postup, jak je spolu sloučit, buď sublimací, nebo varem nebo také redukcí. V těchto úkonech, crede mihi experto Roberto , je nezměrná suma tajných předpisů, které mi někteří z mého bratrstva závidí a rádi by mi je uloupili. Leč já se mám na pozoru a nedám se takto okrást o tajemství, jež jsou mi dražší královského pokladu, jelikož jsem je zvěděl po otci a otec po svém otci a tento po mém pradědu, a jelikož jsem k nim znamenitě přispěl neslýchanou pílí a celoživotní námahou, pročež díky řečeným tajemstvím jsem vážen a držen omnium consensu v tomto městě, v kraji languedockém, v Paříži i v celém království co prvý tohoto umění …"
Při těchto slovech, která pronášel burácivým hlasem, magister Sanche vysoko pozvedal hůlku a sám o sobě namyšlený, vzhlížel se ve své slávě, nadýmal hruď, vztyčoval hlavu jako kohout hřebínek a donekonečna se nafukoval co páv, a Samson žasl ve své holubičí prostotě, leč já byl v duchu poněkud vzpurný a odmítavý, jakkoliv moje chování se jevilo mírné a ústupné.
Ostatně ve svém odmítání jsem se mýlil, neboť jakkoliv byl magister Sanche ješitný a dychtivý slávy, je věru pravda, že jeho pověst se donesla až ke králi v Louvru, jak mě o tom týž den poučil Fogacer. Před dvěma roky, léta Páně 1564, Kateřina Medicejská a Karel IX. se zastavili při svém putování královstvím v Montpellieru a neopomněli navštívit proslulou apatyku a její vzácnosti, tak obrovská je důvěra item úcta lidí k lékům, s jejichž pomocí doufají vyléčit svoje

choroby a snad i smrt.
"Inu zajisté," pokračoval nejosvícenější mistr, "apatykářství za časů mého děda nedosáhlo účinnosti a vážnosti, jaké se těší dnes. Byly tenkráte mnohé léky, které měly mnohem blíže k pověrám a jiným obřadům než k učenému vědění. Tak pro zastavení krve vytékající z rány se doporučovalo stáhnout pacientův maličeř červeným šněrovadlem z poklopce novomanžela. Žena, jejíž pacholátko bylo odstaveno, měla se zbavit mléka tím, že třikráte přeskočila tři jitra po sobě šalvěj ve farářské zahradě. K vyléčení žloutenky stačilo najít jitrocel rostoucí někde u domu a na tento jitrocel močit ráno i večer, dokud jitrocel nezvadne, čímž žloutenka zajde také."
Magister Sanche s oběma rukama na kulatém břichu se z plna hrdla smál těmto pověrčivým a sprostným úkonům, které lehkověrnost, dcera nevědomosti, zasadila mezi lid. My jsme se smáli rovněž a toliko dva vyhublí a zpocení pomocníci si nedovolili jediný úsměv, i když rozuměli velice dobře tomu, co se hovořilo, byť byli němí.
Magister Sanche se tehdy ke mně obrátil a rozveseleně mi pravil:
"Stran otázky, kterou jste byl položil mým pomocníkům, spanilý synovče, odpovím vám na ni. Co se připravuje zde v tomto moždíři, se nazývá arthanita . Základ jejího složení tvoří míza vytažená z cyklámenu a obsahuje dále dvacet a jednu rostlinnou látku, a to šťávy, mízy, dužiny, pryskyřice, kůry i semena. Je to účinná mast vhodná k mnohonásobnému použití."
Zapomenul tehdy, že není lékařem, rozhodl se nezatajovat nám, k jaké léčbě jsou jeho léky předepisovány.
"Arthanity se užívá co mazání a účinek se liší podle místa, na něž ji přikládáme. Potíráme-li jí pupek, ničíme červy ve střevu; namažeme-li jí břicho, pročišťujeme; mazání žaludku vyvolává zvracení; potírání močového měchýře vzbuzuje velké vylučování moče."
Poslouchaje slova o zázračném působení toho univerzálního léku, jala mě, přiznám se, pochybnost, že arthanita není patrně o mnoho účinnější než šněrovadlo novomanžela, ale ohromen sebedůvěrou velkého apatykáře a nechtěje se navíc protivit tak laskavému hostiteli, pověděl jsem mu jakoby prostoduše:
"Ale není to div, nejosvícenější mistře, že táž mast může mít tolik rozličných účinků?"
"Taková je síla šťáv používaných společně," pravil vážně magister Sanche. "Upotřebí-li se každá zvlášť, nemají už tyto účinky, tak příznivě rozmanité."
V tomto okamžení dvakráte zazněl zvon svolávající nás k obědu a magister Sanche pravil:
"Pojďme jíst, spanilí synovci. Je to třeba, i kdyby to bylo toliko proto, abychom naplnili žíly a tepny v těle a chránili je tímto vyplněním proti nákaze ze vzduchu. Nicméně nesmíme se přejíst do té míry, abychom průduchy zacpali úplně. Neboť přecpaný mozek se stává pomalým a ztrácí sílu. Impletus venter non vult studere libenter ."
Uchopil milého Samsona za ruku, tak byl k němu jat náhlou a dojemnou příchylností, vedl ho ke dveřím; šel jsem mu v patách a promlouval k němu:
"A kdy jedí vaši pomocníci, nejosvícenější mistře?"
„Jakmile jsem sám najeden, vystřídám je, Ego ipse magister Gabrielus Sanchus Dominus Montoliveti , abych dohlédl na probíhající vaření a sublimace, a po ten čas němí, když byli oschli z toho velikého vyměšování potu, neboť se při práci v tak značném vedru notně potí, a když si byli navíc vyměnili košile a oblékli kabátce, pojídají polévku na dvorku, na němž Balsa uvázal dogy. A tam si po dobrou hodinu očisťují na slunci plíce nakažené medicinálními výpary. Takto jsem to nařídil ve své lidské a otcovské starostlivosti, abych je uchránil ve zdraví a čilosti pro své služby."

16. U oběda
A věru srovnáme-li toto chování se způsobem, jakým mistři v Sarlatu zacházeli s dělníky a jiným lidem řemeslným, magister Sanche se vskutku mohl nazvat "lidským a otcovským". Ale polední polévka, hromské dílo! Aj, nebylo tu nebezpečenství, že bychom si přejídáním ucpali žíly a tepny v těle! Polévka co jediné jídlo! Jako ráno! Nic před ní a nic po ní! Pouhá polévka, v níž slaninu nahrazují česnek a cibule! V níž toliko tu a tam se spatřovalo pár mizerných kousíčků vařeného hovězího a ještě tak maličkých, že se pozřely na jediné polknutí, a tento nuzný vývar bylo třeba nastavovat namočenými kůrkami, abychom se dojedli. (Chabá ochrana proti nákaze ze vzduchu!) A k pití kyselá vinná břečka, notně nastavovaná vodou a podávaná, jak už praveno. Aj, Fontanetko, Fontanetko! Ze nejsem lidožrout z Barbarska, jaké šťavnaté kousky bych si vyřezal z tvé tělesnosti, jediný užitek, který bych z ní mohl vytěžit, protože její obecné a mezi vzdělanci obvyklé použití je mi jinak zakázáno. Aj ovšem, my se zde vzděláváme! Z promluv magistra Sanche lze čerpat výborný morek, hojný omastek a chutné vědění, ale jak je ta strava bědná pro život, výživu a blaho lidského těla!
Leč nepředbíhejme. Zvonek zazněl potřetí. Tyféma a Lukáš, tento v doprovodu Fogacera, vešli současně s námi. Pozdravili jsme se a Tyféma, skvělejší ve své maurské kráse než huriska vedená k šejkovi, pravila nám tichým a zastřeným hlasem, který mi vždy znovu rozbušil srdce, že paní Ráchel nás prosí tisíckráte za prominutí, protože musí zůstat ve své komnatě, a my jsme ovšem chápali proč. Paní Ráchel má tedy komnatu (a jednu z nejkrásnějších, jak mě později poučila Fontanetka), což v nás vyvolávalo ještě větší podiv, proč musela rodit v koutě ve velké síni a jaksi na veřejnosti.
Magister Sanche, nikoliv bez jisté okázalosti, která ho nikdy neopouštěla, rozvázal stříbrný pás, svlékl hedvábný talár a pověsil ho na rozvětvené jelení paroží zdobící zeď za ním. Na nejvyšší paroh zavěsil baret s tmavočerveným třapcem a uchopiv černou čepičku vyšívanou zlatým hedvábím, která visela na jiném parohu, posadil si ji na šošolku hustých kadeřavých vlasů, úplně šedivých krom bílé kadeře uprostřed čela. Po ten čas jsme stáli, nehybní a němí, a přihlíželi tomuto svlékání.
Ač byla strava v tomto domě hubená, zajisté tu v žádném případě nechyběla obřadnost, jejíž tyto královské a veřejné nedbalky byly toliko prvním jednáním.
Druhé jednání: zatímco včerejšího večera jsme usedali narychlo a jak kdo chtěl, magister Sanche, jakmile byl v kabátci,

určil nám každému koncem své hůlky stoličku a poprosil nás, abychom si pamatovali svá místa a od nynějška je neměnili. On sám, neměnně uprostřed delší strany stolu, posadil si Lukáše po pravici a mého milovaného Samsona po levici - známka úcty, kterou mu prokazoval; na druhou stranu stolu uprostřed proti sobě a jakožto vyjádření stejné moci mne; po mé pravici Fogacera; po mé levici Tyfému, která byla koneckonců toliko neprovdané děvče. Místo paní Ráchel na horním konci stolu zůstalo prázdné, jakkoliv zde bylo prostřeno pro zachování dekora. Na dolním konci stolu Balsa a Miroul, kterému se dostalo tohoto důstojenství toliko na mou naléhavou prosbu k nemalé nelibostí a přímo záštiplnosti kyklopského Balsy, jehož hrdost se vzbouřila, že byl posazen vedle něho pouhý sluha. Je pravda, že to bylo na straně, kde neměl oko, a pokud k němu neotočil hlavu - což neučinil ani jedinkráte - ,jeho zrak tím nebyl kormoucen.
Třetí jednání: když byla místa rozdělena, zůstali jsme stát po celý čas, dokud Fontanetka, obcházející stůl s konvicí v ruce, nám nenabídla s roztomilými úsměvy vodu na umytí prstů. Což jeden každý učinil mlčky a vážně, neboť magister Sanche se při tomto obřadu mračil na každé, i sebenepatrnější slůvko.
A čtvrté: když jsme si omyli ruce v čisté vodě, magister Sanche postavil hůlku ke zdi a přednesl, aniž sepjal ruce, jakési benedicite, z něhož jsem ani slovu nerozuměl, bylo prosloveno řečí, která nebyla ani francouzštinou, ani latinou, ani montpellierskou provensálštinou, ani španělštinou, ba ani řečtinou (o níž jsem měl jakési povědomí). A věc věru podivuhodná, zatímco je pronášel, náš nejosvícenější mistr se otočil kolem své osy, obrátil tvář ke zdi (následován v tom Tyfémou a Balsou, nikoli však Lukášem), počal kývat hlavou zpředu dozadu a modlitbu spíše zpíval než přednášel. Když skončil, otočil se opět ke stolu a pověděl francouzsky:
"Ve jménu Hospodina Adonaie, amen."
K čemuž Lukáš dodal potichu, avšak zřetelně:
"A Syna a Ducha svatého, amen."
Ta slova magister jako by neslyšel, a stejně tak se zdálo, že nevidí jakési kradmé znamení kříže, jímž je jeho syn doprovodil. Po chvilce zpoždění jsem Lukáše napodobil a po mně i Samson a Miroul, leč nikoliv Fogacer, který po celý ten čas setrval v mlčení se zavřenýma očima a se sardonickým obočím.
"Posaďme se," pravil magister Sanche a zatleskal rukama. I učinili jsme, jakož byl pravil, já nadmíru udiven tímto zvláštním benedicite v neznámé řeči a pronášeným tím podivným způsobem, jak jsem byl pověděl, s tváří ke zdi a s oslovením Hospodina co Adonaie, které je jedním z jeho biblických jmen. Leč také bez vzývání Syna a Ducha svatého a bez náznaku znamení kříže.
Za tohoto divení Fontanetka každému nalila polévku, do níž jsem ponořil lžíci v domnění, že je to toliko nepodstatný začátek jídla.
"Nejosvícenější mistře," pravil Samson a pohlížel na apatykáře s okouzlením, na něž bych byl žárlivý, kdyby mě moje přirozenost pudila k pocitu tak malichernému. "Co to je Olivetský vrch, na němž jste pánem?"
"Pozemek, který jsem nabyl," pravil magister Sanche s výrazem nesmírné skromnosti. "Sdostatek veliký a krásný, abych z něho mohl vzít jméno a nazývat se pánem na Olivetském vrchu, tak jako můj přítel doktor Salomon si říká pán z Assasu podle jména svého malého pozemku. Netřeba ho za to kárat, leč já jsem byl příliš pyšný na svoje jméno a svoji národnost a nechtěl je zahalovat více, než je nutné k tomu, abych žil v pokoji v tomto království. Věru dosti na tom, je-li člověk anusim ," dodal potichu a ponechal mě v údivu nad tímto slovem. "Můj pozemek a můj venkovský dům, rozmilý synovče," pokračoval ihned, obraceje se k Samsonovi, "leží na západ od oné truchlivé šibenice, kterou jste uzřeli, prve než jste vešli do Monpellieru Solnářskou branou, a přiléhají k pozemkům pana Pécoula, který v ulici Espazerie nadmíru bohatne prodejem mečů, dýk a nožů, jimiž si dobří králové poddaní za našich občanských válek podřezávají hrdla."
"Viděli jsme pana Pécoula cestou do města," pravil jsem. "Vydupával zrní z obilí a já s ním mluvil."
"Věděl jsem to," odvětil magister Sanche a tvářil se, jako by měl vědomost o tomto setkání ještě dříve, než k němu vůbec došlo. "Moje půda na Olivetském vrchu," pokračoval, "mi dává dostatek obilí, abych si sám pekl chléb, pěstoval olivy na olej a víno, které pijeme. Však je tam též znamenitá vinice, z níž pocházejí moje stolní hrozny, a v náležitý čas vás tam dovedu i s vaším milým bratrem a budete s námi trhat olivy a pomáhat při vinobraní."
Zaradoval jsem se nad tímto slibem - tak už mi chyběl venkov, neboť jsem nebyl zvyklý žít uzavřen v hradbách v nechutném pachu měst a zbaven úsměvného pohledu na hory a. doly, kde jsem trávil svoje dětství. Avšak Fogacer do mě šťouchl loktem v okamžení, když magister Sanche mluvil se svým synem, a pravil mi potichu:
"Jezte hodně chleba. Tato polévka je jediným pokrmem."
"Cože?" pravil jsem sotto voce. "Žádné maso?"
"Krom toho, které plave zde, ani kousíček."
Hromské dílo! Já zde vyschnu, pojídaje toliko vzdělání!
"Pane bakaláři Fogacere," pravil magister Sanche, "povězte mi, prosím vás, o nemocných, které jste navštívil dnes dopoledne namísto doktora Rondeleta."
Ať se však čtenář nedomnívá, že rozhovor u stolu v tomto domě probíhal nenuceně, pobízen z té či oné strany po libosti jednoho každého, rozdroben v různá a parte a utápěn v hloupostech, pošetilostech, vtipech či nicotnostech. Ani zdaleka! Magister Sanche měl stejně velkou chuť k poznávání jako k poučování a nemohl pochopit, že by se času stráveného nad jídlem nevyužívalo k rozšiřování nebo poskytování alespoň několika drobtů vědění. A ve své žhavé a neukojitelné žízni, skákaje šilhavýma, leč pronikavýma očima z místa na místo a otvíraje velké uši sebemenší nové skutečnosti, kterou mu bylo možno sdělit, neprodleně ji házel za tepla do brašny své paměti, z níž ji později vytáhne, aby jí přichutil svou omáčku. A v tomto vášnivém zaujetí mu málo záleželo na jídle, které si lžící házel do hrdla, aniž myslím vůbec věděl, co jí.
Kladl Fogacerovi o každém nemocném a jeho chorobě nespočetné otázky, zabíhaje až do krajně nechutných zevrubností, které, kdybych nebyl sám žákem medicíny, by mi obrátily obsah žaludku do polévky.
"A stolice, Fogacere! Stolice? Jaká byla stolice?"

"Barvy nazelenalé, skupenství tekutého a pachu odporného."
"Aj! Aj! Na to bych býval přísahal!" zvolal magister Sanche se zadostiučiněním a mnul si ruce. "A co jste předepsal?"
"Dietu."
"Bene! Bene!"
Pilně naslouchaje těmto řečem, jak příslušelo mému budoucímu stavu, nepřestával jsem nicméně otáčet hlavu směrem k Tyfémě, z níž jsem viděl toliko profil zpola zahalený hojností bujných vlasů, černých až domodra co havraní peří. Ale to, co jsem pochytil z jejích rysů, bylo vykresleno co nejkrásněji a nejušlechtileji. Oči obrovské a vlhké; rty tak šťavnaté a tak přesných rozměrů, že jsem snil o tom, jak bych je poměřil rty svými; zuby malé, špičaté a bílé jako mořská pěna; pleť teplá a ohnivá, se světlým nádechem, a nebylo zajisté dobré matky syna, který by netoužil ztratit se v této snědosti.
Pozoroval jsem, jak nadmíru čistě jí, jak maličko polévky nabírá do dřevěné lžíce s měděnou rukojetí a jak ji nese k ústům tak obratně, že ani kapka z ní nespadne na stůl či na její živůtek, přestože prsy jej vystrkovaly daleko dopředu. Pokaždé, když se chystala pít, otřela si rozmile rty vyšívaným ubrouskem a neponechala jedinou stopu mastnoty na sklínce - neboť měla sklenici zdobenou barevnými kresbami a nikoliv jako my obyčejný pohárek - a její miska byla taktéž hrubě krásná, cínová a s umně vypracovanými iniciálami. Když pak dojedla polévku, vytřela nadmíru vybraně dno kouskem chleba, nikoliv soudím proto, aby o nic nepřišla, leč proto, aby vrátila kovu čistotu a lesk. Byla bez okruží, měla na sobě dopolední šaty, hladké a jednoduché, leč veselé, bledě modré barvy, seděla na stolici zpříma, pas měla, pokud jsem viděl, kromobyčejně útlý, avšak postava nad ním se rozvírala v ladných obrysech.
Tak jsem si ji kradmo prohlížel, naslouchaje jejímu otci a Fogacerovi, což je důkazem, že zrak si může hledět svého a sluch rovněž svého a mozek se rozdělit ve dvě rozbíhající se myšlenky, kráčející pospolu, jedna o nevýslovné kráse marranské slečny a druhá o vředu, průjmu, zápalech, prudkých horečkách, potížích při močení a nutkání ke zvracení.
Když byl vymačkal z Fogacera všechno o nemocných, které bakalář dopoledne navštívil, tak jako kámen na olej lisuje z oliv šťávu, nejosvícenější mistr se obrátil ke svým "spanilým synovcům" a počal cejchovat znalosti, které jsme měli nebo měli mít, jsouce reformovaného náboženství, o Písmu svatém. A Samsonovi i mně střídavě kladl zvláštní a nesnadné otázky, které jsme nejednou zodpovídali s obtížemi.
Obrátil se takto k mému milovanému Samsonovi, otázal se:
"Samsone, jaké barvy byly vlasy Davidovy?"
Samson se nad tím zarazil a po chvilce odpověděl, zrudlý studem:
"Nevím, nejosvícenější mistře."
"A vy, pane žáku medicíny, víte to?"
"Abych pravdu děl, nevím."
Magister Sanche pohlédl na jednoho po druhém a po přestávce, v níž nám ponechal čas, abychom po libosti měřili jeho moudrost a svou nehodnost, odvětil:
"Byly ryšavé. Praví se o Davidovi v první knize Samuelově , kapitola 16, verš 12: ‚Byl pak ryšavý, krásných očí a libého vzezření'."
To řka, pohlédl na Samsona nadmíru vážně a pravil:
"Tento popis se hodí na vás, spanilý synovče. Neboť vy máte vskutku libé vzezření, tvář hrubě krásnou, oči azurové a vaše absolónovská kštice je červená jako měď na mých vahách. Pročež vás měli nazvat Davidem a nikoliv Samsonem, který se nechal zmást věrolomnou ženštinou a ohavnou poběhlicí."
Načež Samson zrudl, buď že byl poněkud rozladěn, jak je možné pochybovat o dobrém úsudku barona z Mespechu, nebo spíše mu znenadání vytanulo na mysl, že paní Gertruda z Luku může být jednoho dne jeho Dalilou (úloha, pro niž se tato dobrá a něžná žena zdála málo stvořená), a se slzami na krajíčku spočinul na magistru Sancheovi oddaným synovským pohledem, v němž se zračily úcta, obdiv, láska a současně i částečná nejistota, jako by váhal s dotazem, zda je v Sanchově moci ho překřtít, aby od něho odvrátil ženskou zlovůli. Já pak, pozoruje Samsona a poznovu dojat jeho holubičí nevinností, nepřestával jsem koutkem levého oka hlídat Tyfému a viděl jsem, kterak pod sklopenými řasami - ale kolik věcí může vidět mladá dívka, i když má zavřená víčka! - vrhla na Samsona pohled, jediný a tak ohnivý a tak rychlý a pronikavý, až jsem téměř už pochyboval, že jsem ji přistihl. Aj, doktore Saporto! Doktore Saporto! Uvažujte, dokud je čas: cave tibi a cane muto et aqua silenti .
Mezitím nejosvícenější mistr pokračoval v otázkách, a když po jedné z nich jsme Samson a já znovu zůstali na rozpacích, odpověděl na ni Miroul.
"Cože, Miroule!" zvolal magister Sanche užaslý údivem, "ty to víš?"
"Nejosvícenější mistře," odvětil Miroul, "já čtu Písmo svaté každý boží den."
"Nastojte, ty umíš číst?"
"Když mě pan baron z Mespechu přijal, dal mě vzdělat."
"Učinil jsem totéž s Balsou, když byl mlád," pravil magister Sanche, pokyvuje hlavou, "aby měl přístup k svatým Písmům, a jakkoliv má toliko jediné oko, čte nadmíru dobře.
Načež oko, o němž šla řeč, se zalesklo vděkem, což mě hrubě dojalo, protože je tento cit u člověka tak málo známý. Avšak připomenuv si, že apatykář byl svolil toliko s nechutí, aby můj sluha usedl u stolu po boku jeho kyklopského příručího, chtěl jsem Miroula vyvýšit ještě více v magistrových očích, i pravil jsem:
"Ale Miroul má i jiné vlohy. Je dobrý a chrabrý voják a překrásně zpívá Davidovy žalmy, doprovázeje se na violu.
"To je zázrak! Sesílá ho sám Bůh Davidův," zvolal magister Sanche a oči se mu v okamžení zajiskřily štěstím; prudce se vrtěl na stoličce a zuřivě si uhlazoval prsty šedý vous. "Ráčil byste, spanilý synovče, přikázat sluhovi, aby si zašel pro violu?"
Čilý Miroul byl však už na nohou a vyslal ke mně tázavý pohled dvoubarevných očí.

„Jdi, Miroule," pravil jsem.
Útlý a živý mládenec vystřelil jako šíp z kuše a v následující chvíli mlčení Lukáš, který po celou dobu jídla nepromluvil slovo krom toho, že vylepšil, jak už bylo praveno, otcovo benedicite , zvedl hlavu a pohlédl na apatykáře, jako kdyby ho chtěl varovat před nebezpečenstvím, které nechtěl vyslovit nahlas. Na tuto němou prosbu magister Sanche sklonil hlavu a pravil:
"Balso, až Miroul počne zpívat, postavíš se přede dveře a zkusíš, zda může chodec na ulici slyšet slova písně, a může-li, přijdeš mi to oznámit."
Sotva Balsa odešel, kutáleje olbřímí tělo po krátkých křivých nožkách, hbitý Miroul proletěl síní, poté položil svou lehkou nohu na stoličku a violu na koleno.
"Nejosvícenější mistře," děl jsem, "kterýpak žalm má Miroul zazpívat?"
"Ten, který mu napoví vnuknutí Páně," odvětil magister Sanche tlumeným hlasem.
Miroul sklonil hlavu a s tváří náhle vážnou zabrnkal několik akordů tak líbezných a lehkých, že mi připadalo, jako by do této malé síně byli bůhvíjak přivábeni všichni andělé z nebes. Leč magister Sanche v tom okamžení zvedl ruku a přerušil ho řka:
"Fontanetko, odejdi do kuchyně. Zavři za sebou dobře dveře a setrvej tam, dokud tě nezavolám."
"Ano, nejosvícenější mistře," pravila chudera komorná a lehce se mu uklonila s nelibostí a truchlivostí, tak byla zarmoucená, že dostává přikázání odejít z jizby, když ji mají naplnit zpěv a hudba.
A zlostnější než jednooká kočka odešla s naježeným hřbetem, třísknouc za sebou dveřmi. A příčinu, proč musela do toho ošklivého vyhnanství - strach, aby co dobrá katolička něco nevyzvonila - , jsem pochopil teprve později.
Magister Sanche, který vypadal nadmíru dojatě, pokynul a Miroul začal znovu přehrávat akordy, pak náhle zvedl mladou tvář, jejíž vážnost mě překvapila, neboť obvykle byla usměvavější, a počal zpívat hlasem tak jasným a průzračným, jako když horský potůček zurčí po bílých oblázcích.

Ó pastýři Izraelský, pozoruj,
který vodíš lid svůj jako stádo,
který sedíš nad cherubíny, ó zastkvějž se,
vzbuď moc svou a přispěj k spasení našemu . . .

Nehodlám zde uvádět celý text. Ale ti čtenáři, kteří nepokládají za hřích číst bibli (jak se to, žel, snaží namlouvat lidu papeženští kněží, přičítající nám dokonce za zločin, že jsme ji byli přeložili do jazyka obecného), vědí, že v tomto žalmu David přirovnává národ Izraele k vinici, kterou byl zasadil Pán, ale kterou zlí nepřátelé chtějí zničit:

I pročež jsi rozbořil hradbu vinice,
tak aby každý, kdož by tudy šel,
trhati z ní mohl?
Vepř divoký zryl ji, a zvěř polní spásla ji.
Ó Bože zástupů, obrať se již, popatř s nebe,
v niz a navštěv kmen vinný tento . . .

Poslouchajíce toto lkaní, které jim připomínalo neslýchaná pronásledování podstupovaná lidem Izraele, nejprv Tyféma, potom Lukáš a nakonec magister Sanche počali mlčky prolévat slzy, ač nikdo z nich nepoznal mučení a autodafé ve Španělsku a Portugalsku, při nichž tolik jejich lidí zahynulo, prve než byli odtud židé vyhnáni. Děsivé vyprávění a krvavé zkazky jejich předků - právě těch, které Ludvík XI. byl pozval do kraje languedockého - zůstaly v jejich paměti živé, a to tím spíše, že jejich tajná věrnost židovským obřadům je ještě dnes vystavuje udávání sousedů, vyšetřování kněží, soudním procesům, ba i slepým vášním lůzy.
A zajisté nebylo mi tajno, že nás reformované dělí od těchto marranů víra v Kristovo božství. Řím však od časů Františka I. připravil našim tolik žalářů a tolik hranic, že toto společné pronásledování item naše denní čtení bible nás s nimi sbližovalo ne-li zcela co do víry, tedy aspoň co do utrpení. Neboť národ Izraele, pro nějž byl druhdy tento Bohem vnuknutý žalm napsán, označoval také v skrytu našich srdcí lidi naší hugenotské víry. Stačilo si připamatovat, jak byli otec a strýc rovněž navýsost vzrušeni, když jim Miroul zpíval tyto verše, neboť si vzpomínali, že roku 1562 byli hugenoti parlamentem uvrženi mimo zákon ve městech i na venkově, katolíkům pak že bylo současně povoleno jejich olupování a beztrestné mordování: hrůzná předehra k první z našich občanských válek. Ostatně žalm končil vyznáním víry, která nám po tolika slzách a úzkostech pozvedala hlavy a rozšiřovala hrudi:

Popálena jest ohněm a poroubána,
od žehrání obličeje tvého hyne.
Budiž ruka tvá nad mužem pravice tvé,
nad synem člověka, kteréhož jsi zmocnil sobě.
A neodstoupíme od tebe; zachovejž nás
při životu, ať jméno tvé vzýváme.
Hospodine Bože zástupů, navratiž nás zase,
a dej, ať nám svítí obličej tvůj,
a spaseni budeme.

Po posledním slově, po posledním akordu Miroul, který byl zpíval vestoje s nohou na stoličce a s violou na koleni, usedl, a po dlouhé minuty nikdo nebyl s to otevřít ústa a vydat nejmenší hlásek, toliko jsme po sobě hleděli se zarudlýma očima a chvějícími se rty, spojeni navzájem, ať marrani či reformovaní, vzpomínkou na krutou minulost a nadějí na vítěznou budoucnost.

17. Předvolání

Byli jsme v Montpellieru sotva pět dní a jednoho jitra jsem končil s oblékáním, když mi přiběhla oznámit nadmíru poplašená Fontanetka s ohněm v lících a s ňadry rozvlněnými, že důstojník stráže si žádá, abych sešel dolů. Seběhl jsem bez meškání po schodech a ve dveřích jsem poznal hejtmana lučištníků, který nám v den našeho příchodu otevřel Solnářskou bránu, přičemž se neopomněl vyptat na naši víru, jak si možná vzpomínáte. Byl to muž hrubě statný s údy šlachovitými a bez tuku, s rovnými zády, s vysoko vztyčenou hlavou a s převelice temnýma očima, vlasy a pletí. Měl meč a dýku, leč nikoliv helmici a krunýř, jsa oblečen toliko v červeném kabátci a ve spodcích téže barvy, rukávce měl však černé a birýt rovněž, tvář hrubě vážnou, avšak zdaleka ne tak přísnou a odmítavou, jak se zprvu zdálo, měl v pohledu, když na mě zíral, vlídný lesk. Pozdravil mě nadmíru zdvořile, pověděl, že se jmenuje Cossolat a že má rozkaz odvést mě k panu z Joyeuse, který si přeje se mnou promluvit.

„Jakže!" zvolal jsem napůl poplašeně a napůl poplašení předstíraje, "budu-li zatčen, uvržen do vězení a souzen za zločin, že jsem hugenot?"

"Nic takového," odvětil Cossolat s úsměvem. "Já sám jsem reformovaného náboženství. Pan z Joyeuse je katolík, ale po pravdě řečeno nehrubě horlivý, a já pak sloužím věrně papeženskému veliteli. A dej Bůh, aby se všichni papeženci a hugenoti v tomto městě snášeli tak dobře jako on a já. Ale do toho je věru daleko. Poté co edikt amboiský tu poznovu nastolil papežence do jejich bývalé vlády, všude jsou toliko nepokoje, intriky a rozvracení. Papeženci se nám snaží mstít. Jsou znepokojeni naší silou. Svolávají do města procesí nevědomých rolníků, kteří házejí na naše domy kamení. Na což ti nejvznětlivější z našich lidí odpovídají krajně pošetile, posílajíce svoje děti zpívat Davidovy žalmy do ohlušení a do omrzení před katedrálu svatého Petra ve stejný čas, kdy papeženci tam slouží mši."

"Ale co já mám společného s těmito rozmíškami mezi Montpellierskými?" otázal jsem se nadmíru udiveně. "Sotva jsem přijel. Jsem ve městě, abych studoval lékařství, a zajisté nikoli proto, abych se pletl do rozjitřených myslí."

"A to právě by rád věděl pan z Joyeuse. Neboť někteří montpellierští katolíci, když se roznesla zpráva o vaší chrabrosti v Corbiérách, vás podezírají, že jste sem byl vyslán princem z Condé, abyste se postavil v čelo reformovaných a zmocnil se města."

"Já?" zvolal jsem užasle. "Co je toto za povídačku? Já, hejtman reformovaných? V patnácti letech? Kdo tomu uvěří?"

"Aj, pane žáku!" zvolal Cossolat a černé oči se mu zaleskly.

"Vy se s panem z Joyeuse zajisté znamenitě dohodnete: vládnete náramně dobře jazykem. Co váš hezký bratr, je rovněž tak obratný?"

"Žel nikoliv, je jako němý, a když mluví, má v sobě jakousi truchlivou upřímnost, která, spojena s nemalou přísností ve víře, ho vystavuje nejhorším nebezpečenstvím."

"Nu povíme, že jsme ho ponechali doma, aby se vyléčil z pomalé horečky, kterou byl podle vašich slov cestou sužován."

Uslyšev to, zíral jsem na Cossolata s ústy zejícími a naráz jsem neměl sílu otevřít zobák.

"Jak vidíte, vím mnoho věcí," pravil hejtman lučištníků s úsměvem. "Leč nežádá-li toho moje postavení? Pojďte, pane žáku," pokračoval uchopil. mě za ruku, "neokounějme zde. Můj střelec vám přenechá koně. Pan z Joyeuse jako všichni velcí páni nestrpí čekání."

Nejeli jsme tak rychle, jak by byl Cossolat chtěl, úzké a křivolaké ulice montpellierské byly ucpány velkým sběhem lidu, v němž bylo množství holčic a hospodyň, které za časného jitra a už v jasném slunci odcházely vyšňořené na nákupy. Přešli jsme tudíž do kroku a jeli bok po boku, nad čímž jsem nebyl nikterak zarmoucen, když bylo po ulicích tolik věcí k vidění.

"Pane žáku," pravil Cossolat s úsměvem, "zdá se mi, že hledíte po sukních."

"Nikoliv," odvětil jsem, "nemířím tak nízko. Avšak pozoruji, kolik mi moje posazení na koni skýtá radostných pohledů do živůtků, které zde, Bohu díky, nejsou zahaleny ani kapesníčky, ani šátečky."

"To proto, že v našem languedockém kraji je teplo! Krom toho proč zakrývat krásy, které jsou darem přírody? Krasotinky montpellierské platí za nejhezčí z království a mnozí tvrdí dokonce, že daly městu své jméno: Mons puellarum , takové prý bylo první, prvotní a latinské jméno naší obce. Pro mě nejkrásnější ve Francii. Neboť bych je nechtěl opustit za všechny poklady světa, i kdyby mi král dával Paříž i svůj Louvre."

Hle, to mi připomnělo nožíře Pécoula a jeho languedocké chlubení.

"Nicméně Toulouse a Marseille jsou prý větší," pravil jsem, abych svého průvodce trochu poškádlil.

Načež se Cossolat hrubě zachmuřil, jakož to byl učinil i Pécoul.

"Velikost nemá žádnou důležitost. Podle čeho posuzujete půvab nějaké dívky? Podle její velikosti, nebo krásy?"

"Podle krásy, pane, to je nesporné, a velice rád vám potvrzuji, že Montpellier je z toho, co jsem dodnes viděl, nejskvělejší. Ovšem Paříž neznám."

"Budete nepochybně zklamán, až spatříte hlavní město!" pravil Cossolat. "U nás máme podzemní kanálky, které odvádějí splašky daleko od města. Avšak Paříž tuto výhodu nezná. Je to ohavná díra, pane žáku, ohavná! A krutě smrdutá. Kuchyňské splašky, moč i lejno, všechno odtéká na ulici:

Krom toho se tam můžete pohybovat leda tak píď po pídi, tak veliká je změť vozidel. Všude rámusení, až vám bubínky praskají. A drzost Pařížanů - až po ta pážata, lokaje a ostatní ničemy - stokráte by vám vyrazila meč z pochvy, kdybyste nebyl křesťan!"

Co se týče těchto řečí i jiných ze stejného těsta, pohrdajících Paříží a ostatními městy království a kladoucích Montpellier na samý vrchol, měl jsem tisíceronásobnou příležitost vyslechnout je ze rtů Montpellierských, jsouc ti dobří lidé pobláznění a jakoby očarováni svým krásným městem. A jakkoliv mi na mé cestě připadaly příjemné i Cahors, Toulouse, Carcassonne a Narbonne, nevýslovný půvab a radost ze života, jaké nacházíme v Montpellieru, jsou vskutku tak nesmírné, že po několika měsících jsem začal sám opakovat ty bezuzdné chvály a klást Paříž níže než Seinu - já, který jsem přece v životě nevstoupil nohou dále na půlnoc než do Périgueux.
"Tady jsme v ulici Jehlářské," pokračoval Cossolat, "a nyní se dáme vpravo do ulice Bocador nebo také Bouques d'Or, Zlatých kozlů, jak ji někteří také nazývají. Pan z Joyeuse bydlí v někdejším paláci finančníka Jakuba Coeura, a jakkoliv to je obydlí hrubě krásné a hodné krále - tou měrou, že v roce 1564 tam byl ubytován náš panovník Karel IX., Bůh ho ochraňuj! - , naleznete v Montpellieru aspoň dvanáct jiných, rovněž tak královských, takovou máme u nás bohatou šlechtu a zámožné měšťany."
Je pravda, že jsem byl udiven skvělým kamenným schodištěm, které vedlo ke komnatám pana Joyeuse, a v nich drahocennými koberci, čalouny a nábytkem, z čehož jsem nic do dnešního dne neviděl v takovém množství. Prošel jsem v Cossolatových stopách dvěma přenádherně zdobenými síněmi a zastavil jsem se za ním na prahu třetí, velkolepější než ty předcházející a osvětlené třemi velikými okny, jimiž vnikalo slunce.
Vikomt Joyeuse seděl u dopolední svačiny, a jelikož jsme stáli nikoliv proti němu, leč stranou od něho, neviděl nás nebo snad nás nechtěl vidět, tak byl zaujat nebo předstíral zaujetí pokrmy, které měl před sebou. Cossolat mi dával znamení, abych ani nemukl, ani se nepohnul, i měl jsem čas při tomto čekání po libosti pozorovat představitele krále. Byl to vskutku urozenec nadmíru dobrého a vznešeného vzhledu, oblečený v brokátový kabátec a s hrdlem sevřeným v širokém okruží s mnoha záhyby, rozumí se s velkými hlubokými a naškrobenými záhyby a nikoliv jako moje malé hugenotské okruží, nabírané velice skoupě. Seděl v křesle s vysokým opěradlem na konci dlouhého stolu z leštěného ořechu, po jeho pravici stál mladičký hošík, taktéž nadmíru krásný a nepochybně jeho syn, tak veliká byla podobnost otce s pacholetem, oba měli stejné azurové modré oči, stejný plavý kadeřavý vlas a dlouhý zahnutý nos, který však nikterak nekazil jejich spanilé tváře.
Vycházela od toho stolu a z pokrmů, pod nimiž se prohýbal, vůně pro mě tím slastnější, čím více mě mučil hlad, protože jsem dnes opustil apatyku, aniž jsem zhltl tu hubenou a nechutnou polévku, kterou jsem se každého jitra krmíval. Na tom ořechu lesklém jako zrcadlo napočítal jsem neméně než jedenáct stříbrných mís přiklopených pokličkami, které pan z Joyeuse po libosti nazvedával, odklopuje hned tu, hned onu, ujídaje tu i onde a zapíjeje každé sousto vrchovatou číší vína.
Činil to všechno s neobyčejným půvabem, který mě přímo uchvacoval, jakkoliv se mi nad tou podívanou a nad těmi vůněmi sbíhaly sliny v ústech. Všiml jsem si, že měl vedle příboru ze zlaceného stříbra malinké vidle se zlatou rukojetí, zcela novou zjemnělost, kterou prý zavedl u dvora bratr Karla IX. Nicméně pan z Joyeuse jich nepoužíval jako vévoda Orléanský k nabírání kousků na mísách. Raději bral ty kousky po starém způsobu, leč navýsost vybraně palcem a ukazovákem, jak mě učila Barberina, že to vyžaduje dobré chování, i kladl je potom na svůj talíř, a teprve pokud se mu zdály příliš veliké, utíkal se ke svým malinkým vidlím a nabodával je do nich, aby se nehýbaly, když je krájel nožem na kousky ještě menší. Načež je nabíral znovu jeden po druhém do prstů (leč nadmíru půvabně, jak už bylo praveno), neopomínaje si otírat tu ruce, tu ústa do dvou bohatě vyšívaných ubrousků, které mu z levé strany podával vysoký, nádherně vystrojený a nadutý lokaj.
Co se tkne hošíka stojícího po pravé straně, měl asi pět let věku a zdál se chytrý, čtverácký a veselý; byl oblečen od hlavy k patě v bledě modré hedvábí a neměl ovšem okruží, leč velký ohnutý límec, který odhaloval jemný a něžný krček. Pohlížel chvílemi s nejdojemnější láskou na otce a chvílemi na jídelní příbor, na nějž pan Joyeuse kladl kousky masa, a kdykoliv na něm objevil sousto, které se mu zamlouvalo, ukazoval na ně růžovým prstíkem a promlouval rozkošným hláskem, jasným a zpěvným jako pípání ptáčka: "Smím, pane otče?"
Načež se pan Joyeuse nejprve usmál a pak nadmíru zdvořile odpovídal:
"Smíte, Anne."
Anne z Joyeuse uchopil tehdy stejně půvabně a čistě jako jeho otec kýžené sousto a nesl je k ústům. Ó ano, byli jsme zde věru daleko od zhýralých a hrubiánských způsobů takového Caudebeka, který, ač baron, choval se u stolu co prase v chlívku.

18. Návrh pana Joyeuse

"Copak je s Cossolatem?" otázal se pan Joyeuse, zvedaje hlavu a obraceje se provensálsky na lokaje, zhurta a netrpělivě. "Cožpak se dosud nevrátil?"
"Jsem zde, pane barone," pravil Cossolat a nehnul se přitom z prahu. "Pan ze Sioraku je se mnou a čekali jsme na vaše vlídné poručení."
"Vstupte, vstupte, milý Cossolate! Ponechte stranou obřadnosti!" pravil Joyeuse, který ovšem nevypadal, že by je opomíjel nebo umenšoval. "Pane ze Sioraku, račte mě prosím omluvit, že nevstanu," pokračoval s lehkým pokynutím hlavy, nadmíru přesně vyměřeným podle stupně mé urozenosti.
Na ta slova jsem přistoupil blíže a odpověděl hlubokou poklonou, kterou jsem byl povinován zástupci krále. Poté jsem se vzpřímil a pozdravil nikoliv bez jisté něžnosti v očích malého Anna z Joyeuse, který se mi převelice líbil, a on na tento pozdrav odpověděl s důstojností, jež se náhle rozplynula v nejkrásnější úsměv na zemi, a na líci se mu vyhloubily dva roztomilé důlky.
"Aj, pane ze Sioraku!" pravil pan Joyeuse, "má-li vás rád můj syn, budu vás mít rád také, neboť navzdory svým pěti letům má úsudek navýsost jistý, jakkoliv ještě nevládne slovům, která by ho mohla vyjádřit. Nuže prosím, pane ze Sioraku, račte se posadit."

"Pane vikomte," pravil jsem francouzsky (pan Joyeuse se vyjadřoval v jazyce severu, a pokud jsem pozoroval, bez nejmenší stopy našeho provensálského přízvuku, ač s lokajem mluvil naším jazykem), "já mohu věru dobře stát."
Po těchto slovech jsem se poznovu uklonil.
"Ó nikoliv; pane ze Sioraku! Posaďte se, prosím vás. Couizo," obrátil se provensálsky na lokaje, "přitáhni panu ze Sioraku stolici."
A jelikož to nebyl řekl Couizovi předtím, pochopil jsem, jak mi instinkt dobře poradil, že jsem zprvu odmítl, i že toto odmítnutí bylo očekáváno a prozradilo, jak rád má pan z Joyeuse, když se zachovávají způsoby.
Posadil jsem se tedy a hejtman lučištníků, učiniv také neobratnou poklonu, která poněkud čpěla vojáctvím, pravil dosti lámanou francouzštinou:
"Pane vikomte, mám se vzdálit?"
"Nikoli, milý Cossolate, zůstaňte. Budu možná potřebovat vaše vysvětlení. Posaďte se."
"Pane barone," pravil Cossolat s další neobratnou poklonou, "příliš znám svou povinnost, než abych se posadil ve vaší přítomnosti."
"Dosti těch obřadností, milý Cossolate!" pravil pan Joyeuse a odkryl přitom jednu mísu, z níž vzápětí vystoupila libá vůně. Avšak nenařídil Couizovi, aby přitáhl stolici, a Cossolat zůstal stát.
Aj! pomyslil jsem si, jakáž to úskočná obřadnost a kolik pastí nám nastražuje tato zdvořilost! Prosí vás, abyste se posadili, a urazilo by je, kdybyste uposlechli!
"Pane Sioraku," pokračoval pan Joyeuse, "nesmírně se vám omlouvám, že jsem si vás dnes ráno dovolil obtěžovat. Povinnost mi velí znát všechno, co se děje v tomto kraji, a není-li vám to proti mysli, rád bych slyšel z vašich úst vyprávění o vašich střetnutích v Corbiérách. Leč dovolte," dodal lehkým tónem a jakoby mimochodem, "pane Sioraku, neučinil byste mi to potěšení a nepodělil se se mnou o chudou svačinu?"
U sedmdesáti sedmi ďáblů pekelných, to je pokušení! Ty pokrmy! Ta vína! Ty lákavé vůně! Přímo pod nosem! A před ústy! Leč když jsem už hodlal podlehnout, všiml jsem si právě včas, že můj krutý pokušitel nenařídil Couizovi, aby přede mne postavil příbor, i sklopil jsem oči a s tisícerými díky odmítl.
"Inu dobrá, poslouchám vás," pravil pan Joyeuse a vložil si nadmíru vybraně do úst do křupava upečené holubí křídlo, i nedokázal jsem zabránit očím, aby je nesledovaly, dokud se nad ním nezavřou bílé zuby.
Vzpomenul si tehdy, jak otec po návratu z vojny vyprávěl rodině i chase o dobytí Calais našimi lidmi, jak to všechno podával živě a pln zaujetí, lehkým tónem a s bodrým žertováním, rozhodl jsem se jeho způsob napodobit. Domnívám se vskutku, že vašemu posluchači není asi moc příjemné poslouchat, jak si důstojně proplachujete hrdlo vlastní statečností, a že je vám naopak vděčný, vzbudíte-li v něm představu, že na vašem místě by jednal stejně.
Pan Joyeuse se zdál náramně potěšen mým vyprávěním, a když pak jsem líčil, kterak jsem vymámil z barona Caudebeka soudek malvazu a daroval ho Espoumelovi a jak tento se vyptával, když jsem ho propustil, má-li se po svém poslání vrátit ke mně zpátky a dát se pověsit, pan Joyeuse, zvrátiv hlavu dozadu na opěradlo křesla, se smál z plna hrdla, až mu oči slzely, přičemž si nicméně ze slušnosti přiložil půvabně k ústům vyšívaný kapesníček.
Anne Joyeuse, který při poslouchání na mě zíral s očima navrch hlavy, vyžádal si poté od otce dovolení promluvit, a když je neprodleně obdržel, položil mi sladkým a zpěvným hláskem nekonečné množství otázek o různých podrobnostech mého vyprávění, buď že jim nerozuměl, nebo že o nich chtěl vědět více. Na všechny jsem odpověděl s výsostnou trpělivostí, vybíraje nejjednodušší slova a pomáhaje si posunky a mimikou.
"Aj, pane Sioraku!" pravil pan Joyeuse, jak jsem skončil, "kdybyste nebyl žákem lékařské vědy, jak vynikajícího pedagoga byste mohl vykonávat na místě toho špinky a puntičkáře, který učí mého syna dějinám našich králů. Pane," změnil náhle hlas i tvář, "mohu-li se vás však dotázat, zda váš pan otec baron z Mespechu se zúčastnil bratrovražedné války, která tak krutě soužila královy poddané?"
Tato otázka mě překvapila, neboť se mi zdálo i podle tónu, jakým byla položena, že pan z Joyeuse už zná odpověď.
"Nikoliv, pane vikomte," pravil jsem pohotově. "Jakkoliv byl otec zkrušen postavením reformovaných mimo zákon, nechtěl pozvednout zbraně proti našemu panovníkovi, když byl tak dobře sloužil jeho otci u Calais a jeho dědovi u Cérisoles, a oběma jsa zavázán za povýšení do šlechtického stavu."
"Váš pan otec jednal nadmíru správně," pravil pan Joyeuse. "Pane ze Sioraku," pokračoval, "jsem baron z Arques, moje baronství se rozkládá po návrších i údolích v Corbiérách mezi Monthoumetem a Couizou, z níž pochází tento můj sluha. Jsem vám nekonečně vděčen, že jste zhubil několik těch lupičů, kteří sužují ten kraj. Je mi neskonale líto, že se nemohu sám vydat k potrestání těch darebů. Ale běda, vskutku nemohu, maje tolik co činit v Montpellieru, kde se snažím smířit katolíky s hugenoty, kteří, na obou stranách unášeni horlivostí, činí si nekonečné schválnosti, drápou se navzájem jako kocouři a dokonce by se pomordovali, kdybych je nechal. Pane Sioraku, věřte mi, nemíchejte se mezi ty zjitřené mysle."
Aj, přemýšlel jsem, hle, začíná to být jasné. Cossolat mě byl dobře zpravil: jsem zkoumán a jsem varován. "Pane vikomte," promluvil jsem vážně, leč vložil jsem do očí přímost a upřímnost, "přišel jsem sem, abych studoval lékařskou vědu, a nikoliv abych se bouřil. Není to ani v mé povaze, ani v mé příchylnosti. Jsem mladší syn a jakkoliv mnozí tvrdí, že lékařství není stavem hodným urozence, musím sdělávat jmění a mám pevné a neměnné odhodlání sdělávat je studováním a nikoliv rebelováním."
"Rozumím vám," pravil pan Joyeuse, který na mě upíral pohled co nejpronikavější. "Ostává vám nicméně vysvětlit jednu okolnost, která mě nepřestává znepokojovat. Tento Caudebec, o němž hovoříte, přijel včera do Montpellieru. Bydlí v zájezdním dvoře U tří králů. A činí vám převeliké veřejné výtky, že jste ho sprostě oklamal, protože jste se před ním vydával za katolíka, a prý jste se dokonce i zpovídal, abyste ho podvedl."
Nato jsem se nadmíru zachmuřil a pravil jsem nikoliv bez rozhořčení:
"Nepodvedl jsem toho urozence. Sloužil jsem mu co tlumočník a bez jakékoliv odměny po čtrnáct dnů. Na vlastní

nebezpečenství jsem ho ušetřil, jak už bylo praveno, v horách corbieréských boje, v němž by nejeden člen jeho houfu a možná i on sám podlehl bídné smrti nebo alespoň utrpěl zranění. Zpovídal-li jsem se jednomu z jeho mnichů, byla to válečná lest, abych si ochránil život, neboť pan de Caudebec ve své fanatické zběsilosti mi tehdy pohrozil, že mi vrazí meč do břicha, jestliže se doví, že jsem kacíř."
"Mohu promluvit, pane vikomte?" otázal se tehdy Cossolat.
"Můžete, milý Cossolate," pravil pan Joyeuse, který ho stále oslovoval "milý", ale nikdy ho nenechal usednout. "Pane vikomte, když se pan Caudebec po svém příjezdu do města dověděl, jakého je pan Siorac náboženství, zahrnul ho krvavými výhrůžkami a nestoudnými a hanebnými nadávkami; já pak zvěděv to, vybral jsem se včera do hospody ke Třem králům a navštívil jednoho po druhém ty normandské poutníky. Potvrzují slova, která jsme právě slyšeli."
"Vyslechl jste je všechny?"
"Všechny krom žen a mnichů."
"A proč jste je vynechal?" otázal se pan z Joyeuse se zvednutým obočím.
"Ženy, protože našeho hrdinu milují příliš, a mnichy, jelikož ho nemilují sdostatek."
"Aj, milý Cossolate," pravil pan z Joyeuse, "nestačí vám, že jste dobrým hejtmanem! Vy máte i vtip! A bude vám ho třeba, abyste vyřídil tuto záležitost a důkladně ji potlačil v samém zárodku, prve než by z vejce vyskočily slepice a začaly kdákat a klovat se, až by peří létalo a krev tryskala. Neboť jestliže tento Caudebec, který se mi jeví nadmíru popudlivým, zabije nebo poraní pana ze Sioraku, hugenoti se budou chtít na poutnících pomstít, katolíci pak těmto přispěchají na pomoc - a z té nicotné půtky se zrodí vzbouření, a nikdo neví, kde se zastaví. Pane Sioraku," obrátil se ke mně s nadobyčej zdvořilou tváří, "je-li vám libo sledovat mé rady, troufl bych si vám navrhnout, abyste se neprodleně vybral ke Třem králům a přiměl toho normandského býka sklonit rohy."
"Já však nejsem ozbrojen!"
"Také nesmíte být, protože jste statečný a povznesený, jak přináleží vaší chrabrostí a vašim mladým létům. Ale bude tam Cossolat, ani na krok vás neopustí, i mám velikou naději, že vás s baronem usmíří. Neboť toto právě chci: usmíření, a veřejné a úplné."
Vikomt Joyeuse to pověděl silným hlasem se vztyčenou hlavou a zdviženým obočím, pohlížeje mi do očí, jako by chtěl dát najevo, že hovoří jménem krále. Načež jsem mu učinil hlubokou poklonu item ho ujistil, že pro uchování pokoje v Montpellieru budu se chovat tak přístojně a poddajně, jak si to přeje.
Pan Joyeuse se pak se mnou rozloučil způsobem navýsost zdvořilým, nicméně nepovstal, a pokud mohu jeho pokynutí hlavy měřit na stupně, to, které poskytl mně, zdálo se mi o několik palců hlubší než ono, jež uštědřil mému společníkovi.

19. Usmíření s baronem Caudebecem
"Nuže co o tom soudíte?" otázal se mě Cossolat cestou ke Třem králům.
"Že se zde převelice dbá na obřadnost."
"Která," dodal Cossolat, "není nikterak čirou marnivostí, leč prostředkem k vládnutí. Připomeňte si také, že nitro není kruté jako u Montluka. Právě naopak."
Cossolat se ve svém úsudku nijak nemýlil, jak se dobře vyjevilo o šest let později, když nazítří po neblahé noci svatobartolomějské, která spatřila v Paříži tak nesmírné zmordování reformovaných, místodržitel montpellierský obdržel od Karla IX. rozkaz, aby zhubil ve svém městě naše lidi. Byť byl velkým dvořanem, nadmíru pečujícím o své postavení, pan z Joyeuse usoudil o tomto mrzkém přikázání, že odporuje jeho cti, a odmítl se mu podrobit prohlásiv veřejně, že je "voják, nikoliv kat".
A vskutku, měl-li kdy předtím jakož i poté bojovat z rozkázání králova proti našim v sevřeném šiku - a rovněž jeho syn Anne, který přitom v rozkvětu mládí ztratil život - ,činil tak co věrný voják bez žluči a zášti, zachovávaje ve všech činech úměrnost a uhlazenost, které náležely k jeho letoře.
Zájezdní hostinec U tří králů byl převeliký a překrásný dvůr, v němž jsme byli se Samsonem předevčírem uhostili Fogacera šťavnatou vepřovou pečení v odměnu za jeho hodiny. I věděl jsem tudíž dobře, že je tam dobrá strava a že Caudebeka hodně dlouho pozdrží. Domnívaje se už, že mé usmíření s baronem se odbude bez zhouby a škody, radoval jsem se z tohoto dlouhého pobytu v Montpellieru za svého milovaného Samsona, který bude moci od nynějška laskat svoji dámu po libosti, místo aby "objímal vítr", jak to byla pravila Fontanetka.
Jak jsme seskočili z komoňů, hospodská vykročila na práh domu a pozdravila s radostným usmíváním Cossolata, kterého se zdála chovat u pevném a velikém přátelství, a pravila mu, že Římané (takto v Montpellieru nazývají poutníky, kteří se vydávají do Říma) už jsou v této dopolední hodině kolem stolu v jídelní síni a polykají množství krmí i vína.
Vstoupil jsem tudíž první do domu, hospodská a Cossolat za mnou, a domnívaje se, že hejtman lučištníků mi jde stále v patách, vstoupil jsem do síně a zamířil přímo k baronovi, abych se s ním usmířil. Než sotva mě Caudebec zočil, odhodil kuřecí stehno, které byl právě pojídal, a vstal, tvář měl zarudlou, modré oči mu vylézaly z důlků a třásl se po všech údech v nesmyslném hněvu: "Aj, kacíř!" zařval. "Aj, ohavný darebák! Aj, netvor! Troufáš-li si tu ukázat svou jidášskou zrádnou tvář? Hromské dílo, já ti věru dobře splatím tvou smělost!"
A vytasiv dýku vyřítil se na mě. Ohlédl jsem se. Cossolat za mnou nebyl, a nadmíru vyděšen, že tu není a že jsem se ocitl beze zbraně tváří v tvář tomuto zuřivci, vrhl jsem se na ústup, a jsa zajisté rychlejší než baron, byl bych mu unikl, kdyby jeden z mnichů nenatáhl za mnou nohu a nesrazil mě. Caudebec s vytasenou dýkou a s řevem "zabiju ho! zabiju ho!" by mě byl tentokráte najisto dostihl a zabil, kdyby se mu páže Rouen, předstírajíc ohromení, nevrhlo pod nohy, za což byl chlapec odměněn prudkým kopancem, který ho odhodil na deset kroků. Ale mně to skytlo chvilku odkladu, vstal jsem, chytil jsem nohu stoličky darebáckého mnicha a vytrhl mu ji zpod zadku takovou silou, že spadl také a Caudebec, který se mě pokoušel dohonit, na něj. Kéž by se zlíbilo Bohu, aby byl při pádu jeden napíchl druhého! Ale

běda, nestalo se tak, Prozřetelnost byla roztržitá.
Caudebec se vyhrabal na nohy, chrochtaje co divoký kanec, a bez meškání mě s dýkou v ruce počal pronásledovat kolem stolu, přičemž někteří poutníci křičeli: "Zab ho! Zab ho!", leč tentokráte mu nikterak nepomáhali, a jiní: "Fuj! Bezbranného člověka!"; mnohé z těch dobrých normandských žen šly ve svém rozhořčení tak daleko, že bombardovaly barona poháry a talíři, aby zpomalily jeho běh. Leč uvědomiv si, že držím ne-li meč, tedy alespoň štít, znenadání jsem se mu postavil a drže stoličku za nohy a třímaje ji před sebou, čekal jsem odhodlaně a s povýšenou tváří na barona. Což Caudebeka vyvedlo notně z míry a poněkud ochladilo jeho hněv, k čemuž přispívalo i to, že ve své pověrčivosti, jak jsem byl pověděl, přičítal mi neporazitelnost v boji, zděděnou po otci. Nicméně se na mě dvakrát třikrát obořil hrotem dýky, což jsem neprodleně odrazil. Avšak málo jsa spokojen touto obranou, která nebyla v mé povaze, váhal jsem, nemám-li mu znenadání hodit stoličku na hlavu, když síní zazněl mocný hlas Cossolatův přehlušující ten rumrajch..
"Pane barone Caudebeku!" zařval hejtman, "zatýkám vás jménem krále!"
To zvolání zapůsobilo jako blesk a ohromení poutníci se ztišili jako pěny.
"Pane," zablekotal Caudebec, obrátil se, jako by ho uštkla zmije, a ruměná huba mu zbělela co svíčka, "pane, co to pravíte?"
"Pane barone Caudebeku," opakoval Cossolat v nastalém tichu, "zatýkám vás pro pokus o zmordování a ukládání o život na osobě zde přítomného urozeného pána Petra ze Sioraku."
"Však je to pouhý hugenot!" křičel Caudebec a někteří mniši a zavilí papeženci mezi těmi poutníky jali se řvát: "Hr na ně! Hr na ně!", aby podpořili svého pána.
Cossolat jim odpověděl tím, že vyskočil na baronovu prázdnou stolici, a vytasiv náhle meč ve velikém zasvištění železa, zvolal mocným hlasem:
"Dobří lidé, kdo se odváží v Montpellieru vzdorovat hejtmanu lučištníků? Mám-li povolat své muže a zatknout vás všechny? Nebo vás dát všechny i s koňmi vhodit do městských příkopů?"
Cossolatův meč, jeho statná postava, blyštění černých očí a nakonec i jeho francouzština, vyslovovaná s hrozivým provensálským přízvukem, na poutníky úžasně zapůsobily, všichni pak sklopili hlavy nadmíru zaraženi myšlenkou, že by měli přijít tak rychle o požitky u Tří králů , od nichž si tolik slibovali.
"Hejtmane," pronesl nakonec Caudebec převelice zkrušen, že se vidí opuštěn svými lidmi, a snaže se nicméně ještě vzepřít, "vy mě nemůžete jmout: Jsem baron."
"Je možné, že v Normandii bych nemohl," pravil Cossolat hlasem studeným jako listopadový vítr, "ale zde mohu. A učiním to, jestliže pan ze Sioraku se s vámi neusmíří a vy s ním."
"Já! Já a usmířit se s baronem!" zvolal jsem tehdy, chtěje přidat několik smyček k tomuto uzlu, aby se baron trochu zapotil při jeho rozvazování. "Já, který jsem mu zachránil život, když jsem mu vytáhl z chřtánu rybí kost, jež ho měla zadusit! Já, který zachránil jeho houf, když jsem se postavil corbiéreským lapkům a rozprášil je! A já, jehož se za veškerou odměnu pokusil zhubit, holého a bezbranného, poskvrňuje krom toho mou čest ohavnými a zlolajnými řečmi, jež jsme pohříchu na vlastní uši slyšeli! Nikdy! Nikdy! Hejtmane, buďto barona zatkněte, nebo mu vrátím v hrdlo jeho mrzké urážky!"
Nato baron ještě více zesinal, vida se už povalený na zemi, kterak zkrvavený umírá v smrtelných hříších, nebo dokonce už se škvaří v očistci déle než po dny odpustků, které si byl po tisících zakoupil od svých mnichů, jeho mohutné tělo se točí a točí na čertově rožni, až bude sdostatek do zlatova vypečené, aby zaplatil Pánu za své obžerství a chlípnost. Převaluje v hlavě to truchlivé přemýšlení, bílý jako stěna a s hlavou sklopenou k zemi, baron mlčel jako pařez. Ale paní Gertruda z Luku, všimnuvši si ženským bystrozrakem, že v mé promluvě tkvěl prvek komedie, a vřele toužíc ve vlastním zájmu, abych se usmířil s baronem a aby si ho usmířila i ona, byla mu naházela na hlavu bůhví kolik pohárů, nožů a talířů v tom čase, kdy mě pronásledoval, vrhla se ke mně a chopivši se bílýma a jemnýma rukama mé pravice (do níž vsunula lístek a já si ho zastrčil do kabátce), sklouzla půvabně na kolena a oslovila mě lítostným hlasem:
"Aj, pane ze Sioraku! Jste-li Turek? Jste-li křesťan? Ale jste-li křesťan, jak se domnívám, byť reformovaný, prosím vás na obou kolenou ve jménu Krista, ušetřte život barona Caudebeka, který je nám všem vřele milovaným otcem, bez něhož by nikdo z nás, kdyby on zhynul, nemohl setrvávat na tomto světě!"
Na to ty normandské ženštiny - které byly nadmíru veliké, jak už praveno, a nadmíru krásné, s modrýma očima a s vlasy lesklými jako sláma zralého obilí, a jakkoliv co do postavy a statnosti měly v sobě cosi mužského, měly nicméně i všecek svůj díl kočičí lichometností a lísavosti - nemohly odpovědět lépe než tím, že se natlačily kolem mne s naříkáním a vzdechy, až se jim po krásných lících koulely slzy, pravé nebo předstírané, a snažně mě prosily, abych nezabíjel barona, jejich tolik milovaného otce. A nato baron zvolal se slzami na krajíčku:
"Mor nechť zchvátí ty darebnice! Jsem-li tak slabý? Vyvádějí, jako bych byl už mrtvý!"
Sotva domluvil, objevil se v síni převelice krásný a vznešený urozenec sledovaný lokajem, který nesl před sebou s úctou co schránku s ostatky soudek, po mém soudu naplněný vzácným vínem. Cossolat v okamžení seskočil ze stoličky, zasunul meč do pochvy a hluboce se uklonil novému příchozímu.
„Jakže?" pravil urozenec a nepatrně se zachmuřil. "Milý Cossolate, viděl jsem vás s taseným mečem. Zdali je zde nějaké zjitření?"
"Uklidňuje se, pane z Lattes," odvětil Cossolat.
A Caudebec už vskutku zastrčil jakoby kradmo čepel do její schránky a civěl bez hnutí a beze slova na pana z Lattes, tak byl překvapen jeho vznešeností a jeho skvělostí.
"Jste-li baron z Caudebeku?" otázal se ten urozený velmož.
„Jsem," odvětil baron.
"Pane barone z Caudebeku," pokračoval pan z Lattes, "pan z Joyeuse, chtěje vám poděkovat za vlídnou ochotu, s jakou jste se ráčil usmířit s panem ze Sioraku, přeje si odevzdat vám darem tento soudek muškátu, aby vám nahradil ten,

jejž jste z nadobyčejprohnané válečné lsti poslal corbiéreským lupičům. To usmíření už nastalo?"
"Nastává," pravil jsem, hluboce se ukláněje panu z Lattes. "Zbývá omluva, kterou mi pan baron z Caudebeku zamýšlí vyslovit za pár poněkud prudších slůvek, jež mu v jeho hněvu unikla."
Caudebec pohlédl na pana z Lattes, pak na Cossolata, na soudek muškátu a na mne, a s tváří stále ještě bledou pravil:
"Pane ze Sioraku, přijměte mou omluvu."
"Pane barone," odvětil jsem, "jsem vašim služebníkem."
A přistoupiv k němu s veselou tváří, pevně jsem ho objal a políbil na obě líce, a on na ty polibky odpověděl s větším potěšením, než jsem byl očekával, neboť se mu v hloubi duše ulevilo, že vyvázl tak lacino.
"Pane barone," šeptal jsem mu do ucha za našeho objímání, "nebijte dnes večer páže. Nebýt jeho, byl bych mrtev a vy pak uvržen do smrduté kobky očekávaje, až budete ukrácen o hlavu."
Slíbil to. A já vám zde odpustím poklony, které se tehdy vyměňovaly a navzájem rozeznívaly v krásných větách a četných souvětích, protože pan z Lattes hovořil nadmíru pěkně pařížskou francouzštinou a rád se poslouchal. Jakmile ten sličný urozenec opustil velkou síň a mezitím co Cossolat přijímal od barona pohár muškátu, pozdravil jsem je a opustil, a vyšed od Tří králů a vzdáliv se toliko na pár kroků; postavil jsem se do rohu a vytáhl z pláštíku lístek, který mi předtím paní Gertruda z Luku vsunula do ruky, i četl jsem:
Můj spanilý bratře,
najděte mi pro smylováni boží klidný biteček kterýš zaplatím, bych se tam schledala se svojím miláčkem nemocným, neb to sama nemužu učinit jsouc od Lézignanu převelice střežena. Čekám vás nyčko v kostele svateho Firmina.
Prosmylováni muj spanilý bratře učiňte co pravím, neb jináč umřu.
G.
Aj! pomyslil jsem si s úsměvem, nebude-li lépe, když ti dva budou spolu bok po boku, než aby mřeli každý sám? Ale jak jsem si lístek znovu přečetl a bavil se jeho pravopisem, náhle jako bleskem jsem si připomněl lístek Héliččin, když jsem byl se Samsonem uzavřen v mespechské severovýchodní věži po návratu z naší výpravy do Sarlatu zamořeného morem. Upadl jsem do náhlého přemýšlení na tu žel v květu mládí zesnulou chuderu, od níž jsem od těch časů co vdovec krutě odloučen, když jsem ji byl od nejútlejšího dětství tak dobře a tak zblízka znal. To přemýšlení mi působilo nemalou bolest, která naštěstí trvala chvilku, objevil se na prahu Tří králů Cossolat a já k němu bez meškání zamířil, abych ho uchopil za paži a pošeptal mu do ucha, že hledám na několik dní nějaký "klidný byteček".
"Aj! Pane žáku!" pravil Cossolat a chechtal se z plna hrdla. "Jaký vy jste chlapík! Sotva jste vyklouzl ze spárů toho Římana, už se zase derete do tlap vlčice!"
"Nikoliv, vlčice je pro mého bratra a nikoliv pro mě."
"Co to slyším? A nemůže si vyhledat doupě sám?"
"Aj, to právě by nemohl, je sic krásný anděl boží, leč na zemi navýsost snivý, navíc jsa sužován od prvého políbení výčitkami."
"Vy ‚jste věru hodný bratr!" pravil Cossolat směje se ještě více, "neboť myslíte na to, aby mohl cvičit svůj prut, který by bez vás uhynul a ztratil svoji mízu. Pojďte!"
A uchopiv mě za paži, se smíchem a žertováním (on, který měl zprvu tak vážný a přísný vzhled) zavedl mě pěšky do ulice Bayle, krátké ulice vedoucí podle kostela svatého Firmina, a ukázav mi tam na krámek zvýšený o patro, pravil:
"Tady pobývá Tomassina. Má krámek s jehlami; v patře však pronajímá jizby těm zámožným měšťanům, kteří stejně jako velbloud z evangelia sní toliko o tom, jak by prošli uchem jehly (smál se při tomto žertu, který soudím pronesl nejedenkráte). Tomassina se objevila v tomto městě před necelými deseti lety, byvši vyhnána z cévenneských hor děsivou nouzí, která zhubila celou její rodinu; nebohé děvče bylo po svém příchodu do Montpellieru tak vyhublé a zbědované, že muselo prodat svůj předek, aby si mohlo přikrýt svůj zadek."
"Přikrýt zadek?" optal jsem se. "Co to znamená?"
"Koupit sukni. Ale od toho dne Tomassina, zúročujíc svou přízeň jednou dvacetinou u těch, kteří zde patří k nejlepším (až po kanovníky od Panny Marie s Desaterem), došla blahobytu, má vlastní domek a nadmíru pohodlný byt čtyři sáhy od bočních vrat svatého Firmina. Je to zařízené lišácky: zákazník vejde do krámku, jako by si chtěl koupit jehly a nitě, a vystoupí do poschodí, kde naň čeká jeho souložnice. Chce-li odejít, může použít druhého východu, který vede do úzké uličky, kde se neobjeví ani myš."
"Ale není to bordel? Ta dáma je jemných mravů …"
"Nikoliv! Nemáme u nás krámy a obchody s děvčaty! Jako ve španělských hospodách každý si tu sní toliko to, co si donese. Pane žáku, já vás opustím. Červená záclonka v poschodí se pohnula, znamení, že Tomassina nás pozoruje. Buďte zdráv. Budete se jí líbit. Je to povaha krásná a silná. Poznala tolik mužů a neznechutilo se jí milovat je."
Cossolat se obrátil a opustil mě vojácky zhurta, ponechávaje mě v údivu nad tím, že je tak rozveselený. Díval jsem se, kterak se jeho široká záda vzdalují. Nuže, přemýšlel jsem, ač hugenot, hejtman lučištníků není pachole, jemuž se musí chléb krájet na malé kousky. Bezpochyby zná všechny chodníky svého města ve dne jako v noci item všechno, co se páše dobrého i zlého za kteroukoliv zdí.

20. Tomassina

Sotva jsem vkročil do Tomassinina jehlářství, zjevila se přede mnou nastrojená komorná a pravila se svěžím úsměvem:
"Moje paní vás očekává." Šla po schodech čile o krok přede mnou a já měl zrak v úrovni jejích ladných boků, které se pohupovaly ze schodu na schod, tak jak se kolébala její modrá sukně, a to kolébání bylo tak hojné a tak libé, že po celý čas, co trvalo to stoupání, byl jsem jakoby konejšen v jejích širokých záhybech. Aj, uvažoval jsem, příliš držím na uzdě nebohé zvíře! Od lézignanské hospody vadnu v cudnosti co jeptiška a u magistra Sanche chřadnu po truchlivé stravě -

jsem snad v Montpellieru proto, abych vysychal studováním logiky a filozofie a pracoval po celý den hlavou s propadlým břichem a s prázdnýma rukama?
Aj, mohl jsem se vsadit! Tomassina seděla u stolu a její stůl byl obložen bohatou krmí! Pan z Joyeuse ve svém paláci! Římané u Tří králů! Tomassina v této jizbě! Přisám svatý Antonín! Všichni se cpou v tomto městě, všichni krom mne, který jsem od včerejška nepozřel ani sousto! Vyznávám se zde ze svých pocitů, nikoho nechci popudit: kéž Pán ochraňuje Tomassinu až do skonání jejích dnů na této zemi a je jí poté milostiv ve dnech na věčnosti za to, že uhádla na první mrknutí oka, jak krutý mám hlad, a že mě se štědrou vlídností a cévenneskou pohostinností uvítala hned na prahu:
"Vzácný pane, nechci žádné poklony a prosím vás, sedněte a jezte. Jste mým hostem, nebude vás to stát ani pěťák. Nikoliv! Odmítání nepřijímám. Hej, Azais! Příbor pro tohoto urozence, a nemeškej! Tady přede mne! Jezte, vzácný pane, jezte! Bez jídla není život! Bez života není láska! Bez lásky není život! Azais! Číš pro toho urozence! Až po okraj! Neskrblit! Přidej mu ještě tuhle dobrou bigorrskou klobásu! Aj! Aj! To je radost dívat se, jak s chutí kouše těmi pěknými bílými zuby! Azais, přidej mu šunku! Zhltne celý plátek na jedno polknutí! To je úžasné! Vzácný pane, vezměte si ještě kapku toho corbiéreského vína! Rozřeďme to jídlo! Azais, sundej pánovi okruží. Svlékni mu také kabátec! Je strašné horko, zuj ho, ať má pohodlí! Vzácný pane, vezměte si třešňový koláč! Dopijte to corbiéreské víno, ať vám Azais může nalít muškátové. Je z Frontignanu, velice příjemné a sladké, a stéká vám do hrdla jako lyonský aksamit!"
Nu ovšem! Nejsou zde mísy se stříbrnými pokličkami, ani příbory ze zlaceného stříbra, ani malá vidlice se stříbrnou rukojetí, ani statný lokaj v pyšné livreji, leč přisám svatý Antonín, jak se tu cítím příjemně! Pojídám tu zdravou a prostou krmi, popíjím dobrá vína našeho kraje v chladném přítmí jizby s napolo staženými okenicemi proti slunci a proti mouchám! A krásná Tomassina na mě hledí šlechetným zrakem, tělesnost má tak přístupnou, leč duši tak dobrou, opatruj ji Bůh! A ta svižná komorná mě svléká z okruží, z kabátce i škorní jemnými a laskajícími prstíky a s rozesmátou tváří!
Když jsem se tak cpal a už ze čtyř čtvrtin nasycený (ale ta propast se stále ještě prohlubovala), vrhal jsem vůkol pohledy a co mě zarazilo, krom čalounů a koberců ve veliké hojnosti, bylo lože tak ohromné, že by na něm mohlo pohodlně spát pět osob velkých jako já, pokrývka byla z červeného sametu a záclony, které uzavíraly alkovnu, ze stejné látky a stejné barvy. Jinak žádný další nábytek krom truhlice, v níž Tomassina asi uchovávala své oblečení, a toho stolu, u něhož jsem jedl. Co se tkne Tomassiny, nebylo jí soudím ještě třicet let, byla převelice krásná, vlasy měla černé a hojné, obličej kulatý, ústa široká a karmínová, krk pevný a především ňadra vyplňující napolo rozšněrovaný živůtek a napolo z něho vyklouzlá, ňadra největší, nejpevnější, nejmléčnější a nejkulatější ze všech, co jsem v životě viděl u nějaké ženy krom milované Barberiny, které se ostatně tuze podobala, nebýt těch vesele drzých očí.
"Pane Sioraku," pravila Tomassina, "dobře jste se najedl?"
"Aj, paní! Úžasně! Jakou vděčností a jakými díky jsem vám zavázán! Ale odkudpak znáte mé jméno?"
"Moje lůžko," pravila Tomassina, "je tlachavější a klepavější než deset zpovědnic, a jakkoliv mé ouško zde přijímá tajemství, můj jazyk je neopakuje. Co potřebujete?"
"Jizbu, paní, na pět nebo deset dní."
"Vzácný pane, jste mladší syn z Périgordska, student lékařství a nepříliš při penězích: bude to pro vás šest soldů za den."
"Paní," odvětil jsem, "srdečné díky. Nechtěl bych však zneužívat vaší dobroty. Neplatím já, platí dáma a ta je zámožná."
Po této prostoduché poznámce Tomassina zvrátila spanilý bílý krk a smála se z plna hrdla, až se jí prsy vzdouvaly a oči slzely.
"K čertu, pane! Vy se mi líbíte! Jste upřímný jako neokrájený stříbrňák! A nadmíru hezký! A dupete jako hřebec v trávě! Bude to tedy deset soldů! Jděte pro svou dámu, nikterak neotálejte! Kde jste ji ponechal?"
"V kostele svatého Firmina, koná tam pobožnost. Pohříchu není moje, nýbrž mého bratra. Kéž by se zlíbilo Bohu a byla mou dámou, neboť za posledních deset dnů jsem objímal toliko vítr."
"Pakliže vám dobře rozumím," smála se Tomassina, "i v tomhle jste vyhládlý! Ale povězte mi, dáma vašeho bratra je tedy tak krásná, že po ní toužíte?"
"Aj, paní, není z poloviny tak krásná jako vy, neboť je světlá jako sláma, tato barva se zdá bez půvabu, vidím-li vaše smolně černé vlasy!"
Tomu se Tomassina znovu smála, a jak veselou a opojnou hudbou zněl ten smích!

"Azais, slyšela jsi toho frejíře? Jak obratně na svůj mladý věk vládne jazykem? A jak mu oči hrají! Marie Panno! Šlehají z nich plameny! Azais, co učiníme s tím nešťastníkem a s tím jeho krutým hladem?"
"Utišme ho, paní. Milosrdenství si to žádá. Napřed žvanec, potom tanec."
"Vida, to je má řeč!" pravila Tomassina. "Pane, jste prý udatný! Vizte, zde vaše tvrz," pokračovala vstávajíc s ohněm v tvářích a už všecka vzrušená. "Vzhůru do útoku! Nikoho nešetřte!"
"Cože, paní! Útok v tuto chvíli! A ta dáma čeká!"
"Nechť se modlí! Nechť se modlí k Bohu, jelikož ho hodlá urazit! A čím více se bude modlit, tím lehčí bude mít duši, až přijde potěšení. Nuže, pane, odmítání nepřijímám. Azais, zavři za námi dveře. A ne abys strkala ucho nebo oko ke klíčové dírce, nebo tě večer zmlátím jako žito."
Nevím kdo, zda Tomassina nebo já odnesl druhého na lože, než byli jsme tam mžiknutím oka, shodili šaty, zprudka je naházeli na zem a červené záclony se nad námi zavřely jako matčino lůno nad příštím pacholetem. S tváří mezi těmi krásnými a velkými prsy zapustil jsem kořen a v okamžení jsem vzlétal tak vysoko, že jsem tomu v opojení smyslů stěží věřil. Aj! uvažoval jsem na vrcholu blaženství. Jsem to vskutku já, kdo jsem zde tak dobře uložen a přijímán?

Když pak skončily ty slasti, které vždy končí příliš brzy, měl jsem před sebou mnohé kvaltování, i zaskočil jsem nejprve do kostela svatého Firmina, kde jsem uzřel paní Gertrudu na kolenou, půvabně pohrouženou do modliteb před sochou Panny a s černým, převelice hustým závojem na krásných slaměných vlasech, které jsem se byl odvážil zhanobit. Zvolila si za přímluvkyni matku Ježíšovu, soudíc patrně, že Marie, jsouc žena, lépe pochopí úzkosti i touhy, které ji zaplavovaly. Poklepal jsem jí lehounce zezadu na rameno, a když se obrátila, uzřel jsem, že její krásnou tvář skrápějí slzičky, buď z výčitek svědomí, nebo pro mé opoždění, neboť mi odpověděla tichým hlasem s hrubě žalostným povzdechem, že už nedoufala v můj příchod. Nechtěl jsem ztrácet další čas omluvami a zdvořilostmi, i pravil jsem jí, ať kráčí deset kroků za mnou a zavedu ji k jedné své známé dámě - což bez meškání učinila skrývajíc tvář pod maskou, kterou si byla opatřila. S obličejem takto zahaleným přešla ulici, která oddělovala papeženský kostel od jehlářství, kde se dennodenně slavil kult zcela jinak modloslužebný - myslím tím kult našich pomíjejících těl. Běda, jsem zajedno v tomto: člověk by měl milovat jedině Boha. Ale je to možné, jsme-li tací, jací jsme a jaké nás stvořil? Kdo hřeší, to nejsem já, říkal svatý Pavel, to je hřích, který se ve mně nalézá.
Jakmile Tomassina před sebou spatřila paní Gertrudu, všecku červenou od studu, viděla, že má co činit s ženou nezkušenou, a jata soucitem v hloubi svého šlechetného srdce hýčkala ji velice velmi, dala jí vypít pohár frontignanského vína, kázala Azaidě, aby jí učesala plavé vlasy, navoněla ji pižmovými esencemi, které, jak známo, vzbuzují příchylnost k milování, a snažíc se upřít jejího ducha na předmět příjemnější než plameny pekelné, zeptala se jí bez okolků, jaký člověk je její milý. Načež paní Gertruda, která do toho času setrvávala na židli němá a bez hnutí a jakoby zkamenělá strachem a hanbou, znenadání všecka ožila a s převelikým leskem v modrých očích zvolala: "Aj, dobrá hostitelko! Je tak krásný a tak zářný a tak líbý, že není po mém soudu na nebi jediného anděla, který by se mu vyrovnal!"
Spokojen, že je tak zotavena, když předtím takřka zmírala, odešel jsem bez meškání a celou cestu běžel do apatykářství pro toho krásného anděla, od něhož se však nic andělského neočekávalo. Převelice jsem se střežil říci mu, kam ho vedu a koho spatří, nechtěje se s ním přít, jak už jsme to byli činili, a spoléhaje na to, že pohled na tu dámu rozptýlí jeho hrdinská rozhodnutí. A vskutku účinek toho pohledu překonal moje očekávání, neboť sotva byl spatřil paní Gertrudu, jak stojí v jizbě jehlářství, v okamžení pozbyl barvu a zkrátka a dobře zemdlel. Dal jsem mu na líce několik políčků a paní z Luku poté několik něžných políbení, a obé učinilo divy, jeho bledá tvář vzápětí se zbarvila, oči se rozevřely a upřely na dámu s výrazem takového zbožnění, že jsem byl všecek jat úctou k citu tak vznešenému a tak silnému.
Odešel jsem. A ponechávaje je slavit obřady obrovské lásky upadl jsem do nemalého přemýšlení, i něco žárlivosti mě hryzlo, nikoliv kvůli dámě, nýbrž kvůli nevídanému štěstí, v němž jsem oba viděl se rozplývat.

21. Bude Samson apatykářem?

Obrátil jsem se a běžel zpátky do apatykářství, neboť bylo k polednímu a nechtěl jsem magistra urazit opožděným příchodem. Onoho června bylo vedro tak mimořádné, že Montpellierští natáhli od domu k domu ve výšce prvního patra provázky, které nesly větve a rákosiny, aby se pod nimi mohlo příjemněji chodit po chodníku; každý jej krom toho před svým prahem pokropil vodou ze své studny nebo ze své cisterny, neboť v Montpellieru je toliko jediná kašna, zasvěcená svatému Gélymu. Slunce i skrze větvoví těžce spočívalo na hlavách a ramenou chodců, kteří nicméně jako by toho nedbali a potloukali se po stinných uličkách se smíchem a klábosením a chlapci a děvčata hleděli po sobě velice velmi. Já pak rychle uháněl, jak bylo praveno, i doběhl jsem do domu magistra Sanche všecek zemdlený a zpocený. Zvon už zazvonil a ve velké síni všichni stáli kolem stolu, očekávajíce osvíceného mistra, kterého nějaké dílo patrně pozdrželo v apatyce.
"Ale kdepak je váš krásný bratr?" otázal se Fogacer. "Ponechal jsem ho U tří králů, kde ho jakýsi římský poutník slíbil uhostit."
"A ten Říman vás nepozval?" pravil Fogacer a zkřivil ďábelské obočí do oblouku.
"Nikoliv," odvětil jsem stroze, netouže pokračovat v tomto hovoru, kterému po mé levici dychtivě naslouchala krásná Tyféma.
Posléze se velebně zjevil nejosvícenější mistr, nadouvající se jako páv ve svém učeneckém odění, a neprodleně se i on vyptal na Samsona, avšak ani nemrkl okem po mé klopýtavé omluvě, jak to byl učinil Fogacer, leč oděl se v mlčení černého hedvábného taláru a vyměnil birýt se střapcem za čepičku.
Načež spustil svoje podivné benedicite.
"Spanilý synovče," pravil magister Sanche, jakmile Fontanetka nalila polévku, "prožil jste velice dobrodružné dopoledne, zdalipak se proto páráte v jídle bez chuti, ač jste dnes nic nepozřel?"
Pronikal mě přitom pohledem, jakkoliv měl oči šilhavé. "Ani zdání, nejosvícenější mistře." Červeň mi pokrývala tváře a Tyféma po mé levici si mě zvědavě prohlížela ze strany, aniž otočila hlavu. Zrudl jsem ještě více, když k mému nekonečnému podivení magister Sanche se jal vyprávět, jako by byl přitom, o mém setkání s panem z Joyeuse a o mém střetnutí s Caudebekem u Tří králů. Tady se zastavil, leč nepochybuje, že zná i pokračování, seděl jsem na stolici a nepromluvil slovo, protože jsem náhle pochopil, což mi pak potvrdil i Fogacer, že mezi montpellierskými marrany se šíří zprávy jako bleskem, žijí tito dobří lidé ve strachu, že by nějaké pozdvižení lidu nebo kněží mohlo uvrhnout do ohrožení jejich bezpečnost a jejich statky jako druhdy ve Španělsku.
"Ať je Samson kdekoliv," pravil magister Sanche po chvilce mlčení, "přeji mu, ať je šťastný, jeho vlohy jsou znamenité. Krom toho, že se má čím honosit co do tělesnosti - požehnání nebes netoliko pro něho samotného, než i pro ty, kteří jsou mu nablízku - , Samson má nemalé dychtění po dobru, jeho srdce je čisté jako nejmodřejší nebe a pociťuje nekonečnou lásku k lidskému rodu. Já pak jsem nevýslovně zaujat jeho úchvatnou spanilostí i jeho vskutku vzácnou

ctností. Gratior est pulchro veniens in corpore virtus ."
Musím se vyznat, že na tento chvalozpěv na milovaného Samsona jsem byl hrubě málo připraven, a dojal mě tolik, že mi vyloudil slzy na kraj řas.
"Nicméně," pokračoval nejosvícenější mistr, prohlížeje si mě zrakem napůl vážným, napůl výsměšným, "Samsonův mozek ani jazyk nejsou tak rozvinuté jako u mnohých, které bych mohl jmenovat. Pobývaje na nebesích, je pohříchu nucen žít v blátivém světě, kde žijeme my, a nadmíru potřebuje mít po boku pozemštějšího bratra, aby mu urovnával cestu, frater, qui erranti comiter monstrat viam ."
Na tato slova jsem sklopil oči a zmlkl nad polévkou nevěda, zda tato oslava pozemštějšího bratra je vskutku toliko zlatem, či výsměchem z olova, nebo mi má naznačit, že nejosvícenější mistr ví všechno. Je však možné, že se v proslovu magistrově dalo nalézt trochu z toho všeho, protože nejosvícenější mistr byl přes svou marnivost a latinskou okázalost bystřejší, než jsem si myslel. Přispívalo pak k mým rozpakům, že tato sibylská slova apatykářova mě učinila terčem všech pohledů, i nepřestával jsem být zkrušen, že jsem takto držen na skřipci, pociťuje na sobě z pravé strany tíhu Fogacerova pohledu zpod oblouku černého obočí a z levé strany kradmější pohled Tyfémin, který na mě vrhala bokem mezi dvěma mrknutími dlouhých řas.
"Spanilý synovče," pokračoval magister Sanche, mlaskaje a chlemtaje polévku s pískavými zvuky, které by pan z Joyeuse neshledával příliš vychovanými, "pan bakalář Fogacer vám řekne, jak to byl pověděl mně, že váš rozmilý bratr Samson se nepříliš dobře zakousl do logiky a filozofie (zato vy se v nich jednoho dne zaskvějete, jak se domnívá náš Fogacer, protože životní šťávy přecházejí u vás bystřeji z krve do nervů, z nervů k myšlence a od myšlenky ke slovu). Běda, Samson je pomalý, má hlavu málo přemýšlivou, mluví nerad, nedokáže přesvědčovat a má ostatně malou zálibu v těchto libových krmích, protože dává přednost věcem, které může vidět, ohmatat a očichat. Ale má-li Samson malou příchylnost k mudrování logiků, jak se kdy přizpůsobí pletichám advokátů, a jsa tak čistý, hrdlení soudců? Mistr Francois Rabelais říkal správně, když tvrdil, že ‚právo je toliko krásný zlatý talár vyšívaný lejnem'. Ještě k tomu kolej svatého Benedikta, v níž se mu v Montpellieru učí, nezáří nikterak skvělým leskem, je tam pět a půl prašivých právníků, všichni zarputilí, svárliví a přiblblí papeženci, kteří nikterak nemilují hugenotské žáky a dají to Samsonovi dobře pocítit tím, že odmítnou jeho zápis. Pročež béřu v úvahu mimořádnou lásku vašeho bratra k apatykářství a předkládám zde své mínění a radu, že by měl být držen na této cestě, která, neklame-li mě paměť, byla rovněž cestou vašeho děda v Rouenu. A dej Bůh, aby váš otec s tím souhlasil a aby bylo možné jednoho dne povědět o Samsonovi, co se bude říkat o mně: Scire potestates herbarum usumque medendi maluit, et multas agitace inglorius artes ."
Že by se nejosvícenější mistr bez ohledu na slávu (inglorius) oddával svému pokojnému umění (multas artes), na to bych nechtěl přísahat. Nicméně jsem pociťoval za jeho otcovský zájem nejhlubší vděčnost, a to tím více, že apatykářští tovaryši, neměli-li právo na titul žáků, směli přesto sledovat přednášky na královské lékařské koleji, aniž byli zapsáni a aniž se od nich požadovalo, aby byli tak dobře vycvičeni v naukách jako příští lékaři. Kdyby tudíž k tomu došlo, měl bych Samsona častěji vedle sebe, těšil bych se z jeho zářné přítomnosti a v případě potřeby, jak byl pověděl magister Sanche, bych mu "urovnával cestu".
Souhlasil jsem tudíž s radostným srdcem s tímto návrhem a s tisícerými díky za jeho starostlivost pravil jsem apatykáři, že o tom napíšu otci. Načež nejosvícenější mistr, uhlazuje si prsty dlouhý vous, v němž po pravdě řečeno se spatřovaly různé zbytky a pozůstatky polévky, nadmíru spokojeně se obrátil k Fogacerovi a jal se ho vyptávat na Rondeletovy nemocné, které byl bakalář ráno navštívil, uchyluje se přitom poznovu k oněm podrobnostem, které by se mi bývaly hrubě hnusily nebýt toho, že lékařství mělo být mým uměním.
"A hnis, Fogacere? Jaký byl hnis? Tekutý? Mazlavý? Nažloutlý? Krvavý?"
Prve než Fogacer mohl odpovědět, magister se ke mně obrátil a pravil:
"Spanilý synovče, vidím, jak si při těch slovech ucpáváte nos. Vzpamatujte se. Moč, lejno, hnis a výměšky jsou údělem našeho povolání. A když montpellierští právníci si oblibují námi opovrhovat a drze říkají: Stercus et urina Medici sunt prandia prima , my neopomínáme odpovědět jako druhdy mistr Francois Rabelais: Nobis sunt signa. hobis sunt prandia digna …"
Tomuto dobrému žertu se všichni smáli na plné kolo. A poté Fogacer odpověděl na otázky nejosvícenějšího mistra velice dopodrobna a výrazy co nejdrsnějšími. Všiml jsem si, že Tyféma, sezobavši polévku co ptáče se zmíněnou už vybraností, nemžikla okem při těchto nevalně chutných řečech, jsouc na ně asi přivyklá, ale zůstala moudře sedět ve své maurské kráse na stoličce s hlavou vzpřímenou a s rukama zkříženýma v klíně, pohlížejíc na otce s tak nekonečnou úctou, jako by to byl Mojžíš sestupující z hory Sinaje. Co se tkne Lukáše, který měl ve zvyku jako všichni u tohoto stolu poslouchat a nikoliv být poslouchán, ten setrvával také v mlčenlivosti, ale naslouchal dychtivým sluchem, bera si kořist a užitek ze všeho, cokoliv se říkalo. Jsa tak škaredý jako jeho sestra Tyféma krásná a maje dlouhý ohnutý nos a tvář trochu křivou, podivuhodně se podobal otci, až na to, že nebyl šilhavý a neměl jedno rameno vyšší než druhé. Ovšem uvnitř této tělesné schrány plál týž spalující oheň a zuřila táž neukojitelná žízeň, protože jeho mladý život si nekladl jiný cíl než učené vědění.

22. Přípravy na pravý šábes
Tento den byl pátek a já, setrvávaje ve své jizbě, četl jsem Aristotelův Organon, pojednání, které vysvětluje jeho logiku, i vysoušela mě tato četba item nemalé horko a dusno tohoto odpoledne, takže jsem nejednou sestoupil do tmavé kuchyně požádat o číši čerstvé vody, kterou mi marranská kuchařka Concepción, tlustá, hrubě zakyslá ženská s velkými prsy uštědřovala, jako by ji to něco stálo. A neopomíjel jsem při každém sestupu dolů s překvapením pozorovat hemžení, které se toho dne konalo po domě, pomocníci z apatykářské dílny pobíhali sem a tam, vráželi do sebe vědry, vylévali vodu na dlaždice a drhli je velkými košťaty. A Fontanetku jsem spatřil, přecházeje do velké síně, jak se, červená v lících a s notně uvolněným živůtkem (což mi přivábilo zrak), do úmoru lopotí žehlením košil pro

všechny ženy a muže v tomto domě a jak je poté roznáší od poschodí k poschodí a od jizby k jizbě, pokud jsem mohl poznat.
Znovu se vraceje k Organonu a sklíčeně přemýšleje, že Samson je v tomto okamžení lépe zaměstnán než já, bloudil jsem po vyprahlé a rozpukané půdě sylogismů, po vyšších a nižších premisách a po vyšších a středních termínech, když někdo zaklepal na dveře a vešla moje Fontanetka, ještě všecka zarudlá od velkého žehlení, a její zjev na mě účinkoval tolikéž co oáza v poušti.
"Aj, Fontanetko!" pravil jsem. "Jak jsem šťasten, že tě vidím tak svěží a svižnou, s tvářemi jako třešně a očima šibalskýma."
"Aj, pane! Nejsou zdaleka tak šibalské jako vaše, byť je máte modré. Cítím se jako svlečená, když na mě hledíte."
"Hromské dílo, má-li můj pohled takovou moc, budu na tě hledět celý den. Ale přistup blíže, Fontanetko, ať tě pozdravím."
"Nikoliv, urozený pane, nepřistoupím k vám. (A přece se ke mně při těch slovech o dva kroky přiblížila.) Toliko vy mě zde celujete, a jakkoliv mi to činí potěšení, soudím, že to není správné. Pane, mohu vám pomoci odnést stůl do jizby vašeho bratra, aby se vám tam zítra lépe pracovalo?"
Na ta slova jsem vyvalil oči.
"Fontanetko, cožpak nemohu zítra pracovat zde?"
"Aj, pane! To není možné! Uvařil byste se tu jako rak ve vřelé vodě! Každou sobotu udržuji ve vaší jizbě veliký oheň."
"Přisám svatý Antonín! Oheň v mé jizbě! V červnu! V tomto dusnu k zalknutí! Fontanetko, co se tu děje? Pozbyli zde rozum?"
"Nevím, urozený pane," odvětila Fontanetka prostě. "Ale z přikázání nejosvícenějšího mistra rozdělává se tento oheň ve vaší jizbě každou sobotu v létě i v zimě. A já ho zapaluji a udržuji, nikdo jiný."
„Jakže? Celý den?"
"Ráno, v poledne a večer."
"Nastojte, to je zvláštní, dívko rozmílá," pravil jsem, "a pověz mi také, proč ten převeliký shon, který pozoruji dnes v tomto domě?"
"Tak je tomu každý pátek," pravila a řkouc to, posunula se o dva tři kroky ke mně. Pozoruje tehdy, že u mne stojí nadmíru blízko - cokoliv o tom předtím pravila - s bokem přitisknutým ke stolu, na němž jsem seděl, s červení v tvářích, která nepocházela toliko od žehlení, s dechem krátkým a vzrušeným a s živůtkem neutaženým, jak se o tom byla mohla přesvědčit, prve než mi zaklepala na dveře, položil jsem jí obě ruce kolem pasu a přitisknuv ústa na její půvabné cecíky ve veliké žízni po nich, kterou jsem měl od toho času, co jsem je byl uzřel, jal jsem je líbat. A čím více se mi zdála Aristotelova logika hubená a suchá, tím oblejší a hebčí mi připadala ta rozkošná osůbka, když se smála a měkla v mých pažích, rozpouštějíc se jako máslo na slunci. To štěstí pohříchu netrvalo dlouho, neboť Fontanetka náhle ztuhla a odstrkávajíc mě, vyprostila se z mého objetí.
"Aj, urozený pane!" pravila notně vyděšená, utahujíc si v opožděném studu živůtek. "Sladký Ježíši, kdyby mě někdo přistihl při tomto muchlání a kdyby o tom pověděl paní Ráchel, na hodinu by mě vyhnala!"
"Proto se mě nesmíš ani dotknout? Ztratila bys místo? Pro pár hubiček? Fontanetko, tomu mám věřit?"
"Zajisté, pane, věřte tomu, je to pravda pravdoucí. Paní Ráchel mě nemá ráda. Říká, že jsem vzpurná a odbojná, a také nejsem marranka jako všichni ostatní v domě krom jednoho."
"Proč si tě tedy ponechává?"
"Nejosvícenější mistr má pro mě slabost."
Zasmál jsem se a otázal:
"A ta slabost jde až kam?"
"Nikoliv až tam, kam byste rád šel vy, urozený pane," pravila s úklonou, a po těch slovech, která pronesla s nadmíru šibalským úsměvem, odběhla lehce jako ptáče, ponechávajíc jizbu smutnou svým odchodem a všecku ponurou navzdory teplému slunci. A s jakým odporem jsem se vracel ke své logice - tolik mě zarážela její prázdnota! Přisám svatý Antonín! přemýšlel jsem, postupuje od "premisy vyšší" k "premise nižší" až k závěru, je-li pak potřebí sylogismu, abychom objevili, že "Sokrates je smrtelný"? Což jsme to nevěděli, prve než jsme o tom mudrovali?
Zvon ohlašující večeři mě osvobodil od Organonu a málo nasycený tímto "jalovým masem" sestoupil jsem po schodech, nestaraje se o Samsona, který se ještě neobjevil, a dobře věda, jak snadné je zapomenout na čas ve slastech, v nichž přebýval. Jaké bylo moje podivení, když jsem dole nalezl dům všecek osvětlený novými svícemi, nahrazujícími všude ty staré, které však nebyly zcela vyhořelé, jak jsem si toho byl povšiml včera. Nechtěl jsem se ovšem tázat na příčiny tohoto nenadálého a marnotratného svícení item na ostatní zvláštnosti, které mi do dnešního dne byly nápadné v chodu domácnosti, nemluvě ani o ohni, který měla Fontanetka nazítří rozdělat v tomto dusivém vedru v mé jizbě. Avšak po skoupé krmi jsme se uchýlili s Fogacerem na terasu a užívaje tam svěžího vzduchu a hledě v tomto skonávajícím dni na město, svěřil jsem se se svým podivením bakalářovi.
"Aj, Sioraku!" zvolal, "je čas, abyste to věděl, protože žijete tak jako já v tomto domě! Marranové jsou želvy."
"Želvy? Co tím chcete povědět?"
"Želvy, jejichž krunýřem je svatá církev katolická, apoštolská a římská, která byla kdys v Portugalsku a ve Španělsku jejich velkou a krutou pronásledovatelkou. Přijavše tudíž pod nátlakem náboženství tyranů, kteří je utiskovali, učinili si z něho štít na obranu proti novému útisku. Avšak pod tímto krunýřem, který je tíží na zádech, leč také je chrání, bije želví srdce. A to setrvalo hebrejské a zbožně věrné bývalému náboženství. Toto je vysvětlení všech těch podivností, které vás dnes překvapily. Zítra v sobotu je pro magistra Sanche pravý šábes, a to je taktéž důvod toho velikého rozruchu, který jste dnes pozoroval: mytí domu, výměny prádla, osvětlení obydlí."
"Co však ten oheň zítra v mé jizbě?"

"Aj, to je důvtipnější!" smál se Fogacer. "A Odyseus by to nevymyslel lépe! Jakož víte, žádný Hebrejec se v den šábesu nesmí dotknout ohně, a jelikož oheň naší Concepción zůstane celý den vyhaslý, budeme jíst toliko studené krmě. Ale v tom je pro naše marrany veliké nebezpečenství. Neboť mohlo by se přihodit, že někteří sousedé, které popouzí bohatství magistra Sanche, by pojali podezření, kdyby neviděli stoupat kouř v sobotu v čas jídel z naší terasy, a mohli by svěřit toto podezření kněžím. Kteří by v okamžení ztropili povyk. A vizte, Sioraku, onu zchytralost: komín z vašeho krbu a z kuchyňského ohniště mají stejný vývod a Fontanetka, která není marranka a smí se ohně dotýkat, bude ho udržovat v patřičné hodiny ve vaší jizbě a vyrábět tak dostatek kouře nad naší střechou, aby zbožní sousedé neměli důvod k poplachu."
"Aj, ta lest se mi líbí," pravil jsem, "neboť převelice nenávidím papeženské utlačování!"
"Dejž Bůh," Fogacer zkřivil černé obočí do oblouku, "abyste taktéž z plna srdce nenáviděl utlačování hugenotské tam, kde jste silnější."
"Nenávidím je taktéž. Nejsem zdaleka tak horlivý."
"To jsem pozoroval," pravil Fogacer.
"Není-li však nebezpečenství v tom," namítl jsem po chvilce mlčení, "že se nikdy nekupuje vepřové maso, k němuž chovají Hebrejci takový odpor, ač je tak lahodné? Co si pomyslí naši dobří sousedé?"
"To je důvod, proč příručí Jan, který tak jako Fontanetka není marran, chodí každý čtvrtek pro kus vepřového k řezníkovi."
„Jakže! Vepřové zde v tomto domě? Je to možné?"
"Nepřichází na náš stůl. Concepción se ho nechce dotknout, i vaří ho Jan co žrádlo pro hafany a dává jim je."
"Taková škoda!"
"Obrovská a strašná. Víte, jak já je rád."
"Ale jak to činí magister Sanche," otázal jsem se, "že celou sobotu nepracuje, když přece apatyka musí zůstat otevřená pro zákazníky?"
"V sobotu za svítání magister Sanche odjíždí koňmo s marranskými pomocníky a kyklopem Balsou na své pozemky na Olivetském vrchu pod záminkou, že tam pracuje na vinici. Vrací se až v noci."
"A apatyka po ten čas? Kdo obsluhuje zákazníky?"
"Příručí Jan a já. Jsme dva. A budeme tři," zasmál se, "až bude naším pomocníkem Samson."
Smál jsem se též, ale nic než se smál a bez rozhořčení, jsa přesvědčen, že zájem Samsonův se shoduje se zájmem magistra Sanche, což jsem byl až dosud nepozoroval.
"Co však v neděli?"
"Aj!" pravil Fogacer. "Truchlivý a trudný den, v němž musí marrani tolik obětovat svému krunýři! S výjimkou Lukáše, který chodí do hugenotského templu, kde se s ním setkáte, magister Sanche v doprovodu svých lidí odchází v převeliké okázalosti do chrámu Panny Marie s Desaterem, kde mu náleží celá jedna lavice. A tam, svíraje v ruce římský misál, jehož ohavnosti mu musí pálit prsty, a se zavřenýma očima, aby neviděl sochy, krucifixy, obrazy, okenní malby a ostatní odporné modly, modlí se v nejhlubším nitru k Bohu Mojžíšově, aby mu odpustil, že je tam."
Když jsem setrvával v mlčení, náramně zaujat tímto obrazem, Fogacer pravil:
"Nuže, co o tom soudíte? Káráte marrany za toto přetvařování?"
"Nikoli," odpověděl jsem, "vždyť je dítkem nátlaku a tyranie."
Neboť jsem si dobře vzpomínal na tajný kult Marie, jemuž se oddávaly Barberina a Maligouová na půdě v našem hugenotském doupěti: tak velice je pravda, že obrácení ze strachu a hrozby je toliko znásilněním svědomí a není nikomu k užitku. Dodal jsem:
"Kdyby mi hrozila hranice, činil bych stejně." Fogacer se usmál.
"Pro mě," zvedl ďábelské obočí, "je tento podmiňovací způsob zbytečný: já činím stejně. A stojí mě to hrubě málo. Slyšte, Sioraku, nač se omezují moje náboženské úkony: zpovídám se a přijímám jednou v roce. V neděli chodím na mši. Křižuji se na rozcestích před kříži. Smekám, potkám-li procesí. Je-li třeba, pokleknu. Zkrátka i já mám svůj krunýř. V čem se liším od marranů …"
A když se svým křivým úsměvem ponechával větu nedokončenu, pravil jsem:
"Nuže čím?"
"Že pod mým krunýřem není zhola nic."
A takto jsem zvěděl, že bakalář Fogacer pochybuje o teologii item o filozofii a věří toliko v medicínu, a to ještě, jak jsem si všiml, s nevalnou důvěrou v některé její části.
Vzpomenul jsem si tehdy, že musím zajít pro Samsona, rozloučil jsem se s ním a on mi pověděl:
"Vezměte si s sebou Miroula, ozbrojte se jeden i druhý a kráčejte s taseným mečem a s bambitkou za pasem prostředkem ulice."
Potom mě vzal za paži a stisknuv ji, pravil mi do ucha: "Thomassina bona mulier est, et formosa et sana. Bene, bene ."
Ej, jakže! pomyslel jsem si. Celé město to ví! Než hromské dílo! Co mi na tom záleží! A proháněje Miroula, běžel jsem ulicemi a uličkami jako hřebec po lukách, tak jsem spěchal za svou dobrou hostitelkou. A jakkoliv jsem v době, kdy toto v Paříži píšu, ještě tak svěží a statný jako můj otec tenkráte, pochybuji, že bych mohl skákat po tom dláždění tak dlouho a tak rychle, jak jsem to činil oné noci v květu svých patnácti let s mečem v ruce v libém večeru, cítě se nehynoucím.
Aj, milovaný languedocký kraji, který mi tolik chybíš v mém pozlaceném vyhnanství! Aj, jak sladko žít v Montpellieru! Aj, Tomassino!

23. Tajní Židé

Fontanetka to byla správně pověděla: nemohl jsem po celou sobotu pracovat na Organonu, tolik mi dusilo ducha

horko vycházející z ohně, jakkoliv jsem měl okno otevřené. Naštěstí Samson byl po celý den zadržován něžnou ohlávkou paží, které znáte, a měl jsem k používání jeho komůrku, jsa tam navštěvován nejméně jednou za hodinu Fontanetkou, která kolem mne poletovala jako motýlek kolem kahance. Pohlížejíc na mě černým, čilým a lesklým zrakem starala se, "jsem-li v pořádku a mám-li čeho zapotřebí". "Tebe přec, Fontanetko," říkal jsem. „Jděte k šípku, urozený pane! To jsou ošklivá slova!" namítala ta hodná dívčina, která by byla ostatně hrubě zarmoucená, kdybych byl mluvil jinak. Chvílemi, přibližujíc se ke mně, dovolovala mi pár políbení a chvílemi, vzdalujíc se, mi je odmítala podle toho, zda ji unášela její příchylnost či její vůle, ale tato, pokud se mi jevilo, byla notně kolísavá.
Ale Samson, zasněný a omámený, se vrátil až večer nejistou chůzí, jako by mu po vyjití z ráje činilo potíže dotýkat se opět nohama naší truchlivé půdy. Jedl nepřítomně naši krmi, která byla studená, byl tento den šábesem našich marranů. Ale Tomassina, sázím se, u svém velikém srdci se postarala o jeho chuť k jídlu pokaždé, když oba milenci nabírali dech.
Nevinný Samson byl u stolu bděle sledován a obhlížen Tyfémou, která přimhuřovala krásné řasy mnohem volněji v nepřítomnosti otce, neboť ten byl držen na svém statku na Olivetském vrchu nečinností, již mu vnucoval Mojžíšův zákon. Kráska, hledíc na mého milovaného Samsona a mnou sledována, měla tepleji zbarvenou líc, vzbouřenější ňadro a krátký dech na pomezí vzdychání. Než jakkoliv patrné bylo její vzrušení, Samson z něho nemohl vidět nic, jsa zcela zalezlý do svého blaženství jako slimák do ulity. Sotva zhltl jídlo, aniž vůbec věděl, co jedl, bez meškání se dopotácel do své jizby, kde se mu jen s obtíží podařilo svléknout a zahrabat se do pokrývek, protože byl tak zmožený a jeho myšlení tak vzdáleno tělesnosti.
Vytáhl jsem ho odtud silou a mocí nazítří v neděli, abych ho odvlekl do bývalého domu Baylů, kde naši v Montpellieru konali bohoslužby. Lukáš a Miroul šli s námi a přestože větvoví stínilo ulice a ty byly pokropené, slunce žhnulo tou měrou, že v jeho paprscích by se dalo uvařit na kameni vejce. Když jsme tak bohulibě kráčeli, krásná, obvykle tak hladká tvář mého milého Samsona byla zbrázděna starostmi. S knihou žalmů v ruce odcházel do chrámu, jako by hodlal vyslechnout odsouzení k věčnému zatracení za své smilstvo, neboť bral svatá přikázání velice doslovně, jak už jsem pověděl. A tak nemoha ho vyléčit z hugenotské přísnosti, obrátil jsem se na Lukáše a žádal ho, aby mi, cestou vysvětlil, jak se co bývalý papeženec obrátil k reformaci. Pro smilování! Co jsem to jen řekl! Lukáš zesinal a vrhaje kolem sebe nadmíru vyděšené pohledy, prosil mě latinsky třesoucím se hlasem, abych mu nekladl otázky tohoto ražení coram populo . Jak vidíte, dědic magistra Sanche byl přes svá mladá léta nadmíru opatrný.
Byl jsem hrubě spokojený, když jsem shledal v chrámu takový dav lidu a tak rozmanitých stavů, počínajíc tkalcem, obuvníkem a kramářem až k lékařům, učitelům, zámožným měšťanům i šlechticům, které jsem poznal, protože nosili meč jako Samson a já. Jaký rozdíl od Sarlatu, kde po neúspěšném Durasově obléhání, o němž jsem vyprávěl jinde, hugenoti se nikde neodvážili vystrčit nosy, tím méně se shromažďovat ke konání bohoslužeb, ba ani potají! Zde naši jako by zaujímali přední místo a nadmíru si otvírali hubu, pronášejíce o papežencích hřmotné řeči. Bratr a já jsme byli převelice dobře známi, už prve než jsme se objevili, skrze ten boj v Corbiérách, i pozdravili jsme po bohoslužbách jáhny, starší i pastora, který se nazýval Abrahám z Gasku a měl kramářství a obchod se svíčkami, jež dovážel z Lyonu; pastor nás pak postupně představil tomuto zbožnému shromáždění. Všichni nám nadmíru lichotili a na jejich poklony, aby mi bylo rozuměno, odpovídal jsem provensálsky a s périgordskou vlídností jak za sebe, tak za svého bratra, který tu stál mlčky ve své znamenité a oslepující kráse, ale i při tom mlčení neopomenul poplést všechna ženská srdce. A vskutku tam bylo několik slečen, které, jsouce narozeny v Montpellieru, byly tudíž nadmíru sličné, ale toto vážné místo a okolnosti mi nedovolovaly, abych si je příliš prohlížel, činil jsem tak leda kradl a potají a spěšným otáčením hlavy.
Lukáš, jenž na nás po celý ten čas hleděl s velikou láskou a nikoliv bez jisté marnivosti a majetnické pýchy, jako by byl šťastný, vida naši slávu, že jsme jeho hosty, vzal mě po odchodu z chrámu za ruku a poprosil mě, abych po skončení poledního jídla - a to se dokonce i v neděli omezovalo na prostou polévku - přišel za ním na terasu apatyky, jediné místo v tomto domě, kde bylo možno po libosti a volně rozprávět, aniž vás kdo slyšel, mohly oči bez překážky a notně daleko přehlédnout terasy sousedních domů. Ty byly prázdné, neboť pálilo slunce, a já s Lukášem jsme se ihned uchýlili na kamennou lavičku, které skýtala stín stříška nad schodištěm. Načež jsme na se chvíli mlčky hleděli. Měl jsem dosud oči toliko pro Tyfému, která mě chytila do tenat skvělou maurskou krásou, jakkoliv jsem neměl žádnou naději, že bych ji jednoho dne pojal za ženu, nejsa bohatý ani marran, i byl jsem nadmíru udiven, že nalézám u Lukáše navzdory jeho dlouhému křivému nosu kromobyčej krásné a zářivé oči, jejichž černé a ohnuté řasy mi nemohly nepřipomenout řasy jeho uhrančivé sestry, což mě dojalo.
Připadal mi nadmíru rozrušený. A jsa tělesnou stavbou neduživý a útlý, protože se nikdy necvičil ve zbraních jako Samson a já, roztřásl se vzrušením po křehkých údech a počal strojit řeč nadmíru tichým a nikterak jistým hlasem, leč krásnou a bohatou mluvou, v níž se mísila francouzština s latinou.
"Pane ze Sioraku," spustil, ale já ho neprodleně přerušil nikoliv bez jisté vřelosti.
"Ne, to ne! Nazývá-1i mě váš osvícený otec svým synovcem, jsem tudíž vaším bratrancem. A pro vás jsem Petr a nic jiného."
Načež on zrudl jako dívenka, jsa svým založením notně citlivý a bázlivý.
"Petře," pravil, "tisíceré díky za vaši vlídnou dobrotivost. Nikoho, kdo jest mého věku, neobdivuji více než vás, a abych vám zhola nic netajil, rád bych byl takovým, jakým jste vy."
"Aj, Lukáši!" pravil jsem, "vaše skromnost vás oslepuje! Mluvíte španělsky a portugalsky. Umíte řecky, o tomto jazyku mám toliko matné povědomí, a znáte hebrejštinu, z níž já neznám ani slůvko."
"Nemyslím to takto," odvětil Lukáš. "Máte nejen všechny dary ducha, ale můžete se mnoho honosit i tělesností, protože jste hbitý, silný, vynikající ve zbrani, skvělý jezdec a podle Fogacera už i obratný v míčových hrách. Krom toho," sklopil dlouhé černé řasy na bledé líce, "jsou prý do vás poblázněny mladé dívky."
Tyto lichotky mi činily dobře a přitom mě uváděly do úzkých, neboť jsem se obával, zda Lukáš, který byl velice

všímavý, neuhádl moje hříčky s Fontanetkou.
"Aj, Lukáši!" předstíral jsem nezájem a bodrost, "prosím vás, nechme toho. Naše ctnost sídlí v hlavě a nikoliv v prostředku těla, který máme společný s ostatními savci. Přejděme k věci, buďte tak laskav."
"Přecházím k ní," povzdechl Lukáš, jako by mu bylo zatěžko přestat s mým vychvalováním. "Vím od Fogacera, že jste se především podivoval všelikým zvláštnostem tohoto domu."
"Divil jsem se jim, aniž jsem se cítil pohoršen. My také musíme nejednou předstírat."
"Víte-li to, víte tudíž, že tajemnosti, které jste zde pozoroval, tkví v jediné větě: Marrani nuovi Christiani appellantur, sed in facto judei occulti sunt ."
"Já to chápu právě tak."
"Ale Petře," Lukáš na mě hleděl navýsost znepokojeně, "shledáváte, že tato obojakost je ospravedlněna před Hospodinem?"
"Upřímně řečeno nevím. Avšak je-li, z čeho pak pochází, že uctíváme mučedníky víry?"
"Petře! Petře!" zvolal Lukáš bouřlivě, "je psáno v Písmu, že je dovoleno v nejzazší krajnosti ustoupit tyranii a zachránit si život všemi prostředky s výjimkou vraždy, krvesmilství nebo modloslužebnictví."
Poslouchaje to jal jsem se přemýšlet, že přestoupit na katolickou víru, třebas na oko, znamená přijmout jakési modloslužebnictví, ale zdržel jsem se a mlčel, nechtěje zvyšovat nekonečný zmatek, v němž jsem spatřoval svého druha. Krom toho Lukáš byl reformovaného náboženství a podle vší pravděpodobnosti (neboť jsem ho pozoroval v templu) zcela upřímného srdce, i nemusel tudíž tolik zastírat, a já dobře viděl, že se snaží zbavit viny svého otce a své marranské bratry.
"Petře," začal znovu s nemalým vzrušením, "dostali jsme včera dopis od jednoho z našich přátel, jež ostali ve Španělsku, a v listu se vypráví, co se přihodilo jedné marranské paní v Toledu jménem Doña Elvíra del Campo. Tato dáma, nadmíru zámožná a nadmíru krásná měšťka, byla minulý měsíc zatčena inkvizicí, obvinili ji její sousedé a řezníci v městě, že nikdy nekoupila ani nepozřela vepřové maso. Za tento zločin byla odvedena před velkého inkvizitora. A tam byla svlečena ze všech šatů, a zatímco se soudci skryti za kápěmi licoměrně pásli na její nahotě, dva katané jí svázali ruce za zády a obtočili jí kolem paží smyčku, kterou na inkvizitorovo znamení přitahovali, dokud se provaz nepřetrhl …Mám tento list, Petře," pokračoval a vytáhl ho z pláštíku, "je psán španělsky, já vám ho přeložím. Slyšte výslech, jemuž byla podrobena Doña Elvíra:
‚Proč nejíte vepřové maso?'
‚Seňore, vepřové mi nedělá dobře …Smilování, seňore, smilování! Aj! Ti lidé mě zabijí!'
‚Proč nejíte vepřové maso?'
‚Protože je nemám ráda …Aj, seňore! Zadržte ty lidi! Řeknu vše, co budete chtít!'
‚Proč nejíte vepřové maso?'
‚Nevím …Aj! Vy mě zabíjíte! Vy mě zabíjíte!'
‚Proč nejíte vepřové maso?'
‚Protože je nechci jíst …Aj! Seňoré, aj! Já umřu! Řekněte, ať uvolní provaz! Seňore, už jsem byla pověděla, že nejím vepřové maso.'
‚Proč je nechcete jíst?'
‚Z důvodů, které jsem byla pověděla. Aj! seňore! Já umírám! Já umírám! Nemáte se mnou slitování ?'
Lukáš skončil a z očí se mu hojně linuly slzy, i položil jsem mu paže kolem krku a upřímně ho stisknul, líbal jsem ho na tváře, které měl hebké jako děvče, protože byl bez vousů. Zůstal mi v náručí, krčil se a choulil v neustálém pláči, leč jakoby šťasten z mé ochrany, a vzlykání mu znemožňovalo řeč.
"Aj, Petře!" pokračoval konečně, vymaniv se z objetí a vrhaje na mě z očí tak podobných Tyféminým pohled plný vděčnosti, "neuvěřil byste, jakými urážkami jsou denně častováni naši bratři ve Španělsku i v těchto časech, kdy inkvizice dříme …Víte-li, že samo slovo marran, z něhož jsme my v languedockém kraji učinili vznešený titul, je původem urážka, neboť pochází ze starého iberského slova, které označuje vepře? A víte-li, že mnohdy i naši katané nám přezdívají výsměšně Los Alboraycos podle jména slavného Mohamedova klusáka El Buraka, který nebyl koněm ani kobylou, narážejíce tím na to, že nejsme ani ryba, ani rak, ani křesťané, ani židé… Petře, ti z našich hebrejských bratří, kterýmž se podařilo ve francouzských ghettech uchovat si víru, nazývají nás v našem jazyku anusim: znásilnění. A zajisté byli jsme znásilněni - a jakými krutými prostředky! Petře! Petře! Není-li nejohavnější nespravedlností, jsme-li pod hrozbou nože nuceni žít ve lži a jsme-li pak svědky, že nám to vytýkají sami ti, kteří nás k tomu přinutili?"
"Zajisté," pravil jsem, "to je ohavnost, která volá o pomstu, a já pevně věřím, že zlotřilci, kteří s vámi takto nakládají, budou potrestáni; ne-li pohříchu na tomto světě, tedy aspoň na onom. Leč Lukáši, vy jste mi nikterak nevypověděl, proč a jak jste se obrátil na naši víru."
Po těchto slovech na mě vrhl dlouhý pohled a setrval v mlčení. A když pak jsem znovu naléhal, pravil: "Váhám vám to povědět, protože mám nemalý strach, abych vás neurazil."
"Nikoliv, Lukáši. Nemějte obavy. Není urážky bez zlého úmyslu. A tohoto úmyslu jste prost. Snažně vás prosím, pokračujte."
"Nu dobrá," pravil Lukáš s povzdechem a s tváří hrubě zarmoucenou, "předem vás prosím o prominutí, jestliže se vás dotknu. Ale abych příliš neprodléval, slyšte: někteří z našich marranů, pohrdajíce potají náboženstvím, které navenek vyznávají, netoliko neuznávají božství Ježíše Krista, leč jdou dokonce tak daleko, že se mu v skrytu svých domů vysmívají, nazývajíce ho žertem ten malý viselec, nebo také kreslí kříž na sesli, aby mohli říkat, že si naň sedají: jsou to skutky ohavné a špinavé, které můj otec odsuzuje. Ale on sám se nikdy nekřižuje a na konci benedicite vynechává jméno syna."
"Ano, všiml jsem si toho opomenutí."

"Není to opomenutí. Petře, pověděl jsem vám toto všechno proto, abyste dobře pochopil, že jsem byl vychován v tomto mlčenlivém, tvrdošíjném a začasto nespravedlivém odmítání Krista. V tomto domě neuzříte kříž ve velké síni, leda když tam přijímáme návštěvy papeženců. V obvyklém čase odpočívá tento kříž na dně truhly pod záminkou, kterou spolkne toliko Fontanetka: že je ze vzácné slonoviny a na vzduchu by zežloutl. Vizte, Petře, co se přihodilo: když jsem vyrostl z dětských sukének a porozuměl evangeliu, leč porozuměl mu opravdově až do dřeně a podstaty, nepřestával jsem být při čtení dojat jeho zázračnou ušlechtilostí, jeho mravní naučení mi připadalo převelice krásné a převelice nové, více přizpůsobené lidské lásce než ono, které jsem spatřoval vykresleno ve Starém zákoně v barvách hrubějších a krutějších. Nemohl jsem tudíž pochybovat, že mravní naučení Starého zákona bylo napraveno novým podle výslovného ustanovení vůle Páně a že následkem toho netoliko učení Kristovo, než i Kristus sám mají býti drženi za božské."
"Ale jak je možné," otázal jsem se, "že uvěřiv v Krista, nestal jste se katolíkem v nitru, jako jste byl už navenek?"
"Nemohl jsem!" pravil Lukáš se rty a zuby sevřenými a oči se mu zaleskly. "Neboť jsem nemohl přijmout neznalost svatého Písma, v níž papeženští kněží udržují své věřící, ani modlářství, jimiž obtížili slova Kristova. A ještě méně jsem jim mohl odpustit krutá pronásledování, jimiž utlačovali mé předky. Ale prostudovav náboženství reformované a nenaleznuv v něm žádný z oněch těžkých prohřešků, rozhodl jsem se pro ně."
Po těch slovech zmlkl a uklidnil se, otřel si pak slzy z tváří a trochu se myslím styděl, že je byl proléval. A já, sedě taktéž mlčky po jeho boku a svíraje mu oběma rukama pravici, abych ho co nejdříve uklidnil, připomínal jsem si, že byv vychován matkou v katolickém náboženství, byl jsem bez okolků obrácen na naléhavé rozkázání svého otce, který o několik let později byl tolik rozhořčený a rozhněvaný, když mi byl na krku odhalil medailón s Marií, odkázaný mi jeho zesnulou chotí, že málo chybělo, aby mě vyhodil z rodného hnízda. A při tomto přemýšlení, které mi nikterak nerozveselovalo ducha (neboť jsem miloval otce převelikou láskou a on byl ve všem mým vzorem), hleděl jsem na Lukáše a Lukáš hleděl na mě krásnýma a zářivýma očima, a v hloubi duše jsem musel obdivovat, že mu byla dopřána svoboda volby, která mě byla odmítnuta.
"Ale řekněte, Lukáši," tázal jsem se, "co pravil nejosvícenější mistr vašemu převrácení na reformovanou víru?"
"Aj!" zvolal Lukáš. "Můj otec je nejlepším z otců! Mohl bych vůbec nějakou chválou přispět k jeho dobrotivosti, laskavosti a nekonečné snášenlivosti? Nehleděl v té věci na svůj prospěch, leč na můj, a šlechetně sklonil svou otcovskou vážnost před mým svobodným uvážením:
‚Synu můj,' pravil mi, ‚ctím Krista, ale nepovažuji ho za božskou bytost. Pakliže vy ho za takovou pokládáte a chováte příchylnost k reformaci, kráčejte svou cestou. Bude mít nad mou cestou nezměrnou výhodu, že uvede v soulad vaše chování s vaším bytím. Neboť pravím vám, věru podivná je víra, která nevěří tomu, čemu má věřit, toliko proto, že nemá odvahu se té víry zříci. Nicméně vás prosím, chovejte se přitom krajně opatrně. Papeženci, jsou horliví, jsou lidé vzbuzující strach. Synu můj, rozmyslete si to dvakráte: být upálen jako žid či jako reformovaný, to je stejné upálení a stejná smrt.' "
Vzpomenul jsem si tehdy, že toužím spatřit svého vřele milovaného Samsona, prve než odejde za paní Gertrudou o jedné hodině po polednách, rozloučil jsem se s Lukášem rychleji, než bych si byl přál, nicméně objal jsem ho a políbil na obě tváře, jsa všecek dojat tou směsicí mravní síly a tělesné křehkostí, které se v něm spojovaly. Opouštěje ho, přísahal jsem mu své přátelství. Neboť podle jeho líčení nemohl jsem pochybovat, že ve své slabosti hledá mou ochranu v okamžení, kdy se mnou vstupuje na lékařskou kolej, jejíž žáci ve své nezkrotnosti budou se k němu chovat jako ke všem nováčkům opovržlivě.

24. Samsonova nerozhodnost

Stran Lukášova obrácení na reformované náboženství, na rozdíl od vysmívání nevěřícího Fogacera, který v tom spatřoval toliko "kalvínský plášť" přiléhavý tak málo ke kůži jako "papeženský plášť" magistra Sanche, měl jsem nyní naprostou důvěru v jeho upřímnost. A vskutku čím déle jsem žil v Montpellieru, tím více jsem odhaloval, že věk v této věci činí mnoho, otcové zůstávají ze strachu a ze zaběhnutého zvyku připoutáni k papeženským tradicím, kdežto synové, přivábeni odvážlivostí reformace, shledávají ji u větším souladu s duchem velikolepého rozkvětu všech uměn, jejž bylo přineslo století.
Nalezl jsem Samsona bez kabátce, krásné měděné kadeře měl rozcuchané, azurový zrak zamlžený a zasněný. Seděl na stoličce, krásný a silný ve své mužné souměrnosti, než vzezření měl chmurné a truchlivé a tvář zvrásněnou starostmi více než jablko v zimě.
"Aj, můj pane bratře," pravil jsem, "co tu činíte svlečený? Zapomněl jste na schůzku se ctnou paní Gertrudou z Luku?"
"Nikoliv. Nepůjdu tam. Každá žena je šalba a záhuba pro duši. Byl bych špatným obchodníkem, kdybych měnil věčné blaženství za radovánky tak krátké."
Byl jsem, jak si zajisté pomyslíte, převelice zklamaný a zkoprnělý z těchto pošetilých slov, ale uvážil jsem, že Samson se upevnil ve svém rozhodnutí naší bohoslužbou v modlitebně, a proti své přirozenosti jsem se střežil hněvivě vybuchnout, i pravil jsem toliko, pohlížeje na něj klidným zrakem:
"Dobře činíte. Nechoďte tam, pakliže jste se takto rozhodl."
Opustiv ho uchýlil jsem se do své jizby, a jak jsem byl počítal, Samson tam vbrzku za mnou přišel. Když vstupoval, česal jsem si vlasy před kouskem zrcátka a neotočil se.
"Jakže!" pravil po dosti dlouhém mlčení, "vy mě nepeskujete?"
Byl bych ho zulíbal, tak mě znovu dojala jeho holubičí prostota.
"Peskovat vás?" odtušil jsem přes rameno. "A proč?"
"Vy se mnou souhlasíte?"
"Arci! A z plna srdce! Paní Gertruda nabízí zraku andělskou tvář, tak krásnou a zářivou, že sám satan by si ji

neopovažoval poskvrnit. Její hlas, její oči, její vlasy, její postava, všechno je libé. A v jejím malíčku je více dobrotivosti než v nejdelším kázání kdekterého papežence. Zkrátka je to ženský květ. Schvaluji vám tudíž, že mu odtrháváte okvětní lístky jeden po druhém, odhazujete ho na zem a pošlapáváte."
"Vy se mi smějete!" pravil hlasem zaškrceným v stísněném hrdle. "Vy se mi smějete! Vysmíváte se mi a běží tu o mé spasení!"
"Aj!" pravil jsem pozoruje ho v zrcadle, bledého a strhaného, "o vaše spasení! Běží zde přece o vás Veliká láska, kterou chováte ke svým zájmům, je vám přednější než utrpení vaší dámy!"
Po těch slovech ztratil všechnu rozvahu, i jal se bez cíle kroužit po jizbě a vyrážet vzdechy.
"Aj!" zvolal pak, "vidím tedy, že mi to neschvalujete."
"Hromské dílo! Mýlíte se! Jsem srdcem s vámi při tomto převelikém mordování. Zneužíval jste jí po libosti a nyní ji rdousíte. Zabte ji, u Boha, zabte ji!"
"Co byste činil na mém místě?"
"Jsem snad katan, abych se stavěl na vaše místo?"
"Přesvědčte mě!"
"Mohu přesvědčit mezka?"
"Aj, bratře můj!" rozčertil se konečně s takovou netrpělivostí, jakou jsem u něho nikdy nespatřil, "nežertujte! Nejsem katan ani mezek, leč křesťan, který myslí na svoje spasení …"
"Já na ně myslím též. Ale co mne se týče, neměl bych tak zpozdilou domýšlivost, abych předbíhal odsouzení svého nejvyššího a svrchovaného soudce."
Poté, pozoruje ho v zrcadle, viděl jsem, jak je jakoby přibit na místě pochybnostmi a rozpaky.
"Avšak zákon to praví," namítl slabě, "peklu smilnění je zaslíbeno."
"Pán je nad zákonem, protože ho vytvořil."
"Ale, Petře můj, lze odehnat myšlení na nejhorší?"
"Já, zlíbilo-li by se Pánu uvrhnout mne v plameny za lásku k mé krásce, hleděl bych vstříc peklu bez zachvění. Můžeme shořet toliko jedinkráte!"
"Nikoliv!" zvolal a krásnou tvář měl zbrázděnu smutkem. "Věčná jsou muka zatracenců!"
"V tom případě znovu bych se zrodil ze svého popela a opět bych se pekl. Nejsem zbabělec."
Při slově "zbabělec" zprudka zamrkal a zamračil se, leč nevěda, co říci, mlčel, pohlížeje na mě očima tak něžně modrýma a tak čistýma, že se mi srdce sevřelo, když jsem si zapínal kabátec.
"Kampak jdete?" otázal se nadmíru udiven.
"Vrhnout se k nohám paní Gertrudě z Luku, požádat ji, aby vám odpustila tu mrzkou krutost (zachvěl se, když to slyšel), a říci jí, že ji miluji jako bratr, ale že bych byl připraven milovat ji jinak, pakliže by s tím souhlasila."
„Jakže!" zvolal všecek beze smyslů. "Vy byste to učinil!"
"Zajisté. Jestliže nevědomý divoch z ostrovů nalezne perlu v ústřici a pohrdne jí natolik, že ji odhodí v prach cesty, kdo mi zabrání, abych ji sebral?"
"Bratře můj!" křičel, "zlomil byste mi srdce!"
"Nemáte žádné srdce!" zvolal jsem zvýšeným hlasem. "Aj, bratře můj! Jak můžete strpět pomyšlení, že v této chvíli ta ušlechtilá a líbezná dáma s krásnými vlasy rozpuštěnými na ramenou pláče krvavé slzy při pomyšlení, že vás ztratila!"
"Krásné rozpuštěné vlasy" to myslím rozhodly. Neboť jsem viděl, jak se jako šílený rozběhl do své jizby, vrátil se s kabátcem, který si kvapem navlékl, a sbíhal po schodech s okružím v ruce.
"Hromské dílo!" křičel jsem. "Kam běžíte tak rychle? Vyčkejte mě! Půjdu s vámi!"
"Nikoliv," pravil Fogacer otvíraje dveře své jizby a vynořuje se přede mnou v černém šatu trochu vyšlém z módy, a jako by mi chtěl zahradit cestu, rozpřáhl obě paže, delší než pavoučí nohy. "Nikoliv, milý Sioraku! Nebudete sledovat hezkého Samsona po cestě, na niž jste ho byl zahnal s tolikerou bratrskou lstivostí. (Slyšel tedy vše ve své jizbě . . .) Máte v tomto okamžení věru více krmí k zakousnutí než tu, za níž chcete běžet. Synu můj, dnes odpoledne žádná nit v uchu jehly. A co do jehly samotné, na niž máte, zdá se mi, tak pronikavou chuť, pastor vašeho náboženství by si přál, aby byla aut formosa minus aut improba minus ."
"Improba." zvolal jsem pohoršeně.
"To by řekl váš pastor a nikoli já, který nejsem tak přísný - smál se při těch slovech z plna hrdla a vymrštil ďábelské obočí do oblouku - a dávám vám rozhřešení za všechny hříchy co do obsahu i in situ . Dovolte však, Sioraku, abych vás neprodleně odtrhl od těch krásných jehel, u nichž vám ostatně hrozí nebezpečenství, že se píchnete do prstu (znovu se zasmál), a odvedl vás k osobě pohlaví mužského, vousaté, chlupaté, s tupým nosem, hrbolatým čelem, nevysokou postavou, tlustým břichem, krátkými údy, zajisté nikterak krásné, ale která by o sobě mohla právem povědět: Ingenio formae damna rependo meae . Krátce k jednomu z nejvěhlasnějších lékařů království a nadto k jednomu z nejlepších."

25. Zkouška u kancléře Rondeleta I.
"Rondelet!" zvolal jsem na vrcholu blaha a sotva věře svým uším, jaká to pocta mi byla učiněna. "Rondelet si mě žádá!"
"Ipse ," pravil Fogacer, maje levici elegantně položenou na kyčli a opisuje nekonečnou pravou paží široký oblouk. "Gulielmus Rondeletius, venerandus doctor medicus et medicinae professor regis et cancellarius in schola Monspeliensi ."
"On není hugenot? Jak to, že jsem ho neviděl ráno na bohoslužbách?"
"Je už tři dny nadmíru sužován neustálým a ohavným průjmem provázeným silným bolením hlavy. Nicméně dnes o

polednách se poněkud zotavil a rád by si vás trochu prohlédl před odjezdem do Bordeaux."
"Jakpak!" zvolal jsem. "Odjíždí! Sotva se vzpamatoval? Na tu dlouhou, trmácivou a nebezpečnou cestu?"
"Je to věru šílenství! Ale Rondelet je člověk nekonečně dobrotivý, a jelikož jeho dva švagři už tři měsíce žadoní, aby přijel do Bordeaux uspořádat jejich záležitosti, rozhodl se odejet."
To řka Fogacer mě uchopil za paži a odvedl na městské dláždění, které nás ještě pálilo skrze podrážky, jakkoliv slunce už nebylo v nadhlavníku.
"Sioraku," pravil bakalář, "kráčíte po venkovsku, váš krok je příliš rázný. Po městě je třeba zvolna bloumat, mrknout sem, mrknout tam, okounět a bavit se podívanou na ulici, neztrácet ani kapičku a drobeček z krámů, kočárů a chodců. Není-li to přepůvabná podívaná, všichni tito lidé rozmanitého věku i stavu pobíhající tam i zpátky a každý s hlavou plnou plánů. Aj, kterak krásné a rozličné je na světě lidství a kterak co lidé bychom je měli ctít a taktéž pilně je studovat počínajíc naším pomíjivým tělem, které je samo o sobě světem, jejž sotva začínáme prozkoumávat. A přece, Sioraku, chceme-li ulehčit člověku od jeho nesčetných chorob, jimiž je stíhán, nemáme-li začít odtud? Četl-li jste Rondeletovu památnou knihu Methodus ad curandum omnium morborum corporis humani , k níž jsem vám poskytl poznámky?"
"Četl jsem a učil se v knize De morbo italico ."
Čemuž se Fogacer na celé kolo smál, a pozoruje, že tento výbuch smíchu k nám obrací pozornost chodců, pokračoval stále se smíchem, leč latinsky:
"Mladý a skvělý Sioraku! Jsi všecek Venušin, dokonce i ve svých studiích! A počínáš tam, kde tě tlačí bota! Leč to je nadmíru dobré! Rondelet si možná bude přát, abych tě před ním prozkoumal."
"Mne zkoumat!"
Čemuž se znovu zasmál a pokračoval francouzsky:
"Neděste se. Sotva pár otázeček. A nebude to zkouška ani disputace."
I mlčel jsem po celý zbytek cesty, nadmíru vzrušen, že se setkám s mužem, kterého jsem hodnotil mnohem výše než pana z Joyeuse, jelikož znal umění léčit bližní a nikoliv je zabíjet. Ale jako by mi bušilo kladivo v hlavě z těch otázek, které mi má klást Fogacer před tak velikým lékařem, byl jsem tak zaražený, že jsem dokonce cestou opomíjel prohlížet si děvčata, bloudě očima po chodníku a pokoušeje si připomenout, co jsem se naučil o neapolské nemoci, nebo jak říkal Rondelet o nemoci italské, což nebylo o mnoho laskavější pro naše sousedy za Alpami. A jak jsem byl rád, že jsem si opsal knihu De morbo italico řádku po řádce podle Fogacerových záznamů, neboť mi nebylo tajno, že toto vědecké pojednání, jakkoliv věhlasné mezi učenci království, nemohlo ještě nalézt tiskaře, protože tisk je tak nákladný a potomní prodej tak pomalý a tak málo jistý.
Rondelet měl obydlí v ulici zvané Na konci světa, zvláštní to jméno pro ulici uprostřed města. Stála v ní také v nadmíru pohodlné blízkostí královská kolej, na níž kancléř vyučoval. A na mou věru dům slavného lékaře, s okny se zdobným přetínaným ostěním, se mi zdál krásným. Měl rohovou věžičku, v níž, jak soudím, vedlo točité schodiště k patrům.
Fogacer se zastavil, aby zaklepal na dveře, i pravil jsem mu:
"Soudím-li podle obydlí, náš kancléř je sdostatek zámožný… "
"Je," odvětil Fogacer s úsměvem. "A byl by ještě více, kdyby neměl to náruživé puzení bourat a znovu stavět a měnit věci hranaté ve věci kulaté - quadratta rotundis. A tak ona malá věž, kterou vidíte, byla druhdy čtverhranná, leč náš kancléř ji dal zbourat a za velké peníze postavil kulatou pro své zvláštní potěšení. Neboť si oblibuje převelikou láskou všechno, cokoli je okrouhlé, čítaje v to i prsy hezkých děvčat."
Tento povahový rys se mi hrubě líbil, i věděl jsem, že budu mít toho muže rád, a když jsem pak na něj hleděl, jakkoliv byl ještě značně zkrušen neduhem, který ho trápil, nebyl jsem věru zklamán. Fogacer ho nadmíru dobře vykreslil, hovoře o něm, že má "nevysokou postavu, tlusté břicho, krátké údy". Spatřiv ho, neprodleně jsem poznal, že ho ve své Třetí knize vykreslil v postavě lékaře jménem Rondibilis mistr Francois Rabelais. Neboť po pravdě řečeno netoliko jeho tělo, nýbrž i rysy jeho tváře byly v duchu jeho jména kulaté, pokud je bylo možno spatřit, protože dlouhý šedivý vous jich polovinu pozřel. Nicméně široké a hrbolaté če1o mi připadalo nadmíru krásné, hnědé oči nadmíru živé, rty masité a labužnické, krk silný a hlas vřelý.
"Fogacere," děl přátelsky, "nechme stranou všechny poklony. Vezměte si tuto stolici a vy také, Sioraku. Posaďte se, prosím vás, a mluvme. Sioraku, neměl jsem štěstí poznat vašeho pana otce, jsa mimo Montpellier, když on přišel studovat na královskou lékařskou kolej; a vrátil jsem se, až když odejel za mrzutých okolností, které znáte, byv pronásledován za vraždu, ač učinil toliko to, že se bránil v řádném souboji proti jakémusi zemánkovi, který ho byl vyzval. Avšak podle toho, co jsem slyšel od magistra Sanche o osobě vašeho pana otce, byl zde dychtivý života i dychtivý učení, jak se to říká i o vás, a z toho důvodu jsem si přál vás poznat a prozkoumat vaše vědomosti."
Začal jsem pronášet tisíceré díky, které kancléř mávnutím ruky ukrátil, pak se pohodlně rozvalil do velkého křesla, napůl v něm ležel a hleděl na mě nekonečně dobrotivým pohledem, který byl nicméně i pronikavý.
"Sioraku," pravil, "máte zrak pohyblivý a slídivý jako veverka, která chňapne tu i onde po tisíci věcech, dělá si z nich zásoby a shromažďuje je ve své sýpce. A tak nepochybuji, že se stanete jednoho dne, jak to doporučuje mistr Rabelais, ‚studnicí vědomostí'. (Při těch slovech se smál.) Ale já vidím, že máte ústa plná otázek, které vám vaše zdvořilost zapovídá položit. Nedbejte jí, Sioraku, nedbejte jí! Buďte tak laskav, uspokojte tu svou veverčí zvědavost. Nicméně však učiňte výběr, pro mě bude nadmíru poučný: ze všech otázek, které se tísní za ohradou vašich zubů, položte toliko jednu jedinou, a na tu vám odpovím."
Nato jsem bez meškání pravil: "Pane kancléři Rondelete, zde má otázka: říká se, že podle vás napsal mistr Rabelais svého Rondibilise - je to pravda?"
"Sioraku," otázal se kancléř, "jste dobrý šermíř?"
"Nejsem špatný, a byl bych dobrý velice velmi, kdyby se moje obrana vyrovnala mému útoku."
"To jsem si myslel, že od vás uslyším," pravil Rondelet s úsměvem. "Abyste mě odkryl, příliš jste odkryl sám sebe."

Tomu se Fogacer usmál a vymrštil přitom do výše černé obočí.
"Slyšte můj lékařský soud o své povaze," pravil Rondelet. "Primo jste člověk impulsivní a ušlechtilé krve. Secundo, kráčíte životem vpřed s nastavenou hrudí, přijímaje i rozdávaje rány. Tertio, máte nemalou důvěru v sebe sama, což je dobré, a nemalou důvěru taktéž v jiné, což není nikterak moudré. Quarto, vaše zvědavost stran lidí je větší než vaše zvědavost stran věcí."
"Aj! Aj!" Fogacer se z plna hrdla smál. "To je celý on!"
"Pane kancléři," pravil jsem, "nejsem si jistý, že rozumím vašemu quarto."
"Nuže prosím: měl jste mi na mé přikázání položit toliko jedinou otázku, i mohl jste se mě zeptat na nějakou choulostivou věc z lékařství. Dal jste přednost tomu poznat mě."
Po těch slovech jsem zčervenal a zmlkl, nevěda, zda jsem chválen či kárán.
"Fogacere," pokračoval kancléř, "stoupněte si laskavě na tuto stolici a vezměte v polici po vaší pravici Třetí knihu mistra Rabelaise, kterého, milý Sioraku, jsem znal vskutku nadmíru dobře, protože jsem s ním byl za mladých let ve stejném postavení jako Fogacer s vámi. Neboť jsem byl bakalářem a zplnomocněncem studentů, když Rabelais ve čtyřiceti dvou letech svého věku se přišel zapsat na naši královskou kolej. A jakkoliv jsem byl o čtyři pětiletí mladší než on, byli jsme důvěrnými druhy při hodování, pitkách, učených disputacích i kratochvílích v hospodě U zlatého kříže v Montpellieru. Nikdy jsem neviděl ducha veselejšího, než měl tento člověk, kterého věru mohu nazvat božským pro lásku k lidstvu, již v sobě nosil."
"Náš pane a mistře, zde je Rabelais," pravil Fogacer Rondeletovi, který vzal knihu na kolena a ta se jakoby sama od sebe rozevřela na místě, jež její majitel za posledních dvacet let tolikráte pročítal.
"Sioraku," pokračoval kancléř, "nepochybně si připomenete, jak Panurgos postupně vyzvídá, bude-li paroháčem, pakliže se ožení. Načež po učené rozpravě na tento námět lékař, kterého Rabelais nazývá Rondibilisem - hle, jsme u toho! -, soudí, že ano a že to je společný osud všech, kdo si vezmou ženu. Slyšte konec té kapitoly, přečtu vám ho: Panurgos tehdy k němu přistoupil a vložil mu do ruky beze slova čtyři růžové nobly . Rondibilis je vzal převelice ochotně, pak mu pravil překvapeně a jakoby popuzeně: Ej, ej, ej, pane, toho nebylo třeba. Nicméně vřele děkuji. Od zlých lidí nikdy nic neberu. Leč od řádných se nikdy nezpěčuji. Jsem stále k vašim službám.
"Za plat," pravil Panurgos.
"To se rozumí," odvětil Rondibilis."
Poté Rondelet zavřel Třetí knihu a opíraje se oběma rukama o břicho, hleděl na mě s mírným zajiskřením v oku a pravil mi žertovným tónem:
"Nuže, Sioraku, co o tom soudíte? Ten Rondibilis, jsem to já?"
Po těch slovech jsem byl na krátký čas notně zaražený, jak si zajisté představíte, a tonul jsem v nejhlubších rozpacích, nemoha říci ne, nechtěje říci ano a přeje si být tisíce mil odtud. Naštěstí, jsa člověkem impulsivním, jak to byl vypozoroval můj osvícený protějšek, nemusil jsem tolik přemýšlet, a prve než jsem napočítal do pěti, měl jsem meč z pochvy ven.
"Aj, pane!" zvolal jsem, "jaká to zrada! Vy šidíte v kostkách! Odpovídáte na mou otázku otázkou!"
"Trefa!" zvolal Rondelet a smál se.
Fogacer se smál rovněž.
"Proboha, Fogacere, to pískle se dobře rve! Všiml jste si, jak odrazil můj meč a vyrazil svým?"
Načež stále se smíchem pokračoval:
"Jelikož jste toto kolo vyhrál, bystrý a rozmilý Sioraku, dám vám na vaši otázku správnou a upřímnou odpověď: tento Rondibilis se čtyřmi růžovými nobly nejsem já, nýbrž pokrytecký svatoušek a skrblík, jakých je tolik mezi lékaři, kteří si libují toliko ve zlatu a tváří se, že jím pohrdají. Ale u mne je tomu jinak, a abych byl lépe vypodobněn, bylo by třeba změnit slova, ježto Rabelais vkládá do Rondibilisových úst, a povědět:
‚Od chudých lidí nikdy nic neberu.
Leč od zámožných se nikdy nezpěčuji!'
Je to pravda, Fogacere?"
"Je to pravda, pane náš a učiteli," odvětil Fogacer nikoliv bez dojetí. "Léčíte zdarma nuzáky a chudý lid: jste v tom vzorem všem v našem povolání."
Uslyšev to, zrudl jsem, že jsem si mohl myslet opak a dát víru mistru Rabelaisovi, tomuto pak jsem trochu zazlíval, že tak lehkověrně očernil druha ze studií.
"Ale pohleďte," pravil kancléř, otvíraje znovu Třetí knihu, "zde je jiné místo z božského Rabelaise."
Aj, pomyslel jsem si, božský! Nazývá ho božským! Uvnitř svého šlechetného srdce mu tudíž odpustil . . .
"Místo, v němž mistr vkládá do Rondibilisových úst, co nyní budu číst. Běží tu o ženy a o jejich tělesnou přirozenost: Příroda jim vložila do těla na tajné a skryté místo živočicha, jehož není u mužů a z něhož mnohdy vyplývají jisté šťávy slané, dusičnaté, štiplavé, kousavé, škubané, trpce dráždivé, a jejich bodnutím a cuknutím (neboť tento úd je převelice čivní a notně citlivý) celé tělo jest u nich otřásáno, smysly uchváceny, všechny city vyhlazovány, všechno myšlení pomateno. Do té míry, že kdyby jim příroda nebyla orosila čelo trochou studu, viděli byste, kterak běhají jako potřeštěné za muži …"
"Aj, pane náš a učiteli!" zvolal jsem se smíchem, "rozumím vám! Zde Rondelet a Rondibilis jedno jsou a jeho ústy váš Rabelais ponechává vyjadřovat vaše myšlenky!"
"Nastojte, to je správně pochopeno!" pravil kancléř. "Nicméně co se tkne podstaty, co podle vás říká ta osoba?"
"Že obě pohlaví jsou v té věci stejná: že muž vlastní též uprostřed svého těla živočicha a že ten se svou šťávou stejně štiplavou a trpce dráždivou vyhledává velice rád toho druhého živočicha, o němž jste byl pověděl vy."
Slyše to, kancléř pozvedl paže ke stropu a zvolal: "Crede illi experto Roberto ."

A nato jsme s kancléřem a Fogacerem na sebe pohlíželi s tou nejupřímnější veselostí a smáli se z plna hrdla, až jsme se za břicha popadali.
"Aj, Sioraku!" pravil Rondelet. "Převelice se mi líbíte a převelice vás mám rád, protože jste právě takový syn čilý a pracovitý, jakého bych byl chtěl mít, abych potěšil a ozářil svůj pozdní věk. Žel, moje první choť je mrtvá. Mrtvá je taktéž dcera, kterou mi darovala a kterou jsem tak dobře provdal za dobrého doktora Salomona z Assasu. Co se tkne čtyř synů, jež jsem měl ze dvou manželství, Pán je jednoho po druhém povolal k sobě."
Po těchto slovech mu kulatá a dobrá hlava klesla na hruď, oči měl přimhouřené, rty trpce sevřené, tvář smutnou. Nemálo udiven tím, jak prudce přešel kancléř od smíchu k žalu, odmlčel jsem se a kradmo pohlédl na Fogacera, který vymrštil obočí do oblouku a vrhl na mě krátký pohled, jako by mi chtěl naznačit, že tato truchlá nálada nebude dlouho trvat. A vskutku, kancléř se napřímil ve velkém křesle, povzdechl, jako by si znovu pokládal na kulatá ramena těžké břímě života, a znenadání otevřel oči, opět živé, lesklé a bojovné.

26. Zkouška u kancléře Rondeleta II
"Sioraku, jelikož zde přede mnou skládáte jakousi malou zkoušku bez okázalosti a formálnosti, prve než budete zapsán na naši věhlasnou kolej, chci vám položit nesnadnou otázku: Je tomu dvacet let, Sioraku, druhý můj syn zesnul na stejnou podivnou a neznámou chorobu, která sklátila do hrobu jeho staršího bratra, i odeslal jsem ženu, dcery a služebnictvo na venkovské sídlo a zůstal sám s nebohým malým nebožtíkem, pitval jsem ho."
"Aj, pane!" zvolal jsem nadmíru dojat a rozrušen, vzpomínaje na otce, který po smrti Héličky rozřízl jí lebku, aby poznal neduh, na nějž zhynula. "Aj, pane, jakou odvážlivost jste musel mít!"
"Převelikou," odvětil Rondelet se slzami v očích. "A tím větší, když jsem pro poučení bázlivějších lékařů uveřejnil, což jsem byl učinil. Aj, Sioraku! Zvedl se tehdy proti mně in urbe et in orbe strašlivý povyk a zasypal mě hustě jako krupobití ze strany, kterou uhádnete, příval spisků a ohavných hanopisů, které dodnes ještě vycházejí a v nichž jsem vesměs častován co pohan, Turek, bezbožník …Nuže, Sioraku, co vy o tom soudíte? Učinil jsem špatně, učinil jsem dobře? Mluvte bez obavy, že mě urazíte, a ve vší upřímnosti srdce. Leč nespokojujte se toliko slovy ano či ne. Odůvodněte svoje názory a vyložte je po pořádku."
"Aj, pane kancléři!" zvolal jsem. "Všechno jsem zvážil. Učinil jste dobře, a to ze dvou důvodů. Primo: váš druhý syn zemřel na stejnou podivnou a neznámou chorobu jako první, i snažil jste se skrze pitvu rozpoznat příčinu nákazy, abyste před ní pokud možno uchránil i třetího syna."
"Žel," pravil na to Rondelet. "Nemohl jsem. Zemřel také."
"Ale vy jste se alespoň pokusil ho uchránit, snaže se poznat příčinu jeho nemoci. Secundo: tím, že jste zveřejnil pitvu, kterou jste vykonal v tajnosti svého příbytku, chtěl jste prokázat, že ať byla jakkoliv bolestná pro vaše city, byla nutná. Takto jste bojoval, ohrožen povážlivým nebezpečím a za cenu své lidské vážnosti, proti nesmyslným zápovědím papeženců."
"Výborně!" zvolal Rondelet. "Výborně promyšleno, zváženo, zdůvodněno! Fogacere, učiníme z tohoto périgordského druhorozence znamenitého lékaře."
"Věřím tomu," pravil Fogacer vážně.
"Ale pokračujme," pravil Rondelet a mnul si ruce. "Sioraku, ještě pár otázek: kdy a kým byl založen montpellierský anatomický amfiteátr?"
"V roce 1556, pane kancléři, a založil jste jej vy sám a doktoři Schyron, Saporta a Bocaud."
"Kdo z těchto doktorů lékařství náleží k reformovanému náboženství?"
"Všichni spolu s vámi."
"A můžete-li určit spojení mezi založením tohoto theatrum anatomicum a naší příslušností k novému náboženství?"
"Zajisté!" pravil jsem horlivě. ‚Jsouce uvyklí na svobodu svědomí tito doktoři se vysoko povznesli nad předsudky kněží a nad dočasné obecné mínění."
"Bene. Bene."
Po těch slovech si znovu promnul ruce, tak šťasten z mých správných odpovědí, jako bych byl jeho synem, a vskutku mě už tolik miloval. Moje city k němu byly shodné, tak velká byla jeho dobrotivost, moudrost a láska k lidem.
"Fogacere," pravil, "nemohu sám pít pro velice nepravidelnou činnost střev, leč nalejte, prosím vás, než budeme pokračovat, sklenici muškátu tomu mladému levitovi. A vy sám pijte také."
"Díky!" pravil Fogacer. "Je náramné teplo a mám nemalou žízeň."
Jako dlouhý a černý hmyz poskočil Fogacer na dlouhých nohách až ke stolu, který nepochybně dobře znal, naplnil dva poháry z láhve, jež tam stála, donesl mi ten můj a svůj pomalu, leč na jeden ráz vyprázdnil.
"To víno není nejhorší," pravil ochutnávaje ho na jazyku poté, kdy mu bylo zmizelo v hrdle.
Rondelet pravil s úsměvem a jakoby šťasten z potěšení, které jsme vychutnávali a o které on byl připraven:
"Můj zeť, doktor z Assasu, který má hrubě krásnou vinici u Frontignanu, mi ho daruje vždy dvě bečky ročně. Ale nalejte znovu, Fogacere, jen račte, nalejte znovu. Nesetrvávejte se suchým hrdlem a toliko se sladkým vzpomínáním na tento muškát …"
"Tisíceré díky," pravil Fogacer, nedávaje se prosit víc než třeba. A snažil se mě znovu uhostit, než odmítl jsem, chtěje si ponechat chladnou hlavu na zbytek své zkoušky. Fogacer se s pohárem v ruce vysoko zvedl a nadneseně pronesl:
"Ad maximam gloriam domini Assasii et venerandi cancellarii nostrae collegiae regis ."
"Amen," dodal Rondelet.
A Fogacer, rozkročen na nekonečných nohách, ponechal pomalu stékat ten vzácný samet do dlouhého chřtánu.
"Pane kancléři," pravil s jiskrou v oku, v níž možná nemalou úlohu hrálo víno, "jelikož shledávám, že jsem v tomto obydlí jediným představitelem - byť nehodným a malověrným - církve římské a katolické, rád bych připomněl dvěma

přítomným hugenotům, že náš Svatý otec Bonifác VIII. povolil od roku 1300 provozování pitvy některým lékařům v Římě a Bologni."
"Ab uno non disce omnes ," pravil Rondelet a mával rukou, jako by chtěl odehnat hejno much. "Nezáleží na laskavosti jednoho papeže, jestliže o dvě a půl století později na vás nadále útočí mračno kněží …Sioraku, dobře jste se osvěžil? Chcete pokračovat?"
"Jsem k službám, pane kancléři."
"Fogacere," otázal se Rondelet, "dal jste našemu milému Siorakovi svoje poznámky k mé knize Methodus ?"
"Arci, a jakkoliv je zde teprve nedlouho, už velice pilně prostudoval vaši práci De morbo italico."
"Pro smilování!" smál se Rondelet, "ten hezký mládenec je obezřetný a myslí na nebezpečenství, která podstupuje, rozsévaje sémě na vše strany! No tak, Sioraku, prosím vás, nemračte se! Nikterak vás nekárám. Bylo to míněno co drobné otcovské žertování."
"Věru to tak nahlížím, pane náš a učiteli."
"Nu pokračujme a pohleďme, k jakému užitku vám bylo studium mého De morbo italico. Sioraku, je-li pak italská nemoc neduhem chladným a suchým?"
"Není, pane kancléři. To je nejvážnější omyl učeného Montana. Italská nemoc je naopak neduh teplý a vlhký."
"Bene, bene. A béře svůj původ, jak to tvrdí mnozí doktoři medicíny, v konjunkci Saturna s Marsem a Venuší?"
"Nikoliv. To je fantazie astrologická, nesmyslná a neodůvodněná."
"Získává se nemoc vydechováním?"
"Nikoliv. Získává se pohlavním stykem. Nakažený nakazí druhého toliko jakousi tekutinou vytékající z něho do některé části těla toho druhého. Ovšem nemoc se získává též skrze nakažené prádlo."
"Jak se nemoc pozná?"
"Když po koitu vystoupí na pohlavním údu, na čele a na hlavě vřed, pustiny a puchýřky."
"Jak se včas ochránit před italskou nemocí, máme-li podezření, že jsme se stýkali s nakaženou osobou?"
"Použijeme projímadlo a dáme si pustit žilou."
„Jaká je zásada léčení nemoci?"
"Nemoc pocházející z naplnění bude léčena primo vyprázdněním: klystýrem, projímadlem a pouštěním žilou."
Tu jsem koutkem oka zpozoroval, že Fogacer vymrštil obočí do oblouku a zašklebil se, jako by o těchto lécích hrubě pochyboval.
"Secundo?"
"Sluší se přikládat na vřed sublimát a rtuť a brát také pilulky z aloe, jelikož aloe léčí nemoc vysoušením."
"Má-li se používat mastí?"
"Ano, ctihodný mistře. Neboť takto nemoc vychází kožními póry, rozumím tím póry naší lidské kůže. Také třeba přihotovit řečené masti tak, aby byly změkčující, zřeďující a táhnoucí."
"Jak se přihotovují tyto masti?"
"Z vepřového sádla a rtuti."
"Ovšem magister Sanche," namítl Fogacer, "při své přípravě nahrazuje vepřové sádlo sádlem slepičím."
"Je neméně dobré a vhodné," pravil Rondelet s úsměvem, "a zajisté příjemnější našemu osvícenému apatykáři. Pokračujme. Nastane-li od italské nemoci velké bolení hlavy, jaký lék je třeba?"
"Pít dryákový nápoj."
"Co činit, jsou-li vředy velké a hnilobné?"
"Sluší se užívat sublimátu, jelikož nemálo vyleptá vše, co hnije."
"Jaké léčení třeba poskytovat nemocným, kteří nemohou zůstat doma, neboť jsou přinuceni svými záležitostmi cestovat koňmo?"
"Dávat jim rtuťové pilulky řečené Rudovousovy."
"To je div!" Rondelet roztahoval krátké paže od soudku svého těla. "Všechno obsáhl, dobře obsáhl, a za pár dnů! Pane bakaláři Fogacere, pokud vás o svatém Lukáši pan ze Sioraku uspokojí stran znalostí logiky a filozofie, bude se slušet, abyste ho zapsal na naši královskou kolej. Dignus est intrare ."
"Aj, pane kancléři!" zvolal jsem, červenaje se blahem ke kořínkům vlasů, "jakými díky jsem vám povinován!"
"Nejste mi povinován ničím. Promluvilo jediné vaše nadání. Náš pane žáku," dal mi poprvé tento titul, nad nímž mi srdce poskočilo, "zdalipak jste pomyslel vybrat si otce mezi čtyřmi královskými profesory?"
"Pane kancléři," pravil jsem, zapomínaje v okamžení vřelé radosti na Fogacerovy rady, "nemohu vás požádat, abyste jím byl vy po dobu mých studií?"
"To není možné, Sioraku," pravil Rondelet, tvář měl náhle převelice smutnou a vážně na mě pohlížel. „Jsem starý a nevalného zdraví, břicho mě zlobí, ustavičně mě trápí pomalá horkost, ztrácím síly a jsem takřka na samém konci nitě, kterou mi předou Parky."
"A přesto," zvolal Fogacer a jevil hněv, "zítra odjíždíte do Bordeaux! Pane náš a učiteli, to je šílenství! Říkal jsem vám to stokráte!"
"Nu tak, nehubujte, Fogacere," opáčil Rondelet. "Moji švagři mě nesmírně potřebují."
"A vy nepotřebujete nic?"
"Aj, Fogacere! Zemřít zde nebo jinde …Kdybych byl pánem svého osudu, nepozvedl bych malíček, abych prodloužil o rok svůj život. Krutě jsem trpěl v osobním životě, jsa skličován mnohými smutky více, než je tvář viselce ohlodávána ptačími zobáky. Smrt mi vyrvala příliš mnoho mých nejbližších a zaživa mi osekala údy, zbavivši mě mých krásných dětí. A nesním dnes už o ničem jiném, než že se s nimi shledám v nebi, pokud mě tam Pán ve svém milosrdenství vpustí. Na této zemi žil jsem dosti."

Fogacer v této chvíli mlčel, maje soudím hrdlo jako já stažené při těchto truchlivých slovech. Ale Rondelet, pozoruje náš zmatek, vzápětí se na nás usmál, a když byl dodal svému zraku znovu lesk a veselí, pravil mi:
"Sioraku, vezměte si za otce doktora Saportu. Snášet Saportu a jeho nálady je nepříliš snesitelné (zasmál se při tomto žertování), je však dobrým lékařem, přesným a pozorným při konání povinností."
"Pane kancléři," pravil jsem, "učiním, jak jste pověděl."
Poté, jsa možná trochu zmožen touto rozmluvou, kterou si byl uprostřed starostí s odjezdem do Bordeaux sám vyžádal, Rondelet se nikoliv bez námahy zvedl a dovolil nám, abychom odešli, když nás byl předtím jednoho po druhém láskyplně objal.
"Sioraku," položil mi obě ruce na ramena, "slyšte dobře toto: při vykonávání lékařského povolání nesmíte zapomínat na studium. Studujte celý život. Vyryjte si slovo studovat do mozku zlatým písátkem! Toliko za cenu neustálého a neúnavného úsilí přemůžeme postupně všechny nemoce, které nás zabíjejí a tak krutě olupují o naše nejbližší. Nicméně při tomto konání netřeba přehánět. Nepracujte tolik, aby z vás byl blouznivec a pomatenec. Jste člověk a člověkem zůstanete, budete-li cvičit všechny své schopnosti rovnoměrně, rozumím tím všecky: duševní, tělesné i milostné. Ale u těchto posledních," dodal s líbezným úsměvem, "vám nemusím připomínat, kterak jich užívat. Vale, mi fili ."
Ještě jednou mě objal a propustil.

27. Espoumel
"Sioraku," oslovil mě Fogacer s tváří zachmuřenou a s obočím do oblouku, když jsme kráčeli opět ulicí Na konci světa vtom otupujícím vedru, "Sioraku, rozjímejte podle tohoto příkladu: oblíbíte-li si nějakou dívku, neberte si ji za ženu! Zemře vaší vinou při porodu, a vaše děti v mladém věku. Magister Sanche, byť tak veliký apatykář, ztratil navzdory svému řepíčku dvě ženy a z deseti dětí, které mu darovaly, toliko čtyři zůstaly naživu. Co se tkne Rondeleta, z jeho sedmi dětí už pět nežije. Toto je pohříchu na této zemi společná sudba našeho žalostného rodu: kdokoliv se ožení, dává smrti mnohá rukojmí. Sioraku, sbohem. Vidím věru, že je marné, abych vám kázal. Milujete příliš slabé pohlaví, a láskou příliš něžnou. Budete mnoho trpět."
Řka to, zprudka se obrátil a odešel, poskakuje na dlouhých nohách po rozbitém dláždění a ponechávaje mě u hlubokém údivu nad tímto rozmarem. Neboť je snad třeba žít jako mnich, jelikož žena je křehká, a nemít syny nebo dcery, protože umírají tak často v rozkvětu mládí? Zemřeme všichni a smrti jsme od dětských škorniček zasvěceni a zaslíbeni tolik, že mnozí lidé těchto smutků ani nedbají. Slyšel jsem pana Montaigne už dávno po časech, kdy jsem byl žákem, řekl mi jednou ve své knihovně: "Ztratil jsem dvě nebo tři děti v kojeneckém věku, pociťoval jsem lítost, nikoli však mrzení."
Že urozený pan Montaigne nevěděl ani počet svých zesnulých dětí, to mě věru udivilo. A že se bez "mrzení" dovídal o jejich odchodu na nebesa, mi připomnělo opačný případ - hořký pláč kancléře Rondeleta nad třemi syny, tak rychle a tak časně zesnulými. Nehodlám zde činit srovnání. Montaigne byl filozof a pročež více či méně odvrácen od věcí lidských. Kdyby jím byl Rondelet, nebyl by si vybral tento věčný a nešťastný boj proti smrti, boj, který je posláním lékaře a myslím i jeho ctí.
Vraceje se k Fogacerově výtce, opět jsem ji shledával nadmíru podivnou, a byl bych toto přemýšlení rozváděl dále, kdyby se mi byl po boku neobjevil Miroul, jako by se náhle vynořil ze země.
„Jakže, Miroule! Jsi to vskutku ty? Copak, že se v tuto hodinu potloukáš po ulici Espazerie?"
"Pane," pravil, aniž otočil hlavu, "vstupte do nejbližšího krámu: musím s vámi mluvit, aniž bych byl slyšen a spatřen."
Učinil jsem, jak byl pravil, a ocitl jsem se v rozlehlé boudě, kde se prodávaly nože, meče a dýky. Za pultem obsluhovali zákazníky dva příručí a oba byli zaměstnáni kupujícími, za nimiž čekali další, tak byl tento obchod, žel, v těchto zvichřených časech výnosný. Postavil jsem se dozadu a Miroul za mne.
"Pane," pravil potichu, "byl jste sledován jakýmsi odrancem hrubého a krvelačného vzezření od apatyky až k ulici Na konci světa. Tam na vás po celý čas, co jste byl na návštěvě, čekal skryt v jednom výklenku. Když jste vyšel, sledoval vás až sem. Pane, zde vezměte svůj mečík zabalený v plášti. Uchopte ho, aniž ho ukážete."

"Výborně," pravil jsem a uchopil meč skrze látku. "Cítím se méně nahý. Miroule, dej mi radu," pokračoval jsem hledě na něj přes rameno: "Mám odkrýt toho muže ihned?"
"Nikoliv, pane. V této ulici je příliš mnoho lidí. Mohl by využít tlačenice a utéci."
Nyní na mě hleděl zase on, hnědé oko měl veselé, kdežto modré zůstalo chladné, i pravil:
"Odkryjte toho odrance v uličce. Je opuštěná. Budu za vámi s dýkou v ruce. A tak až se k němu otočíte tváří, nebude moci utéct, a my ho zajmeme, ať mrtvého či živého."
"Živého, Miroule, živého! Chci vědět, kdo ho posílá!"
Miroul odešel a já vyšel také, svíraje pod levou paží zabalený meč; tvářil jsem se, že okouním, hleděl jsem vzhůru jako zmámený a zevloval jsem. Současně však jsem se nepřestával rozhlížet po davu lidí - a byl jsem přesvědčen, že v něm vidím svého pronásledovatele, a zvláštní věc, že ho i znám, jakkoliv bych byl nedovedl říci, kde a kdy jsem ho viděl.
Šel jsem k jehlářství, k němuž jsem hodlal dorazit nikoli ulicí du Bayle a podle kostela svatého Firmina, leč, jak mi to byl doporučil Miroul, uličkou, do níž vedl druhý východ z krámu, křivolakou a kromobyčej úzkou, které se přezdívalo Nateklý zadek z té příčiny, jak říkala Tomassina, že se tam nemohla pootočit nosítka, aniž některý sluha narazil zadnicí do zdi.
Čím více jsem se blížil k cíli, tím byli chodci vzácnější, až jsem se nakonec ocitl sám, pláštík s mečem jsem držel pod paží a pravici na rukojeti meče, napínaje sluch a špičatě uši za sebe, ale slyšel jsem toliko šustění, byl asi můj odranec obutý v lýčených střevících.
Byl jsem tak velice napjatý, že jsem se v tom slunci potil, jako by mě polévali, poté jsem došel do uličky Nateklý zadek a tam jsem v zatáčce otočil hlavu zpátky, a právě sdostatek, abych koutkem oka spatřil toho muže, který byl toliko pár

sáhů ode mne. Nevím, zda mě tehdy obloudila moje představivost, avšak ucítil jsem nebo se domníval, že cítím, jak se na mě chystá vrhnout, i postavil jsem se k němu táhle tváří v tvář a mocným hlasem a se zachmuřenou lící jsem zvolal:
"Stůj, darebo! Pročpak mě sleduješ od mého obydlí až sem?"
Odranec rychle zpomalil, pak se zastavil deset kroků ode mne a hleděl na mě malýma černýma očkama, spíše prostoduchýma než zlýma. Načež nadmíru zdvořile smekl špičatou čapku, která mu zakrývala zaprášené vlasy, a pravil:
"Pane, račte dovolit, dostal jsem přikázání vás zhubit."
"Hromské dílo!" zvolal jsem převelice udiven, že mám co činit s tak zdvořilým vrahem, "a čím?"
"Tímto, pane," pravil odranec a vytáhl náhle z hadrů pořádný lovecký nůž.
"A co si myslíš o tomhle?" pravil jsem a vytasil meč z pochvy. "Nezasáhnu s ním dále než ty?"
"Nikoliv," pravil muž, "račte prominout, meč vám nikterak neposlouží. Neužívám nože v boji zblízka. Já ho vrhám. Prve než uděláte krok, budete ho mít v těle."
To řka uchopil nůž za špičku, jako by ho chtěl rozkmitat. A nezatajuji, že mě v tom okamžení zalil pot od hlavy k patám, než přesto mi zděšení neochromilo jazyk.
"Holomku," pravil jsem, "vrhneš-li nůž, nebudeš ho mít už v ruce. A můj sluha Miroul, který stojí za tebou, ti vrazí do zad dýku."
V té věci jsem lhal, neboť po Miroulovi nebylo ani památky, byť jsem ho zoufale hledal očima. Nicméně jak jsem vyslovil sluhovo jméno, můj vrah nastražil uši, zvedl obočí, a aniž se otočil, aby se ujistil, že říkám pravdu, promluvil:
"Miroul, není-li to ten dareba, co má jedno oko modré a druhé hnědé?"
"To je on."
"Aj, pane!" zvolal muž. "Já si to věru myslel! Já ho znám. A vás také! Vy jste ten urozenec, co mě v Corbiérách ranil, jal a nakonec zachránil od oprátky."
"Espoumel!" zvolal jsem s nekonečnou úlevou. „Jsi-li to ty? A co tu činíš?"
"Pane," pravil Espoumel a zastrkávaje tesák do svých hadrů hovořil, zdálo se mi, s jakousi pýchou, "já vás nezabiju: čest mi to zapovídá."
V té chvíli mu za zády přiklusal Miroul, celý zpocený a udýchaný a s dýkou v ruce.
"Aj, pane můj!" zvolal, "Bohu díky! Jste celý! Musel jsem přivést k rozumu jednoho mizerného lokaje, který se chtěl se mnou pustit do šarvátky, že jsem do něho ve spěchu vrazil."
"Zastrč dýku do pouzdra, Miroule!" pravil jsem dobromyslně a sám jsem schoval meč do pochvy. "Tenhle mordýř je náš přítel. Nazývá se Espoumel."
Po těch slovech Miroul vyvalil dvoubarevné oči. Ale neponechal jsem mu čas, aby se divil více než třeba. Uchopiv lapku z Corbiéres za paži, odvedl jsem ho do kuchyně jehlářství, abych mu dopřál občerstvení, a Azais mu podala stejně jako Miroulovi a mně velký pohár vína, prve než odešla na mé přání pro Tomassinu, kterou jsem chtěl mít u sebe při našem rozmlouvání. A dobře jsem učinil, neboť bez ní bych byl ničemu nemohl přijít na kloub.
Espoumel, který byl notně zarostlý, dlouhý a hubený jako velký pátek, měl hubu a pozornost toliko pro víno, které pil po malých doušcích, aniž se vůbec divil, že ho jeho oběť hostí. Já pak, jakkoliv hrubě znepokojený tímto podivným dobrodružstvím, sledoval jsem pohledem Azais, když vycházela z kuchyně, shledávaje nemalou libost nad tím, jak se vlní, útlá jako had, snědá, čilá a svěží co broskev; vnady měla nepříliš velké, leč neustále se jí pohupovaly, slibujíce mnohé. Nicméně připomenuv si hospodu U dvou andělů v Toulouse a nesnáze s hospodskou kvůli Frantině, nepochyboval jsem, že bych měl stejné potíže s Tomassinou, kdyby se mi oči na pokojské vystřídaly s rukama. Všiml jsem si, že též Miroulův modrohnědý pohled sleduje stejný směr co já a že se mu nikoliv bez jisté žádostivosti a labužnictví lepí na dveře, kudy se měla Azais vrátit, i rozhodl jsem se, že by bylo málo vhodné pro pána, aby upíral příděl krmě sluhovi. A že je lepší slepice dnes než vejce zítra a že kdybych chtěl obé, hrozilo by mi, že přijdu o všechno. Načež jsem se bez meškání rozhodl, že tomu roztomilému kuřátku touhy zakroutím krkem, prve než se to hloupé holátko stačí opeřit.
Azais se vrátila a byla pak naráz zastíněna, když se objevila její krásná paní s hustými vlasy rozpuštěnými po ramena, ještě růžová po siestě a s nezašněrovaným živůtkem, který odhaloval víc než polovinu krásných prsů. Vyprávěl jsem jí, co se přihodilo, a ta zpráva jí vehnala krev do tváří, jak jsem pozoroval, i obrátil jsem se k Espoumelovi a pravil mu:
"Espoumele, už ses nyní osvěžil, i chceš mi tedy povědět, kdo ti dal přikázání mě zabít a proč?"
"Proč," pravil Espoumel, otíraje si ústa hřbetem ruky, "to nevím. Ale toho lumpa, který si mě zjednal, dobře znám. Neboť nazítří po onom dnu, kdy jste mě jal, jsem s ním uprchl z Corbiéres, obávali jsme se oba hněvu našeho hejtmana, kterého jsme trochu obrali."
„Jakže! Vlci mezi sebou! A co činíte v Montpellieru, vy dvě neviňátka!"
"Můj druh tu zná jakousi nevěstku, i domníval se, že se od ní naděje nějaké pomoci. Ale ona děvka ho odehnala od svého prahu a můj druh, nemaje ani vindru, minulý pátek zmordoval jednoho podomního kupce, který vycházel z bran, a oloupil ho."
"To je ohavnost."
"Veliká a hříšná," odvětil Espoumel, pokyvuje hlavou nad vínem. "Tím větší, že jeho míšek byl tak hubený a tak rychle vypitý. Škoda je zabíjet pro tak málo."
"Můj žákovský váček není tučnější! Proč jsem přišel na řadu já, Espoumele?"
"Nevím, pane, nic krom toho, co mi přísahal můj druh - že prý z vaší záhuby vzejde pro nás dva nemalý užitek."
"Jaký užitek?"
"Na mou věčnou spásu, nemám povědomí," pravil Espoumel, pokládaje obě ruce na stůl a upíraje černá očka na láhev vína.
A nebyl bych mohl z něho vytáhnout už nic více, kdyby nebyla vstoupila na kolbiště se spuštěným hledím a

napřaženým kopím Tomassina.
"Espoumeli, řekni jméno toho svého druha."
"Dono, říci to nemohu."
"Ba můžeš, Espoumeli, ba můžeš. Přeješ si ještě toho vína?"
"K vašim službám, dono."
"K tvým službám, Espoumeli."
A řkouc to, naplnila vínem velký pohár, leč přidržela jej u sebe.
„Jméno, Espoumeli?"
"Dono, říci to nemohu."
"Espoumeli, máš hlad?"
"Hlad, dono? To si myslím, že mám hlad! Snědl bych ten pohár, až ho vypiji, jen kdybyste mi ho dala."
"Dám ti ho, s tím počítej, a také krásného kapouna, včera upečeného, mám ho ve spíži. Chceš ho?"
"Zdali chci!" odvětil Espoumel, sliny mu stékaly z pusy a oči upíral na pohár.
"Jméno, Espoumeli?"
"Zubatec."
"Aj!" zvolala Tomassina. "Zubatec! Je to věru tak, jak jsem si myslela. Azaido, přines toho kapouna a dej ho našemu příteli. Je to tedy Zubatec …"
"Zubatec," dotázal jsem se, "to je jeho jméno?"
"Jeho pravé jméno nikdo nezná, ba ani on ne. Než ten odranec má vskutku zuby nadmíru krásné a nadmíru dobré, aby schroupal všechno, cožkoli se chroupe. Znám ho, Petře. Když jsem přišla do tohoto města ze cévenneských hor, takřka ubitá chudobou a hubená jako nit v jehle, Zubatec mi sloužil co pasák a udržoval mě v mé hříšnosti. Byl se mnou dva roky a já ho zajisté milovala. Byl však popudlivec, pijan, surovec a měl rád toliko můj majetek. I vyhnala jsem ho, jakmile jsem poznala Cossolata, z něhož on měl strach veliký velmi, protože zde páchal loupeže a mordýřstva. Zubatec se tehdy před osmi lety uchýlil do corbiéreských hor a ve čtvrtek se znenadání objevil zde. Espoumeli, já jsem ona děvka, z níž chtěl ten lump mámit pomoc a která ho odehnala od svého prahu."
"Dono," namítl Espoumel s plnými ústy. "Jsem zdvořilý a počestný. Nenazval jsem vás já děvkou."
"Na tom mi nesejde," odvětila Tomassina a zavrtěla oblými rameny. "Jsem, co jsem. A nehanbím se, že jsem. Krom toho majíc nyní z čeho žít, neprodávám už svoje tělo. Dávám je. A svou lásku k tomu," dodala a darovala mi převelice něžný pohled.
"Tisíceré díky, přemilená Tomassino." Zvedl jsem se ze stoličky a šel ji políbit na karmínové rty. "Jsem ti nekonečně vděčný za tvoji krásnou lásku. Miluji tě taktéž."
"Aj, roztomilý lháři," pravila, vracejíc mi deset pus za jedinou, a pročesávala mi vlasy hebkými prsty. „Jsi milý a zdvořilý jako v tom svém Périgordsku! Nevěřím ti! Nicméně však nepatříš k těm nezdvořákům, kteří močí do studny poté, co se z ní byli napili!"
Na ta slova se Miroulovo hnědé oko zajiskřilo, kdežto modré zůstalo chladné.
"Madame," pravila Azais, která byla se svou paní v tak přátelských svazcích, jak jsem to nikdy u nijaké služebné neviděl, "to všechno je věru jasné, ale nijak to nevysvětluje, proč chtěl Zubatec poslat našeho urozeného pána na onen svět."
"Ó ano!" odvětila Tomassina. "Znám toho lumpa! Spatřoval v panu Siorakovi soka a domníval se, že až bude sok zhuben, zmocní se mne i mých peněz."
Poté všechno už bylo konečně jasné, zmlkli jsme a Azais, posadivši se s šibalskou tváří na stůl, kývala nožkama, což mi přivábilo zrak, než v okamžení jsem jej obrátil na pravou cestu, protože jsem toho ptáčka zabil, jak už bylo praveno, ledva vylezl ze skořápky. Nicméně Miroul, jak jsem viděl, strkal hlavu do té hezké pasti. I potěšil jsem se, vida nemalou prospěšnost v tom, nalézá-li sluha pastvu na místech, kam si chodí na žír páni. Mám-li si alespoň troufnout mluvit o žíru, jde-li o paní Gertrudu z Luku, která v tomto okamžení živí nad našimi hlavami nebeskou ambrózií milovaného Samsona. Aj, bratře! pomyslel jsem si, oddávej se svým radovánkám bez obav a bez starostí! Jak se můžeš domnívat, že náš božský Pán, který tak štědře hýří v přírodě zrny i květy, by nás chtěl skoupě obírat o radosti tak krátké v našem životě tak nedlouhém.
Avšak Tomassina, ukazujíc zrakem na loupežníka z Corbiéres, vytrhla mě ze snění.
"Espoumeli," pohlížel jsem naň, zatímco hltavě dojídal pečeného kapouna a z koutků úst mu kapala mastnota, "chtěl jsi mě zhubit venku a zhubit i ve městě …Dvakráte, to je příliš! Co mám s tebou učinit?"
"Oběsit mě," pravil Espoumel, srkaje zamyšleně pomalými doušky víno. "Málo platné, budu se s tím muset smířit. Tak dlouho se oprátce směješ, až do ní vlezeš. A Bůh má s tebou slitování. To chudoba mě v mých corbiéreských horách zahnala k lupičství a mordýřství. Být holkou, prodával bych tělo. Jsa kluk, naučil jsem se používat nože. Kéž mi Pán Ježíš odpustí, a já zemřu spokojeně."
"Espoumeli, ještě spokojeněji bys mohl žít. Povíš-li mi, kde nalézt Zubatce, vyžádám si pro tebe od krále milost."
"Vy byste to učinil, pane?" vyvalil malá černá očka a nadzvedl se na stoličce.
"Dozajista."
"To tedy stojí za rozmyšlení," pravil a znovu si sedl.

28. Normandská klisna

"Pane," řekl mi o týden později Espoumel v žalářní kobce, "má čest by mi nikdy neprominula, že jsem prozradil hejtmanovi Cossolatovi Zubatcovu skrýš, nebýt toho, že se ten darebák tři dny předtím pokusil mě zhubit."

"Zhubit tě? A proč?"
"Aby mě oloupil."
A Espoumel mi vypověděl, že tenkráte skrýval v opasku malé jmění čtyřiceti soldů, které byl hříšně, leč nikoliv bez nesnází nabyl tím, že ukradl a poté prodal flassadu - toto jméno se dává v Montpellieru,dobré vlněné pokrývce.
"Zubatec," pokračoval, "nevrhá nůž jako já. Bodá nataženou rukou. A ráno za svítání, když jsem spal u opěrného sloupu kostela svatého Firmina, viděl jsem, jak se ke mně v jitřním šeru plíží při zemi s nožem v ruce.
‚Kamaráde,' křičel jsem, ‚kam jdeš?'
‚Jen se vymočit,' pravil a vztyčil se.
‚Kamarád, který vstane časně, močí, kde se mu zachce. Jdi dále, kamaráde, jdi kus dále. Náměstí je široké a já jsem ve spaní lechtivý!' "
Když mi to byl Espoumel pověděl, pohlédl na mě černýma očkama, prostoduchýma a přihlouplýma, a pokyvoval hlavou, dodávaje tím důraz svým slovům; poté strojil řeč dále:
"Urozený pane, slyšte dobře, co vám povím: Zubatec byl člověk nevalného svědomí."
"To si myslím," pravil jsem.
Ale abych se vrátil k tomu, co se sběhlo: Zubatec čekal v krčmě U zlatého kříže na příznivou zprávu o mém zmordování a nad džbánkem cenil své velké zuby vstříc radovánkám, které si od toho sliboval, když se místo Espoumela objevil Cossolat.
Zvíře překvapené v doupěti se chtělo zuby nehty bránit a se zlou se potázalo, neboť Cossolat, hrubě rozhněvaný, že se mu staví na odpor, mu jediným máchnutím meče rozťal hlavu až k čelisti.
Tento čin se zvětšoval od úst k ústům a nakonec se v Montpellieru říkalo, že Cossolat rozsekl toho odrance až k pohlaví. Ta legenda je krásná, nicméně mohu dosvědčit, že je klamná. Fogacer si vyžádal tělo pro anatomický amfiteátr, prve než mu kat odsekal údy, i měl jsem možnost si je prohlédnout a tvrdím, že jediné lebka byla rozťata ve dví.
Nebyl jsem nikterak zarmoucen z tohoto rozuzlení, neboť jsem nemusel mít to potěšení vystupovat při přelíčení s tím odrancem, a Cossolat si zase nepřál, aby v něm vystupoval Espoumel, chtěje ho držet v chládku, tím chci říci zavřeného v šeru městské šatlavy alespoň po všechen čas potřebný k tomu, aby z něho vytáhl jména míst, kde corbiéreští lapkové měli své skrýše a svá doupata.
Což se stalo nikoliv právem útrpným, nýbrž domluvou, protože Cossolat slíbil našemu muži jménem pana z Joyeuse milost od krále. Já pak, jat jakousi náklonností k tomuto počestnému darebákovi, jemuž jsem děkoval za svůj život, tak jako on děkoval mně za svůj, navštěvoval jsem ho dvakráte v týdnu v jeho kobce a nosil mu pokrmy i víno: z těchto návštěv vzešel pro mě ostatně dosti významný prospěch, jak o tom povím dále.
Pan z Joyeuse měl všecky pohnutky k spokojenosti s našimi službami, neboť když si dal dohromady, co Espoumel pověděl hejtmanovi lučištníků a co svěřil mně, dověděl se z toho dostatek o úkrytech a lupičských spádech corbiéreských lapků, i mohl proti nim vyslat výpravu, která je zhubila, čímž zajistil alespoň na čas bezpečnost na cestě z Carcassonnu do Narbonnu a vrátil klid a blahobyt svému baronství Arques.
Ještě než došlo k tomuto krásnému výsledku, Caudebec a jeho římští poutníci, dobře odpočatí a nacpaní po šesti dnech poctivé žranice, se rozhodli odejít od Tří králů do města papežova, avšak Cossolat musel nejdříve rozhodnout mezi hospodskou a baronem, který, jak jsem to byl pozoroval na každé zastávce, nerad otvíral svůj váček, jsa větší skrblík a lakomec než kterýkoli Normanďan z Normandie.
Přivolil jsem, že posloužím co tlumočník v této ostré vádě, a byla věru dlouhá a obtížná, vážky spravedlnosti byly poněkud vychýleny, neboť Cossolat málo miloval barona, který se mu odvážil protivit v jeho vlastním městě, a na oplátku nadmíru miloval hostinskou, která se v životě vezdejším tak ráda podřizovala jeho úřadu.
Když bylo posléze vše rozhodnuto, šel jsem vyhledat Samsona a paní Gertrudu z Luku, kteří v ústraní své komůrky v jehlářství nemohli vydržet žalem při pomyšlení, že musí opustit těch několik čtverečních stop, ježto po šest dnů a šest nocí skrývaly jejich neslýchané štěstí.
Nalezl jsem je už s očima suchýma, byli však bledí, zničení, otupělí, ponoření v hluboké mlčení, a nedokázali už nic než se držet za ruce a hledět na sebe s láskou a ohromením, očekávajíce každým okamžením nůž, který se jim zaživa zařízne do těla i do duše. Byl jsem to pohříchu já, kdo musel rozhodnout, hodina odjezdu Římanů už odbila, a byl jsem sám strašlivě zkrušen jejich nezměrným utrpením a jejich zoufalým objímáním a nakonec i útěkem milovaného Samsona, který byl nejprve v návalu zbožnění zlíbal svou dámu od hlavy k patám, pak se vyřítil jako šílený z jizby a (podle slov Miroulových) strčil do Tomassiny a Azaidy, aniž je byl viděl, běžel bez zastávky a s tváří divou až do apatyky.
Miroul na moje příkaz utíkal za ním, ale nedostal se do jeho bytu, protože se nebohý bratr ihned zavřel na závoru a naříkal na lůžku, až srdce pukalo. To vida Miroul, přešel do mé jizby, od níž byl Samson oddělen toliko přepážkou ze dřeva a lepenice, sedl si k ní a brnkaje na violu, zazpíval ukolébavku naší Barberiny, aby svého pána utěšil.
Já bych byl též rád unikl zoufalství paní Gertrudy, leč nemohl jsem, neboť se mi po Samsonově odchodu s velkým nářkem vrhla do náručí a opírajíc se bledou a sličnou tváří o mé rameno, pravila mi hlasem tak žalostným, že se mi v okamžení sevřelo hrdlo:
"Aj, pane! Aj, bratře můj! Aj, pro smilování, neopouštějte mě v tuto chvíli, nechť neztrácím z něho všechno naráz! Nechť si vás ještě na minutu podržím, vás, který k němu patříte, tak jako k němu patřím já, neboť mi není tajno, s jak nesmírnou láskou bdíte nad mým krásným andělem a urovnáváte jeho pozemské cesty! Vždyť můj Samson ve své nebeské prostotě neopomine všechno mi povědět a já znám jeho trápení, kdykoli si vzpomene na svůj veliký hřích, a také jak je rozptylujete. Kéž se vám za vaši péči odvděčí nebesa, troufám-li si je zde připomenout! Neučiní-li to ona, učiním to já, ubohá hříšnice, ale lze vůbec hřešit, když tolik miluji a chtěla bych věnovat všechno, svoje srdce i svoje tělo i svoje statky?"
"Aj, madame," odvětil jsem, "pro smilování, nemluvme o tom více než třeba. Svěřme se do rukou božích. Bůh je dobrý.

A jak by se jeho dobrota mohla srovnávat s krutými tresty; jimiž se nám tady dole hrozí za naše krátké okamžiky štěstí?"
"Petře," pravila klidnějším hlasem, "jak bych byla ráda, abyste mě o tom přesvědčil, jako o tom přesvědčujete Samsona! Leč až odjedu z Montpellieru, pane; vy, který máte nad Samsonem tolik moci, nebudete ho přemlouvat v zájmu jeho zdraví, aby přenesl svoje vzdechy k nohám nějaké holky, jež, třebas mladší než já (jakkoliv zajisté nemám věk, abych byla Samsonovou matkou), by se mi určitě nevyrovnala? Cožpak jsem nepozorovala ty něžné pohledy, jimiž ho zaplavuje ta malá zmije Azais pokaždé, kdykoliv naň popatří?"
"Azais, madame! Proč právě Azais! Všechny ženy, které stvořil Bůh, by si lehly Samsonovi k nohám, kdyby k tomu přivolil! Ale on miluje a bude vždycky milovat toliko vás, to vám zde slavnostně přísahám. A já pak budu bdít nad jeho věrností, jako bych bděl nad věrností svou, kdybych měl to nesmírné štěstí být vámi milován."
"Aj, pane!" zvolala a opět se ke mně úzce přivinula, pokrývajíc mi tvář polibky, které v tom jejím nesmírném zmatku nebyly možná tak naprosto nevinné. "Pane, snímáte mi ze srdce obrovské břímě! Já vás miluji jako bratra a mnohem více," upřela na mě pohled, který mi proklál srdce. "Bděte, snažně vás prosím, nad mým vřele milovaným Samsonem, a neučiní-li to sám, neboť mi řekl, že není sdostatek mocen pera, napište mi do Říma, co dělá a jak se mu daří, budu vám za to nekonečně vděčná!"
A po slibu, který jsem jí složil, políbila mě znovu s takovou něhou a s takovou vřelostí, že když konečně odešla, usedl jsem na stoličku a proléval hojné slzy.
"Cože?" zvolala Tomassina vstupujíc, "ty také pláčeš? Ta normandská klisna přeměnila moje krásné périgordské bratry ve fontány! Petře, ty ses také lapil do jejích tenat?"
"Nevím …"
"Nebo snad ona do tvých …Vlna, která přelévá skalisko, může, jsouc hnána větrem, přelít i další. Petře, ženy jsou jako vichry a bouře: nikdo je nemůže uhodnout dopředu.
Jelikož jsem s tváří zarmoucenou a se zrakem upřeným k zemi mlčel, Tomassina s úsměvem pokračovala:
"Zřím, že jsi nemálo zkrušen. Jsi však lékař, Petře Sioraku, a nevíš, že duši lze vyléčit skrze tělo? Pojď, Petře, přivol, abych tě ošetřila!" A rozvazovala si přitom živůtek pohybem, který mi připomněl Barberinu. Byla to pro mě nejúčinnější léčba, kterak se vyhojit ze stesku.
A zajisté ze všech léků, jež opomněl náš učitel Rondelet ve svém díle Methodus ad curandum omnium morborum, tento jest nejlacinější, nejjistější a nejslastnější, neboť z Tomassininy náruče jsem vyšel vskutku všecek posílen jako obr Anteus, když se byl dotkl bohyně Země, jejímž byl synem.
Však také dobře vím, že jsem synem země a pozemských žen, jako jsou Barberina a Tomassina, jejichž božské mléko dobroty mě po celý život nepřestávalo živit.
Avšak uplynul měsíc, prve než se mi podařilo nepatrně utěšit Samsona, na nějž by můj osobní lék, jak si zajisté představíte, neměl žádný účinek. Každý týden jsem nikoliv bez jistého tajného potěšení psal paní Gertrudě notně dlouhé psaní, k němuž Samson připojoval pár slov, tak prostých, až to rvalo srdce.
Jelikož neminul týden, aby se římští poutníci z Francie nezastavili v Montpellieru buď na cestě z Říma, nebo do Říma, dopisy, které se jim v oběma směrech svěřovaly, přicházely neuvěřitelně rychle. Stávalo se dokonce, že se křižovaly, neboť paní Gertruda, jakkoliv byla v Římě za zbožným účelem, nepřestávala pro Samsona i pro mě pokrývat celé stránky pravopisem, který mi připomínal psaní Héliččino, byly však přeplněny city tak něžnými, tak milostnými a konejšivými, že zavřel-li jsem oči, viděl jsem takřka, kterak mezi řádky bije její šlechetné srdce. Alespoň takto jsem si to představoval, podléhaje též asi jeho výlevům.

29. Dobrá a špatná zpráva

Koncem června apatykář obdržel dvě jiné zprávy, kterým naopak trvalo nekonečný čas, prve než nás dostihly, neboť přecházely z kupce na kupce a z města do města jedna byla šťastná od otce, druhá neblahá od právníka Corase sídlem v Réalmontu v Albigensku s určením pro nejosvícenějšího mistra Sanche, a ta nás všechny uvrhla v zármutek, jak vypovím.
Kolik dobrého a kolik též smutného v Samsonovi a ve mně vyvolával otcův dopis, když nám líčil náš milovaný, tolik od nás vzdálený Mespech v tak zářivých barvách; všichni v jeho zdech, páni i chasa, se uchovávají ve zdraví a síle, žně jsou dobré, sena pod střechou, sklizeň hroznů se jeví vynikající, ovoce je hojnost, a taktéž se znamenitě prodávají kameny otesané lamačem Jonášem, Faujanetovy sudy, Saracénčiny koše, Cabussovy ovce i vepři z našeho mlýna, který ostatně výborně prospívá pod zručným vedením Coulondra Železné ruky: lidé z našich vesnic nám dodávají zrní nikoliv z povinnosti - toto bylo právo vniveč obráceno -, ale ze své vůle, majíce důvěru v poctivost hugenotského pána, což jemu nebrání v poctivém výdělku. A netoliko zrní, leč na podzim i ořechy k lisování na jiném žernovu, a tlačí se z nich olej, jímž se svítí o večerech. Bylo tam i o ryšavém Pétromolovi, který nejprve spravil naše postroje a pak se jal zhotovovat sedla tak krásná, že pobratimstvu nečinilo potíže prodávat je za vysokou cenu sarlatské šlechtě, vždy dbající na okázalost.
Všechno to bylo vyprávěno veselými a živými slovy, která si obliboval otec a která nám ho tolik přibližovala, jeho jasné oči, jeho přímou postavu, zvučný smích, vtipné poznámky a vřelou lásku, a tu choval ke všem včetně čeledi, jejíž jména ve svém listě připomínal, aniž jediné opomenul:
"Co se Samsona dotýče," pokračoval otec, "jsa věru dalek zklamání nad mimořádnou zálibou, kterou jeví pro apatykářství, jsem s ní nadmíru spokojen a převelice rád mu dovoluji, aby se učil tomu povolání. Tím spíše, že si nepochybně připomíná, jak můj otec Karel Siorac chtěl učinit ze svého prvorozence apatykáře a ze mne, mladšího, lékaře, abychom se oba zařídili v Rouenu, a obkličujíce pacienta z jedné i z druhé strany, zdárně prospívali, zlíbí-li se

Bohu. A co nemohl můj otec uskutečnit u svých synů, kdo ví, zda já to nebudu moci splnit u jeho vnuků?
Moji páni synové, přijmete zajisté s nemalou radostí zprávu, že vašemu prvorozenému bratru Františkovi a vaší spanilé sestře Kateřině se daří převelice dobře a že můj milý levoboček David vyrůstá do neobyčejné krásy, neboť toto je, zdá se, tajemná milost nebes vyhrazená dětem počatým mimo manželství. (Toto bylo napsáno, soudím, aby utěšil jak sebe, tak i Samsona.) Stejně je tomu s Gavašetkou, hodnější a milejší nad všechna ostatní děvčata na Sarlatsku, jakkoliv není dcerou Roma, jak to hlásá Maligouová.
Petře, vzdávám ti chválu za to, že se prodíráš houštinami logiky a filozofie, i za udatnost v Corbiérách. Umění je tak dlouhé a život tak krátký. A jak víš, ničeho se nedosáhne bez potu a bez dřiny: absque sudore et labore nullum opus perfectum est . Stran fraucimoru ti říkám, najdeš-li při něm něco dobrého, to jest dobré děvče, drž se ho a toliko jeho. Než v tom se spoléhám na tvoji rozumnost, která o mnoho převyšuje tvůj věk."
Tolik co do květů, které si pro sebe vždy vyhrazoval otec, nemaje srdce k přílišnému hubování, a úloha karatele v pobratimstvu připadala Sauveterrovi, leč kárání samo, aby se v tom nikdo nemýlil, pocházelo nicméně vždy od obou. Po růžích tedy trny. Neboť k tomuto vlídnému dopisu bylo pohříchu připojeno post-scriptum, a to - in cauda venenum - navýsost palčivé a pichlavé, podepsané strýcem Sauveterrem, který nám nabroušeným perem měl za zlé, že jsme v hospodě U tří králů příliš utráceli za pokrmy a nápoje, a mimoto odmítl jakožto "nicotný a nechutný" návrh, který jsem si troufal podat v dopise, že dám ušít v Montpellieru podle tehdejší módy pro Samsona i pro sebe modrý saténový kabátec se spodky stejné barvy a s červeným vyvlačováním na rukávcích a sametový baret ozdobený perem.
"Synovci moji," psal Sauveterre, "odívejte se černě, jak to přísluší vašemu učenému stavu, a nikoliv jako ti panáčkové ochotní vlézt komukoliv do lůžka, kteří se naparují po ulicích co pávi a žijí v necudnosti."
Vizte naše hugenoty, přemýšlel jsem, pohrdající šatem, okázalostí, ba i pohodlím, a hrdlící se o vše, a to k jedinému konci, aby si naplnili pokladnice. "Samsone," pravil jsem, když jsem si přečetl dopis, "vzpomínáš si, jak strýc Sauveterre našel jednoho dne na mespechském dvoře špendlík, doklopýtal se až do matčiny jizby a pravil jí: ‚Vizte, ten je myslím váš. Milá sestřenko, neztrácejte špendlíky, jsou tak drahé.' " - "Však měl pravdu," odvětil příkře Samson. "Mrhání je bezbožnost a okázalost je matkou chlípnosti." Na což jsem nenamítl nic, leč myslel jsem si mnohé. Neboť mohl bych vyjmenovat svému bratru prosťáčkovi jisté chlípnosti, které se zdaleka nezrodily z utrácení a okázalosti a nestály ani pěťák ty, kteří se v nich brodili. Ale dal jsem přednost mlčení z obavy, abych neznepokojil nadmíru milovaného bratra, neboť Samson se ve své holubičí nevinnosti nikdy nepídil po tom, kdo platil jizbu v jehlářství item dobré a výživné pokrmy, jimiž si po šest dní obnovoval síly.
Paní Ráchel, kterou jsme po příchodu do Montpellieru toliko zahlédli na židli venku před prahem v nejvyšším stupni těhotenství - a jak si vzpomínáte, týž večer za koutnicí povila dívenku, což bylo znesvěcení pravidel naší lékařské vědy, která si žádala, aby za úplňku darovala svému choti syna - , vrátila se po šestinedělí mezi nás, královská a skvoucí v orientálním půvabu, protože magister Sanche prokazoval, jak pověděl Fogacer, nemalý vkus při výběru všech svých předchozích manželek a tato časově poslední byla ještě krásnější a mladší než minulá, čítajíc asi o čtyřicet let méně než on, a před její krásou bledla i Tyféma, která ostatně nebyla její dcerou, tak jako nebyl jejím synem Lukáš, děti to z prvního lože, jimž prokazovala malou příchylnost, a nikoli větší Fogacerovi, ani mně, ani Samsonovi, jsouc chladná co drahokam a majíc i jeho lesk. Navíc se jí bálo co čert kříže všechno služebnictvo, kuchařka Concepción,, moje nebohá Fontanetka, pomocníci a dokonce kyklopský Balsa. Nejosvícenějšímu mistru projevovala úctu, kterou mu byla povinována, leč nic více, a pohlížela na něj chladnýma očima, jež nikdy nezkalil pláč, alespoň po všecek čas, co jsem byl v tomto domě.
List právníka Corase, který došel dva dny po dopisu barona z Mespechu, byl napsán, žel, zcela jiným inkoustem než list otcův, z něhož vyzařovala chlapská síla a veselí jeho každodenního života.
Toho poledne v jídelně apatykářství každý očekával vstoje před svou stolicí nejosvícenějšího mistra - paní Ráchel pro svůj stav nebo snad z důvodu manželova trvalého ustanovení ho očekávala také, leč vsedě se zády opřenými o židli, s oběma rukama na kolenou a se spanilou tváří hrdě vztyčenou, nepohlížejíc krásnýma chladnýma očima na nic a na nikoho, leda snad na obraz vlastní krásy uvnitř své hezké hlavy.
A jelikož se toto čekání prodlužovalo více, než bylo zvykem, byli jsme tím hrubě udiveni, až se posléze objevil mistr se sklopenou hlavou, sehnutější a pokřivenější než obvykle, nesa v pravici papír na čtyřikráte složený a pročesávaje si s truchlivou tváří levicí dlouhý šedý vous. Položil řečený papír s hlubokým povzdechem vedle své misky, rozepjal stříbrný pás a svlékl si hedvábný talár, než jakoby roztržitě a duchem nepřítomně a bez okázalosti a marnivosti, které jindy vkládal do tohoto odstrojování. Potom usedl, pověsiv talár na jelení paroží zdobící zeď, tvář měl smutnou, zrak kalný a rty pokleslé.
"Pane choti," ozvala se Ráchel, "opomněl jste smeknout birýt s rudým střapcem …"
"Na mou věru, to je pravda," pravil magister Sanche, který se znovu zvedl bez stínu úsměvu, leč s tváří stále hrubě staženou, sundal si pokrývku hlavy a zavěsil ji vedle taláru. Učiniv to, položil si vzápětí na kadeřavé a šedivé vlasy černou čepičku vyšívanou zlatým hedvábím, po druhém povzdechu pak znovu usedl a třesoucí se ruku položil na papír, který byl přinesl.
"Pane choti," pravila Ráchel, "vy si sedáte?"
"Copak, paní?" otázal se magister Sanche mrzutě a jakoby vyrušen ze svého snění. "Proč ne?"
"Pane," odvětila Ráchel, která se zdála tímto tónem nadmíru popuzená - a mluvíc pozvedla ještě výše pyšnou hlavu - "zapomínáte na benedicite …Budeme pojídat svá krmě co turečtí pohané?"
"To je pravda," pravil magister Sanche a povstal vyčkal, až mu Fontanetka naleje z konvice vody.
Poté setrval se zrakem upřeným k zemi, zatímco ta hodná dívka obcházela stůl, aby každému dala vodu na umytí, což činila bez těch hezkých a roztomilých pohybů, v nichž si libovala, zůstávala zřítelnice paní Ráchel po celý ten čas na ní připoutána co oči kočky na myši.

Když se Fontanetka uchýlila do kuchyňského přístěnku, magister Sanche, proslovil hebrejsky svoje zvláštní benedicite s tváří obrácenou ke zdi, kývaje hlavou odzadu dopředu, jakž bylo jeho zvykem; otočil se k nám toliko, aby nám pověděl:
"Ve jménu Hospodina Adonaie, amen."
K čemuž dodal Lukáš s hrdlem sevřeným a zmírajícím hlasem, neboť mu neuniklo otcovo veliké rozrušení:
"A Syna i Ducha svatého, amen."
Avšak magister Sanche, místo co by nám pokynul, abychom si sedli, a usedl také, zůstal stát a natáhnuv ruku jakoby nerad k papíru, který byl položil na stůl, třesoucími se prsty ho rozložil a nadmíru tichým hlasem pravil:
"Aj, pane bakaláři Fogacere! Moji spanilí synovci! Moje spanilé děti a vy, moje paní choti! Běda mi, který vám musím číst tento smuteční dopis, a běda vám, kteří ho musíte vyslechnout! Ale po pravdě řečeno, já vám ho nepřečtu. Srdce mi selhává. Povím vám obsah, i to už je dosti."
Papír se mu chvěl mezi prsty, slzy se mu koulely z očí, i pokračoval magister Sanche pevnějším hlasem, jako by se styděl za slabost, kterou dal najevo:
"Tento dopis je od mého velkého a učeného přítele právníka Corase z Réalmontu v Albigensku, který studoval zákony v Montpellieru ve stejný čas, kdy já jsem tu studoval apatykářství a kancléř Rondelet lékařství."
"Rondelet!" zvolal Fogacer jakoby ohromen hrůzou. "O něho běží?"
"Však čtěte, Fogacere, čtěte!" pravil magister Sanche, náhle všecek ochablý. "Nedokázal bych už déle mluvit."
Fogacer s bledým a tenkým orlím nosem a s obočím do oblouku četl potichu dopis, který byl psán latinsky, jak jsem si povšiml, když jsem mu vrhl pohled přes rameno. V té chvíli můj milovaný Samson, ten anděl boží, vida nesmírné utrpení, které drtilo magistra Sanche, přistoupil k apatykáři a položil mu ruku na rameno, i byla tato smělost dobře přijata, nebol magister Sanche vzápětí dal na jeho ruku svoji a přestal se tahat za vous. Lukáš se také přiblížil k otci, ale úcta, kterou k němu choval, byla tak veliká, že se neodvážil ho dotknout. Tyféma plakala v koutku ne tak z obav nad tím, co uslyší, leč spíše z nesmírného dojetí, v němž spatřovala magistra Sanche, kdežto paní Ráchel, spokojená sama se sebou, úchvatně upravená ve své královské kráse - ani vlásek v jejím účesu nepřesahoval přes druhý - , seděla mlčky a klidně s očima suchýma jako nádherný achát, z něhož byly vybroušeny.
"Slyšte, co nám vzkazuje magister Coras," začal konečně Fogacer tichým hlasem a s nadmíru smutným vzezřením. "Nebudu to číst: povím obsah. Jak se stalo, žel, a jak jsem to sám předvídal při jeho odjezdu, pan kancléř Rondelet byl nadmíru sužován svou chorobou jak při harcování přes hory a doly do Toulouse, tak za pobytu v tomto městě, kde se krom toho setkal s úmorným vedrem a trpěl nadměrnou únavou při poradách s právníky, chtěje urovnat záležitosti švagrů. Sotva skončil s těmito poradami a pomýšlel konečně na odpočinek, dostal list od Corase který netušil o nemoci svého přítele - a v tom listě ho právník snažně prosil, aby přijel do Réalmontu léčit jeho ženu, která nečekaně upadla do vážné a neznámé nemoci. Rondelet, jakkoliv se jeho neduh od příjezdu do Toulouse citelně zhoršil, neprodleně se rozhodl odjet navzdory výtkám švagrů do Albigenska, sužován prudkou horečkou. Učinil tak téhož jitra, kdy obdržel Corasův dopis, takřka na konci sil a drkotaje zuby. Cesta koňmo z Toulouse do Réalmontu trvá jeden den. Rondelet potřeboval dva, vleče se od hospody k hospodě, mučen bolestmi v útrobách a neustálým průjmem. Dospěv do Réalmontu, měl ještě sílu vyšetřit Corasovu manželku, rozeznat kořen její choroby a předepsat léčbu, která ji ostatně vyléčila. Ale sotva byla na nohou, slavný lékař ulehl, aby už nevstal. Pokládaje sám svůj stav za beznadějný, odmítl každý lék, nadiktoval notáři uspořádání svých pozemských záležitostí a zasvětil poslední hodiny usmíření s Bohem. Vydechl dvacátého dne července měsíce."
Tento výklad poskytl magistrovi Sanchovi čas, aby se zotavil, a jakmile Fogacer skončil, učinil nám znamení, abychom se posadili, a poté, aniž vstal, pravil hlasem ještě tichým, zastřeným a nejistým, který se mu toliko s nemalými obtížemi prodíral sevřeným hrdlem:
"A takto pro své úžasné obětování nemocným odevzdal tento veliký lékař krásnou duši Bohu, jsa stejně příkladný ve smrti, jakož byl ve svém životě. Tento život byl krátký, avšak není ukončený, neboť myšlení tohoto člověka lidskosti více než lidské bude žít s námi a bude žít ještě s těmi, kteří přijdou po nás. Brevis a natura nobis vita data est, at memoria bene redditae vitae est sempiterna ."
Pronášeje toto rčení, hlas magistra Sanche se zpevnil a tvář nabyla něco barvy, jako by slůvka latinské řeči měla na něj povzbudivý účinek a pouhým kouzlem své učené zvučnosti mu vracela důvěru a víru ve vlastní osud na zemi. Takto utvrzen mistr uchopil lžíci spíše silou zvyku než silou vůle a ponořil ji do skromné polévky, co nám nalévala Fontanetka se zkroušenou tváří, vidouc nás všecky u velikém zármutku, nicméně se jí podařilo, když mi naplňovala misku, dotknout se mé ruky - kterou jsem bez meškání odtáhl vida, že achátovým očím paní Ráchel neunikl ani drobeček z chování té chudery. Ale mohu zde říci bez přílišného studu a nechtěje si pohněvat čtenáře, že navzdory sklíčenosti oné chvíle a své upřímné účasti tento dotek mi způsobil nevýslovné potěšení, tak mi bylo obtížné za mladých let setrvávat v myšlení na smrt nebo dokonce uvěřit, že jednoho dne by mě mohla sklátit, protože jsem tenkráte překypoval mízou. Nicméně ta skličující zpráva došlá po otcově dopisu způsobila, že jsem pociťoval ještě větší trpkost z odloučení od mespechského hnízda, od Barberinových krásných paží a od přátelství všech. Kéž by se zlíbilo Bohu, abych měl tu moudrost převyšující můj věk, za niž mě byl chválil otec ve svém listě. Než běda, jak to dobře ukazuje další vyprávění, vřela mi v mladých žilách příliš horká krev a ani osamění, ani smutek se mi nemohly dlouho líbit.

30. Vliv luny

Toho večera, rozrušen ještě smrtí onoho dobrého člověka a jejím účinkem na magistra Sanche a na Fogacera - tomu byl Rondelet v dobách jeho studií otcem -, nemohl jsem, cokoliv jsem činil, nalézt ve své jizbě spánek a šel jsem zaťukat na Samsonovy dveře, leč marně. Bezpochyby už spal, nahý pod svou pokrývkou, neboť bylo vedro k zadušení, a snil o

svěží ohlávce paží, které znáte. Bez milovaného bratra trápila mě samota ještě více, i vydal jsem se k jizbě Fogacerově a neklepal jsem, neboť on nikdy nezavíral závoru. Ale bakalář nebyl doma, asi se dával utěšovat ve svém zármutku nevím kde a nevím kým, neboť Fogacer byl nadmíru tajemný a uzavřený ve věcech svých lásek. Já pak, jakkoliv mnoho bych dnešního večera potřeboval něžné objetí, neměl jsem toto útočiště, neboť v pátek - den Venušin Tomassina přijímala svého kanovníka, který, jsa mužem mnohostranným, uměl co nejlépe vynakládat z dobře uspořádaného milosrdí zvonivé mince vymámené z věřících výměnou za dny odpustků, jež jim uděloval. Takto spásný peníz přecházel z váčku hříšníkova pod podušku hříšnice, aniž tím někdo na tomto světě či na onom byl poškozen, protože hříšník dosáhl svého očistce, kanovník získal nezkalenou mysl a hříšnice dostala za své činění vždy zaplaceno a k tomu ještě nabyla rozhřešení. Neboť jakkoliv Tomassina pověděla před Espoumelem, že majíc nyní z čeho žít, neprodává už své tělo, po pravdě řečeno je ještě půjčovala na dobré úroky dvěma či třem zámožným osobám našeho města, což ve mně sic nevzbuzovalo žárlivost, ale bylo mi to nepohodlné, jelikož jsem neměl přístup ke své utěšitelce tak často, jak bych si byl přál.
Tak bez Samsona, bez Fogacera a bez Tomassiny jsem se vracel osamělý do své jizby, kde v noci mi dusno připadalo nesnesitelné, jak se zdi přes den vyhřály. Ve svitu luny mi však napadlo, že aspoň ona by mi mohla být společnicí jak to učinila druhdy tak příjemným způsobem Endymiónovi v jeho jeskyni - i naložil jsem si nahý, jak jsem byl, slamník na ramena a vynesl jej na terasu, kde byly dlaždice ještě vlažné, ale vzduch čilejší a čerstvější. Avšak po tomto úsilí mě pokryl pot, i vrátil jsem se do jizby polít si celé tělo vodou a - nechť mi odpustí strýc Sauveterre - postříkat se voňavkou, kterou mi darovala Tomassina. Takto osvěžen vyšel jsem znovu na terasu, ale moje chození tam a zpátky nadělalo větší hluk, než bych si byl přál.
Aj, jak krásny a bílý mi připadal Montpellier ve světle luny, jak nádherné jeho stupňovité terasy a přátelské jeho ticho, neboť v této hodině nebylo slyšet nic z denního hlomození. Ani ječivé volání pouličních prodavačů, ani dupot škorní po rozbitém dláždění, ani bzukot rozhovorů, ani drkotání povozů, ani koňská kopyta, každý se uchýlil domů za dobře zavřená vrata. Ovšem jakkoliv jsem byl uchvácen krásou tohoto jedinečného města, moje radost se zakrátko pokazila tím, že jsem neměl nikoho, s kým se o ni podělit. A za nedlouhý čas jsem se pociťoval se svým smutným já mnohem osamělejší, když jsem začal rozeznávat zvonici svatého Firmina jiskřící v měsíčním světle, a tato zvonice mi připomněla jehlářství a jehlářství Tomassinu, činící se jak si to věru dovedete představit - za červenými závěsy svého lůžka. Což se mi po zralé úvaze nikterak nezamlouvalo; a ještě méně proto, že to bylo s papežencem.
Vrátil jsem se ke slamníku, svezl se na něj, zkřížil ruce pod hlavou a vlivem smrti nebohého Rondeleta item své opuštěnosti upadl jsem ve veliké přemýšlení na Héličku, kterou jsem byl miloval tak něžnou láskou. Nadlouho zasažen tím silným a prostým citem, který ke mně chovala za svého žití, pociťoval jsem k ní odnedávna, jak plynul čas, marnou a hořkou lásku, která mě převelice bolela, jelikož pro Héliččinu nepřítomnost na tomto světě jsem ji nikdy nemohl uspokojit.
"Přisám svatý Antonín!" zvolal jsem hlasitě a vztyčil se na slamníku, "pryč s touto trudnomyslností! Neboť ona jest matkou všech neduhů tělesných a každý dobrý lékař musí započít léčením sebe sama!"
Po těchto slovech jsem vstal, a jak jsem byl nahý, chodil jsem po terase sem a tam, a ač jsem měl hrdlo sevřené, zvedal jsem hlavu, svíral pěsti a držel je na kyčlích přesně tak, jak jsem to pochytil od otce. Toto mi soudím trochu ulevilo, než více ještě to, že jsem se otočil a ve dveřích přístřešku, který chránil schodiště, se objevila Fontanetka, bosá, v košili a s vlasy rozpuštěnými po nahých ramenou.
"Aj, urozený pane!" zvolala hrubě polekaná, než nikoliv mou nahotou, neboť ta jí nebyla neznámá: "Jak podivně se chováte! Jak lomozíte ve své jizbě a tady nad mou hlavou? Jste náměsíčný, že jste zde nahý jako červ a ležíte jako divoch v Arábii pod znamením luny, bez střechy nad hlavou, která by vás ochránila, vystaven nákaze ze vzduchu a hrubě zkaženému nočnímu povětří! Uženete si z toho smrt!"
"Aj, Fontanetko!" děl jsem nadmíru rád, že ji vidím v tom rozkošném zmatku, "nákaza ze vzduchu je toliko hloupá pověra, noc je dobrá k dýchání stejně jako den a mnohem více osvěží a posílí, je-li den horký."
"Ovšem," pravila, "jsem toliko hloupé trdlo, neumím číst ani psát, a vy, pane, jste už kromobyčej učený lékař, mluvící latinsky a čtoucí tlusté knihy. Nicméně mám od matky i od báby, že měsíc je sluncem zajíců, a ti, jak každý ví, jsou bláznivi, vidíme-li, jak hloupě skáčí v zelenině. A u nás se rovněž říká, že luna je bláznivá, a je-ji tedy zbavená smyslů, nemůže vás učinit náměsíčným tou měrou, že ji chodíte uctívat zcela nahý a zcela samotný na střechu, místo abyste spal v jizbě jako křesťan?"
"Fontanetko," odvětil jsem žertem, leč s vážnou tváří, "máme nyní srpen! A v srpnu není luna ani trochu bláznivá jako v březnu; je bláznivě zamilovaná a sní toliko o tom, že bude tahat za šněrovadla od poklopce chlapcům, kteří se jí zamlouvají. A proto, nalézaje se dnes večer ve veliké melancholii, vystoupil jsem na tuto střechu doufaje, že se s ní smířím."
"Sladký Ježíši!" zvolala Fontanetka. "Je to pravda, že jste ponořen v malenkonii? (Takto se vyslovuje melancholie v mluvě montpellierské.) A je proboha možné, že vás sem přijde luna polaskat a že ji polaskáte i vy?"
A řkouc to, usedla na levý kraj slamníku, položila oblou ruku na plátno, kterým byl povlečen, a ohmatala jej.
"Já však nic necítím!"
"Luna posílá zatím toliko svoje paprsky, aby mě laskaly, avšak vbrzku tu bude osobně, svěží a zlatá, a vezme na sebe podobu nejsličnější krásky, která kdy byla v Montpellieru k spatření."
Po těch slovech Fontanetka vykulila oči.
"Ale to je ohavná bezbožnost a ďábelské čarování! A při vší úctě a přátelství k vám, pane, já uteču!"
Rychle jsem ji chytil za ruku. "Hlupáčku!" zvolal jsem. "Zbav se těch pošetilých strachů! Luna je křesťanská jako já a ty! Což by ji byl jinak pověsil Bůh na oblohu tenkráte, když stvořil svět? Což by se na tak dlouho smířil s lunou bezbožnou či pohanskou, on, který je všemohoucí?"

"Přec jen si myslím," pravila uklidněná, leč toliko napolo, "že není dobré, když luna se odtrhne a jde nahradit ubohé dívky z tohoto světa v jejich konání a radování …A jste-li, pane, v té své malenkonii, nemáte pozemskou ženu, aby vás utěšila? Došel jste prý nemalé přízně u Tomassiny."
Na tato slova, která jsem nečekal a která mě zaskočila, jsem sklapl zobák. Nicméně držel jsem ji stále za paži, protože byla pevná a svěží, a nevěda nakonec, co namítnout, vydal jsem hluboký povzdech.
"Vy vzdycháte," pravila dojatě. "Cožpak jsem pravila špatného? Snad jsem vás nepohněvala?"
"Nikoli, Fontanetko," pozvedl jsem oči. "Hledím na lunu a vím nyní, že nepřijde, našla si náhradu jinde, a že ostanu zde sám a nahý a nikým nemilovaný."
"Aj, pane! To neříkejte! Jste tady hýčkán. Nikoliv zajisté, že byste byl tak hezký mládenec jako váš bratr Samson, ale ten je tolik zasněný, že sotva ví, je-li zde na zemi. A vy tu jste opravdu, živý, čilý a znamenitě vládnoucí jazykem, takže vábíte ubohé dívčiny pohádkami o luně …"
"Aj, Fontanetko!" pravil jsem z hloubi srdce, a už jsem netlachal ani nešprýmoval. "Já tě nevábím. Miluji tě převelikou láskou a mám po tobě takové toužení, že si je představit neumíš."
"Ach ano!" zvolala a oči se jí leskly pod sladkým měsíčním jasem. "Ach ano, umím si je představit, jelikož je cítím také! A věru pronikavě! Od toho času, co jste zde, pane, a skrze přemýšlení o vás každou noc, kterou stvořil čert, se točím a obracím tisíc a tisíckráte ve spánku, a jak zpřeházené je moje lůžko tím, jak se stále převaluji v pokrývkách! Svatá matko nebeská, co horkostí, co vzdechů, co převracení!"
Bylo to řečeno s takovou prostotou, že jsem byl všecek dojat její otevřeností a tím, jak sama strhává všechny své tvrze a obranné valy.
A jakkoliv jsem byl v tu tklivou chvíli v pokušení vzít ji do náruče a položit ji na místo, které jsem byl na slamníku uchovával pro lunu, neučinil jsem to, alespoň ještě jsem to neučinil, tolik se mi svíralo srdce nad její bezbranností, a litoval jsem všech těch pohádek, které jsem jí vyprávěl a kterým ona věřila, aniž jim věřila opravdu, ta statečná dívenka, a tak hezká, tak čisťounká, s černými vlasy rozpuštěnými na oblých ramenou, které výstřih košile odkrýval až po kulaťoučké prsy.
"Pane," tázala se svým montpellierským přízvukem, který je zpěvnější než náš périgordský a který jsem miloval jako hudbu, "pane, vy nic nepravíte?"
"Fontanetko," odvětil jsem tichým hlasem a vzal ji za ruce, "co ti povědět jiného než to, že léčení choroby, kterou jsme oba zmítáni, je prosté."
"Aj," ozvala se s povzdechem, "vám se to mluví snadno, jste muž, a k tomu urozený. Ale já jsem dívka služebná, hlídá mě paní Ráchel jako sokol polní myš a hrozí mi propuštění - a co horšího, že budu samodruhá."
"Ach, proti tomu znám byliny a vím, kam je přikládat," pravil jsem jí šeptem do ucha. "Ten lék mám od otce a je jistý."
Řka to a nalézaje se tak blízko jejího ouška, dal jsem na jeho rozkošný lalůček něžné políbení, pak další a nakonec jej lehce kousl, což ji rozesmálo. A smějíc se přitiskla se mi do náručí, a sklánějíc líbeznou hlavu hned napravo, hned nalevo, dávala mi na líbání celé svoje hrdlo.
"Aj, pane!" pravila, když jsem si ji po tomto mazlení položil vedle sebe, "co to je? Sdílím s vámi lůžko! To je těžký hřích!"
"Vyzpovídáš se z něho faráři."
"Kdepak! Zopakoval by to za tepla paní Ráchel!"
"Povíš to jinému knězi …"
"Já však jiného neznám. Aj, pane, kdyby to nebyl hřích, jak by se mi to všechno líbilo! Ale je to veliké spuštění a já nechci! Nechci!"
A s černými vlasy rozpuštěnými co svatozář kolem rozkošné a nevinné tváře, při každém polibku tiše mumlajíc "já nechci", určitě by mi zazlívala, kdybych přestal, až nakonec s přispěním luny, jejího mlčení a vlahého vzduchu byla moje a já její.
Aj ovšem, Cicero se mýlí, když tvrdí: Ignoratio rerum futurorum malorum utilior est quam scientia . Neboť kdybych byl mohl tehdy znát neblahé zřetězení následků, které měly z těchto objetí vyplynout pro nešťastnou Fontanetku, byl bych ji mocí mermo zapudil z náruče, kam jsem cítil, že je přitahována v květu a ohnivosti svého mládí jako železné piliny magnetem, ovšem ten magnet byl v ní taktéž jako ve mně a jeho přitažlivost za našich mladých let byla věru neodolatelná.
Ale krom toho mi připadalo úžasné, že jsem ji utrhl první co panenské poupě a navíc ještě, že patří toliko mně, když jsem se ve stejném čase musel dělit o Tomassinu se třemi čtyřmi břichatými měšťany nepočítaje toho chlípného kanovníka, který provozoval obchod s odpustky. Avšak běda, že všeho štěstí, které mi připadlo na této zemi, toto bylo nejkratší a skončilo tak, že mi srdce pukalo. Neboť jsme se takto v tajnosti a libostí stýkali toliko tři měsíce a nechť mi čtenář promine, že už o tom nepovím více, jelikož ještě dnes o tom nemohu promluvit slůvko, aniž se mi nezměrně sevře hrdlo při vzpomínce, jak strašlivé následování vyhradil osud našemu milování při měsíčku.

31. Nový kancléř, nové způsoby

Jak to byl Fogacer předpovídal, po smrti Rondeletově byl zvolen kancléřem školy doktor Saporta, a toho jsem šel v doprovodu Fogacerově koncem září navštívit z důvodu, který jsem pověděl.
Ač hrubě zámožný, Saporta, marran a hugenot, žil nuzněji než kterýkoliv lékař ve městě a bydlel v polorozpadlém domku v ulici zvané Želená ruka, jejíž svah byl tak příkrý, že se jí v Montpellieru říkalo la devalada: neodvážil by se po ní vydat ani kůň, ani vozka, i mohla by být ta ulice klidná, nebýt mračna povykujících uličníků, kteří tu dováděli takřka celý den na prknech s dřevěnými kolečky, sjížděli na nich po břiše z horního konce ulice dolů, nedbajíce vážného nebezpečenství, neboť často naráželi do zdi, utržili rány a boule a vozíky se jim rozbily na padrť.

Všechen ten rumrajch působil v ulici Železná ruka hlomoz, až vám uši zaléhaly. A jakmile se ztišil poté, co se darebové uchýlili na lůžka, následoval další, mnohem horší předchozího, způsobený nadávkami, hádkami, rvačkami a oplzlými a bezbožnými písničkami, které vycházely z krčmy řečené - kéž Kristus odpustí - Zlatý kříž, v níž se po celou noc shromažďovali, hulákali, pili, hráli v kostky a smilnili všichni odranci a poběhlice, co jich to slavné město čítalo.
Takto žil ve dne v noci za pekelného hluku ve vykřičené ulici - ještě vykřičenější než ulice Lázeňská, kde slavilo bohoslužby hejno kněžek lásky - kancléř naší školy, který snášel tyto neuvěřitelné trampoty s pokojným srdcem, neboť vlastnil ve výhradním majetku v téže ulici v čísle 32 nadmíru krásnou míčovnu, na jejíž hospodaření chtěl po všechen čas dohlížet z největší blízkostí, protože z ní měl nemalý užitek.
Sledoval jsem letní přednášky doktora Saporty a viděl jsem toho strašného profesora, leč z dálky, účastníků bylo značné množství, a zahlédl jsem ho rovněž nejednou, když jsem hrál raketou proti Fogacerovi, bakalář mi dal jasně na srozuměnou, že bych nemohl být u Saporty dobře zapsán, kdybych se nestal jeho zákazníkem. A při každé z těch návštěv doktor Saporta vrhl letmý pohled černých a nedůvěřivých zraků na hráče, leč nevěnoval ani stín úsměvu či pokynutí hlavou Fogacerovi, který ho uctivě zdravil, a poté se s mračným vzezřením dohadoval stranou se správcem míčovny, který mu v uctivém předklonu tichým a třesoucím se hlasem vydával počet z přijatých peněz.
Když Fogacer zabušil na nízkou branku obydlí, uplynula drahná chvíle, než jsme uslyšeli hluk kroků, pak se otevřelo malé okénko odkrývající pevné železné mříže, za nimiž na nás číhalo přísné a vrásčité oko.
"Co tu chcete?" ozval se notně hrubý hlas, nedokázal bych říci, zda ženský či mužský.
„Jsem bakalář Fogacer a toto je pan ze Sioraku. Kancléř nás očekává."
Načež se kukátko zavřelo, kroky se vzdálily a poznovu proběhl hrubě drahný čas.
"Fogacere," zašklebil jsem se, "toto jest příbytek muže, který je prý tak zazobaný?"
"Věru ano! Má více peněz než děkan Bazin, doktor Feynes a doktor z Assasu dohromady (Fogacer jmenoval tyto lékaře, jelikož to byli spolu s kancléřem čtyři královští profesoři naší školy). Neboť náš Saporta vlastní vinice, louky, mlýny, obilná pole, míčovnu, kterou znáte, podíly na námořních obchodech a krom toho mnohé nadmíru krásné domy v Montpellieru, jež pronajímá osobám urozeného stavu, spokojuje se s tímto skromným, ba ubohým stavením."
"Aj," zvolal jsem, "není-li to převelice smutné, že člověk tak dobře opatřený žije tak špatně?"
"Žije tak špatně?" opáčil Fogacer. "Nepočítáte radosti lakomství, které u skrblíka převyšují všechny ostatní rozkoše včetně těch, které se tolik líbí vám!"
"Co těch se týče," pravil jsem, "Saporta k ním také není lhostejný, jelikož si bere Tyfému."
"Lhostejný? I je!" odvětil Fogacer. "Chce od ní toliko děti, kterým by odkázal svůj majetek, a nic jiného!"
"To je k neuvěření!" pravil jsem. "Je nadmíru krásná."
"Tak ji vidíte vy, Sioraku," Fogacer vymrštil obočí do oblouku a ze strany na mě pohlédl, "protože jste si z fraucimoru učinil svého boha, byť jste hugenot. Ale pro Saportu, jehož bohem jsou peníze, Tyféma je toliko dívka z dobré rodiny, která mu přinese jmění a zajistí mu potomstvo. Tak to běží ve světě, kde každý myslí na svoji modlu: vy na holky, on na zlato."
"Aj," pravil jsem potichu, "je-li tomu tak, lituji tu ubožačku, že bude žít v tomto nuzném domě s takovým skrblíkem."
"Litujte ji," odvětil Fogacer, "nicméně se ji nesnažte utěšovat. Přišlo by vás to draho, Sioraku. Vám však na tom vůbec nezáleží," pokrčil rameny, "vy na mé řeči nedáte."
Ani podle jeho tváře, ani podle hlasu jsem nemohl odhadnout, zda tu činil narážku na moje tajné obcování s Fontanetkou, před nímž mě varoval, a neměl jsem ani čas o tom mnoho přemýšlet, neboť kroky se vrátily a za dveřmi nastal veliký hřmot odmykaných visacích zámků, otvíraných zástrček a stahovaných závor, jako by ta dvířka byla branou tvrze.
Ale je-li pravda, jak věřil otec, že dobrými hradbami jsou toliko dobří lidé, obrana tohoto místa se ukázala vskutku nadmíru slabou a křehkou, neboť uvnitř jsme nalezli krom pána domu toliko stařenu, která byla otevřela, a ta byla strašlivě vyschlá, hubená, scvrklá a neuvěřitelně vrásčitá. Aj, tady vám neotvírala dveře Fontanetka s čilýma očima a svěžím čumáčkem a nestoupala před vámi svižným krokem do poschodí, předvádějíc útlý pas a roztančené boky …Běda, byla tu jediná vyzáblá stařena s propadlou hrudí, ani stopy po pevné a ztepilé postavě, toliko řídký vlas, podezíravý zrak, vousatý ret a chraplavý a drsný mužský hlas.
Tato sudička nás uvedla do malé síně bez čalounění a bez koberců a krom stolu a stoliček bez jakéhokoliv nábytku; vydlážděn byl tento sál nepříliš novými cihlami, z nichž některé byly dokonce rozbité, a skoupě osvětlen jediným oknem zatemněným ještě záclonou, domy na druhé straně ulice Železné ruky byly tak blízko, že byste se mohli z jednoho okna do druhého dotýkat rukama.
Když nás stařena nikoli požádala, nýbrž nám basovým hlasem přikázala, abychom se posadili, odešla a střelila po nás přitom zlým pohledem, jako by nás podezírala, že za její nepřítomnosti chceme odnést stůl, který upřímně řečeno ani nestál za krádež.
Když ta vetchá stařena odešla, samotné zdi této síně nám připadaly tak nedůvěřivé, že jsme seděli mlčky a nepohnutě, dokud se neobjevil kancléř. A učinil to bez okázalosti a marnivosti, nikoli jak vystupoval doma nejosvícenější Sanche, leč takřka potají, vklouzl do jizby tiše a ze strany, jako by se bál, že příliš prudkým přecházením opotřebuje vzduch. Ponechávaje pak mezi sebou a námi šířku stolu, zůstal mlčky stát se zkříženýma rukama, jsa nadmíru zaujat nikoliv prohlížením mé osoby, nýbrž upřeným zkoumáním, jako by chtěl mou tvář rozřezat skalpelem na kousíčky a poté je studovat pod lupou. Po pravdě řečeno hleděl jsem na něj také, neboť jsem ho neviděl tak zblízka ani za jeho letních přednášek, ani v míčovně, a shledával jsem jeho pozemské vzezření dosti děsivým.
Kancléř Saporta měl na hlavě čtverhranný doktorský birýt - který nejspíše sundával toliko před spaním - , tvář měl hubenou, přísnou a kostnatou, vlasy jako havraní křídla, oči černé, pronikavé, provrtávající a nesnesitelné, hluboko zasazené v důlcích, nos dlouhý a hrozivý a dvě hluboké, hořké a pohrdavé vrásky z každé strany úst, která se ztrácela

v hustém černém vousu. A já byl znepokojen jeho mrzoutským a tyranským vzhledem tím více, že jsem ho šel požádat, jak mi to byl doporučil dobrý Rondelet před svým odchodem, aby mi po dobu mých studií kmotroval. Pro smilování! Jakého otce si to vybírám namísto svého otce přirozeného, který až na své výbuchy prchlivosti je tak milý a laskavý.
Povstali jsme, když se kancléř vplížil do síně, a oba jsme ho jeden po druhém pozdravili latinsky - na tyto pozdravy ani slůvkem neodpověděl, leč ponechávaje nás stát, po dlouhé a zevrubné prohlídce mého obličeje usedl, aniž nás vyzval, abychom učinili totéž. Potom, nepřestávaje mě svírat v kleštích pohledu, pravil mi latinsky a nadmíru stroze:
"Pouč mě, kdo jsi a co si přeješ. Mluv málo slovy. Mám málo času."
"Pane kancléři, jsem Petr ze Sioraku," pravil jsem dobře věda, že moje jméno mu nic neřekne, a hrubě udiven, že zvolil k našemu rozhovoru tak příkré způsoby. "Přál bych si, abyste mi po dobu mých studií ráčil být otcem."
"Dostal jsi zápis?"
"Nikoliv, pane kancléři."
"Nemohu tedy být tvým otcem," pravil stručně a neodvolatelně.
Následovalo mlčení pro mě hrubě nesnesitelné a Fogacer, vida můj zmatek, je přerušil.
"Smím mluvit, pane kancléři?" otázal se poníženým hlasem, který mě u něho překvapil.
"Smíš."
"Vyučil jsem Petra ze Sioraku v logice a ve filozofii a v těchto předmětech si zaslouží být přijat."
"Nemohu ho prohlásit za přijata bez záznamu tvou rukou psaného."
"Napíši ten záznam."
"Ani bez toho, že Siorac bude vyzkoušen ze znalostí medicíny jedním ze čtyř královských profesorů."
"Doktor Rondelet ho zkoušel před svým odjezdem do Toulouse a shledal ho způsobilým."
"Doktor Rondelet je mrtev," pravil Saporta a ani sval v tváři se mu nepohnul. "Ergo doktor Rondelet se nemůže vyslovit písemně."
Popírat logiku tohoto tvrzení nebylo možné, avšak jeho nesmyslnost nás udeřila jako rána palicí. A tím spíše, že kancléř Saporta mlčel a tvářil se, jako by můj zápis pohřbil spolu s nebožtíkem Rondeletem.
"Nuže, co učiníme?" otázal se konečně Fogacer opět skromným a tichým hlasem, a já zakrátko poznal, že jedině takto lze s kancléřem rozmlouvat.
"Povím ti to," pravil Saporta. "Zavedeš Sioraka k doktorovi Assasovi, který po vyzkoušení mi sdělí písemně (při tom slově zvýšil hlas) svoje mínění. Je-li Siorac způsobilý být přijat, dostane z mé ruky písemný záznam (opět zvýšil hlas), který mu přikáže vložit neprodleně do mých rukou tři tourské libry co zápisné. Načež Siorac obdrží od doktora Assase písemný záznam dávající mu na vědomost, že je žákem naší školy. Až bude mít tento lístek, Siorac mě písemně požádá, abych byl jeho otcem. A nechť bude moje odpověď ano či ne, dám mu ji písemně."
Když byl toto poslední slovo takřka zařval, doktor Saporta se odmlčel, prozkoumávaje netoliko moje maličké já, které v jeho očích neexistovalo, protože jsem ještě nebyl imatrikulován písemně na jeho škole, ale i bakaláře Fogacera, do jehož očí jako by se jeho černé zraky přímo zavrtávaly.
"Rozumím-li dobře," pravil Fogacer stále tím podlézavým hlasem, "chcete přikročit k vyléčení věcí a činit od nynějška písemně to, co za času našeho zesnulého mistra Rondeleta se činilo ústně."
"Zcela správně. Vox audita perit, litera scripta manet ." Potom Saporta přešel z latiny do francouzštiny a hromovým hlasem pokračoval:
"Fogacere, předpokladem dobrého řízení školy je to, že kancléř uchovává písemnou stopu všeho." V jeho zracích se náhle divoce zablýsklo: "Ale to je toliko jeden z nesčetných zlořádů, které chci zde napravit. Až zavedu řád do anarchie zápisů, ohněm a mečem vymýtím nepravé, falešné a neoprávněné diplomy. Každý rok budu měnit pečeť kancléřství, aby nemohla být napodobena padělateli. Nestrpím, aby v Montpellieru provozoval lékařské umění lékař, který by předtím neobhájil svoje vědomosti přede mnou a královskými profesory, a neučiním výjimku ani u lékaře z Paříže, jejíž lékařské učení je, kterak všichni víme, jalové, scholastické, užvaněné a nekonečně průměrné."
Tato slova Fogacer nadmíru schvaloval a mě udivila, neboť se mi podobalo, že odhalují spíše vášnivé než rozumné opovržení, jím Montpellierští zahrnují hlavní město. Ale netřeba říkat, že jsem svůj pocit zamlčel, dobře věda, že stéblo slámy nezastaví příval. A ostatně jak bych mohl pronášet mínění, když jsem v jeho očích neexistoval, jsa dosud nezpůsobilým přijetí?
"Budu trestat," pokračoval Saporta, "ty, kdo se odváží provozovat naše umění bez diplomu, obnovím zdravý zvyk, který za Rondeleta upadl v zapomenutí, a pokaždé, co dopadneme některého z těch šarlatánů, dám ho vozit městem našimi žáky přivázaného na osla s tváří obrácenou k ocasu a na tomto spřežení ho vyženu z městských bran!"
"Bene. Benissime." zvolal Fogacer, a jak se mi zdálo, upřímně.
"Ale ze všeho nejdříve," pokračoval doktor Saporta, "zaženu, kam patří, na místo vedlejší a podřízené (toto pravil skřípaje zuby) apatykáře, kteří těžili z nadměrné slabosti kancléře Rondeleta, aby se potají dopouštěli nekonečných zlořádů."
Doktor Saporta nabral dech, vzpřímil hubený trup a s novým divokým zablýsknutím v černých očích pokračoval, obraceje se toliko na Fogacera, neboť nyní hleděl jediné na něho.
"Mám v úctě magistra Sanche pro jeho učenost a vzdělanost. Je mi ctí, že budu zakrátko jeho zetěm. Ale nestrpím déle, aby se v tajnosti a tichostí své apatyky oddával klamnému zkoumání moče. Je to kacířské a zavrženíhodné zasahování do výsad lékařů! Fogacere, slyšel jste o tomto spuštění? Magister Sanche prohlíží moč!"
"Ale to se činí ve všech apatykách, pane kancléři!"
"Už se to činit nebude!" zvolal Saporta silným hlasem a široce mávl rukou. "Moč patří lékaři! Fogacere, vštěpte si dobře tuto nedotknutelnou zásadu! Všechno, co vychází z nemocného, patří nám a jediné nám: moč, výkaly, krev, hnis, šťávy, všechny ty látky jsou svým původem a svou nejvlastnější přirozeností podrobeny nezcizitelnému panství

lékaře. A nechť se žádný apatykář neopováží vztáhnout na ně ruku! Já zajisté nepohrdám výrobci léků, jakkoliv jsou magistry a nikoliv doktory a jejich stav má blíže k bezduchému řemeslu než k opravdovému umění. Ale je-li apatykářství, jak se zachovávalo po všechen čas, služkou medicíny, služka si nesmí osobovat práva pánova! Však já jim ukáži, těm oslům v sukních!"
"Pane kancléři, smím mluvit?" pravil Fogacer nejvlídnějším hlasem.
"Smíš."
"Pane kancléři, budete tak nesmírně laskav a dovolíte mi obhajovat magistra Sanche?"
"Dovolím."
"Pane kancléři, který lékař by vám nedal za pravdu? Je to zajisté nesmírný zločin, jestliže apatykář zkoumá moč. Ale magister Sanche opravdu více než který jiný apatykář v našem městě dbá našich práv. Odmítá, když ho o to prosí zákazník, přikládat baňky a pouštět žilou, jak to potají činí někteří z jeho spolubratří …"
"Aj! To jsou ďábelské ohavnosti a já je dobře znám!" zvolal Saporta.
"Vymýtím je mečem!"
"Magister Sanche," pokračoval Fogacer, "dále nečiní diagnózu ani prognózu, při každé příležitosti skromně opakuje: Non sum medicus a nevydává lék bez předpisu."
"To je pravda," pravil doktor Saporta. "Magister Sanche nepatří k nejhorším. Nicméně zkoumá moč! To je hrdelní zločin a zasahování tak strašlivé, že je nebudu moci strpět ani samotnému magistru Sanchovi, i kdyby měl pro mě deset tisíc dcer na vdávání."
Toto by mě bylo rozesmálo, kdybych měl odvahu se smát, vida tu strašlivou tvář, kterou jevil kancléř ve svém hněvu. Mračil se, černé oči vrhaly blesky, všechny rysy tváře měl křečovitě nešklebené, nos bílý a stažený, nemohl popadnout dech a zdálo se, že chce vydat plamenům netoliko zločiny, jež vzbuzovaly jeho vztek, ale i ty, kteří je páchali. Aj, kterak je tento muž nevrlý a zlostný! A kéž mě nebesa chrání, bude-li mě chtít za syna, abych někdy upadl v jeho nemilost!
Fogacer, který měl zázračnou vlastnost, že vždycky zavřel zobák, když bylo třeba, nepokračoval už v obraně magistra Sanche, zkrotil svou výřečnost a ztichl. Já pak neměl právo ceknout ani se pohnout, protože jsem byl stále ještě kdesi mimo svět, nemaje dosud písemnou jsoucnost v seznamech školy.
Naše společné mlčení bylo nakonec sdostatek tíživé, takže si je uvědomil i Saporta navzdory všem bleskům a hromům, jimiž se obklopil. Jeho planoucí zrak na nás spočinul a on, jakoby udiven, že nás tu vidí, pravil kromobyčej úsečně a pramálo zdvořile:
"Naše rozmluva je skončena."
A aniž odvětil jediným slovem či znamením či pohledem na naše pozdravy, odešel.
Nebylo nikterak snadné, když jsme vyšli ze Saportova nuzného obydlí, sejít tu příkrou devalada, tak velká tam byla na chodníku tlačenice těch odřených darebů, kteří tam hráli kuličky a honili káču a křičeli, že by hluchého probudili, tloukli do tamburín všech možných druhů, sedali na bobek v ulici a kadili, močili na chodce, mávali jim nestydatě před nosem pyji, zpívali oplzlé písničky, házeli jim pod nohy obruče nebo hole, aby je porazili, a to nemluvím ani o tom, že jsme museli přeskakovat z místa na místo, abychom se vyhnuli jejich vozíkům řítícím se s obrovským hřmotem příkrou ulicí, neboť kdyby do nás vrazily, polámaly by nám ruce i nohy.
"Aj! To je učiněné peklo!" zvolal jsem.
"Horší je to v noci," pravil Fogacer. "Neboť ve dne tu vidíte toliko lejno a moč. V noci však teče krev. Žádná žena tu neprojde, aby nebyla znásilněna, a žádný muž, aniž by byl zrádně zabit nožem do zad a oloupen a ponechán nahý tak jako v prvním dni života svého."
"A co hlídka?"
"Ti ničemové ji zpráskají, pakliže se sem odváží. Bojí se toliko Cossolata a jeho lučištníků a také některých urozenců z města, kteří se zbraní vtrhnou na devaladu, jestliže ta holota učiní násilí jejich služce nebo zabije sluhu, lapí dva tři odrance a pošlou je bez odkladu na šibenici. Ale to je toliko šlechtická kratochvíle: mraveniště není rozkotáno."
"To je tedy opravdové peklo. A jak tu může Saporta žít, není-li ovšem jeho Plutonem? Fogacere, to je příšerný člověk! A proč musí být mým otcem? Nebylo by lepší vybrat doktora Assase, který je prý tak laskavý?"
"Assas!" zvolal Fogacer. "Víte, že jeho nebožka žena Kateřina byla dcerou Rondeletovou (všichni ti lékaři a apatykáři se žení mezi sebou, jak jste si povšiml). Assas by vás pozval na své rozkošné frontignanské panství, pohostil vlídně vínem a ovocnými koláčky a mluvil s vámi o své vinici. Ale nic jiného by neučinil. Saporta je muž ze železa, Sioraku, a o to železo se můžete opřít. Krom toho bude lepším hospodářem lékařského učení než Rondelet, který byl velikým lékařem, ale dovolil vyrůstat neuvěřitelným zločinům, aniž je vymycoval. Nesuďte Saportu podle jeho vzezření, ani podle jeho lakomství, ani podle povahy, avšak podle služeb, které může prokázat škole i vám."
Po těchto slovech, která mě poněkud uklidnila, Fogacer se zastavil před číslem 32 v ulici Železné ruky. "Zahrajeme si míčem? Hodilo by se vám to?"
"Dnes ne. Mám cestu jinam."
"Óoo!" Fogacer vystřelil jemné černé obočí do oblouku. „Jdete se nepochybně pomodlit do kostela svatého Firmina?"
"Nikoliv!" zasmál jsem se. "Tentokráte se mýlíte. Jdu navštívit Espoumela do vězení."
"Není-li zvláštní, že jste jat takovou náklonností k tomuto odranci a tak věrně ho chodíte navštěvovat?"
"Vděčím mu za svůj život."
"On vám vděčí za svůj: jste vyrovnáni."
"Ó, ani zdání! Můj život je mnohem krásnější než jeho: jsem tudíž dosud jeho dlužníkem!"
"Aj, Sioraku, Sioraku! Máte sic nevázané mravy, leč není možné vás nemilovat."
Poté se na mě usmál a odešel, jako by skákal, ponechávaje mě v zamyšlení, neboť je zřejmé, že ví všechno o mých

mravech, kdežto já o jeho nevím nic. A nepokládal jsem ho za vymiškovaného, ba právě naopak.

32. Figurky

Měl jsem přístup do městské šatlavy díky Cossolatovi, který mě doporučil vrchnímu dozorci, který opět mě svěřil do přízně žalářníka, a ten mi ji nepřestával poskytovat, jelikož jsem mu mastil kapsy. A tak jsem docílil, že drželi mého Espoumela nikoliv v temné a smrduté kobce, kde byl zprvu, ale v kobce, kde spávali obvykle čekatelé na oprátku; ta měla jedno dosti velké okno, jakkoliv opatřené pevnými mřížemi, aby tam mohlo vcházet slunce, jako by chtěli těm ubožákům poskytnout poslední výsadu krásného denního světla, než jí budou zbaveni navždy.

Když mi žalářník otevřel dveře kobky a uzavřel mě tam s Espoumelem, ten se zvedl, převyšuje mě o dobrou hlavu, jsa dlouhý a hubený, jakkoliv jeho hubenost skrývala nemalou sílu, neboť ten chlapík byl samý sval a šlacha a nebyl by zdaleka tak škaredé tváře, kdyby ho zbavili křoví vousů a vlasů, které byly notně dlouhé, rozčepýřené a špinavé. Pozdravil mě a jeho prostoduché, nikoli však zlomyslné černé oči na mě hleděly s psí vděčností, když jsem pokládal na stůl pokrmy, které jsem byl pro něj koupil cestou z ulice Železné ruky.

"Pane!" zvolal. "Co bych dělal, nebýt vaší dobroty! Já, který už měsíc trčím ve vězení o chlebě bolesti a vodě úzkosti, svírán výčitkami za své ohavné hříchy! Až do dnešního dne jsem měl příjemného společníka, ale ráno mi ho sebrali lučištníci a odvedli ho pověsit na Olivové pole, protože obral svého pána o deset tolarů! A myslím si, že je to věru nerovná spravedlnost, zbavit počestného mládence potěšení života za takovou maličkost …zatímco já, který jsem napáchal tolik loupeží a mordování, čekám milost od krále …"

"Espoumele," pravil jsem. "Spravedlnost lidí je závislá na slabostí jejich povahy. Leč na nebesích je všechno napraveno milostí boží."

"A kdo se odtamtud vrátil, aby to potvrdil?" pravil Espoumel a zmrazil mi hubu tou prostou, než přesto bezbožnou otázkou.

"Pane," pokračoval, "kdybyste byl viděl toho milého bracha v předsmrtných úzkostech, dal byste býval při svém útlém srdci tolar katovi, aby ho zaškrtil, než ho pověsí."

"A to není stejná smrt?"

"Nikoliv, pane! Když vám kat přehazuje provaz kolem krku, zařídí to tak, že vám palcem rozdrtí krční obratel, aniž ho někdo vidí, a vy zemřete v okamžení. Ale oběsí-li vás zaživa, vlastní váha vás pomaloučku dusí a to trvá dlouhou dobu - což je pak ohavná smrt."

"Kde ses o tom dověděl?" otázal jsem se hrubě udiven, že Espoumel o tom ví více než student medicíny.

"Vždyť jsem se narodil jako lotr, a to přec je druh lidí, kteří končí na šibenici."

Pak jsem mlčel a sedl si na jeho stoličku, než kus dále od něho, jak by mi to byl doporučil otec, abych nechytil vši, a upřímně pověděno on také smrděl jako tchoř v kleci, maje v této kobce vodu právě tak na pití.

"Espoumele," pravil jsem, "co to držíš v rukou?"

"Ó, to nic není! Toliko podoba mého žalářníka, vyřezal jsem ji do kusu dřeva, abych se tolik nenudil, dny jsou tak dlouhé."

"Hleďme," děl jsem. Dlouhou rukou mi podal řečenou podobu, což byla malá soška vysoká čtyři palce, nadmíru dobře opracovaná a souměrná, a dokonce se dosti podobala svému modelu.

"Espoumele, to je krásné a dobré dílo."

"Není tak špatně zhotovená," odvětil Espoumel a černá očka mu zazářila radostí nad mou pochvalou, "ale pracoval bych lépe, kdybych krom nožíku, který mi ponechali, měl i dláto, pilník, rašpli a kusy měkčího dřeva."

"Budeš je mít."

"Pane, jestli se vám můj panáček tolik líbí, rád bych vám ho věnoval, kdybych ho neslíbil žalářníkovi. Ale já pro vás vyřežu jiného, chcete-li."

"Mohl bys ho vyřezat podle vzoru, který ti nakreslím?"

"Ano, pane. Bude-li váš vzor ve stejném rozměru."

"A kolik času potřebuješ na vyřezání té své sošky?"

"Den, pokud mi dodáte kus měkkého dřeva uříznutého podle rozměrů a také tři řečené nástroje."

Na chvíli jsem upadl do přemýšlení, neboť jsem už u této příležitosti pojímal záměr, od něhož jsem mnohé očekával.

"Espoumele," pravil jsem, "tu první vyřezanou sošku mi daruješ, leč tu další ti zaplatím, neboť chci od tebe jednu denně, a to po všechny boží dny, co tu budeš čekat na milost od krále. A tak nebudeš ve svém žaláři bez díla a až vyjdeš, budeš mít něco peněz na jídlo a na pití."

"Můj vznešený pane!" zvolal Espoumel, "vaše dobrota je nekonečná, ale zůstanu-li tu déle než měsíc a třeba i dva, co učiníte se všemi těmi panáčky?"

"Vojáky, Espoumele!" smál jsem se. "Některé francouzské, ostatní anglické. A s těma dvěma armádami stojícími proti sobě zobrazím znovu obléhání Calais, kde se proslavil můj otec."

Načež jsem mu slíbil návštěvu nazítří item tři nástroje a nařezané kusy měkkého dřeva a odešel jsem, nadmíru spokojen jím i sebou a maje v hlavě plán, jak získat prospěch z těchto sošek. Vím dobře, že na tomto místě se někteří moji čtenáři zamračí; pokládajíce za špatné už to, že urozenec studuje medicínu, budou ohrnovat nos ještě více nad tím, že se zabývá plány, jak vydělávat peníze za věci. Jediným ušlechtilým způsobem života je pro ně u prvorozence vysávat robotníky na vlastním panství a u druhorozeného syna věnovat se stavu duchovnímu nebo řemeslu vojenskému. Ale pomíjím-li to, že moje víra přede mnou uzavírá církev a její tučné prebendy, mám propůjčit meč službám vladaři, o němž není povědomo, zda zítra neuvrhne znovu hugenoty mimo zákon?

Otec a Sauveterre mají od Kalvína, že každé peníze jsou čisté, jsou-li počestně vydělané, a že je bezpečným znamením přízně nebes, vnuknou-li nám zvolit to, co nám bude prospěšné. Této zásadě, tak věrné duchu bible, vděčí oba za

neslýchaný blahobyt Mespechu.
Já pak se řídím stejnými pravidly, i nelíbí se mi, že stojím pobratimstvo tolik tolarů, a taktéž se mi nelíbí, že jsem na něm v takové závislosti, neboť soudím, že člověk, který dostává svoje živobytí od jiného - byť to byl otec -, je stále toliko dítětem. Jsa mladším synem, nemohu očekávat povýšení své štěstěny od jiného krom od sebe sama, i pokládám za převelice žalostné oblékat se toliko do černého, jsem-li už v přízni pana z Joyeuse a mohl-li bych získat ještě větší, kdybych se mohl před ním objevit v odění, v němž bych se nemusel stydět. Musím to říkat? Nevidím v modrém saténovém kabátci, po němž tak nezřízeně toužím, nic "povrchního" ani "nicotného", jak to píše Sauveterre, leč prostředek směřující k užitečnému cíli tak jako ony sošky, s nimiž si neotevřu boudu ani krámek na veřejném náměstí, leč vytěžím z nich prospěch způsobem důvtipnějším a počestnějším, jak to ještě vypovím.
Kráčeje takto v zamyšlení, všiml jsem si, že jdu kolem svatého Firmina, a zajisté chápete, že moje zvláštní modlářství mě neneslo do papežského kostela, leč naproti. Podivné je chování lidského mozku. A jak je pro něj snadné, cokoli se o tom praví, mít dvě myšlenky naráz! Neboť všecek oddán svým plánům do budoucna, od toho okamžení, co mi Espoumel pověděl o svých soškách - petetách, mnohokráte jsem si musel vzpomenout na hostinskou v Castelnau d'Ary, kterou nazývali patota, což je stejné slovo v rozličném nářečí a znamená v naší provensálské mluvě panenku. A vybavuje si lahodné koláčky, které mi ta dobrá hospodská věnovala při mém odjezdu z hostince, přešel jsem v myšlenkách k těm, které jsem pojídal včera v jehlářství, a přecházeje po neznatelném svahu od dobrého pečiva k neméně chutné pekařce, pocítil jsem znenadání takový zálusk na Tomassinu a jala mě na ni taková chuť, že jsem ji musel v tu chvíli ukojit.
Nemohl jsem. Tomassina nebyla doma a nebude celý den, sdělila mi Azais, která se vlnila jako hádek a začala mě trochu svádět, tváříc se jako svatoušek. Já tomu učinil brzký konec řka - také jako svatoušek -, že se nechci stát příčinou jejího propuštění: tento ohled mě přec nikterak nezastavil, šlo-li o Fontanetku.
Nato jsem ji opustil nadmíru spokojen svou zdrženlivostí, která ovšem byla toliko výpočtem a v tomto případě i opatrností. A že opatrnost není mou základní vlastností, to nemusím zatajovat. Neboť o měsíc později a v oblasti, která se netýkala fraucimoru, leč studií, spáchal jsem s několika žáky lékařské školy čin, který otec poté, co jsem se mu z něho v dopise vyznal, tvrdě pokáral, nazývaje ho rouhavým a šíleným, a abych ho citoval (neboť závěr dopisu byl pro větší váhu psán latinsky), atrocissima.

33. Přijetí na studia
Devátého dne října měsíce jsem jel na klisně Acle navštívit doktora Assase do Frontignanu a Fogacer mě doprovázel na Samsonově Albiéře, aby mi pomohl vyznat se v cestě, i proto, že měl chuť na profesorův muškát.
Assas, vysvětlil mi Fogacer, když jsme klusali po kamenitých cestách, je marran a jmenuje se ve skutečnosti Salomon, ale shledávaje to jméno příliš nápadným a hebrejským, přijal název svých pozemků ve Frontignanu a nazval se panem z Assasu, což na počátku jeho marranské bratry chmuřilo - a to tím více, že dobrý doktor, když přijal hugenotskou víru, opustil tajné obřady, k nimž jich značný počet zůstával věrně připoután. Tomu panu z Assasu a novému šlechtickému přídomku (ale neučinil můj děd v Rouenu svého času totéž?) se papeženci ve městě nemálo vysmívali, prve než si na to časem zvykli. Co se týče hugenotů - příliš zajisté přísných, aby se smáli jménu -, ti se rmoutili, že pan z Assasu je tak vlažný ve své reformované víře, neboť královský profesor navštěvoval bohuslužby velice zřídka, namítaje, že harcování koňmo mu unavuje zadek, neboť svatyně je tak vzdálená.
Když jsem sestoupil na zem a když jsem ho viděl v té jeho spanilé zahradě v zářivě krásném slunci, jak ke mně přichází s rozevřenou náručí a mocně mě k sobě tiskne, vydechuje celou svou bytostí laskavost a snášenlivost, jak jsem pana z Assasu miloval! Všechno na něm bylo kulaté: hlava, tvář, plece, břicho, duše a srdce také. A po těchto oblinách, věru odlišných od zakulacených tvarů zesnulého kancléře Rondeleta, životní ostny klouzaly, aniž ho ranily, byť byl Assas vytrpěl stejný několikerý smutek jako jeho tchán, ztrativ dvě manželky a čtyři děti ze šesti, než pokaždé, když prolil tolik slz, znovu se zrodil z popela, klidný a plný radosti ze života, kterou ustavičně čerpal ze sebe sama jako ten muškát ze svých sudů.
A vskutku, tento piják měl při bližším seznámení v jistém smyslu nemalou podobnost se svým nápojem. Neboť doktor z Assasu byl osobně mírný, jemný a lahodný; pravý lidský nektar, shovívavý k sobě, shovívavý k jiným, vlídný ke všem, odpouštějící každému, nechtěje si činit nepřátele a snaže se s každým shodnout; a také, je-li třeba to povědět, protože každá medaile má rub - nadmíru málo příchylný se namáhat, ba i ve svém umění, maje nevelkou důvěru v medicínu, jak se mi brzo vyjevilo, a nic tolik nemiluje jako obhospodařování své dobré frontignanské vinice - kterou si vpravdě cenil výše než král své království.
Pan z Assasu nás posadil do stínu ve své líbezné zahradě, zahrnul nás tisícerými poklonami, nařídil sluhovi, aby občerstvil naše koně, a své mladé komorné, aby nám donesla zákusky a víno. Což ona učinila s mnoha úsměvy, pohledy a ladnosti ve všech pohybech, snědá, lepá dívčina, dlouhá a pružná jako liána, s velkýma zelenýma a zlatě tečkovanýma očima a s unylým, jakoby italským půvabem: zkrátka tak dobrá na dívání jako její pečivo na pojídání, na stolku mezi našima nohama bylo množství ovocných koláčků, že byste si po nich prsty olizovali, a já se do nich bez meškání s chutí pustil item Fogacer a doktor Assas se dobrácky usmíval, když viděl, kterak jsme mlsní a hladoví po tom našem dlouhém harcování. Seděl pohodlně v lenošce, vesele pokyvoval hlavou - a kéž se čtenář nezlobí a ani mu to nemá za zlé - čas od času se mocně ubzdil. Neboť po pravdě řečeno jakkoliv byl tak počestných mravů, pouštěl větry hlasitě a často; třebaže nesmrděl, měl dobré a svěží útroby a vypouštěl řití vzduch, který v přemíře vdechoval ústy, maje Bůh ví proč ve zvyku zívat mezi každou větou jako ryba na suchu.
Když jsem byl napolo plný (neboť v tom rozpuku mládí jsem měl jícen bezedný), pan z Assasu mi pravil, pojídaje a popíjeje také:

"Pane - než nechme stranou pane, budu vám říkat Petře, tolik už se mi líbíte, protože máte tak upřímný vzhled -, prominete mi (tady zazíval s podivným nadechnutím a nadmíru zvláštním zvukem, jako by říkal "hám"), ale prosím vás, jezte, mezitím co mluvím, jezte a pijte, jediné živí jedí a pijí, mrtví nemají už jinou chuť krom na Boha, a je-li Bůh věčný, proč takové kvaltování, abychom se s ním setkali? - Petře, prominete mi, že vám položím pár otázeček o medicíně (v této chvíli nazvedl levé stehno a pustil vítr), ale je to nutné, jelikož o tom musím podat svědectví písemně z nařízení našeho milého kancléře (hám), i začnu vás, Petře bez meškání zkoušet (hám) o italské nemoci, jelikož italská nemoc je, jak se to jeví, vaší silnou stránkou (zasmál se). Petře, je-li pak italská nemoc choroba chladná a suchá? (Tady opět …leč kéž se čtenář nezlobí, že ponechám od nynějška to opětované zívání a bzdění jeho představivosti, tím spíše, že by bylo nectné příliš to zdůrazňovat, byl-li doktor z Assasu jinak chování převelice zdvořilého.)
"Nikoliv, pane náš a učiteli, italská nemoc je choroba teplá a vlhká."
"Fogacere," pravil Assas, jehož ryšavě šedé oči byly mírné, leč prohnané, "Fogacere, věříte tomu? Choroba chladná a suchá? Choroba teplá a vlhká? Co k čertu znamenají tyto žvásty?"
"Já nevím," pravil Fogacer, jehož tento skepticismus těšil. "Ale to rozlišování je klasické."
"Nuže dobrá. Rozlišujme. Zaro," pravil ke krásné komorné, "pojď sem, děvenko, a stůj tady u mé pravé ruky co nejblíže. Bene, bene, Petře, jak se chytne italská nemoc?" Na což jsem odpověděl co papoušek:
"Nakažená osoba nakazí druhou toliko jistou tekutinou vtékající v jisté místo těla druhého."

"Vizme, to odpovídá pravdě, jakkoliv nijak nemiluji slovo tekutina," pravil Assas a levou rukou pozvedl číši k ústům, zatímco pravicí hladil záda své komorné, alespoň to, co bylo na dosah jeho paže, která byla krátká na dívku tak dlouhou.
"Petře," pravil s líbezným úsměvem, "už jsme se dnes odpoledne sdostatek nadřeli, ano slunce je tak jasné a nebe tak modré. Ještě jednu otázku a skončíme: Jak se předem zabezpečit proti italské nemoci, máme-li podezření, že jsme smilnili s nakaženou osobou?"
"Vzít si projímadlo a vyžádat si puštění žilou."
"Fogacere," pravil Assas s ironickým zablesknutím v oku, leč s pravicí stále zaměstnanou, jak jsem byl pověděl, "Fogacere, věříte tomu?"
"Nevím. Ale učí se tomu takto."
"Tak tedy výborně. Učme tomu takto. Petře, pověděl jste mi toho dostatek, abyste mě přesvědčil, že znáte Rondeletovo dílo De morbo italico nazpaměť. Dignus es intrare, mi fili . Napíšu to co nevidět Saportovi."
"Ctihodný doktore," pravil Fogacer, který nedůvěřoval Assasově lenivosti a jeho zvyku všechno odkládat, "proč nenapsat těch pár slov neprodleně? Donesu to sám kancléři, musím ho dnes večer navštívit."
"Jak vám libo," pravil Assas s povzdechem. "Zaro, přines mi psací potřeby," a když se po těch slovech komorná začala hotovit, aby mu vyhověla, držel jí na zadku pravici tak dlouho, pokud mohl.
Když dvěma otázkami odbyl mou zkoušku a dvěma řádky odbyl lístek kancléři Saportovi, Assas dopil víno, čile a bujaře vstal a pozval nás, abychom s ním navštívili jeho vinici, o níž nám s nekonečnou důkladností vykládal celou hodinu, prokládaje hovor zvuky, jak je vám známo, zatímco Zara mu na jeho přikázání kráčela po pravici, aby ji mohl pohodlně poplácávat. Jevila se mu tak potřebnou, že jsem se nepřestával divit, proč ji nevodí s sebou mezi nás na přednášky na lékařskou školu, aby ji mohl stále tak ze zvyku osahávat. Alespoň tedy zachovával i při přednáškách ono zvukové prokládání vět, o němž jsem byl hovořil, což bylo u všech žáků ve velikém posměchu a neprodleně opakováno ústy nebo dokonce jinak, jestliže i oni měli fuk z oné strany.
Nicméně navzdory těmto kratochvílím byly jeho přednášky poslouchány s oblibou. Byly dobré a byly by ještě lepší, kdyby si s nimi byl dával větší námahu.
"Nemylte se, pan z Assasu je nesmírně důvtipný," pravil mi Fogacer, když jsme jeli bok po boku po cestě k Montpellieru, a notně pomalu, majíce hlavy zakalené vším tím muškátem, který jsme byli vypili. "Pan z Assasu by byl vskutku největším lékařem ze všech, kdyby se o to snažil. Leč je to rozkošník. Nemá na tomto světě jiný cíl než zachytit míjející okamžik, který se nevidí dvakráte."
"A co my činíme jiného?" otázal jsem se, "každý po svém způsobu, jedni mají lakomství, druzí kratochvíli, další umrtvování těla."
"Je na to odpověď," odvětil Fogacer, "leč hlava se mi točí tolik, že ji nemohu nalézt."
Načež přitáhnuv Albiéře uzdu a zastaviv se, zachytil se oběma rukama knoflíku u sedla a nakloněn vpřed smál se bez zjevné příčiny, až se hory zelenaly. Což vida já a shledávaje tu podívanou na svého moudrého rádce ve stavu tak málo moudrém nadmíru zábavnou, rozesmál jsem se také velice velmi a byl jsem k nezastavení.

Dne 11. října měsíce mě kancléř Saporta vyzval skrze pedela Figairasse, abych vyplatil tři tourské libry co zápisné, nicméně dodal, že se nemám pokládat za zapsaného, dokud neobdržím lístek ad hoc od doktora Assase. A že ho tudíž nemohu písemně požádat, aby byl mým otcem, dokud nebudu mít v ruce tento lístek.
Ale šestnáctého - dva dny před svatým Lukášem, který měl být začátkem školního roku - , když po doktoru Assasovi nebylo ani vidu, ani slechu, pokládaje za příčinu tohoto mlčení jeho odklady a odročování, rozhodl jsem se osedlat Aclu a navštívit ho znovu ve Frontignanu, maje ostatně chuť i na laskavost a duchaplnost královského profesora, na jeho víno i ovocné koláčky, a proč to neříci také, na Zařiny krásné zelené zřítelnice, jimiž házela kolem sebe k nemalému zatracení jinochů. A i kdyby na jejím hezkém čele bylo zlatými písmeny napsáno non licet tangere i kdyby to všechno bylo toliko sen, kdopak by se rád do tohoto líbého snu nepropadl? Jak to říkával na Mespechu náš kameník Jonáš, když si cudný ve své jeskyni stěžoval, že je zbaven pohledu na Saracénku: "Lišák má potěšení, vidí-li běžet slepici, i když ji chytit nemůže."

Zkrátka měl jsem všechno potěšení zraku, hledě znovu na čipernou komornou, item jazyku a patra, a naslouchaje doktorovi Assasovi při jeho vtipných rozkladech, i potěšení sluchu a ducha - a nakonec jsem přec jen dostal lístek o zápisu, který mi neprodleně vystavil a který byl sepsán převelice zvláštně těmito slovy:
Descriptus fuit in albo studiosorum medicinae Petrus Sioracus, per manus, anno Domini 1566 die vero 16 octobris; cuius pater est Venerandus Doctor Saporta, nostrae scholae Cancellarius, qui eiusdem jura persolvit.
Datum Monspessuli ut supra. Doctor Dassassius.
Pravil jsem, že tato slova mi připadala podivná, neboť bylo řečeno na lístku, že doktor Saporta je mým otcem, když řečený lístek mi byl potřebný, abych ho o to požádal. Odvážil jsem se o tom zmínit doktorovi Assasovi, než on odvětil s bystrým zablesknutím v prohnaných očích, že doktorovi Saportovi nikterak nevadí nějaký protimluv nebo nesmysl, hlavně když byl uložen na papír písemně. A pronášeje poslední slova napodobil kancléřův hlas i tón, což nás oba neskonale rozesmálo.

34. První školní den I.
Lékařská škola v Montpellieru sídlila v ulici Na konci světa (tento název mě nepřestával naplňovat podivem), a ponecháme-li stranou anatomický amfiteátr, který byl založil Rondelet, skládala se ve všem všudy ze dvou sálů, jednoho přednáškového a druhého řečeného promočního, kde se konaly zkoušky a držela shromáždění, ale kde se z nedostatku místa odbývala též některá praktická cvičení. Přitisknuta k těmto dvěma sálům tyčila se tlustá věž, jejíž vážný zvon, rozhoupávaný pedelem Figairassem, oznamoval začátek čtení. Používám zde příhodného slova, neboť naši regenti, byť byli královští profesoři nebo řádní doktoři, nečinili nic jiného, než že četli staré autory, doprovázejíce tuto četbu vlastními výklady, které se jeden od druhého notně lišily co do množství i co do jakosti.
Při těchto dvou sálech se rozkládala ohrazená zahrada, poměrně malá, ale převelice cenná, neboť od časů Rondeleta - velkého pozorovatele a milovníka věcí přírody, jemuž vděčíme za převelice znamenitou knihu O jedech - se tu pěstovalo množství rozmanitých léčivých bylin. Pracovali jsme zde střídavě všichni a víc než kdokoli jiný můj milovaný Samson, jakkoliv nebyl žákem naší školy, ale apatykářským tovaryšem, který směl navštěvovat některé naše přednášky.
Ale abych nepředbíhal: byl to velký den pro Lukáše, Samsona i mne, když se ráno na svatého Lukáše za několikerého vyzvánění zvonu otevřela lékařská škola pro valné zasedání profesorů a studentů v promočním sále.
Na stupni trůnili za dlouhým dubovým stolem čtyři královští profesoři rovnocenní v hodnosti, nikoli však ve funkcích a důstojenstvích, neboť ani doktor Feynes, ani doktor Assas se nemohli honosit, že požívají stejných práv a výsad co kancléř Saporta a děkan Bazin, první měl na starosti hospodaření školy, druhý pak řídil studia a málo byl ochotný ustoupit prvnímu, jak se brzy vyjevilo. Avšak doktor Bazin, malý mužík značně pokročilého věku, hubený, šedý, křivý, měl nevalnou naději, pokud jsem usoudil, zvítězit nad mým hrozivým otcem - jelikož otcem byl, jak mi to dosvědčoval strohými slovy zápis, který jsem včera obdržel, podepsaný jeho strmým písmem.
Co se doktora Feynese dotýče, byl to dobrý člověk a dobrý lékař, jak jsem poznal později, a jediný papeženec z královských profesorů (jediný také, jehož se biskupovi Pélicierovi podařilo dosadit na školu), měl řídké vlasy, vybledlé oči, neurčité rysy v tváři a byl tak bledý a chabý, že by mu nedalo práci vypařit se zcela, tak chmurná byla jeho mysl, neboť žil v tomto hugenotském doupěti ve věčném děsu.
Kancléř Saporta a děkan Bazin zaujímali střed stolu, na jednom konci seděl doktor Feynes a na druhém můj milý doktor Assas, pěkně kulatý a pěkně čilý, tvářil se jako svatoušek, avšak neztrácel ani drobek a ani kapičku z toho, co se dělo, a jak jsem usuzoval, velkolepě se všemu vychechtával.
Leč pouze v duchu, neboť pokaždé, kdykoliv se na něj kancléř nebo děkan obraceli, Assas byl nadmíru zdvořilý a skromný ve svých odpovědích.
Naproti tomuto vznešenému pódiu a rozsazeni po stupních podle důležitosti zaujali místo v první řadě řádní doktoři, v druhé řadě licenciáti, ve třetí bakaláři, všichni v talárech, a doktoři měli navíc na hlavách čtverhranné biréty z černého sukna se střapci z karmínově rudého hedvábí, na prsteníku pravé ruky tlustý zlatý prsten a kolem beder zlatý pás.
Čtenář si snad vzpomene, že magister Sanche má na birétu třapec toliko červené barvy a že jeho pás je stříbrný. Tak od samého počátku bila do očí rozdílnost mezi doktorem medicíny a mistrem apatykářským, byť byl apatykář třebas i tak osvícený co magister Sanche.
Za bakaláři seděli žáci druhého ročníku, ti byli nadmíru hluční a povídaví na rozdíl od nováčků, kteří za staršími posedávali ve vší pokornosti, jsouce ze strany těchto velmožů cílem povýšených pohledů, a Lukáš byl nadmíru vyděšený, tiskl se ke mně a hledal mou ochranu. A nakonec stáli, říkám dobře stáli, jakkoliv celá jedna lavice byla ještě prázdná, tovaryši apatykářští a učňové ranhojičští, kteří neměli žádné právo být zde, jelikož nebyli žáky, ale kterýmž to kancléř povolil výjimečně, považuje za správné, aby vyslechli školní ustanovení, když už se jim povolovalo navštěvovat přednášky.
Ale co to vidím, málem jsem zapomněl na světskou paži našeho zařízení, na pedela Figairasse, na nějž mám přec dobrý důvod vzpomínat. Mezi pódiem královských profesorů a stupni se naparoval v celé své moci a slávě v ustrojení pro svátek svatého Lukáše a valná shromáždění, na hlavě měl helmici (vzpomínka na vojenské časy), na sobě černý kabátec zdobený zlacenými knoflíky, červené, převelice nabírané spodky s černým vyvlačováním a nízké škorně rezavé barvy s vysokými podpatky, jimiž se ještě vyvyšoval, jsa od přírody vytáhlé postavy, mohutných ramenou a klenuté hrudi. Měl širokou a plnou tvář, hnědé, živé a chlípné oči, kulatý, opuchlý a karmínový nos (neboť se často a rád napil), levou paži nahrazenou jako náš nebohý Coulondre na Mespechu železným hákem, leč v pravé paži držel před sebou dlouhou pružnou hůl, která byla odznakem a zároveň nástrojem jeho úřadu. A zdaleka jsem netušil, když jsem ji obdivoval v jeho ruce, že jí zakrátko a tak tvrdě okusím.
Jakkoli královští profesoři dleli na pódiu už drahnou dobu, převelice zaměstnáni vzájemným dohadováním, shromáždění, mám na mysli jeho mladší část, bylo navýsost hlučné. Žáci bezstarostně a bezostyšně povykovali,

prováděli alotria, pojídali chléb a cibuli, z čutor popíjeli přímo z hrdla, hráli maso, v kostky, v karty, někteří hlavu nebo orla s okrájeným tolarem, někteří dokonce v jednom rohu polohlasně zpívali sborem oplzlé písně a další si vyprávěli protipapeženské vtipy, z nichž jeden (který se mi zdál vymyšlený podle Rabelaise) zněl takto: Je lepší říkat Ta ženská zpívá na mši z plna hrdla - nebo - Ta ženská z piva na mši zplna prdla?
Další z těchto nezbedníků (a mezi nimi jeden řečený Merdanson, velký ryšavý rarach přede mnou sedící, který se zdál být u nich u veliké vážnosti) se otáčeli a předstírali, že pohlížejí na nováčky pohrdavě, což se mi hrubě nelíbilo. Poté Merdanson promluvil jakoby udiveně:
"Hola hej! Kdopak jsou tihle hlupáci? A cožpak tu činí? Mají-li vůbec lidskou tvář? Jsou to osli? Jsou to opice? Nebo řemeslničtí učňové? Mají sprosté huby a nohy jim k zblití smrdí."
Pak si Merdanson a jeho druhové ucpali nosy a otočili se k nám zády.
Kancléř, který rozmlouval na pódiu s děkanem Bazinem, jako by náhle zpozoroval to hlučení a hlomození, upřel na shromáždění černý zrak a se strašlivým zamračením třikráte uhodil paličkou do stolu, a jak se hřmot trochu ztišil, mocným hlasem provolal:
"První žák, ba i bakalář, který si dovolí otevřít zobák bez mého přikázání, bude na můj rozkaz vyhozen ze dveří panem pedelem Figairassem a za celý život sem znovu nevkročí. Jsem kancléřem této školy, abych tu dal zavládnout pořádku, A JÁ MU DÁM ZAVLÁDNOUT!"
Tato slova nevykřikl, leč zaječel tak mocně a doprovodil je prudkou ranou paličky, což pedel Figairasse podtrhl tak hrozivým švihnutím hole, že žáci v okamžení zmlkli. Kostky, karty, cibule a čutory zmizely. Písně a vtipy ztichly na rtech. A čerti se změnili ve svatoušky.
"Hoho!" pravil Merdanson potichu svým přívržencům, "vizte, to bude něco jiného než Rondelet. Přisám svatý Pyjus, děti moje, budeme krutě zkoušet!"
Mezitím Saporta stále ještě přehlížel shromáždění, hledě všem do očí a vzbuzuje v každém dojem, že jeho černý zrak mu proniká až do kostí, a ticho bylo postupně tak hluboké, že byste slyšeli bource, jak se obrací ve svém hedvábném zámotku.
"Páni žáci," zahřměl Saporta a zřítelnice mu hrozivě jiskřily, "dávám vám na vědomí, že ohavné zlořády, kterým byl dáván volný průchod na této škole za doktora Rondeleta, budou okamžitě napraveny. A k tomu konci vám připomínám ustanovení, která jste loňského roku přísahali zachovávat a která zůstala tak odporně mrtvou literou. Pravím tudíž, připomínám a opakuji, že podle řečených ustanovení: primo jste povinni vytrvale navštěvovat přednášky, shromáždění, slavnostní doktorské promoce item jízdy, jimiž se ve městě oslavují. Secundo nesmíte nosit - pod trestem vyloučení - ani ve škole, ani v ulici Na konci světa, ani v ulicích sousedních bodáky, bodla, dýky, nože, oštěpy, meče, mečíky …" - "Oj! Oj!" pravil hlasem co nejtišším Merdanson, "to už je příliš, to poškodí naše děvčátka." Než tomuto vtipu se nikdo kolem něho neodvážil ani usmát.
"A tím méně bambitku, pistoli, hákovnici, ručnici a jinou palnou zbraň. Tertio každý žák, který v tomto městě pojí a popije v krčmě, aniž bude mít čím zaplatit řád, bude vyloučen ze školy. Quarto bude taktéž vyloučen každý žák žijící v hanbě s helmbrechtnicí z bordelu, podporující ji v jejím hříchu a přijímající od ní peníze. Bude a fortiori vyloučen každý žák provinilý krádeží, byť by to byla jediná klobása nebo jediná cibule. Budou potrestáni pruty žáci, kteří se během přednášky budou procházet po sále, mluvit hlasitě, jíst, pít, dupat, hrát v kostky nebo močit do okenních koutů. Stejně tak budou potrestáni pruty ti, kteří se budou prát v obvodu školy a poraní jeden druhého bitím, políčky, šňupkami do nosu a kopáním do zadku. Konečně budou stejně tak ztrestáni pruty žáci, kteří se opováží urazit oplzlými, dotěrnými a potupnými slovy královské profesory, řádné doktory, licenciáty a bakaláře jakož i pedela, kterého jsou povinni nazývat s veškerou náležitou úctou panem pedelem."
V tu chvíli se Figairasse nafoukl jako páv u představě, že ho budou oslovovat "pane" ti žáci, kteří za Rondeleta (jak mi to vyprávěli) na něj volali, ovšem z opatrné vzdálenosti, narážejíce na jeho jméno, "fík od zadku", zvedl pak vysoko nos a proťal vzduch prudkým zahvízdnutím hole.
"Pane pedeli Figairassi," pravil Saporta, "od nynějška budete švihat holí, toliko až udeřím kladívkem."
"K vašemu přikázání, pane kancléři," pravil Figairasse ukláněje se až k zemi a hubu maje celou zarudlou (a netoliko nos), a jakkoliv měl, když se znovu napřímil, vzhled nadmíru zpražený, nikdo z žáků se neodvážil usmát, tak se jim hýždě začaly stahovat strachem z té hrozivé hole, která za Rondeleta upadla takřka v zapomenutí.
"Připomínám vám posléze," pokračoval Saporta, "že na počest našeho mistra Hippokrata nebudou na škole přednášky ve středu, vyjma bude-li nějaký jiný den v týdnu už volný skrze svátek nějakého svatého …(myslel jsem, že řekne "svatého papežence", ale on, pohlédnuv na doktora Feynese sedícího po jeho boku, pravil toliko "svatého katolického, v tomto případě se rozumí samo sebou, že budeme pracovat ve středu, netoužíce mít dva dny v týdnu bez práce."
Zde doktor Feynes, který nadmíru dobře vycítil zdvořilý odstín této promluvy, pokynul kancléři přátelsky hlavou, což ve mně vzbudilo přesvědčení, že doktor Saporta není toliko vztekloun, ale že do svého přikazování vkládá též důvtip.
"Starší žáci," pokračoval Saporta, "už přísahali, že budou zachovávat naše řády, ale nováčkové jsou nám povinováni touto přísahou, kterou přednesou jeden po druhém, pan bakalář Fogacer bude číst jména podle seznamu."
Nato se Fogacer zvedl z lavice a dlouhý, černý, elegantní, poskakuje na svých pavoučích nohách a pohupuje se v bocích vystoupil na pódium, kde mu kancléř Saporta podal školní registr.
"Lukáš Sanche!" zvolal Fogacer, který začínal od žáků naposledy zapsaných, a Lukáš uzavíral řadu, byv zapsán ještě po mně.
"Co mám povědět?" pravil Lukáš, zvedaje se s tváří nadmíru bledou.
"Juro ."
"Juro." pravil Lukáš.

Nato Merdanson se otočil k Lukášovi a pohlížeje na něj, pravil hlasitě a vážně:
"Má krásné kulky …"
"Leč chabé," odpověděl vysokým a naříkavým hlasem sbor jeho kumpánů.
Byl bych se vsadil, že kancléř teď začne metat hromy a blesky a rozdrtí ty blázny na padrť, ale světe, div se!, zůstal klidný jako pařez v lese, zrak měl pokojný a obočí nezachmuřené. A zvěděl jsem později, že tradice (na které nechtěl na této škole zhola nic měnit) chtěla, aby staří žáci přijímali nováčky vedle přísahy i tímto žertem vypůjčeným od autora Gargantuy.
"Petr ze Sioraku!" zvolal Fogacer.
Vztyčil jsem se v lavici a Merdanson se ke mně otočil.
"Juro!" pravil jsem a zvedl ruku.
"Má krásné kulky," pravil Merdanson.
"Leč chabé," dodal chór.
Bylo nás třináct nováčků a třináct nás bylo postupně vyvoláno, pravilo Juro! a bylo stejným způsobem pozdraveno. Po tom třináctém staří žáci, kteří se osmělili, pokusili se nás zahrnout povykem a vtipkováním, ale Saporta v tom okamžení uhodil do stolu paličkou, Figairasse švihl holí a rozhostilo se hluboké ticho.
"Páni žáci," začal znovu Saporta. "Pan děkan Bazin k vám nyní hodlá promluvit o studiích."
Děkan Bazin, jak už praveno, byl malý, hubený a šedý a mluvil ochablým hlasem, ale jeho zrak byl tak chladný a jedový, že vynahrazoval nedostatek síly v jeho osobnosti zmijím leskem zřítelnic. Vyjadřoval se málo slovy, jako by šetřil dechem.
"Promluvím předně o školní knihovně. V roce 1534 měla 52 svazků. K dnešnímu dni jich čítá 86. Vzrostla tudíž na 36 let o 32 svazky. Tento přírůstek není značný, knihy jsou převelice drahé, ale uvítal bych, kdybychom mohli od nynějška kupovat dva svazky ročně. Osvobodíme tudíž žáka, který je promován na bakaláře, od hostiny, jíž je tradičně povinován škole, pokud učiní dar jednoho tolaru knihovně."
Při těchto slovech nastalo v lavicích žáků živé a jednomyslné rozhořčení, ač zadržované a přidušené, i udeřil Saporta paličkou do stolu, a aniž vyčkal, až Figairasse švihne holí, otázal se výhružným tónem:
"Chce-li kdo mluvit?"
"Já, s vaším svolením, pane kancléři," pravil nikoliv bez jisté odvahy Merdanson a povstal.
"Merdansone," pravil Saporta, "mluvíte sám za sebe, nebo jste zplnomocněn svými druhy?"
Jak jsem vzápětí pochopil, byla to záludná past a Merdanson na tu vějičku skočil.
"Dostal jsem pověření od svých druhů," pravil. "Zvolili mě opatem žáků."
"Nejste ničím takovým!" vykřikl kancléř hromovým hlasem, až se zatřásly okenní tabulky v olověném zasazení. "Titul a úřad opata žáků byly zrušeny výnosem soudních dnů v Béziers, někteří z těchto takřečených opatů zneužívali ohavně svých pravomocí, vodili nováčky do lázní, ponechávali je obcovat s panečnicemi, jimiž jsou tato místa obsypána, a skrze ně je obírali o peníze, ba dokonce i o šat. Jsou to pěkní opati!"
"Ale já jsem nečinil nic z těchto ohavností," pravil Merdanson, notně se hanbě a stydě, a čelo mu zrudlo tak, že bylo stejné barvy jako jeho planoucí vlasy.
"Ano, ale byl jste zvolen opatem žáků naprosto nezákonně a nyní si troufáte vystoupit proti svým profesorům a dovolávat se titulu, který nemáte."
"Avšak zvyklost volby opata se zde znovu zavedla za kancléře Rondeleta."
"Já jsem kancléřem této školy," vztyčil se Saporta a oči mu divoce plály, "a za mého kancléřství zvyklost nikdy nepřeváží zákon. Merdansone, jste toliko sebou samým a chcete-li mluvit, mluvte svým jménem."
"Pane kancléři," pravil Merdanson a bylo patrné, jak sbírá síly, byv při první půtce rozšavlován na kusy.
"Slyším vás," pravil Saporta tónem, který naznačoval, že jeho sluch je otevřen jen zpola.
"Pane kancléři," začal znovu žák, "domníváme se toto… "
"Merdansone," přerušil ho Saporta, "jste králem francouzským, že se domníváte v množném čísle?"
"Pane kancléři," pravil Merdanson, podruhé odražen zpět do svého šiku, "domnívám se, že odporuje tradici zrušit hostinu, kterou promovaný bakalář dluží škole."
"Vyčistěte si svoje velké uši, Merdansone," pravil kancléř. "Špatně jste poslouchal děkana Bazina. Hostina není zrušena. Promovaný bakalář má na výběr poskytnout ji škole nebo místo tradiční hostiny poskytnout jeden tolar knihovně."
Tato lišácká odpověď - neboť nakonec kdo by chtěl utrácet pět tourských liber za hostinu, když knihovna vyžaduje toliko jedinou - Merdansonovi ucpala zobák a poražený mládenec se opět posadil. A jakkoliv Saportovo vítězství nebylo dobyto bezúhonnými prostředky, obdivoval jsem nicméně jeho licoměrnou lest a taktéž zdravý rozum královských profesorů, neboť jak jsem často slýchal od otce, na lékařských i právnických školách po celém království vládne zlozvyk těch záhubných hodů, po kterých přece nazítří zůstává toliko hromada hoven na latrínách, když peněz, co hostiny stojí, by se dalo lépe využít za knihy pro studenty.
"Pane děkane, pokračujte," pravil Saporta a královsky mu pokynul rukou, což Bazina myslím nadmíru podráždilo.
"Secundo," pravil doktor Bazin, "pitvy jsou drahé velice velmi jak pro školu, tak pro žáky. Za kancléře Rondeleta to šlo tak daleko, že se jich konalo šest ročně, kdežto výnos soudních dnů v Béziers stanovil počet pitev na čtyři. Z důvodů šetrnosti vrátíme se k tomuto počtu."
Zdvihlo se tehdy poznovu nadmíru živé reptání mezi žáky, a jakkoliv bylo oprávněnější než to předešlé, nikdo se neodvážil vystoupit proti této neblahé hospodárnosti, dokonce ani Merdanson, ještě celý zbitý a zkormoucený po své porážce. Nevím, jaký rarach mě tehdy ponoukl, i jal jsem se věru pošetile pozvedat jeho odvahu.
"Pane," promluvil jsem tiše a lehce se mu dotkl ramene, "nyní byste se měl pustit do boje!"

Merdanson se otočil, jako by ho uštkla zmije, zamračil se a pohlédl na mě s nekonečným pohrdáním zelenýma očima, řka:
"Tohle psí lejno si trouflo dotknout se ramene staršího žáka?"
"Pane," pravil jsem nadmíru podrážděn tímto tónem, "jsem-li psí lejno, vy jste lejno a půl: jste větší než já."
Merdanson nevěřil svým uším.
"Kamarádi," pravil kumpánům, "slyšeli jste toho bažanta? Toho blázna? Toho nadutce? Až skončí shromáždění, ztlučeme ho jako žito, abychom mu vyhnali to bláznovství z těla."
"Pane," pravil jsem hlasem hněvem se chvějícím, ale přesto potichu, "pobil jsem corbiéreské loupežníky. Pobiju vás taky."
"Podívejme se na toho barónka!" pravil Merdanson. "Mluví-li o pobití, rozbijeme mu zadnici na cucky. Až mu hovno poteče!"
"Ticho!" vykřikl Saporta a uhodil paličkou, načež hvízdla Figairassova hůl a hluk odumřel.
"Kdo si přeje promluvit?" pravil kancléř, a když se mu znovu nikdo neodvážil odporovat, pokračoval opět tónem knížecí shovívavosti:
"Pane děkane, pokračujte."
"Pokračuji," pravil děkan Bazin a skřípal zuby nad tím, jak povýšeně se s ním zachází.
"Nakonec vám přečtu, páni žáci, ordo lecturarum na tento školní rok."
"Prve než budete pokračovat," přerušil Saporta děkana bezostyšně a nevýslovně nadutým tónem, "můj syn Siorac, který má krásné písmo, vystoupí na pódium a zapíše podle vašeho diktátu ordo lecturarum do školní knihy."
Vstal jsem.
„Jeho syn! Přisám svatý Pyjus!" brumlal Merdanson. "Dětičky moje! Budeme z toho mít větší potěšení - až budem vyplácet syna, budeme myslet na otce!"
"Pane," zašeptal jsem, prve než jsem opustil svoje místo, "jakkoliv máte dlouhé uši, jazyk máte ještě delší, a dost dlouhý, aby spásl louku."
Na ta slova jsem odešel na pódium, kde mi kancléř ukázal rukou na stoličku na konci stolu a já na ni usedl. Doktor Assas mi s vlídným úsměvem podal školní knihu a půjčil mi svoje psací náčiní. Věru si dovedete představit, jak jsem se naparoval na tomu vyvýšeném místě a v této učené společnosti - navzdory hádce s Merdansonem a obavám, které mi naháněla (neboť jeho ramena i krk hlásaly notnou sílu).

36. Křest nováčků

Kancléř, rozpustiv shromáždění, odešel majestátně co první, sledován děkanem Bazinem, dvěma dalšími královskými profesory, potom řádnými doktory v tom pořadí, jak posloupně nabyli své hodnosti, poté licenciáty a nakonec bakaláři. A jako by nedbali tohoto hromadného odchodu, žáci druhého ročníku, noví žáci, apatykářští tovaryši i ranhojičští učňové setrvali v síni a klábosili každý ve své skupině a ve svém klanu. Fogacer se vrátil a z rozkázání Saportova nám pověděl, že máme bez meškání to místo opustit a odejít pokojně každý domů, protože kancléř zakázal křest, jemuž starší žáci na svatého Lukáše podle zvyku podrobovali nováčky. Načež Merdanson a jeho kumpáni spustili povyk a řičení.
"Páni žáci," pravil Fogacer, zvedaje dlouhé pavoučí paže, aby utišil hlomoz. "Slyšeli jste kancléřovo rozkázání. Co mne se týče, nemám k tomu mnoho co říci, nejsa ani vaším opatem, ani vaším opatrovníkem, ba ani vaším rádcem. Nicméně, mám-li dát radu, tady jest: být na vašem místě, obával bych se protivit příkazu kancléře, který po mém soudu převelice touží zaútočit mocně hned první den pro výstrahu."
"Přisám svatý Pyjus! Tak neslýchaně porušit zvyklost!" zvolal Merdanson a pokožka na tváři mu zrudla, takže měla barvu jeho planoucí kštice.
"Óó!" Fogacer vymrštil obočí, "se zvyklostí je tomu stejně jako se znásilňovanou ženou. Křičí, ale podrobí se."
Načež se otočil a odešel; řev za jeho zády pokračoval.
V rumrajchu, povykování a zmatku, které následovaly po těchto prohlášeních, Lukáš ke mně proklouzl, vzal mě za ruku a pravil ke mně tichým a rozechvělým hlasem:
"Petře! Uposlechněme kancléře! Pojďme hned odtud! Vraťme se domů!"
"Já abych odtud odešel!" pravil jsem. "A utekl před tím Merdansonem! Za nic! Musím se mu postavit hned dnes, ať mě to stojí, co stojí, a vymačkat ten vřed."
Ne že bych po tom tolik toužil, neboť ten výrostek byl vysoký, široký a pevně stavěný a měl jsem se s ním bít holýma rukama a bez meče. Abych byl upřímný, ve stejném okamžení, kdy jsem se takto holedbal, svíral mi břicho trošku strach; to svírání jsem nicméně nehodlal poslouchat, soudě, že vládu nad mužem mají mít nikoliv střeva, leč hlava.
Mezitím navzdory rozkázání, které jim vyřizoval bakalář Fogacer (a jak jsem pochopil později, byl to záměr a machiavelská lest, když kancléř oslabil svoje přikázání tím, že je vzkázal po jiném), žáci neodcházeli; Merdanson a jeho přisluhovači proto, že se sice ještě neodvažovali pustit do boje, avšak chtěli ponížit nováčky a mně se pomstít; a nováčkové zase z té příčiny, že na mě hleděli jako na svého předáka a skrývali se za mnou, jsouce vystrašeni tyranií starších. Jedni i druzí se tiše domlouvali a věřte tomu, snáze byste vymáčkli pšouk z chcíplého osla než z nich nějaké rozhodnutí, tolik váhali porušit kancléřovu vůli.
Mezitím dva pobočníci, které byl vyslal Merdanson na zvědy, žáci jménem Gast a Ranculer, první kulatý jako sud, druhý plochý jako prkno, se úprkem vrátili a oznámili, že viděli Saportu, jak nastupuje do vozu doktora Assase, a že se spolu vydali na cestu do Frontignanu nepochybně proto, aby tam oslavili svatého Lukáše a pili tam sicut terra sine aqua .
"Přisám svatý Pyjus!" zvolal Merdanson a vyskočil na stupínek, "dětičky moje, škola je naše! Když kocour není doma, myšky smilní na sýpce! Přisám svatý Pyjus! Páni nováčkové, apatykáři a felčaři, učiníme z vás v okamžení

nejzmordovanější osly ze všeho tvorstva."
"Cože!" vzkřikl tehdy jeden ranhojičský učeň, který se nazýval Carajac a toto jméno, znamenající po našem totéž co podsada, nosil právem, neboť byl širokých ramenou, že se nemusel bát Boha ani ďábla, "pane, vy chcete křtít po svém zvyku ranhojiče a apatykáře, když nejsou ani žáky vaší školy?"
"Přátelé!" zvolal Merdanson, "slyšeli jste toho hovňouse? Od toho času, co zmetek Bazin zařadil toho odrance Ambrože Paré do ordo lecturarum, ti ničemní lazebníci nevědí, jak vysoko močit. Ti hovňousové si otvírají zahnojené huby a troufají si klást otázky starším!"
Nemalé reptání se tehdy zvedlo mezi ranhojiči, nadmíru rozhořčenými, že byli nazváni lazebníky a že byl uražen jejich uctívaný mistr. Carajac, aniž sklonil čelo, pravil tehdy pevným hlasem:
"Pane, vy jste mi neodpověděl."
"I já vám odpovím!" zařval Merdanson, za nímž se shromáždili na stupínku nadmíru vzrušení starší žáci. "A odpověď je ano! Já, opat žáků, zákonitě zvolený svými druhy podle obyčeje a maje v těchto otázkách rozhodující právo, nevyjímám z pokřtění ani lazebníky, ani hokynáře s léky. A tobě, ty ničemné a ubohé kravské lejno, odpovídám: jdi do řiti a ještě jednou do řiti!"
Pokládal jsem to za vhodný okamžik, abych vstoupil do vády, pokročil jsem a pronesl hlasitým a jasným hlasem:
"Merdansone, jakkoliv jste žákem druhého ročníku, tvrdím, že vaše anatomické vědění je chabé a naruby obrácené. Neboť slyším-li, jak často vám padá ze rtů lejno, kravské lejno a řiť, soudím, že si pletete svoje ústa s řití."
Tento žert náramně rozveselil nováčky, ranhojiče a apatykáře, zatímco starší na stupínku rudli zlostí nad tím, jak byl vyřízen jejich opat. Merdansonovi vztekem sklapla huba, avšak Gast (ten z pobočníků, který byl kulatý jako sud) zvolal:
"Kamarádi! Hodláte trpět drzost tohoto zemského červa vůči našemu opatovi? Hrome! To si žádá příkladné potrestání. Navrhuji tomuto ar Rázímu ze Sioraku rozepnout poklopec a namalovat mu prut na. červeno."
"A ty jeho koule," řval Ranculer, "má je krásné, leč chabé (smích starších žáků), ty mu vlastními zuby ukousnu a sežeru smažené na cibuli nebo syrové s octovou zálivkou."
"Vida, to si dám líbit!" křičel Gast. "Ochutnám je také."
Tento obhroublý žert vrátil starším žákům trochu srdnatosti, i dohadovali se tiše mezi sebou, jak mě napadnout, když náhle vystoupil můj milovaný Samson ve své síle a neskonalé kráse a jako spanilý anděl boží pravil sladkým a rozmile mazlivým hláskem:
„Jakpak, pane? Pravíte, že vymiškujete mého milého bratra? Jsou-li to toliko slova, jsou hnusná a oplzlá. Je-li to míněno vážně, pobiji vás."
"Kde se tu vzal ten bláznivý hňup?" zvolal Merdanson. "A kdo je to?"
"Pane," pravil Samson ve své holubičí prostotě, "jsem Samson ze Sioraku, učeň apatykářský, a jak se zdá, zdaleka ne takový hňup, protože odmítám křest, protože je zřejmo, že kancléř Saporta jej zakázal."
Toto prohlášení zapůsobilo svou upřímnou prostotou. "Vizte, to je správná řeč!" zvolal jsem, chtěje zachytit míč v letu. "Apatykáři, Merdanson vaše umění urážlivě snížil na kramářství. Ranhojiči, vás zatlačil na úroveň lazebníků. A vám, noví žáci, hrozí, že vás ztýrá jako osly ve stáji. Hodláte zbaběle trpět nestoudnost těchto tyránků, jichž jedinou zásluhou je, že vstoupili na školu rok před vámi? Nebo se všichni společně postavíme na odpor nestoudnostem, jimiž nám vyhrožují?"
Ale představa, že nováčkové, kteří byli koneckonců žáky, by se mohli spojit proti starším žákům lékařského učení s apatykáři a ranhojiči, kteří žáky nebyli, byla tak nová a tak silná rovněž úcta, kterou jim tito starší item zvyklost nahánělí, že moje promluva neměla zamýšlený úspěch ani u těch, které chtěla chránit. A podle mlčení jedněch a řvaní druhých jsem měřil osamocení, v němž jsem se ocitl.
"Odvahu, pane," uslyšel jsem za sebou hlas, "v boji v Lendrevie jsme zažili jiné ptáčky!"
"Co tu děláš, Miroule?" pravil jsem a otočil se. "Raději vezmi do zaječích!"
"Nikoliv," odvětil, "váš pan otec mi poručil, abych byl po vašem boku ve dnech nebezpečí, a znaje vaši povahu, usoudil jsem, že svatý Lukáš by věru mohl být jednou z těchto příležitostí."
"A správně jsi usoudil, Miroule. Zůstaň. Proti těmto patnácti chasníkům mocné vazby nás ve třech nebude mnoho."
"Ve čtyřech," pravil tehdy Carajac, ranhojičský učeň, který se opovážil dráždit Merdansona. "Nemohu strpět tu tyranii, skrývající se pod rouškou zvyklostí."
"Děkuji, Carajacu," pravil jsem, hledě na jeho podsaditost a nadmíru spokojen, že je tak mocná. "Pustíme se do toho, co myslíte?"
Po těch slovech, jako bych dal povel k útoku, Merdanson a starší žáci seskočili ze stupínku a vrhli se střední stupňovitou uličkou vzhůru s řevem: "Bijte! Bijte! Bijte!" A vsadil bych se, že ti šílenci by nás s určitostí pobili, mít meče nebo kopí - tak nesmírně byli rozpáleni.
Počtem měli útočníci výhodu, leč my polohou, neboť oni museli postupovat vzhůru uličkou mezi lavicemi, která nebyla širší sáhu a která jejich řady těsně svírala.
"Nohy, pane," zašeptal mi Miroul. "Nezapomínejte na nohy, vzpomeňte, co jste učinil se mnou onoho dne, kdy jsem kradl ve spižírně na Mespechu."
Byla to rada znamenitá, neboť jak se mi dostal na dosah Merdanson, rudý, s planoucí kšticí a s ústy dštícími ohavné nadávky, kopl jsem ho do hrudi prudce škorní, až zařval a vletěl do náruče svých věrných. A jakkoliv jsem byl v příštích minutách notně zaměstnán a bránil se jako splašený hřebec (a věru zarmoucený, že mám toliko dvě kopyta namísto čtyř), stačil jsem zahlédnout, že Carajac činí dobré dílo strašlivým mlýnkem paží a Miroul ještě lepší podrážením nohou a ostatními nečekanými údery, které byly jeho tajemstvím. Co se tkne milovaného Samsona, vždy poněkud pomalejšího v chápání i konání a ostatně při jeho andělské povaze málo příchylného poranit bližního, bylo třeba, aby

se Gast a Rancurel ve své pošetilosti pokusili ho zajmout, a teprve pak se probudil.
"Copak, pánové," pravil zdvořile a mazlivě. Poté zvedl Gasta levou rukou, Rancurela pravou, a srazil je dohromady, vrhl je na hlavní voj útočníků. A jaký to byl nádherný pád, dobří lidé! Upřímně praveno jsem to nezahlédl, ale v ulici Na konci světa se o něm bájilo ještě za rok.
Lukáš pak, který pro slabou tělesnou stavbu měl nechuť k boji, ale nechyběla mu opravdová odvaha ani výmluvnost, povzbuzoval nováčky, apatykáře i ranhojiče, aby nám pomáhali, nazývaje je zbabělci, ustrašenci, podělanci, telaty na krmníku, ovcemi určenými k porážce.
"Jaký to na vás krásný pohled," dokládal, "třesete se v koutě jako rosol a neposkytnete pomoc těm, kteří za vás bojují. Není-li Siorac nováček? Co činí nováčkové? Není-li Samson apatykář? A co činí oni? Carajac je ranhojič. Co činí jeho bratři? Zhola nic. Všichni tři se bijí, aby vás ochránili před ponižujícím křtem, který Saporta zapověděl. A vy, mrzá kleštěnci, je necháváte, aby chytali rány!"
Jeho horlivost nakonec přinesla jistý úspěch a Samsonův slavný čin, který uvedl nováčky v úžas, všechno rozhodl. A jak se starší žáci pokoušeli obkroužit naši skupinku přeskakováním lavic, nováčkové jim vyběhli vstříc stejnou cestou, a ač bojovali ještě dosti chabě (ze zbytku posvátné úcty, kterou jim vnukali starší žáci), bylo jich takové množství, že zabránili útočníkům nás obklíčit. Ti ostatně začali být náhle daleko méně horlivými v boji, když viděli, jak se proti nim hrnou naše hodné ovečky.
Byli jsme uprostřed této řeže, která by se byla neklamně stočila v náš prospěch, když zarputilý křik bojovníků přehlušily tři mocné údery palicí do stolu na stupínku. A pozvednuvše hlavy, spatřili jsme užaslí a zkoprnělí za řečeným stolem kancléře Saportu, vzpřímeného v hrozivém hněvu. Po boku mu stáli na pravici doktor Assas a na levici bakalář Fogacer, kdežto pedel Figairasse švihal do vzduchu holí pod stupínkem v takovém vytržení, že nám padalo srdce do kalhot.
"Aj, bídný odranče!" pravil Merdanson tiše Rancurelovi, který byl samá boule a sotva se držel na nohou, "tys je viděl na vlastní podělané oči, jak odjíždějí do Frontignanu!"
"Hrom do toho! My je viděli!" pravil neméně zchvácený Gast. "Odjeli a opět se vrátili: byla to válečná lest!"
"Ticho!" zahřměl Saporta.
A rozhostilo se ticho, které nechci znovu popisovat, neboť jsem už použil metafory (již pokládám za novou) o bourci hedvábníkovém zakuklujícím se ve svém zámotku. A přece, lidé dobří, jak jsme byli němí! A polámaní! A potlučení! A zkrvavení! A k tomu zaraženější a zahanbenější než krádci chycení na trhu!
Když nás byl dlouhý čas držel v uhranutí černých očí, doktor Saporta vzkřikl zlostným hlasem, v němž však nechybělo jisté rétorství.
"Páni žáci, jen jste přísahali, že budete zachovávat naše řády a že se zde nebudete rvát, už jste přísahu porušili! Kdepak to jsem?" rozhodil majestátně široké rukávce. "Na lékařském učení, jehož jsem kancléřem? Nebo mezi čeledíny pana z Joyeuse? Nebo dokonce mezi pobudy v Lázeňské ulici? Četl jsem či nečetl coram populo , onen článek našeho školního řádu, který stanoví, že budou holí potrestáni ti, kdo na této škole jeden druhého napadnou bitím, políčky, šňupkami do nosu a kopnutím do zadnice? A proto, mám-li věřit tomu, co jsem byl spatřil, vstoupiv sem, budete zpráskáni všichni!"
Zařval toto všichni, jako byl tenkráte při našem setkání řval písemně!, bylo toto povykování jeho obvyklým postupem, jak nahnat druhým hrůzu. A věru se mu to myslím povedlo, soudě podle truchlých tváří našich spolubojovníků, jež (mluvím o tvářích) už nabíraly onu červeň ohrožující jejich zadky.
"Nicméně," mluvil dále Saporta, "nerad bych ukládal příliš velkou lopotu panu pedelu Figairassovi …"
"Na dobrou práci lát se nevyplácí!" pravil Figairasse a švihl holí.
"Pane pedeli," pravil Saporta úsečně, "připomeňte si laskavě, že nemáte otvírat hubu, dokud vás neoslovím."
"Račte prominout, pane kancléři," pravil Figairasse, "k vašim službám." A řka to ponížený tónem, hleděl na nás pyšným zrakem, jako by nám chtěl naznačit, na kom a na čem se zhojí za toto vypeskování.
"Nicméně," pokračoval Saporta, "v první den mého úřadu je mi potěšením, mohu-li vám prokázat shovívavost (tady se doktor Assas pokusil o úsměv, jako kdyby věděl, zač je loket této dobrotivosti), a místo abych potrestal všechny vojáky, ztrestám toliko vůdce. Nechť se tudíž přihlásí, byť je už znám."
Znamenalo to, že nemám příliš na vybranou.
"Pane kancléři," pravil jsem bez váhání, "velel jsem jedné z bojujících stran."
"Pane kancléři," pravil Merdanson, "velel jsem druhé."
"To jsou mi pěkní hejtmani!" pravil Saporta, "a kdo z vás dvou podnítil ten rumrajch?"
"Já," pravil jsem, "tupil jsem starší žáky."
"Já," pravil Merdanson; "ponižoval jsem nováčky."
"Učinil jste něco horšího, Merdansone!" zvolal kancléř strašným hlasem. "Pokoušel jste se opět zavést křest, který jsem byl zapověděl."
V té chvíli Merdansona zalila neskonalá bledost a on kývl hlavou na souhlas, aniž mohl vyrazit slovo, tolik se obával vyloučení ze školy, jak mi to pověděl později, miloval medicínu láskou velikou a vášnivou, ač to byl hrubec, nebo se jím aspoň zdál být.
"Pane kancléři, smím promluvit?" pravil jsem, protože jsem cítil, že se věc pro Merdansona vyvíjí nadmíru špatně, a toužil jsem se s ním spojit a uzavřít mír.
"Smíte, Sioraku."
"Vyznávám se k vašim rukám, že jsem hádku tuze rozjitřil hrubými a provokujícími řečmi: obvinil jsem Merdansona, že si plete ústa s řití."
Nyní se udála převelice zvláštní věc: kancléř Saporta se usmál. A byl-li úsměv upřímný či vypočítaný, to nevím.

A jako by chtěli povzbudit dobrotivost, kterou se zdálo ohlašovat kancléřovo veselí, Assas a Fogacer nemeškali usmát se také, leč žáci se ještě neopovážili učinit totéž, byť byli už klidní.
"Sioraku," pravil kancléř s jakýmsi dobráckým zamručením, které jsem u něho ještě nezpozoroval, "to byl vskutku žert hodný zavržení a já ho beru co polehčující okolnost v obviněních, která zatěžují Merdansona. Podržím rovněž co polehčující okolnost skutečnost, že Merdanson měl v úmyslu obnovit křest, aniž jej však obnovil ve skutcích."
Když byl Merdanson vyslechl tato slova, tak opojná a scholastická formou, jako obratná a velkodušná obsahem, hluboce si oddechl, tolik se cítil lehčím, že se vyhnul nejhoršímu.
"Ovšem," pravil Saporta a bylo patrné, že se rázem navrátil k nesmiřitelné přísnosti, "Merdanson nemůže popřít, že tu bouři vyvolal."
"Pane kancléři," odvětil Merdanson v návalu vděčnosti, "já to nepopírám."
"Slyšte tedy můj ortel," pravil Saporta a smekl doktorský birýt, což Assas a Fogacer učinili vzápětí po něm. "Odsuzuji Merdansona, aby přijal z rukou pana pedela Figairasse deset ran holí. Jelikož podnítil ten rumrajch, přidám k tomu deset dalších. Odsuzuji Sioraka, aby dostal rovněž deset ran holí. K čemuž připojuji deset dalších, jelikož je mým synem."
Uvažoval jsem, těch deset mě nebude bolet méně, protože jsou otcovské!
"Merdansone," pokračoval kancléř, "přijímáte můj ortel?"
"Ano, pane kancléři," pravil Merdanson.
"Sioraku, přijímáte můj ortel?"
"Ano, pane otče," pravil jsem, ale shledával jsem, že syn příliš doplácí na rovnováhu, kterou otec hodlá při trestání zachovat mezi novými a starými žáky.
"Trest bude odpykán zde a v této chvíli před zraky žáků a za přítomnosti doktora Assase a bakaláře Fogacera."
Následovalo ticho, které myslím Saporta mocně vychutnával, leč já je okoušel s chutí značně menší, a toto utišení přerušil k nesmírnému podivení všech přítomných můj milý Samson.
"Pane kancléři, smím promluvit?" otázal se sladkým a mazlivým hláskem a jeho krásná tvář znachověla jakoby z překvapení nad tou úžasnou odvahou.
"Kdo jste?" pravil Saporta, který to nadmíru dobře věděl, avšak zdálo se, že užasl nad zářivým zjevem mého vřele milovaného bratra.
"Pane kancléři, jmenuji se Samson ze Sioraku a jsem apatykářský tovaryš."
"Cože? Jste apatykářský tovaryš a žádáte o slovo v tomto shromáždění?"
"V nejhlubší ponížení," pravil Samson, a účinek jeho zářivé krásy byl takový, že Saporta se nedokázal rozčílit, jakkoliv měl k tomu mocné puzení.
"Nuže mluvte," pravil.
"Pane kancléři, velel jsem v bitce oddílu apatykářů. Mám být tudíž potrestán stejně jako bratr."
"Pane," odvětil Saporta a pousmál se, "jelikož je známo, že nejste žákem této školy, nemohu na vás ke své nemalé lítosti uplatnit její řády, a ostatně jste ani nepřísahal, že je budete zachovávat. Nebudete tudíž potrestán výpraskem, byť po něm tolik toužíte."
Načež si nasadil čtverhranný birýt a usmál se, což mělo za následek, že i žáci se smáli a dokonce začali tleskat, a tento potlesk se zvětšoval a sílil a změnil se v pravý triumf kancléřovi, tak nesmírně se starším žákům i nováčkům ulevilo na duši, že se všechno vyřídilo tak dobře a na zadcích, které nepatřily jim.
Po tom rozsudku mohl kancléř Saporta podruhé odejít - a tentokrát bez úmyslu se vrátit: jeho duch nás neopouštěl a vznášel se nad školou, kterou nyní ovládal a obýval ve všech jejích částech.

37. Tělesný trest

"Pane žáku Merdansone a vy také, pane ze Sioraku," pravil Figairasse, který se s nadmíru rozradostněnou ruměnou hubou nadnášel co páv po síni a labužnicky práskal holí do železného háku, který mu nahrazoval levou ruku, "prve než si stáhnete spodky a pokleknete zde před touto lavicí, připomínám vám, že jste povinni vyplatit mi několik soldů jakožto odměnu za výprask."
"Cože?" pravil jsem, "mám platit za to, že budu spráskán, a mám být postižen na měšci stejně jako na vlastním těle?"
"Obyčej," začal doktor Assas, který se cítil očividně zarmoucen, že musí přihlížet tomuto výkonu rozsudku, "obyčej žádá, aby odsouzenec odškodnil pedela za práci, kterou s ním má."
"Nuž dobrá, pane pedele," pravil jsem, předstíraje rozjařený tón, "jelikož třeba platit, zaplatím. Jaká je vaše cena?"
"Není toliko jedna," odvětil Figairasse, "jsou dvě podle stupně výprasku, který sobě vyberete."
"Ctihodný doktore Assasi, toto je taktéž obyčej?"
"Obávám se, že ano," pravil Assas, který se zdál velice zarmouceným, že musí přihlížet mému ponížení. Za tento cit jsem mu byl vděčný, neboť naopak Fogacerův zrak neobvykle plál, ale silně jsem pochyboval, že to bylo soucitem, neboť jsem spatřoval stejný lesk v očích žáků, kteří se tísnili kolem mne a Merdansona a bezostyšně se hádali o první řadu, tak byli dychtiví sledovat podívanou na naše potrestání.
"Nuže dobrá, pane pedele, jaké jsou vaše ceny?"
"Ceny," pravil Figairasse, který si dával na čas a který dobře mluvil, i rád se proto poslouchal, "ceny se liší, jak jsem byl pověděl, podle síly, kterou vkládám do výprasku, a ta síla má dva stupně: ten první jde až do krve a k tomu jsem povinen přikročit podle tradice školy."
"Až do krve?" pravil jsem udiven, že udržuji tento rozhovor sám, ostával Merdanson zticha a tvářil se nadmíru chmurně.
"Slyšel jste mě dobře."
"Ale není to kruté?"

"Je," odvětil Figairasse. "Také toliko žáci, které bych nazval šetrnými hubami a skrblíky, si vybírají tento první stupeň, anžto stojí toliko pět mizerných soldů. Než co mne se týče, mám ho v nemalém opovržení, je krutý a bez jemnosti."
"A druhý stupeň?" zeptal jsem se.
"Aj!" zvolal Figairasse a pozvedl hůl k nebi, "ten vyžaduje nekonečnou zručnost …"
"Zkraťte to, pane pedeli," pravil doktor Assas.
"Zkrátím, ctihodný doktore," pravil Figairasse. ‚Ještě třeba vysvětlit proč. Sledujeme-li zájem odsouzenců, druhý stupeň má toliko výhody. Odsouzenec z něho vyjde s několika pruhy a pohmožděninami, které mu způsobí toliko dva dny malého nepohodlí při sezení. Avšak tento způsob mě nadmíru unavuje, vyžaduje totiž značnou mírnost a jistotu. A bude vás stát deset soldů a ani o denár méně."
"Samsone," pravil jsem, "dej za mne deset soldů panu pedelovi Figairassovi.
"Pane žáku," pravil Figairasse, zatímco Samson mu odpočítával peníze do hrsti a slzy se mu koulely po krásných lících, "takto platí syn z dobré rodiny, vysází peníze na dlaň a nesmlouvá. Budu vám věnovat největší péči. A co vy, pane?"
"Pane pedeli," Merdanson konečně prolomil mlčení, "je mi velice líto, že vás zklamu. Než byl jsem včera s kamarády u holek v Lázeňské ulici a ty nestoudnice mě o všechno obraly: o mléko i o peníze. Nemám ani sold."
"V tom případě," Figairasse zbrunátněl a zraky mu vzplály hněvem, "zvyklost žádá dvojnásobný trest tomu, kdo nemůže platit. Bude to tedy čtyřicet ran místo dvaceti a všechny prvního stupně."
Merdansonova tvář při této strašlivé hrozbě zbledla. "Nemohu vám zaplatit koncem tohoto měsíce, až dostanu peníze?"
"Nikoliv," odvětil pedel. "Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše. Krom toho mám svou čest: nedávám výprask na úvěr.
"Samsone," pravil jsem tehdy, "dej panu pedelovi deset soldů za Merdansona. Nechť je potrestán stejně jako já. Jinak by nebyla uchována spravedlnost rozsudku."
"Přisám svatý Pyjus!" zvolal Merdanson a pohlížel na mě, jako by mě předtím nikdy neviděl, "Sioraku, jste čestný chlap, i když nováček. Já vám ty peníze vrátím."
"Nemusíte. Dám vám je, jelikož bych chtěl, aby mezi nováčky a staršími žáky vládlo přátelství."
"Znamenitá slova, Petře!" zvolal doktor Assas.
A naši hodní žáci zatleskali, jako by byli v divadle, jakkoliv to nejkrásnější z komedie mělo zajisté ještě přijít, a zdálo se mi, že na to všichni nedočkavě čekají.
"Pánové, obnažte se, prosím vás, a položte se vedle sebe, abych to měl pohodlnější."
Učinili jsme oba dva, jak byl pravil, a nadmíru zahanbeně jsme vystavili své skryté části napospas všeobecné zvědavosti.
"To jsou pěkné zadky!" zvolal Fogacer veselým i mlsným hlasem, sestoupil ze stupínku a zamířil k nám. "To je krása, jeden jak druhý! Málem se mi sliny sbíhají!"
Ten žert žáky rozchechtal, mně však se zdál sprostý a málo vhodný a mrzelo mě, že ho Fogacer pronesl.
"Sioraku," pravil Merdanson potichu, když si přiklekal vedle mne, "už jste někdy dostal výprask?"
"Arci, od otce."
"To nic není! Chyťte se mě za ruku a až pedel uhodí, co nejpevněji ji stiskněte. Stiskněte taky zuby a napněte všechny svaly. Bolest nebude tak pronikavá."
"Pánové, jste připraveni?" otázal se Figairasse a švihl nám holí nad hlavami.
"Zkraťte to, pane pedeli," pravil doktor Assas. "Zkrátím, ctihodný doktore. Nicméně je třeba zachovat zavedený postup. Pánové, budu vyplácet střídavě po dvou ranách jednoho, po dvou ranách druhého. Jste připraveni?"
"Arci," pravil jsem. "A skončete to!"
"Aj, pane žáku," pravil Figairasse, "já teprve začínám a čas se vám bude zdát pěkně dlouhý, prve než skončím."
"Začněte, prosím vás, pane pedeli," pravil doktor Assas. A dostal jsem dvě rány holí tak ostré a palčivé, že mi vyrazily dech. Nicméně neotevřel jsem ústa a nevydal zvuk. "Přisám svatý Pyjus, Sioraku!" pravil Merdanson, "nemějte zašitou hubu! Řvete! To uleví!"
A poté, obdržev svůj příděl, zařval.
"Znamenitě!" pravil Figairasse, "tenhle už zná muziku! Já mám rád, když se křičí! Mně to pomáhá také!"
Dostal jsem tehdy, aniž jsem se pohnul, další dvě rány, které se mi zdály silnější než ty předtím, a když na mě opět přišla řada, poznal jsem, že nedočkám konce tohoto utkání bez omdlení, nebudu-li křičet jako zvíře. A pevně svíraje ruku Merdansona, který mi nikdy předtím nepřipadal tak přátelský, ječel jsem, že bych hluchého probudil.
"Vizte, náš urozený pán se do toho také vložil!" pravil Figairasse. "Tak to mám radši! Jsem pro přirozenou úlevu!" A zajisté měl pravdu, item stran dlouhého času, který zabralo toto trestání a který mi připadal nejméně jako hodina, přestože pedel mi byl vyplatil teprve deset ran.
"Pane pedeli," pravil náhle Assas, "přestaňte. Zdá se mi, že ztrácíte ruku. Ty dvě poslední rány jako by patřily spíše k prvnímu stupni než ke druhému."
"Aj, ctihodný doktore, to není možné!" pravil Figairasse dotčeně. "Sázím rány odsouzenci za cenu, kterou zaplatil, nic více a nic méně. A jak skončím, uvidíte krev velice blízko kůže, ale z ran ven nevytéká. Mám ruku jemnou."
"Doufám v to za vás, pane pedeli," pravil doktor Assas ostrým a výhružným tónem, který mě věru udivil, dobrý profesor ze své přirozenosti byl tak laskavý.
"Ctihodný doktore, dám si pozor."
Tato rozprava (jak tomu chtěl bezpochyby Assas) mi poskytla přestávku, které jsem využil, abych nabral dechu, neboť při mém trestání se mi občas zdálo, že se mi plíce zastaví a že mi žluč spadne na srdce. Nicméně jak Figairasse začal znovu, jeho údery se mi navzdory varování doktora Assase nezdály lehčími. Právě naopak.

"Pane pedeli, dost!" pravil doktor Assas. "Kolik ran jste už oběma vysázel?"
"Čtrnáct, ctihodný doktore."
"Nikoliv, pane pedeli, šestnáct."
"Ctihodný doktore, jsem si svým počítáním jistý."
"Pane pedeli, já jsem si jistý svým."
Figairasse se neodvažoval pokračovat, jakkoliv nesouhlasil s tvrzením doktora Assase, a ten opět nechtěl přehánět číslici, o níž věděl, že není pravdivá, i nastala chvíle mlčení.
"Nuže, co učiníme?" pravil Figairasse nadmíru hněvným hlasem a švihal holí nad našimi zadky.
"Vsaďme se," pravil Assas.
"Aj!" zvolal Figairasse zcela jiným tónem, a jakkoliv jsem k němu byl otočen zadkem, podle toho tónu jsem odhadoval, že se mu zablesklo v očích. "Vsaďme se! Ale vsaďme se o co? A jak?"
"Kdo nemá pravdu, vyhrává. Mám-li pravdu já, dám vám láhev frontignanu."
"Dvě," odvětil Figairasse. "Trestáni jsou dva."
"Tak dvě," pravil Assas. "Ovšem je k tomu potřebí upřímnost. Pátrejte, pane pedeli, pátrejte tedy ve všech koutech a zákoutích paměti. Dal jste jich šestnáct."
"Ctihodný doktore, když si to nyní důkladně rozmýšlím, nemám už pochybnost. Máte pravdu a já vyhrál: dal jsem jich šestnáct."
"Tak dobrá! Vyhrál jste! A nechť je vaše ruka na poslední čtyři rány lehčí."
Nebyla, pedel nedával nic zadarmo. Leč znenadání byl konec. Omámený a zmučený jsem vstal a oblékl se, nepromluvil jsem slovo, avšak byl jsem při smyslech a první tváře, které jsem rozeznal, byly Lukášova, Samsonova a Fogacerova, a všem tekly z očí slzy. Říkám správně Fogacerova! A ať mě zbičuje sám satan v pekelném království, porozumím-li kdy trošičku tomu ďábelskému člověku!
"Merdansone," pravil jsem, "jelikož jsme trpěli bok po boku, načerpejme společně své síly. Zvu vás, abyste se mnou pojedl v hospodě U tří králů. Rozbitému zadku nesluší prázdný břich."
"Jakže?" pravil Merdanson, "slyšel jsem dobře? Nováčku, ty mě zveš na dlabanec a žbrďolec?"
"Brachu, slyšels dobře."
"Přisám svatý Pyjus, Sioraku, nepatříš k podělaným nováčkům, takového jako ty jsem nikdy nepotkal. Nestačí ti, žes zaplatil deset soldů za můj výprask prvního stupně! Ty mi dáš i najíst! Mně, kterého nevěstky do mrtě vysály? Sioraku, to je ušlechtilé! Div že nedělám jako Bazin do nohavic, jak jsem z toho celý pryč! Ruku sem, Sioraku! Třeba jsi nováček, jsem tvůj člověk! A lejno, lejno nacpat do chřtánu tomu sviňáckému pedelovi! Ať se mu hovno vrátí tam, odkud vylezlo, a vrazí se mu až do krku, a ať nakonec chcípne s lejnem v hubě, a jeho řiť ať se šklebí v posledním tažení."
Samson plačící venku žalem při vzpomínce na moje utrpení a současně radostí, že mě vidí celého a že při chůzi nekulhám (jakkoliv mě zadek pálil), mě toliko objal, chytil za ruku, vzal kolem krku a políbil na tvář.
"Achich," zvolal jsem, usedaje ke stolu U tří králů.
"Achich," pravil Merdanson a posadil se rovněž, "moje ubohá zadnice! Zasraný pedeli, kéž se zlíbí Pánu všemohoucímu a učiní tě paroháčem tolikrát, kolik mám pruhů na zadku!"
"Merdansone," pravila hospodská, "zatím dej ruce pryč z mého zadku, nebo ti v tu chvíli vsolím políček, až ti rozcuchám tu tvou červenou kštici. Pij radši tohle víno, je dobré."
"Není nejhorší. A jakkoliv jsem všecek zmlácený, rozlámaný a pohmožděný, piju na zdraví vysoce urozeného a vysoce prdícího pána na Assasu, jelikož nás uchránil lstí a frontignanem od dvou ran. Nicméně, dobrá hospodská, jaká škoda držet sklenici místo zadku! Kam kráčí svět bez pyje páně?"
"Merdansone," pravila hospodská, "mám tě sic ráda, leč hubu máš nevymáchanou víc než toulouský čeledín, a krom toho jsou tvoje způsoby obhroublé a sedlácké. Vezmi si příklad z pana ze Sioraku. Hladí toliko očima. Čeká na pobídnutí, aby přešel od zraku k ruce."
"Siorac," odvětil Merdanson, "je nejpovedenější urozenec všeho stvoření. Miluji ho jako bratra. Čert vem ty hampejznice - jeho zásluhou se mohu dosyta nacpat a bibere papaliter . Krom toho má krásného bratra, i když je to podělaný apatykář."
Načež šenkýřka, Mérdanson i já jsme mlčky hleděli na Samsona, vskutku byl krásný, že pouhý pohled na něj skýtal nevýslovné štěstí.
"Šenkýřko," pravil jsem, "dej nám jednu z těch chřupavých vepřových pečínek, které jsem viděl na rožni cestou přes tvou kuchyni. A přidej láhev. Nikoliv, dej dvě, my jsme tři. Avšak, šenkýřko, ty si se mnou zahráváš. Co se tkne těch pobídnutí, čekám na ně marně."
"Trpělivost," zasmála se hospodská, "tady je malá záloha." A procházejíc za mnou přejela mi lehce prsty po krku.
Přesto jsem se ani nepohnul - neboť ona dobře věděla, že nehodlám lézt do zelí Cossolatovi. A také já dobře věděl, že se jí docela líbím. I měla tedy ode mne toliko pohledy a já od ní toliko škádlení, ale jedno i druhé spřádalo mezi námi tichou dohodu, která dodávala další vůni k její šťavnaté pečeni.
I slyšte dobře, jen byla ta lahodná pečínka na našem stole mou péčí rozkrájena a každému předložena a jen Samson donesl první sousto k ústům, nechal je spadnout na kabátec. Nejprv zíral, pak změnil výraz, ztratil barvu a div neomdlel: paní Gertruda z Luku, oči modřejší než v mé paměti, tyčila se před námi, jako by se znenadání vynořila ze země, nádherně upravená a se skvělým oděním od hlavy k patám.
Že Samson zůstal při tomto pohledu němý, tomu se nedivím, než já, který mám přece hubu správně prořízntutou, nevěděl jsem taktéž co říci, tak jsem byl jakoby očarován její spanilostí a jejím krásným upravením. Když i Merdanson mlčel, nastalo mezi námi ticho, a to ticho by mohlo trvat dosud, kdyby byla paní Gertruda nepromluvila první a velice příhodně, jak uzříme, a navzdory svým hezkým záhybům přímo k cíli jako šíp ze samostřílu.

"Pánové," pravila s jiskřením v očích, leč hlasem nadmíru upjatým, "přijela jsem dnes ráno z Říma, kde jsem dokonala svatou pouť, a že vás zde nalézám, to je vzácná náhoda. Než jakkoliv jsem nesmírně potěšena, že vás vidím, jsem hluboce zarmoucena, že se s vámi nemohu těšit déle: odebírám se v tu chvíli do kostela svatého Firmina poděkovat Bohu za zdar svého putování."
A pohlížejíc Samsonovi do očí způsobem, který by nikoho neponechal na pochybách (neboť věděla, že chápe pomalu), přehodila si přes zlaté vlasy černý závoj, nasadila masku a odešla s majestátním zavláním zbožné sukně.

38. Nebezpečné ulice

Výprask, který jsem utržil na svatého Lukáše, mi nezpůsobil toliko "malé nepohodlí při sezení", leč nepohodlí mnohem závažnější, které čtenář uhodne, tolik mě bolel zadek při sebemenším pohybu. Fontanetka, která každou noc, co ďábel stvořil, otvírala závoru své jizby a přicházela za mnou do mé, byla tím věru zarmoucena.
"Petře!" bystré oči se jí leskly v polotmě, "neměl jste mě zbavovat mého panenského stavu. Mám nyní přílišnou chuť dělat s vámi zvíře o dvou hřbetech, byť je to tak těžký hřích, a nemohu se už bez toho obejít stejně jako bez chleba: Sním o tom celý den, který je pro mě toliko očekáváním noci, a jen opustím vaši náruč, sním o tom ještě uprostřed svého lože."
"Ale Fontanetko, není-liž sladké snít a čekat?"
"Bylo by, pane, kdyby se zatím sama udělala práce v domě. Ale běda, čeká na mě také, a jelikož do ní nevkládám tolik citu co dříve, paní Ráchel mi nepřestává lát a hartusí na nejosvícenějšího mistra, aby mi dal výpověď."
"O důvod více, Fontanetko, abychom maličko uposlechli rozum: vidíš, v jakém stavu mám záda a že při nejmenším pohybu trpím. Jdi tedy v tu chvíli spát: zítra budeš čilejší."
"Nikoliv, Petře můj! Nikoliv!" pravila, chytila mě hebkýma rukama kolem krku a přitiskla se ke mně úžasnou silou. "Nechť mám z tebe alespoň něco, prve než odejdu spát!"
A poté, nemoha dlouho odolávat tak vnadné a útlé dívce (neboť její zbraně, jakkoliv mírné, byly silnější než bambitky nebo hákovnice), jal jsem se ji hladit a ona klouzajíc ponenáhlu níž a níže od mazlení k mazlení, měla, co chtěla (a co jsem já chtěl také), jakkoliv jsem nakonec bolestně stahoval tvář, když jsem znovu pocítil bolavá záda.
Čtenáři, nevím, zda tuto stránku nevytrhnu, až ji budu číst znovu. Neboť Bůh ví proč jsem ji napsal slovy tak nevážnými a neuctivými, přísahal jsem přec, že už nic nepovím o nešťastné Fontanetce, tolik mi drásá srdce přemýšlení o ní a o jejím neblahém a žalostném osudu: osten, jehož se dodnes nedokáži dotknout, aniž si rozdírám nitro.
Samson byl ve sladkém vytržení a současně v ustavičném spěchu, neboť započaly přednášky na lékařském učení, on je musel alespoň zčásti navštěvovat, a to až do pěti hodin tehdy ho bylo zřít, jak šílenými skoky uhání do jehlářství a nese, s sebou knihy, psací náčiní a svíci - tu proto, že jsme začínali poslouchat přednášky před rozedněním. V deset večer jsem pro milovaného Samsona jezdíval s Miroulem po pravici, i projížděli jsme pustými montpellierskými ulicemi s mečem v ruce a s bambitkami za pasem. A dobře jsme činili, neboť jednoho večera - bylo to ve čtvrtek, vzpomínám-li si dobře - našli jsme jehlářství obležené pěti šesti odranci, kteří vylezli po hrubých žebřících a pokoušeli se rozbít okenice v prvním poschodí, aniž jejich bouchání a Tomassinin křik přiměly sousedy otevřít okna, tak byli zbabělí. Měsíc byl jasný, sestřelil jsem jednoho z těch odranců jako holuba, Miroul sestřelil dva a zbylí uprchli. Hluk výstřelů přivolal Cossolata, který přiběhl s mečem v ruce, sledován svými lučištníky a notně rozezlen, že se někdo odvážil v jeho městě napadnout Tomassinu, pro niž měl slabost, ač přísný hugenot. Ale měl ji i pro šenkýřku U tří králů a nevím, zda tím počet končí, tento druh lidí není lehko k nasycení.
Do síně jehlářství byly doneseny svíce. Tomassina byla ve svém rozrušení a v nedbalkách nadmíru krásná napohled, prsy se jí dmuly a byly napůl venku, a ještě krásnější, jak se mi (možná zpozdile) zdálo, paní Gertruda z Luku, která ve svém zmatku a studu našla čas, aby se upnula až ke krku. Cossolat sedící naproti pošilhával po ní tak, že bych byl žárlil, kdybych měl na to právo. Samson pak pil víno, které nám nalévala v panině světnici Azais, abychom se zotavili, a opakoval: "Jakže? Jakže?" nadmíru rozhořčený, že jeho dáma se vyděsila. A zajisté by byl s to pobít sám ty dareby, kdyby byl měl zbraně, ale nemohl je mít u sebe, protože přišel přímo z lékařského učení, kde bylo jejich nošení zapovězeno.
"Hejtmane," otázala se Tomassina a prsy se jí dmuly, "k čemu jsou vaši lučištníci, nedovedou-li ochránit počestné občany montpellierské? Nebýt Petra ze Sioraku, bylo by po nás!"
"Má drahá Tomassino, město je veliké a moji střelci nemohou být všude najednou. Krom toho špatná cháska se tu hemží jako krysy ve sklepě a horší než chlévy Augiášovy jsou brlohy a krčmy: řeka, která by tudy protekla, by nestačila spláchnout havěť tam dlící. Už jsem ti to pověděl stokráte. Ženská, která žije sama a kterou mají za bohatou, přitahuje krádce a kapsáře jako magnet železné piliny. Vezmi si strážce a dej mu zbraň."
"Koho však?" pravila Tomassina. "Kolik znám lidí, kteří byli obráni a navíc zhubeni vlastním strážcem!"
"Tomassino," pravil jsem, "chceš-li mou radu, vezmi si Espoumela, až dostane milost od krále a vyjde z vězení."
"Sladký Ježíši!" pravila Azais. "Lapka z Corbiéres! Tady! S dvěma ženskými! On nás znásilní!"
A pronášejíc to hleděla vyzývavě na Miroula, přejíc si patrně vzbudit v něm žárlivost nebo ho maličko poškádlit. Ale Miroul, který tu krasotinku dobře znal, zůstal zticha a klidný.
"Espoumel skoncoval s loupežnickým životem," pravil jsem. "Nemá krvelačnou povahu. Právě naopak. A bude-li se s ním jen trochu dobře zacházet a šetřit jeho hrdost, která je nemalá, bude věrnější než doga."
"Budu o tom uvažovat," pravila Tomassina, která, jakkoliv velkodušná, byla nicméně sdostatek šetrná na své denárky, protože byla doma v cévenneských horách druhdy tak chudá a obávala se, že bude chudá znovu v stáří, až se přestane líbit.
Jakmile Tomassina zmlkla, byli zticha všichni, ale jak čilé byly za tohoto mlčení pohledy! Samson hltal očima svoji krasavici, která z ostychu ponechávala zraky sklopené, nicméně však dobře věděla, že ji neustále okukuje Cossolat.

Tomassina si mě prohlížela kradmo a neopovažovala se příliš otevřeně odpovídat na mé pohledy ze strachu, aby nerozladila hejtmana lučištníků, jakkoliv ten dobře věděl, na čem je. Co se tkne Azaidy a Miroula, ti se nejvíce tvářili, že uhýbají jeden před zraky druhého, a připadalo mi nadmíru zábavné sledovat tyto honby a úniky.
"Sioraku," pravil Cossolat, odtrhnuv se konečně od pozorování krásné Normanďanky, "nasyťte mou zvědavost! Co učiníte se všemi těmi dřevěnými panáky, které pro vás vyřezává Espoumel v šatlavě?"
"Hejtmane, to je tajemství, vám je však svěřím, neboť vás pokládám za přítele. Některé z těch petetas namaluji jako Angličany. Jiné stejným kouzlem proměním na Francouze a Miroul mi vystaví z nařezaných desek hradby a tvrze města Calais; já pak hodlám jednoho dne ukázat malému Annetovi z Joyeuse, jak Guise, Dandelot, Sénarpon, můj otec a mnozí jiní vyrvali město z rukou Angličanů poté, co bylo po dvě stě deset let jejich."
"To je znamenitá myšlenka," pravil Cossolat, "pan Joyeuse tím bude uchvácen a malý Anne ještě více, protože sní toliko o bitvách a vítězstvích. Kdy mám pro vás požádat o slyšení?"
"Budu hotov ve čtvrtek příští týden," pravil jsem, vida jeho horlivost a jak je šťastný, že se může vložit do činnosti, z níž i jemu mohou vzniknout jisté výhody.
Když Cossolat odešel se svými střelci (které šla předtím Azais na ulici pohostit), paní Gertruda z Luku mě s rozhodným zrakem, leč sladkým hlasem požádala, zda se mnou může promluvit o samotě. Projevil jsem souhlas a Azais mě na pokyn své paní, která nikterak nemilovala takové tajnůstkářství, odvedla do jizbičky, již nazývala svou hovornou; Samson sledoval náš odchod zrakem nadmíru udiveným, aniž však otevřel zobák. Ledva se zabouchly dveře, paní Gertruda se mi vrhla kolem krku:
"Aj, bratře můj," pevně mě sevřela do náručí a tvář mi posela tisícerými polibky, "jak jsem vděčná osudu, že vás vidím a že vám mohu mezi čtyřma očima vyjádřit kromobyčejnou lásku, kterou k vám cítím, k vám, který jste mi psal tak krásné dopisy, když jsem byla v Římě pohroužena do svých pobožností."
"Madame," pravil jsem hrubě dojat, jak silně spoléhá na své sesterské výsady item na svou ctnost, že mi skýtá tolik něžností, které mě po pravdě řečeno velice vzrušovaly, "madame," pravil jsem hlasem poněkud přitlumeným a dvakráte jsem polkl, "byl jsem v těchto dopisech toliko tlumočníkem veliké lásky, kterou k vám chová můj milovaný bratr Samson."
"Aj, zajisté, vím to!" pravila omamujíc mě azurově modrým zrakem a ruce (které měla nadmíru jemné) majíc přitisknuté na mých lících, "než slova byla od vás, a tak něžná, tak rozkošná! K nalézání tak dojímavých výrazů je dozajista třeba, abyste také miloval."
"Nikoliv, madame, nemiluji nikoho," pravil jsem, cítě nebezpečenství v takovéto řeči a nicméně neodvažuje se ani nechtěje odtáhnout tvář od jejích rukou ani své oči od jejích.
"Cože," trošičku se našpulila, "bylo by to možné? Není-li pak někde jaká služebná, do níž byste byl zamilován, nedbaje na nízkost krve a rodu?"
Toto se mi rázem znelíbilo a šupiny mi spadly z očí; odstrčil jsem jí konečně ruce a drže je v natažených pažích, pravil jsem:
"Madame, chtěla jste se mnou myslím mluvit."
"Ach, to je maličkost!" pravila zcela jiným tónem, rychle a věcně, "je to nadmíru prosté. Pravila jsem Caudebekovi, že bydlím zde u své sestřenice, a bylo by myslím dobré i proto, abychom se vyhnuli neustálému přebíhání, i pro ochranu nás všech, abyste požádal mistra Sanche o dovolení, že Samson může ostávat po dobu mého pobytu v noci zde."
"Madame! Věc není zdaleka tak jednoduchá, jak se domníváte. Magister Sanche je přísný muž a špatně snáší jistý hřích vám známý, byť i páchaný v mladickém poblouznění. Nadto můj pan otec mu svěřil dozor nad Samsonem a nevím, zda od něho upustí v zájmu neznámé dámy, byť na několik málo dní."
"Avšak bratře můj," vyprostila svoje ruce z mých, ale jen proto, aby mi je vzápětí položila kolem krku, "uvažte, prosím vás, nebezpečenství, v němž se nalézám v tomto domě! Náhodné přepady, jimiž se vystavuje milovaný Samson při nočních cestách, a konečně zhouba, která hrozí vám," přiblížila svou tvář k mé a pohlížela na mě s hlavou pootočenou ke straně, majíc krásné růžové rty pootevřené a modré zraky rozkochané.
Přisám svatý Antonín, uvažoval jsem v duchu, jaká to při vší své zbožnosti smělá vdova! Vede muže tam, kam chce, a to všemi prostředky, které si jen lze představit! Štěstí že zakrátko odjede do té své Normandie. Ať dnes či zítra, Samson bude kvůli ní trpět.
"Madame," odtáhl jsem jí ruce ze svého krku pod záminkou, že je chci uctivě zlíbat (jakkoliv i ty polibky mi skýtaly potěšení trochu přílišné). Jsem vaším oddaným manem a učiním, co budu moci, abych vás byl poslušen, leč nemohu vám dát jistotu, že magister Sanche vyhoví mé prosbě."
Paní Gertruda sklonila šíji a pozorovala mě přivřenýma očima. "Mám tedy požádat pana Cossolata, aby sem postavil hlídku a chránil mě?"
Aj, čertice! Ty sis všimla, třebas jsi měla oči sklopené, že Cossolatovy pohledy mi kalily náladu!
"Madame," odvětil jsem sdostatek chladně, "kdybych byl vámi a magister Sanche by odmítl, setrval bych na tom."
Políbil jsem jí opět ruce, povolal Miroula a odešel nadmíru mrzut a navíc hrubě nedůvěřuje té krásné Kirké, nevěda, co si chce počít se všemi těmi muži, jimž se pokouší nasadit ohlávku, a silně pochybuje, že to ví ona sama. Doufal jsem, že zřím ji konečně v pravém světle? Není vůbec v ničem nevinná? Ani ve své náklonnosti ke mně? Je to koketa, která se dodnes tak dobře skrývala pod maskou upejpavosti? Nebo nám ji vracejí Řím a Římané takovou, jaká je, chtivou a lačnou nikoliv jednoho, nýbrž všech?
Odešel jsem od ní nepříliš spokojen, že můj vřele milovaný Samson upadl možná mou vinou do rukou méně něžných, než jsem si byl myslel. Po návratu do apatyky jsem s nezměrnou horlivostí přesvědčoval magistra Sanche o nebezpečenství, jež na nás vskutku číhá při našich nočních jízdách, a počínal jsem si tak dobře, že mi dal svolení, aby Samson ložíroval se zbraněmi v jehlářství. Takto, přemýšlel jsem, paní Gertruda nebude mít příležitost setkávat se

denně s Cossolatem a já nebudu mít možnost ji vidět, což bylo zajisté ještě lepší, neboť podle svých nálad jsem ji miloval buď příliš, nebo nikoliv sdostatek.

39. Dárek

Cossolat nezapomněl na poslání, jež vzal na sebe, a příští čtvrtek ve tři hodiny po polednách mi pan Joyeuse poslal kočár (který natropil v ulici Barrelerie náramný rozruch), aby odvezl do jeho domu moje dřevěné vojáky, calaiské hradby, tvrz a mořskou úžinu, která je obklopovala - ta byla namalovaná na kartónu modrou barvou a nebyla věru tak ledová jako ve skutečnosti, když uprostřed ledna měsíce vévoda Guise, jeho bratři, Senarpon, můj otec a tolik jiných se do ní vnořili až po krk, aby se vrhli do útoku.

Myslel jsem, že přednesu svůj výklad ve velké síni paláce toliko před malým Annetem z Joyeuse, leč k mému nesmírnému údivu stůl a koberce byly odstraněny a kolem toho prázdného místa nastavěny stolice a křesla, kde seděli a čekali na mě Anne, jeho bratři, jeho sestry, pan Joyeuse v kruhu předních důstojníků (Cossolat stál za ním), a k mému nemalému pohnutí krásná paní z Joyeuse, která, jakkoli tak vznešená a urozená, ráčila poctít toto válečnické divadlo svou přítomností, vyzdobená jako královna a ostatně se za ni trochu pokládajíc, nazývala své družky dvorními dámami, které pak, téměř také tak vyšňořené jako jejich paní, šustily hedvábím, byly posety perlami a prosyceny parfémy.

Složil jsem panu z Joyeuse poklony, a jak se mi zdálo, nikoliv příliš neohrabaně. Políbil jsem paní z Joyeuse ruku zdobenou prsteny a čině to, nebránil jsem svým pohledům vyjádřit jí city, které mi vnukala její krása.

V prvních chvílích jsem přec jen pociťoval ostych, že mluvím před tak skvělým shromážděním, ale jak jsem se vyprávěním poněkud rozohnil, zapomněl jsem, kdeže jsem, a myslel toliko na to, abych co nejlépe vyprávěl o hrdinském činu, který dopomohl království k osvobození od posledních Angličanů zachycených na jeho půdě a otci k baronství.

Požádal jsem kyklopského Balsu, aby mi zapůjčil pro tu příležitost odznak své moci (čemuž se velice bránil, než nakonec souhlasil nevěda, jak mi to odmítnout), a vyzbrojen jeho dlouhou hůlkou řídil jsem na zemi sedícího štíhlého a mrštného Miroula, označuje mu dotykem anglické nebo francouzské vojáky, které bylo třeba přemisťovat podle obratů bitvy i mého vyprávění - hovořil jsem spatra, napodobuje živý, bodrý a rychlý tón, jakým o tom otec vyprávěl na Mespechu.

Espoumel mi přihotovil malá děla, která jsem pomaloval bronzovou barvou, a ta na povel mé hůlky střílela doutnáky, čemuž se pan Joyeuse a jeho důstojníci usmívali, leč Anne a jeho bratři byli naplněni úžasem, když ve chvíli, jak zahřměly mé kanóny, Miroul nadmíru obratně odtrhl pomocí dlouhé nitě celý kus zdi v základu tvrze. Tak dobře, že moje děla - stačila trocha dětské důvěřivosti - prolomila trhlinu v kamenných zdech hradu. "Aj," zvolal malý Anne, zarudlý šťastným zaujetím a tleskaje rukama, "pane ze Sioraku, to je skvělé! A nyní hr, hr na ty proklaté Angličany!"

"Vezměte, pane," podal jsem mu hůlku, "učiňte mi tu čest a velte sám k útoku!" Načež chlapec vyskočil na nohy a s křikem "Hr na ně! Hr na ně!" dotýkal se koncem hůlky velkého počtu francouzských vojáků, které Miroul strkal do otvoru v hradbách.

„Jen pomalu, pane synu!" zvolal pan Joyeuse, "nezbavujte se tolika vojáků! Potřebujete zálohy na podporu vojů, které jste zasadil do útoku. Město ještě není dobyto. Toliko tvrz města je vaše. A není řečeno, že se v ní nastálo udržíte."

To přimělo chlapce k zamyšlení, i otočil se ke mně s upřímnou, hezkou a vážnou tváří, kterou jsem neustával obdivovat. Ano, jeho skvoucí krása, už v mladém věku nápadná, zvýrazňovala sebemenší jeho pohled.

"Pane Sioraku," otázal se jemným a zpěvným hláskem, "kolik mužů poslal pan vévoda Guise k dobytí tvrze?"

"Pět set a značný počet urozenců."

"Mezi nimi byl i váš otec, pamatuji-li se dobře," pravil pan Joyeuse převelice zdvořile.

Na což jsem nadmíru dojat mlčky odpověděl hlubokou úklonou.

"A pan Guise?" otázal se Anne.

"Pan Guise vedl útok, leč po dobytí tvrze přebrodil zpět mořský záliv, až po krk ve vodě, aby se dostal k valnému voji."

".Být na jeho místě," pravil Anne dychtivě, "zůstal bych v tvrzi a vnikl bych první do města!"

Nevěda, co na to odpovědět, pohlédl jsem na pana Joyeuse, který vážně pronesl:

"Nikoli, Anne, to nebylo možné. Pět set Francouzů, kteří dobyli tvrz, bylo v postavení kromobyčejohroženém, celé město bylo drženo anglickou posádkou, jež měla děla. Pan Guise učinil moudře, že se připojil k hlavnímu voji svého vojska na pevné zemi, aby mohl v případě nezbytnosti stáhnout předvoj z tvrze nebo ho případně zdvojnásobit."

Na což Anne neodpověděl jinak než roztomilým našpulením úst, které mělo tolik vlivu na jeho otce a které ho mělo později ještě více nad Jindřichem III. a vyneslo mu tolik královské přízně; ta mu však jednou byla osudná, neboť kdyby býval v dětství lépe poslouchal lekce v opatrnosti, které mu v hojné míře skýtal pan Joyeuse, nebyl by býval nalezl smrt ve dvaceti šesti letech v čele armády, kterou mu svěřil Jindřich III. a které velel s takovou chrabrostí a pošetilou prudkostí.

"Oj!" pravil Anne, když jsem skončil, "že ti vojáčkové nejsou moji! Cvičil bych je každý den!"

"Pane," pravil jsem, "vždyť jsou vaši, item děla a hradby. Donesl jsem je, abych vám je věnoval!"

"Pane otče," zvolal malý Anne a modrá očka valil úžasem, "slyšel jste to?"

A aniž vyčkal odpovědi, Anne využil toho, že jsem na kolenou zvedal vojáčka, jehož byl shodil svou hůlkou, vrhl se mi na krk a tak mě posel polibky, že jsem byl z toho všecek dojatý a téměř mi vyhrkly slzy.

Když jsem se zvedal, pan Joyeuse mě zahrnul tisícerými díky, zastřenými a dosti neurčitými slovy a jakýmisi sliby, že mi nahradí všechny náklady za postavení té malé armády. Poté se ráčil se mnou rozloučit, paní z Joyeuse mi dala políbit konečky prstů, a když všichni odešli, zůstal jsem sám s Cossolatem, který mě vzal kolem ramenou a zašeptal mi do ucha:

"Přisám svatý Antonín, Sioraku, dnes jste nadmíru postoupil v přízni u pana z Joyeuse, ale být vámi, nikterak bych

nepočítal s tou náhradou, o níž byl hovořil, je člověkem velmi šetrným na peníze, jak ze své povahy, tak z nutnosti."
Zatvářil jsem se na to příjemně, jakkoliv jsem byl rozmrzelý a pociťoval hořké zklamání, protože jsem spoléhal na velkorysost pana z Joyeuse, že mi nahradí peníze, které jsem s nemalou námahou vytahal ze Samsona na zaplacení desek, barvy, dřeva i řezbáře. Vizte ty velké pány! Všechno je jim dovoleno! Zítra Joyeuse na svůj slib zapomene a já jsem utratil dvacet pět tolarů za nic.
"Nu což, hejtmane," pravil jsem, "už o tom nemluvme, nestojí to za řeč!"
Cossolat však změnil tón a zrak mu náhle prudce zaplál: "Tamhle za vámi přichází v sukni vzdouvající se jako plachetnice ve větru jedna z dvorních dam. Hle, to bude možná pro vás jiný druh náhrady, budete-li si dobře počínat …"

40. Madame z Joyeuse

"Pane ze Sioraku," pravila kráska, když se ke mně přiblížila, Cossolata si ani nevšímajíc, a když mi uštědřila maličkou úklonu nadmíru přesně odměřenou podle stupně mé důležitosti, "madame z Joyeuse si ráčí přát, abyste ji navštívil v jejích komnatách."
"Madame," uklonil jsem se jí, "ze srdce rád vyhovím přikázání paní z Joyeuse." A sledoval jsem ji bludištěm nádherných komnat s očima na jejích zádech, což mi působilo nemalé potěšení, neboť to byla velká tmavovláska na všech částech těla nadmíru dobře vykroužená a kráčela navýsost půvabně.
"Pane," otočila se za krátký čas s tváří napůl povýšenou, napůl rozesmátou, "kráčejte, prosím vás, po mém boku. Nemám ráda, když mě chce někdo zhltnout, zvláště ne zezadu."
Uposlechl jsem ji řka: "Ale nebudu-li ze strany také tak hltavý?"
"Nikoliv," odvětila, "budu vás držet očima."
"Madame, jelikož mám tu čest, že mě provázíte, nemohu alespoň zvědět vaše jméno, znáte-li vy moje?"
"Pane," pravila s hrdou tváří, leč rty se jí stáhly do úsměšku, "jsem Aglaé z Mérolu. Můj otec je nejbohatší muž z celého kraje languedockého, jsem svobodná a nemám v úmyslu provdat se za druhorozeného syna z Périgordska bez pěťáku v kapsách, byť měl zrak mlsný jako vy."
"Madame!" rozesmál jsem se, "kdo z nás dvou mluvil první o vdavkách? Vy nebo já? Mně stačí potěšení z pohledu. Dále se nedívám."
Tato slova ji zaskočila a Aglaé, nevědouc co říci, raději se rozesmála.
"A vy si troufáte pokračovat!" pravila, pozorujíc moje pohledy.
"To proto, madame, že ze strany jsou k vidění jiné věci než zezadu."
"Nuže kráčejte přede mnou!" poručila mi.
„Jakže?" pravil jsem, "jako odsouzenec!" Nicméně shledav tu hru zábavnou, uposlechl jsem a zakrátko jsem jí pověděl, aniž jsem otočil hlavu:
"Vidím vás stále ve svém myšlení. Jsem tudíž vskutku vaším zajatcem, ale jediné vaší krásy."
"Mám to krásného zajatce!" pravila Aglaé. "Mladšího syna. Šlechtice z Nemanic a ještě k tomu lékaře! Kdepak!"
"Paní, neopovrhujte lékařem! Já na vás provedu to nejkrásnější léčení!"
Zasmála se tomu, zaklepala na jakési dveře a poté, co se dveře otevřely, vstoupila s hlubokou poklonou řkouc:
"Madame, je to netvor, avšak pobaví vás."
"Ať vstoupí!" zvolala paní z Joyeuse, a když jsem ji uzřel, ji a její dvorní dámy sedící v kruhu kolem ní, když jsem viděl, jak s planoucím a šibalským zrakem odkrývají v nebezpečných úsměvech špičaté zoubky, měl jsem pocit, že jsem jedním z těch ubohých křesťanů předhozených zaživa lvicím.
Nicméně ten výjev se mi také líbil, protože jsem byl vskutku dalek toho, abych se cítil ohrožen rozkošnými nástrahami, které se mi budou klást.
"Pane," pravila paní z Joyeuse, pohlížejíc na mě přísným zrakem, ale ta přísnost mě nikterak nevyváděla z míry, neboť jsem v ní cítil komedii, "můžete mi povědět, proč vám tolik záleží na tom, abyste došel přízně pana z Joyeuse?"
"Madame," pravil jsem s úsměvem, "proč chce člověk něčeho dojíti, ne-li pro potěšení, které v tom doufá nalézt?"
Po těchto slovech, pronesených určitým tónem a provázených určitým pohledem, paní z Joyeuse, zapomínajíc na to, že je velká dáma, se rozesmála jako hrdlička a její dámy taktéž, mísíce do smíchu nadmíru stydlivé povzdechy. "Aj!" a "Oj!", a Aglaé křičela, jako by na mě byla pyšná: "Madame, není-liž to netvor, jak jsem vám byla pověděla?"
"Na mou věru, pane," paní z Joyeuse skrývala poslední záchvaty smíchu za vějíř, "jste nadmíru drzý! Žádný zdejší urozenec by se neodvážil hledět na mě, jak to činíte vy, když mi líbáte konečky prstů. Krom toho je líbáte jako nenažranec, kdežto zvyklost si žádá, abyste se jich toliko dotkl."
"Madame, není-li dovoleno ani hledět, ani líbat, kde je potěšení z pozdravu?"
Nato se dvorní dámy rozesmály, až se jim zuby blýskaly a prsy překrásně vlnily.
"Potěšení, pane! Potěšení!" zvolala paní z Joyeuse, "vy tedy myslíte toliko na ně?"
"Na co jiného mohu myslet, madame, jsem-li u vašich nohou," a to řka, vrhl jsem se na zem.
"Pane," paní z Joyeuse nasadila povýšený pohled, který mi připadal trochu co přetvářka, tak byla totiž ve svém živlu, vidouc muže u svých kolenou, "vězte především, že se honosím osvědčenou ctností, jakkoliv se ráda trochu směji, ale ve vší nevinnosti. A přestože se mi dvoří všichni spanilí urozenci celého languedockého kraje, činím z těchto vzdychalů mučedníky a nikoliv šťastlivce."
"Madame," stále jsem klečel, leč nikterak jsem netlumil nestoudné pohledy, "já tomu dobře rozumím, ale vidím na vás tolik rozmanité krásy, že z celého srdce toužím stát se tímto mučedníkem, svolíte-li k tomu."
"Cože, pane," pravila nanejvýš koketně, pohrávajíc si s vějířem, "jsem-li tak krásná? Mám prý přece trochu nízké čelo."

"Madame, nízká čela prozrazují nemalou duchaplnost. Tvrdí to Hippokrates ve svých Aforismech. A kdo by vám hleděl na čelo, jsou-li tu oči, velké jako hluboká, zlatohnědá jezera skrytá v hustém loubí řas."
Dvorní dámy, jakkoliv si potají vyměnily pár úsměvů, jaly se nyní s pochlebováním šeptat cosi jako "amen", leč tónem zcela světským.
"O očích už to stačí," pravila paní z Joyeuse, "leč zlí jazykové hovoří, že mám poněkud dlouhý nos."
"Dlouhý, madame? Prozrazuje ušlechtilý rod. A čí pohled by na něm setrvával, může-li spočinout na těchto sladkých a šťavnatých rtech, odkrývajících perličky tak čistého lesku."
"Budiž," ovívala se vějířem, "nejsem nespokojená se svými ústy, ale ti zlí lidé, o nichž jsem pověděla, žalují na můj krk, je prý trochu tlustý."
"Tlustý, paní? Taková pošetilost! Ti lidé by zasluhovali oprátku, že byli takto zbaveni soudnosti. Madame, smím být upřímný?"
"Smíte, pane."
"Příroda vám učinila tak měkoučký a heboučký krk, aby se na něm mohlo usídlit celé hnízdo,polibků."
"Pane!" zvolala s polekanou tváří, "tohle už přesahuje meze! Hnízdo polibků! Dámy, slyšíte to?"
"Madame," pravila Aglaé, "je to netvor, leč říká pravdu."
"Tak budiž, hnízdo," pravila paní z Joyeuse. "Co však ramena, pane, co o nich soudíte?"
Čtenáři, všechno bylo probráno od ramenou až k nohám - všechno krom částí, které není obvyklé ani jmenovat, ani ukazovat - tak byla paní z Joyeuse lačná chvály, dosáhnuvši věku, kdy krása ženy se počíná malými, krutými a pomalými krůčky kalit. Já pak, jakkoliv jsem zpočátku vkládal do svých slov skryté posmívání, ucítil jsem znenáhla obavy, které se schovávaly za tou směšnou hrou, i neměl jsem už odvahu k výsměchu a začal jsem konejšit. A hrál jsem znamenitě úlohu mučedníka, jsa ostatně přesvědčen, že mučedníkem není ten, kdo se plazí po kolenou, leč ta, která ve svém děsu před stárnutím vyžaduje tolik bezuzdného chvalořečení.
"Madame," pravila Aglaé, když jsme konečně dospěli k nohám (a když už nebylo možné jít dále), "ten netvor by byl myslím docela slušným mučedníkem, je-li ovšem z dobré šlechty."
"Z dobré, paní!" pravil jsem k Aglaé, vstávaje a tváře se dotčeně, "můj otec vděčí za své rytířství bitvě u Cérisoles a za své baronství dobytí Calais. Nevím, zda je na světě lepší způsob, jak se stát urozencem."
"To platí pro muže," pravila paní z Joyeuse vážně, "leč aniž vás chci urazit, mohu vás požádat, prve než vás budu přijímat, kdo je vaše paní matka?"
"Moje zesnulá matka, madame, je rodem z Castelnau a Caumontu."
"Caumontu?" pravila paní Joyeuse. "Jsou to Caumontové na Castelnau a Milandes?"
"Právě ti."
"To je dobrý a starý rod périgordské šlechty a krom toho Caumontové, jakkoliv kacíři, jsou moji bratranci."
"Vaši bratranci, paní?" pravil jsem pohotově, "měl bych tedy tu čest být tak trochu vaším příbuzným?"
Paní z Joyeuse, klopíc tehdy krásný zlatohnědý zrak, jako by odměřovala na nejjemnějších vážkách a s nekonečnou úzkostlivostí přesný stupeň naší spřízněnosti a když ji byla správně a patřičně zvážila, pronesla:
"Máte jí dosti k tomu, pane, abych vás nazývala bratránkem, nedosti však, abyste mě nazýval sestřenkou."
"Paní," zvolala Aglaé. "To je pověděno nadmíru pěkně. Budu to všude opakovat!" A dvorní dámy se smály, tleskaly a kdákaly jako klovající slepice. Z čehož jsem byl zprvu dosti zkroušen, předvídaje, jaká kouzla učiní montpellierská šlechta s tímto náhodným nápadem. Přesto jsem si kupodivu nemusel stýskat, neboť jak uhasl smích, všichni pokládali za zcela jisté, že jsem vskutku "bratránek" paní z Joyeuse - na tento titul, jak jsem zvěděl později, jsem neměl nijaké právo, ale ta dobrá dáma mě jím ozdobila, aby mohla přijímat ve svém domě bez porušení nebo i jen nepatrného poskvrnění společenských pravidel tak směšně malou osobnost, jakou je druhorozený syn z Périgordska, který je navíc lékařem.
"Ale běda, bratránku," pokračovala paní z Joyeuse, prohlížejíc si mě důkladně lorňonem. "Když na vás tak hledím, jak to vypadáte! Černý od hlavy k patám! Malé okruží! Úzké spodky! Nemůžete se přede mnou ukazovat v tak sprostném ustrojení!"
"Paní!" zvolal jsem pln studu pro tyto výčitky, "dotýkáte se citlivého místa!"
I vyprávěl jsem jí bez okolků příběh o kabátci z modrého saténu, který jsem žádal na svém otci a který Sauveterre jménem pobratimstva zavrhl výrazy, jež znáte a jež jsem slovo od slova opakoval. Čemuž se paní z Joyeuse převelice smála a její papoušci samičky se od smíchu a veselí až zajíkaly.
Opravdu jsem myslel, že nikdy neskončí to jejich veselení, brouzdaly se v něm co husy, kejhaly, uhlazovaly si peří a přešlapovaly z pazouru na pazour.
"Milý bratránku!" pravila paní z Joyeuse, které myslím nechyběla jistá dobrota srdce, "nepohoršujte se, prosím, nad naším smíchem. Ale musíte přiznat, že vaši hugenoti mají věru podivné způsoby!"
"Teď jsem si vzpomněla, madame," pravila Aglaé, "neslíbil pan Joyeuse panu Siorakovi odměnu za tu malou armádu, kterou od něho dostal Anne? Tu by mohl mít na oblečení."
"Aglaé," pravila paní z Joyeuse, "pamatujte si dobře toto: můj manžel má dvě paměti. Jednu nadmíru dobrou pro své pohledávky. A druhou nadmíru špatnou pro své dluhy."
Ta slova sklidila notný potlesk, jak si zajisté představíte, třebaže je dvorní dámy neslyšely poprvé, jak mi později sdělila Aglaé.
"Bratránku," pravila paní z Joyeuse, když se byla nadýchala toho kadidla, "kolik peněz jste vynaložil na zhotovení té malé armády?"
"Oj, madame," pravil jsem, předstíraje nedbalého velmože, "já opravdu nevím. Nepočítal jsem to."
"Ale přece?"

"Padesát zlatých."
"Hleďme, to je dobré," pravila paní z Joyeuse, které nechyběl duch ani důvtipnost, pokud už neběželo o její krásu. "Co dobrý šlechtic nepočítáte. Ale co dobrý hugenot víte přesně na zlaťák, kolik jste utratil."
Což vyvolalo nemalý smích. Já pak věda, co jsem věděl, nasadil jsem si výraz co nejmírnější a klidně jsem je ponechal smát se na moje útraty očekávaje, co bude dále. To další přišlo a naplnilo mě úžasem.
"Aglaé," pravila paní z Joyeuse, "až doprovodíš bratránka, vyplatíš mu z mé pokladnice neprodleně dvě stě zlatých ecus.
A řkouc to podala mi ruku, kterou jsem vděčně posel polibky od prstů k zápěstím a od zápěstí k dlani, nemoha pronést slova.
"Milý bratránku," pravila chmuřic se, ale mnohem spíše smíchem než mrzutostí, "přijďte mě opět navštívit ve středu ve slušném odění a vraťte mi, prosím vás, ruku, prve než ji celou sníte."
A poté za všeobecného smíchu jsem ji opustil, nadmíru unesen její dobrotou, stěží jsem se nohama dotýkal země, Aglaé z Mérolu mi kráčela po boku, a jak se mi zdálo, tvářila se dosti zachmuřeně.
"Pane," pravila mi Aglaé, jakmile jsme byli z doslechu, "třeba přiznat, že jste netvorem ctižádosti, chytrosti a prohnanosti."
"Prohnanosti, madame?" Hrubě jsem se zakabonil, zastavil se a hleděl na ni z očí do očí přísným zrakem. "V čem jsem byl prohnaný, madame?"
"Prohnanost se vás dotýká, beru ji zpátky," pravila poplašeně, když viděla mou nevoli. "Ale chytrý jste, pane, čehož důkazem jsou všechny ty poklony, které jste nám činil."
"Nu dobrá, a činil jsem špatně?" pravil jsem s hlavou hrdě vztyčenou. "Jsem-li či nejsem mučedníkem madame z Joyeuse? Není-li to mojí úlohou?"
"Aj," zvolala a opřela se mi rukou o rámě, "máte pravdu, odpusťte mi to. Já mám totiž madame z Joyeuse ráda, nedbajíc těch jejích drobných směšností. A to všechno, jakkoliv to bylo navenek nadmíru zábavné, činilo mi nesmírnou bolest. Víte, pane, byl čas, kdy jsme měli kolem paní z Joyeuse tolik mučedníků a tak snaživých, že jsme se nepotřebovali namáhat, abychom zverbovali takového holobrádka."
"Holobrádka, madame! Já jsem bojoval v Lendrevie a pobil jsem lapky v Corbiéres!"
"Snažně vás prosím," pravila, "nerozkřikujte tak nahlas svoji chrabrost, my ji známe. Ale věžte, prosím, pravdu bez příkras: jste mladší syn bez jediného soldu a studujete medicínu."
„Jakže," pravil jsem se smíchem, "bez jediného soldu? A ty peníze, které mi odpočítáváte? (A nevěřili byste, lidé dobří, jak sladce zněly ty zlaťáky, když dopadaly do mého váčku!)."
"Pche, tohle nic není," pravila slečna z Mérolu a zatvářila se převelice smutně. "Otec má příjem sto tisíc liber ročně. Pročež se nemohu slušně provdat za urozence, který by neměl alespoň polovinu. I nenajdou se v celém našem kraji více než čtyři muži této způsobilosti, a jsou tak oškliví a tak málo chutní, že jsem je všechny odmítla. Takže můj osud je zpečetěn: zemřu jako stará panna."
Po těch slovech jsem na ni hleděl jinýma očima, hrubě udiven, že by ženu tak krásnou a bohatou mohl očekávat podobný osud. A tehdy jsem si pravil, že je nemálo smutné, pohlédneme-li na to zblízka, když zlato ovládá osud člověka, místo aby ho bylo poslušno.
"Madame," pravil jsem napolo vážně, napolo žertem, "kdybych měl jednoho dne padesát tisíc liber důchodu a kdybych vám byl příjemný, troufal bych si vás požádat o ruku, pokud byste přestala pohrdat medicínou, tím božským uměním."
"Božským, pane?" pravila se zvednutým obočím.
"Jestliže Bůh nám daroval život, není-li něco příbuzného zadržovat jej, když nám uniká?"
"Vy jej můžete zadržovat?" otázala se.
Pravil jsem jí, že ano, ona mi pravila, že nikoliv. Dohadovali jsme se tímto tónem ještě několik minut a jelikož dívka nachází vždycky potěšení v tom, žádá-li ji někdo o ruku, třebas i žertem, Aglaé nabyla pozvolna opět veselou náladu a nakonec mi pravila:
"Poslyšte, netvore, vy nejste netvor bez srdce. Připoutáte se k paní z Joyeuse a budete jí počestným mučedníkem. A jakkoliv jste druhorozený, lékař a bez groše, chovám k vám už docela dobré přátelství."
To řkouc, dala mi na tvář lehké políbení. A třebas mi je dala z výšin sta tisíce liber svého otce, připadalo mi dostatek sladké, abych jí je v okamžení vrátil na rozkošně svůdný důlek, který měla u koutku úst, a maličko jsem ji přitom jako náhodou kousl do rtu. Nato ona zčervenala s očima zajícíma a ústy uzamčenými, nejsouc asi zvyklá na takové mazlení, jehož novost ji překvapila a snad se jí i líbila. Pozoruje její stud a nechtě vyčkávat, až se její překvapení přemění v hněv, hluboce jsem se jí uklonil a odešel.

41. Paní Ráchel vyhodila Fontanetku

Běžel jsem rovnou do židovské čtvrti, kde bydlel v hrubě potemnělém krámku jistý Martinez, který prý šil kabátce pro pana z Joyeuse. Byl to muž olivové pleti, nadmíru přihrblý od svého řemesla, leč statné postavy, očí černých a pronikavých, a v tváři s jakýms utajovaným a ustavičným posměchem.
Pověděl jsem mu nikoliv bez jistého vychloubání (tolik sebedůvěry mi dodávalo těch dvě stě zlatých), kdo jsem a u koho bydlím. Po mém soudu to už věděl, protože byl marran a měl krámek nedaleko Cévenneského náměstí, kde měl apatyku magister Sanche, ale nepronesl slovo, prohlížeje si mě bystrým okem a hladě si vous. Ukázal mi s mnoha pohyby látky, které byly nadmíru krásné a které v polotmě a pod jeho rukama se zdály ještě krásnějšími, ale zdráhal se vyslovit jejich cenu, řka: "Nechme toho! Na tom nezáleží! Povíme si o tom později!" A když nakonec na mé naléhání jí jmenoval, byla tak vysoká, že jsem s nevolí zvedl obé ruce a zamířil ke dveřím. Chytil mě za loket a zahrnuje mě

nekonečným lichocením, prosil mě, abych nepřestal být jeho zákazníkem.
"Budu jím, jestliže srazíte polovičku ceny."
"Polovičku, kdeže! urozenec a smlouvá s krejčířem!"
"Pane, na rozdíl od mnoha urozenců, o jejichž jménech pomlčím, tak jsou vznešená, já vám vysázím peníze na dlaň. Tedy buď vůbec nic, nebo polovinu. Dobrou a řádnou polovinu splatnou v kulatých zlaťácích."
"Pane," křičel Martinez, "kladete mi nůž na krk! To je má smrt!"
A když krejčířův křik vzbouřil celý jeho kmen, úzký a temný krámek zaplavili jeho žena, jeho tři synové a jeho čtyři dcery, dusíce mě lichotkami a prosíce mě takřka na kolenou, abych nepřiváděl jejich nebohého otce na žebráckou hůl. Vydržel jsem to všechno a shledával v tom výjevu tolik pobavení jako sám Martinez, který vypadal jako maestro řídící svůj sbor neviditelnými posunky a mhouřením očí, a věru nevím, proč mi předváděl tuto komedii; leda snad proto, abych nešel se svými požadavky ještě níže. Upřímně řečeno jsem o tom neuvažoval. Setrval jsem na polovině a Martinez přijal, ponechávaje mě nadmíru spokojeného, a toto uspokojení se nazítří rozplynulo, když jsem od Cossolata zvěděl, že právě tato polovina je jeho obvyklá cena a že nežádá více ani od pana z Joyeuse, který mu ostatně nikdy nezaplatí.
Nebyl jsem v pokušení zkracovat ten výjev nářků proto, že Martinezovy čtyři dcery byly krásné velice velmi a já vskutku nevěděl kam s očima. Přesto jsem se k tomu odhodlal a prohlížel si ty uhrančivé hurisky, jejichž gazelí oči se leskly v polotmě, a říkal jsem si - když Aglaé převedla mé přemýšlení na sňatek -, že nemohu, jsa urozenec, vzít si za ženu dceru krejčího; a ani marranská slečna se nesmí provdat za křesťana; a ještě méně druhorozence, bez peněz pojmout za choť Aglaé. Kamkoliv se otočíme, všude jen toliko závory!
Stvořil Bůh svět a stvořil ho dobře, rád bych věděl, kdo ho poté tak zle zamotal.
Přemítaje takto, vrátil jsem se pomalu k apatykářství, a tam tento den, tak dobře započatý k mé slávě a mému užitku, se znenadání obrátil v soužení a neskonalý smutek. Lukáš mě očekával v mé jizbě se smutnýma očima a s tváří protáhlou žalem.
"Petře," pravil truchlivým hlasem, "mám pro tebe novinu, která tě nesmírně zkruší. Paní Ráchel vyhodila Fontanetku."
"Kdy?" vykřikl jsem a hrdlo se mi stáhlo.
"Před okamžením."
"Před okamžením?"
"Není tomu ani hodina."
Rozpomínal jsem se s krutými výčitkami: hodina, kterou jsem strávil handrkováním o svůj kabátec! Jinak bych ji byl uviděl!
"A kam odešla?" otázal jsem se vyhaslým hlasem.
"To je právě ono," odvětil Lukáš. "Žádný to neví. Nikdo zde nezná její vesnici ani její rodiče, jedině snad paní Ráchel, která ji sama najímala do služby."
"Zajdu v tu chvíli za paní Ráchel," pravil jsem skřípaje zuby.
"Petře," Lukáš povstal, "nechoď tam! Paní Ráchel je notně rozzlobená. Dští proti tobě oheň a síru a žádá otce, aby tě vyhnal, leč ten o tom nechce ani slyšet."
"Ať dští, já se jí postavím."
A sestoupil o jedno patro, zaklepal jsem na dveře paní Ráchel, která se patrně domnívala, že je to manžel, i vyzvala mě, abych vstoupil.
Vešel jsem nadmíru odhodlaně. Seděla u toaletního stolku, kde se parádila, a jak mě spatřila v zrcadle, vztyčila se, obrátila, napřímila, jako když had se postaví na ocase (ponechávajíc mě v hrubém úžasu, že žena tak krásná může mít oči ták zlé a povahu tak krutou), a vyzvala mě, abych odešel.
"Madame," pravil jsem, "vy jste vyhnala Fontanetku …"
"A vy dobře víte proč," vykřikla sípavým hlasem. "Madame, budu to vědět, až mi to povíte."
"A já vám to nepovím," zvolala, "nechci si pošpinit rty, které jsou cudné, výčtem vašich necudností."
"Madame, ona vám to přiznala?"
"Pane," hlas jí přeskakoval zlostí, "ona se vyzpovídala, já se to dověděla a nemám vám jiného co říci. Kdyby záleželo na mně, netupil byste déle můj příbytek svou přítomností."
‚Jsem vám povděčen, madame," pravil jsem sdostatek klidně, "za city tak křesťanské, ale pokládaje se v této věci za provinilejšího než nebohá Fontanetka, přivítal bych, kdybyste mi pověděla, kam se uchýlila a jak se jmenuje její vesnice, abych jí mohl v její tísni donést pomoc a přispění."
"Dostala plat, to stačí."
"S vaším dovolením si myslím, že plat jí dlouho nevydrží a že v každém případě velice potřebuje, aby ji podpořila přátelská ruka."
Avšak paní Ráchel jako by neslyšela a zůstala s ústy uzamčenými, velebná a neoblomná, upírajíc na mě achátové oči.
A já opakoval:
"Madame, vy jste ji najímala do služby, proto dozajista znáte jméno vesnice, kde bydlí."
"Znala jsem je," v očích se jí leskla zář krutého triumfu. "Znala jsem je, ale moje paměť je tak přihotovena, že v okamžení, kdy jsem tuto morem zkaženou poběhlici vyhnala ze svého obydlí, vyhnala jsem ji také z myšlení a neprodleně jsem zapomněla o ní všechno - její jméno, její rodinu i její vesnici."
Poznal jsem tehdy, že z tohoto pazourku nic nevykřešu, a opilý zlostí měl jsem chuť stisknout jí hrdlo, abych jí vymáčkl z těla jiskřičku lidskosti a z úst jméno, které mi tajila. Ale jakkoliv mé pohledy byly smrtící, byla z mramoru, necítila nic, ba ani strach. Mezitím jsem se třásl po celém těle od hlavy k patám úsilím, abych přemohl vražedný hněv, a mohl jsem na ni toliko hledět z očí do očí, její byly ledové a moje vyjadřovaly nenávist a opovržení, v němž ji budu chovat až do

konce všech dní za ten nekonečně mrzký skutek.
Ponechal jsem ji beze slova a bez pozdravu. Seběhl jsem ze schodů, křikl na Miroula, aby osedlal Albiéru, sám jsem osedlal Aclu, a nasadil kobylce udidlo, pravil jsem Miroulovi, že jdeme hledat Fontanetku, že nejlépe bude vyptat se strážců montpellierských bran, zda neviděli děvče podle našeho popisu; že se má tryskem vydat k bráně Solnářské, Latteské a Na bělidle, já pak se budu ptát u Pilské brány svatého Gély a u brány Pyrouské.
K mému neštěstí a pohříchu i k jejímu nikdo Fontanetku neviděl. Nejnevděčnější náhodou byl totiž toho dne v Montpellieru den tržní a nyní v pozdní odpoledne rolníci a jejich ženy, když byli prodali své potraviny, v davu se tísnili u všech bran a navraceli se do svých domovů. Činilo to na ulicích takové zmatení a takový sběh lidu, vozů, mezků, oslů a košů, že tu Acla sotva mohla projít. A kdo by byl mohl v tomto obrovském davu spatřit děvče oblečené jako tolik jiných a nesoucí možná s pláčem uzlíček? Strážci bran se toliko smáli, když jsem se jich vyptával.
"Pane!" pravil mi jeden z nich, "i kdybych vám chtěl vyhovět, jak bych musel mít přiostřený zrak, abych rozeznal jehlu v obilném lánu?"
Vyčkal jsem, až bude tlačenice menší, a projel jsem, stejné jako učinil Miroul na druhé straně, dvě tři míle po všech cestách, které vybíhaly z města, zastavoval se v nejbližších vsích, popisoval chuderu Fontanetku a vyptával se žen, které užívaly večerního chládku na kamenných lavičkách před staveními. Nedověděl jsem se nic vyjma několika klamných stop, po nich však následovalo kruté zklamání.
Vrátil jsem se domů v noci schvácený, zaprášený a s hrdlem sevřeným. Miroul už byl doma, taktéž neuspěl v pátrání a povídal mi to se smutným pohledem dvojbarevných očí. Hodil jsem mu otěže své klisny a nechtěje pozřít ani kousek jídla - tak se mi příčila představa, že bych se posadil k stejnému stolu co tato Gorgona - vystoupil jsem do své jizby, a aniž jsem se svlékl a zul, klesl jsem na lůžko, kde jsem setrval takřka v bezvědomí, neplakal jsem ani se nemodlil a byl jsem příliš zlomený, abych přemýšlel. A ta zřejmá ztráta mě oslepovala tolik, že jsem jí nechtěl věřit. Po spánku byla veta. A přistihl jsem se v mlčení noci, kterak číhavě poslouchám, zda se neozve skřípot závory mé nešťastné Fontanetky a zda ji neotvírá, aby přišla za mnou, tak oblá a svěží a s očima ve tmě zářícíma nekonečnou něhou.
Nazítří večer jsem zvěděl od dobré Tomassiny, nadmíru rozhorlené a znepokojené, že paní Gertrudu z Luku přišel navštívit Cossolat v tom čase, kdy Samson byl ve škole na přednáškách, a že se s tou krásnou pobožnůstkářkou na tři hodiny zavřel v jizbě. Tomassina mě vyzvala, abych za tou nestoudnicí neprodleně zašel a vytkl jí nevhodné chování. Ale neměl jsem chuť to učinit obávaje se, aby ta Kirké neproměnila i mne ve vepře jen tím, že by mi ovinula kolem krku krásné oblé paže. Nechtěl jsem učinit o tom zmínku ani Cossolatovi, neboť jsem věděl, že by se mi vysmál, protože s oblibou vyprávěl, že pokaždé, kdykoliv se v Montpellieru zastavilo nějaké procesí poutníků, vyskytla se římská kajícnice, která zapomněla na jeho hrudi na své svaté. A co na toto gaskoňské chvástání odpovědět? Smát se s ním, nebo se zlobit? A zlobit se jak dlouho?
Nicméně mě trápila myšlenka, že kdyby se o milenčině nevěrnosti dověděl náhodou chudák Samson, byl by zkrušen tímto činem, krutým pro každého muže a mnohem více pro něj, člověka tak nebesky nevinného. A nadmíru takto sužován myšlenkou na něj a nevěda, co rozhodnout, abych ho uchránil před tímto zármutkem, málem jsem zapomněl na starost, kterou jsem si činil s ubohou Fontanetkou.
Celý den a celou příští noc jsem převracel toto břemeno neplodně v hlavě a ráno jsem nevymyslel nic, co by umožnilo vzdálit tuto Kirké od Samsona, od Cossolata a nakonec i ode mne, neboť upřímně řečeno pomyšlení, že má tolik ráda bližní, ve mně vzbuzovalo pokušení, jakkoliv jsem pociťoval hrůzu při představě, že bych podvedl nebohého bratra, a ještě k tomu pod Tomassininou střechou.
Ba ani když jsem poslouchal ve škole Saportův výklad k Avicennovi, to trápení mě neopouštělo, a když mě Saporta zavolal po přednášce ke katedře, domníval jsem se, že mě chce pokárat za nepozornost. Ale on povolal i Merdansona a ranhojičského učně Carajaka. A když byl na nás krátký čas shlížel z výšin katedry černýma a hrozivým zrakem (neboť nám rád vnukal pocit, že naše současná nevinnost je toliko způsobem a podstatou příštího provinění), pravil k nám, že správce špitálu by byl ochoten postoupit škole tělo jednoho odrance, který tam vypustil duši, a nařídil nám, abychom toho nebožtíka pečlivě prohlédli a určili, zda je vhodný k pitvání.
Šli jsme tam nikoliv bez jisté pýchy a pocitu důležitosti ze svého poslání. Správce špitálu byl plešatý, hrubě ošklivý, smrdutého dechu a tak hubený, že Merdanson šeptem označil jeho vyzáblost za "zajímavou" a dodal, šťouchaje do mě loktem: "Však mi rozumíš, kamaráde?" Správce nám oznámil, že se jmenuje Russec, a neprodleně nás odvedl k malé, nadmíru temné jizbě (neboť záclony byly zataženy), kde panoval tak hrůzně nasládlý a morový puch, že jsme zůstali na prahu, dávajíce přece jen přednost pachu z Russekovy huby. Uprostřed toho sálku se tyčilo dřevěné lůžko a slamník a na tomto slamníku spočívalo tělo přikryté špinavým prostěradlem.
"Páni žáci," pravil Russec vdechuje nám do tváří dech tak odporný, že jsem si přikryl nos a ústa rukou, "sázím se, že jste nikdy nezřeli něco tak krásného, jako je tento mládenec. Je tak statný, tak dobře rostlý a tak mladý, že mu nechybí nic krom života. Je to znamenitý kus a navíc - odešel k Pánu teprve dnešního rána: nenalezli byste tedy nic čerstvějšího. Inu, páni žáci, z lásky k lékařské vědě ho dobrovolně postupuji vaší škole toliko za pět soldů a nechci ani o denár víc."
"Pět soldů," pravil Merdanson. "To je na uváženou. Nekupujeme zajíce v pytli. Musíme ho vidět. Správče, roztáhni záclonu a sejmi mu prostěradlo."
Russec učinil, jak mu Merdanson nařídil, a když do síně vstoupilo denní světlo, uchopil prostěradlo a stáhl je konečky prstů, jak jsem si všiml, a stál přitom daleko od lůžka. Aniž jsme přistoupili blíže, prohlíželi jsme si mrtvolu a stěží jsme uvěřili svým očím; mrtvý měl na slabině morovou hlízu a na pravé noze černou sněť.
"Sioraku, Carajaku!" zvolal Merdanson, když mu posléze strach rozvázal zobák, "vidíte, co vidím já? Přisátu svatý Pyjus, nohy na ramena!"
A všichni tři jsme prchali jako šílení špitální chodbou sledováni Russekem, který za námi udýchaně volal:

"Copak to? Nelíbí se vám? Má nějakou vadu?"
"Myslím věru, že má vadu!" vřískal Carajac, aniž se obrátil, "a pořádnou!"
"V tom případě vám čtvrtinu slevím," křičel Russec.
"Ani čtvrtinu, ani třetinu," řval Merdanson, vyráženje první ze dveří.
A jak byl vzduch montpellierský sladký a čistý na dýchání, když jsme vyběhli z toho zkaženého místa daleko od toho páchnoucího správce a morového lože!
"Kamarádi," pravil jsem, "zotavme se. Tři králové jsou nedaleko. Šenkýřka je pěkná. Zvu vás na láhev a krmi, abychom neprodleně naplnili žíly a tepny krásnou červenou krví a ucpali je proti nákaze."
"To je dobré léčení, které předchází chorobám," pravil Merdanson. "Ambrož Paré je doporučuje ve svém pojednání o moru."
"To schvaluji," pravil Carajac (mluvil málo, jakkoli vždy v příhodný čas), "ale co s tím má činit hospodská?"
"Krása léčí zrak od zhoubných podívaných," pravil jsem. Sotva jsem to vyřkl, hospodská uštědřila políček Merdansonovi, který ji při cestě kuchyní pohladil po zadku, přestože se bránila.
"Oj!" zvolal Merdanson, "ta šibalka má v ruce sílu.. Nevadí, má tělo pevné a hladké. Bude se mi o něm v noci zdát."
"Nestoudníku!" zvolala hospodská, "chceš ještě jeden?"
"Cože? A bez pohlazení?" pravil Merdanson tuze rozhořčeně.
"Kamarádi," pravil jsem, když odešla a ponechala nám jídlo na stole, "mám starosti, co se tkne toho mrtvého. Dojde k rozšíření moru?"
"Nikoliv," odvětil Merdanson. "Vím od Saporty, že míváme ve špitále rok co rok několik případů, aniž se nákaza rozšíří. Vem to ďas," pokračoval, "nebýt téhle láhve, byl bych notně zarmoucený. V tomto podělaném městě se všichni spolčují a strojí spiknutí proti medicíně. Víte to, bratři? Před necelým týdnem velitel biřiců odmítl vydat Saportovi tělo odsouzence a raději je nechal rozčtvrcené bez užitku shnít na větvích olivovníku. A dnes si nám ten smrdutý Russec troufá nabídnout morové tělo. Hrom do toho! Co bude s medicínou, nebudeme-li moci pitvat! Více mě naučí prosektorův skalpel za čtvrt hodiny než přednáška o Hippokratovi za tři hodiny. A ten zmetek Bazin nám snížil počet pitev na čtyři ročně! Čtyři! Kamarádi! Čtyři! Potřebovali bychom jich osm! Šenkýřko! Jelikož dotknout se tě nesmím, odkaž alespoň svou krásnou tělesnost škole, abych měl to potěšení po smrti tě rozpitvat."
"Fuj!" vzkřikla hospodská, která donášela láhev, "chci být pohřbena celá, křesťansky."
"Je to pravda," pravil Carajac, "jsme chudí velice velmi. Škola nemá ani jednu kostru. Není-li to hanba? Jak předvádět spojení kostí bez kostry?"
"Napadá mě pomyšlení," pravil Merdanson, "a musí být dobré, protože jsem je vytáhl z této láhve: zabme Russeka. Vyléčíme ho tak navždy z jeho páchnoucího dechu. Užitek pro něj, užitek pro nás. A až bude Russec zmordován, přihotovme z něho kostru. Je převelice hubený, práce je už napůl vykonaná, kůži má přilepenou na kostech. A z nadmíru škaredého správce učiníme nadmíru krásnou kostru."
"Kamarádi," pravil jsem, neboť jsem znenadání pojal plán, který neměl spojitost s tím, co se povídalo, "vypijte tu láhev beze mne. Vidím tamo urozence, s kterým mám v úmyslu promluvit."
Když baron Caudebec spatřil, že k němu mířím, zadusil se téměř při polykání tlusté bigorrské klobásy, kterou svíral v ruce a jíž už byl polovičku spořádal, poté se děsivě zamračil a sáhl rukou po dýce. Ale připomenul si marný boj před dvěma měsíci proti mé stoličce a Cossolatovým strašlivým hrozbám a krom toho vida, že se k němu blížím s rozesmátou tváří, pozdravil mě jakžtakž zdvořile hlavou, ale nepovstal, ani mě neobjal, ba ani mě nevyzval, abych se posadil, a jeho mniši při mém spatření sklopili zprudka zraky, jako kdyby se střetli s přízrakem kacířství.
Byl jsem dalek toho, abych se cítil podrážděn tímto přijetím, ale požádal jsem číšnici o stoličku, posadil jsem se na dobrý sáh od Caudebeka a pravil k němu hlasem nadmíru rozjařeným:
"Pane barone! Jak jsem potěšen, že vás opět vidím zdravého a čilého po nebezpečenstvích toho vašeho harcování, item vaše mnichy a vaše dámy, které jsou ještě kouzelnější než kdy předtím (přičemž se naše Normanďanky zavlnily v bocích, přimhouřily oči a usmály se na mě). Řím je prý nejkrásnější ze všech měst. Co o tom soudíte?"
Caudebec cosi zahuhňal a nemohl učinit více, protože měl v ústech vraženou polovinu klobásy, i spolykal zbytek savými pohyby tlustých rtů jako hroznýš králíka.
"Věru jsem si myslel," strojil jsem dále řeč, "že se vám věčné město líbilo. A jak to dopadlo s předmětem slibu vaší pouti: vyslyšelo nebe vaše modlitby? Máte dobré zprávy o zdraví paní Caudebekové?"
"Ne, pane," pravil Caudebec a jedním douškem vypil pohár, aby rozředil klobásu. "Dostal jsem dnes ráno list. Ta nevděčnice zemřela, je tomu měsíc, to jsem právě sotva dorazil do Říma. Pane! Jsem z toho všecek vzteklý! Jaký ohavný kousek mi to sehrála! Nemohla-li aspoň vyčkat, dokud nepronesu svůj slib v bazilice svatého Petra, prve než tak kvapně opustila tento svět?"
"Pane, odpusťte jí. Žádný živý si nevybírá okamžik své smrti. Víte," snížil jsem hlas, "právě dnes ráno jsem viděl ve špitále montpellierském nadmíru krásného a statného jinocha ztuhle ležícího na slamníku, s hlízou na slabině a černou snětí na noze."
"Cože?" zvolal Caudebec, vyplivuje víno. "Hlíza! Sněť! To byl tudíž mor!"
"Nu ano," pravil jsem s tváří hrubě nevinnou, "máme v Montpellieru několik případů, to však nevadí, město je zdravé!"
"Zdravé, pane! Zdravé! Mniši!" zvolal vstávaje, "svolejte naše lidi! Ihned odjíždíme! Hromské dílo! Neostanu ani o okamžení déle v tomto morovém městě!"
"Pane!" pravil jsem, "jelikož odjíždíte, rozejděme se co dobří přátelé a stiskněme si ruce."
A přikročiv blíže napřáhl jsem k němu pravici. Načež Caudebec uskočil zpátky, až porazil stoličku, a zařval:
"Pane, nedotýkejte se mě! Možná že už jste nakažený!"
"Nikoli, ohmatával jsem mrtvého tuze málo. Nuže, barone, stiskněme si ruce!"

A jak jsem se k němu stále blížil s napřaženou pravicí, on stále ustupoval v hrůze před mou rukou, i nechal jsem ho běžet kolem stolu, tak jako on mě byl k tomu přinutil s dýkou v ruce před dvěma měsíci. Ale jak baron oběhl stůl a octl se těsně u schodiště, vyběhl na ně, vzal je po čtyřech a uslyšel jsem, jak se v jizbě rychle zamyká na dva západy.
Pozdraviv pak římské poutníky, zděšené a oněmělé nad talíři, odešel jsem a posadil se s klidnou tváří za svůj stůl. "Aj, pane Sioraku," pravila ke mně tiše hostinská, "co to za taškářství! Vždyť mě zničíte! Utíkají mi všechny ty krásné normandské zlaťáky!"
"Moje milá," sklonil jsem hlavu a tvářil se kajícně, "prosím vás tisíckrát o prominutí: unesl mě takto můj jazyk. Klábosil jsem, co mi slina na jazyk přinesla."
"Ó, tomu nevěřím!" pravila hospodská a pohlédla mi do očí. "Nejednáte bez důvodu, pane Sioraku, já vás znám a dovím se důvod, proč jste mi odlákal zákazníky."
A vskutku se jej dověděla od Cossolata, který se na mě nikterak nehněval, když se dověděl o překotném odchodu římských poutníků, a smál se tomu se mnou, až se za břicho popadal.
"Petře!" pravil mi, "tohle šibalství má dvě tváře: co jste vlastně chtěl? Zabránit mi, abych nasadil parohy vašemu bratrovi? Nebo v tom zabránit sám sobě?"
Na což jsem nedovedl odpovědět, jsa o tom sám na pochybách: tak je mnohdy obtížné jasně rozpoznat, co cítíme, a ještě hůře, co si přejeme.

Když skončila tato záležitost, která mě vyčerpala velice velmi, šel jsem za magistrem Sanchem a zdvořile se mu omluviv za rozruch, který jsem způsobil v jeho domácnosti, snažně jsem prosil, aby mi řekl, do které vesnice v našem kraji se uchýlila Fontanetka, neboť jsem jí povinen pomocí a odškodněním.
"Běda, Petře, já to nevím," pravil magister Sanche s povzdechem. "Paní Ráchel to věděla, ale nemůže si to prý připomenout. A mohu jí snad nevěřit? Petře můj, vůle ženy! To je vřed, který žádný lazebník nedokázal nikdy vyříznout!"
Poté mě nadmíru dojatým hlasem nutil, abych znovu chodil jíst do jídelny, protože moje nepřítomnost působí smutně na stolovníky.
"Krom paní Ráchel," pravil jsem, "která vás požádala, abyste mě vykázal."
„Jsem pánem v tomto domě," pravil magister Sanche a napřímil hlavu. "A vím, kdo je mým hostem. Naše mravní zákony v městských obydlích jsou ovšem přísnější než na hradech, kde není nikterak závažné, má-li mladší syn slabost pro služebnou. Protože jste byl vychován v takové snášenlivosti, nevidím důvodu, abych od vás požadoval naši úzkostlivou přísnost."
"Nešťastná Fontanetka zaplatila pohříchu za dva," pravil jsem.
"Běda, Petře," pravil magister Sanche s tváří náhle smutnou, "já ji měl také u veliké oblibě. Ozařovala dům svou krásou a půvabem. A převelice lituji, že už tu není."
To mě nadmíru dojalo a vrhnul se mu do náruče, líbal jsem ho na obě líce a slíbil mu, že se příští středu vrátím k jeho stolu.

42. Šťastný mučedník

Vybral jsem si středu, protože to byl den, kdy mi Martinez měl dodat kabátec z bledě modrého saténu, spodky téže barvy, to vše s červeným vyvlačováním, a malý baret s modrým perem, byla modrá barvou paní z Joyeuse, jak mi to byl krejčíř prozradil. Byl jsem unesen nesmírnou radostí, že se zhlížím ve velkém zrcadle krejčíře a že vidím, kterak jsem krásný v tomto odění, a zaplatil jsem tedy mistrovi ihned, a dokonce mu přidal čtyři zlaté ke smluvené ceně.
"Pane ze Sioraku," pravil Martinez a olivová pleť mu zčervenala štěstím, "urozenec, který platí na dlaň, je vzácný zjev, leč ještě vzácnější ten, kdo dává víc. Nebýt nízkého stavu, políbil bych vás! Leč vím, kdo to učiní za mne."
A když zatleskal smluveným způsobem rukama, náhle se objevily všechny jeho dcery, i dal každé z nich po jednom z mých zlaťáků řka:
"Dcery mé, hle, toto přidáte do svých skříněk. Poděkujte za to panu ze Sioraku a polibte ho na obě tváře, dávám vám k tomu svolení."
Což učinily jedna po druhé, jak nejliběji uměly, a já ostal omámený a takřka očarovaný pohledy jejich gazelích očí.
"Martinezi," smál jsem se, "po těchto políbeních jste si mě získal co zákazníka navěky!"
A vyšel jsem do ulice Barrelerie, donekonečna se nadouvaje jako páv, a jelikož nebylo chodců (hodiny na věži odbily poledne), potají jsem se sám prohlížel, jak kráčím v plné slávě, nicméně s netečným pohledem a s duchem jakoby nepřítomným. Zajisté! Nenavrátil jsem se do domu magistra Sanche co zavrženíhodný kajícník, co hříšník oděný v pytli s hlavou posypanou popelem a válející se v prachu. Krom toho jsem to zařídil, že jsem vešel do sálu ve stejný čas co magister Sanche, který při mém spatření zůstal s ústy zejícími, paní Ráchel strnula a všichni kolem stolu zmlkli úžasem.
"Milý synovče!" zvolal konečně magister Sanche, "nastojte, jak jste oděn! Jaká to nádhera! Jak skvoucí kabátec! A kam jdete v tom elegantním ustrojení?"
"Nejosvícenější mistře," pravil jsem, "to není z marnivosti ani z okázalosti, nýbrž z pouhé nutnosti. Jsem pozván na dnešní odpoledne k paní z Joyeuse, jejímž jsem, jak víte, bratránkem."
"Ha que matador. Que matador!" zvolal magister Sanche. Což v jeho marranském nářečí znamenalo: Jak je krásný!
"Milý synovče," pokračoval, "pozdravte, prosím vás, moji choť, které jsem přikázal přihotovit malou hostinu, abychom oslavili váš návrat."
Což jsem učinil s největší ochotou a poklonil se téměř k zemi, avšak bez nejmenšího stínu úsměvu, a nevěděl jsem vskutku, jak to přijala, neboť jsem se přitom střežil na ni pohlédnout. Načež s rozjasněnou tváří a jsa terčem všech

pohledů usedl jsem k malé hostině, kterou byl ohlásil magister Sanche a která si však nezasloužila ono jméno, tolio že každý jedl toho dne téměř do sytosti, leč troufám-li si to říci, s jedním okem upřeným na misku a s druhým na mě, který jsem tak skvěle zářil - Fogacer s ďábelským obočím se v duchu usmíval a Sanche si opakoval do vousů napolo dojatě, napolo uštěpačně:
"Que matador! Que matador!"
Minula zima, aniž se moje vztahy k paní Ráchel urovnaly, její achátové oči se na mě nikdy neupřely a já se nikterak nesnažil s ní smířit, jsa naopak zmítán bezmeznou zlostí, kdykoliv jsem si připomněl, jak podle si počíná, zatajujíc mi místo, kam se byla uchýlila moje nebohá Fontanetka. A abych vypověděl podstatu věci, co mě na této záležitosti mrzelo nejvíce a co ve mně vyvolávalo skřípání zubů, kdykoliv jsem na to pomyslel: že dovedla zastřít hněv a krutost pláštíkem náboženství.
Samson byl tak zasněný a mimo tento svět, že ani Tomassina, ani Azais mu nechtěly povědět nic, co by mohlo rozrušit jeho nevinnost, i nedověděl se nikdy o dlouhém setkání Cossolatově s dámou Gertrudou v jehlářství. Nezvěděl rovněž důvod náhlého odjezdu římských poutníků a jakkoliv tím trpěl velice velmi, neboť s citem prostým prožíval rozkvět své první lásky, utěšoval jsem se pomyšlením, že by byl zdeptán mnohem více, kdyby se byl dověděl pravdu. Po návratu do Normandie byla ta záletnice tak smělá; že mu napsala nadmíru lichotivý dopis, a můj milovaný bratr mě požádal, abych na něj odpověděl: tvrdě jsem odmítl namítaje, že je nyní ve věku, kdy může psát svoje listy sám. Což učinil, leč tak krátce a neobratně, až běda. Ona mu nicméně odpověděla a potůček dopisování pokračoval po čtyři roky, aniž se ti dva spatřili, což je důkazem, že ta dáma k němu přec jen chovala náklonnost. Ale tato náklonnost jí nebránila, aby se nakláněla jinam a aby smáčela svoje něžné listoví v jiných vodách. Běda, co v tom lze činit? Lze změnit čenich psa, který běhá po všech stopách současně? Dalek toho vystupovat co soudce mám za to, že není důležité, je-li žena takováto, pokud se do ní nezamilujeme.
Pokračoval jsem celou zimu v návštěvách paní z Joyeuse a postupoval v její přízni tolik, že jsem se nakonec stal prvním z jejích mučedníků, ostatní upřímně řečeno byli tím krunýřem poněkud vyčerpáni, kdežto ve mně ta dáma nacházela svěžest, drzost, veselí a především velikou představivost při obměňování nových poklon poté, co utěšující ctnosti starých se vyčerpaly. Ale opravdu nejvíce ji ke mně poutalo to, že já ve své nekonečné vděčnosti za její laskavost jsem ji vskutku miloval, a musím říci, že mi v soukromí dovolovala důvěrnosti, jejichž výsadu neměl žádný z mučedníků - jako například masírovat jí v její toaletní komnatce záda a ňadra mastmi - nemluvě o nemalé rozmanitosti polibků, které jsme si vyměňovali v jejím salónku, a posléze o nekonečných něžnostech a mazlení; ty však nedosahovaly prahu, který, kdyby byl překročen, znamenal by podle paní z Joyeuse klamání manžela.
Avšak tento práh se od podzimku do zimy posléze posunul ve směru, který tušíte, a když jsem byl s paní z Joyeuse sám za modrými záclonami její postele s nebesy (modrá byla, jak praveno, její barva) a když moje polibky a objetí ji pozvolna rozpálily, neváhala mi povědět, vedouc mi ruku: "Bratránku můj, tak hezounký a rozmilý, čiňte mi, co chci." A když já z dobrého srdce vyhovoval jejím žádostem, vyrážela vzdechy tak prudké, spěšné a posléze tak zběsilé, že se zdálo, jako by vypouštěla duši. A já dozajista nebyl takový holobrádek, abych nevěděl, co to znamenalo. Než divil jsem se v duchu, že paní z Joyeuse, okoušejíc se mnou tyto slasti, mohla se ještě honosit, což činila nezřídka, že zachovává manželovi věrnost. A mnohdy mi přicházelo na mysl, že páteřík, který řídil její svědomí - ačli mu ovšem pověděla všechno - musil být zpovědníkem příkladně shovívavým či bezmezně taktním. Neboť řečeno po pravdě ta nebohá dáma vídala manžela převelice málo, protože stále harcoval koňmo sem a tam a při svých cestách našimi kraji, kam jej povolávala služba králi, harcoval i na jiných klisnách, které mu přiváděli na zastávky a on jich nebyl nikdy syt.
Aglaé pochovala nad mými důvěrnostmi s paní z Joyeuse nevoli, a kdykoliv byla se mnou sama, dávala mi to věru znát.
"Netvore," říkala mi, "copak jste zase činil paní, že tolik sténala?"
"Nic, co bych ochotně nečinil vám, kdybyste mě o to požádala."
"Fuj, pane!" pravila povzneseně, "jsem poctivá! A kéž se zlíbí blahoslavené, svaté a uctívané Panně, bych setrvala v tomto stavu až do sňatku! Přesto se mi zdá," pokračovala po chvilce mlčení, "že kdyby se stalo a ďábel mě sdostatek ponoukal, abych skrze vás sténala, můj věk by byl vašemu přiměřenější."
Ta slova mi připadala vůči její velitelce poněkud proradná a neodpověděl jsem na ně.
"Nastojte," pravila dotčeně, "vy mlčíte."
"Aglaé, paní z Joyeuse je žena tak dobrá, tak rozkošná a já ji tolik miluji, že jsem připraven učinit jí, cokoliv by ode mne mohla požadovat, třebas i to, abych jí zuby stáhl lunu z nebes báně. A její věk s tím nemá nic společného."
"Vidím to dobře!" zvolala nikoliv bez trpkostí a se slzou na kraji řas, "jste nový způsob mučedníka: mučedník šťastný."
Já pak, hledě na ni a cítě pod tím škádlením bolest, rozhodl jsem se nalít trochu balzámu na její ránu.
I pravil jsem:
"Jsem s paní z Joyeuse mučedník šťastný a s vámi, Aglaé, mučedník nešťastný, jelikož mi chybí padesát tisíc liber a nemohu se ucházet o vaši ruku."
"Ucházet se o ruku" - jaké kouzlo mají tato slova na svobodné dívky! Jen jsem je pronesl, v očích Aglaé se náhle znovu rozsvítila radost.
"Myslíte na to opravdu?" otázala se a její půvabné důlky se prohloubily v úsměvu.
"Arci," pravil jsem, "při těchto důlcích!" (nechtěje činit jinou přísahu), a to řka, rychle jsem ukončil svou řeč a líbal jsem je jeden po druhém, než jak jsem došel k levému, Aglaé se mimoděk pohnula v opačném směru a já se přistihl, že ji líbám na rty, ona pak se z toho políbení nevymanila ihned.
"Oj, nestoudníku!" pravila nakonec, tváříc se co netykavka (leč ona se vskutku myslím styděla, neboť v hloubi duše byla notně prostinká). "Netvore, zmizte!"
Na venkovním schodišti sestupujícím na nádvoří paláce jsem se střetl s panem z Joyeuse, který, jakmile mě spatřil, předběhl své důstojníky, došel ke mně, mocně mě objal a zašeptal mi do ucha:

"Pane Sioraku - nebo spíše bratránku (toto pravil s úsměvem), jak jsem vám vděčen, že rozptylujete paní z Joyeuse! Musíte mít jakési kouzlo, kterým uklidňujete hašteřivé manželky. Od toho času, co sem docházíte, už nenacházím vzpurnost a hádavost, leč úsměv a poddajnost."
Oplatil jsem panu z Joyeuse jeho zdvořilost, ale nevěděl jsem příliš, co říci, a maličko mě svíralo svědomí stran "kouzla", o němž byl hovořil. Ostatně došlo mi na rozum, že nemám zapotřebí být tak úzkostlivý, protože každý byl spokojený. Rozvažoval jsem, opouštěje palác a záře ve svém modrém kabátci - přisám svatý Antonín! Jsem zde nadmíru rád viděn! A to řka nemohl jsem vědět - neboť všichni jsme vždy slepí stran budoucnosti, která nás očekává nemohl jsem vědět, nakolik, a vbrzku, budu z vlastní viny a za nebezpečných okolností potřebovat jejich podporu.
Nicméně šťasten s Tomassinou, šťasten určitou měrou s paní z Joyeuse, stále jsem nepřestával myslet na nebohou Fontanetku, jakkoliv už uběhlo nemálo měsíců od času, kdy jsem ji byl pozbyl. A byť jsem pilně pracoval na lékařském učení, poslouchal přednášky, činil si poznámky a poté je sjednocoval, večer pak si znovu předčítal texty autorů, které nám ve dne byli vykládali, a byť jsem byl i o svých volných chvílích nadmíru zaneprázdněn, vyžadovala si paní z Joyeuse moji přítomnost vždy ve středu, neopomíjel jsem každou neděli sedlat Aclu a znovu prohledávat vesnici po vesnici na všech cestách, které se paprskovitě rozbíhaly z Montpellieru do sousedních krajů. Ale všechno bylo marné, nenalézal jsem stopu po té nešťastnici, a jak ubíhaly měsíce, přestal jsem ji hledat a téměř i na ni myslet.

43. Veselost Montpellierských I.
Já, který jsem znal drsnost sarlatské zimy, kdy na návrších v nejchladnějších měsících sníh není vzácný, byl jsem u vytržení nad mírným podnebím montpellierským; v lednu - který je také měsícem svátků - tam slunce zářilo takřka každý boží den a nanejvýše večery bývaly trochu chladné, že lidé rozdělávali oheň v krbech. Pálili v nich polínka z klečových doubků, zimostrázové větve, staré vinné a rozmarýnové keře i vřesové kořeny, což činilo překrásné plameny, které nestoupaly příliš vysoko, byly však úchvatné na pohled a plnily vzduch vůní silic. Těmto silicím a jejich léčivým účinkům přičítám zásluhu, že po celý čas pobytu v tomto krásném městě jsem nechytil jediný katar, jakkoliv jinde se stávám jeho obětí …
Veselost Montpellierských se jeví denně v chování všech bez rozdílu věku a pohlaví, leč dává si bezuzdný průchod o slavnostech karnevalu a masopustního úterku, svátků to po pravdě nadmíru pohanských, jakkoliv tradice je pojí ke křesťanskému půstu. Je třeba přiznat, že v mém rodném Sarlatsku nemají lidé tu úžasnou bujnost ani tak velikou lásku k tancům, zpěvům, hudbě a maškarám. Čtenář ať ví, že jsem sic neopomíjel medicínu, na níž jsem pracoval co tkadlec na stavu (míním tím, že jsem tkal každý den plátno příštího vědění), leč nepřestával jsem využívat všech příležitostí, abych se vmísil do veselých průvodů, které procházely městem.
V lednu hrávají v Montpellieru nápadníci zastaveníčka dívkám: najímají si k tomu tři hudebníky (kteří po dobu tohoto měsíce nejsou nikdy bez zaměstnání), dva z nich hrají na hoboj nebo na kytaru, třetí pak současně na činely, tamburínu a píšťalu, a jeho obratnost ve mně vždy budila obdiv. Kdykoliv jsem večer při návratu do apatykářství spatřil skupinku v čele se sluhy nesoucími pochodně, šel jsem za ní. Před obydlím krásky hudebníci spustili první kousek. Otec tehdy otevřel okno do ulice a tázal se nápadníka, kdo je. Nápadník sňal masku a prohlásil se jménem, a pakliže se jméno otci zamlouvalo, okno zůstalo otevřené. V opačném případě se zavřelo a dům zůstal zabedněný a hluchý po celý čas zastaveníčka, leč bez hanlivých a urážlivých slov, a nikdo také nevyléval na hudebníky hrnce s vodou, výkaly s močí, jak se to pohříchu činilo jinde. Tyto hrubosti jsou Montpellierským neznámy; jejich mravy jsou vlídné a zdvořilé jako jejich mírné podnebí.
Podle těchto velikých radovánek na počátku ledna by se dalo předpokládat, že celý nadcházející rok má přinést toliko štěstí, což dozajista nebývá vždy pravda a nebylo žel vůbec pro rok 1567, do něhož jsme vstupovali a který měl před svým ukončením spatřit obnovení našich bratrovražedných válek, kdy se v našem nešťastném království znovu a ještě zuřivěji rdousili hugenoti a papeženci.
Ale budoucnost je jako svinuté plátno, které se odhaluje toliko odvíjením dnů, a v tomto lednu měsíci jsem se s lehkým srdcem a netuše dosud o hrůzách, jichž se stanu svědkem, oddával s celým městem hrám, které se tolik líbily jeho přívětivým obyvatelům.
Dovedete si představit, že to bylo něco pro mě. S dokořán otevřenýma očima a ušima a podněcován nenasytnou zvědavostí svého věku sledoval jsem zde hry, které nebyly v našem Périgordsku obvyklé.
O masopustním úterku se zde koná to nejkrásnější: tanec obručí, který se odehrává na náměstí Canourque, nejhezčím v Montpellieru, jak už bylo řečeno, na němž jsem v den příjezdu do zdejšího města viděl půvabný balet s mandlemi.
O tomto masopustním úterku nejde o mandle s cukrovou polevou, leč o obruče, které jsou bílé a zlaté a nesou je mladé krásky urozeného rodu; jsou oblečené v dlouhé bílé řízy, skryté za maskami a skví se šperky. Jejich spoluhráči mají stejné odění a hra pro ně spočívá v tom, že za zvuků píšťal, činel a tamburín prolézají sem a tam obručemi, které jim nastavují slečny podle svých choutek a rozmarů. Neboť jestliže se jim nelíbí nápadník, který chce vlézt do jejich obruče, ihned ji zvednou a překlopí. Líbí-li se jim, leč chtějí-li dělat upejpavé, nastaví mu ji převelice krátký čas a v okamžení ji odtáhnou, takže chce-li milovník proběhnout, musí se vrhnout nejprv hlavou a rukama a pak teprve nohama, a spadne pak na druhé straně na chodník ve velikém nebezpečenství pro své oudy. Nicméně podaří-li se tento hrdinský čin, je odměněn hojným potleskem a dívka, tváříc se stydlivě jako netýkavá panna, dá najevo, že její obruč je "dobyta". A jakkoliv původ a důvod tohoto tance jsou každému jasné, je podivuhodné, že se přesto provádí bez jakékoliv obhroublosti, bez oplzlého vtipkování a pohoršlivého smíchu, leč s vkusem a půvabem, které mě nepřestávaly okouzlovat.
V tomto ročním období počínají též plesy pořádané večer za svitu pochodní šlechtou nebo zámožnými občany města. Ale pokud jsem mohl vidět, navštěvují je stejní lidé, neboť co urozenec a navíc "bratránek" paní z Joyeuse byl jsem

všude zván. Samson byl zván také, protože byl můj bratr a vynikal krásou, ale odmítl tuto čest prohlásil, že to jsou "marné, nemravné a chlípné kratochvíle". Po odjezdu římské poutnice se můj milovaný bratr znovu oděl do své hugenotské strohostí jako do pláště, který si byl svlékl toliko na pár okamžení, aby se vydováděl na louce poseté květy.
Jakkoliv jsem ještě nikdy v životě netancoval, byl vychován tak, jak je vám známo, nevynechal jsem jediný z těchto plesů a naučil se nadmíru rychle bransle, gaillardu a voltu, v nichž jsem nacházel dvojnásobné a libé potěšení: z vlastního pohybu i z pohybu, který jsem pozoroval u slečen, protože je u těch něžných dívčích těl tak půvabný a okouzlující. Po celý měsíc a až do posledního dne karnevalu - toho dne plesy podle zvyku končí - vracel jsem se domů až drahně po půlnoci s košilí mokrou a nohama schvácenýma, leč nazítří jsem byl na nohou už o páté hodině čerstvý jako jitřní zora (která však ještě nevyšla), a s duchem jasným a žádostivým vědění ubíral jsem se do školy, nesl si knihy a Miroul vedle mne psací náčiní a svíci. Měli jsme za opaskem meč a bambitku, noc byla ještě černá, ač se už jasnila, ale jak jsme došli k ulici Na konci světa, vzal jsem si od Miroula psací náčiní i svíci a svěřil mu svoje zbraně. Měl jsem, pravda, údy poněkud zmožené a v duchu se mi nad ranami, čtvrtodenními zimnicemi a vředy, které nám popisoval profesor, vznášela vidění něžných tvářiček, ale vydržel jsem to jakž takž do konce denní roboty. A večer, opět někam zván, začínal jsem znovu.
Den před masopustním úterkem mi bratr Aglaé Justin z Mérolu, půvabný, snědý šestnáctiletý jinoch, který ke mně pojal přátelství, všecek rozesmátý přinesl velkou bílou řízu, masku stejné barvy, pytel a košík z vrbového proutí.
"A co mám činit s tímto vystrojením?" otázal jsem se udiveně. .
"Povím vám to," pravil Justin, který měl úsměv široký a nenucený a nemluvil jako jeho sestra pařížskou francouzštinou, jsa pramálo vzdělán, "obléknete si řízu, natáhnete masku a vpředu na prsou ponesete pytel přivázaný dvěma provázky."
"A co ponesu v tom pytli?"
"To je tajemství," smál se Justin. "A k čemu je ten košík?"
"To je tajemství."
"Sázím se," pravil jsem otáčeje košíkem na všechny strany, "že toto držadlo uprostřed je k tomu, abych ho držel před sebou co štít."
"Správně jste se vsadil. Petře, mějte na mysli, prosím vás, že zítra dvanáctého února je karneval šlechty a že se hodláme pobavit jako zajíci březňáci. Přijdu sem pro vás hned o polednách a povím vám co a jak." Odběhl se smíchem a ztřeštěně, byl to nejhodnější mládenec na světě, ale v hlavě měl dosti pusto, což však pro něj nebylo nikterak důležité, neboť co prvorozenec otce, který má sto tisíc liber důchodu, se nemusel namáhat, jak získat výhody ve společnosti.
Stále usměvavý a lehkovážný Justin (však už víme proč) přiběhl nazítří úderem jedenácté doprovázen sluhou, který nesl velký pytel.
"Nuže, Petře, vystrojte se."
A jeho veselí mě nakonec nakazilo, neb jsem byl šťasten z té zvláštní radosti z převlékání, kterou cítí myslím i had, když se odívá novou kůží, i navlékl jsem si řízu, vzal si masku a ještě jsem si zakryl vlasy baretem, neboť jsa plavovlasý, byl bych převelice snadno k poznání. Justin mi sám přivázal pytel dopředu kolem krku a směje se z plna hrdla, pravil: "A nyní vizte, to je vaše střelivo."
Slyše to sluha, podával mu jeden po druhém pomeranče, které byl donesl.
"Cože," pravil jsem udiveně, "pomeranče? Mám házet lidem na hlavu pomeranče? Není-li to škoda? V Sarlatu jsou pomeranče notně drahé, pokud se vůbec dostanou!"
"Tady však," stále se smál Justin, "stojí dva tucty toliko čtyři denáry. To je skoro totéž co zadarmo. A vizte, Petře, dal jsem si práci a vybral trochu měkké, abychom protivníkům příliš nenatloukli."
"A na koho mám útočit?"
"Na všechny, kteří jsou vystrojeni jako my, avšak mají na rameni červenou stužku a nikoliv modrou jako my. Nuže, Petře, je čas, už neotálejme. Naše strana rozhodla, že máme být u Panny Marie s Desaterem před polednem, abychom tam byli pokud možno první. Můj sluha půjde s námi a bude nás zásobit."
"Nikoliv," pravil jsem. "Má náklad příliš těžký. Zdržoval by nás. Miroul půjde s ním a ponese v druhém pytli polovičku střeliva."
Ano, byl to krásný boj a bavili jsme se jako blázni, a netoliko my, neboť ten zápas přilákal nemalý sběh lidí nejrůznějších stavů a všichni se smáli, tleskali a drželi se co nejblíže, aby lépe viděli průběh bitvy (lid montpellierský je přinejmenším tolikéž nezbedný, jako je prý lid pařížský), až se nám nakonec takřka přilepili na záda a mnohdy schytali do hlavy nebo do tváře nálože, které byly určeny nám.
Modrá a červená strana se dohodly, že spadne-li pomeranč na zem do prachu, nesmí ho nikdo zvednout a znovu házet, povoleno je toliko jediné vhození zpět, a to když je někdo sdostatek zručný a chytí ovoce v letu: tento kousek se mi povedl dvakráte k nemalému rozveselení davu. Nicméně v řečeném davu se našli záškodníci, kteří se zmocnili i roztříštěných a špinavých pomerančů na chodníku a jali se bombardovat poslepu a zuřivě na všechny strany nešetříce nikoho, ba ani pokojné zvědavce. Vidouce to velitelé obou našich stran, dohodli se spolu a my se postavili proti těmto nezdvořákům, zahnali je na útěk vlastním bombardováním a dokončili jejich zkázu tím, že jsme se jim dostali na tělo a zasypali je políčky a kopanci do zadku. Ti odvážlivci vzali nohy na ramena, křičeli z plna hrdel, že je mordujeme, a ten křik opakovaný davem vyvolal posléze zmatek, který přivolal Cossolata a jeho lučištníky.
Když Cossolat spatřil náměstí před Pannou Marií s Desaterem poseté těmito odpadky - tato podívaná po pravdě řečeno svírala moje hugenotské srdce, tolik uctívající plody země a tolik šetrné co do statků, které země skýtá k výživě člověka -, zamračil se velice velmi, a jelikož byl temných očí, vlasů i kůže, jeho zamračení působilo o to více, neboť sám jsa reformovaného náboženství a málo shovívavý k bláznivému utrácení katolické šlechty, byl pohledem na tu

škaredou kaši nadmíru pobouřen. Nicméně jako člověk dbalý svého postupu a dobře vědoucí, kdo se skrývá pod tím naším oděním, nechtěl se nerozumně rozkmotřit s rodinami této neopeřené zlaté mládeže a stále se mračе pronesl hlasem neslaným a nemastným:
"Pánové, kdybyste nebyli těmi, jimiž jste, vsadil bych vás na pár dní do městské šatlavy za pozdvižení, co jste způsobili. Dovolte mi přesto, abych vám připomněl, že tato kratochvíle, ač patří k obyčejům, zůstává zapovězenou. Pro tentokráte chci přivřít oko (jak jsem se dověděl později, přivíral je každý rok), leč za dvou podmínek: za prvé, že věnujete každý jeden sold mému seržantovi, aby se postaral o uklizení náměstí. Za druhé, že odnesete zbylé pomeranče do špitálu, kde množství hladových na slámě ležících odranců bude šťastno, dáte-li jim je sníst."
Poslechli jsme bez velkého reptání, Cossolat nebyl mužem, který by strpěl námitky. Daroval jsem jako všichni jeden sold seržantovi, jsa u svém svědomí nadmíru zahanben, že jsem se připletl k tomuto marnotratnění, a šťasten, že mě díky masce Cossolat nepoznal. Nicméně asi uhádl, že jsem zde, když spatřil Miroula mezi sluhy, kteří odnášeli pytle pomerančů do špitálu.
Cossolat odešel, jakmile byl obnovil pořádek, a vtom se objevil jakýsi mužík a křičel, že po ulici Espazerie kráčí podařený průvod, i rozběhl se tam celý zvlněný zástup a já se svými druhy běžel rovněž. A tam jsem vskutku spatřil pěknou maškarádu, tančily tam masky za zvuku tamburín, kytar a píšťal. Všichni mužové a ženy byli ve škraboškách, vlasy měli schované pod parukami, někteří byli oblečeni co lodníci, mávali lany a nesli košíky s rybami (které byly bohudíky z barevné lepenky), jiní co poutníci do Říma měli na zádech, na břichu i na zadku přišpendlené odpustky, mnozí co rolníci předváděli nástroje svého stavu a další konečně, kteří byli muži, byli převlečeni za ženy. A jakkoliv všechny ty maškary ve strakatých šatech pohazovaly zprudka hlavami a kroutily krky, tančily, zpívaly a skákaly a vyrážely zvláštní skřeky, nejztřeštěnější z tohoto průvodu byli ti, kteří měli paruky, podpatky a ženské oblečení. Neboť tyto osoby se chovaly jako nevěstky v lázních, kdákaly, kvokaly, kroutily se v bocích, mrkaly očima, chlípně se špulily a přibližovaly se k chodcům s nestydatými pohyby a posunky, jako by jim hodlaly rozpínat poklopce. Tomu se sprostný lid na celé kolo smál, a jakkoliv nemám rád, podávají-li se takovéto směšné portréty krásného pohlaví, podívaná by nás možná byla pobavila nebýt toho, že tito šaškovští tvorové, spatřivše naši skupinu, se na nás bez meškání vrhli jako bída na chudý lid, křičíce pěkně nahlas, že jsme věru nejhezčí hoši z Montpellieru a že chtějí, abychom se s nimi v tu chvíli oženili. To říkouce, jali se nás s pronikavými výkřiky ohmatávat po všech částech těla nevyjímajíce při tom ta, která se vskutku vyhrazují ženám, snažíce se nám strhnout masky a vklouznout nám rukama pod řízy. Nejnestydatější, nejbláznivější a nejzběsilejší z těchto chlípníků byla "žena" hrubě veliká a hrubě štíhlá, která měla ryšavou paruku a která na mě dotírala tak zblízka, že jsem ji musel šťouchnout loktem do žaludku, aby mě nezačala hladit pod břichem, a když pak se vzpírala, chtěl jsem ji udeřit pěstí do tváře, leč maličko jsem ji minul a natrhl jí masku. Krátoučký čas, co si ji připevňovala, jsem spatřil její tvář. Nemohl jsem uvěřit svým očím a zůstal jako opařený: poznal jsem Fogacera.

44. Veselost Montpellierských II.

Po tomto objevu, o němž jsem nevěděl, co si myslet - což je soudím jiný způsob, jak povědět, že jsem na to myslel velice velmi -, opustil jsem společnost převlečených, jejichž zběsilý tanec za zvuku tamburín rozechvíval dláždění, a uslyšev od kohosi, že pod Blatskou věží je veliké shromáždění panáků zesměšňujících významné měšťany a že je ponesou (myslím ty panáky) po městě za zvuku kapely, chtěl jsem je spatřit, a když jsem se obtížně prodíral byť tam byla skrze řečené panáky notná tlačenice a zlomyslnost lidu obecného měla nemalou chuť se jimi pobavit, spatřil jsem Samsona, který mě v okamžení poznal, byť jsem měl masku, a vrhl se mi beze slova do náruče, tak jím cloumala zlost. Nadmíru udiven jeho hněvem - byl přece povahy mírné až přespříliš - zahrnul jsem ho otázkami a on, nabyv opět svůj hlas, ke mně pravil:
"Petře můj! Jaká maká hanebnost, kterou nemohu strpět! Jsou tu Merdanson, Carajac, Gast a Rancurel. I oni zuří, že je škola tak zneuctěna a náš nejosvícenější mistr tak krutě ponížen."
"Magister Sanche!" zvolal jsem.
"Cožpak mu činí?"
"Sioraku," pravil Merdanson, prorážející dav širokými rameny a sledovaný svými pobočníky Gastem a Rancurelem item Carajakem. "Sioraku," přitiskl mi tvář až k uchu, "to je ohavnost! Ti zasranci smrdutí - dejž Bůh, aby je čert v pekle napíchl skrze zadek na rožeň a aby jim čertice navlékla střeva na vřeteno! Ti zahnojenci, pravím, ti podělanci běhavkou stižení, ti v lejnech vyválení a nevím odkud přišlí darebáci učinili z magistra Sanche …Sioraku, to je podlost! Nesmíme strpět, aby se tento panák procházel po městě. Dopustit, aby byl zhanoben náš profesor, znamenalo by zneuctění školy."
"A já ho ctím a miluji," zvolal Samson, jehož oči chvílemi plakaly a chvílemi metaly blesky.
"Je známo, odkud vítr vane?" otázal jsem se.
"Není," pravil Carajac svíraje široké pěsti, "jsou skryti maskou, ale jedno vím - že převelice toužím se s nimi vypořádat."
Čemuž Gast a Rancurel horlivě přikývli hlavou.
"Nuže, je tedy třeba zjistit, o co běží," pravil jsem.
"A jak?" otázal se Merdanson.
"Vyzvědět, kdo jsou a kolik jich je. Zůstaňte všichni zde na tomto místě. Ihned se tam odeberu a vrátím se."
Natahuje se na špičkách a provolávaje "Místo! Místo tady! Z cesty, pravím!" drze jsem se prodíral davem, a síla rozhodného muže a pevného hlasu působí na dav tak mocně, že se přede mnou rozvíral jako Rudé moře před Mojžíšem a že jsem se bez namáhání dostal do první řady.

Nemusel jsem dlouho hledat, abych rozeznal mezi dvaceti panáky, které byli šprýmaři shromáždili, podobu magistra Sanche, neboť jakýsi tlustý hňup se zarudlou hubou a prasečíma očima jí mával a otáčel sem a tam nad hlavou u nemalém povykování svých kumpánů.
Třeba říci, že obraz byl zhotoven nahrubo, trochu na způsob strašáka polního pomocí dvou zkřížených holí, ale na hlavě byl posazen apatykářský birýt a tvář ozdobena dlouhým nosem spadajícím na dlouhý vous, i byl by magister Sanche k poznání celému městu, i kdyby neměl přes prsa napsáno svoje jméno. Nicméně ohavné na té věci nebyla karikatura ani směšnost, kterou vzbuzovala, nýbrž mrzké rýmované nápisy, které byly přišpendleny na černém taláru.
Jeden vzadu hlásal:
Ten kdo nás dryáky otravuje,
kopanec do zadku zasluhuje.
Druhý, umístěný na mužském pohlaví, tvrdil věc, která postihovala rovněž Samsona a mne:
Mladá koza dá radši žákovi
než kozlu starému bez kulí.
A třetí, připevněný na břiše, prohlašoval:
Dobrý křesťan žere vepře.
Špatný křesťan, ten ho nechce.
Bylo to ještě horší: aby toto poťouchlé obvinění bylo výmluvnější, přepíchali tu a tam magistru Sanchovi na talár pro výsměch kousky slaniny a vepřové kůže.
Zůstal jsem v úžasu před tolikerou zlobou, tak krutou a tak ničemnou, neboť magister Sanche byl zde zhanoben všemi možnými způsoby - jak ve svém umění, tak ve své domácnosti a tak i v náboženském cítění - tato poslední pomluva byla nejodpornější a současně i nejnebezpečnější, protože ho udávala co kacíře k potrestání kněžím.
Krev mi při této ohavné podívané vzkypěla tolik, že jsem se div nevrhl na toho odporného krobiána, abych mu vyrval panáka z rukou. Ale to by byla pošetilost. Pustili by se do mě jeho kamarádi, jejichž počet jsem ostatně neznal. A také jsem přišel na obhlédnutí, nikoliv abych se pouštěl do boje. Pomalu jsem se uklidnil a ovládl tvář, poté jsem přistoupil k tomu tlustému hanebníkovi a usmívaje se alespoň rty (jediné ty odkrývala moje maska) a shledávaje, že moje bílá říza má na něj jisté působení, pravil jsem k němu tónem zdvořilé nadřazenosti:
"Pane, vy jste přihotovil vskutku vynikajícího panáka a po mém soudu nejzdařilejšího ze všech, kteří se zde předvádějí. Vaši přátelé a vy sám jste bezpochyby žáky lékařského učení, kteří jste trpěli pod metlou magistra Sanche?"
"My a lékaři!" zvolal ten hňup. "K čertu s medicínou! Lékař se živí lejnem, chrchlem a močí. My máme jinou stravu: my jsme právníci."
"Páni právníci!" tvářil jsem se sladce a potutelně, "pro mě jste alfou a omegou vědění a cením si vás nade vše. A na počest vašeho panáka bych vás po průvodu milerád pohostil, kdyby vás nebylo příliš."
"Ó nikoliv, je nás toliko deset, a jestliže vás tento počet neleká, jsme vám k službám o páté hodině ve Zlaté krčmě."
"Spatříme se tedy o páté hodině," pravil jsem mu a pozdravil ho.
Když naši medici uslyšeli novinu, že za tím ohavným kouskem jsou právníci, zaskřípali zuby a chtěli se na ně neprodleně vrhnout. Ale dokázal jsem jim, že je tu třeba více obratnosti a promyšlenosti, především si nasadíme masky, poté se přidáme k těm ohavníkům s úsměvem a přátelskou tváří a nabídneme jim, že poneseme panáka s nimi, a jakmile onen panák bude v Samsonových rukách, ten ho rozbije na kusy, i omezí se naše úloha na to, že ztlučeme právníky, až bude Samson provádět to zbožné dílo se zuřivostí, kterou si umíte představit.
Všechno se událo tak, jak bylo předvídáno. Zplna jsme využili výhody překvapení. Prve než se právníci probrali ze svého udivení, přepadli jsme je, nadělali jim podlitiny pod očima, vykloubili sanice, vytloukli zuby, narazili jim koleny ohanbí a zkopali je do zadků, to vše tak zhurta, že všech deset se jich pod našimi zběsilými útoky svalilo na zem a kvičelo co vepři, zatímco Samson, krásný ve svém hněvu jak svatý archanděl Michael, rozšlapával panáka, strhával mu paže a lámal údy, rval mu šaty na cucky, drtil falešný nos a ústa a rozkřesav oheň, podpálil všechny zbytky. A v jediné minutě shořelo celé to dílo, s nimž měli právníci tolik otravné dřiny.
Ale od Kapitolu k Tarpejské skále je blízko, neboť přímo v hodinu našeho slavného vítězství jsme se ocitli ve velikém nebezpečenství. Dav, popuzený tím, že jsme zničili tak krásného panáka, a domnívaje se asi, že chceme učinit totéž i s ostatními, jal se kolem nás reptat tak výhružně, až jsme si věru mysleli, že i nás hodlá rozdrtit v prach, a jakkoliv jsem se ho pokoušel umluvit vykládaje, že jsme chtěli toliko pomstít svého učitele, který si zdaleka nezaslouží takovýto výsměch, naopak je tak věhlasný, že ho druhdy navštívili cestou přes Montpellier Kateřina Medicejská i král - nic to nepomohlo. Hněv lidu vzrůstal při každé mé větě a všude byly toliko nasupené pohledy, napřažené pěsti a volání na smrt. Lidé dobří nejsou nikterak snášenliví, jsou-li rozzuření. "Na ně!" řvali. "Vzhůru na ty lotry! Chtějí nám zkazit naše hry! Hr na ně! Píchni, bodni, hr! Bratři, neváhejme, vymiškujme ty ničemníky!"
I tisknouce se lokty k sobě a nadmíru bledí už jsme se chystali k boji možná smrtelnému, když kdosi - zvěděl jsem později, že to byl Miroul, který se ve své čilosti a mrštnosti protáhl do středu našich nepřátel - zařval: "Vari! Vari! Hejtman Cossolat se blíží!" Tento pokřik opakovali další a další, i zaznívalo z jednoho konce náměstí na druhý toliko jméno hejtmanovo - ten byl však v této chvíli velice zaměstnán tím, že brzdil zběsilost převlečenců v ulici Espazerie - nicméně uslyšel čím dále z větší blízkostí, že ho s přenáramným křikem povolávají k Blatské věži, kde nastal zmatek, vypravil se tam se svými lučištníky, takže k našemu nesmírnému ulehčení volání pozor vlk vlka vskutku přivolalo. Jakmile dav uzřel Cossolata, s jásotem ho přivítal, bez meškání nás oznámil a vydal jeho hněvu provolávaje, že jsme zlosyni, kteří spálili panáka a zpráskali ty, kdo ho nesli.
„Jakže," zachmuřil se Cossolat, leč současně na mě zamrkal, což dokazovalo, že mě byl už předtím dobře poznal, ač jsem byl skryt pod maskou. „Jakže! Rozbít panáka! V den karnevalu! To je ohavný zločin! Pánové," pravil k nám, "bez meškání mě následujte do městské šatlavy, kde vás v tu chvíli uvrhnu pod zámek. Lučištníci, obklopte je."

Merdanson otevřel ústa, leč já do něho prudce strčil loktem, což mu zavřelo zobák a naznačilo, že důležité je dostat se z tohoto vražedného houfu a nikoliv jít do šatlavy.
Jak jsme se vyprostili z tlačenice, Cossolat se sklonil z koně a pravil mi napolo vážně, napolo žertem:
"Pane Sioraku, mám věřit svým zrakům, kdekoliv je nějaká bitka, vy jste tam!"
"Hejtmane, bylo to třeba. Viděl jste toho ohavného panáka?"
"Viděl jsem ho," pravil Cossolat se zachmuřenou tváří a ztlumiv hlas, "viděl jsem ho, prve než jste ho zničili, a mám věru zlé tušení, neboť za těmi právnickými motovidly, kteří jsou toliko hloupými jelimánky a činí všechno, cokoliv se jim káže, aniž vidí dále než na špičku nosu, stojí zlověstní lidé, kteří se pohybují pod zemí, a ač slepí jako krtci, dobře vědí, kudy vést podkop. Petře, dobře si pamatujte: kdykoli se zaútočí na marrany, znamená to, že inkvizice je nablízku a leští si zbraně proti hugenotům. Zvěsti se šíří, a nikoliv pro nic za nic. Medicejská je prý ochotná lísat se znovu k Španělovi - víte, za jakou cenu se s ním snaží dohodnout. Blíží se opět čas našeho pronásledování."
Mluvil velice potichu a pak už neotevřel ústa až k šatlavě, kdež nás byl zavřel do sdostatek veliké síně se stolem i stoličkami a dal nám přísahat, že se nebudeme gaskoňsky vychloubat svým činem a že o něm nikomu neřekneme ani slovo.
To nás notně udivilo, neboť jsme v té věci nespatřovali nic jiného než rvačku mezi právníky a mediky, on však k tomu dodal:
"Lidé, kteří to vše připravili, by vám nebyli vděčni, že jste to zničili, a jejich paměť sahá daleko."
"Hejtmane," otázal se Merdanson, "kdy budeme propuštěni?"
"V noci. Jeden po druhém a tajným východem. Krom Sioraka, s tím mám jiný záměr."
A vskutku o hodinu později mě čekal před východem, o němž byl mluvil Cossolat, kočár se zataženými záclonkami.
"Petře," Cossolat si mě odvedl stranou, "ponechejte zde svoji výstroj. Posílá si pro vás paní z Joyeuse. Předstupte před ni v modrém pláštíku. A Petře," Cossolat mi zapíchl ukazovák nad břicho, "ani slovo o tom panákovi. Nebyl jste u toho. Neviděl jste ho. Naopak mluvte, kolik vám libo, o tom zmatku s pomeranči. Zkrátka bavte paní z Joyeuse, nechť je vámi nadšena. A ať má důvody připamatovat si, že karnevalové odpoledne jste strávil s ní."
Dovedete si představit, jak jsem si s úžasem liboval v nádheře tohoto zlatého kočáru při vzpomínce na nebezpečí, která nás ohrožovala. Avšak Cossolat mě udivil. Pomyslil jsem si, vzpomínaje si na jeho poslední věty, dokonce v paláci paní z Joyeuse má tedy hejtman pro sebe jemné uši, které ho o všem zpravují.
"Netvore!" zvolala paní z Joyeuse, když jsem se jí vrhl k nohám a líbal jí hebké paže, "netvore!" opakovala s planoucíma očima, "jaký jste to násilník ve svém dovádění! Všechno ničíte! Všechno srážíte na zem! Všechno obracíte na ruby! Neznáte slitování! Ve všem vám třeba ustoupit!"
"Oj, madame! Takových výčitek pro nepatrný rumrajch!"
"Nepatrný, pane! Když se o vás mluví ve verších přišpendlených na panáku znázorňujícím magistra Sanche."
"Já toho panáka neviděl," odvětil jsem pohotově. "Byl jsem v šatlavě pro tu věc s pomeranči."
"Avšak Justin ho viděl a Aglaé vám ten paškvil zopakuje.
"Ó, madame, neodvažuji se!" zvolala Aglaé, stavějíc na odiv svou panenskou plachost.
"Dobrá, já se odvážím! Poslouchejte, pane:
Mladá koza dá radši žákovi
než kozlu starému bez kulí."
"Madame! To je ohavnost! Krom toho verš je špatný: rytmus i rým pokulhávají!"
"Na tom nezáleží!" pravila paní z Joyeuse. "Netvore, odpovězte mi bez vymlouvání: jak je to s tou marranskou kozou a s tím žákem?"
"Madame," pravil jsem vážně, "kdyby to byla pravda, čest dámy by mi pečetila ústa. Je to však všechno nepravdivé tak jako skromnost kapucína. A pravda je, že tu kozu nenávidím od rohů až po kopyta."
Paní z Joyeuse vyvalila velké oči a já jí vyprávěl příběh o nebohé Fontanetce.
"Ach Bože!" pravila paní z Joyeuse, která měla sice dobré srdce, leč nikoliv pro pouhou služebnou, "je třeba činit z toho takovou věc? Holka se jistě vrátila domů do vesnice, to je jednoduché. Nuže, pane," pokračovala s přísnou tváří, "potřeboval jste i tuhle holčici. Tomassina vaší lačnosti nestačí.
"Tomassina, madame?"
"Nezapírejte, Cossolat mi všechno pověděl. Bratránku, netrucujte v tom okenním výklenku. Pojďte sem. A nesnažte se dovolávat Tomassininy cti. Vyprávějte mi všechno, já to chci."
"Oho, madame! Všechno! Před vašimi dvorními dámami! A některé z nich jsou panny!"
Tím byla paní z Joyeuse potěšena a otočivši se k dámám s šíjí skloněnou k rameni a s očima krásně rozzářenými pravila nyvým hlasem:
"Pan Siorac má pravdu, dámy, odejděte. Jsou jisté věci, které svobodná dívka nemá před sňatkem slyšet."
Nato Aglaé zamumlala (leč slyšel jsem to velice dobře): "Asi lásky vzdychání." Dvorní dámy nicméně odešly s rozmrzelými tvářemi, chápavými pohledy, neslanými a nemastnými úsměvy, s šeptáním a půvabným natřásáním širokých sukní.
"Petře," pravila paní z Joyeuse, "podejte mi ruku, prosím, a odveďte mě na lůžko; jdou na mě mrákoty, dusím se, rozepněte mě, prosím vás. Jaká je z vás roztomilá komorná, srdéčko moje, máte tak jemné pohyby a tak laskající pohledy (a vskutku to byla práce, která mě těšila více, než bych dovedl povědět, její tělesnost byla pevná a líbá a prosáklá vůněmi). Nevím však, Petře, mám-li se vám svěřit bez ochrany, jste přece krutý násilník a jde z vás strach."
Na což jsem neodpověděl, nebylo mi tajno, kam směřuje mysl té dámy, a nechtěl jsem ji v této věci pohánět ani brzdit.
"Oj!" vzdychla, "rozepněte mi ještě toto! Ach, Bože můj, jsem skoro nahá. Petře, stud se ve mně bouří, zatáhněte baldachýnové záclony."

Leč zatáhnuv záclony, které byly známé barvy a propouštěly světlo, viděl jsem ji také tak dobře, jak se ve své plavosti koupala v tom modrém světle.
Učinil jsem jí o tom pěknou poklonu, po níž se jí rozzářily zlatohnědé oči.
"Petře," pravila vyjícím hlasem, "mluvíte medově. Váš jazyk je božský."
"Madame," zašeptal jsem ji do ucha, "kdo to ví lépe než vy?"
"Nestoudníku!" zvolala napolo se smějíc, napolo zlobíc.
"Jste ďábel, že mě tak pokoušíte. Jaká to škoda, že jsem věrná svému choti, co dobrá katolička denně se modlím k Bohu a horlivě zpovídám. Bodejť bych byla Tomassinou! Povězte mi, má hodně milenců?"
"Hodně."
"Jedněm se daří všechno a druhým nic. Ale co to činíte, netvore?"
"Madame, já vás rozpínám ještě dále, jste celá červená. Dusíte se. Bude vám takto líp."
"Netvore, nesvádějte. Jsem tak slabá a vy tak silný a takový násilník. Netvore!" pravila a nastavila mi rty (které byly pod mými krásně vřelé). "Běda, vy nehodláte dbát mého vytrvalého odmítání? Pokoušíte se o mě? Chcete snad vůči mně použít násilí?"
"Madame, chci! Cítím tisíceré pokušení! A uráží-li vás to, v tu chvíli odejdu."
A dělal jsem, že se vymaňuji z jejího objetí. Ale dovedete si představit, jak málo se hodil dámě tento ohled v takovém okamžení a jakou silou jsem byl zadržen těmi slabými pažemi!
"Petře, všechno je moje vina, příliš jsem vás mučila, omlouvám bouřlivou krev vašeho mládí, jak byste nepoužil násilí, máte-li takovou povahu? Ale co to pravím? Jsem šílená! Netvore, co to činíte? Chcete mě snad bít? Cože? Chcete mě znásilnit, mě, jako tulák, když znásilní holku na kraji příkopu? Netvore! Petře! Srdéčko moje… "

45. Dozvuky
Když jsem se s rozhořelým srdcem a lehkou nohou navracel z paláce rodiny Joyeusových k magistru Sanchovi, padl jsem v ulici Barrelerie na krejčíře Martineze, který užíval čerstvého vzduchu na prahu svého domu, jak se to činí v Montpellieru za všech ročních období. Jakmile mě spatřil, vstal a uchopiv mě za loket, mocí mermo chtěl, abych vstoupil do jeho domu na pohárek frontignanu. Přivolil jsem obávaje se, abych nebyl nezdvořilý, a také nadmíru žádostiv spatřit znovu jeho čtyři dcery, v čemž jsem nebyl zklamán, protože všechny způsobně seděly v krámku, pilně šily, a jak mě zočily, zvedly své krásné tváře a upřely na mě gazelí oči ozařující něžným leskem líce meruňkové barvy, a to nemluvím o ústech, jejichž červeň si v ničem nezadala s nalíčenými rty našich dvorních dam. Poté, vyměnivše spolu kradmo pár pohledů a úsměvů, jaly se znovu protahovat jehly ladným pohybem, jehož půvab mě okouzloval. Martinez, vida, jak jsem zaměstnán tou podívanou, pravil ke mně, že jde pro láhev muškátu a dva pohárky. I zůstal jsem tedy sám s pannami a povzdychnuv po malém okamžení, pravil jsem napolo vážně, napolo žertovně:
"Slečny! Kdybych měl to štěstí a vy byly mohamedánky, v tu chvíli bych přestoupil na islámskou víru a vzal bych si vás všechny čtyři za ženy."
Čemuž se ony nadmíru smály, byť zdrženlivě, zakrývajíce si hezká ústa rukama a vlníce se od hlavy k patám, neboť slova o vdávání, třebas žertem pronesená, vyvolávají u svobodných dívek nevím proč rozechvění. Leč co jim přináší tolik kýžená svatba: nevděčného a tyranského manžela, klopotné vedení domácnosti, každý rok jedno dítě a dříve nebo později smrt při slehnutí.
"Jak, pane?" pravila jedna z nich, která byla nejstarší a jmenovala se Inez, "všechny čtyři? Není žádná, které byste dal přednost?"
"Určitě!" zasmál jsem se, "ale to by se mohlo rozhodnout až po použití."
Nato všechny zrudly a ohlížely se po sobě, ale nezačaly o tom štěbetat, to pravé štěbetání si asi ponechaly na večer do lůžek, v nichž spaly po dvou v jedné jizbě. Poté, uslyševše otcovy kroky, uklidnily se jako číhající kočky a znovu pohybovaly jehlou tak půvabně, jak bylo už praveno, a ten pohyb nevím proč mi vyvolával chuť polibků na rtech. Než já dobře vím, to je právě past, kterou nám klade vzácná krása ženského těla na všech svých částech. Soudíme, že se spokojíme oblostí paže. Ale líbáme-li a laskáme-li paži, kterou nám žena zůstaví, s jídlem roste chuť: musíme mít všechno.
"Pane ze Sioraku," pravil Martinez, strčil hlavu a černý vous do pootevřených dveří, "pojďte do mé dílny. Bude se nám tam lépe hovořit. Pane," uzavřel dveře, jakmile vstoupil, a nalil mi plnou číši frontignanu, prohlížeje si mě chytrýma očima, "přejete-li si opět kabátec a spodky vám známé barvy, ušiji vám je zadarmo."
Načež vida, kterak jsem vyvalil oči, a sám užaslý nad svou nezřízenou velkorysostí, dodal:
"To se rozumí - za polovinu ceny, kterou jsem od vás žádal poprvé, což mi nezaplatí ani látku a práci, jak zajisté dobře víte."
Pomyslel jsem si po pravdě, že i při této ceně si přijde na výdělek, ale pomlčel o tom pronášel jsem tisíceré díky a otázal se ho, proč je tak ochotný.
"Pane ze Sioraku," pravil vážným hlasem, "jakkoliv celý Montpellier ví, že při té příhodě s panákem jste byl v šatlavě za pozdvižení s pomeranči, odkud jste vyšel, abyste strávil zbytek odpoledne s paní z Joyeuse, není nicméně v tomto městě marrana, kterému by bylo tajno, komu vděčíme za strhání toho ohavného obrazu, jenžto napadal magistra Sanche za vykonávání náboženství a tím napadal nás všechny."
Poté postavil číšku, hněv na tváři se mu proměnil v dojetí a on mi pravil:
"Rád bych vás objal, prosím vás, pane Sioraku, smím-li to od vás co od urozence žádat."
"Ovšem, z plna srdce rád," zvolal jsem, "a z vřelého přátelství!"
Načež mě stiskl v náruči, div mě nezadusil, mocně mě plácal do zad, div mi žebra nepolámal, a třel si mocný vous o mé tváře.

Když mě spatřil magister Sanche v apatykářství, v okamžení mě objal se stejným dojetím, leč hrdlo se mu stáhlo a zabránilo mu v řeči, i dokázal pronést přerývaným hlasem toliko slova:
"Synovče můj ! Synovče můj ! Synovče můj !"
Poté odběhl, nadmíru rozrušen, a jak se domnívám, i s pláčem.
Odešel jsem do své jizby v poschodí, někdo zaklepal na dveře a byl to Fogacer. Aniž mě objal a aniž se mě vůbec nějak dotkl, leč s tváří napjatou mi podal dlouhou ruku, a posadiv se dobrý sáh ode mne na stoličku, pravil mi bez okolků:
"Paní Ráchel žádala nejosvícenějšího mistra, aby vám dal výpověď."
Zůstal jsem jako opařený.
"A jak tuto žádost odůvodnila?" pravil jsem, když jsem opět nabyl hlas.
"Rýmováním o mladé koze a žákovi. Césarova žena, pravila, nesmí být podezírána."
"Přisám svatý Antonín! A magister Sanche?"
"Magister Sanche jí dal co proto, chrle oheň a síru, a mladá koza zadupala kopýtky a zavřela se do své jizby. To lože se nebohému mistrovi dlouho neotevře. Proto byl tak rozčilený, jak jste viděl."
"Ale jak přijde, že znáte to rýmování?"
Fogacer na mě pohlédl, zvedaje černé obočí.
"Byl jsem tam. Petře, možná jste si nevšiml, že mezi těmi potupnými panáky, jimiž se živí zlomyslnost veřejnosti, byl jeden, který karikoval jednoho sudího prezidiálního soudu, a rovněž na jeho taláru byl verš, jenž si bral na mušku jeho mravy - uhádnete jaké."
"Patří k vašim přátelům?"
"Patří k těm, které bych si troufal nazvat svým bratrstvem," pravil Fogacer s jistou rozhodností, která mě překvapila, jakkoliv byl nadmíru bledý a nesvůj, polykal sliny a rty měl vysušené. "Jiný z těch ohavných panáků," připojil, "představoval kněze Cabassuse, který jest obviňován z nevěrectví. Mezi nevěrci a marrany byli jsme tedy my v dobré společnosti." Pronesl toto "my" se zvláštním důrazem v hlasu a s tváří převelice napjatou, jak bylo řečeno, ale s hrdým pohledem a jako by celému světu vyjadřoval nedůvěru.
"Fogacere," otázal jsem se, "vy jste tam byl, když jsem napadl panáka zobrazujícího magistra Sanche?"
"Ano, poznal jsem vás, byť jste měl masku, a využívaje zmatku, strhl jsem verše, které obviňovaly sudího."
"Poznal jste mě navzdory mé masce!" zvolal jsem s očima notně vyvalenýma a poté mu přísně hleděl do očí.
"Rozumějte mi správně, Petře," pravil Fogacer s přimhouřenýma očima a s tváří nadmíru protáhlou, "v ulici Espazerie, kde jsem se choval tak pošetile, jsem vás vůbec nepoznal, leč když jste mi strhl masku pěstí a spatřil mou tvář, viděl jsem výraz vašich očí, poznal jsem, kdo jste, a cítil jsem se zkroušen a zahanben, že jsem vás byl obtěžoval. Za což, prosím vás, přijměte moje nejpokornější omluvy," zvedaje ďábelské obočí dokončil tónem, který nebyl ani z poloviny tak skromný, jak by si byl přál.
"Fogacere!" vstal jsem a šel k němu, pak jsem se sklonil a s rukama na jeho ramenech jsem ho políbil na obě tváře, což k mému nemalému údivu způsobilo, že zčervenal jako panna. "Fogacere," otočil jsem se k němu zády, abych ho už nepřiváděl do rozpaků, a přecházel jsem po jizbě, "jste můj přítel, nemusíme se jeden druhému omlouvat. Já bych se měl omluvit rovněž, že jsem vás uhodil. Nevadí mi vaše pošetilosti, jak tomu říkáte. Medicus sum . Naše odlišnost je záležitostí ustrojení nebo šťáv. Já jsem propadlý fraucimoru. Vy nikoliv. A toť vše."
"Až na to," Fogacer se maličko zašklebil, "že žádný fraucimor na světě vás nevrhá v nebezpečenství veřejného upálení pro sodomii jako mě."
"Takže vy," pravil jsem (a zastaviv se proti němu, hleděl jsem na něj novýma očima), "žijete v ustavičném nebezpečenství!"
"A navíc jsem nevěrec," pravil Fogacer. "Ale tento zločin se dá zatajit lehčeji: stačí k tomu trocha pitvoření." Jakkoliv se mi to slovo pitvoření ve spojení s papeženskými obřady nikterak nelíbilo (neboť vsadil bych se, že Fogacer by ho užil i pro naši reformovanou víru); chvěl jsem se při pomyšlení, v jakém stálém nebezpečenství žije bakalář. Ještě že máme pro naše katy toliko jedno tělo, cokoliv proti němu mají, a že Fogacer nemůže hořet dvakráte - jako nevěrec a jako sodomita - však už jednou je příliš. Myšlení na to mi bylo děsivé, znal jsem toho muže a cenil si ho vysoko velmi.
"Fogacere," pravil jsem nakonec, abych zahnal z našich hlav ohavný obraz hranice, "Cossolat se domnívá, že za těmi panáky stojí mocné a zlé síly v podzemí."
"My se to domníváme taktéž," pravil Fogacer. "Jak víte, vzpoura reformovaných v Nizozemí proti španělskému jhu přiměla Filipa II. vyslat podél francouzských hranic silné voje, aby přinutil k rozumu ty flanderské gézy, jak je nazývá. Nu tito lidé, o nichž mluvíte, si horoucně přejí, aby španělští spojenci našeho panovníka, až vyhladí gézy, vyhladili poté i francouzské reformované. Odtud je daleko k panákům, myslíte si asi? Vůbec ne. Neboť právě tito lidé, pro něž žádný prostředek není podlý ani nízký potažmo k cíli, který sledují, doufají, že napadáním marranů, nevěrců a sodomitů v tomto městě připraví cestu hranicím, na nichž ve vhodném okamžení upálí hugenoty."
"Dobře jsem tedy učinil, že jsem zničil toho ohavného panáka."
"A učiníte v budoucnu ještě lépe, budete-li si dobře střežit život, neboť jakkoliv mocné ochránce máte v Cossolatovi, v panu z Joyeuse a v marranech, ti lidé, o nichž je řeč, jsou silní a trpělivost jim nechybí."
Měl jsem patrně lépe poslouchat tyto rady, byly rozumné, tak jako málo rozumný byl ten, který je skýtal, alespoň při svém převlékání. Opatrnost žel není v mé povaze. Ale ke konání, o němž hodlám povědět (a které otec v latinsky psaném rozhněvaném dopise nazval "atrocissima"), mě také přiměla moje velká láska k lékařskému umění - a zajisté i okamžité zapálení a vhodné okolnosti. Požádal-li jsem už vícekráte v těchto pamětech čtenáře o shovívavost a spoléhal na jeho vlídnost, neměly by se tyto vlastnosti nyní vytratit: bude jich potřebovat velice velmi.

46. Dvě těla k pitvě

O velikonocích skončily na lékařském učení přednášky našich profesorů, a jakkoliv Saporta a Bazin pokračovali až do července a srpna měsíce v soukromém vyučování, které jsme museli navštěvovat za vlastní peníze, litovali jsme notně nepřítomnosti doktora Feynese a najmě doktora Assase, kteří se uchýlili na venkovská sídla, první proto, aby tam pokračoval ve své elegantní latinou psané knize o neštovicích, a druhý, aby tam žil v nečinnosti a radovánkách, rozdíleje svůj čas mezi péči věnovanou vzácné vinici a péči skýtanou komorné Zaře. Ale s uzavřením přednášek skončily hlavně pitvy, a ty nám letos děkan Bazin ze skoupé šetrnosti školními penězi poskytl proti svým slibům toliko tři. A třetí k našemu značnému hněvu projevovanému boucháním a klepáním - byla opice! Ze šesti pitev za časů Rondeleta klesnout na tři (z nichž jedna byla opice), to je žalostné, a obraceli jsme se se stížnostmi na Saportu, který nás škodolibě posílal za Bazinem, ten nám pak zavíral dveře před nosem, jsa povahy svárlivé a jedové.
"Sioraku," strojil řeč jednoho večera Merdanson, když jsme s Carajakem seděli za stolem v hospodě u Tří králů, "nemohu se smířit s touto špatností. Stálo vůbec za to, že Rondelet založil v Montpellieru ten podělaný anatomický amfiteátr, když se v něm konají tři pitvy ročně? Tři! Ten zmetek Bazin slíbil čtyři! Tři, to je na posměch! Jak postupovat dále v historii těla lidského, budeme-li opakovat co papoušci v roce 1567 to, co Galénos a Hippokrates byli napsali mnohá století před Ježíšem Kristem?"
"Vím, jak nahradit tento nedostatek," pravil ztišeným hlasem Carajac.
Ranhojič Carajac, vedle něhož Merdanson i se svými širokými plecemi zdál se vyzáblý, byl tak snědé pleti a vlasů, že připomínal Turka, což nebylo nikterak překvapující, vezmeme-li v úvahu všechny nájezdy a pobyty, jimiž tito pohané v posledních padesáti letech obšťastňovali Aigues-Mortes, město, které bylo jeho domovem a které si cenil nade vše, alespoň jak otevřel zobák; neboť obvykle byl převelice mlčenlivý, vysoký a široký jako skříň, nehýbal hlavou ani rukama a temná víčka mu přepadávala do ,poloviny smolných zřítelnic.
"Jak?" tázal se Merdanson.
"Brachu, znáš-li Cabassuse?"
"Kněz," pravil jsem, "podle něhož zhotovili při karnevalu panáka a označili ho za nevěrce."
"To je on. Je knězem farnosti svatého Diviše v Montpellieretu, ta farnost má ve svých zdech hřbitov a z něho papeženští kněží převelice tyjí, vydírajíce při každém pohřbu peníze za vykopání hrobu."
Carajac si oddechl jakoby udiven, že tak dlouho promlouval.
"Soudím, že vyprázdníme džbánky a půjdeme ho v tu chvíli navštívit."
"Pročpak?" otázal se Merdanson.
Ale Carajac, vyčerpav denní zásobu slov, učinil znamení hlavou, že byl už dosti pověděl, a zmlkl. Taková však byla síla přesvědčivosti, kterou mu skýtala jeho mlčenlivost, že jsem se už na nic neptal, povolal šenkýřku a zaplatil jí. Ani se na mě neusmála, chovala se ke mně chladně od té příhody s Caudebekem a morem stiženým nebožtíkem.
Už se soumračilo, když jsme došli ke Cabassusově obydlí, které stálo stranou těch, kde žili kněží farnosti. Ti bydleli v jakési pospolitosti podobně co mniši.
Carajac lehce zaťukal na dveře a tiše se ohlásil jménem. Dveře se pootevřely, pak se rozevřely úplně a v nuzné jizbě, jejíž strop byl tak nízký, že Carajac se ho dotýkal hlavou, objevil se nevysoký tvor hrubě chlupatý a hrubě vyzáblý, jehož oči ve světle jediné svíce na žalostném stole zdály se mi trochu šílené, tak se leskly a otáčely v důlcích, napodobujíce v tom oudy, které bez přestání a bez jakékoli potřeby tančily, vrtěly se a škubaly, neboť Cabassus byl zaměstnán tím, že v otlučeném hrnci na skoupém plameni krbu vařil cosi, což podle vůně jsem odhadoval na slepici v zelí.
"Bratři moji," pravil fistulovým hlasem, "bratři nikoli v Bohu, který není, leč skrze náš společný rod, čímž míním lidství, buďte vítáni v mém obydlí a u mého stolu. Vstupte tudy, bratři, skloňte se. Není tu tajemství svaté Trojice. Je to slepice. Ukradl jsem ji včera v kurníku zazobaného měšťana, protože musím dobře živit svou ubohou schránu, jsa pevně přesvědčen, že moje duše ji nepřežije navzdory učení církve svaté. Zelí je naopak mým majetkem, pochází přímo z mé zelinářské zahrady, která je v sousedství příbytku mrtvých a je tudíž tučná a dobře živená. Zelí a slepice dohromady nám potěší hubu ve společnosti láhve s dobrým vínem, pokud ovšem Carajac dodržel slib."
"Dodržel," pravil Carajac a vytáhnuv láhev zpod pláště, podal ji Cabassusovi, který ji uchopil ve velikém třesení po celém těle a koulení očí v důlcích. Pak ji s nečekanou hbitostí odzátkoval a naplnil čtyři pohárky.
"Připijme si," pravil Cabassus, "na nejsoucnost Boha."
"Já připíjím," pravil jsem, "na jsoucnost Boha. V Boha já věřím."
"Já také," pravil Merdanson.
"Já také," pravil Carajac.
"Bratři moji," začal Cabassus, když jedním douškem vypil pohár, "miluji vás z lásky k lidstvu, ale vy vězíte v smrtelném bludu. Jak se lze spolehnout na zmatené, ústní a protichůdné zprávy čtyř lehkověrných a nevzdělaných Hebrejců, řemeslníků bez vlastních myšlenek, kteří, nic neznajíce, věřili všemu, tak jako rolník z našich vsí věří zázrakům svého svatého? A jak na tu otázku odpovídá moje církev? Hranicí. Krutá nedostatečnost odpovědi dokazuje sama o sobě nevyvratitelnou sílu otázky. Bratři moji," položil dlaň na tlustý svazek rukou psaných listů, "napsal jsem tuto malý latinský traktát o nejsoucnosti Boha a smrtelnosti duše a nazval jsem jej Nego , i očekával bych od tohoto traktátu osvícení zatemnělých duchů našeho času, kdyby se nalezl tiskař, který by ho chtěl vytisknout! Leč nikdo nemá tuto srdnatost. Moje Nego zahyne se mnou."
"Kněže," otázal se Carajac, "ty tedy popíráš také nesmrtelnost duše?"
"Arci! Popírám ji," zakoulel Cabassus očima. "Nikdy jsem se nesetkal s duší, která by byla oddělena od těla, v němž žila. A ty, ranhojiči Carajacu, který jsi přihlížel pitvám a nemáš jinou touhu, než je konat, zdalipak ranhojič, rozřezávaje mrtvolu, obnažil již pod svým skalpelem duši?"
"To nelze," pravil jsem. "Je nehmotná."

"Je-li nehmotná," Cabassus se zavrtěl na stoličce a vytáhl z úst slepičí křídlo, které se právě chystal pozřít, "odkudpak je známo, že je tam?"
"Učí tomu tradice," odvětil Merdanson.
"Vy hugenoti jste ve jménu svobody svědomí zavrhli nemalý počet článků víry, kterým učila tradice. Ale vaše svědomí nebylo dostatek svobodné. Zastavili jste se v půli cesty, jako byste se zhrozili vlastní odvahy. Kdybyste postupovali dále, také byste jako já všechno popřeli!"
Poté strčil slepičí křídlo opět do huby a žvýkal je i s kostí, a my zírali na to hlasité drcení jako žáby na hromobití. Oheň v krbu slábl, nízká klenutá a zakouřená jizba se zdála temná jako brána do pekel, jsouc osvětlena toliko svící, kterou Cabassus postavil na dno kotlíku vprostřed červotočivého stolu. Nevěděl jsem, co si o Cabassusovi myslet. Ano, jeho vzezření, jeho vrtění, koulení očí a podivínství mu propůjčovaly vzhled blázna. Když však tento blázen rozumoval, jakkoliv to, co říkal, mi připadalo hrozivé, necítil jsem se už tak moudrý ani sebou jistý.
Pokud mi to dovolovalo slabé osvícení svíčkou, hleděl jsem střídavě na Carajaka a Merdansona. Nikdo z nich neměl chuť na hádání, první z mlčenlivosti a druhý, tak jako já, ze strachu, že by v hádání podlehl. Krom toho, třebaže jsme počínali chápat důvod, proč jsme tady, ani Carajac, ani Cabassus o tom dosud nepronesli slovo.
"Nevěřím ani v poslední soud, ani ve vzkříšení mrtvých," promlouval Cabassus. "Podle mne mrtví setrvávají navždy tam, kam jsme je zakopali, z jejich sežrané tělesnosti zbude toliko kostra a tato kostra, rozhlodaná potom rovněž, změní se v prach, z něhož nic nevzejde, ba ani ta slavná těla, o nichž mluví církev ve svém nesrozumitelném jazyce. Ale tato řeč je toliko klam, mámení a šálení. Prach zůstává toliko prachem. Soudím tudíž, že je přístupno pro povýšení pravého vědění otvírat lidská těla, bychom poznali jejich geografii, kterak vy lékaři po tom toužíte."
"Pane, kolik to bude stát?" otázal se Merdanson.
"Tolik jako ta slepice, kterou jsme pozřeli," odvětil Cabassus s hrdou tváří, "ani denár. Mí bratři v lidskosti," kněz vstal a mluvil dál, "zítra odpoledne farnost pochovává za pranepatrný peníz jednu povětrnou žínku a jednoho sirotka: jinak řečeno hroby nebudou vykopány hluboko. Přijďte znovu v noci s dlouhými a pevnými tyčemi, provazy, dvěma pokrývkami, se svícemi, krytou lucernou, se skalpely a s octem, kolik ho třeba pro dezinfekci. Lopaty budu mít já. Vězte konečně, že v případě přistižení váš zločin se nazývá hanobení mrtvých, které se tresce oprátkou nebo galejemi."
"Přisám svatý Pyjus!" zvolal Merdanson, "vaši bratři v Kristu jsou ozbrojeni?"
"Mají samostříl."
"Samostříl!" zvolal jsem, "stará zbraň, leč smrtelná!"
"Bude tma," pravil Cabassus, "a to už hřbitov není hlídán."
Povídá se, že tam za noci čarodějnice konají sabbat. To stačí, aby se zloději hřbitovů stranili."
Cabassus byl člověk málomluvný, když nepopíral Boha, i vystrčil nás bez dlouhých okolků ven, a nyní už kráčíme křivolakými uličkami předměstí Montpellieretu s ústy uzamčenými, majíce nemálo látky ku přemýšlení.
Prve než jsme prošli městskou branou, která se rozevřela toliko po rozmluvě se strážným, Carajac se zastavil a pronesl tlumeným hlasem, jímž pronikaly pochybnost a úzkost:
"Braši, učiníme to? V tom dobrodružství je veliké nebezpečenství."
"Veliké a očividné," pravil Merdanson. "Nicméně to učiním, bude-li při tom Siorac. Při hovnu zmetka Bazina, cítím se stejně odvážný co Siorac, ale on má větší zchytralost a vytáhne se z každé šlamastyky."
Po těch slovech na mě Carajac s Merdansonem pohlédli a pokud jsem mohl spatřit jejich tváře, protože měsíc byl malý a ještě k tomu zamlžený, poznal jsem, že rozhodnutí čekají ode mne. A upřímně řečeno, čtenáři, nebyl jsem zdaleka tak zanícený. Hrabat se v zemi, vykopat mrtvolu, otevřít ji a to všechno za ohavného hanobení zákonů božských, vystavit se šípu se samostřílu, ba zneuctění na veřejném popravišti, hle, to všechno nutilo k zamyšlení. Nehledíc k tomu, že příbytek mrtvých je místo našim smyslům odpudivé, hranice mezi peklem a nebem jsou zde těžko k rozeznání, i je tedy bližší peklu, jsouc plno bloudících duší, nečistých běsů sukubů, kteří je pronásledují, bludiček, smrtelných par a výparů síry, mandragor zrozených ze semene viselců, jedů a otravných látek z tlejících těl a krom toho, máme-li věřit pověsti, svatodivišský hřbitov je s oblibou vyhledáván čarodějnicemi a jejich pomocnicemi, které na hrobech tančí při měsíci a smilní s ďáblem.
A abych byl upřímný, malé potěšení mi působilo i společenství toho šíleného farářika s vyvalenýma očima a s tělem zmítaným nevím jakým démonem, jehož pomatené popírání Boha podle mého soudu hlasitě přivolávalo hranici.
"Ach," začal jsem tiše, leč hlas mi stoupal, jak jsem se pozvolna rozohňoval, "jak krutou výzvu nám zde sesílá osud! Braši, přijměme tu výzvu! A seberme tu rukavici! Převzácná to příležitost: je třeba popadnout ji za krásné pačesy. Sedíme-li v anatomickém amfiteátru za doktory, licenciáty a bakaláři, co vidíme z pitev? Pohyby prorektora komentované z výšin katedry královským profesorem! Pohyby a nic více. Ale rozeznáme-li něco malého a vlásečnicového v geografii lidského těla? Rozeznáme-li žíly, nervy, šlachy? Ohmatáme-li si orgány? A poznáme jejich obsah, váhu, hutnost a rozvětvení? Braši, odvážíme-li se toho zítra, budeme mít pro sebe přímo na dosah dvě těla k pitvě a k prozkoumání, jedno mužské, druhé ženské. To je úžasné! Dvě těla celou noc bez profesora, bez prosektora a bez doktora, avšak toliko pro nás, před našima očima, pod naší rukou, pod naším skalpelem! Aj, braši, za tuto jedinou noc postoupíme v lékařském vědění dále než za celý rok studování!"
Po těch slovech Carajac a Merdanson souhlasili a přikývli: přesvědčil jsem je, společnou a mlčenlivou dohodou stal jsem se hlavou našeho konání a zařizoval jeho podrobnosti.

47. Na hřbitově

Čtenář, který by nás byl spatřil nazítří v pozdní večer, jak jsme všichni tři oblečeni a maskováni v černém, s vlasy zakrytými a bez okruží (to by příliš zářilo ve tmě), s bambitkami za pasem a s mečíky po boku, s nákladem svíček, provazů, tyčí a pokrývek, Merdanson krom toho s krytou, leč nerozsvícenou lucernou, jak jsme tedy všichni tři kráčeli

tichoučkými kroky několik sáhů od sebe - zajisté by si nepomyslel, že hodláme činit zbožné dílo.
Dlouhá byla cesta z Montpellieru k svatodivišské faře v Montpellieretu. Strážný u městské brány, který byl patrně opojený vínem, na nás sotva pohlédl a neřekl slovo. Na Carajakovo zaťukání a zamumlání jména Cabassus otevřel, zavřel za námi dveře a pravil k nám fistulovým hlasem, přičemž se mu oči koulely v důlcích:
"Bratři moji, usedněte a pojezte králíka: není z nejhorších. Pochází z kotce jednoho souseda. Musíte si naplnit žaludek na tu těžkou robotu, která vás očekává. Carajaku, dej sem láhev, ať ji otevřu! Bratři moji, jezte a pijte. Toto není tělo mé - a to dobré corbiéreské víno není také krví mou. To všechno je hmota, Bohu díky - mohu-li alespoň poděkovat nejsoucímu. Neboť hmota je hmota. Ona je. To je vše, co o ní člověk může říci. Jak učí můj učitel Hérakleitos, svět je svět a žádný Bůh jej nestvořil."
Ale nikdo nechtěl disputovat, nikdo neodpověděl. Králík, třebaže chutný, nám ležel v žaludku. Měli jsme srdce v krku, ani víno nás nerozehřívalo. V této tak nuzné, tak nízké a tak temné jizbě, že se už sama podobala hrobu, bez chuti jsme ozobávali tu ponurou umrlčí krmi, a ustavičné krákavé rouhačství našeho hostitele ji nečinilo stravitelnější.
"Ti vaši hugenoti," promlouval Cabassus ječivým a pronikavým hlasem, který sám o sobě drásal sluch, "potlačili Pannu a vyhladili svaté. To je dobré dílo. Ale proč také neomezili Ježíše na jeho lidskou podstatu; Ježíš byl Hebrejec. Jako všichni z jeho plémě rád věštil, a jelikož žil bez ženy, obvyklý tlak živočišných výparů ho činil výmluvným. Jeho žáci ho přesvědčili, že může činit zázraky; činil je, ale zázraků bylo hojnost v těchto důvěřivých časech! Jsou doloženy všude! Ježíš k dovršení všeho vedl řeči protivící se velekněžům, kteří co lidé krátké trpělivosti ho dali ukřižovat. Nebýt toho, nikdo by ho dnes nepovažoval za boha. A já, Cabassus, jak jsem to napsal ve svém Nego, se směji, že čtyři hřeby a dvě břevna učinily z Ježíše Krista Boha! Et si foret in terris Heraclitus, tamquam rideret ."
"Ach!" zvolal jsem a hrdlo se mi svíralo, "Cabassusi, prosím vás, z úcty ke svým hostům přestaňte s těmi ohavnými řečmi. Div nezvrátím toho vašeho králíka, jak je mi zle!"
"Také byste nám měl vysvětlit," pravil Merdanson, "jak se stal zasraný nevěrec knězem?"
"Zasraný věřící," odvětil Cabassus, "zapřaháte pluh před voly: stal jsem se knězem z neúkojné chuti po vzdělání, a vzdělal se, ztratil jsem svou krásnou víru."
"A ona se propadla k čertu!" pravil Carajac, který se zdál všecek bledý, protože vyslechl takové řeči.
Ale v této chvíli Cabassus pokrčil rameny, zavrtěl se na stoličce a kouleje očima v důlcích, zvedl obě ruce do vzduchu a zaječel drásavým hlasem:
"Omyl! Omyl! V čerta už také nevěřím, jako nevěřím v Boha!"
"Ani Bůh, ani ďábel!" zvolal jsem: "svět už nemá smysl!"
"I ano! Má smysl!" pravil Cabassus. "Je."
Ale toto se mi zdálo tak temné, že už jsem se nechtěl dále přít, i zvedaje se ze stoličky, pronesl jsem:
"Braši, je temná noc. Nasaďme si bez meškání masky a pojďme!"
Merdanson rozsvítil krytou lucernu a s Cabassusem v čele jsme vyšli klenutými dveřmi vedoucími do jeho zahrady, která, jak byl pověděl, přiléhala k hřbitovu. Poznal jsem, že byla od něho oddělena toliko nízkým rozmarýnovým plotem, který jsme lehce překročili. Byla to pro nás poloha nadmíru šťastná, neboť všude tam, kde nebyl hřbitov uzavřen kněžskými domy, byl obklopen pevnou zdí dva sáhy vysokou, na níž byly podle Cabassusova vysvětlení rozesety pasti, aby se zabránilo vpádu odranců, kteří otvírali hroby a vylupovali je.
"Zde je křída," zašeptal Cabassus, "označte si hroby všude, kde se cesta točí. Tak ji najdete, až se budete navracet do mého příbytku."
"Nejdete nám tedy pomoci?" zeptal jsem se potichu.
"Nikoliv, nenávidím hřbitovy, páchnou marností lidskou. Bohatci se tam nadýmají v mramorových hrobkách. Až mě zaživa upálí, bude můj popel rozptýlen. A to je věru dobré: nic se obrátí vniveč. Tady je to, bratře. Pod tímto rovem odpočívá krásná milostnice, která nejednomu muži darovala rozkoš. A pod tímto leží osmiletý sirotek, který po celý život toliko plakal. Pracujte. Očekávám vás doma."
"Ach!" pravil Merdanson tichým hlasem, jak Cabassus zmizel, "Bohu díky, že je pryč! Ten podělaný nevěrec mi mění krev ve vodu. Odpusť mi Bůh, že jsem vyslechl ty jeho ohavnosti. Při Kristovi a jeho svatých ranách, věřím v Otce, Syna i Ducha svatého! A je-li hříchem, jakož se i domnívám, otevřít tyto hroby, pokorně prosím svého stvořitele o odpuštění."
"Amen," pravil jsem.
"Amen," pravil Carajac. "nicméně Cabassus, byť blázen k pohledání, není zlý. Rozdává chudým všechno, co má."
"Braši," pravil jsem, "dosti klábosení! Kopejme!"
Merdanson položil lucernu na sousední hrob a každý z nás s lopatou v ruce jali jsme se vykopávat rov povětrné ženštiny. Shledav, že mám jemné ruce, protože jsem už drahný čas nepracoval na polích, navlékl jsem si rukavice, abych si neporanil dlaně o hrbolatou násadu lopaty. První čtvrt měsíce byla hrubě útlá a zastíněná mračny, a jakkoliv si zrak zvykl na tmu, neviděl jsem kolem nic krom bílých křížů a náhrobních kamenů. Chvěl bych se strachem a truchlivostí, který mi nahánělo toto zlověstné místo, nebýt toho, že mi čilým pohybem vyvstával na čele pot. Cabassus byl pravil, že za kopání hrobů nebylo zaplaceno příliš mnoho, nešel tedy hrobník farnosti hluboko. Ale pro nás, kteří jsme ho museli hloubit znovu, bylo odhazování lopatou těžké a nekonečné.
Kopali jsme asi půl hodiny, když Merdanson se ke mně přiblížil a zašeptal mi do ucha:
"Někdo nás sleduje."
"Odkud?"
"Tamto za tisem, před tebou. Vlevo. Viděl jsem tvář bílou jako plátno." A při těch slovech ruka, kterou mi položil na paži, se mu třásla. Ba věru! Merdanson se třásl! Nevěřil jsem svým smyslům.
"Braši," vydechl jsem, "kopejte, jdu se podívat."

A opřev se zády jakoby v únavě o sousední hrob, který byl jakýmsi honosným pomníkem nejméně dva sáhy vysokým, položil jsem k němu lopatu, vytáhl z pochvy mečík, poté jsem po špičkách obešel pomník, sehnul se a po kolenou se zbraní v ruce jsem se plazil k tisu. Srdce mi bilo v prsou, div se nerozskočilo, a měl jsem vyschlo v ústech nevěda, zda ten, kdo nás sleduje, je člověk nebo duch. Čtenáři, ani řeznický baron v Lendrevie, ani loupežníci v corbiéreských horách, ani Espoumel s nožem, ani Caudebec s dýkou mě tolik nevyděsili, až se mi strachem scvrkl míšek v poklopci, jako ta bílá tvář, kterou jsem zahlédl mezi černými haluzemi tisu, a ta tvář jako by plula na půl sáhu od země.
Když však jsem byl na dva kroky, spatřil jsem lehkou a malou postavu opřenou o strom, a sebral se, skočil jsem na ni a mžiknutím oka ji svalil na zem, aniž se ta postava nějak bránila. Zůstal jsem takto na ní ležet, oddychoval jsem a pomalu se uklidňoval, neboť jsem pod sebou cítil teplo pravého těla a co více, těla ženského.
V tom okamžení se měsíc vyhoupl z mračna a já shledal, že je to asi patnáctiletá dívčina vskutku nadmíru bledé tváře. A pokud vůbec mě mohla vidět, neboť jsem byl maskován až po ústa, vzhlížela ke mně velkýma černýma očima zbožným pohledem, což mě uvedlo v úžas.
"Mistr Leonard!" pravila. "Oj, velký kozel! Oj, vřele milovaný pane, konečně docházím k cíli! Setkávám se s vámi podle věštby své báby na tomto hřbitově, kam už rok docházím noc co noc v naději, že se oddám vaší různosti."
"Mé různosti?" pravil jsem, "ale kdože jsi?"
"Vy to víte. Za to, že vám moje rodina věrně sloužila ve všech vašich pekelných rozkázáních, zahynula celá vyjma mé báby a mne samotné v plamenech hranice, je tomu jeden rok."
"Manganka!" pravil jsem. "Ermandina Manganová! Tebe neupálili?"
"Jestli si pán vzpomíná, na pánovo rozkázání jsem předstírala hluchou, němou a blbou, a tak jsem tomu unikla."
"Jsi tedy poslední z rodiny Manganů."
"Nebudu poslední, pane velký kozle, když mě obskáčete a vložíte do mne svůj plod. Manganové se tehdy znovu zrodí, aby se stali služebníky vašeho kultu a navždy vám sloužili."
Zasmála se.
"Pomyslete si, pane můj, že jsem vás zpočátku měla, vás i vaše pomocníky, za lupiče hrobů, ale když jste na mě skočil, ucítila jsem pod rukavicemi vaše drápy."
Moje drápy, pomyslel jsem si, ó sílo představivosti!
"Děvče," pravil jsem, "dnes večer, co požaduješ, vykonat nemohu. Přijď znovu zítra o půlnoci."
"Ó!" zvolala, "už nemám pochybnosti. Jste to vskutku vy, mistře Leonarde, věštba pravila, že se budete pokoušet dvakrát mě odmítnout."
"Odejdi!" pravil jsem. "Já to chci."
Vstal jsem a pustil ji.
Ale ona se na mne zavěsila silou, kterou bych od jejích křehkých paží neočekával.
"Věštba se splnila," pravila a tiskla se ke mně, "dvakráte jste mě odháněl."
"Děvče, kudy jsi sem přišla?"
"Přes zeď po provaze."
"A pasti?"
"Já o nich vím."
"Děvče, přivolím-li k tvé žádosti, odejdeš, aniž se jedenkráte otočíš, abys nespatřila nic z našich pekelných tajemství?"
"Uposlechnu, pane velký kozle."
"Počkej tedy zde, musím cosi povědět svým pomocníkům."
Odešel jsem od ní, vrátil se k hrobu povětrné žínky a.povolav k sobě Merdansona a Carajaka, zašeptal jsem jim do ucha:
"Je to poslední z rodu Manganových. Pokládá mě za kdovíjakého ďábla, nazývá mě velkým kozlem nebo mistrem Leonardem a chce po mně, abych ji oplodnil."
"Oplodni," pravil Carajac.
"Trochu se zdráhám, to děvče se upsalo démonovi."
"Oplodni ji," pravil Merdanson. "Ženština jako ženština. Ať čarodějnice či nikoliv, pochvu mají všechny shora dolů a nikdy zprava doleva."
"Oplodni ji," pravil Carajac, "nedáme si od té bláznivé hledět na prsty. Bylo by to zhoubné. Oplodni ji a zažeň."
"Leč je to tvor ďábelský," pravil jsem ještě nadmíru zmaten.
"Oplodni ji a pomodli se," pravil Merdanson, "tvoje modlitba vyrve její plod satanovi."
Nakonec jsem se odhodlal a vrátiv se k děvčeti, vzal jsem ji do náruče a jakkoliv mi to bylo hrubě proti mysli, chtěl jsem ji položit na zem, i pozoroval jsem, že měsíc se v tomtéž okamžení jal svítit nezvyklou září, ač byl v poslední čtvrti.
"Ne, ne," pravila Manganová a oči jí planuly, "vím o lepším místě než toto," a uchopivši mě za ruku (která byla v rukavici), odvedla mě k jakémusi mauzoleu uzavřenému železnou mříží, která ji nikterak neodradila, neboť vytáhla ze sukně klíč, otevřela branku a zavřela se se mnou v maličké kapli.
"Zde pod touto dlaždicí," zaťukala nohou na zem a v černých očích jí plál zběsilý plamen, "leží velký inkvizitor, který dal upálit Manganovy. Za několik měsíců poté ho počal týrat vřed, zakoupil si pilulky od potulného šarlatána, který patřil k vašim pomocníkům, pane můj, a o dva měsíce později inkvizitor zhynul v bolestech mnohem krutějších, než jsou plameny.
A právě zde, na hrobě našeho nepřítele, chci být oplodněna."
Nebyl jsem mocen slova, tak mi mrazem ztuhla krev z jejích řečí i z nepřirozeného svitu měsíce. Mezitím Manganka, aniž mi pustila ruku, položila se na dlaždici a přitáhla mě k sobě silou, ježto mě překvapila, i octl jsem se vleže po jejím boku, zatímco ona se mžiknutím oka vysvlékla. Kůži měla snědou a postavu oblou a něžnou, že už jsem cítil věčné zatracení.

Běda, neberu toto slovo na lehkou váhu, neboť jsa zcela zaujat nikoliv laskáním, nýbrž tajnou modlitbou k Bohu (neboť Pán mě už myslím tresce, že hanobím hroby milostnice a sirotka), ležel jsem vedle ní jako pařez, nepohnul jsem se ani nemukl, napolo mrtvý hrůzou a naslouchaje vzdechům, které jako by vystupovaly zpod dlaždice, na níž jsme leželi.
"Ach," pravila Manganová hledíc na mě černýma očima, jejichž lesk v měsíční záři byl takřka nesnesitelný, "můj pán chová opovržení k smrtelnicím, má raději hry se ženskými běsy sukuby ve své pekelné říši. Avšak jsem čarodějnice, prve než se stanu po své smrti Lilith ve vašem království, a mám jistou moc nad mužským tělem, které jste vzal na sebe. Dovolí mi můj pán," šeptala mi do ucha, "abych použila svého umění na jeho uctívané osobě?"
"Dozajista," pravil jsem, aniž se na této odpovědi zúčastnila moje vůle, neboť stále se modle, slyšel jsem neskonalé nářky, které vycházely z dlaždice, kde jsem spočíval a jejíž chlad mi mrazil kosti od šíje až k patám.
Než jak jsem byl pronesl proti svému chtění tento souhlas, cítil jsem, že Manganka mě rozpíná a že mě v tom okamžení zaplavuje teplý van. A nenávratně přestal jsem se modlit item slyšet zběsilé steny, které se ozývaly pode mnou, i na ně myslet, a cítil jsem, že vplouvám pozpátku do teplého vzduchu a tělo že mi laskají tisíceré lahodné vánky.
Ač mi tyto slasti ponechávaly arci pramálo jasného vědomí, mám za to, že Manganka mě zahrnula nějakým zvláštním a démonickým laskáním, které by oživilo i nejochablejšího; připouštím, že si na ně troufám vzpomínat (občas se dostávám do toho pokušení), leč neodvážil bych si je popsat, aniž by se mi i po tolika letech nerozlil nach po čele; takového laskání se mi od těch časů od žádné ženy nedostalo. Ale ani tehdy, když jsem se skrze její neuvěřitelné čarování opět stal mužem a chvěl se žádostí od hlavy k prstům u nohou, nechtěl jsem se hýbat. Což vidouc, Manganka skočila na mě obkročmo ve zběsilém tanci a s šílenstvím v oku a s otevřenými ústy dostala ze mne s divokými skřeky semeno, po němž bažila. Ach, pomyslil jsem si, když se mi se skončením rozkoše vrátilo vědomí, kéž všemohoucí Hospodin zabrání, aby v tomto pekelném lůně bylo počato dítě!
Vstal jsem, Manganka se mi plazila u nohou a líbajíc je a líbajíc pak má kolena, vzývala svého pána.
"Děvče," pravil jsem, "máš, co sis přála. Odejdi a neotáčej se."
"Splním tvou vůli, pane veliký kozle," pravila a její oči, když otevírala mříž, byly opilé štěstím při pomyšlení, že udrží navěky svůj rod.
Jednala nicméně podle mého přikázání, jak jsem se o tom ujistil, sleduje ji mezi hroby. Vrátil jsem se ke svým druhům. Za mé nepřítomnosti pokročili v práci, odkryvše zcela tělo povětrné ženy, které bylo zašito v rubáši.
"Brachu," pravil ke mně potichu Merdanson, "kde je spravedlnost, přisám svatý Pyjus? Jedni smilní, kdežto druzí se dřou."
"Ach, Merdansone!" chvěl jsem se po celém těle, "nedělej si žerty. Raději bych byl tisíce mil odtud."
"Ani bych nevěřil, když jsem slyšel tvůj řev."
"Copak jsem řval?"
"Jako démon."
Nato jsem se opět začal chvět, neboť jsem se sám byl neslyšel a pozoroval jsem nyní, že měsíc po mé levici už nemá onen nadpřirozený lesk, který byl ozařoval tvář čarodějky, když po mně tak zběsile rejdila.
"Brachu," pokračoval Merdanson, zatímco Carajac beze slova, leč s tváří notně chmurnou odpočíval, opřen oběma rukama o násadu lopaty, "protože zbožňuješ dívčí skulinku natolik, že souložíš s čarodějkou nebo sukubem na hrobech mrtvých, slez tedy do hrobu a podstrč jeden provaz pod ramena té nevěstky a druhý pod nohy, abychom ji odtamtud vytáhli. Je čas, abys trochu pracoval."
A s dalším zaklením přidal i nový žert, který bych tu nechtěl opakovat, tak byl obhroublý a ohavný. Než Merdanson v tom zajisté neviděl špatnost, jsa hrubý hubou, nikoliv srdcem. Já pak zkroušený, že mým druhům je tolik proti srsti smilstvo, k němuž mi přece byli sami radili, pro tentokráte jsem sklapl hubu a vlezl do hrobu, než noha mi uklouzla po jílu a já padl jak dlouhý, tak široký na tu nebohou povětrnou ženu, jejíž tělo bylo skrze rubáš ztuhlé a chladné jako led.
Aj, pomyslel jsem si (neboť málem jsem se při Merdansonově vtipkování pozvracel, jak se mi zvedl žaludek), všechno je lepší než smrt! Kéž mi Kristus odpustí, přec jen jsem měl raději čarodějku a její pekelné teplo! Ale vstal jsem se srdcem až v krku, postavil se obkročmo nad tu chuderu a podařilo se mi umístit provazy, jak pravil Merdanson, což zdaleka nebylo snadné, ta milostnice byla velká a statná žena a již neohebná nezměnitelnou ztuhlostí smrti.
Kdybychom byli čtyři, mohli bychom tahat na obou stranách hrobu oběma provazy současně. Byli jsme tři a byli bychom těžko pořídili, kdyby byl Carajac nepřišel na nápad uvázat volný konec jednoho provazu na železnou mříž sousedního náhrobku. A tak všichni tři, potíce se a hekajíce, jsme ji nakonec šťastně vytáhli nahoru. Poté Carajac pomocí vlněné pokrývky a dvou dlouhých tyčí zhotovil jakási nosítka, na něž jsme tělo položili.
Vykopání sirotka nedalo tolik lopocení, to pachole bylo malé, pohřbené toliko pod trochou hlíny a tak lehké, že Carajac, zabaliv je do vlněné pokrývky, si je hodil na rameno, kdežto Merdanson a já, chopivše se držadel nosítek, nesli jsme povětrnou ženu do Cabassusova stavení, až se nám třásly ruce i nohy.

48. Pitva

Cabassus, vida světlo naší kryté lucerny, rozsvítil po domě svíčky, jež jsme byli donesli, připevniv je na kousky dřeva umístěné do štěrbin mezi rozsedlé kameny jeho polozbořeného stavení a nasadiv pět z nich na ramena kostelního svícnu, který nejspíše ukradl Panně v nějaké kapli a který měl jeden z nás držet nad stolem - ten stůl Cabassus byl uklidil a dokonce umyl. Natáhli jsme na něj tělo povětrné ženy, Carajac pak postavil tělíčko sirotka do rohu a opřel o zeď, u níž ve své mrtvolné ztuhlosti zůstalo stát. Držel jsem svícen nad mrtvou, zatímco Merdanson se skalpelem v ruce přeřezával provaz, kterým byl svázán rubáš halící ji od hlavy k patám. Ale trpělivě ho přeřezával toliko na uzlech, byli jsme rozhodnuti po pitvě znovu tu nebohou ženu zašít a pohřbít její smrtelné pozůstatky.
"Ach!" zvolal Merdanson, když rubáš odhalil bílé a ledové tělo povětrné žínky, "přisám svatý Pyjus, jaká to byla

krásná a velká ženština! Braši, pohleďte na ta ramena, na ty bujné prsy, na půvabný pupek, široké boky a dlouhé krásně vyklenuté nohy, které musela denně roztahovat, aby poskytla zákazníkům pronajatý požitek ze své cibulky! Přisám svatý Pyjus, že není ještě teplá a živá, to bych ji věru nemusel otvírat skalpelem! Tak mladá a krásná žena! To je škoda! Krom toho tak zdravá, statná a vzácně ztepilá! Cabassusi, víš-li, po jaké chorobě vypustila ducha a duši?"
"Zemřela včera při porodu," pravil Cabassus fistulovým hlasem, "po dlouhém krvácení, které ji zbavilo života."
"A dítě?" otázal jsem se.
"Narodilo se mrtvé, díky Bohu," dodávaje bez meškání (což činil pokaždé, kdykoliv mu přes ohradu rtů přešlo slovo Bůh), "který není."
"Nuže, kudy ji otevřeme?" otázal se Merdanson. "Hrudí," pravil Carajac. "Mám velikou chuť prozkoumat srdce a kanály, které je zavlažují a z něho vycházejí."
"Nikoliv," pravil jsem, "otevřeme ji skrze genitalia. Tři těla, která jsme pitvali ve škole, byla mužská, čítaje v to i opici. A jelikož máme nyní naštěstí ženu, počněme tím, co ji činí ženou."
"Siorac má pravdu," pravil Merdanson, "a stran srdce, prve než ji vrátíme do země, můžeme je vyříznout a věnovat je Carajakovi, aby nad ním po libosti dumal doma."
S tím se zdál Carajac spokojen.
"Sioraku," pravil Merdanson, "posviť mi, aby můj skalpel řízl přímo do těla. Rozevřu sídlo mužské rozkoše a odtud ohledám všechno až po dělohu a vaječníky."
Merdanson byl právě přijat co bakalář medicíny s nemalými pochvalami od Saporty a Assase, kteří byli předsedali jeho zkoušce (k jeho převelikému štěstí, neboť doktor Bazin ho choval u značné nenávisti, nebylo mu tajno, že Merdanson ho nazývá zmetkem). Byl tento Merdansonův triumf spravedlivý, neboť krom holek v Lázeňské ulici, s nimiž si rád užíval, jsa nevybíravý a obhroublý ve svých choutkách a nemaje trpělivost dvořit se slečnám (což je ztráta času a nepovede se to pokaždé), a také vyjma pití a jídla, které požíral s hubou otevřenou a s lačným mlaskáním, jeho velikou, divokou a jedinou láskou byla medicína, za jejíž prospívání by věnoval ne-li duši, tedy alespoň život. Jinak byl dobrý hugenot, ale příslušel podobně jako já spíše k hugenotské straně než církvi a byl s to, bylo-li třeba, promeškat raději bohoslužbu než pitvu.
Jak je čtenáři známo, právě jsem končil první ročník a ranhojič Carajac taktéž, pročež jsme ponechali nůž staršímu druhu, který s ním zacházel obratně, protože byl už rozpitval všechny malé živočichy, co mu padli do rukou, popisoval s nemalým uměním vše, cokoli odkryl, a ponechával mě ve velikém zármutku, že si nemohu činit poznámky, protože jsem stál a držel mu nad hlavou svícen a Carajac s vyhrnutými rukávy mu pomáhal odstraňovat svaly, kdežto Cabassus, tentokráte mlčenlivý, klidný a ponořený v obdiv - jednalo se nikoli o Boha, leč o hmotu - ,stál na židli a díval se přes naše ramena s náboženou úctou na pitvání pověrtné ženy.
"Pozoruji," pravil Merdanson bez jakýchkoliv obhroublostí, které obvykle přibarvovaly jeho slova, "že děloha je všecka napuchlá, jelikož k slehnutí došlo teprve včera. Pozoruji také, že porod musel být obtížný, vagína jeví hluboké rány způsobené neobratnou a zločinnou porodní babicí, která, použila kleští, zabila dítě, prorazila dělohu i pobřišnici a vyvolala krvácení, jež tu nešťastnici zbavilo života. Posléze pozoruji, že děloha je jedna, jak to dokázal Vésale, a není rozdvojená, jak to tvrdil Galénos."
"Galénos se tedy mýlil!" zvolal Cabassus a mnul si ruce, takovou choval nenávist k předkům a k uznávaným autoritám.
"Ale v naší škole," pravil jsem, "jsou ještě doktoři, mezi jinými doktor Nadurděný, kteří se raději mýlí s Galénem, než mají pravdu s Vésalem."
"Nastojte, jaká ohavnost," pravil Cabassus, "mít oči a nevidět!"
Leč umlkl, neboť Merdanson odkryl vejcovod a vaječník a vysvětloval jejich činnost. Poslouchaje ho uvažoval jsem v duchu, jak jemným zázrakem je oplodnění ženy, samo o sobě dokazující jsoucnost Stvořitele, který jediný mohl ve svém božském chápání vymyslet tento prostý a přitom důvtipný mechanismus. Ale pomlčel jsem o svých myšlenkách, nechtěje vyburcovat Cabassuse a jeho křiklavé popírání.
Když byl Merdanson skončil s genitáliemi, otevřel hruď té milostnice, aby z ní vyňal srdce, a učiniv to pravil:
"Víš-li pak, Carajaku, že Aristoteles pokládal srdce za orgán teplý o třech dutinách?"
"Ach! Ach!" pravil Cabassus uchvácen nadšením, že mistr, kterého uctívala jeho církev, klesl tak hluboko ve svém omylu.
"Nevím," odvětil Carajac.
"Aristoteles rovněž tvrdil, že v srdci se tvoří krev."
"Ach! Ach!" chechtal se Cabassus.
"Aristoteles se posléze domníval - braši, dobře to poslouchejte - , že srdce má náchylnost, jsouc teplé, přes míru se rozehřát a plíce že jsou měchy určené dodávat mu studený vzduch, aby je ochladily."
Nyní se Cabassus smál z plna hrdla a házel sebou tak prudce, že málem spadl ze židle, kam se byl vyšplhal.
"Co se tkne Galéna," pokračoval Merdanson, vyhrnuje si rukávy, aby mohl z hrudní dutiny vytáhnout srdce, jehož tepny byl právě přesekl, "Galénos tvrdil, že srdeční dutiny jsou spolu spojeny průduchy."
"A to byl omyl?" tázal se Cabassus, který si opět mnul ruce nad tím, že tolik dávných autorit je očividně potřeno a zdoláno.
"Braši, to byl omyl. Vésale dokázal v díle De corporis humani fabrica, že srdeční dutiny nemají mezi sebou spojení. Carajaku, viz srdce té nebohé ženy. Za jejího života tlouklo nejednou v rytmu jejího pohlaví (ale toto pravil s úctou, nikoliv v obhroublém žertování). Měj je ve veliké pečlivosti."
Carajac beze slova, leč s vážnou tváří vytáhl ze spodků široký šátek a obdržev srdce, které mu Merdanson podal, přeložil nad ním cípy šátku, svázal je na uzel a vytvořil tak uzlíček připomínající tvarem hrudky másla, jež rolník přináší na trh do města.

Když jsme milostnici opět zašili do rubáše - a řečeno po pravdě smrděla málo krom ošklivého, nechutného a nasládlého pachu, který provází první stupeň rozkladu položili jsme ji na truhlici a Carajac, který odložil svůj balíček vedle lucerny, vzal sirotka a odnesl ho na stůl řka:
"Je hrubě lehký."
„Jelikož sirotek jí málo," pravil Merdanson s nožem v ruce.
Ale jen byl otevřel rubáš, v němž bylo pachole zašito, naše nozdry zaplavil nesnesitelný pach. Mnohem horší to bylo, když Merdanson, zpraven Cabassusem, že děcko zemřelo na plíce, je otevřel a ty neprodleně vydaly puch, který by přiměl k zvracení i nejsilnější žaludek. Polili jsme je octem, abychom zdolali jak dávivé výpary, tak i nákazu, kterou možná vysílaly. Ale krom toho, že ocet nic nezmohl, plíce byly v takovém rozkladu, že na nich nebylo možno nic spatřit ani nalézt vyjma malých kamínků, lze-li tak alespoň nazvat zrníčka daleko nepatrnější než hrášky, a nevěděli jsme, co si o nich myslet, neboť obvykle se pozorují v močovodech.
Když jsme pitvu sirotka dovedli ku konci, zašili jsme ho do rubáše, leč prve než jsme se rozhodli, co s ním, donesli jsme nejdříve k hrobu milostnici a pohřbili zpátky. Avšak jakmile jsme na ni naházeli zem, Merdanson znenadání prohlásil, že nechce dítě pochovat, leč odnést je k sobě do kůlny, kterou má v zahradě, a tam z něho učinit kostru, jíž anonymně obdaří lékařské učení, aby sloužila našim profesorům k vyučování. Ostatně bude to snadná práce a vyžádá si málo dřiny a pečlivosti, ten ubožáček je kost a kůže, protože zemřel, jak se jeví, na úbytě.
Vyvalili jsme oči a přednesli mu, že je v tom nemalá nesnáz item nebezpečenství a že nám hrozí hrubá zhouba, budeme-li se procházet s mrtvolou v náručí po montpellierských ulicích nyní, když Cossolat zdvojnásobil obchůzky hlídek ze strachu, aby po flanderských událostech, které zjitřily mysle, nedošlo k srážkám pod pláštíkem noci mezi nepopudlivějšími papeženci a hugenoty. Nic jsme nezmohli. Paličatý jako ryšavý osel, jehož měl ostatně srst netoliko na hlavě, leč i na jiných částech těla, Merdanson nechtěl pustit kořist z rukou a Cabassus, který tak jako Carajac a já byl proti tomuto záměru, nakonec ustoupil a bylo dohodnuto, že nám dá veliké poleno, abychom je pohřbili namísto dítěte: což bylo vykonáno. A vizte, už se všichni tři s maskami na tvářích vracíme do města s holemi, provazy a krytou lucernou, já kráčel v čele, Carajac co druhý, nesa v ruce s nesmírnou péčí vám známý uzlík, a několik sáhů za ním Merdanson odnášející na ramenou sirotka zašitého do rubáše a zabaleného do pokrývky, břímě, jehož pouhý pach by postačil, aby přivábil pozornost hlídky.
Avšak z Montpellieretu jsme museli projít do Montpellieru branou, jejíž vrátka byla zamčená. Je pravda, strážce byl starý opilec, ale posedlý zvědavostí svého stavu neopomněl by se zajímat o obsah pokrývky. Požádal jsem tudíž Merdansona, aby odložil svoje břímě o několik sáhů stranou a Carajac svůj uzlík, item provazy, zbraně a zbytek našeho nářadí, a když jsme byli všichni s holýma rukama, avšak s maskami na tvářích, bušil jsem na vrata, dokud se neobjevila v okénku rozcuchaná hlava starého muže.
"Vrátný," křičel jsem, "otevři nám!"
"Přijde na to," pravil, "kdo jste?"
"Počestní mládenci z Montpellieru. Vracíme se. z Montpellieretu, kde jsme vyhrnuli sukně našim kráskám, což nám vysušilo měšce a hrdla rovněž. Otevř nám a zajdi nám pro láhev svého nejlepšího vína. Zaplatíme ti ho dobře a navíc je vypijeme s tebou."
To ho přesvědčilo. Sestoupil. Branka se maličko pootevřela, jsouc držena řetězem, strážný nás ponechával vstupovat toliko jednoho po druhém a odloživ lucernu, ohmatával nás po těle, aby se ujistil, že nemáme zbraně.
"Odkud pochází, že máte masky?"
„Jsem syn urozeného rodu," pravil jsem, "a tito potomci zámožných měšťanů. Nechceme být poznáni, když rozséváme svůj oves, kam nemáme."
"A to bláto na spodcích, odkud je?"
"Z dobré boží země, na níž jsme smilnili, nemajíce střechu nad hlavou."
Čemuž se chechtal z plna hrdla a já, vida ho v tak dobrém rozpoložení, namastil jsem mu bohatě dlaně a pravil k němu:
"To víno, dobrý muži! To tvoje víno, pro smilování boží, nebo nám hrdla puknou suchem!"
"Pane," pravil, prohlížeje mince ve světle lucerny, "chcete-li frontignanské víno, zaplatíte mi o pět soldů více." Dal jsem mu je a on odklopýtal. V tom okamžení Merdanson a Carajac vyběhli znovu brankou, došli pro naše rance, donesli je dovnitř hradeb a uložili ve výklenku na patřičnou vzdálenost od brány, aby pach z pokrývky nevzbudil pozornost strážného. Načež nezbývalo než si přiťuknout s tím dobrým mužem, když se vrátil, což jsme učinili ze srdce rádi, majíce hrdla po té hrůzné noci vskutku nadmíru vyschlá.
Naštěstí Merdansonovo obydlí stálo toliko co by kamenem dohodil od branky, a když otevřel dveře, zamkl sirotka na klíč do kůlny item tyče, provazy a druhou pokrývku, oddychl jsem si, leč jen zpola. Pověděl jsem věru zpola, neboť po rozloučení s Merdansonem zbývalo stále ještě srdce té nešťastnice, které nesl Carajac zahalené v látku, stejně tíživý doklad našeho zločinu, kdybychom potkali hlídku. Pokoušel jsem se přesvědčit Carajaka, aby odhodil prokletý balíček do nějakého výklenku nebo přes zeď, kdyby se v ohbí uličky objevili lučištníci, ale on o tom nechtěl ani slyšet z obavy, že nárazem by se tak jemný orgán poškodil. Načež jsem namítl, že by musel vytrpět daleko více, kdyby ho poslali i s námi na galeje. Ale jeho láska ku vědění byla tak veliká, že od toho nechtěl za žádnou cenu upustit, i sklapl jsem hubu a v duchu jsem si přísahal, že už se nikdy neúčastním podobného dobrodružství s tak paličatými mládenci.
Carajac (který byl v denním životě chladný a fraucimor mu byl nadmíru vzdálen) konečně dorazil se srdcem domů a já ho opustil, jednou rukou svíraje mečík a druhou lucernu, i cítil jsem se mnohem lehčeji, že už jsem sám a nemám u sebe nic, co by mohlo prozradit, odkud přicházím a cože jsem byl činil. Domníval jsem se, že už se nemám čeho obávat, leda snad nočních lupičů, i kráčel jsem s taseným mečem prostředkem ulice, ostatně nadmíru křepce, a cítil jsem se lhostejný ke všemu neštěstí, které by mě mohlo postihnout.
Chůze mě rozehřála, i stáhl jsem si pro pohodlí rukavice a masku a zastrčil je do kabátce, a drže v jedné ruce končíř a v

druhé krytou lucernu, chutě jsem pochodoval pln hrdosti a pýchy, vdechuje z plných plic čerstvý noční vzduch a věře, že jsem se vyhrabal z trní a hloží této nebezpečné záležitosti. Cožpak jsem nevěděl, že bouře nejčastěji propukne v lůně tišiny?
Jen jsem zabočil za roh ulice Barrelerie a docházel k cíli, nejsa dále než pár sáhů od apatykářství, nabyl jsem dojem, že jsem sledován jakýmsi stínem, který však nečinil po dláždění žádný hluk, nicméně jsem viděl, kterak za mnou tančí v kruhové záři lucerny. Učinil bych býval tehdy lépe, kdybych lucernu zhasil, vzal nohy na ramena a doběhl domů, ale jist si svou chrabrostí a chtěje vědět, na čem jsem, zhurta jsem se otočil, vyběhl prudce proti stínu a namířil na něj světlo i zbraň. Hospodine! Božský Kriste!
Div mi krev v žilách mrazem neztuhla! Byla to sama Manganka, která s očima metajícíma plameny a s ústy chrlícími více nenávisti, než jí pojme peklo, mě chopila za ruku - ten dotyk mě ochromil - a pravila syčivým hlasem:
"Kde jsou tvoje drápy, vznešený pane kozle? Kde tvé oči černé jako inkoust? Kde tvoje kulhání? Zrádče! Ohavný pse! Tys mě sprostě zneužil! Měla jsem to pochopit v okamžení, kdy jsi se mnou obcoval a já neucítila ani tvé drápy, ani tvé kousání, ani pekelný oheň v útrobách! Bídný křesťane, nevíš, že pan velký kozel obskáče sedmkrát po sobě čarodějnice, prve než je nechá odejít udýchané, podrápané, pokousané a s břichem sžíraným jeho plamenem. Neboť jeho semeno pálí! A tvoje je nečinné!"
"Manganko!" pravil jsem konečně zajíkavým hlasem, takový jsem měl pocit, že v tom syčivém hlase promlouvá peklo, "nebyly v tom šalba ani klam. To ty ses ve mně zmýlila."
"Tys mě nevyvedl z klamu, pse křesťanský!"
"Nemohl jsem, chtěje, abys co nejrychleji odešla, protože jsem měl před sebou práci."
"Ohavnou práci!" ječela, lze-li mluvit o ječení, mám-li popsat to děsivé hadí syčení, "viděla jsem vše skrze Cabassusovo okno! A zítra vše vypovím!"
"Aj, Manganko, promluvíš-li, sama se odsoudíš na hranici!"
"Věz, že z plna srdce toužím po hranici, zbavilo mě tvoje prokleté objetí navždy lásky mého milovaného pána. Po své smrti, až se znovu zrodím z popela, budu sukubou v pekle a budu žít pod jeho uctívanýma nohama, podrobujíc se jeho chlípnosti. Ale věz rovněž, že za újmu, kterou jsi mi způsobil, znamenitě se ti v tomto životě pomstím: zauzlím ti šněrovadlo a navždy tě zůstavím bez síly v náručí ženy."
"Zauzlit mi šněrovadlo!" pravil jsem a pot se mi řinul po tvářích - tolik mě zděsila ta hrozba. "To není možné, nebudu se ženit!"
"Zauzluji šněrovadlo komu chci a kdy chci," skřípala zuby, "při svatbě i mimo svatbu. Stačí mi provázek, na němž učiním uzel a hodím ho na zem spolu s jedním penízkem. Jestliže penízek zmizí, značí to, že ho sebral Satan, a mládenec navždy propadá chladu."
"Manganko!" vzkřikl jsem, omdlévaje takřka hrůzou a s roztřesenými koleny, "dám ti všechno zlato, pakliže to neučiníš!"
"Tvoje zlato!" vykřikla posměšně.
Šílený vztekem a strachem zasadil jsem jí tehdy mečíkem strašlivou ránu, leč ta rána zasáhla do prázdna. Manganka zmizela, jako by ji pohltily temnoty, jichž byla dcerou, a pochyboval bych dokonce, že jsem ji byl viděl, kdybych nebyl uslyšel zazvonění penízku na dláždění.
"Zauzlila je!" křičel jsem přidušeným hlasem, neboť mi úzkost svírala hrdlo, a svítě si všude kolem lucernou hledal jsem provázek - který jsem nalezl zauzlený do osmičky …A penízek jsem nenalezl, byť jsem ho hledal dlouho vkleče na zemi. Mocnost pekelná tudíž uhranutí schválila a dokonala. Je navždy veta po mé žhavosti v lásce i v žití, a v takovém rozpuku mládí!

49. Zauzlení šněrovadla!
Vím, že jsou v tomto století někteří silní duchové, kteří, nevěříce v Boha ani v ďábla, budou se vysmívat mému zděšení, nepřikládajíce žádnou víru v kouzlení čarodějnic, jež jsou přece církvemi a nejučenějšími muži království drženy za bytosti navýsost zlopověstné. Ano, na Mespechu jsme se smáli kejklům Maligouové, leč Maligouová nebyla žádná čarodějnice, ani za ni v Marcuays a v našich vesnicích nebyla pokládána. Jinak bychom se jí nesmáli, báli bychom se jí. Neboť čaroděj vládne děsivou mocí, kterak dát uhynout stádům, vysušit studně, v jediné noci uvadnout ovocnému stromoví, uhranout lidi propíchnutím loutky, připravit nápoje lásky nebo smrti, či snad to nejhorší - jak zauzlit novomanželovi šněrovadlo.
Právem se lidé třesou hrůzou: tyto čáry nebyly a nejsou v Périgordsku vzácné a řádí ještě více v kraji languedockém, kde strach ze zauzlovačů šněrovadla je tak rozšířen, že ani deset ženichů ze sta se neodvažuje slavit svatbu veřejně v kostele své farnosti.
Je vskutku pravda, že v okamžení, kdy kněz pronáší posvátnou větu: Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj, stačí, když čaroděj mezi přítomnými zamumlá leč ďábel a hodí na zem přes rameno tkaničku zauzlenou do osmičky a minci, aby ženich ztratil navždy schopnost naplnit uzavření manželství skutkem. Pročež v Languedocku tolik mládenců a panen se dává potají oddávat v kostele sousední vesnice, když byli zatajili všem, ba i nejbližším příbuzným (mezi nimiž by se mohl skrývat nějaký žárlivec) hodinu, den a místo obřadu, aby jeho utajením unikli prokletí, které by spočívalo na dvojici netoliko po celý její život, nýbrž až do dne posledního soudu, kdyby jeden z přítomných, ponoukán podzemními

mocnostmi, se oddával čarám pekelným.
Zbytek noci, který byl notně krátký, strávil jsem bez zamhouření oka a tak vyděšený budoucností zbavenou potěšení, že chvílemi navzdory jarní svěžesti mi všemi póry kůže vytékal hojný pot. Ale musel jsem ráno vstát, zchvácený a rozlámaný, abych šel vyslechnout soukromé lekce u Saporty a Bazina, což jsem činil toliko jedním uchem a jen napolo duchem přítomný, druhá polovina byla nadmíru zaměstnána přemíláním chmurných myšlenek, které tušíte. Nikoliv, neobával jsem se, že by Manganka udala naši tajnou pitvu: kdo by věřil holce, která od procesu, v němž celá její rodina byla vydána plamenům, platila za hluchou, němou a slabomyslnou? Ale pomyšlení na zauzlení šněrovadla a jeho hrozivou účinnost nepatřilo k těm, na něž by mohl snadno zapomenout člověk jako já, který se tolik vychloubal libými slastmi vyplývajícími z jeho mužnosti.
Tento den se vlekl déle než rok, leč po tolika hodinách, v nichž jsem byl bez milosti drásán svými strachy, toto utrpení nakonec skončilo a já běžel k Tomassině, kde schován v její náruči a na jejích prsou (které mi tolik připomínaly mou dobrou Barberinu) jsem ji hladil, pokrýval polibky a nakonec pln ohně jsem uvěřil, že jsem zvítězil nad Mangančiným kouzlem. Ale tento oheň znenadání zhasl a bylo to, jako by se mezi jejím tělem a mnou postavila zeď. Umdlel jsem a klesl jí v klín, bezvládný a bezectný. Sdostatek udivená, ale mateřská a něžná jako obvykle, Tomassina mě mlčky tiskla k sobě a konejšila, nazývajíc mě mazlivými jmény, a já, dojat takovou láskou a propukaje v pláč, jsem jí pověděl nikoliv zajisté o kopání mrtvol, kterého jsem se zúčastnil, leč o zmrzačení, jehož jsem se stal obětí.
Tomassina nebrala tu věc na lehkou váhu a s tváří chmurnou a s očima hrubě truchlivýma mi pověděla více než deset příběhů, kdy u nich v cévenneských horách leckterý nešťastník, jemuž čaroděj při svatbě zauzlil šněrovadlo, žil po celý život vedle manželky, aniž se jí dotkl, kdežto s jinými ženami byl mohoucí.
"Tomassino," pravil jsem, "kéž se nebesům zlíbí, aby kouzlo bylo zvoleno tak, že by mířilo jediné na mou manželku, kterou nemám!"
"Protože nejsi ženat," pravila Tomassina, "kouzlo ti tudíž zabraňuje v obcování se všemi ženami, a to je pro tebe věru horší, Petře nebohý!"
Tato řeč mě nikterak neutěšovala, ani ostatní její vyprávění, které jsem musel přerušit, neboť mě hlouběji a hlouběji nořilo v beznaděj.
"Tomassino," pravil jsem konečně, "není-liž tu nějaký lék? Nemůže-li rozuzlit Bůh, co zauzlil ďábel? Ne-li, v té případnosti by byl ďábel mocnější než Bůh!"
Na ta slova Tomassina ostala s ústy přibitými, její víra byla převelice prostá. Chodívala na mši každou neděli k svatému Firminu v doprovodu Azaidy, která nosila její misál, ten misál držela Tomassina vážně před očima, aniž kdy otočila stránku, neboť uměla sic dobře počítat, leč neuměla číst.
"Nikdy jsem neslyšela," pravila po krátkém okamžení a zvednouc se na lokti, strčila mi pro lepší pohodlí polštář pod hlavu, "nikdy jsem neslyšela, že by kouzlo bylo pominulo, leda v případě jednoho sedláčka v mé rodné vsi, který se z toho nazítří vyzpovídal svému faráři."
"Tomassino, zapomínáš, že jsem hugenot a že odmítám zpověď. Ostatně kdyby stačilo vyzpovídat se, aby se člověk vyléčil, proč by tolik nebožáků trpělo újmu zauzlením šněrovadla?"
"To je pravda," pravila s povzdechem. "Pravda je také, že zpovědník řečeného sedláčka byl sám trochu čaroděj - leč čaroděj v dobrém, nikoliv ve zlém - a měl větší moc než kdo jiný."
"A ten dobrý čaroděj žije stále v těch tvých cévenneských horách? Přisám svatý Antonín, rci mi toliko jeho jméno a kde bydlí a já bez meškání osedlám koně, abych se k němu jel vyzpovídat, byť je to papeženec."
"Zemřel," pravila Tomassina.
A jak toto pravila, zemřela i naděje, kterou byla vzbudila. Odešel jsem od ní nekonečně zasmušilejší, než jsem byl před naším setkáním, a viděl se odsouzen k nejchmurnější budoucnosti, kdy budu nuceně prožívat zatrpklost a muka čistoty - ctnosti tolik vychvalované našimi církvemi, před níž však já mám strašlivou hrůzu a pokládám ji za odporující přirozenému stavu, protože činí z muže něco nižšího než muže a z ženy něco nižšího než ženu: je to škodlivé a nebezpečné ponížení jejich bytostí a nikoliv zajisté povýšení ke stavu neskonale vyššímu, jak se to mnohdy tvrdí.
Čtenář se možná optá, proč mou první snahou po uhranutí nebylo poradit se s pastorem mé církve, byť ne při zpovědi. Zajisté jsem na to pomýšlel! A neučinil jsem to proto, že pastoři jsou lidé přísní, nepřizpůsobiví, náchylní podezírat oběť čarování, že sama není tak zcela nevinná. V čemž se málokdy mýlili. Krom toho jsem choval k našim pastorům příliš úcty, než abych je klamal nebo komolil svoji výpověď, jak bych to učinil bez jakýchkoli okolků u zpovědníka papeženského, chtivého svého denárku. Byl bych nucen buď říci všechno, nebo nepovědět nic. Vystrašen tímto "vším" - což zahrnovalo zneuctění hrobu a smilnění s čarodějnicí - zvolil jsem si naráz "nic" i to, že budu trpět sám a bez pomoci zlým osudem, který mě postihl.
Opouštěl jsem jehlářství nadmíru zmatený a bezradný. Přesvědčen po svém nezdaru s Tomassinou, že s paní z Joyeuse ztroskotám rovněž, čekal jsem s obavami tak tísnivými na středu, kdy mě přijímala, že jsem z toho tři noci nespal, i objevil jsem se před ní nadmíru bledý, s kruhy pod očima a s tváří ztrhanou, a neprodleně jsem ji vyhaslým hlasem požádal, aby mi poskytla rozmluvu o samotě. Poplašena mým hlasem a mým vzezřením poslala pryč dvorní dámy a přijala mě ve své komnatce, ležíc na lůžku, já pak jí seděl u hlavy na stoličce, nadmíru zaražený a zahanbený a váhající, kam až mám zajít ve svém zpovídání. Neboť paní z Joyeuse byla příliš chytrá, než aby se spokojila se zkráceným podáním, které jsem byl svěřil Tomassině. Bude asi chtít zvědět důvod onoho nesmírného hněvu, který jsem vzbouřil u Manganky, a prozradím-li jí to, nebudu povinen říci jí také zbytek?
"Srdéčko moje!" pravila po krátkém čase sladkým hlasem a hledíc na mě zlatohnědýma očima, "je to tedy tak vážné, že mlčíte dokonce i přede mnou? Nevíte-li pak, že jsem vaše přítelka a že se vám dostane i mé podpory i mého přátelství, cokoliv jste učinil?"
Tato slova mě navýsost dojala a já propukl v slzy, než nemohl jsem mluvit, tak jsem měl sevřené hrdlo.

"Milý Petře," pravila paní z Joyeuse, "neseďte tu na stolici jako pařez. Pojďte ke mně do náručí, hlavu položte sem a povězte mi všechno - já to chci," dodala hlasem netrpícím odpor.
Ten tón mě přesvědčil. Poslechl jsem ji, jak jsem to činil vždy, trochu proto, že byla o patnáct let starší a dáma vysoce urozená, jejíž vznešenost jsem obdivoval, a hodně proto, že jsem k ní choval nekonečnou vděčnost za její stálou a úžasnou dobrotu. A tak skrčen a schoulen na jejím spanilém těle, s tváří na jejím prsu a s paží kolem jejího pasu, aniž jsem cokoliv opomenul a cokoliv zatajoval, vyprávěl jsem jí všechno v důvěře, že mi všechno promine. Aj, papeženci! Papeženci! Odpovězte mi! Možno-li kdy nalézt zpovědníka lepšího nad bytost, kterou jsme milováni?
Ano, paní z Joyeuse přerušovala moje vyprávění projevy rozhořčení, nespokojenosti a reptání, volajíc: "Petře, jak jste mohl?" - "Srdéčko moje, jak je to hanebné . . ." - "Ježíši, to je strašná věc!" - "Hnusné! Vy porušujete všechny zákony!" - "Slyšel-li kdo o podobné ohavnosti?" - "Cože! Obcovat s čarodějkou! A na hrobě!" ale její pohyby pokaždé vyvracely její slova, hladila mi jednou rukou vlasy a jemným tlakem druhé ruky na rameno mi dávala najevo, že jsem stále jejím přítelem.
Nakonec bylo třeba přistoupit k nejhoršímu. Po celé vyprávění o tom, co se událo v ulici Barrelerie, zůstala němá a zaražená a ani prstem nepohnula. Poté po několika povzdeších, které soudím znamenaly napůl soucit se mnou, napůl lítost nad sebou samou, pravila ke mně lehkým a konejšivým tónem:
"Vězte, Petře, pan z Joyeuse, který dobře zná svět, bere tyto kejkle zcela nevážně. Soudí, že zauzlení šněrovadla není ani pekelné, ani pravdivé. Že uzel je v osobě toho, komu byl zauzlen, a jinak tomu není. Že tu zábranu vytváří jeho vlastní představivost. Praví také, že mu to potvrdil Michel z Montaigne v Bordeaux mnohými průkaznými příklady a důkazy jistými a nezvratnými."
To mě poněkud uklidnilo, aniž mě to zcela přesvědčilo, neboť jsem cítil v těle ochromení životní síly a nevěřil jsem, že bych je mohl přemoci. A pociťuje to, ležel jsem jí v náručí bez pohnutí a jakoby ponořen v děsivou hrůzu, strachuje se nejvíce ze všeho, že se zneuctím, nedokončím-li to, co začnu.
"Petře!" pravila, jako by slyšela všechno, o čem jsem přemýšlel, aniž jsem otevřel ústa, "jste příliš mladý a příliš udatný, než aby řečené kouzlo na vás spočívalo déle než týden! Jděte! Zauzlení šněrovadla! Můj choť má pravdu. Je to dryáčnická šalba! Hrubý klam! Léčka pro sprostný lid! Petře, jste nevědomý sedlák, žijící v děsu před vesnickým čarodějem, nebo lékař, který hledá pod skalpelem přírodní zákony? Máte větší víru v Mangančiny kejkle než v rozumové důkazy Michela Montaigne?"
"Madame!" pravil jsem, "rád bych vám věřil, kdybych nebyl tak zmožený, polámaný a zkrušený, že se cítím stínem muže."
"To je následek vašich výčitek, milý bratránku, za to, že jste spáchal oné noci tak těžké a hanebné hříchy. A tak velikou vládu má nad vámi představivost, že toto zauzleni je toliko trest, který pokládáte za zasloužený. Za týden budete v mé náruči opět statný, já to chci!"
"Madame! Uposlechnu vás?"
"Však bych se podívala, kdyby ne! Jsou má kouzla méně mocná než kouzla Manganča? Účinkují mé nápoje lásky méně? Jsem snad méně krásná?"
"Paní!" vykřikl jsem ohnivě, "jste tisíckráte krásnější než to stvoření temnot. Vaše tvář se skví světlem a vaše tělo je božské ve všech částech."
Toto ji převelice vzrušilo a ona zrudla až k prsům, jsouc zvyklá, že tyto nadnesené poklony předcházejí počátku mazlení. A stěžujíc si na horko a pocení, rozepnula se a prudce sebou vrtěla, a to stále více, protože jsem nic nepočínal z příčiny, o níž bylo praveno. Setrvali jsme takto nějaký čas, ona nadmíru zrudlá úsilím, které vynakládala, a já mlčenlivější, nehybnější a ustrašenější než zajíc zalezlý v houští. Nakonec, jsouc poněkud netrpělivá a mrzutá z mé nehybnosti, zasmála se, aby zakryla stud, a pravila:
"Srdéčko moje, nemůžete-li si dnes užít svoje potěšení, je to důvod, že mi moje potěšení odpíráte?"
"Paní! Snažně vás prosím, poroučejte! Není na světě nic, co bych pro vás neučinil, tak vás miluji!"
Nařídila mi tehdy, abych se stal její komornou a abych ji úplně zbavil oděvu: což jsem splnil s nemalými vzdechy, že nemohu už mít užitek z tolikeré krásy, kterou jsem měl před očima. Potom jsem se svlékl já. A posléze, chopíc se mé ruky a vedouc ji jako poprvé, když mě uvedla do těchto důvěrností, pravila ke mně: "Srdéčko moje, čiňte mi, co chci."
Uposlechl jsem a ona sebou převelice vrtěla, vyrážejíc vzdechy a sténání, které působily slečně Mérolové tolik mrzení. Avšak prve než dospěla, k čemu chtěla, přerušila mě a požádala, abych se na ni položil. Což jsem učinil nikoliv bez jistého studu nad svou bezvládností, jak si zajisté pomyslíte, ale ona, opírajíc se oběma rukama o má ramena, neznatelně mě tlačila dolů, naznačujíc mi spíše pohybem než slovy, že mám položit ústa tam, kam jsem vkládal prst. A jakkoliv toto mazlení, o němž jsem dosud nikdy neslyšel, mi připadalo zprvu převelice zvláštní a možná i hříšné, netroufl jsem si paní z Joyeuse neposlechnout domnívaje se, že jsem jí povinen touto náhradou za neschopnost, do níž mě uvrhl osud. Nicméně jakmile přešlo to podivení a jakmile jsem zpozoroval, že její sténání se stává pronikavějším a její pohyby čilejšími, cítil jsem se v duchu velice šťastným, že skýtám rozkoš tak znamenitou ženě tak dobré. Toto pomyšlení mi dodávalo větší chuť k tomuto zvláštnímu laskání, než jsem měl zpočátku, i oddal jsem se mu bez zábran a s nemalou něžností, což asi ucítila, neboť dospěla k vyvrcholení se supěním, vzdechy, výkřiky a hlasitými steny, jak jsem to u ní nikdy nezažil.
Když po této bouři nastala opět tišina, pravila mi s oudy uvolněnými a ještě trochu oddechujíc:
"Bratránku můj, kdybych si troufala takto promlouvat bez rouhání - což nechci, neboť se bojím Hospodina a zpovídám se a pilně chodím na služby Boží -, řekla bych, že je to božské a že na to budu hodně vzpomínat, prve než vás opět uzřím zdravého a celého ve středu příštího týdne, a očekávám, že mi poskytnete krom těchto slastí i jinou rozkoš, kterou znáte."
Přidala k tomu tolik mazlení, tolik políbení a tolik velkých poklon o tom, kterak jsem si byl počínal (přičemž do svého

chválení vpletla i několik rad, abych si v budoucnu vedl ještě lépe); že byť jsem se jí nemohl zmocnit, cítil jsem se poznovu jejím milencem: což mě poněkud rozjařilo a měl jsem lehčí nohy a pružnější krok, když jsem se navracel do apatykářství. Tam jsem beze slova pojedl spartánskou polévku a odběhl do své jizby, kde jsem se bez meškání vrhl na lůžko. Běda! Nespal jsem o mnoho více, jakkoliv jsem se méně zmítal v mukách.
Večer dne příštího mi sluha v livreji paní z Joyeuse donesl od mé dámy dopis a malý balíček.
Dopis zněl takto:
Milý bratránku
v tom balíčku je sáček s lepivými bylinami, které Michel Montaigne daroval panu z Joyeuse v nesnázi převelice podobné té, v které jste se ocitl vy. Noste jej bez ustání ve dne v noci kolem krku vedle onoho medailónu s Pannou, který vám darovala před smrtí vaše paní matka a který přesto neuctíváte, protože jste ohavný hugenot. Sáček vykoná zázrak. Poznáte to ve středu - v den, který očekávám z celého týdne ze všech nejvíce, protože jste mým hostem.
Milý bratránku a mučedníku, zůstavuji vám konečky svých prstů.
Eleonora z Joyeuse
Aj, pomyslel jsem si, konečky prstů! To je mluva! A jakou eleganci mají vznešené osobnosti, chtějí-li všechno povědět - a všechno činit - skrývajíce se za slovy! Nicméně jsem byl nadmíru dojat, že na mě tolik myslela a poslala ke mně sluhu - ona, která byla po celý den převelice zaměstnána tím, že nedělala nic. A odběhnuv do své jizby otevřel jsem balíček, pověsil jsem si sáček kolem krku a nosil jej takto bez přerušení i v noci, chovaje velikou důvěru v lék doporučený Michelem Montaignem, jehož jsem do dnešního dne nikdy nespatřil, než věděl jsem, že náš zesnulý přítel La Boétie vysoce oceňoval jeho moudrost.
Když však jsem si znovu přečetl dopis od paní z Joyeuse, našel jsem v rohu doušku, kterou jsem zprvu neviděl:
Cossolat se s vámi zítra o polednách setká u Tří králů.
U všech rohatých! pomyslel jsem si, že by mu všechno pověděla? Neboť už dávno jsem měl podezření, že mezi paní z Joyeuse a Cossolatem jsou těsné a dlouhotrvající svazky, nikoliv zajisté k tomu konci, jak se domníváte, ta dáma se pokládá za příliš vznešenou pro důstojníka svého chotě, nýbrž pro různé pletichy, které splétala a rozplétala v languedockém kraji ve prospěch pana z Joyeuse. Což mi připomnělo, že jsem ji byl právě nemálo pomluvil řka o ní, že se nezaměstnávala ničím.

50. Trápení a žal

O polednách se šenkýřka U tří králů, stále na mě rozkyselená, tvářila nepřívětivě, ač jsem se na ni vlídně usmíval, a postrkujíc mě hrubě za rameno odvedla mě do komůrky, kde Cossolat se zachmuřenou tváří, očima a obočím seděl u pečeně a u láhve.
"Pane," pravil jsem napolo vážně, napolo žertem, "zdaliž jste si pro mě vzkázal, abyste mě uvrhl do šatlavy?"
„Ještě ne, pane ze Sioraku," pravil navýsost chladně, "byť byste si to zasloužil."
Ví tudíž všechno, pomyslel jsem si, nohy se pode mnou roztřásly a já usedl. Cossolat jedl a pil, aniž na mě pohlédl, a dlouhý čas neotevřel hubu, leda když polykal, což se mi záhy znelíbilo, nebyl jsem zvyklý, aby se ke mně někdo choval tak špatně, a zvláště ne Cossolat, tak uctivý k urozencům.
"Pane," pravil konečně, "zbývá vám ještě něco z onoho daru dvou set zlatých, které vám věnovala paní z Joyeuse?"
"Zajisté," odvětil jsem, udiven touto poněkud nešetrnou otázkou. "Utratil jsem z nich toliko čtvrtinu."
"Nuže, objednejte u hospodské pečeni a láhev a zaplaťte jí deset zlatých."
"Deset zlatých!" zvolal jsem, "za pečeni a láhev, které stojí toliko deset soldů!"
"Nikoliv," pravil Cossolat, "deset zlatých za ztrátu, kterou jste jí způsobil tím, že jste vyhnal Caudebekovy římské poutníky tou smyšlenkou o moru."
Jsem dobrý hugenot a sdostatek šetrný na peníze, jakkoliv zdaleka ne takový skrblík jako Samson nebo Sauveterre. Nicméně jsem rychle pochopil, že bez těchto desíti zlatek (z nichž dostane patrně svůj díl Cossolat, byť jakýmkoli způsobem) bych se nemohl vrátit do jeho přízně, o níž mi dával právě v tento čas najevo, že jí budu mít převelice zapotřebí. Přivolil jsem tedy k tomuto malému vydírání, jelikož jsem nebyl v postavení, abych mohl vystrkovat hřebínek tak vysoko, jak bych chtěl.
"Zde je deset zlatých," pravil jsem, vytahoval jsem je jeden po druhém ze sáčku a kladl na stůl.
Cossolat tleskl rukama, vzápětí se otevřely dveře a vstoupila hostinská, jíž se nadmíru zaleskly oči, když spatřila mé zlato.
"Má milá," pravil Cossolat, "pan Siorac chce pečeni a láhev a zde jsou peníze, které za to dává. Polibte ho tedy na tvář a buďte jeho přítelkyní."
Hospodská, samý med a samý úsměv, uposlechla, když byla hbitě zastrčila mé peníze do kapsáře, a nikdy v rozpuku mého mládí - beru si k tomu za svědka Hippokrata a Galéna - mě polibek od ženy nepřišel tak draho. Ale Cossolat, sleduje černým zrakem hospodskou, jak odchází, pohupujíc se v oblých bocích, zdál se tou věcí nadmíru spokojen a změniv náhle tón a tvářnost, zvolal:
"Petře! Petře! Petře! Že jste nemluvil s paní z Joyeuse hned nazítří po svých činech, místo těch tří dnů prodlení: byl bych vše ututlal. A nyní už to nelze. Královský sudí něco čuje. Sebrali Manganku. Vydali ji na mučidla. Vyzradila jméno Cabassusovo. Vaše naštěstí nezná, ani jména vašich společníků, leč popsala vás."
A protože bylo slyšet ťukání na dveře, umlkl. Nejdříve mi číšnice přinesla číši a nůž (vidlička byla ještě u Tří králů zcela neznámá), pak mi šenkýřka prostřela pečeni a k ní láhev. Poté mi lehce přejela prsty po zátylku, což způsobilo, že se

Cossolat zachmuřil:
"Má milá, už jste projevila vděčnost dostatečně. Více už věru není třeba." Načež šenkýřka zrudla a odběhla.
"Copak se stane Cabassusovi," tázal jsem se poplašeně.
"Jakže?" pravil Cossolat. "Vy máte strach o Cabassuse a nikoliv o sebe, přestože v této záležitosti jste v nebezpečí, že přijdete o hlavu. Je-li vaše hlava tak lehká, že vám málo záleží na tom, ztratíte-li ji?"
Po tomto žertování, které se mi nikterak nelíbilo, se z plna hrdla rozesmál, jsa mužem hrubého zrna, jakkoliv byl nadmíru oddán lidem své strany.
"Cabassus," pokračoval, "je chráněncem faráře svatodivišského, který ho má raději za blázna než za neznaboha, a už před deseti lety ho vykázal do toho zbořeniště, které znáte, aby ho zachránil od hranice, a zbavil ho všech kněžských úřadů. A Cabassusovi co knězi nehrozí přílišné nebezpečenství, bude-li moudrý a bude-li mlčet."
"Běda! Je blázen a má řečí jako vody."
"Ale musí tedy utéci a skryt se."
"Neučiní ani jedno, ani druhé. Cabassus věří ve své nevěrectví a chce vyznat urbi et orbi tuto podivnou víru, kterou vyjevil ve svém traktátu nazvaném Nego."
"Cože!" zvolal Cossolat, "on ty své pomatenosti sepsal? Přisám svatý Petr, to je zatracené! A co mám teď učinit, aby to nebylo zbytečné? Bude-li Cabassus zatčen, vydají ho na mučidla, on prozradí vaše jména a vy do toho padnete také."
Tato řeč mi způsobila v zádech mrazení, které mě proměnilo v led a zarazilo na rtech kousek masa, když jsem ho na špičce nože nesl k ústům.
"Ale, ale!" pravil Cossolat, který neměl zlé srdce, "jezte, jezte! Přisám svatý Petr! Neklečíte ještě na kolenou na veřejném popravišti a nenastavujete krk katu! Máte mocné přátele! Vězte, Petře, nejhorší, co se vám může přihodit, je to, že budete musit horempádem uprchnout z tohoto města, jak to učinil váš pan otec zamlada, když zabil toho muže v souboji."
"Ach," pravil jsem, "kromě smrti nebylo by pro mě horší pohromy. Byl bych zoufalý. Miluji medicínu velikou láskou."
"Milujete ji přespříliš, jak se mi vidí," pravil Cossolat.
Jak jsem potom dojedl svou krmi, to nevím.
"Cossolate," pravil jsem, "co myslíte? Je Manganka opravdu čarodějnice? Nebo jsou její řeči toliko šalba a klam?"
Cossolat pokrčil rameny.
"Manganka je bláznivá holka vychovaná blázny, kteří se pokládali za čarodějníky a které jako takové upálili na základě vlastního doznání. Ale bylo-li to doznání upřímné a nikoliv ohavné a pomatené vychloubání, za to bych ruku do ohně nevložil."
"Odkud pochází ta vaše pochybnost?" pravil jsem nemálo udiven.
"Od samotné Manganky. Vydána na mučidla vyznala, že smilnila s Belzebubem na hrobě velkého inkvizitora."
"Vždyť to jsem byl já! A ona to dobře ví, protože mi vyčítala, že jsem se vydával za velkého kozla!"
"Inu lže! To je jasné!" pravil Cossolat. "A lže-li o tom, nemůže-li lhát ve všem? A přičítat si z šílené pýchy, dokonce i s nebezpečenstvím upálení, moc, kterou nemá?"
Počal jsem o tom dumat, jak si zajisté pomyslíte, a bylo by mě to jistou měrou uklidnilo v mém mrazení, kdyby na mě nespočinula hrozba mnohem závažnější.
Ach, pomyslil jsem si a hrdlo se mi svíralo, kdybych měl uprchnout, odvážil bych se přijít na oči otci na Mespechu?
"Cossolate," otázal jsem se, jako by mohl slyšet moje myšlenky, "co mohu učinit, abych nemusel sáhnout k této krajnosti?"
"Čekat a mít nastražené uši."
"Jakže? Vaše uši nestačí?"
"Moje uši pohříchu nejsou všude. Naproti tomu takové Fogacerovy uši by vám byly prospěšnější."
"Fogacerovy?" vyvalil jsem oči.
"Fogacer je přítelem jednoho prezidiálního sudího, toho, z něhož při posledním karnevalu učinili panáka."
"A tento sudí," pravil jsem ztišeným hlasem, "by mohl příteli prozradit podrobnosti tajného šetření?"
"Oj, vy to víte! Mezi těmi podivnými pány je tomu tak jako mezi námi a ženami. Chtíč je nedostatečností v krunýři. Tudy pronikají všechny slabosti. Já jsem sdostatek počestný, a právě jsem z vás vymámil deset zlatých, abych se zalíbil naší hostinské. Jakkoliv toto bylo spravedlivé," dodal a povstal.
Rád bych se byl setkal s Fogacerem ještě týž večer, leč nebylo to možné po dva dny, nejosvícenější mistr mi sdělil, že je ve venkovském domě jednoho zámožného měšťana, který po Rondeletově smrti věří toliko jemu. Posléze třetí večer, když jsem šel spát a už jsem si svlékl kabátec, slyšel jsem přecházení v jeho jizbě. A jak jsem byl v košili a spodkách, zaklepal jsem mu na dveře. Zdál se šťastným, že k němu přicházím tak přátelsky, neboť po tom, co se přihodilo o karnevalu v ulici Espazerie, zachovával si z ostychu jakýsi odstup, který jsem rovněž z ostychu nepřekračoval.
"Sioraku!" zvedl obočí, zakrývaje rozechvění výsměšným tónem, "co to vidím, co vám to visí na krku vedle medailónu s Pannou? Sáček? Cožpak to znamená? Jste-liž dvojnásob modlářský vy, hugenot?"
"Nikoliv," odvětil jsem, "je to medicína proti nervové chorobě, která mě občas trápí."
"Vskutku," pravil. "Nemáte tu smělou tvář co obvykle. Petře, usedněte zde na tuto stolici a povězte mi bez okolků, co a jak. Kdyby nebyly vaše líce tak propadlé (neboť jste pohubl), řekl bych, že se nadouvají otázkami. Synu, vyřízněte ten vřed a vymáčkněte hnis! Oč jde?"
"O Manganku."
"K ďasu! Vy běháte i za ďábelskou sukní! Hrome, jsou rozmanité plameny, a tenhle by vás mohl zatraceně spálit!"
Ale já jsem se neusmál, nemaje chuť se veselit.
"Slyšel jsem," pravil jsem vážně, pohlížeje mu do očí, "že se s ní koná proces. A jelikož tento proces se mě jistou měrou

týká a já se domnívám, že jeho řízení by snad pro vás nemuselo být tak tajné jako pro mě, přišel jsem vás požádat o zprávy, bude-li vám libo se o ně se mnou podělit."
"Ach!" Fogacer se počal procházet po jizbě, kterou jako by zcela zaplnily jeho dlouhé nohy a dlouhé ruce, mlčel a občas na mě vrhl pohled s tváří zadumanou a obezřetnou.
"Petře," pravil konečně, "proč se domníváte, že řízení v tomto procesu by mohlo být pro mě méně tajné než pro vás?"
Na to jsem měl připravenou odpověď, která nebyla tak zcela pravdivá, nechtěl jsem Fogacera vyděsit tím, že bych se odvolával na slova Cossolatova.
"O karnevalu jste strhl rýmovaný nápis, který byl připevněn na panáku s podobou jednoho soudce."
"Ach!" usedl s nemalou úlevou v tváři. "Tak je tomu tedy! Prosím vás," pokračoval s nedbalým mávnutím dlouhé paže. "Nemám rád pomlouvání! Co se tkne sudího," dodal s lhostejným pohledem, "je to pravda: znám ho trochu."
Obdivoval jsem toto "trochu" a přemýšlel o tom, leč setrval jsem v mlčení.
"Nuže," otázal se, "co chcete vědět?" ‚Jsem-li v té záležitosti jmenován."
"Ach!" zvolal Fogacer, "konečně jsme u toho! Sioraku, do dnešního dne, opakuji, do dnešního dne jste sic popsán, leč nejmenován.
"A poznali mě podle popisu?"
"Prezidiální soud nikoliv. A já v okamžení, nebo vás dobře znám a dobře vím také, že jste udatný, rozhodný a nadmíru zbrklý. A dobře jsem poznal i Merdansona a Carajaka podle jejich nápadně širokých plecí."
"Fogacere," hrdlo se mi stáhlo, "pověděl jste to mému otci Saportovi?"
"Musel jsem. On však mi prohlásil, že nikoho ze školy nevyloučí, pokud ovšem nebudete odsouzeni. Je také v notné tísni, protože přijal od kohosi neznámého darem malou kostru, jejíž původ nezná."
Po těchto slovech se začal chechtat, až se za břicho popadal, tak mu připadalo zábavné, že by kancléř Saporta mohl být stíhán pro přechovávání mrtvoly. Ale nemohl jsem sdílet jeho veselí, maje příliš co ztratit v této záležitosti, i odvedl jsem Fogacera zpátky k našim ovečkám, byť byly tak málo běloučké.
"Fogacere, co soudíte o Mangance?"
"Proces činí z čarodějnice čarodějnici, a nikoliv naopak. Vydáte-li útrpnému právu nebohou ženštinu, abyste ji donutili povědět, že smilnila s ďáblem, mějte za jisté, že to poví."
"Soudíte tudíž, že Manganka nevládne nadpřirozenou mocí?"
"Podle mého mínění nikoliv. Ani Manganka, ani celá její rodina item všechna ta čarodějnická cháska Francie a Navarrska."
"Přece jen," namítl jsem a sliny mi vyschly v ústech, "když čarodějnice zauzlí šněrovadlo a hodí na zem penízek, ten penízek zmizí. To ho tedy sebral ďábel."
"Nezkušený Sioraku! To je šprýmovná hra a kejklířský kousek: čarodějka zazvoní penízkem o chodník a vzápětí ho sebere. Pak ho můžete hledat věčně. Co myslíte, k čemu je v celé té věci ten penízek - jediné proto, aby vás pojala hrůza z jeho zmizení, když jste ho byl slyšel zazvonit!"
"Ale odkud to víte, Fogacere?" otázal jsem se s očima vyvalenýma.
"Když je zatčena čarodějnice, prezidiální soud k ní obvykle vsadí do kobky falešnou čarodějnici ve svém žoldu, aby ji přiměla k řeči."
"Je to tudíž všechno klam?"
"Zajisté."
"A naši sudí to vědí a upalují je?"
"Protože soudci, alespoň naši, tvrdí, že sám tento klam je ďábelský. Hrát si na čarodějnici je pro ně stejně hodno zavržení jako být jí. Neboť čarodějnice mate řád světa, vzývajíc satana a nikoliv Boha."
Ta slova poskytla pastvu mému mudrování a já počal věřit, že jsem se zauzlil sám - jak byla pověděla paní z Joyeuse. Ale toto pomyšlení mi toliko proběhlo hlavou, měl jsem nyní daleko jiné starosti, a ty mě tísnily, pálily a děsily co zdivočelé kočky.
"A Cabassus?" pravil jsem.
"Aj, Cabassus! Manganka ho jmenovala, prezidiální soud ho předvolal, leč on odmítl se dostavit namítaje, že je kněz a že podléhá pravomoci svého biskupa."
"To je velmi dobré."
"To je velmi zlé. Neboť prezidiální soud vyzval biskupa, aby počal proti Cabassusovi řízení, a biskup, sic nikterak žhavý, aby dal upálit jednoho ze svých kněží, byť i tak špatného co Cabassus, pověřil kanovníky, aby připravili proces."
"A uvrhnou-li Cabassuse do církevního vězení, podrobí ho také právu útrpnému?"
"Nevím, Sioraku," pravil Fogacer, pohlížeje mi do očí, "ale podrobí-li ho, bude vás jmenovat všechny a pak budete muset uprchnout."
Ach, pomyslel jsem si, budu-li k tomu mít čas! A když mě Fogacer počal utěšovat, vida moje rozrušení, rozloučil jsem se s ním, spokojen spíše s jeho přátelstvím než s důvěrou v budoucnost. A uchýliv se do své jizby, spal jsem této noci hrubě málo, jakkoliv to bylo ze zcela jiného důvodu než v nocích předešlých, zdálo se mi, že hlava mi sedí na ramenou nepříliš pevně.

51. V nejistotě

Celé úterý proběhlo u převelikém zármutku, byl jsem zděšený a pln úzkosti při pomyšlení, jak zneuctím otce, dám-li se o hlavu zkrátit na popravišti, přičemž moji dva nebozí druzi, nemající štěstí být urozenci, budou pověšeni vysoko na šibenici, což je zlá smrt, jak mě byl poučil Espoumel. Ach, čtenáři. Jaké trápení a žal v šestnácti letech! Nyní, když jsem od života očekával toliko růže, spočívám na loži z kopřiv, v duši chmury, smutek a děs před sebou samým, a jakmile jsem se uchýlil do své jizby, klesl jsem pod svou bědou, vzlykaje a polykaje slzy a pokoušeje se modlit k Bohu. Já, který jsem tolik zbožňoval svoje nešťastné tělo a učinil si z něho modlu za všechny radovánky, které mi skýtalo, jsa pošetile pyšný na jeho sílu, jeho udatnost a jeho chuť k milování a maje radost, že panny mě tolik milují kvůli němu, tak jako já je miluji kvůli tělu jejich! Ach, Hospodine! Ztratit tuto krásnou a dobrou tělesnost, a tak rychle, tak záhy, uprostřed svěžesti mladých let, a téměř aniž jsem byl vůbec žil! Bylo to trápení takřka k nesnesení a v představách snad horší než sama očekávaná smrt.

Notně jsem se ono úterý přemáhal, abych sledoval v ulici Na konci světa soukromé čtení kancléře Saporty, který na mě při přednáškách čas od času s oblibou hleděl, neboť jsem ho poslouchal s náramnou horlivostí, ale toho rána jsem pozoroval se zoufanlivostí, že na mě nevrhl pohled ani jedenkráte, byť jsem seděl v první řadě a poslouchal co obvykle. Věru pravím, ani jedenkráte si Saporta neráčil povšimnout, že jsem tam. Jednání škaredé velice velmi, budící ve mně dokonce neblahý dojem, zda mě kancléř už neodepisuje ze školy i z počtu živých. Ach ovšem! Chápal jsem, že ke mně cítí hněv a nevoli, protože jsem měl vbrzku poskvrnit věhlas školy veřejným procesem. Že však neviděl ani mě co svého syna, to bylo téměř větší utrpení, než jsem mohl unésti. Přestal jsem ho poslouchat, psací náčiní se stalo zbytečným, pero v prstech nečinným, a já hleděl před se na zem, které budu náležet, až budu dlít navždy pod drnem, práchnivěje v chladu a temnotách hrobu daleko od krásného a zlatého languedockého slunce a s hlavou oddělenou od těla k největší hanbě svých nejbližších.

Když čtení skončilo, spatřil jsem Merdansona a Carajaka, oba nadmíru bledé a sklíčené a s mocnými plecemi jakoby pokleslými. Jat při této podívané nemalými výčitkami, že jsem je byl zavlekl do tohoto nešťastného dobrodružství, přistoupil jsem k nim a pověděl jim, že je očekávám o polednách v hospodě u Tří králů. Přivolili k tomu chmurně, i usoudil jsem z toho, že šibenice je straší právě tak jako špalek, na nějž jsem se v duchu chystal položit hlavu zase já. Hospodská, samý úsměv, mě slavně uvítala, což mi zprvu skytlo něco útěchy a při další úvaze něco nevole, že vděčím za její přátelství toliko svým zlaťákům, nicméně se však dala sdostatek ochotně přesvědčit, že mě má uvést do malé komnatky - kterou obvykle vyhrazovala lidem zámožnějším než já. A jak jsem tam vstoupil, téměř v patách za mnou se objevili Merdanson a Carajac. Poručil jsem jídlo a tři láhve, pro každého jednu, chtěje je opět rozveselit item sebe a z našich zhaslých srdcí vykřesat trochu jiskry života. Dověděli se, že Manganka byla uvržena do žaláře, leč nikoliv, že Cabassusovi hrozí podobný osud, a když jsem jim to sdělil, byli tak vyděšeni, že Merdanson mluvil o útěku z města, a to bez otálení hned dnes.

Ostře jsme se o to přeli, Carajac byl pro a já proti, a byl jsem věru zkroušen, že jim je můj odpor tolik proti srsti sice mi nevyčítali, že jsem je zatáhl do bryndy a nedokážu je z ní vytáhnout, ale nevyšla-li jim tato výčitka z úst, cítil jsem, že se jim chvěje na jazyku, a byl bych býval takřka raději, kdyby jim prošla skrze rty.

Tak daleko jsme došli a já jim spatřoval na očích, že jejich mrzutost proti mně se zostřuje každou minutou z hrůzy, která je svírala. Ozvalo se zaklepání. Byl to Cossolat.

Merdanson při jeho spatření zbledl a nadzvedl se, Carajac metal pohledy kolem sebe, jako by se hotovil utéci.

"Pane," otázal se Merdanson zaškrceným hlasem, "přicházíte nás zatknout?"

"Nevím, pane, kdo jste?" pravil Cossolat neslaně nemastně a černé oči mu blýskaly. "A vy, pane, jak se jmenujete?" pravil ke Carajakovi. "Podle vašich plecí, jež tak dobře popsala Manganka, si myslím, že jsem to uhádl."

A když moji dva druzi zůstali civět s otevřenými hubami jako tupci, pokračoval:

"Byl bych to uhádl, i když vaše nadmíru hloupá otázka stačila k vašemu obvinění. Posaďte se."

Bylo to praveno hlasem přikazujícím a moji dva druhové se posadili zkroušení, že byli nazváni hlupci, a nicméně uklidněni, neboť chování Cossolatovo bylo spíše výsměšné než výhružné.

"Pane ze Sioraku," pravil Cossolat, "rozumím-li dobře, mohu mluvit o vaší záležitosti před vašimi přáteli. Mají stejný zájem co vy, aby byli poučeni o jejích následcích."

"Pane," otázal se Merdanson, aniž mi ponechal čas odpovědět, "je třeba uprchnout?"

"Další otázka, která vás obviňuje!" pravil Cossolat s posměškem. "Věřte mi, pane, jste přílišný holobrádek, než abyste se mohl objevit před sudími."

"Pane," promluvil Carajac hlasem rozechvělým z rozhořčení, "nesmějte se nám. Jste hugenot. My také. Odpovězte: máme uprchnout?"

"Pane," pravil Cossolat zvýšeným hlasem a zamračil se, "posmívám se, kdy chci. Ač dobrý hugenot, nemám rád hugenoty, kteří zneuctívají hroby. A pokud jde o útěk, bylo by to bláznovství. Odpověděl jsem vám."

Poté nastalo veliké ticho, Merdanson a Carajac měli huby zašité, jsouce nadmíru zahanbení a zaražení tím příkrým odbytím.

"Pane ze Sioraku," pokračoval Cossolat a jeho tvář jevila uspokojení, že mé druhy tak usadil, "cožpak jste se dověděl od přítele osoby, kterou znáte?"

"Že Cabassus byl předvolán před soud, že odmítl se dostavit namítaje své kněžství a že prezidiální soud požádal jeho biskupa, aby proti němu přichystal proces."

"A to je všechno?"

"Ano."

"Moje návštěva není tudíž zbytečná," pravil Cossolat. "Poslyšte pokračování. Biskup pověřil tři kanovníky, aby vyslechli Cabassuse v jeho chýši. Byl na lůžku a měl silný katar, který prozřetelně způsobil, že nemohl mluvit.

Nedokázali tudíž z něho vymámit nic více než sípání, a pokládajíce ho za slabomyslného hlupáka, hodlali odejít, když jeden z těch tří čenichaje kolem, nalezl jeho Nego. U všech rohatých! Slyšel jsem, že ten jeho traktát je prach a oheň! Nemá více než sto stránek, leč každá strana vydá za jednu otýpku, a k upálení nevěrce jich sto netřeba."
"Ach!" pravil jsem truchlivě, "Cabassus je ztracen a mou vinou!"
"Svou," namítl Cossolat. "Má-li někdo takovéto názory, je šílenství ukládat je na papír. Kanovníci ho uvrhli do církevního vězení."
"Vydají ho právu útrpnému?"
"Nyní nemohou, protože je knězem. Leč kanovníci nařídí, aby byl zbaven kněžského svěcení. A až bude zbaven svěcení a navrácen stavu světskému, bude vydán moci světské a prezidiální soud může tehdy nařídit právo útrpné." Pohlédl mi do očí.
"A tady, pane ze Sioraku, přítel osoby, kterou znáte, vám může prokázat cenné služby, zpraví-li vás včas."
"A pak máme uprchnout?" zeptal se Merdanson zaškrceným hlasem.
"Pane," pravil Cossolat, "vězte, že útěkem ztratíte všechno: svou rodinu, přátele, město, studia i příští stav. K tomuto kroku lze sáhnout toliko v nejkrajnějším případě: rád bych, kdybyste o tom byli přesvědčeni."
"Ach, pane!" pravil Carajac. "Siorac má mocné ochránce! Avšak my!"
"Pane, opět se mýlíte," pravil vážně Cossolat. "Má-li cenu Siorakova ochrana, pak má cenu pro všechny tři. Nelze obvinit jednoho bez druhého, ani očistit jednoho ze tří, aniž jsou zároveň očištěni druzí dva. Dobře se nad tím zamyslete."
A poté nás příkře a vojácky opustil, sotva nás byl pozdravil, se zády rovnými a šíjí jako pravítko.
Strávil jsem zbytek dne, kterak to šlo, to znamená hrubě špatně, maje toliko jediné myšlení točící se bez ustání v mé nebohé hlavě, kterou možná ztratím. Pokoušel jsem se při svíci, po skoupém jídle zalezlý v jizbě, sebrat své poznámky, ale jak mi skákaly a tančily před očima! A jaký užitek, uvažoval jsem, může mít nyní pro mě toto vědění, které hromadím do schrány své paměti? Běda, nemohu to říci, protože vězím v dlani osudu co moucha v rukou hrajících si dětí. Cítě posléze všechnu neužitečnost svého směšného snažení, vrhl jsem se na lůžko a nemaje už slz, neboť jsem jich už příliš prolil, setrvával jsem s vyschlýma očima ve stavu nejzazšího zoufalství, jež bych nedokázal popsat.
Uslyšel jsem zaklepání na dveře a zvedl hlavu: byl to můj milovaný Samson, na něhož jsem ve své bědnosti takřka zapomněl, nepověděl jsem mu ani tři slova za den a stěží na něj pohlédl - na něj, jehož krása a biblická mírnost by utěšily i malomocného. I stál zde na mém prahu bázlivější a plašší než panna, neodvažuje se vstoupit, měděné kadeře měl půvabně stočené kolem uší, oči čisté a azurové, nos a spanilé líce pokryté pihami, rty rudé nad dokonale bílými zuby.
"Milý pane bratře," pravil mazlivým hláskem, který ho neopustil od dětských sukének, "mohu vstoupit?"
"Můžete, Samsone," pravil jsem pozvedaje se na lokti, ale bez síly se zvednout, abych ho objal.
Tehdy na mě pohlédl úzkostným zrakem, jelikož pozoroval mou ochablost a věděl, že jsem obvykle nadmíru čilý, poté zavřel dveře, sedl si ke mně na lůžko a pravil:
"Milý pane bratře, trpíte ošklivou nemocí? Vidím, že jste skleslý, velice bledý, tváře ztrhané, nemluvíte a jako byste byl kořistí nějakého tajného trápení?"
"Ach, Samsone, to nic není. To přejde."
A pomyslil si, že to vskutku může přejít, leč na špalku popravčím, propukl jsem v pláč. Načež si lehl ke mně, vzal mě do náručí, sevřel mě s nekonečnou něhou a posel nesčíslnými polibky namítaje, že učiní vše na světě, cokoli by mi mohlo pomoci, poskytnu-li mu k tomu příležitost, a sám při těchto slovech proléval slzy, jež se mísily s mými.
"Ach, můj milovaný bratře!" pravil jsem, když jsem konečně mohl mluvit, "jak jsem vám povděčen za velikou lásku, kterou mi osvědčujete a která mi vrací sílu v této mé slabosti. Ale o tom, co mě svírá a bolí, nemohu vám nyní nic povědět, avšak vyhrazuji si, že vám všechno vyjevím, až se dovím rozuzlení těch okolností, v nichž se nacházím. Leč ať už bude ten výsledek dobrý nebo pro mě osudný, žádám vás, abyste mě nepřestal milovat, až se dovíte o tom přetěžkém poklesku, který jsem spáchal."
"Ach, milý pane bratře," pravil Samson, "přestoupil jste na papeženskou víru?" Ve své holubičí nevinnosti si nedovedl představit horší hřích než tento.
"Nikoliv! Nikoliv!" smál jsem se uprostřed slz, tak mě dojala jeho prostota, "jsem pevný ve své hugenotské víře a budu pevný stále, chce-li tomu Bůh."
"Budete tedy spasen!" pravil Samson a tvář se mu rozzářila radostí, jako by můj osud na onom světě byl pro něho důležitější než můj úděl ve světě vezdejším.
Odpusť mi Kristus, co se mne týče, neviděl jsem věci zrakem tak ušlechtilým, a upřímně povězeno byl jsem o svůj život znepokojen více než o své spasení; nicméně jsem ani nedutal, nechtěje zarmoutit bratra tak milujícího, odhodlán vyzpovídat se mu, až nadejde čas, a říci mu o vykopání z hrobu, ale v žádném případě o smilnění, Samsonovi připadá hřích těla nad všechny ostatní hodnějším zavržení.
Po tisících nových polibcích a tisících ujištěních, že vytasí meč mně ku pomoci, mám-li jaké smrtelné nepřátele (což mi v duchu vyloudilo úsměv, protože byl při vší své udatnosti tak pomalý při tasení), odešel, a jeho veliká láska a jeho andělská dobrota na mě působily tak blahodárně, že jsem té noci spal lépe než těch dvanáctero nocí předcházejících.
Probudil jsem se také bujařejší a čilejší a česaje si vlasy před zrcátkem, už ve spodcích, leč v košili a s rozhaleným krkem, pravil jsem, hledě si do očí: "Nu dobrá, má-li mi hlava spadnout, ať spadne, přisám svatý Antonín! Alespoň nebudu zbabělý!" A obraceje věc v komedii, kterou jsem přehrával sám sobě, a představuje si, že jsem už na veřejném popravišti obklopeném převelikým sběhem lidu, kráčel jsem hrdým a zpupným krokem po jizbě s rukama za zády, jako by byly spoutány, a pokleknuv u stoličky, jako by to byl špalek, položil jsem na ni hlavu s odhaleným krkem a pravil

jsem popravčímu velitelským hlasem:
"Tni, hanebníku!"
A tato vyzývavost se mi zalíbila natolik, že jsem to vzápětí opakoval znovu a přitom jsem se najednou cítil tak vyléčen a zotaven z hrůzy, která mě zžírala, že od toho okamžení jako bych ze sebe při představě smrti vyrval její jed, i přestal jsem se třást, plakat a naříkat nad svým osudem.

52. Chvíle rozuzlení

Byla středa, den, když mě přijímala paní z Joyeuse, aby mi "zůstavila konečky svých prstů", jak to byla tak hezky pověděla ve svém listu.
Po krásném a dobrém jídle u Tří králů, zavlaženém corbiéreským vínem (neboť jsem se rozhodl, můj osud byl tak málo jistý, nešetřit tolik svými denárky), odebral jsem se do paláce pána a paní z Joyeuse krokem nekonečně lehčím, a učiniv si ráno jakýmsi pravidlem, že budu považovat smrt za jistou, cítil jsem, že mám srdce jakoby očištěné od té hromady zoufalství - což nebylo ničím jiným než potměšilým způsobem doufání.
Tato změna neunikla krásnému jiskřivému zraku slečny Aglaé z Mérolu, když pro mě přišla do předsíně, aby mě odvedla do komnat paní z Joyeuse. Oním napolo vlídným, napolo pichlavým tónem, kterým ke mně s oblibou promlouvala, pravila mi pohupujíc širokou, zlatem vyšívanou sukní z modrého hedvábu:
"Na člověka, jehož hlava sedí tak nepevně na ramenou, třeba přiznat, pane Sioraku, máte sdostatek hrdou tvářnost a chlubné vystupování."
"Slečno, to je proto, že jsem šťasten, když vás vidím."
"Pedagogu, uchovejte si tu nejapnou poklonu pro jiné."
"Pedagogu, slečno?" zastavil jsem se a pohlédl jí do očí. "Jak to myslíte?"
"Nepřijal jste mou hodnou paní co žačku do své školy sténání? A musíte být dobrým profesorem, neboť každou boží středu ji slyšíme sténat více."
"Slečno, kdybych měl to štěstí být vaším manželem, držel bych vás v této škole ráno, v poledne i večer."
Na ta slova se ctná panna zasmála, zrůžověla a zavlnila od hlavy k malíčkům u nohou, ponechávajíc mě v okouzlení nad tímto pohybem.
"Pane," pravila posléze, "nebylo by té školy a toho studování příliš mnoho?"
"Nikoli, nikoliv. Sténání nevyžaduje velikou námahu. Stačí se toliko podvolit."
Na ta slova se zasmála znovu a na každé straně úst se jí vyhloubily rozkošné důlky.
"Ach, slečno! Ty důlky! Musím je v tom okamžení políbit!"
"A proč, pane?" pravila mračíc se a s hlavou vysoko vztyčenou v bohatě skládaném okruží.
Nicméně se při těch slovech zastavila a nijak se ode mne neodtáhla, naopak, spíše se zdálo, že se ke mně přiblížila.
"Slečno, jste mi dlužna ty důlky: já vás rozesmál."
A řka to, bez dalšího vyjednávání jsem ji vzal do náručí a třikráte ji políbil: po jednom políbení na každý důlek a jedno na rty.
"Pane!" pravila nadmíru pohoršeně, nicméně všecka rozechvělá, "vy mě na tu vaši školu odvádíte násilím! Dále jděte sám! Já zůstanu zde!"
Načež vskutku sedla do křesla s hlavou otočenou, nechtíc se bezpochyby ukázat před ostatními dvorními dámami v tomto rozrušení. Já pak jsem je neobdařoval přílišnými poklonami, maje veliký spěch zůstat sám s paní z Joyeuse, neboť mě setkání s Aglaé značnou měrou rozehřálo.
"Srdéčko moje!" zvolala paní z Joyeuse, když jsem nad ní zavíral závěsy jejího lože s nebesy, "co to znamená? Co chcete? Ježíši, jaký to člověk! Jakže? In medias res ! Jsem-li snad komorná? A vy žoldák? Jaký jste násilník! Všechno pobíjíte! Vrháte se na mne jako při drancování! Petře, to je ničemné! Srdéčko moje!"
A zajisté málo jsem ji šetřil v této zběsilé zteči, všecek vydán napospas své pýše a svým požitkům a naleznul opět svůj žár. Ale ona měla šlechetné srdce a navýsost unesena těmito rozkošemi (jakkoli by jí to zpovědník vyčítal), byla převelice laskavá a nehněvala se na mne pro mé sveřepé způsoby, ba právě naopak, smála se jim z plna hrdla, když se opět uklidnila.
"Srdéčko moje," pravila stále se smějíc, "sáček od pana Montaigne učinil zázrak! Nosil jste ho věrně?"
"Neodloučil jsem se od něho. Leč jaký je jeho obsah?" pokračoval jsem a stáhl ho z krku. "Zdá se mi hrubě tenoučký."
"Nu dobrá, podíváme se!" pravila paní z Joyeuse. A chopivši s šibalským úsměvem stříbrné nůžky z malého stolku, bez meškání rozstřihla sáček a otevřela jej: byl prázdný.
Čemuž se opět z celého srdce zasmála.
"Madame, vy jste to věděla!"
"Věděla, vždy jsem ho sama ušila!"
"Madame, to znamená, že jste mě podvedla!"
"Srdéčko moje, bylo to nutné. Byl jste zauzlen klamem a rozuzlen protiklamem."
"Madame! Jaké geniálnosti k tomu bylo třeba!"
"Geniálnost je v myšlence, a ta je od pana Montaigne. Provedení je moje," pravila s nádechem marnivosti.
Nato jsem se jí vrhl do náruče, vyslovil jí tisíceré díky a pravil jí, že jsem zoufalý, protože jí nemohu nikdy sdostatek projevit svou vděčnost.

"Petře můj!" pravila stále se smějíc, "nezoufejte. Máte nadmíru dobrý prostředek, jak mi ji dokázat."
A jak jsem na ní ležel, líbaje ji na krku, položila mi obě hebké a pevné paže na ramena a postrkujíc mě neznatelně dolů dala mi na srozuměnou, že si přeje stejné laskání, které si byla ode mne vyžádala minule. Pomyslel jsem si, když jsem jí takto byl poslušen, Aglaé, mýlíte se, není vaše paní v mé škole, nýbrž já v její. A pokoušeje si vzpomenout na doporučení, která mi o tom byla činila s tolikerým taktem paní z Joyeuse, když mě vedla k vrcholení svého sténání, snažil jsem se jí poskytnout nejvybranější požitek, co jsem měl ve své moci, užaslý v hloubi duše nad prostředky, jež nám skýtá naše tělo, abychom za našich pomíjivých dnů přinesli milované bytosti tolik štěstí.
"Petře můj," pravila, když sestoupila z vlny, která ji nadnášela, a spočinula nohama opět na zemi, "povězte mi, jak jste na tom v té vaší smutné záležitosti?"
Domýšleje se, že už všechno ví od Cossolata a že mi klade tuto otázku toliko proto, aby mi zakryla zdroje svého vědění a poznala moje podání událostí, učinil jsem jí tedy podrobný a nadmíru věrný výklad, v němž jsem neopominul nic krom Fogacerova jména, neboť jsem ho nechtěl otevřeně spojovat se sudím prezidiálního soudu, domnívaje se ostatně, že vždy tak obezřelý Cossolat ho také neuváděl v hlášeních, jež jí podával.
Paní z Joyeuse, byla žena velice chytrá a světa znalá, se nepohoršila nad tímto zatajováním: právě naopak.
"Petře," pravila, "máte pravdu, že nejmenujete tohoto přítele, jelikož pro vás podstupuje nebezpečenství. Leč poslouchejte mě dobře, v tom okamžení, kdy vám poví: Cabassus na mučidle vás jmenoval, přiběhněte sem. Přiběhněte, ať ve dne či v noci. Budete přijat. Dám přikázání. A tento dům bude pro vás nedotknutelným azylem."
"Madame, jsem vám neskonale povděčen za vaši laskavost. Leč nejsem sám. Mám dva společníky."
"Ach!" zachmuřila se paní z Joyeuse, "vždyť oni nejsou urození! To je nesnáz! Jak je zde mohu přijmout?" Znaje, jak nesmírný význam přičítala šlechtickému stavu, nechtěl jsem se s ní o tom přít a spokojil se jediné s tím, že jsem na ni vážně a beze slova hleděl. A po dosti dlouhém času, kdy jí můj pohled pověděl vše, co nechtěly pronášet rty, její přirozená dobrota zvítězila posléze nad pocitem nadřazenosti a naleznouc kompromis, který by mohl přizpůsobit jedno k druhému, pravila s tváří lhostejnou:
"Srdéčko moje! Nesmíme si tím tolik lámat hlavu! Vaši přátelé budou přijati mým správcem a budou bydlet u něho."
Pokryl jsem jí ruce polibky a poté paže, které měla zaoblené a pevné a hebké a které jsem hlasitě chválil, dobře znaje její slabost. Však co to povídám! Všechno muselo býti vyjmenováno jako obvykle.
"Zajisté," pravila, "mám krásné paže, ale nos, Petře, není-liž nos trochu velký?"
"Madame! Vůbec ne! Je ušlechtilý! Nesmí se naň hledět, jako by byl mimo krásnou tvář, v níž se nachází, leč musíme ho vidět uprostřed plavých vrkočů v záři vašich zlatohnědých očí."
"Ano, celek není snad špatný. Leč krk, Petře, co krk? Co soudíte o krku? Někteří zlí lidé …"
"Madame, nemluvte mi o takových zmijích! Kdybych je znal, rozdrtil bych jim hlavu patou! Váš krk, madame, je božský, něžný a líbezný, a nemohu patřit, jak se vám půvabně sklání nad rameny, aniž mě sžírá žádostivost posít ho tisícerými polibky."
"Hleďme, srdéčko moje!" pravila se smíchem, "kdo vám v tom brání? Nepřeji si nic jiného."
A tehdy se mi znovu vrátila chuť a také jsem byl spokojen, že už nemusím tolik unavovat mozek a skládat jí nové poklony, i líbal jsem ji divoce na krk, na prsy, na její krásné kulaté břicho, ale zkracuji, čtenář ví, že polibek je druh zvířátka, které mnoho cestuje. A hic et nunc škola stenů, jak říkala Aglaé, přijala své dva žáky, neboť upřímně praveno nevím, který z těchto dvou dával lekce druhému, tak bylo sténání vyvážené.
Když jsem vycházel z paláce, kdosi mě chytil zezadu za paži. Byl to Cossolat.
"U všech rohatých, Sioraku!" šeptal mi do ucha, "vidím, kterak se natřásáte a pyšně si vyšlapujete co hřebec na pastvě a z nozder vám srší oheň. Vida, jste tuším už úplně rozuzlen tam, kde třeba (smál se). Ale je nutné, aby se tak dobře rozuzlilo všechno. Hlava vám drží toliko na vlásku. Kanovníci nařídili, aby Cabassus byl nazítří zbaven kněžského svěcení. Před apatykou na Cévenneském náměstí bude vztyčeno lešení, takřka pod vašimi okny. Budu přitom. Po skončení toho úkonu mám povinnost odvést bývalého kněze do městského vězení, kde ho popravčí na rozkázání prezidiálního soudu ve tři hodiny po polednách vezme na skřipec."
A ještě sníživ hlas, dodal:
"Požádejte předem Fogacera, aby šel zítra večer navštívit svého přítele a aby vám neprodleně pověděl, zda vás Cabassus jmenoval. Každá minuta bude drahá."
Zvláštní věc: nebezpečenství bylo nyní příliš blízké, než abych je mohl, vyzbrojen novou odvahou, pociťovat jako předtím. Jakkoliv špatné byly tyto zprávy, přijímal jsem je s hladkým čelem, bez mrknutí oka a netečně, až byl Cossolat udiven tou chladnokrevností. Při večeři u magistra Sanche jsem mluvil více než obvykle a přel se s nemalým žárem s Fogacerem a magistrem Sanchem o nákaze italskou nemocí, bakalář s veronským lékařem Jeronýmem Fracastorem tvrdil, že nákaza se přenáší z těla na tělo jakýmsi hmyzem, tak nepatrným, že oko jej nemůže odhalit. Na což magister Sanche namítal, že když ten hmyz Fracastor nemohl vidět, značí to, že tam není. Zdálo se mi, jak jsem poslouchal jejich spor, že zdravý rozum promlouvá skrze magistra Sanche, než nikoliv snad jemnější logika, neboť čím to je, že při všech nemocech, které se přenášejí, zprostředkovatelé nákazy nejsou nikdy lidskému oku viditelní, jakkoliv víme, že jsou přítomni.
Byl jsem probuzen nazítří na úsvitu kladivy řemeslníků, kteří vztyčovali lešení na Cévenneském náměstí pod mým oknem. Tohoto čtvrtečního rána ani děkan Bazin, ani kancléř Saporta nedávali hodiny na lékařském učení a já se zabýval doma zpracováváním svých poznámek, mnohem soustředěnější na práci, než bych si byl myslel, když chvíle rozuzlení byla tak blízká.
Úderem jedenácté hodiny se objevilo - s veškerou okázalostí, kterou si oblibují papeženci při svých obřadech dobrých padesát papeženských kněží v nadmíru barvitém průvodu komží a ornátů, jako by kráčeli na slavnostní mši k Panně Marii s Desaterem. Generální vikář, kanovník a svatodivišský farář (Cabassus příslušel k jeho farnosti) zaujali místo na

lešení a drobný potěr faráříčků, jáhnů, podjáhnů a seminaristů zůstal stát na dláždění, leč v první řadě před Cossolatovými lukostřelci a před Cossolatem samotným, aby nikomu nebylo tajno, že duchovenstvo má vrch nad stavem světským.
Pan biskup přijel v otevřeném kočáře taženém čtyřmi koňmi, na hlavě měl mitru a v ruce berlu, a byl s jásotem vítán zpozdilým lidem, který se sem seběhl jako na divadlo. Biskup vypadal choře a vystoupil na lešení pomalu a velebně, chráněn před sluncem purpurovým baldachýnem neseným čtyřmi duchovními.
Někdo mi zaklepal na dveře: byl to Fogacer, který dostal ode mne svolení, že může přihlížet Cabassusově odsvěcení z mého okna, neboť skýtalo lepší výhled než jeho.
"Ach," pravil, "pohleďme na toho nešťastníka Cabassuse, který byl sdostatek nerozumný, že toužil napravovat lidské omyly."
"Ale kde je?"
"Tamhle úplně vlevo, po boku mu stojí ti dva tlustí kanovníci."
Nepoznal jsem Cabassuse na první pohled, ani jsem ho nerozeznal od těch dvou, kteří stáli vedle něho, neboť prve než ho dovedli na stupeň jeho zneuctění, umyli ho, oholili a oblékli do kněžského šatu příslušejícího jeho hodnosti a jmenovitě do ornátu taktéž hedvábného a zlatem vyšívaného jako ornáty kněží, kteří ho přicházeli zbavit svěcení. A krom toho, že jsem ho nikdy neviděl tak čistého ani tak skvostně vystrojeného, Cabassus už nekoulel očima. Klopil je k zemi a dalek toho, aby žvanil, aby sebou zmítal a neustále škubal, jak to činíval obvykle, stál mlčky a zcela klidně s tváří nikoliv truchlivou, leč vážnou.
"Ach, Fogacere," pravil jsem kromobyčej rozrušen, "odolá?"
"Arci, chce být upálen a dosvědčit takto svou víru v nejsoucnost Boha. V čemž je věru pošetilý, neboť nevíra není přece víra, nýbrž její opak, pročež nevyžaduje mučednictví."
Obřad započal latinskými zpěvy oslavujícími slávu a moc Hospodina. Potom pan biskup, který byl bledý a zdál se zkrušen žaludeční chorobou a horkostí v útrobách, neboť si často sahal rukou na břicho, povstal a pronesl na stejný námět nedlouhou oslavnou řeč. Načež opět usedl a obrátil se ke Cabassusovi hlasem otcovským a s tváří spíše zarmoucenou než přísnou. "Fili, credisne in Deum ?"
"Domine," odvětil Cabassus slabým, leč pevným a zřetelným hlasem, "non credo in Deum. Nego Deum esse."
"Nominas Deum. Ergo Deus est."
"Deus verbum atque nomen est. In se non est ."
Načež biskup povzdechl, a ten povzdech mi nepřipadal toliko co předstírání a obřad - a vskutku slyšel jsem později od paní z Joyeuse, že biskup, pokládaje ho stejně jako svatodivišský farář za blázna, nikdy by byl proti němu nejednal, nebýt ostudy s panákem a nátlaku prezidiálního soudu.
"Fili," pokračoval, "errare humanum est. Perseverare diabolicum."
"Diabolus non est," pravil Cabassus.
Biskup, se tehdy obrátil k velkému a statnému kanovníkovi, který mu seděl po pravici, pravil mu nadmíru unaveným hlasem, aby pokračoval. Kanovník se zvedl. Měl krásnou ruměnou tvář, vzhled spíše pánovitý než biblický a hlas kromobyčej zvučný. A jak byl biskup mírný, tak on se vůči Cabassusovi stavěl tvrdě a zarputile. A přestože jeho zločečení bylo po Cabassusově veřejném vyznání nevíry zcela neužitečné, jeho latinský hanlivý proslov trval dlouhou půlhodinu, přičemž biskup neustále kladl ruku na břicho a vypadal, že velice trpí na těle, a především na duchu, protože jevil notnou netrpělivost z této výmluvnosti - které učinil přítrž několika stručnými a tichými slovy. Kanovník mi připadal po tomto přerušení značně zaražený - tato slavnost před velikým sběhem lidu měla být jakýmsi dnem jeho slávy -, i přednesl tehdy ortel církevního tribunálu, kterým byl Cabassus zbaven kněžského svěcení. Potom se kanovník obrátil k biskupovi a otázal se, zda schvaluje tento výrok. Biskup odpověděl, že schvaluje, hlasem nadmíru tichým, jeho nevolnost se asi zvětšila.
Dva kanovníci stojící Cabassusovi po boku vzali ho každý za jednu ruku, odvedli ho do středu lešení tváří k biskupovi a přistoupili k svlékání jeho kněžských ornátů, vysvětlujíce pokaždé latinsky jejich význam a důvod, proč mu je odnímají.
Ornát, který byl z purpurového hedvábí vyzdobeného zlatě vyšívanými ornamenty, mu byl svlečen přes hlavu a mladý klerik ho uctivě přijal do natažených paží, jako by šlo o modlu. Poté kanovníci, pokračujíce v latinském vysvětlování (jemuž kromě kněží rozumělo nejvýš deset osob mezi přítomnými), jaké je použití a jaký symbol té části kněžského odění, kterou budou vysvlékat, vzali každý jeden cíp štóly, přetáhli ji Cabassusovi přes hlavu a položili ji na ornát, setrvávali mladý klerik po celý ten čas s oběma rukama před se vystrčenýma. Nakonec kanovníci poručili Cabassusovi, aby zvedl ruce, a zbavili ho alby, jakési bílé košile ozdobené dole výšivkami stejné barvy. Nešťastník se tehdy objevil ve spodkách a jeden klerik, přistoupiv k němu se světskými, hrubě obnošenými šaty, pomohl mu je obléknout.
Tentokráte se přiblížil jiný klerik se stoličkou. Jeden z kanovníků přikázal Cabassusovi, aby na ni usedl, a druhý drže v ruce jakýsi plech, seškrábal mu tonzuru. Než toto seškrábání bylo spíše symbolické než skutečné, nebol Cabassus neměl na tomto místě lebky vlasy a kanovník by tam nemohl nic seškrábat krom kůže, v tomto případě by Cabassus krvácel. Když to bylo učiněno, Cabassus na další přikázání natáhl ke kanovníkovi pravici, jejíž ukazovák a prostředník byly vztyčeny, a kanovník podobně oškrábal tyto dva prsty, vysvětluje latinsky, že zbavuje nehodného kněze práva žehnat. To bylo posledním jednáním tohoto dlouhého obřadu, který lid sledoval u hlubokém mlčení a který, zdá se, notně dojal některé z přítomných kněží - tou měrou, že prolévali slzy. Ale jiní se naopak hrubě mračili a hleděli na nebohého Cabassuse s odporem.
Velký a statný kanovník, který byl vynesl proti Cabassusovi výrok církevního tribunálu, vstal a obrácen k biskupovi otázal se ho, co se sluší činit s člověkem zde stojícím, není-li už knězem. Na ta slova biskup, s rukou přitisknutou na břicho a s tváří notně zkroušenou utrpením, slabým hlasem odpověděl:

"Přikazuji odevzdat ho rameni světskému."
Farář od svatého Diviše zastřel tehdy svou tvář oběma rukama, jako by ho skličovaly smutek a hanba, že kněz z jeho farnosti si vysloužil takovou záhubu. Ale biskup se k němu naklonil s laskavou tváří a řekl mu do ucha pár slov, která jako by ho uklidnila. Velký kanovník dal pak znamení Cossolatovi a ten, shromáždil lukostřelce, sešikoval je ve dvojitou řadu vedoucí ke schodišti lešení, pak, vystoupil sám na lešení, pozdravil nadmíru zdvořile biskupa, který se odvrátil a sotva mu odpověděl, i věděl jsem dobře proč; mnozí z přítomných kněží hleděli na Cossolata, jako by si přáli vidět ho na hranici za jeho kacířství právě tak jako Cabassuse za jeho bezbožnost. Čemuž Cossolat s šišákem na hlavě a s krunýřem kryjícím trup přihlížel zcela nezúčastněně, leda jeho tvář jevila rys tajného posměchu, jako by pokládal celou tu papeženskou pompu, která se tu odehrávala, za jakousi odrůdu karnevalu.
"Pane," pravil Cossolat s uctivou chladností, "smím se chopit tohoto muže?"
Biskup, aniž naň vůbec spočinul zrakem, učinil hlavou kratičké znamení a Cossolat, postoupiv vpřed, uhodil dlaní na Cabassusovo rámě. Tento po celou dobu obřadu, co byl zbavován kněžského svěcení, zůstával klidným, soustředěným i pevným a nepohnul se ani poté, co byl vydán rameni světskému, jakkoliv převelice dobře chápal, co to znamená. Cossolat ho uchopil za paži, aniž bývalý kněz projevil sebemenší odpor, a odvedl ho po stupních dolů, kde lid po tichu, v kterém až dosud setrvával, stal se znenadání zběsilým a vrhl se na něj s řevem: "Bij nevěrce! Bij!"
Cossolat vykřikl rozkaz střelcům, kteří sklonili kopí do vodorovné polohy a chopíte je oběma rukama, vytvořili z nich jakési zábradlí, aby zatlačili ty krvelačné šelmy. A Cossolat s mečem v ruce, proběhnuv s Cabassusem prostředkem dvojité řady vytvořené jeho vojáky, dorazil k vozu, který obezřetně ponechal stát dvacet sáhů od lešení, a dobře učinil, neboť jen do něho s Cabassusem nastoupil, tito zevlouni či takřečení zevlouni (neboť toto pozdvižení, jak se jevilo, bylo tajně připraveno) se natlačili ke kolům vozu a pokoušeli se ho převrátit, křičíce: "Hr na nevěrce! Hr na hugenota! Bijte!" Ale Cossolat, vykláněje se z vozu a rozdávaje rány plochým mečem (a také trochu hrotem, pokud jsem viděl), zařval rozkazy a silný houf střelců, které skryl v ulici Barrelerie, se vynořil na podporu prvnímu houfu, napadl ty odrance zezadu a píchaje je do zadku, vbrzku je rozprášil. Vida to Cossolat zavolal na seržanta, aby práskl do koní, a tryskem odvážel vězně, jako by se mu jeho život, který byl přece tak nejistý, zdál stejně vzácný co život vlastní. Avšak lůza, které unikly ony dvě kořisti, bouřila se dále. Oba houfy střelců spojily tehdy své síly a na rozkázání jednoho lajtnanta udeřily na dav, ničeho nešetříce a jsouce hrubě zlostní a rozezlení, že tak zrádně napadl jejich hejtmana pod průhlednou zástěrkou útoku na Cabassuse.
Když se posléze vojáci stáhli, na dláždění leželo v krvi asi dvanáct těch odranců. Odnesli je k nám do apatyky, abychom je ovázali. A objevili jsme, že to nebyli občané montpellierští, nýbrž sedláci ze sousedních vesnic (venkov byl na rozdíl od města zcela katolický), a zavilí papeženci, vydráždivše jejich horlivost, povolali je zcela záměrně z jejich hospodářství, aby vyvolali toto pozdvižení. Mám na mysli papežence působící tajně, o kterých mi pověděl Cossolat, a nikoliv biskupa, který sic hugenoty nikterak nemiloval, leč zdál se velice pobouřen a zkrušen, že byl zapleten do tak odporných výstřelků.
Když jsem byl pomohl magistru Sanchovi a Fogacerovi vymýt lihem rány těch nešťastníků - obětí nenávisti, kterou jim vštípili proti nám - ,vrátil jsem se do své jizby, kam za mnou vzápětí přispěchal Fogacer a pravil mi, stahuje černé obočí do oblouku:
"Hle, je to jasné. Skrze toho bláznivého chudáka nevěrce míří na hugenoty. Nehýbejte se odtud a mějte koně osedlaného. Uvrhnou Cabassuse se zběsilým záštím na skřipec. Bude u toho celý prezidiální soud. A bude-li vás Cabassus jmenovat, čehož se obávám, přispěchám vám to povědět."
Sotva jsem měl kdy mu poděkovat, ihned byl pryč. Pokoušel jsem se vrátit k práci, leč nemohl jsem: v uších mi stále hučelo řvaní, které hnalo Cabassuse na mučidla. I vrhl jsem se na lůžko a poprvé poté, co se mi vrátila statečnost, proléval jsem slzy, které mi však zdaleka nemohly ulevit, neboť jsem neplakal nad sebou.
Avšak za krátký čas mi napadlo vyslat Miroula pro Carajaka a Merdansona, neboť jsem usoudil, že bude - v případě potřeby - rozumnější, budeme-li všichni tři pohromadě a ozbrojeni, abychom se dostali z apatyky k paláci paní z Joyeuse, jelikož stejní lidé, kteří právě nastražili tu ohavnou past Cossolatovi, mohou věru, až budou znát naše jména, připravit nám podobnou léčku, aby uspíšili běh spravedlnosti.
Carajac a Merdanson, když se trochu přistrojili, přikvačili každý zvlášť do mého obydlí a zdáli se velice uklidnění tím, že jsou v této nejvyšší nouzi v mé společnosti, i tím, že jim bylo přislíbeno útočiště v paláci paní z Joyeuse.
Přikázal jsem tehdy Miroulovi osedlat araba a Albiéru, Aclu jsem zapůjčil Fogacerovi, aby se mohl vrátit rychleji z tajného místa, kde se měl setkat se svým přítelem, až skončí Cabassusův výslech na mučidlech. Poté jsem připravil a rozdělil mezi nás tři zbraně, každému jsem dal dvě nabité bambitky a meč.
Odbily tuším čtyři hodiny (má paměť je zde trochu nejistá), když jsem rozeznal na dláždění dobře mi známý klus Acly. Vyklonil jsem se z okna a Fogacer, který ve stejném okamžení zvedl zrak, mi dal hlavou velmi vážně znamení ano.
"Braši," pravil jsem, "jmenoval nás! Bez meškání odjeďme!"
Seběhli jsme ze schodů, div jsme vazy nesrazili. Fogacer mi odevzdal Aclu, mžiknutím oka jsme byli všichni tři v sedlech a nebylo to ani o minutu předčasné, neboť v okamžení, kdy jsme dávali koním ostruhy, ulicí Barrelerie se k nám blížil houf lidí dosti výhružného zjevu a podle jejich vzezření jsem soudil, že to jsou někteří z těch sedláků z dnešního dopoledne. Fogacerův přítel nebyl tedy jediným sudím, který mluvil, když skončilo Cabassusovo mučení: protivná strana zvěděla, kdo jsme, a už jednala.
"Vzhůru!" křičel jsem.
A naši tři koně, vyrážejíce jiskry z dláždění, uháněli jako zběsilí.

53. Svobodné rozvažování

Paní z Joyeuse byla převelice chorá, a přestože nebylo ještě hluboké odpoledne, byla už ve večerních nedbalkách a ležela, když mi bylo dovoleno k ní vstoupit.

"Ach, Petře!" pravila mi s neveselou tváří, zvedajíc se na lokti, "nejsem už, co jsem bývala. Byl čas, kdy malá druhá večeře o dvanácti chodech, svlažená dvěma třemi lahvičkami dobrého vína, mě ponechala nazítří čerstvou jako květinu v jitřní rose. Žel, ten čas už minul! Co jsem jedla včera? Takříkajíc nic: několik bigorrských uzenek, tři čtyři plátky šunky, půlku ráno uloveného okouna, kapouna pečeného na česneku, vaječný krém, pár mandlových koláčků a nakonec nějaké ty s cukrovou polevou, nugáty, ovocné košíčky a jiné cukroví a mlsky, které mám tolik ráda. Vína velice málo. Lahvičku růžového, dvě tři skleničky frontignanu. Zkrátka bída! A vizte, Petře můj, játra se mi bouří, žaludek svírá a co je horší, srdéčko moje nebohé, pleť mám příšernou, ať si ji jak chci natírám."

"Ach, madame, vy si utrháte na cti! Nevím, co se děje uvnitř, leč vnějšek je okouzlující jako vždy, a kdyby vám nebylo špatně, věru bych vám to dokázal!"

"Ach, Petře můj! Prosím vás! Nelíbejte mě! Z huby mi strašně páchne! A také mnou nehýbejte. Při nejmenším pohybu se mi chce zvracet, že si to nedovedete představit."

"Madame," usedl jsem na stoličku u její hlavy, "jsem zoufalý, že nejste s to přijmout moje léčení, které přec platí za nejdokonalejší, je-li kdo tak stavěný jako vy."

"Petře, Petře! Vy mě chcete rozesmát, to nesmíte!" smála se, "střeva mi pracují až hrůza. Ale povězte mi, je tedy pravda, že se vám moje tělo zdá ucházející?"

"Ach, madame! Jste jako vysoustruhovaná! A tak úchvatná ve všech oblinách, že když vás opouštím, odnáším si v dlaních vzpomínku na vaše krásné křivky."

"Ach, Petře, Petře! Jak jste laskavý! Váš jazyk je jako med!"

Poté jsem umlkl a hleděl na ni pohledem nadmíru významným - a moje ochránkyně tento význam převelice dobře chápala.

"Bratránku," pravila s povzdechem, "dosti pokušení, prosím vás. Nemohu. A ani nechci, oddávajíc se všecka pokání a Bohu, když mě souží tělo."

"Madame, ten páteřík, který vás zpovídá, vám dá rozhřešení. Což by měl tu drzost, že by vám uložil dietu?"

"Bodejť si troufne!" pravila paní z Joyeuse. "Ale jakmile mě trápí játra, jsem choulostivá i na svoje svědomí. Odpusťte mi to."

"Madame," pravil jsem vážně a poklekl v hlavě jejího lůžka, "odpouštět vám? Já, který sním toliko o tom, že budu žít u vašich nohou?"

Po těch slovech natáhla nadmíru dojata ruku a zaplétajíc prsty do mých kadeří, hladila mě po hlavě.

"Tak vidíte," pravila změněným hlasem a tónem, "Cabassus vás jmenoval. Jste v nebezpečí ukrácení na hrdle a já vám tu povídám toliko o sobě! Bylo prý nějaké pozdvižení, slyšela jsem, poté co toho nešťastníka zbavili kněžského svěcení."

Vypověděl jsem jí tedy vše, co jsem byl pozoroval z okna, i o úkladu, jehož obětí se málem stal zprvu Cossolat, potom já při odjezdu z apatyky. Poslouchajíc to zbledla, mračila se a skřípala zuby, a když jsem skončil vyprávění, zapomínajíc v hněvu na svůj neduh, vstala a přecházejíc vzteklými kroky po světnici a hryzajíc si pěsti, pravila zvučným a hrozivým hlasem jako lvice bránící mláďata:

„Jakže! Ti zlosyni mi chtějí zmordovat mé srdéčko! A já bych to dopustila! A já bych strpěla tu pohanu! K ďasu! To se nestane, mám-li ještě nějaký vliv na pana Joyeuse! Bratránku, čekejte na mne zde a nehýbejte se z místa. Zajdu za ním a záhy se vrátím."

Co se událo potom - rozmluvu mezi královským místodržitelem languedockého kraje a jeho chotí - znám jen z vyprávění paní z Joyeuse, a dobře si na ně vzpomínám, tak bylo živé a barvité.

Pan Joyeuse byl u večeře, když mu jeho velký šviháckýlokaj ohlásil, že paní z Joyeuse si přeje neprodleně s ním promluvit.

"Madame," zvedl se a šel jí vstříc, "cožpak potřebujete být ohlášena? Mé dveře," dodal s úsměvem, "jsou vám ve dne v noci otevřeny, jakkoliv já ctím vaše, protože si nepřeji znesvětit tajnosti a mystéria, jimiž se obklopuje vaše krása."

"Můj pane choti, to je příliš laskavosti," pravila, když ji vzal za ruku a odváděl ke křeslu. „Jsem vám za vaši zdvořilost nekonečně vděčná."

"Madame, učiňte mi bez dlouhých řečí čest a podělte se se mnou o mou krmi."

"Ach sladký Ježíši, pane! Nemluvte přede mnou o jídle a o pití! Včera jsem si dala malou večeři před spaním a ta mi zůstala v žaludku."

"Vsaďme se, madame," smál se vikomt, "že nebyla tak malá. Ale pustím se s vaším dovolením do jídla a budu vás přitom poslouchat; mám hlad jako pes, vrátil jsem se v tuto chvíli z Nimes, kde se obávám střetnutí mezi hugenoty a našimi katolíky, biskup Bernard z Elbéne byl dost neobezřelý a odvolal profesory z filozofické fakulty, protože byli

všichni reformovaného náboženství. Žel, při mém příjezdu ta nedobrá věc byla už vykonána. Musil jsem Bernarda z Elbéne stůj co stůj podpořit. Leč bojím se v Nimes nejhoršího. Pokud jsem slyšel, na obou stranách jsou jen temné pletichy, pikle a tajné schůze."
"Aj, pane! Stejné poměry budete mít i zde. Mluvil jste s Cossolatem?"
"Vyslechnu ho zítra."
"A to už bude pozdě!" zvolala paní z Joyeuse.
A vzápětí vyprávěla choti o Cabassusově potupném odsvěcení, o srocení, které po něm následovalo, o tom, co Cabassus byl nucen vyzradit, a o útoku, z něhož moji druzi i já sám jsme sotva vyvázli.
"A kde jsou naši tři žáci?" pravil pan z Joyeuse, zachmuřený z tohoto vyprávění a nadmíru rozhněvaný, že došlo k takovýmto bouřím za jeho zády, sotvaže vytáhl paty do Nimes.
"Tady. Dva u našeho správce. A pan ze Sioraku v mých komnatách."
"Vsadím se, že z těch tří není na tom on nejhůře," pravil vikomt s úsměvem. "A osobně jsem spokojen, že váš bratránek, který vás tolik okouzluje a obveseluje, pomáhá vám snášet samotu, již mě povinnosti mého úřadu příliš často nutí vám ukládat."
"Tak je to, pane, na ženu dosud mladou, která si uchovává zbytky krásy, se cítím dosti často opuštěná."
"Ach, je to až příliš pravdivé, madame!" pravil vikomt s úklonou. "A dosti si to vyčítám. Nevzdávám vaší okouzlující kráse všechny pocty, jimiž jsem jí povinován, protože nemálo harcuji ve službách krále po všech senešálstvích svého místodržitelství."
"Kde však vás nepřestávají utěšovat krásky našeho venkova, jak s potěšením slýchám."
"Madame," pravil vikomt a opět se uklonil, "jsem nadšen, že projevujete tolik ctné shovívavosti k hrubosti vojáka, který nejednou večeří - dobře mě slyšíte - skrojek chleba na mezi u cesty.
Leč moje srdce na mou věru patří vám. Poroučejte. Budete vyslyšena."
"Pane, v languedockém kraji vám může poroučet toliko král."
"Ach, madame," povzdechl si vikomt, "kéž byste měla pravdu! Ale mám v této provincii toliko pravomoc ‚v samé své podstatě', jak praví Michel z Montaigne, neujasněnou, maje příliš málo vojenských houfců, abych mohl přitlačit na pravici jako na levici, a jednám spíše přesvědčováním nežli rozkazováním. Naši Montpellierští jsou buřiči a odbojníci! Víte-liž, jak je nazývá francouzský král? ‚Moji malí králové z Montpellieru!' Nicméně opakuji, poroučejte, budete vyslyšena."
"Pane choti, myslíte-li to takto, je třeba zachránit naše tři žáky jak před prezidiálním soudem, tak před zamordováním."
"Bude snazší zachránit je před tím prvním než před tím druhým, naši pobožnůstkáři jsou lidé nesmiřitelní. Ale už zítra se do toho z plných sil pustím, to vám slibuji, madame."
"Ach, pane, kolikerými díky jsem vám zavázána! Dovolte mi, prosím vás, abych vám věnovala dárek hodný vaší neskonalé dobroty. Daruji vám neodvolatelně k dnešnímu dni zlacený příbor, který mi věnoval otec."
"Madame," vikomt vyskočil čile jako mladík a políbil jí ruku, "to je příliš! To je tisíceronásobně příliš! Vlastním stříbrný příbor, který mi stačí, jsem nadmíru prostý ve svých zálibách a nadmíru vzdálený veškeré nádherymilovnosti, jak sama víte (paní z Joyeuse si neodpustila smích, opakujíc mi tato slova). Ale štědrost vašeho pana otce k vám je nekonečná, madame. Jste bohatá, já nikoliv. A je-li vám libo při této příležitosti naplnit mou pokladnici, budu vám nekonečně vděčný."
"A naplníte ji, madame?" pravil jsem užasle, když jsem ještě téhož večera vyslechl toto vyprávění z úst paní z Joyeuse.
"Až po okraj - jakkoliv je bezedná."
"Avšak podle toho, co pan z Joyeuse pověděl o Nimes, pokud jsem dobře slyšel, a o Montpellieru, zdá se, že se ze všeho nejvíce obává pozdvižení reformovaných, kteří jsou v našich provinciích tak silní. Patří tudíž do jeho politiky zabránit zavilým pobožnůstkářům tohoto města, aby zhubili tři hugenotské žáky, neboť má strach, aby naši na oplátku nevyvolali vzbouření, které by nemohl zvládnout. A je-li toto politika pana Joyeuse, proč je třeba mu za ni platit?"
Čemuž se paní z Joyeuse z plna hrdla rozesmála.
"Bratránku, vaše slova jsou neučesaná, leč vaše mudrování správné. Povídáte pravdu. Nicméně jednala jsem rozumně, a jelikož jste tak důvtipný, určitě brzy pochopíte proč, budete-li o tom trochu přemýšlet."
O tom, co se událo nazítří před prezidiálním soudem mezi sudími a královským místodržitelem languedockého kraje, dozvěděl jsem se ze dvou vyprávění. Jedno jsem vyslechl od paní z Joyeuse, která je měla od svého chotě, druhé od Fogacera, který je měl od svého přítele. A po dobré úvaze dávám přednost tomu druhému, ježto je myslím bližší skutečnosti, pan Joyeuse měl určitý zájem, aby v očích své ctné choti zvýšil nesnáze, s nimiž se setkal při svém zakročení.
Sudí právě před tribunálem rozvažovali o mém osudu a o osudu mých druhů, jsouce na vahách, mají-li rozhodnout o našem zatčení na základě Cabassusova svědectví, když je vikomt požádal, aby ho neprodleně přijali. Sudí byli nadmíru udiveni, že vikomt ráčil přijít k nim, místo aby je předvolal k sobě. Nicméně ti nejzavilejší nadmíru dobře chápali, co od nich hodlá požadovat, i trvali na tom, že je třeba nejprve rozhodnout, poté přijmout. Ale umírněná strana zvítězila soudíc, že nesmějí urazit představitele krále tím, že ho nechají čekat, a že ostatně se sluší nejdříve měřit, potom řezat.
Soudcové povstali a hluboce se ukláněli, když vyšňořený sluha vikomta uvedl, pan z Joyeuse je pozdravil rovněž převelice zdvořile a poprosil, aby si opět sedli. Načež přijal stolici, kterou mu přistavili, a pravil zcela pokojně, aniž se chmuřil, aniž zvyšoval hlas, a hlasem spíše zarmouceným než přísným:
"Pánové, soudím, že rozhodujete o té skličující záležitosti, do níž se tak neprozřetelně zapletl bratránek mé ženy, a jakkoliv zákon je zákon a spravedlnost rovná pro všechny, vidíte, jak jsem nadmíru zkrušen při pomyšlení, že můj příbuzný by mohl zakoušet osud, jehož hanba by padla i na mne. Nicméně třeba povědět, že zločin je zřejmý: naši tři žáci medicíny vykopali z hrobu povětrnou ženštinu a sirotka, po pravdě řečeno bez zištných úmyslů a bez

svatokrádežného záměru, leč proto, aby zvěděli více o geografii těla lidského, jak to byl učinil sám velký Vésale, uloupiv v mládí viselce z šibenice v Lovani. Vzpomeňte si rovněž, pánové, že kancléř Rondelet se nezalekl rozpitvat vlastního syna, aby poznal neduh, na nějž chlapec zahynul."
"To je rozdílné," pravil jeden sudí. "Dítě nebylo pochováno."
"Zajisté! Zajisté! Ale uvažte, prosím, že tím ohavným vykopáním z hrobu neurazili naši mládenci v Montpellieru žádnou znamenitou rodinu: sirotek byl vychováván veřejnou dobročinností. A co se tkne té pověrné žínky - hampejznice žijící ve veřejné neřestnosti a obchodující svým tělem - nikdo neví, čí byla dcera. Ostatně naši mládenci ji po rozpitvání opět pohřbili …"
"Ale bez srdce," pravil jeden ze sudích.
"Měla-li je, jsouc naživu?" pravil pan Joyeuse, obratně se vyhnuv tímto drobným žertem bažinám teologické disputace o tom, jak obtížně přijímá zmrzačené tělo všechna dobrodiní zmrtvýchvstání. "Zbývá malý sirotek, z něhož byla učiněna kostra. Případ pro oprátku, připouštím. Ale kde je tato kostra? Víte to? Na lékařském učení. Naši žáci z ní učinili anonymní dar panu kancléři Saportovi, který jej nerozvážně přijal. Vyplývá z toho, že budete-li stíhat mého bratránka a jeho dva druhy, budete musit stíhat též pana kancléře lékařského učení za přechovávání mrtvoly."
"A proč ne?" pravil tehdy jeden z nejzavilejších sudích.
Po této námitce, které nechyběla jistá dávka drzosti, pan Joyeuse se nadmíru rozhořčil. Vyčkal krátký čas, prve než odpověděl, když však spustil, jeho tón, jeho tvář i jeho chování se cele změnily. Vstal a převelice se chmuře (ať už byl jeho hněv pravý či předstíraný), pravil pobouřeným hlasem:
"A vskutku, proč ne? A proč mi také nevyvolat za zády pozdvižení jako včera? A proč také nepoštvat rozhorlené sedláky, aby zhubili Cossolata, který, ač hugenot, mi věrně slouží? Nebo proti mému bratránkovi? Nebo proti jeho druhům? Nebo proti kancléři Saportovi, který je také hugenot? Pánové, nestačí soudit. Je nutno vědět, co chceme. Je nadmíru krásné vrhnout tři hlavy - mezi nimiž i hlavu mého bratránka - do tváře hugenotům. Ale chcete, aby se chopili zbraní, aby přišli vyvrátit brány prezidiálního soudu a vás uvrhli do městského vězení? Chcete, aby se zmocnili Montpellieru, jak to mají v moci, majíce přesilu i zbraně i potřebné schopnosti? A co bych tehdy mohl učinit jiného, než se uchýlit s těmi z vás, kteří by byli ušetřeni, do pevnosti svatého Petra, abychom tam snášeli obléhání, jehož výsledek nemůže nikdo předem odhadnout?"
Po těch slovech soudci zbledli a jati náhlou hrůzou, hleděli na se okamžení mlčky s hrdlem staženým.
"Pane vikomte," pravil posléze jeden z nich rozechvělým hlasem, "což máte tak málo prostředků k ochraně věrných poddaných našeho panovníka?"
"Mám hrstku vojáků, z nichž mnozí - ti nejlepší přešli k reformaci a nikterak se tím netají."
"Pane generální místodržící," pravil tehdy jeden ze zavilců, "můžeme doufat v posily. Král a královna matka právě naverbovali šest tisíc Švýcarů."
"Máte pravdu," pravil Joyeuse uštěpačně, "šest tisíc Švýcarů, z nichž my zde neuvidíme ani jediného. Zrovna jako neuvidím jediný pěťák, neboť král bude všechna ta vojska a všechny ty peníze potřebovat, pakliže se věci mezi ním a hugenoty zhorší ještě více."
Poté ti nejzavilejší, propadajíce obavě, aby se z lovců nestali lovnou zvěří - vyhlídka nekonečně méně lákavá -, umlkli a sklonili hřebínky. Což vida pan Joyeuse, přistoupil k nim - kteří povstali, jak opustil svou stolici - a nadmíru vážně jednomu po druhém pohlédl do očí. Načež pravil s tváří zvrásněnou a vážným hlasem:
"Pánové, pověděl jsem toho dosti. Nechtěl bych na vás naléhat, jak rozhodnout. Rozvažujte a rozvažujte svobodně. Odcházím."
"Pane generální místodržící," pravil tehdy nejstarší sudí, "rozuměl-li jsem dobře, je třeba v tomto procesu postupovat s nejvyšší obezřelostí, co se týče zájmu krále v provincii languedocké?"
"Rozuměl jste mi dobře, pane sudí," pravil pan Joyeuse s mírným úklonem hlavy.
"Ale račte nám laskavě vysvětlit svá slova přesněji, pane generální místodržící," pokračoval soudce. "Co si žádá zájem krále v této záležitosti?"
"Aby veřejný pořádek nebyl rušen v okamžení, kdy spočívá toliko na vlásku."
"Ale co dále?" pravil sudí.
"Pane, jelikož mě k tomu vyzýváte, budu mluvit co voják. Bez přetvářky a bez okras. Máte v rukách Cabassuse. Je to nevěrec. Upalte ho. A to by mělo stačit."
To pravil, pan Joyeuse je krátce pozdravil, otočil se k nim zády a odešel.
"Ach, Fogacere!" pravil jsem, když mi přišel podat tuto zprávu do paláce rodiny z Joyeuse, "mluvte! Mluvte! Opomíjíte to hlavní! Co bylo výsledkem toho rozvažování?"
"To svobodné rozvažování," Fogacer nakrčil obočí do oblouku, "trvalo půl hodiny. Poté byly znovu přečteny procesní záznamy, které zachycovaly výslech Cabassusův na mučidle, a se vším důrazem bylo rozhodnuto spálit ty záznamy obviňující vám známé žáky."
‚Jsem tedy zachráněn!" křičel jsem.
"Pakliže vás nezmordují," pravil Fogacer, "protože jste hugenot trochu příliš nápadný a srdnatý, od něhož by bylo lze obávat se různých odvážných činů, kdyby se hugenoti zmocnili města. A potom, Sioraku, je lepší prostředek, jak potrestat pana Joyeuse za jeho poněkud vlažné katolictví, než záhuba jeho bratránka?"

54. Obavy z nepokojů

Jako léto předcházející, i léto 1567 bylo v Montpellieru tolik dusné a horké, že lidé sotva dechu popadali. Znovu se

kropily ulice a natahovaly od domu k domu šňůry propletené rákosím, aby byly ulice ve stínu a chůze snazší, jelikož dláždění o polednách bylo tak žhavé, že by se na něm dalo vejce uvařit.
Abych se mohl bránit proti svým nepřátelům, dostal jsem od kancléře Saporty výjimečně svolení nosit v ulici Na konci světa a dokonce i v obvodu školy dýku, meč a bambitku a ani ze školy, ani z apatyky jsem nikdy nevycházel bez doprovodu Miroulova a Samsonova. Paní z Joyeuse byla tak laskavá, že pro mě ve středu posílala do ulice Barrelerie kočár s dvěma velkými ozbrojenými lokaji na zadním stupátku a s arkebuzírem vedle kočího. V noci mě dávala odvážet domů se stejným doprovodem.
Tomassina mi zakázala k sobě přístup, aby mě nevystavovala nebezpečenství, čtvrť svatého Firmina se hemžila po setmění zoufalými odranci, kteří by byli ochotni za pár soldů mě přepadnout. Avšak najala si nosítka a dala se odnášet svým strážcem Espoumelem a jedním počestným zlodějíčkem - oba byli ozbrojeni - do apatyky, kde si troufla vystoupit ke mně do jizby na návštěvu v bohatém odění, s maskovaným obličejem a s černým hedvábným závojíkem ve vlasech. Směle prohlásila kyklopovi Balsovi, že je mou sestřenicí, a když to nadmíru znepokojený Balsa sdělil nejosvícenějšímu mistrovi, ten pokýval hlavou a omezil se na citát z koránu: "Nepřijde-li hora k Mohamedovi, přijde Mohamed k hoře."
Zvěděl jsem později od Lukáše, že paní Ráchel, jíž žluč kapala ze rtů a jed z očí, vmetla u této příležitosti svému muži do očí vzteklé obvinění, že trpí pod střechou, kde dlí i ona, nestydaté a opakované smilnění nevěstky žijící v ohavnosti a vyhrabavače mrtvol.
"Smilnění, madame?" zachmuřil se magister Sanche. "Poslouchala jste u dveří pana Sioraka?"
"Já ne. Avšak Concepción to učinila."
"Concepción si tudíž v té chvíli sbalí uzel," pravil Sanche. "Dejte si dobrý pozor, madame, a nenapodobujte ji. Mrzelo by vás to."
Poté se k ní otočil zády, ponechávaje ji vařit se a smažit v jedovatých šťávách, jež vylučovala její zakyslá duše.
Koncem srpna si pro mě vzkázal Cossolat do hospody u Tří králů, kde jsem ho našel v malé šenkýřčině komnatce, jak seděl před pečení a lahvičkou a tvář měl notně ustaranou.
"Petře!" pravil, "věci se vyvíjejí špatně. Vím to od pana Joyeuse, který mě o tom zpravil dnes ráno."
"Velmi špatně?" otázal jsem se. "Pro mě? Pro naše?"
"Pro království."

Poté vyprázdnil číš, velice vážně na mě pohlédl a pokračoval:
"Vzpomínáte si nepochybně na naše znepokojení, když Filip II., chtěje potrestat flanderské ‚gézy' neboli ‚žebráky' - kteří mají stejné náboženství co my - , kázal vést svá mocná vojska podél našich hranic. Condé a Coligny požádali tehdy Kateřinu Medicejskou a krále, aby naverbovali šest tisíc Švýcarů. Což bylo učiněno. Ale jak armáda Filipa II. došla do Lucemburska, Kateřina Medicejská, nestrachujíc se už o království, přestoupila jako obvykle do jiného tábora a dala dopravit Španělovi šest tisíc povozů obilí. Petře, slyšel jste dobře tuto hanebnost? Francouzský král zásobuje vojska, která odcházejí pobíjet naše reformované bratry do Flander! A co horšího: když Španěl odešel, král Švýcary nepropustil! Marně Condé denně žádal jejich odeslání. Víte, co mu nakonec řekl konetabl? ‚Co myslíte, co bychom činili s těmi tak dobře placenými Švýcary, kdybychom jich neměli použít?' A použít proti komu?" pokračoval Cossolat a uhodil pěstí do stolu. "Když Španěl je ve Flandrech?"
Ozvalo se zaklepání na dveře, hospodská vstrčila hlavu dovnitř a otázala se mne, zdali chci také pečeni a láhev.
"Dozajista, má milá, než tentokráte vám je nezaplatím tak dobře."
Čemuž se hospodská zasmála a Cossolat také, leč smíchem, který mu neprocházel skrze zuby, tak mu třeštila hlava z převelikých starostí.
"Rozumím vám, Cossolate?" pravil jsem, když odkvačila. "Španělé se perou s flanderskými ‚žebráky', Švýcaři přestali být štítem proti nim, i stávají se ve Francii bambitkou namířenou proti našim?"
"Rozumíte mi znamenitě."
"A co učinil Condé, aby odvrátil tu bambitku?"
"Žádal úřad královského guvernéra vojsk. Kdyby jej dostal, bylo by zajisté obtížné obrátit Švýcary proti hugenotům, jelikož v tomto případě by jim sám velel."
"Ale není to přílišné povýšení pro hugenota," pravil jsem značně zaraženě, "byť je knížecího rodu, ucházet se o úřad, který by z něho činil druhého muže království po králi ?"
"Dozajista! Ale pro co se ustanovit za tohoto stavu věcí? Je v tom určitá logika. Na nedůvěru odpovídá nedůvěra."
"A co učinil král tváří v tvář tomuto náročnému požadavku Condého?"
"Král neučinil nic. Královna matka učinila vše. Poštvala proti Condému svého druhého vřele milovaného syna, svého zbožňovaného miláčka vévodu z Anjou . A tento holobrádek, který se fintí jako žena, který se stříká voňavkami a pojídá svá krmě malou vidlicí …"
"Oj, pan z Joyeuse to činí také," zasmál jsem se.
"To je něco jiného," pravil Cossolat a zamračil se, "pan Joyeuse je muž. Zkrátka vévoda z Anjou si před celou radou troufl pustit se zhurta do Condého a vyčíst mu drzými slovy, že se uchází o úřad, který přináleží jemu, královu bratru. Na tom titulu si převelice zakládal."
"A co na tom tak zvláštního?" otázal jsem se. "Nejednal byste na jeho místě stejně?"
"Vždyť vévoda z Anjou je pouhé pískle!" vzkřikl Cossolat. "Odpusťte, ale je stár právě tolik co vy! A nikdy nevelel vojskům! A především, Petře, počínal si neslýchaně zpupně, podezíravě a výhružně! Vykročil proti Condému, peskoval ho a huboval jako sluhu, vytahoval rukojeť meče, předstíral, že zkouší dýku, nadzvedával a hned zase si nasazoval čapku a mezi jinými nectnými řečmi mu pověděl, že z něho učiní ‚tak maličkého tovaryše, jak chtěl být velikým'."
"Taková drzost," pravil jsem, "to je hrubě špatné jednání s mužem knížecího rodu a s hlavou tak mocné strany, jako je

naše! Co učinil Condé?"
"Vyslechl s hlavou odkrytou ty kruté urážky, pozdravil a beze slova kvaltem opustil dvůr, obávaje se, aby ho tam nezmordovali."
"Cossolate," pravil jsem, "to je válka! Není to škoda? Válka, kterou žádná z obou stran nechce: a přesto se do ní vrhají se skloněným čelem z převeliké nedůvěry a strachu, který chovají jeden k druhému."
Ozvalo se zaklepání a vešla hospodská, přinášející mi jídlo, a rozdělovala nám oběma rovnoměrně úsměvy a pohledy, které však padaly do prázdna, hleděli jsme na sebe s Cossolatem mlčky a s hlavami hluboce skloněnými, majíce srdce stísněné tou velikou vádou mezi poddanými téhož krále.
"Petře," otázal se Cossolat, když hospodská odešla, "co učiníte, pakli se montpellierští hugenoti pokusí zmocnit města?"
"Cossolate, to je tedy důvod tohoto setkání! Vy mě zkoušíte! Dostal jste přikázání, abyste mě prozkoumal. A přesto mou odpověď už máte! Otec nebyl svolný tasit meč proti svému králi při prvních nesvárech, jimiž byla Francie tak hrubě postižena, a při této příležitosti ho nebudu tasit ani já, leda …"
"Leda?"
"Ledaže by zavilí papeženci nám zde chtěli zchystat takové pobití jako ve Vassy před pěti lety."
"Toho se netřeba obávat," pravil Cossolat. "My jsme zde mnohem silnější než oni."
"My, hejtmane Cossolate?" pousmál jsem se a přesto zůstal vážným. "My? K jakému táboru náležíte? Nejste důstojníkem pana Joyeuse? A co učiníte, vyzve-li vás napadnout naše lidi se zbraní v ruce?"
"Petře!" Cossolat hluboce povzdechl, "v tom to právě vězí! A zdaleka jsem se ještě nerozhodl! Jsem věrný panovníkovi a chci takovým zůstat. A přesto …!"
Opustil jsem Cossolata nikoliv bez soucítění k jeho veliké nejistotě, byl rozpolcen mezi svou vírou a svým králem a nevěděl, co zvolit, a ani volit nechtěl. A dobře jsem si vzpomínal, jak otec, odmítnul za první z našich občanských válek připojit se k hugenotskému vojsku pana Durase (k tomu, které oblehlo Sarlat), měl z toho převelice dlouho výčitky svědomí a jak mu strýc Sauveterre pro útěchu říkal, že v záležitosti, v níž jsou v sázce rozličné povinnosti, ať se rozhodneme pro kteroukoliv z nich, "nemůžeme poté necítit, že jsme si vybrali špatně".

55. Hranice

Dne 21. září měsíce, otvíraje ráno okno a nadmíru udiven, že nebe je temné a hrozivé - neboť až dosud bylo nemalé teplo -, vyklonil jsem se, abych uzřel, zda se dlažba leskne deštěm či nikoliv, a při tom vyklonění jsem objevil muže v dlouhých purpurových košilích, vršící na Cévenneském náměstí hranici. V tom okamžení se mi sevřelo hrdlo a věděl jsem, že dnes bude upálen Cabassus. Což mi potvrdil Fogacer, který bez zaklepání vstoupil do mé jizby, bledý a s kormutlivou tváří (neboť jak víme, měl dva důvody k tomu, aby se obával podobného osudu), a aniž pronesl slovo, přihlížel po mém boku hrůzným přípravám kata a jeho pacholků. Za nedlouhý čas se objevili Cossolatovi lukostřelci a zaujali místo kolem hranice i v sousedních ulicích, aby drželi na uzdě lid, který se už počínal hrnout, upálení člověka bylo podívanou, při níž se nesmělo chybět. A Fogacer, pozoruje, že vojáci jsou převelice četní a ve válečné zbroji, usoudil z toho, že Cossolat se strachuje - nikoliv bez dobrého důvodu -, aby se neopakovalo vzbouření, které následovalo po obřadu Cabassusova odsvěcení.
"Petře," pravil ke mně, "zatáhněte do poloviny obě záclony, vezměte si masku a na plavé vlasy, které nejsou v Languedoku tak časté, si nasaďte baret, aby vás nikdo nepoznal. Jdu ihned poradit nejosvícenějšímu mistrovi, aby zavřel krám a uzamkl dveře i okna, neboť dobře víme, že dojde-li ke srocení, někteří z těch nenechavců se pustí za kořistí."
Moje okno skýtalo dobrý výhled, pročež bylo také nadmíru viditelné z náměstí, i učinil jsem, kterak byl pravil, nasadil si masku a pokryl hlavu. Do jizby vstoupil Samson, jakmile Fogacer z ní odešel, a nadmíru udiven mým vystrojením a hemžením na ulici, rozevřel azurové oči a otázal se, koho se chystají upálit.
"Jakéhosi nevěrce," pravil jsem, nechtěje zacházet v této záležitosti příliš daleko, neboť jsem dodnes odkládal přiznat se bratrovi k onomu vykopání mrtvol, které jsem spáchal.
"Nevěrce?" pravil Samson a ani okem nemrkl. "To dobře činí!"
"Pane bratře," pravil jsem k němu třesoucím se hlasem, "vaše slova ‚to dobře činí' mě nadmíru mrzí. Vy, který máte srdce tak něžné a soucitné, jak můžete přihlížet s tak nelidským chladem nevýslovným mukám, která bude podstupovat ten nešťastník?"
"Vždyť je to nevěrec!" pravil Samson. "Když osvícený Michel Servet popřel svatou Trojici - toto popření bylo zločinem, ale zločinem méně ohavným než nevěrectví - , náš Kalvín ho dal v Ženevě upálit."
"Však si také náš Kalvín nepočínal nejlíp," pravil jsem.
"Jakže!" vykřikl Samson, "vy káráte Kalvína!"
"Kalvín není Bůh ani prorok. Proč bych ho nesměl kárat?"
"Leč popírat svatou Trojici je zločin!"
"Je to blud a nikoliv zločin. Samsone, jak můžeme pro sebe žádat svobodu svědomí, kterou nám papeženci upírají, upíráme-li ji těm, kteří nejsou stejného mínění co my?"
"Ale nevěrec, bratře můj, nevěrec!" zvolal Samson, "jak je možné snášet tu odpornou havěť na povrchu zemském?"
"Samsone," ztratil jsem trpělivost, "nechme toho. Odejděte, prosím vás, do své jizby a ponechejte mě samotného.

Nemám chuť se o tom déle hádat."
Načež mě Samson opustil nadmíru raněn mou prudkostí, s tváří znachovělou a s několika slzami, které se mu tvořily na okraji řas, a já jsem neprodleně ucítil výčitky svědomí nad svou hrubostí.
Ozvalo se zaklepání, Fogacer se objevil znovu a rovněž v masce, neboť kdyby byl poznán, pravil mi, mohlo by se podle něho hádat i na mou přítomnost. V okamžení, kdy mi toto vysvětloval, začalo pršet nejprve velkými kapkami, poté proudem, k tomu se přidaly i kroupy a nadmíru ostrý severák, který připomínal spíše už zimu než konec léta.
"Ach!" začal Fogacer, "dříví bude mokré a bude hořet pomalu. Bude to trvat dlouho. Cabassus bude neskonale trpět - jestli ho Vignogoule v okamžení, kdy založí oheň, nezardousí - v co doufám," dodal po chvíli.
"Proč v to doufáte?"
"Kůl, který stojí uprostřed hranice, je provrtán otvorem, kudy prochází provaz zakončený klouzavým uzlem."
"A kdo rozhoduje, že má být odsouzenec zardoušen, prve než ho dostihnou plameny?"
"Prezidiální soud. Leč je to milosrdenství tajné. A Vignogoule ho uplatňuje tak či onak podle toho, zaplatí-li mu přátelé odsouzencovi čili nic. A kdo by se dnes opovážil být přítelem nevěrce?"
"Já!" zvolal jsem. "V okamžení donesu Vignogoulovi pět zlatých, aby Cabassuse důkladně zardousil."
A řka to rozběhl jsem se jako šílený ke dveřím, které se otevřely a objevil se v nich magister Sanche.
"Milý synovče," pravil s přísnou tváří, "slyšel jsem na prahu, co jste byl pověděl. To není možné. Dveře jsou zamčené, všechna okna mají spuštěné okenice a všechny východy jsou na závoru. Krom toho právě přichází prezidiální soud, kanovníci i Cossolat. Bylo by šílenstvím podplácet kata před nimi."
Běžel jsem k oknu. Mluvil pravdu: kolem hranice byli na koních, leč někteří i na mezcích, všichni sudí prezidiálního soudu a kanovníci, kteří před nimi odsoudili Cabassuse k zbavení kněžství, tvářili se nadmíru vážně a odměřeně, ale přesto mezi sebou potichu klábosili a zdáli se převelice netrpěliví, kdy už to skončí. Za nimi Cossolat rozmístil do kruhu dvě řady lučištníků, vytvářeje jakýsi val, aby oddělil dav od soudců i od hranice.
Cossolat pobízel koně vpravo i vlevo, jeho ostrý zrak pod černým obočím neustále prohledával celé okolí i okna domů, která byla obložena nesmírným počtem osob obého pohlaví včetně těhotných žen a matek kojících nemluvňata, jež se smály, vykládaly a žertovaly, jako by měly být přítomny nějaké frašce nebo kejklířským kouskům. Dav na náměstí, pokud jsem mohl odhadovat (neboť Fogacer mě uchopil za ruce a zabránil mi roztáhnout záclony), byl nesmírný, a poznal jsem, že se objevil Cabassus, aniž jsem ho ještě viděl, protože se zvedl povyk tak silný, pronikavý a zběsilý, že mě polil ledový pot a trvalo krátký čas, prve než jsem porozuměl slovům, která řvala s takovou nenávistí tisícerá hrdla:
"Upálit nevěrce! Upálit!"
"Ach!" zvolal nadmíru bledý Fogacer a uchopil mě za ruku, "kdo to pravil, že člověk je člověku vlkem? Toto přísloví má jednu vadu: hanobí vlka."
"Já už na to nemohu hledět," pravil tehdy magister Sanche třaslavým hlasem, "vracím se do dílny." A bez meškání odešel.
Cabassus, po každé straně jednoho lučištníka, neměl ani spoutané ruce, ani svázané nohy, nicméně kráčel nekonečně obtížně a jakoby vrávoravě, jednak že se ještě nezotavil z mučení, které byl podstoupil, jednak že mu přivázali na záda obrovskou otep slámy, jež ho velice tížila při chůzi a jež byla myslím jakýmsi symbolem jeho příštího osudu. Dav se v tom ostatně nikterak nemýlil a činil o tom mnohé kruté vtipy a žerty, volaje: "Vykřesej oheň, zlosynu, a usmaž se!" Ale tato podívaná se kanovníkům hrubě nelíbila, snad protože jim ono břímě, jakkoliv směšné, připomínalo kříž, který Kristus musel nést na Golgothu. Jisté je, že když o tom mezi sebou disputovali, nejstarší z nich se vztyčil ve třmenech a zakřičel na Vignogoula, aby otep odstranil. Což kat učinil k nemalé mrzutosti a nelibostí davu, který, neodvažuje se reptat na kanovníky, klnul jemu.
V tom okamžení déšť, který ustal s příchodem střelců, začal znovu, leč nikoliv už v přívalech, nýbrž v malých kapkách, hustých a nepřetržitých, jako kdyby spadl náhle závoj z nebe, které bylo až k obzoru nadmíru temné se sinalými průrvami. Vojáci doprovázející Cabassuse se stáhli, odsouzenec zůstal sám před hranicí, oděn v obnošenou a děravou kamizolu, do níž ho oblékli, když ho navrátili do světského stavu. Nekoulel očima a zdál se být nadmíru klidný a stejně odhodlaný jako ono ráno, kdy byl zbaven kněžství.

Jeden ze sudích prezidiálního soudu předjel poté koňmo ke Cabassusovi, rozbalil svitek, který držel v ruce, a přečetl výrok soudu latinsky, francouzsky a provensálsky. Poté se otázal Cabassuse, chce-li něco dodat, a Cabassus pravil silným a jasným hlasem:
"Umírám, abych dosvědčil pravdu."
"Není čas na disputování," zamračil se sudí a otočiv se na Vignogoula, zvolal mocným hlasem:
"Ohavníče, konej svou povinnost."
Po tomto přikázání dav počal nadšeně tleskat rukama a dupat, jsa nadmíru potěšen, že konečně nadchází divadlo, na něž až dosud čekal v dešti a v chladu. Na tvářích, které jsem pozoroval v oknech a okénčích na náměstí, jsem spatřoval toliko radost a nadšení, jako by šlo o svatojanský oheň, kolem něhož by si diváci rádi zatancovali a zažertovali.
Vypadalo to, jako by Cabassus co nevěrec příslušel k jinému druhu než k druhu lidskému a jako by se stával také tak uvolněným a veselým, že ho upalují uprostřed všeho toho dřeva jako onen málo obezřelý hmyz, který si vybral přístřeší v otepích.
Vignogoule, když uslyšel sudího, přiblížil se tichými krůčky ke Cabassusovi, položil mu obě ruce na rameno posunkem, který jako by svědčil spíše o citlivosti než o krutosti, a šeptal mu něco do ucha. Načež Cabassus, přikývnuv hlavou na souhlas, se posadil na otýpku, zul si škorně, pak se zvedl, stáhl si spodky a kamizolu, které s nemalou pečlivostí složil a srovnal nadmíru přesně do hromádky na dřevo, jako by si je měl znovu obléci, až skončí jeho upálení. Učiniv to, stál v košili a bos na lesklém dláždění a čekal, šedivé vlasy měl slepené deštěm, který mu stékal po tváři, aniž se mu tvář

pohnula, toliko chvílemi se zachvěla. Někteří zevlouni, pozorujíce toto chvění, na něj křičeli, že se už brzy zahřeje. Ale tento vtip nevyvolal přílišný smích, dav neměl v tomto okamžení oči pro nic jiného než pro Vignogoula.
Katan - týž, co by mi uťal hlavu, kdyby se mnou prezidiální soud konal proces - byl pravá lidská hora, vysoký nejméně šest stop, velký a tlustý na všech částech těla od zadku k břichu a od břichu k prsům, které mu visely na hrudi jako prsy ženštiny; tvář měl rovněž tučnou, oči hrubě světlé a vybledlé, vlasy, řasy a obočí spíše bezbarvé než světlé. Jakkoliv měl sílu úžasnou, pohyboval se nesmírně měkce, kývaje hlavou, pohupuje břichem v pase a kolébaje širokým zadkem ve spodcích, a kladl nohy na zem tak nehlučně jako kočka packu, jenže tato packa byla nestvůrná a rovněž jeho ruce tak velké, pevné a mohutné, že dokázaly zaškrtit mžiknutím oka nejstatečnějšího muže, jako by to byl holub.

Vignogoule obvykle vypadal, jako by nedokázal zabít mouchu nebo komára, neboť z toho obrovitého těla vycházel nadmíru mírný hlas. Pohyby měl vláčné a laskavé a chování libé, dobrácké a úlisné. Srdce však měl zbavené všeho lidského citu, takže choval nepředstavitelnou zálibu v utrpení bližního, kdykoliv nastal pro něj čas uvrhnout nějakého nešťastníka na mučidla nebo ho zardousit, nebo ho o hlavu zkrátit, pověsit či upálit - tu pak oči upřené na oběť se náhle vyvalily, zřítelnice rozšířila, ústa dokořán rozevřela a dech začal chrčet a sípat, jako by souložil se ženou.
Jakkoliv lidé milovali divadlo, které jim předváděl, jeho samého nenáviděli, tupili a opovrhovali jím, snad protože jeho maká krutost jim předváděla tu jejich ve zvětšovacím zrcadle. Jakmile Cabassus byl svlečen a v košili, Vignogoule, který převyšoval jeho křehké a hubené tělo o hlavu a o ramena, jal se při pohledu na něj oddechovat jako kovářský měch, široké ruce se mu chvěly ke konečkům prstů a oční bělmo mu lezlo z důlků. A jakkoliv dav zadržoval dech, aby slyšel jeho sípání, nemohl dlouho snášet katanovu odpornou rozkoš, propukl náhle v nenávist a spílání a řval:
"Upal se, Vignogoule, upal se!"
Nato senešálský sudí kázal udeřit do bubnu, a když se na náměstí rozhostilo ticho, obrátil se k Vignogoulovi a pravil k němu s nejvyšším odporem:
"Konej svou povinnost, hanebníče, a neotálej!"
Vignogoule, stále supě a s očima vyvalenýma, přistoupil tedy ke Cabassusovi a dlaní ho nadmíru jemně, ba téměř mazlivě plácl do zad, druhou rukou mu pak ukázal na hranici, leč nepověděl jediné slovo, nemohl bezpochyby mluvit, protože tak namáhavě popadal dech. Nato Cabassus se jal radostně vystupovat na otýpky po stupních, které tam byly vytvořeny, a jak mu to byl bezpochyby kat pověděl, usedl ke kůlu a složil nohy pod sebe. V této poloze čekal s podivuhodnou trpělivostí, s tváří klidnou a bez mrkání očima, jakkoliv se pořád ještě třásl zimou a deštěm.
Vignogoule, stále prudce oddechuje, vystoupil také na hranici, svázal Cabassusovi ruce na hrudi maličko nad břichem a trup mu připoutal ke kůlu tak, že mnohokráte obtočil provaz kolem těla a po každém otočení mu za zády učinil uzel, soudím proto, aby se provaz nerozvázal celý, až se plameny vrhnou na konopí. Potom přehodil kolem odsouzencova krku smyčku s klouzavým uzlem, který mi předtím Fogacer ukázal, a zkusil, zda volný konec dobře klouže otvorem v kůlu vyvrtaným. Učinil to, rozložil na otýpky na půl sáhu vedle Cabassuse a před něj rukopis jeho pojednání o nevěrectví, jejž rozsudek prezidiálního soudu nařídil spálit spolu s odsouzencem. Nedonesl rukopis v rukou, nýbrž držel jej ve velkých kleštích, jako by se bál, že by se dotekem od něho nakazil.
Vignogoule to vše činil navýsost pomalu a líně, břicho, zadek a prsy se mu při každém kroku házely a pohupovaly, nicméně v obličeji, který se zdál jakoby ponořen v dřímotách, měl oči stále vyboulené a rozevřenými ústy mu procházel sípavý a chrčivý dech, jak už bylo praveno. Co se tkne Cabassuse, tvář se mu změnila a byla náhle nesmírně zarmoucená, když spatřil svoje Nego umístěné na otýpkách, a učinil tehdy několik pohybů rukama a trupem v poutech, která ho svazovala. Ale v okamžení opět upadl v nehybnost a sklopil oči, pohyboval rty, jako by se modlil.
Toto pak počalo udivovat a vzrušovat kanovníky, kteří se znovu radili, nejstarší z nich se poté přiblížil na koni co nejtěsněji k hranici a silným hlasem se otázal Cabassuse, zda se Bůh dotkl jeho zatvrzelého srdce a zda se mu vrátila víra.
Cabassus zavrtěl hlavou, že nikoliv. "A přece se modlíš!" pravil kanovník.
"Nemodlím se," odvětil Cabassus hlasitě a jasně. "Opakuji si důvody, proč nevěřím."
„Jakou sílu mají ty důvody proti zjeveným pravdám?" zvolal tehdy kanovník.
Nato se Cabassus usmál - pravím věru - usmál, a do mlčení náměstí pronesl hlasem neobyčejně pevným a zřetelným:
"Musí mít sílu, neboť je upalujete."
Kanovník s tváří nadmíru pohoršenou pokrčil rameny, obrátil koně a vrátil se mezi své druhy.
"Pokračuj, hanebníče!" zvolal senešálský sudí na Vignogoula, a ten křesáním zapálil pochodně a podal je pacholkům, kteří založili oheň u hranice vpředu a na obou stranách, nikoli však vzadu, protože si kat chtěl nepochybně ponechat cestu, aby se dostal k odsouzenci.
Spodní otýpky hořely sic dosti dobře, jsouce chráněny před deštěm těmi hořejšími, leč oheň stoupal nahoru pomalu a vydával více kouře než plamenů. Ty však přec jen nakonec olízly Nego a spisek náhle vzplál, ozařuje tvář Cabassuse, který obrátil zrak ke kanovníkům a vzkřikl hlasem kromobyčejsilným:
"Až pak já a moje Nego budeme obráceni v prach, náš prach bude k vám křičet: Bůh není!"
Senešálský sudí učinil tehdy posunek svitkem, který svíral v ruce, a Vignogoule, stále zprudka oddychuje, vylezl zezadu na hranici, uchopil konec provazu, který procházel otvorem v kůlu, a přitáhl jej k sobě, ale pohybem dosti chabým a jakoby nerad.
"Bohu díky, škrtí ho!" pravil Fogacer, svíraje mi ruku a ponechávaje mě v údivu, že se dovolává Všemohoucího, což obvykle nikdy nečinil.
A vskutku uzel sevřel Cabassusův krk a hlava mu bezvládně klesla na hrud', i počal lid se strašlivým jekotem řvát na kata, jako by ho rmoutilo, že Cabassus zahynul provazem a nikoliv plamenem. Jeho nevole byla však krátkého trvání, neboť když oheň počal dosahovat místa, kde seděl odsouzenec, ten se znenadání pohnul a škubl sebou v poutech a

zvednuv hlavu, začal křičet v krutém utrpení, neboť ho oheň napadl zdola.
"Aj, Vignogoule!" vykřikl Fogacer a pohmoždil mi ruku, jak ji stiskl. "Aj, bídáku! Aj, zlosynu! Škrtil jsi ho jen napolo a do omdlení, více však ne!"
Mezitím Cabassus řval, až i nejtvrdší srdce pukala, a hranice, k níž nyní pacholci přikládali pochodně ze všech stran, se nechtěla rozhořet a skončit život popravence, naopak hořela skoupým plamenem a tu a tam dokonce málem zhášela, protože déšť znenadání zesílil.
"Hanebníče!" zvolal senešálský soudce a vztyčil se v třmenech, zamračený a ruměný, "jestliže neuspíšíš oheň, ztratíš místo!"
Slyše to, Vignogoule běžel do apatyky magistra Sanche, několikrát zabušil na dveře a žádal o terpentýnový olej, aby oživil plameny. Když mu nikdo neodpovídal, Fogacer odběhl, aby se podíval, co se děje, a sotvaže ustal dusot jeho kroků, spatřil jsem, nakláněje se (leč mezi dvěma záclonami, dávaje si bedlivý pozor, aby mě nikdo nespatřil), jak magister Sanche pootevírá dveře a praví, že dá všechen olej, co má, leč že ho má velice málo a určitě nikoliv v dostatečném množství, aby stačil na celou hranici.
"Kate!" vzkřikl senešálský soudce na Vignogoula, "běž pro slámu."
Mezitím Cabassus hořel pomalým ohněm, plameny ho olizovaly, aniž se zvedly vzhůru, a on se zmítal jako šílený v poutech a vyrážel pronikavý a drásavý křik, a nikdo nemohl tušit, kdy skončí jeho trápení, pro slámu se muselo na konec města a dovézt ji na voze, což si žádalo dobrou hodinu. A jekot nešťastníkův nakonec byl davu nepohodlný, lidé z podivného zvratu citů počali litovat jeho utrpení a reptat proti katovi a dokonce proti sudím, a to tím více, když se náhle nad městem rozběsnily oslepující blesky a hromobití, jako by samo nebe bylo nespokojeno tím, že upalují tak špatně toho, kdo je popíral.
Jakýsi blázen (vždycky se vyskytnou za velkých sběhů lidu) prorokoval s neustálým ječením, že Cabassus bude zakrátko sražen bleskem Všemohoucího, i nastal v davu udivující příliv a odliv vzrušení, jedni, obávajíce se blesku, se vzdalovali od hranice a druzí se k ní přibližovali, aby lépe viděli, jak udeří do Cabassuse, což způsobilo jistý zmatek, příliv stoupající a příliv klesající narážel do sebe a strkání vyvolávalo nadávky, rány i zranění.
Zmítání davu nadmíru znepokojovalo soudce i kanovníky, kteří tam ovšem museli setrvat až do skončení popravy, třebas je notně obtěžoval hustý kouř stoupající z hranice a větrem zaháněný na jejich stranu, a oni se nemohli hýbat, neboť za nimi stáli střelci s kopími ve vodorovné poloze a jen stěží zadržovali lid. Cossolat pak, obklopený silným houfcem střelců, snažil se mírnit tu a tam propukající šarvátky, popojíždět k nim koňmo a střídavě konejšil dav a střídavě mu hrozil, jak bylo jeho zvykem, ale ten, vyplašen pronikavým řevem Cabassusovým, blesky, jež křižovaly černé a sinalé nebe, a nepřetržitým duněním hromu, odpovídal na jeho výzvy toliko divým reptáním.
Rozhodl jsem se v mžiku. Nabil jsem hákovnici a dávaje dobrý pozor, aby její hlaveň nevyčnívala z otvoru mezi záclonami, namířil jsem Cabassusovi na srdce.
"U všech ďáblů pekelných!" vykřikl Fogacer, který právě vstoupil do mé jizby, přiběhl ke mně a sklonil hlaveň mé zbraně, "co to tropíte, Sioraku? Jste blázen? Nemáte už dost potíží a mrzutostí? Zabít odsouzence, to je vražda, to je hrdelní zločin! Chcete urazit prezidiální soud a poznovu dávat hlavu všanc?"
"Fogacere," pravil jsem, "všimněte si, že soudcové i kanovníci jsou oslepeni kouřem, že Cossolat má plné ruce práce s davem, že nepřetržitě duní hrom, že moji hákovnici nebude slyšet a že posléze nebude možno nalézt stopu kulky, protože bude Cabassus obrácen v popel. Fogacere, mám být tak zbabělý a mám trpět Cabassusovo hrozivé umírání ještě po drahnou hodinu? Jak víte, mám jistou účast na této hranici!"
"Nemáte žádnou!" zvolal Fogacer a stále držel mou skloněnou zbraň. "Cabassus je na hranici, jelikož napsal Nego a jelikož mocí mermo touží po mučednictví."
"Dal jsem příležitost k jeho záhubě."
"Příležitost, nikoli však příčinu!"
"Logiku!" zvolal jsem. "My disputujeme a on řve! Sejměte ruku z té hlavně, Fogacere, rozhodl jsem se!"
Fogacer na mě krátký čas mlčky hleděl, pak, čta mi v očích, že mě od toho neodradí, pustil zbraň. Přiložil jsem ji k rameni, co nejpečlivěji zamířil, zadržel dech a vypálil. Okamžitě jsem uskočil zpátky, aby nebylo vidět kouř unikající z hlavně; poté jsem opřel hákovnici o zeď a běžel k oknu. Cabassusova hlava visela na hrudi, tělo se už nehýbalo, řev ustal. A jako by náhoda tomu chtěla, v témž okamžení hrom umlkl a déšť skončil, na Cévenneském náměstí nastalo převeliké ticho, přelévání davu všemi směry stoupající a klesající se ztišilo a všichni zůstali přibiti na místě a jakoby užaslí. Poté se kanovníci dohadovali znovu a nejstarší, vypínaje se ve třmenech a obraceje se k lidu, promluvil mocným hlasem:
"Kouř bezbožníka, kterého jsme upalovali, vzbouřil nebesa a spatřili jste následek jejich hněvu a jejich slitování."
Lid odpověděl jásavým křikem na tuto větu, která byla ostatně nadmíru obratná, neboť aniž naplno vyslovila, že Pán srazil Cabassuse bleskem - nikdo totiž neviděl, že by ho blesk zasáhl - přesto naznačila, že zakročil a zabil dvě mouchy jednou ranou: potrestal bezbožníka a současně ve svém milosrdenství ukončil jeho nekonečné umírání.
"Je konec!" dokončil kanovník, když lid umlkl a on mohl znovu mluvit. "Modlete se s námi Otče náš. Poté ať se každý navrátí domů a neruší veřejný pořádek."
Hromovým hlasem, který jako by vyplnil celé náměstí, započal modlitbu Páně a dav ji po něm s úžasným zápalem opakoval.
"Cože, Sioraku!" pravil hořkým a vyčítavým hlasem Fogacer s obočím do oblouku, "vám se rty nepohybují! Vy se nemodlíte? Vy se nepřipojujete k těm pokrytcům, kteří se odvažují mluvit o slitování! Jste přec jediným pravým původcem zázraku, který oslavují!"
"Fogacere, neposmívejte se! Tato hranice je ohavnost a po celý život na ni nezapomenu."
A řka to zavřel jsem okno, usedl na stoličku a složil hlavu do dlaní.

"Buď jak buď," pravil Fogacer, "jedno je jisté: po tomto zázraku vás nemůže nikdo nařknout, že jste střílel."
V čemž se mýlil, jak mi to sám sdělil nazítří večer (po setkání s přítelem). Soudcové prezidiálního soudu pojali podezření, že kdosi zhubil Cabassuse z okna ranou z hákovnice, a usoudili, že nikdo jiný než já by neměl odvahu to učinit, ani že to nemohlo být učiněno z okna výhodněji položeného. Ale když se o tom byli dlouze spolu dohadovali, rozhodli se, že o tom nemohou konat šetření, nechtějí-li odporovat výroku o zázraku Božím, jemuž věřil lid, a nechtějí-li se znovu střetnout s vikomtem. Avšak jejich strašlivý odpor vůči mně vzrůstal tím více, čím byli bezmocnější, a Fogacer mi poradil, když mi zopakoval jejich zavilé výroky, abych opustil město alespoň na čas.
"Dokázal-li jste střelit na Cabassuse," pravil, "nemohl by nějaký lotr vystřelit i na vás z okna, až půjdete po ulici? A k čemu vám tehdy bude vaše udatenství a vaše dobré vyzbrojení?"

56. V nemilosti

Deset dní po Cabassusově upálení upálili Manganku a toto upálení ve mně vzbudilo převelikou útrpnost, jakkoliv ta chudera bláznivá mi připravila zadrhnutím šněrovadla úzkostné chvíle. Leč poznal jsem, že to byla fraška a mámení tak jako její ostatní kejkle. A věděl jsem, že ji upálili, jak pověděl Fogacer, jelikož mátla ducha lidu předstíráním, že vyzývá démona, a nikoliv pro démonickou sílu, kterou neměla. A ta žalostná holka vychovaná blázny, jejichž snem a mámivou tužbou bylo obcovat s peklem - jakpak by si nezahrávala s přemýšlením, jehož mléko sála od dětství? Jsouce vychováváni k Bohu, vyznáváme ho. Ona, jsouc vychovávána k ďáblu, ctila jeho. Byla čarodějnicí? Pravím, že nikoliv. Důkazem toho, že tomu věřila a současně nevěřila, budiž, že mě pokládala za Belzebuba, když se jí to hodilo, a jakmile opustila mé náručí, hrubě se hněvala pro svůj příjemný omyl.
Nevím, kdo v této případnosti zaplatil Vignogoulovi, leč podle toho, co mi bylo praveno, objevilo se, že kat na rozdíl od Cabassuse zardousil tu nebohou dívčinu opravdu důkladně, hned jak rozdělal oheň, třebas čas byl krásný a otýpky suché velice, takže hranice vzplála mžiknutím oka a obrátila v popel bezduché tělo. A tak nakonec lid, který byl tolik reptal, že Cabassus trpěl příliš, reptal stejně, že Manganka netrpěla sdostatek.
Téhož dne o čtvrté hodině po polednách přišel za mnou sluha pastora reformovaného náboženství Abraháma z Gasku se vzkazem, že pastor si přeje se mnou mluvit. Značně udiven touto žádostí a neznaje navíc tohoto sluhu, obával jsem se nějaké léčky a vyslal jsem Miroula, aby se optal pana Gaska, zda je sluha vskutku jeho a zda si opravdu žádá mou návštěvu. Bylo mi odpovězeno, že ano, i vyměnil jsem kabátec z modrého saténu za černé odění, jež bylo myslím případnější pro mého přísného společníka, a vydal se dobře vyzbrojen a těsně podle zdí k pastorově obydlí. To pak nebylo chudobné ani nuzné, protože pan Gasc vedl v Montpellieru obchod se svícemi, které dovážel z Lyonu, a jak jsem se dověděl, nemálo na tom obchodu vydělával.
Nicméně vnitřek jeho domu mi připadal notně holý a soudil jsem při tom pohledu, že pan Gasc má raději zlato v pokladnicích než čalouny na stěnách. Pan z Gasku byl vysoký a hubený a tvář měl tak vyzáblou, že kůži měl přilepenou na kostech bez kousku masa, a nebýt nosu a také lesku černých zřítelnic, podobal by se jeho obličej umrlčí hlavě.
"Pane," pravil ke mně, "obíhá o vás ve městě tolik rozličných pověsti, že bych rád, kdybyste mi pověděl, co je na nich pravdy, protože jsem jako vy náboženství reformovaného."
Tento počátek se mi hrubě nelíbil, i pravil jsem nijak vřele:
"Pane pastore, je-li pak věrnost reformovanému náboženství pro mě závazkem, abych se podřídil ústní zpovědi?"
Taková zpověď je našimi hugenoty nenáviděna a opovrhována co jeden z nejhorších papeženských výmyslů, i nemohl jsem pana z Gasku urazit více než tím, že jsem mu přičítal úmysl přinutit mě k ní. Vskutku zrudl a setrval chvíli s hubou zašitou.
"Pane ze Sioraku," pravil posléze, "zpověď není u nás svátostí a tím méně závazkem. Není-li však mou povinností co pastora, abych se zajímal o chování věřících našeho náboženství?"
"Nevím," pravil jsem. "Nikdy mi žádný pastor nekladl otázky."
"A kdopak vám je kladl u vás na Sarlatsku?" otázal se pastor dotčeně.
"Otec."
"Váš pan otec zde není, a nemůžete mě za něj pokládat?"
"Pane pastore," pravil jsem bez mrknutí oka, "já zde však už mám otce, jemuž skládám účty za své činy, a to je kancléř Saporta."
"A nemůžete mít ke mně stejnou důvěru co k doktorovi Saportovi?"
Toto mě uvedlo maličko do rozpaků a sklopil jsem zrak, oddal jsem se chvíli přemýšlení. Neboť nechtěl jsem ani znovu urazit pastora, ani však ustoupit jeho žádání.
"Ach," zvolal pastor, "jaký to společník při rozprávce, když mi oklešťuje otázky, prve než jsem je byl položil?!
"Pane pastore, lépe oklešťovat otázky než odpovědi."
"Chcete říci, že vaše odpovědi nebudou upřímné?"
"Chci říci, že se nedám zpovídat proti svému chtění."
"Cítíte-li se tedy tak hříšným?"
"Dozajista, pane pastore, cítím se nadmíru hříšným vůči svému Stvořiteli."
"Jak jsem rád, že to od vás slyším!"
A vskutku pohlédnuv na něj blíže, shledal jsem, že z něho spadlo nemalé břímě. Což by mě bylo nijak neudivilo, kdyby mi pokračování vzápětí neosvětlilo, jaké chová podezření.
"Synu můj," rozpřáhl obě ruce, "neztratil jste tudíž víru stykem s oním nevěrcem! Věříte v Boha!"

"Zajisté!" pravil jsem, zíraje na něj co žába na krupobití. "A hrubě jsem zarmoucen, že jste si myslel opak, když jsem dodnes nikdy nechyběl při bohoslužbách! Jsem-li snad pokrytec, abych vyznával slovy to, čemuž mé srdce nevěří?"
"Synu můj, odpusťte mi laskavě. Jsem neskonale spokojen, že vás démon nelapil co kořist, byť měl k tomu tolik příležitostí. Neboť mám-li říci to nejmenší, synu můj, vaše vezdejší chování je málo nabádavé. Dověděl jsem se, že se oddáváte fraucimoru. Tancoval jste při karnevalu třasák a gaillardu. A viděli vás v hospodě u Tří králů, jak jste hrál s kýmsi triktrak."443
Ach, pomyslel jsem si značně rozhořčen a podrážděn, triktrak! Vytýkají mi tuto nevinnou kratochvíli jako Klementovi Marotovi v Ženevě! Ale vsaďme se, že mě nebudou vinit z cizoložství: moje přítelkyně je příliš vysoce rozená dáma, aby ji mohli jmenovat. U papeženců jako u hugenotů se mravnost leká a zastavuje na stupních moci.
"Pane pastore, kladete otázky tak dobře, že odpovědi se stávají zbytečnými."
"Přesto vám chci dát jednu otázku," pravil pastor vážně. "Po chodbách prezidiálního soudu se udržuje pověst, že jste dne 25. září měsíce dorazil umírajícího Cabassuse na hranici střelou z hákovnice."
"Pane pastore," pravil jsem s krajním chladem a povstal, "prezidiální soud se v této věci vzdal šetření. Přejete si pokračovat v šetření na vlastní vrub?"
"Vy mi nerozumíte, pane ze Sioraku, nijak mi nejde o zločin, nýbrž o hřích. A takovým hříchem je odejmout Hospodinu spravedlivé potrestání bezbožníka."
"Neklame mě sluch, pane pastore?" pravil jsem s očima vykulenýma. "Kdokoliv zhubil Cabassuse, spáchal hřích, protože zkrátil pozemské utrpení nevěrce? Nelze ponechat Bohu, aby byl nevěrec potrestán na onom světě, je-li to vůle Boží?"
"Blud, pane Sioraku, nejtěžší blud!" vzkřikl pan Gasc, pozvedaje obě ruce. "Naprostá svrchovanost Páně nezprošťuje člověka jeho povinnosti, a tou je stíhat a ztrestat na této zemi bezbožníka."
"Papeženci tudíž učinili správně, že upálili Cabassuse?"
"My bychom ho upálili taktéž," odvětil pan Gasc důstojně.
"A na malém ohni, kdyby oheň nehořel?"
"To se domníváte, pane Sioraku, že déšť byl toho dne náhodný a nikoliv záměrně seslaný Prozřetelností?"
"Ach, tak je tomu tedy! Dlouhé a kruté Cabassusovo umírání bylo sesláno Bohem a kdokoliv je zkrátil, spáchal hřích! Protože se protivil vůli Boží? Rozuměl jsem vám dobře, pane pastore?"
"Zajisté."
Sklopil jsem oči, zmrazen do hloubi srdce tím, co jsem právě slyšel a co se tolik protivilo mému cítění. Ostatně můj instinkt v tom navíc neustále větřil jakési nebezpečenství, neboť, říkal jsem si, jestliže se pastor Gasc dověděl "z chodeb" prezidiálního soudu, že jsem vystřelil onu ránu z hákovnice, kterou jsem pokládal za milosrdnou, leč která je brána stejně hugenoty jako papeženci co nesmírná bezbožnost, musím si zde dávat dobrý pozor. Kdo ví, zda ta zpráva neobíhá v obou směrech? A zda to, co tu povím, nebude zítra opakováno "po chodbách" soudců?
"Nuže, neodpověděl jste na mou otázku: jste-li ten, kdo střelil na Cabassuse?"
Načež jsem mu pohlédl do očí a pravil k němu co nejstručněji:
"Ne."
Zda mi pan z Gasku věřil či nevěřil, dodnes nemohu říci, neboť mi pravil, aniž jeho chování ztratilo špetku obvyklé vážnosti:
"Pane Sioraku, odkazuji vás na vaše svědomí. Ať se přizpůsobíte vy jemu nebo ono vám."
Byla v těch slovech jakási pochybná poklona, ale vzal jsem je co zdvořilé rozloučení. A uchovávaje tvář jako z bronzu a klopě zrak, nikoli však hřebínek, s hlubokou úklonou jsem odešel (aniž mi pan Gasc odpověděl na pozdrav a pronesl jediné slovo na rozloučenou). Byl jsem už v nenávisti u zavilých papeženců, i bylo pohříchu jasné, že také u svých jsem nyní v podezření, že má víra je brána v pochybnost, mé chování hanobeno. Nicméně nepochyboval jsem, že kdyby mě papeženci zhubili, naši by se snažili ze stranickosti mě pomstít, což pro mě byla útěcha nadmíru hubená po napomenutí, které jsem byl obdržel.
V ulici Barrelerie mě očekával kočár paní z Joyeuse, i dopřál jsem si času, abych si znovu oblékl kabátec z modrého saténu, a nastoupil do něho s přemýšlením, že nyní přichází onen fraucimor, na nějž nebo pod nějž by si pastor Gasc nikdy netroufl dát jméno, tak jako se ostatně nezmínil o vykopání hrobů na svatodivišském hřbitově, snad jelikož věděl, že záznamy, které mě obviňovaly, byly spáleny: hřích ovšem nevalný v jeho očích ve srovnání s tím, že jsem zkrátil o několik minut utrpení jednoho bezbožníka na tomto světě, když on, pastor, přec věřil, že bude věčné na světě onom.
Ach! pomyslel jsem si, kde je zde lidskost? Kde je Bůh odpuštění a lásky? My, kteří se hlásíme k reformaci, dospěli jsme v této oblasti dále než papeženci? Nebo jsme ještě stejně co oni v temnotách a šílení starodávného barbarství?
V každém případě je nesporné, že ten výstřel z hákovnice mi všude hrubě uškodil. Veliký byl můj žal, když jsem pozoroval, že i v paláci paní z Joyeuse nejsem vítán s radostí, soudíc alespoň podle chladného chování Aglaé z Mérolu, která kráčejíc po mém boku odmítla mé nadbíhání, moje poklony i moje šprýmování, a odpírajíc mi i úsměv, nedopřála mi ani pohled na dolíčky a při svém odchodu potěšení vtisknout na ne políbení.
Ach! pomyslel jsem si a srdce se mi svíralo, jak ledová bude paní, je-li její dvorní dáma takto chladná!
"Pane ze Sioraku," pravila paní z Joyeuse, jakmile byla se mnou sama, a nasadila pyšnou tvář, aniž mi podala ruku k políbení, "nechci vám nic tajit, jste u mne v nemilosti. Pan Joyeuse je na vás hrubě rozezlen a říká nepokrytě, že si nezasluhujete jeho ochranu, protože kráčíte od pošetilosti k pošetilosti a vršíte zločin na zločin - a tím posledním jste na se poštval celé město. Sotva jste vylezl z jedné louže, zapadl jste do druhé! To je šílenství! A mohl byste mi povědět, pane, co vás přimělo vystřelit tu ránu z hákovnice?"
"Moje útrpnost, madame."

Jakkoliv jsem měl srdce tímto přijetím hrubě zkroušené, chladnost paní z Joyeuse mě zmrazila a měl jsem při této odpovědi pohled nepřívětivý a tvář hrdou.
"Pane," pravila, jsouc tímto tónem nadmíru podrážděna, "věru špatně rozdáváte svou útrpnost! Nevěrec! Změnil jste se v bezbožníka?"
"Madame, urážíte mě, já věřím v Boha, než pro mě Cabassus nebyl toliko nevěrec, byl i člověk, a nemohl jsem snášet jeho děsivá muka. Počínal-li jsem si špatně, bude mě soudit Bůh."
"Pane," naprímila se paní z Joyeuse, "znamená to, že člověku nepřísluší vás soudit? Troufáte si mě kárat, vy, takový usmrkanec?"
"Nikoliv, madame," pravil jsem s odhodlanou tváří, leč o to něžnějším hlasem. "Jsem vzdálen pomyšlení vás urazit. Vím, jakou vděčností jsem povinován vaší vzácné dobrotivosti, a jakkoliv jsem zkrušen, že jsem ztratil ochranu pana z Joyeuse v nebezpečenstvích, která mě obklopují, jsem neskonale zarmoucenější, že jsem pozbyl přátelství vás, jejíž krása a laskavost ozařují můj život. Ale spatřuji, madame, že jsem unavil vaši trpělivost, že jsem zde nemilován, že se zde už netouží po mé přítomnosti. Dovolte tudíž, abych se s vámi rozloučil, a snažně vás prosím, prve než odejdu, abyste mi naposledy svěřila ruku k políbení."
To řka, nadmíru dojat jsem před ní poklekl, vztahuje pravici. Než ona mi svou nepodala. A to mě uvedlo do převeliké tísně, a co horšího, sevřelo mi to srdce tou měrou, že slzy, které jsem zadržoval, mi vytryskly z očí. Avšak když jsem pozvedl hlavu, abych pohleděl na její krásnou tvář, uzřel jsem, že není tak zachmuřená, leč nadmíru bledá a bez oné povýšenosti, kterou jevila při mém příchodu. Poté se odtáhla, usedla nebo spíše klesla do křesla, než se skloněným zrakem a beze slova, což mě hrubě udivilo, nebylo mlčení v její povaze.
Nevěděl jsem zprvu, kterak se zachovat, avšak jelikož jsem nemohl setrvávat věčně na kolenou uprostřed komnaty s nataženou pravicí, neviděl jsem jiné zakončení své tísně než učinit, co jsem byl pověděl, i povstal jsem, pozdravil a zamířil ke dveřím.
„Jděte, pane," pravila náhle k mým zádům paní z Joyeuse pronikavým a sípavým hlasem, "běžte k svatému Firminoví požádat o útěchu tu poběhlici žijící ve veřejné neřesti, z níž jste si učinil svoji libost! To je věru krásné milování, po všech směrech důstojné nevěrce a zlosyna! Zde jste byl příliš vysoko! Bude vám lépe v jehlářství, veselit se tam na tom hnojišti!"
Byl jsem těmito krutými slovy hrubě raněn, otočil jsem se, jako by mě uštkla zmije, vztyčil vysoko hlavu a pohlížeje paní z Joyeuse přímo do očí s přísnou tváří, nicméně s jistou uctivostí jsem jí pravil:
"Madame, nejsem nevěrec ani zlosyn. Co se tkne mé libostí a mého milování, nacházel jsem je zde, pokud jsem zde cítil k sobě vlídnost. Madame, jsem vaším sluhou."
Uctivě jsem ji pozdravil, ale vztyčil jsem se poté tak vysoko, jak jsem se byl předtím sklonil, kráčel jsem pak ke dveřím a nečekaje na obvyklý doprovod zamířil jsem rychlými kroky do předsíně. Avšak hněv a smutek mě oslepily a já jsem zbloudil v chodbách, i byl jsem velice rád, když jsem za sebou uslyšel klapot vysokých podpatků slečny z Mérolu.
"Ach, pane Sioraku," vzkřikla, popadajíc dech, a hruď se jí vzdouvala, "kampak běžíte? To není vaše cesta! Krom toho moje paní po vás opět touží!"
„Jakže! Aby mě znovu týrala!"
"Ach, pane!" Aglaé mi položila ruku na paži, "znám dobře svoji paní: slovo je prudké, srdce dobré. Někdo jí asi o vás napovídal ošklivé věci. Krom toho od onoho neblahého výstřelu z hákovnice jste v tomto městě ve velikém opovržení a ani Cossolat vás už nehájí!"
"Inu dobrá, opustím vaše krásné město, neboť jsem u všech v tak veliké nelásce!"
"Ale je tomu tak?" zvedla obočí. "Nemýlíte se? Já, kterou vaše hrdost baví a která vás pokládá za nejžebráčtějšího a nejpyšnějšího druhorozence v Périgordsku, snáším vaši přítomnost docela ráda."
"Jakže, snášíte ji? Neřekl bych to podle vašeho přivítání!"
"Bylo mi uloženo," pravila s úsměvem.
"A váš nynější úsměv také? A vaše dolíčky? Je to snad síť, kterou na mě vrháte, abyste mě celého udýchaného odvedla pod nůž paní z Joyeuse?"
"Ach, pane, abych vás tam dovedla, půjdu ještě dále, bude-li třeba!"
A přiblíživši poté svou tvář k mé, políbila mě na rty. Načež jak se usmívala, dal jsem jí pár hubiček na její rozkošné dolíčky, což strpěla.
"Slečno," pravil jsem, "následuji vás. Vaše paní musí být neskonale hodná, že jste jí tou měrou oddána."
Nicméně toto žertování a laškování mě nadmíru uchlácholilo - jak s tím počítala ta prohnaná ženuška, která, ač panna a neprovdaná slečna, dobře znala tisíceré způsoby, jak dívčina vodí za nos mládence.
Nalezl jsem paní z Joyeuse, jak jsem ji byl opustil, seděla v křesle, avšak bez okruží a s rozepjatými šaty, byla všecka rudá v pleti a oddychovala, napuštěná parfémy a v rozpoložení, které jsem dobře znal a které mě zcela uklidnilo.
"Ach pane, domnívala jsem se, že zemřu, jsouc vámi tolik trýzněna! Vypil jste všechnu hanbu a spolykal všechen stud, že se k osobě mého rodu a postavení chováte co hrubý voják a násilník? Jak je to nečestné! Což jsem vás tak špatně zbavila té vaší selské neotesanosti a périgordské špíny, že se mnou zacházíte tak ukrutně? Byť jste sebevíce pyšný a zpupný, byť jste domýšlivější než španělský grand, nemohu trpět váš tón a vaše pohledy! Pane, nejsem snad vikomtesa z Joyeuse?"
"Jste, madame," pravil jsem s vážnou tváří, leč v nitru se usmívaje. "Jak o tom pochybovat, poslouchám-li vás?"
"Nuže, pane, poklekněte k mým kolenům a požádejte mě velice pokorně o odpuštění za urážky, jimiž jste se opovážil mě zahrnout!"
Nepoklekl jsem jí ke kolenům, vrhl jsem se k nim, sevřel je oběma rukama a posel polibky.
"Pane, jste šílený? Co to činíte?"

"Madame," pravil jsem a okem nemrkl, "prosím vás pokorně o odpuštění, že jste mě nazvala usmrkancem, périgordským selským špinavcem a neotesancem, nevěrcem a zlosynem!"
"Ach, Petře!" vykřikla a vzápětí se z plna hrdla rozesmála, "na vás se nelze dlouho zlobit. Když se do něčeho zamotáte, vždycky se z toho opět vyvléknete! Jste tak zručný! Máte jazyk znamenitě proříznutý! Nu vidím tedy, že vám musím povolit a odpustit! Leč vy mi na oplátku slíbíte, že budete od nynějška mým otrokem a ve všem mě uposlechnete."
"Ach, madame! Vaším otrokem? Což jsem vás někdy neuposlechl?"
Ale čtenář už ví, co takové povídání mělo za následek a jakého laškování bylo předehrou v té naší škole sténání a k jakým dobrým lekcím bylo popudem pro jednoho i pro druhého. V těchto lekcích bych už ostatně nerad zacházel dále, protože jsem toho už o nich mnohé pověděl a možná více, než jsem byl měl - přes všechnu volnost, kterou dovoluje toto století.

57. Vyhoštění

Když však naše lekce skončily a profesor i žák oddechovali za modrými zástěnami, zajisté nejsouce zticha, nastalo příhodné okamžení k nekonečnému žvatlání, smíchu, šprýmování i k tisícerým drobným sdělením z denního života běhu, paní z Joyeuse se náhle rozplakala a po krásné tváři jí stékaly slzy, aniž mi zprvu byla ochotna povědět, co vzbudilo její truchlivost.
"Srdéčko moje!" pravila posléze, "raději jsem vás měla propustit v hněvu, jak jsem se o to pokusila, ale opustit vás musím, nebo - což vychází nastejno - vy musíte odjet z Montpellieru, alespoň na nějaký čas. Je to nutné. Pan Joyeuse a Cossolat soudí, že setrváte-li zde, nevyhnete se zmordování, tak nesmírné je opovržení, v němž vás chovají zuřivci naší strany."
"Já mám utéci! Prchat před těmito lidmi! A opustit vás! Ani v osidlech smrti to neučiním!"
"Ó ano, Petře, učiníte to! Učiníte to, až vám povím, co se osnuje a co nám prozrazují naši zvědové."
"Madame," pravil jsem, když zůstala zticha, "poslouchám vás. Oč běží? O spiknutí proti mé osobě?"
"Ba ne! Proti vašemu milému bratrovi!"
"Proti Samsonovi!" vzkřikl jsem a nadmíru vyděšeně jsem se vztyčil na posteli, "ale co má on společného s věcí, v níž obecné pohoršení míří proti mně? Bůh sám ví, on je nejnevinnější ze všech tvorů!"
"Samson je přesto vystaven největším nebezpečenstvím!"
"Ale pročpak?"
"Protože je váš bratr. Protože se chrání méně než vy. Protože není tak pohotový tasit meč ani vypálit z bambitek, a posléze protože takto by vás zasáhli více, neboť znají vaši velikou lásku k němu."
"Ale co to může být za lidi," křičel jsem téměř beze smyslů, "že se chtějí hojit na tomto anděli nebeském!" "Zbožní horlivci - kteří jsou neúprosní, pobouří-li se jejich hněv."
"Madame," rozhodl jsem se mžikem oka, "běží-li o život mého Samsona, zajisté odjedu, ale kam? Nemohu se bez otcova svolení vrátit na jeho baronství."
"Ach, bohudíky, srdéčko moje, nepůjdete daleko! Mám v Nimes znamenitého přítele pana z Montcalmu, který je královským úředníkem, neboť je senešálským sudím . Pan z Montcalmu, který byl druhdy jedním z mých mučedníků, vás přijme nadmíru rád a na dobu, po kterou budu chtít - a v Nimes, bratránku můj, se nemusíte ničeho obávat, protože nejste znám ani hugenotům, ani katolíkům. A jakkoliv se město pod povrchem zmítá událostmi, o nichž víte - jako celý languedocký kraj - navenek je klidné. Stejně, bratránku," uronila opět několik slz, "budete mi strašně chybět! Měl jste na mě myslet, prve než jste vystřelil tu ohavnou ránu z hákovnice."
"Madame, Cabassus zkoušel, div z toho nezešíleli ti, co ho poslouchali. Dokonce ani sprostný lid nemohl snášet jeho křik!"
"Však to byl nevěrec!"
"Ach, madame! Nevěrec trpí jako každý jiný! Možná více, protože neočekává útěchu na onom světě."
Tato myšlenka připadala paní z Joyeuse tak nová, že všechna udivena zmlkla. Poté mě sevřela do náruče a přebíhajíc po neznatelném svahu od myšlenky k myšlence, počala se nakonec rozkošně vrtět po celém těle a dráždíc mě na krku drobnými polibky, zašeptala mi do ucha:
"Je-li vám známo, bratránku můj, že jste srdcem i tělem mým otrokem?"
"Copak jsem to nepravil?"
"Milý Petře, nerozumíte mi? Je třeba hovořit jasněji? Srdéčko, srdéčko moje, nenechávejte mě tolik toužit! Čiňte mi, co chci!"
U Hippokrata, byl bych na to přísahal, znaje její založení: slzy nevysušily její žádostivost. A co se tkne té její obvyklé věty "srdéčko moje, čiňte mi, co chci", ještě dnes mi zaznívá v uších v tom něžném, naléhavém a zpěvném zabarvení hlasu, a po tolikerých letech, kdykoliv se mi ta slova ozvou v paměti, nepřestávají mě dojímat. K ďasu! Bylo-li v té mazlivosti otroctví, s jak ochotným srdcem jsem se mu podroboval - tak jsem miloval dobrotivost té urozené dámy a tak jsem bažil po jejím spanilém těle.
Vytrhnuv se z těchto slastí - po mnoha společných slzách, po mnoha nekonečných zapřísaháních a srdceryvných nářcích - vrhl jsem se do jejího kočáru, a prve než jsem se vrátil domů, dal jsem se zavést ke kostelu svatého Firmina, ale nechtěje, aby tento skvostný povoz nesoucí vikomtův znak byl spatřen před jehlářstvím, dal jsem zastavit na druhé straně chrámu, který jsem prošel vzadu lodí, našlapuje tichounce po špičkách k postranním vratům. Běda! Vpadl jsem doprostřed požehnání a jakkoliv papeženci jsoucí v chrámu předstírali, že jsou zplna pohrouženi v modlitby, mnozí z těch licoměrníků měli oči za zády a určitě mě spatřili, poznali a s mnohým šuškáním na mě úkradkem vrhali pohledy, jež by mě zhubily, kdyby byly měly tu sílu.

Nemohl jsem se s Tomassinou rozloučit, jak bych si byl přál. Byl tam Cossolat, uvelebený u stolu s číší v ruce, a jak mě spatřil, hrubě se zamračil.
"Odjíždíte?" optal se stroze.
"Zítra na úsvitu se Samsonem a Miroulem."
"Činíte dobře," odvětil nepřívětivě a úsečně. "Nasaďte si masky a vezměte válečnou zbroj s krunýřem a helmicí. Najdete doma tři průvodní glejty a dopis ode mne pro hejtmana Bouillarguese v Nimes. Tento hejtman patří k nám, pokud ještě vás mohu čítat k nám poté, co jste tak hrubě odbyl pana Gaska."
"Neodbyl jsem ho," odvětil jsem chladně. "Nechtěl jsem, aby mě zpovídal."
"Ať je tomu jakkoliv," pravil Cossolat pohlížeje na dno číše, "po vašem posledním činu vás pan Gasc nemá v oblibě. A co se mne dotýče, já rovněž ne."
"To mě věru rmoutí, pane," pravil jsem s lehkou úklonou, poté jsem se obrátil a odcházel, sdostatek raněn těmito tvrdými slovy, Cossolat mi projevoval po svém strohém vojenském způsobu vždy jisté přátelství.
Jak jsem odhadoval, Tomassina za mnou přiběhla do předsíně a vrhnouc se mi do náručí, přitiskla mě na své krásné prsy a šeptem mi pravila:
"Já tě miluji, Petře můj, nechal jsi učinil cokoli, a budu povždy tvou přítelkyní."
Ale neměl jsem takřka čas vrátit jí všechna políbení. Cossolat ji volal zpět, nikoliv bez jisté nerudnosti. Ach, pomyslil jsem si, obcházeje kostel svatého Firmina (neboť jsem jím nechtěl znovu procházet před očima těch potměšilců), Cossolat zde vystupuje co pán. A co pán též v hospodě u Tří králů. A ví Bůh, na kolika dalších místech! A přitom nepochybně dochází sluchu u pana Gaska, patří "k nám" - pročež se nikdo neobává, že "ďábel si učiní z něho kořist", byť je jeho "vezdejší chování" jakékoliv. A kdo ví, zda se mu nepromine i partie triktraku: prokazuje tolikeré služby!
Přemílaje v hlavě tyto hořké myšlenky a nehrubě spokojen s lidmi i se světem, vrhl jsem se do kočáru a váhal, nemám-li se jít rozloučit se svým otcem Saportou. Ale dobře jsem věděl, že podle jeho nejsvětějšího pravidla bych musel, chtěje ho navštívit, poslat mu písemnou žádost, na niž by o týden později písemně odpověděl. Jít ho navštívit nečekaně - připustíme-li, že by mi vůbec otevřel - znamenalo by jít si pro pruty na vlastní výprask, a upřímně řečeno dnes jsem byl už tolikráte hrubě odbyt a měl jsem nitro příliš zakrvácené a raněné, abych si na vlastní vrub přivolával další pohromy.
Přesto na mě jedna spadla, kterou jsem vůbec neočekával, a nadmíru krutá v otcově listu, nalezl jsem jej v apatyce a byl odpovědí na moje psaní, v němž jsem se otci vyznal, aniž jsem cokoliv opomněl (ba ani smilnění s Mangankou na hrobě velkého inkvizitora), z vykopání hrobů na hřbitově svatého Diviše: toto jednání označil otec latinsky - jak si možná vzpomínáte - jakožto "atrocissima". Neukázal jsem tento list Samsonovi ani jsem mu nepověděl, jak je to s naší cestou do Nimes, leč obklopuje se tajemstvím, zachmuřeně a stručně jsem mu nařídil, aby si složil zavazadla a poté šel pomoci Miroulovi ošetřit koně, item nechť je připraven, že za ranního kuropění vyrazíme koňmo na cestu.
Po jídle, při němž jsem pozoroval, jak paní Ráchel projevovala radost stejně neobvyklou jako nestoudnou, snažíc se mi tím dát najevo, jakou měrou ji těší můj odjezd, setkal jsem se s magistrem Sanchem mezi čtyřma očima a nejosvícenější mistr, aniž mi cokoli vyčítal a aniž mi pověděl žlučovité či křivé slovo, mě pevně objal, otřel šedý vous o mou líc a poté, svíraje mě oběma rukama a hledě mi přímo do očí, mi pravil:
"Ach, spanilý synovče! Odejděte v pokoji! A vraťte se co nejrychleji, budete mi převelice v domě chybět a váš bratr ještě více, protože mi tak znamenitě slouží v mé dílně a tolik se líbí mému zákaznictvu jak pro svou lepou tvář, tak pro holubičí vlídnost. Jinak nevím ani nechci vědět, zda jste to byl vy, jak tomu chce pověst, kdo vystřelil tu ránu z hákovnice. Ale jestliže jste střelil vy, v žádném případě vám to nemám za zlé. Právě naopak. Ten nešťastník Cabassus trpěl a řval, div vám střeva nezauzlil, a my marrané, ač jsme ve Španělsku sami přílišně zkoušeli, nesnášíme s lehkým srdcem utrpení druhých. Jste prý bezbožník. Pravím: bodejť! Nemo proprius ad deum accedit quam qui hominibus salutem dat et beneficium . Mělo se vyčkávat, až přivezou tu slámu? Vy jste jednal podle srdce svého, které je ušlechtilé a stálé. Cor nobile, cor immobile . U Hippokrata, nemohl jsem už déle poslouchat řvaní toho nešťastníka! Zdálo se mi, že jeho ústy křičí staletá muka Izraele, a ve své zbabělosti jsem schoval hlavu pod pokrývku! Spanilý synovče, jste mladý, bujné krve, statečný! Vy jste jednal! Nepodceňujte proklínání, jímž vás zahrnují. Bezbožník, to se řekne lehce! Co platí více, zbožnost či soucit? Nebo obraťme ty výrazy: možno být zbožným bez soucitu? Milý synovče, vaše svědomí září co listí stromu plného mízy. Ach, prosím vás, uchovejte si je takto: to je vaše síla! Murus aereneus conscientia suna . Milý synovče, žehnám vám jménem Pána našeho Adonaie, amen."
Opět mě pevně objal, a potahuje se prudce za vousy, se slzami v očích odešel, nachýlenější než kdykoliv jindy, s jedním ramenem výše než s druhým a stále si brumlaje mezi zuby některou z těch latinských průpovědí, jimiž se tak rád utěšoval ve svých životních strastech - a ty mu určitě nechyběly, soudíc z povahy jeho ženy.
Sotva jsem opustil toho znamenitého muže, setkal jsem se na chodbě vedoucí z apatykářské dílny do domu - průchod to dosti temný, leč v tu chvíli jej ozářila maurská krása - s Tyfémou, která se zastavila a pravila mi s očima sklopenýma:
"Vy nás opouštíte. Dům se bude zdát prázdný bez vás a vašeho bratra."
Byl jsem všecek dojat, že mě oslovila, neboť za deset měsíců ke mně nepronesla ani deset slov, tak plachá byla ve své panenské zdrženlivosti, jsouc zaslíbena, jak známo, doktorovi Saportovi, a hodlajíc vstoupit do manželství, jako se vstupuje do řehole, ostatně který klášter by mohl být chmurnější a nuznější než profesorovo prázdné obydlí a sestra strážná slídivější a nevlídnější než ta nepředstavitelně povadlá gorgona, která u něho slouží co komorná? Jelikož jsem ani nemukl, jsa udiven, že se mnou promlouvá i že je se mnou sama v této temné chodbě, pravila mi:
"Ale je to pravda? Concepción mi to pověděla."
"Aj, Concepción je ještě zde? Domníval jsem se, že nejosvícenější mistr ji vyhnal, jelikož poslouchala u mých dveří."
Na ta slova notně zrudla a zmlkla, dověděla se asi či uhádla, co se Concepción snažila poslouchat. Zpozoroval jsem tehdy její stud a nechtěje ji déle uvádět do rozpaků, pokračoval jsem:
"To je dobře, že se Concepción dostalo odpuštění. Já pak vskutku se Samsonem odjíždím. Ale toliko na čas. Vrátíme

se.
"To jsem ráda," pravila, vzala mě za ruku a stiskla mi ji. Poté ještě více zrudla, se zraky sklopenými se ke mně otočila zády a nadzvednouc sukni, aby se jí běželo rychleji, uprchla pryč, jakoby vyděšená vlastní odvahou.
Ach, nebožačka! Bude žít v bědném obydlí s tím mrzoutským vousáčem! Jaké to vězení! Jaká hladomorna! Jaká zakopaná řiť! A přitom nejosvícenější mistr je samá laskavost a vlídnost. Kterak je možné, že souhlasil s tímto dceřiným sňatkem?
Šel jsem zaťukat na Lukášovu jizbu, a dveře se samy otevřely; padl mi s pláčem do náručí a nemohl pronést slovo, svíraje mě v těsném objetí, i musel jsem ho utěšovat, místo aby tomu bylo naopak.
"Ach!" začal konečně, když opět nabyl hlas, "nemohu už strpět pana Gaska, ani pobožnůstkářství starších a jáhnů! Dští na vás oheň a síru za ten výstřel z hákovnice! To je zbabělost! Nelze jim odporovat ani jim vzdorovat bez nebezpečenství - a jmenovitě já, který jsem marran a pročež držen více či méně ve velikém podezření, že nejsem upřímný ve víře. Ach, Petře, jsem tak slabý! Takovou jsem měl ve vás oporu - a bez vás neučiním nic, toliko se budu třást co zajíc v pelechu!"
Když hovořil, uslyšel jsem na schodech těžké kroky a zaťukání na dveře, a jak jsem vzkřikl dále, objevili se Merdanson a Carajac, kteří v okamžení zaplnili jizbu hrozivými plecemi. Přišli se rozloučit, pravili.
"Cože?" vyvalil jsem na ně oči, "vy víte o mém odjezdu? Je tajný. Od koho to máte?"
"Od Fogacera."
"Fogacer to ví? Odkud to zvěděl? Braši, počkejte na mě s Lukášem chvilku v mé jizbě. Najdete tam láhev. Otevřete ji. Učiňte si pohodlí. Já se vrátím."
A šel jsem zaklepat na bakalářovu jizbu.
"Čekal jsem vás," pravil Fogacer, měl obočí do oblouku, dlouhé a elegantní pohyby a také mírně jízlivý posměch v hlase. "Vstupte, mladý Sioraku s bujnou krví! Posaďte se na tuto stoličku. Jsem věru rád, že hledím tak zblízka na naši křesťanskou Ifigenii, neboť vězte, není v našem dobrém městě hugenota ani papežence, který by neměl chuť nasadit vám na hrdlo nůž. A po pravdě řečeno hugenoti jsou v tom ještě horlivější z obavy, že kdyby vám byli podporou, byli by podezíráni z nevěrectví. Vy tedy odcházíte co kozel, kterého Izrael vyháněl do pouště, obtíženého všemi hříchy lstivého kmene. Ale víte, co předcházelo tomuto vyhoštění?"
"Vy to zajisté víte, Fogacere. Jinak bych tu nebyl a nevyslýchal vás."
"Vím to," pravil Fogacer. Přecházel jizbou po šířce a po délce a ta "šířka a délka" měly pro jeho pavoučí údy zajisté oprávnění, neboť ty údy jako by se natahovaly podle rozměrů místnosti, samotné tělo pak bylo tenoučké jako nit a zdálo se ještě tenčí, protože byl v černém od palce u nohou až k obočí, které bylo zakřivené, jakoby načrtnuté štětcem a vracelo se zpátky k spánkům. "Vím to," opakoval a zastavil se, pohlížeje na mě s uštěpačným leskem ve smolných zřítelnicích. "A přejete se to ode mne dovědět?"
"Neváhejte, prosím vás."
"Nuže, poslouchejte mě dobře, Sioraku, a oběma ušima! Vikomt Joyeuse se ve své ďábelsky prohnané diplomacii setkal se zavilými papeženci, dokonce s těmi, kteří zbožně rozjímají o vašem zmordování."
"On je zná?"
"Jako prsty na své ruce."
"Proč je nepošle do městské šatlavy?"
"Nemůže. A nechce. Zapomínáte, že je také papežencem?"
"A co pověděl těm zavilcům?"
"Usmlouval s nimi sennu za reveň. Ponechají vás s pokojem, leč vy opustíte město. Alespoň na čas. Na čas, než uhasnou ty dvě ostudnosti, které jste zapříčinil."
"Dvě? Jak to dvě?"
"Velkou a malou," pravil Fogacer.
"Velká, to je ten výstřel. Leč malá?"
Tehdy Fogacer se odmlčel a pohlížeje na mě zvláštním pohledem, pravil:
"Oj! Ta malá je pranepatrná a týká se pouhé maličkosti. Nicméně vikomtovi - který hodlá svou štěstěnu posunout co nejdále - se nelíbí, co se proslýchá na jistých místech: velice potichu se mluví o tom, že nejste od paní Joyeuse tak mučen, jak byste měl být."
"Ach, to je mrzkost!"
"Zajisté," pravil Fogacer bez mrknutí okem. "Ale jak víte, Sioraku, Césarova žena nesmí být podezírána. A vikomt velice obratně zabil dvě mouchy jednou ranou: Chrání vás a posílá vás pryč."
Tři mouchy jednou ranou, říkal jsem si. Je to jasné: vikomt Joyeuse zařídil svou záležitost tak obratně, že jeho žena mu opět naplní pokladnici.
"Povězte mi, co si myslíte o všech těchto tak dobře svázaných nitkách?" pravil Fogacer.
"Ach, Fogacere," odvětil jsem po chvilce rozvažování, které mě nikterak neuklidňovalo, "proč je člověk takový, jaký je?"
Avšak ti, kteří byli v mé jizbici, moji druhové z lékařského učení, mě milovali zcela prostě a bez vytáček, beze všech postranních myšlenek v hlavě, jež by se nesměly vyjevit. A když jsme byli vypili tu láhev, jak praveno, a ještě další a znovu další, já s Lukášem, Fogacerem, Merdansonem a Carajakem, k čemuž Miroul brnkal na kytaru (Samson byl s námi, leč nechtěl okusit ani kapku), odešel jsem spát s hlavou poněkud těžší, ale všecek rozjařen. A dobře si vzpomínám na svoji poslední myšlenku před usnutím, že konečně v Nimes naleznu klid a pokoj po neslýchaných trampotách a souženích, která jsem zakoušel po vykopání hrobů na svatodivišském hřbitově. Přisám svatý Antonín! Jaká to páska přes oči mi zakrývala budoucnost! I když měla být horší, než co jsem prožíval, cválal jsem k ní tryskem!

Chystal jsem se hnát Aclu tolik mil na kopytech a zadek si tolik mil otloukat, abych spadl z bláta do louže! Hnal jsem se přímo ne-li rovnou do vlčí tlamy, tedy alespoň do obtížného postavení, kdy budu vlka držet za uši v nemalém nebezpečenství a záhubě hrozící z jeho tesáků.

58. Smutné setkání

Čtenáři, můžeš mi věřit, kterak jsem byl nazítří krutě zkrušen, že opouštím Montpellier, město, které jsem tolik miloval a s ním tolik lidí, jež jsem uzavřel po rozličných stupních v zahrádce srdce svého. Nicméně, když jsem za ranního úsvitu vyskočil do sedla Acly, maskován, s helmicí na hlavě a s krunýřem kryjícím hruď, pociťoval jsem toliko úžasnou radost, že vyjíždím v rozpuku a plné síle mladého věku za dobrodružstvím po velkých cestách království, bych objevil město proslulé svou krásou a mně dosud neznámé.

Příliš časně probuzený Samson podřimoval ještě na své Albiéře, kolébaje hlavou a udržuje se v sedle silou zvyku. Ale Miroul měl plné ruce práce, aby uřídil dva Araby, toho, který ho nesl, a toho, který nesl naše zavazadla a naše zbraně - mezi nimi i onu milosrdnou a bezbožnou hákovnici, která mi vynesla vyhnanství -, nicméně, ač byl tak zaměstnán, potichu si prozpěvoval, tolik se mu ulevilo v útrobách nad tím, že unikám všem těm nebezpečenstvím, otec z něho učinil mého anděla strážného - rozumí se anděla co do bezpečnosti, neboť co se týče jeho chování, milkování s Tomassininou Azaidou by vzbudilo nevoli páně Gaska, kdyby býval o něm věděl. A pročpak si bratr osobuje právo soudit ve jménu božím bratra - k čertu, to nikdy nepochopím!

Jel jsem v čele našeho malého houfce, nadmíru pozorně sledoval okna, pod nimiž jsme projížděli, připraven bez váhání vypálit ze dvou bambitek na hlaveň hákovnice, kdyby ji někdo na mne drze namířil, a zaměstnán též vedením Acly, jejíž kopyta klouzala po lesklém dláždění (neboť v noci maličko pršelo), nadýmal jsem hruď čerstvým jitřním vzduchem a rozechvělými nozdrami slastně vdechoval vůni neznámé budoucnosti, oddávaje se prudké radosti, ježto se mne zmocnila nad koncem mých trampot.

Dojeli jsme beze spěchu k městské bráně a tam, obtíženi tolika zavazadly a k tomu všichni tři maskováni, byli jsme nuceni prokázat se strážci heslem, to značí třemi průvodními glejty, jimiž nás byl vybavil Cossolat.

"Urozený pane," pravil strážce, který byl kulatý co koule, měl dobrou a neškodnou tvář, oči věrného psa a mlsnou hubu, "nebude vám za těžko, protože máte tak čilé koně, dohonit hejtmana Cossolata a houf střelců. Doprovázejí Vignogoula a jeho ohavnou ženštinu, neboť oba katovi pacholci jsou dva dny už stiženi čtvrtodenní zimnicí, a ti (míním Vignogoula a jeho ženu) vedou oběsit jednu ubožačku, která zhubila své pachole, protože je počala mimo manželství. Hezčí děvče jsem dosud neuzřel a myslím si, že je nemalá škoda, hubí-li se takto dílo Pána Boha stvořené k jeho obrazu."

"Ach!" podivil jsem se. "Cožpak není zvykem, že se zločinci věší u Solnářské brány na olivovníkovém poli? Vzpomínám si, že přijížděje do Montpellieru od Narbonne v červnu měsíci léta páně 1566, tedy před patnácti měsíci, viděl jsem tam vztyčenou šibenici a na okolních stromech osekané údy holčice, kterou byli pověsili pro stejný zločin."

"Urozený pane, změnili místo, protože majitel nechtěl pole už pronajmout namítaje, že puch mu kazí olivy. A město poté zakoupilo olivový háj, jehož stromy přestaly nést plody, dvě míle od městských hradeb na velké cestě do Nimes. Tam pak naleznete při ohyzdném díle Vignogoula, který by lépe učinil, kdyby nejprv pověsil svoji strašlivou babici a potom pověsil sám sebe, tak jsou jeden i druhý krutí, skrbličtí, odporní všem a tolik škaredí, že byste z nich střeva vyzvraceli. Ach, urozený pane! Kolik tu prošlo těch holčin, které vedli na šibenici pro zhubení plodu, kdežto otcové jejich pacholat se potulují po městě svobodní jak ptáci ve vzduchu a co horšího, nadouvají se co pávi, že tak dobře obskákali ty nebožačky, a chechtají se jejich prostotě, neboť jim předtím slíbili manželství!"

"Ach, strážný," pravil jsem. "Pravdu díš. Člověk je prohnaný a spravedlnost kulhá."

Co se tkne ostatního, dobrý mužík mluvil také pravdu. Naši koně byli čilí a vbrzku dohonili Cossolatovy těžké kobyly. Ta trocha nočního deště vyschla na velké cestě rychleji než na městském dláždění, a jakmile jsme se přiblížili, herky střelců nám vířily do očí a do nosu tolik prachu, že jsem se rozhodl je předběhnout, a to tím spíše, že jsem měl v úmyslu dát Cossolatovi při předjíždění krátké pozdravení, aniž se s ním zastavím, neboť mě tížilo na srdci jeho včerejší přivítání v jehlářství. Avšak prve než jsem dal koni ostruhu, sňal jsem masku, která mě nadmíru hřála, neboť slunce už vyšlo, a která mi ostatně nebyla už k ničemu, protože jsem ponechal za sebou své nepřátele, užírající se za městským hrazením v pobožnůstkářské nenávisti.

"Samsone," děl jsem, "probuďte se, pane bratře! Není už čas lenošit na té vaší Albiéře jako na lůžku. Vzhůru, pane, vzhůru! Ta motovidla vám pouštějí prach rovnou do huby! My jim teď dopřejeme ten náš!"
A pustil jsem se do cvalu sledován Samsonem a sotva několik sáhů za ním Miroulem, který řídil svoje dva araby nadmíru obratně. Avšak průvod jedoucí před námi zabíral celou šíři cesty, i musel jsem přejít do klusu, poté do kroku a křičel jsem na střelce před sebou, aby uvolnili cestu. Aniž se jevilo, že mě slyší, ba aniž otočili hlavu nebo se vůbec pohnuli, pokračovali v cestě navzdory mému křiku jako předtím, roztahujíce se ještě více, pokud to bylo vůbec možné, po celé šířce cesty, která, po pravdě řečeno, nebyla na tomto místě tolik široká, jsouc stísněna mezi dvěma skalisky. Pobouřen jejich netečností dumal jsem, zda nemám tasit a hřbetem meče udeřit do kyrysů jejich koní, když se objevil Cossolat, přivábený tímto povykem. Pozdravil jsem ho nikterak vřele, na což on odpověděl zdvořileji, než bych si byl pomyslel, vyčítaje si asi včerejší příkrost.
"Pane Sioraku," pravil, "co si přejete?"
"S vaším dovolením projet, pane!"
"Vojáci," zvolal Cossolat, "nechte projet pana Sioraka. Má naspěch více než my."
Střelci se tehdy seřadili po pravé straně cesty a já se zprvu pustil do klusu, ale vida před sebou záda nešťastnice, kterou vedli pověsit, jel jsem opět krokem, abych si ji prohlédl, jednak že jsem s ní měl soucit, jednak že strážný velebil její krásu. Váhal jsem však, mám-li ji předjet, neboť jsem se trochu styděl za svou zvědavost. A při tom kolísání jsem pozoroval, že jede na mule, je přivázána k vysokému opěradlu maurského sedla, paže má stočené za řečené opěradlo, ruce vzadu spoutané a provaz je provlečen pod břichem zvířete. Ohyzdná ženština, nestvůrně tlustá a sprostého a odpudivého vzhledu, vedla mulu za uzdu, sama jedouc na herce, která asi dostávala více ran než ovsa, soudíc podle jejího stavu. V čele klusal Vignogoule na souchotinářském koníku, propadajícím se pod jeho nesmírnou vahou, a byl oděn v dlouhou nachově zbarvenou košili, kterou oblékal na popravy. Ale po sudím ani vidu, ani slechu, a nebyl jsem tím nikterak překvapený, protože hrdelní soud se myslím nebude tak časně ráno obtěžovat kvůli takovýmto věšením, která jsou tak četná a v jeho zracích tak málo důležitá.
Zezadu jsem shledával, že ta nebožačka je krásně urostlá, jakkoliv byla oděna toliko v šedé a potrhané košili a vlasy měla krátce zastřižené, aby jí provaz bez nesnází stáhl hrdlo. I dojel jsem konečně až k ní a cválaje podle ní naklonil jsem se, abych se na ni podíval zblízka. Ale pohyb, který jsem učinil, přivábil její pozornost, chudera ke mně stočila hlavu a vyrazila mocný výkřik. Zazíral jsem s ústy otevřenými, krev mi náhle ustydla v srdci, poznal jsem Fontanetku.

"Fontanetko," pravil jsem s hrdlem sevřeným, "jsi-li to ty, kterou vidím v takovémto stavu? A jak se ti to přihodilo, tobě, dívčině tak počestné?"
"Ach, urozený pane!" pravila. "To mi povídáte vy! Vy, který jste mě dal vyhnat z apatykářství, nařknuv mě lživě, že jsem vás okradla!"
"Já?" křičel jsem. "Ale kdo ti toto pověděl?"
"Paní Ráchel."
"Ta zmije lhala, přísahám to na svoje spasení!"
"Pane," pravila Vignogoulka, "odsouzenkyně má být pověšena a nikomu není dovoleno s ní rozprávět."
Hleděl jsem na Vignogoulku s tolikerým odporem, jako kdybych uzřel sto ropuch na jedné hromadě. Všechno na její tváři bylo podlé, až to nahánělo strach, jako kdyby jed, který jí ohlodával mozek, zkazil a pokroutil i její rysy, oči měla šilhavé, krhavé a pokleslé, nos křivý a rozpláclý, rty sešpulené jeden nad druhým jako zarudlou a opuchlou jizvu po zranění, tváře a bradu šedivé, chlupaté a poseté vřídky - a to nehovořím o neforemném těle, na němž spočívala tato ohyzdná hlava.
Odjel jsem s Aclou za mulu, na níž byla spoutána moje nešťastná Fontanetka, a přitočil se k Vignogoulce na její pravý bok.
"Kmotro, dostaneš deset soldů, zavřeš-li uši."
"Pane," pravila Vinogoulka a tvrdá očka jí začala jiskřit, "od okamžení, kdy je odsouzenkyně svěřena rukám mého manžela, všechno patří jemu: její odění, její tělo, jejích pět smyslů i její dech."
"Kmotro," pravil jsem, "dvacet soldů za tři minuty."
"Urozený pane," odvětila Vignogoulka, "byť na tři minuty, nemohu z odsouzenkyně nic prodat, ba ani půjčit: ani její sluch, ani její dech."
"Kmotro, čtyřicet soldů."
"Urozený pane, slyšel jste mě."
"Lotryně," - zamračil jsem se a vrhl na ni strašlivý pohled, "jeden zlaťák za to, co žádám, nebo ti střeva prorazím mečem."
Po této hrozbě, o níž bych do dnešního dne nedovedl povědět, zda bych ji neprovedl, tolik jsem byl rozhořčený a rozvzteklený, Vignogoulka si netroufla mi odporovat ani už se déle dohadovat, ač byla v nemalém pokušení licitovat ještě výše, a natáhla ke mně beze slova ruku. Vložil jsem do ní zlaťák, ona ho neprodleně vstrčila do opuchlých rtů a kousla do něho. Poté ho vhodila do opasku, vytáhla zpod nachově zbarvené košile růženec, sklopila oči a jala se ho louskat, než sám Bůh ví, zda se modlila či to jen předstírala.
Pobídl jsem Aclu a popojel s ní po bok ubohé Fontanetky.
"Fontanetko, v životě jsem tě neobvinil, žes mě okradla! Věříš mi nyní?"
"Běda, věřím vám!"
"Po tvém propuštění jsem tě hledal všude!"
"Běda, já to vím! Byla jsem v Grabels."
"V Grabels! Fontanetko! Vždyť je to tak blízko od Montpellieru! Projížděl jsem tudy desetkráte! A na všechny strany

vyvolával tvoje jméno!"
"Já to vím. Všude jsem požádala, aby pověděli, že mě neznají."
"Ach, Fontanetko! Ve mně jsi důvěru neměla a paní Ráchel jsi věřila!"
Po těch slovech zmlkla, pohlédla na mě, že mi to srdce sevřelo, a po tvářích se jí koulely slzy.
"A co jsi činila v Grabels?"
"Byla jsem služebnicí na statku a pán mě svedl, slíbil mi manželství."

"Nemělas mu být po vůli," pravil jsem věda, že to není dobrá řeč, ale dohnala mě k tomu snad trocha žárlivosti.
"Ach, pane!" obrátila ke mně bolestnou tvář a vrhla na mě vyčítavý pohled, který mě provrtal. "A to mi pravíte vy! Vy, který jste mě prvý zkazil!"
Nato jsem nadmíru zahanbeně sklonil hlavu a na krátký čas jsem nemohl nalézt slinu k řeči, tolik mě svíralo svědomí.
"Fontanetko," pravil jsem nakonec, "jsi tak dobrá a tak slitovná, jak jsi mohla dospět k tomu, že jsi zhubila svoje pachole?"
"Ach, pane! Donucena násilím! A věru proti srdci svému! Pán mi tak nařídil, vyhrožuje mi, pakli to neučiním, že mě vyžene bez jediného soldu z domu na cesty světa! A jak bych mohla uživit své pacholátko, nemajíc ani skrojek chleba do úst? Ach, pane! Je to strašlivá vzpomínka! Ve chvíli, kdy jsem měla slehnout, pánova matka, nechtíc slyšet můj křik, vyhnala mě do ovčárny, a tam na slámě pro ovce jsem porodila, a nebylo duše na světě širém, která by mi pomohla a nade mnou se slitovala. A když bylo dítě na světě, v domnění, že v každém pádě zemře se mnou někde na cestě, sevřela jsem mu nos a ústa, a když jsem ruku odtáhla, už nedýchalo."
V této chvíli jí slzy znovu skrápěly nebohé líce a Fontanetka, otřásajíc se mocnými vzlyky, pravila zajíkavým hlasem:
"Ach, pane! Spáchala jsem těžký hřích! A je věru spravedlivé, že mě pověsí! Kéž by Marie Panna vyprosila pro mě odpuštění u svého božího syna! Mám však nemalý strach a děs před smrtí, jmenovitě provazem."
A vida, jak se třese po všech údech při tomto zlověstném pomyšlení a jak každý krok muly ji nese o kousek blíže k šibenici, snažil jsem se jí vyptávat dále, abych zaměstnal jejího ducha.
"Copak jsi učinila s tělíčkem, Fontanetko?"
"Hodila jsem je do vyschlé studny, avšak viděla mě Grenuová."
"Kdo je Grenuová?"
"Sousedka, která měla převeliké toužení vzít si mého pána. Grenuová mě udala grabelskému faráři, který si mě pozval na faru. A tam, jsa se mnou sám, slíbil mi, že bude mlčet, budu-li mu po vůli. Leč nechtěla jsem, majíc hrůzu znovu hřešit, a tak ohavně a s mužem božím. Farář tedy složil umný latinský dopis montpellierským sudím. A o měsíc později přijeli střelci do Grabels mě zatknout a uvrhli mě do městské šatlavy."
Aj, Fontanetko, jaký to řetězec lidí se článek po článku truchlivě spojil, aby ukul tvůj zlý osud. Pohříchu já sám, paní Ráchel, tvůj pán, Grenuová a grabelský farář, kéž nám Bůh odpustí zlo, které jsme na tobě spáchali!
"Pane," pravila plačíc a třesouc se, "mám převeliký děs nikoliv tolik ze smrti, ale z toho, že budu pověšena za krk, prve než pozbudu dech a duši. Neboť mi v žaláři pověděli, že je to trápení nadmíru dlouhé a hrozné velice velmi."
"Pane ze Sioraku," pravil znenadání Cossolat za mnou, aniž jsem ho slyšel přijet, "není dovoleno mluvit s odsouzenkyní. Kmotro," otočil se hrubě zachmuřen k Vignogoulové, "jak to přijde, žes to nezakázala?"
"Hejtmane," odvětila Vignogoulka a pokrytecky klopila oči, "říkala jsem si modlitby za tu chuderu, nic jsem neslyšela."
"Arci! Věřím v tvou útrpnost tolik co v zmijí uštknutí. Znám tě, lotryně! Je-li dlaň dobře podmazána, ucho neslyší! Pane Sioraku, na slovíčko, prosím vás. Jeďme!"
Pobídli jsme koně a když jsme urazili jistou vzdálenost od chmurného průvodu, Cossolat ke mne pravil:
"Není mi tajno, že to byla vaše milostnice. A hrdelnímu soudu neméně. Avšak vězte, učinil jsem všechno, aby její poprava byla odložena na zítřek, chtěje zamezit tomuto setkání. Leč hrdelní soud rozhodl jinak. Pročež tak veliký počet střelců. Mnozí sudí se obávají a jiní naopak doufají, znajíce vaši zbrklost, že spácháte opět nějakou pošetilost."
"Je to tudíž past?"
"Dozajista. A já jsem její čelist."
"Nespadnu do ní. Děkuji, že jste mi o ní pověděl."
"Nuže, nebude střílení z hákovnice?" otázal se Cossolat a otočil se v sedle, aby mi pohlédl do očí.
"Ani střílení z bambitky. Ani šavlování. Avšak byl bych rád, kdybyste mi dovolil promluvit o samotě s katem."
"To nelze," pravil Cossolat stroze. "Jediný, kdo se zde může obrátit na Vignogoula, jsem já."
"Pane," polykal jsem sliny, "nutíte mě k zoufalým činům, kterým byste chtěl zabránit."
Načež na mě Cossolat mlčky pohlédl a spatřil mou převelice odhodlanou tvář, jakkoliv v duchu jsem tolik odhodlán nebyl, neboť jsem nemohl ani snít o tom, že bych se vzepřel četě střelců, nemoha očekávat přílišnou pomoc od Miroula, hrubě zaměstnaného dvěma araby, a ještě méně od Samsona. Ostatně cožpak jsem mohl dávat všanc jejich životy, tak jako jsem byl ochoten nastavovat svůj?
"Pane Sioraku," pravil Cossolat, "slíbíte-li mi, že se vzdáte činů, o nichž mluvíte, mohl bych předjet průvod a zkoumat cestu, a cokoliv povíte za této krátké nepřítomnosti kterékoliv osobě dle vaší volby, nebude ovšem mou záležitostí."
"Hejtmane, dohodnuto," pravil jsem.
Poté pobídl koně a vyjel na cestu, já pak se vrátil sám zpátky k průvodu.
"Vignogoule," pravil jsem jeda s ním bok po boku a pociťuje k němu odpor pro jeho ohavné chování i zápach, který se od něho šířil. "Na slovíčko."
"Pane," pravil kat převelice sladkým hlasem a pohlížel na mě úkosem vybledlýma modrýma očima, které takřka mizely v záhybech tučné tváře, "mluvit se mnou nesmíte."
"Přesto tě prosím na slovíčko."

"Pane, já vás neslyším," odvrátil zbožně hlavu.
"Pět zlatých dostaneš, jestliže se té nešťastnici opřeš palcem o krční páteř a zlomíš ji, prve než jí přehodíš provaz kol hrdla. A tak ona rychle zemře a ty pověsíš na šibenici mrtvolu."
"Pane, to není dovoleno. Sudí to nenařídil."
"Deset zlatých."
"Pane, učiním-li to bez nařízení, přijdu o úřad."
"Kdo se to doví? Můj hlas nedosahá ke kapitánově sluchu."
"Pane, mám svědomí."
"Patnáct zlatých."
"Pane, každý má svoje slabosti," pravil Vignogoule s očima sklopenýma a s tváří svatouška. "Já mám veliké potěšení, vidím-li odsouzence, jak se pomalu škrtí na konci provazu."
Slyše tu ohavnou řeč, byl jsem takřka beze smyslů a křičel jsem:
"Dvacet zlatých, ničemníku, abych utěšil tvou hnusnou duši!"
"Pane," pravil Vignogoule s tváří vzácně falešnou, "moje duše není zdaleka tolik ohavná. Co jsem pověděl, je následkem veliké lásky, kterou chovám ke svému povolání. Krom toho dvacet zlatých je částka věru malá v porovnání s přátelstvím, které, jak se zdá, pociťujete k té holčici."
To mi připadalo tak nízké a podlé, že se mi málem zvedl žaludek, i rozhodl jsem se, že zlato tu nevystačí a že musím toho bídáka stisknout a dát mu čichnout k železu.
"Ničemníku," mračil jsem se a řval mocným hlasem, "zdali mě znáš?"
"Pane," Vignogoule klopil zrak a vše na něm bylo otrocky ponížené i hrozivé. "Kdo by vás neznal? A cožpak jsem vás i já málem nepoznal z největší blízkostí? Prý vyhrabáváte mrtvoly a pak je rozřezáváte. Prý jste také zastřelil Cabassuse na hranici."
"To jsem nebyl já. Ale kdokoliv měl odvahu to učinit, mohl by právě tak dobře zastřelit kata."
"Ach! Zabít kata, to je hrdelní zločin!"
Na to jsem namítl, hovoře tichým a syčivým hlasem mezi zuby:
"Zabít odsouzence je také hrdelní zločin. A kdo se odváží druhého, může se převelice dobře odvážit i prvého."
Poté na mě Vignogoule vrhl krátký pohled vybledlýma očima a sklopil těžká víčka. Já na něho pohlédl rovněž. Jeho tlustá tvář, tolik podobná kusu bláta, majíc jeho barvu i složení, se nepohnula, leč viděl jsem, že otěže, ježto držel v ohromných rukách, se počaly chvět.
"Ničemníku," pravil jsem, "rozuměls mi dobře?"
"Urozený pane," pravil nasládlým hlasem s hlubokým nadechnutím, které nadulo jeho objemnou hruď a zvedlo prsy, tak zvláštně podobné prsům ženským, "prosím vás snažně a důtklivě, abyste ráčil uvážit toto: přiložím-li palec tam, kam jste byl pravil, to jest na krční páteř, ta poběhlice nezakusí žádné utrpení. Jakmile zmáčknu, nastane smrt. To není poprava, to je sprostý mord, který je mému umění cizí, příčí se mu a jistou měrou je zneuctívá."
"Nuže zkrátka?" zamračil jsem se a sáhl po dýce. Vignogoule se obrátil, vrhl pohled na střelce a vida je značně daleko za námi, navlhčil si tlusté rty jazykem a pravil zaškrceným hlasem:
"Bude to tedy dvacet pět zlatých a ani o jeden méně."
"Obchod je uzavřen!" pravil jsem, nechtěje si ani plácnout, ani se déle dohadovat s tím zlosynem. A dodal jsem:
"Dvacet pět zvonivých zlatých plné váhy, neořezaných a ihned splatných. Ale kate, dobře si pamatuj: jestliže po tomto odsouzenkyně bude umírat pomalou smrtí, ty na oplátku budeš poslán na onen svět okamžitě."
"Pane," odvětil Vignogoule, "jak bude zaplaceno, tak bude dodrženo."
Přistoupiv k němu blíže, jakkoliv ve mně budil děs a jakkoliv z toho bláta stoupal jakýsi puch smrti, odpočítal jsem mu zlato, což zabralo jistý čas, neboť do každé mince po řadě kousl, jak to byla jeho hrozivá babice činila před ním.
A značně se mi ulevilo, když jsem od něho odejel a vrátil se po bok Fontanetce.
"Má Fontanetko nešťastná," pravil jsem tiše, "dohodl jsem se s tím lotrem. Jakmile ti položí ruku kolem krku, zavři obě oči a odevzdej se Pánu, nebudeš mít čas trpět, zemřeš mžiknutím oka."
"Ach, pane! Díky Bohu a vám též! To je velké milosrdí, že jsem se s vámi setkala ku zmírnění své truchlivé smrti. A ještě větší, že jste mě křivě neobvinil u paní Ráchel, jak jsem se dověděla z vašich úst."
"Ach!" svíral jsem pěstmi otěže a skřípal zuby, "rozdrtím tu zlořečenou ženu! To její jed způsobil všechno zlo! Nebýt jí, nalezl bych tě v Grabels a vymanil z rukou toho špatného pána!"
"Pane," slzy se jí koulely po spanilé tváři, "nemluvte takto! Hubíte mi srdce lítostí! A chci si uchovat srdnatost, bych dovedla čelit tomu, co nadejde. Pane," obrátila ke mně oči, jejichž prostou něhu jsem měl tolik rád, "milujete mě trošičku?"
"Fontanetko," pravil jsem a hrdlo se mi sevřelo v strašlivém utrpení, "miluji tě velikou láskou a přátelstvím a nikdy v životě si neodpustím, že jsem si tě vzal v rozpuku tvého mládí na terase, kterou znáš."
"Ach, pane!" pravila. "Nemluvte špatně o této terase a o luně. Tam byl můj krátký ráj. Všechno zlo přišlo poté." A nedovedl bych říci, jak dojemnou dobrotu jsem nalézal v těchto slovech, jež mě zprošťovala provinění, kdežto v prvním čase mi je Fontanetka trpce vyčítala. A jakkoli v těchto posledních okamžicích nechtěla slyšet o nenapravitelném sřetězení příčin, které ji sem dovedly, nemohl jsem odolat a vrátil se k tomu, tak mě krušil její nespravedlivý osud.
"Paní Ráchel ti tudíž neprozradila pravý důvod tvého propuštění, totiž že se dověděla od kněze, který tě zpovídal, že jsi se mnou smilnila?"
"Nikoliv, pane, nepověděla mi ani slovíčko. Toliko o těch dvou kapesnících, jež jsem vám prý ukradla."
"A celý ten čas, co jsem tě hledal, byla jsi v Grabels! Na dva skoky mé Acly ses soužila nad mou domnělou nespravedlností! Ach, Fontanetko, slova, slova, slova! Jaký to jed do tebe vlili, aby nás odloučili!"

"Pane," pravila, "nemluvte už o těchto strašných věcech. Jste tady. Nemohu se vás dotýkat, majíc ruce svázané za zády, ale buďte té lásky a položte mi ruku na rameno, budu mít radost."
Učinil jsem, jak byla pověděla, a sotva na ní spočinuly mé prsty, sklonila dlouhý krk a položila na ně tvář, což mělo na mě stejné působení, jako by se mi v dlani škubal umírající ptáček.
Cesta prudce stoupala, koně a muly přešli do kroku, zvláště také, že bylo horko. Na vrcholku kopce mi rázem ztuhla krev, spatřil jsem na několik sáhů po naší pravici v olivovém háji šibenici a vedle ní nehybně na koni Cossolata, který nás očekával.
"Ach!" pravila Fontanetka. "Jsme zde! Pane, zdali jsem vás znovu nalezla toliko proto, abych vás tak záhy ztratila?" K čemuž dodala hláskem tak tenounkým, tichým a lítostným, že se mi srdce sevřelo:
"Je mi osmnáct let. Jak krátký byl čas žití mého!"
Ach, Kriste Ježíši! Jako by se nade mnou zavřelo bronzové víko! Kriste Ježíši! Budu-li moci někdy zapomenout na toto okamžení! Na tuto šibenici, ty střelce, toho hnusného kata a mou Fontanetku, kterou před mýma očima se strojí zahubit! Bože můj, jak mohu mít nyní sílu vypovědět, co následovalo, každé slovo, které píšu, je co strup, jejž si strhávám o třicet let později ze své nezhojitelné rány!
Jakmile mě spatřil, Cossolat přistoupil s koněm těsně k mému a vzápětí jsem uzřel, že jsem odtržen od Fontanetky a obklopen střelci, kteří s hákovnicí pod paží a zapáleným doutnákem nespouštěli ze mne zrak. Měl jsem hrdlo sevřené a byl takřka ochromený nezměrným utrpením, i hleděl jsem na všecko jako v mlze a přitom se svrchovanou pozorností. Viděl jsem, kterak Vignogoule sestupuje z koníka, rozvazuje stoličku, kterou nosil za sebou na zadku zvířete, vylézá na ni a přivazuje na břevna opotřebovaný a zčernalý konopný provaz. Poté umístil stoličku přesně pod klouzavý uzel a povelel ženě, aby na ni usedla, což mě udivilo, protože jsem neznal úlohu, kterou jí určil. Vignogoule to všechno konal s tváří nadmíru zasmušilou, zrakem smutným, hlavou skloněnou a pohyby tak pomalými a tak měkkými, že vypadal jako medúza plující pod hladinou.
Když jeho žena usedla na stoličku, odplížil se ke Cossolatovi, prsy i břich se mu při každém kroku otřásaly, a požádal ho sladkým a slaboučkým hláskem, přikazuje-li mu pokračovat. Nato Cossolat, ruměný a vztyčený v třmenech, vzkřikl mocným hlasem:
"Pokračuj, hrome! Pokračuj! A dělej rychle!"
K čemuž připojil totéž provensálsky:
"Aviat! Aviat!"
"Hejtmane," pravil Vignogoule, "mému umění se kvaltování protiví. Práce kvapná málo platná."
"U sedmdesáti sedmi ďáblů pekelných!" zařval Cossolat. "Čile! Čile! A neotálej! Nebo tě po celou cestu zpět do Montpellieru budu bít plochým mečem do ramene!"
Vignogoule s netečnou, blátivou tváří, chvěje se jako rosol, odplížil se k Fontanetce a když rozvazoval s touž zoufanlivou pomalostí šňůru, která ji poutala k opěradélku sedla a k popruhu muly, oči se mu náhle vyboulily a dech počal hlučně sípat. Zachvěl jsem se, jakoby probuzen z transu, a natáhl ruku k jedné z bambitek. Leč Cossolat mi položil pravici na paži a potichu pravil:
"Co tvůj slib, Petře!"
A obrátil se ke katovi, zařval opět provensálsky:
"Aviat! Aviat!"
Upadl jsem znovu do strnulosti. A Vignogoule pak uchopil mou Fontanetku kolem pasu, zvedl ji z muly jako pírko a postavil na zem. Stále supěl a oční bělmo mu vylézalo z důlků; vtom ji dlaní postrčil k šibenici. Byla ke mně otočená zády, ale jak jí povelel, aby si sedla jeho ženě na kolena pod klouzavý uzel, obrátila se kolem své osy, aby mu vyhověla, v tomto pohybu mě pak hledala zrakem, nalezla a už ze mne oči nespustila.
Vignogoulka, jakmile jí Fontanetka seděla v klíně, sevřela obě ruce na hrudi nešťastnice tak, že ji pevně držela, zkroucenou a jakoby zapadlou v tom nestvůrném těle. Kat k sobě přitáhl nekonečně pomalým pohybem klouzavý uzel, otočil jej kolem Fontanetčiny hlavy a já se zprvu domníval, že zradí slib. Ale on se sklonil a sevřel jí jednou rukou krk a přitiskl jí palec k hrdlu. Aniž vydala hlásek či jen povzdech, hlava jí bezvládně klesla, jako když se holoubek zadusí. Vignogoule přestal supět. Bylo po všem. Avšak chtěl jsem zůstat, dokud ji nepověsí, abych si byl jist, že ji neuškrtil zpola, jako to byl učinil u Cabassuse.
„Jděte, Petře," pravil Cossolat a opět se dotkl mé paže. "Nesetrvávejte zde celý věk! Nehýbá se ani nechvěje. Prohlédněte si ji. Žádná křeč, ani noha jí netancuje ve vzduchu. Je mrtvá, vidíte dobře."
"Mrtvá?" pravil jsem udiveně.
Nemohl jsem dále hovořit, jsa ještě otupělý, upíral jsem zraky na Fontanetčinu bílou tvář, na její dokořán rozevřené oči, na její zkroucený krk. Bože! Toto je ona kráska, tak živá a něžná, kterou jsem za svitu luny držel v náručí a cítil, kterak se ke mně vzdouvá příval její mladé krve! Nešťastnice je pověšena v květu mládí, aby byla poté rozsekána a zbavena údů, a její údy, které jsem tolikráte líbal, rozloženy na těch neplodných olivovnících, jež ponesou to truchlivé ovoce smrti až do konečného shnití!
"Petře," pravil Cossolat, "nezůstávejte zde a nedrásejte si srdce. Jeďte! Jeďte! Odvedu vás na cestu!"
Plácl mou Aclu do zadku, až poskočila, a vyrazili jsme vpřed následováni Samsonem a Miroulem. Ujeli jsme cvalem nejméně dvě dobré míle a později jsem pochopil, že Cossolat mě chtěl mocí mermo vzdálit co nejrychleji od šibenice, tolik se obával, abych nezmordoval Vignogoula a jeho ženu, až vystoupím z transu, do něhož jsem byl pohroužen, a já bych to možná udělal, jak jsem byl bez sebe.
Sotva jsem spatřil, že Cossolat nás opouští, přestal jsem rozeznávat cestu, ujížděje jako šílený přímo vpřed, a Aclu jsem nešetřil. Hlavu jsem měl těžkou jako po výprasku a téměř jsem neviděl na oči, ty zůstaly přilepeny na ohavné šibenici, jejíž obraz jsem s sebou nesl přes hory a doly. Cítil jsem se takřka jako mrtvý, chovaje v ledovém srdci toliko pocit

nesmírné viny a nekonečného zpustošení.
O polednách, když slunce hrubě pálilo a pot nám v čirůčkách stékal pod brnění, v němž jsme byli navlečeni, Miroul přicválal těsně ke mně a odvážil se mi říci, že koně jsou zchváceni a že je třeba zastavit. Teprv za čas jsem ho uslyšel a spatřil na kraji lesa loučku s pěknou trávou, pravil jsem přiškrceným hlasem, že na tom místě učiníme zastávku. Slezl jsem z koně, svlékl brnění, sňal helmici a ponechav Aclu Miroulovi, odklopýtal jsem pár kroků stranou a tam se svezl na břicho k zemi, tak mě sužovala únava spolu s utrpením; zabořil jsem obě ruce do země a vnořil hlavu i ústa do teplé trávy jako do matčina prsu, jal jsem se plakat křečovitými vzlyky tak dlouho, že jsem měl pocit, jako bych už nikdy neměl přestat.

59. Vzbouřené Nimes

Náš malý houfec dorazil do Nimes 30. dne září měsíce úderem jedenácté hodiny klenutou branou s věží nahoře, avšak její ochoz se zdál podivně nadit obránci, bylo jich tam asi dvacet a nevypadali sic jako vojáci (majíce mnohem spíše vzhled řemeslníků), nicméně měli na sobě notně rozmanitou a překvapivou sbírku zbraní všeho druhu, z nichž některé byly dosti starodávné, nepočítáme-li štíty, lehké brnění, drátěné košile a dokonce kyrysy. Tito chlapíci se zdáli nadmíru rozpálení a nadouvali se co pávi do šíře i do výše, potahujíce se za vousy a pyšně se rozhlížejíce, a jakmile jsme se octli u brány ve válečné zbroji a s helmicemi na hlavách, počali si nás shora z ochozu prohlížet s nedůvěrou a s podmračenými tvářemi a někteří dokonce zapalovali doutnáky u hákovnic, jako bychom projevovali úmysl ve třech zaútočit na město.
Seskočil jsem z koně a hodil otěže Samsonovi, přistoupil jsem k brance.
"Vojáku," pravil jsem, "buď té libostí a otevři branku. Máme glejty."
"Neotvíráme nikomu," pravil branný, což byl malý, trochu křivý mužík navlečený v lehké brnění, jež mu bylo příliš velké, držící v ruce halapartnu, kterou sotva unesl, tak těžká se pro něj zdála.
A dodal k tomu:
"Nikdo nesmí dovnitř ani ven. Takové je naše přikázání."
Což řka zamračil se a zatvářil strašlivě, já pak shledal, že přes toto vzezření má tvář dosti dobráckou, pravil jsem provensálsky tónem vlídného posměchu:
„Jakže, brachu! K čemu slouží brána, jestliže se neotvírá? Ani dovnitř, ani ven? A kde budeme dnes večer spát, nechce-li nás přijmout vaše krásné město, přestože máme glejty?"
"Ach, pane!" pravil muž, obměkčený mými veselými slovy. "Jsem věru zarmoucen stran vás, kteří mi připadáte co vskutku přívětiví urozenci, leč vpustit vás nemohu. Takové mám přikázání."
"Přikázání?" pravil jsem. "Jsi voják?"
"Nikoliv!" odvětil mužík s jistou hrdostí. "Mám řemeslo a daří se mi. Jsem mykač vlny. A ti ostatní muži, které vidíte na ochozu, jsou tkalci, obuvníci, příštipkáři nebo hedvábničtí dělníci, leč ty já nemiluji, neboť bzdí výše, než mají řitě, a pokládají se za lepší tovaryše než my, protože jsou hedvábníci a nikoli vlnaři."
"Ale čím to, že držíte dnes v úterý stráž u městské brány, místo abyste stáli u stavu?"
„Jakže!" zvolal mykač prostoduše. "Vy to nevíte?"
"Jak bych mohl, jsa mimo město a nikoliv uvnitř?"
"My dnes vzali město papežencům krom hradu, kde drží posádku."
"Hle, to je dobrá zpráva!" zvolal jsem. "Můj bratr a já jsme oba reformovaného náboženství. A náš sluha rovněž."
"Cože!" Mykač vyvalil oči a byly stejně dobrácké jako přihlouplé. "Ugonó! Všichni tři? Že jste to neřekli dříve! Já bych vám byl otevřel!"
"Otevři nám tedy nyní."
"Vida!" pravil mykač, nazvedl si přilbici a poškrabal se na hlavě. "Nevím, smím-li otevřít nyní, když jsem nebyl otevřel dříve. Neboť přikázání zůstává přikázáním, jakkoliv jste hugenoti. K čertu, jestli vím, co mám činit. Co soudíte vy?"
Připadalo mi zábavné, že mi položil tu otázku, když já mu ji byl položil první, a zprvu jsem ho mínil okamžitě přemluvit, aby nám otevřel, leč soudě, že i poté by stále kolísal, pravil jsem:
"Brachu, jsem tou radou, že by bylo pro tebe případné požádat velitele, aby rozhodl za tebe."
"To je na mou věru dobrý nápad," pravil mykač. "A ihned jdu za ním."
Odešel, kolébaje se v příliš velkém brnění a vleče za sebou halapartnu, i jsem si jist, že by jí nemohl nikoho udeřit, tolik by mu dalo námahy ji zvednout. Ale neučinil ani tři kroky a vrátil se, řka:
"Pane, jmenuji se Jan Vigier."
„Jan Vigier! Tvoje jméno se mi líbí, je jménem statečného muže. Já se nazývám Petr ze Sioraku."
„Jste urozenec, pane, nebo to předstíráte a nosíte přídomek, který máte toliko po nějakých pozemcích?"

"Jsem mladší syn barona z Mespechu v Périgordsku."
"Ach, pane! Kdo by to byl řekl, slyší-li vaši vlídnou mluvu! Je věru vidět, že neopovrhujete jako mnozí řemeslníkem."
"To nikoliv. Zaměstnání je zaměstnání. A řemeslo mykače vlny se věru vyrovná řemeslu hedvábnického dělníka."
"Pane, to jsou zlatá slova. Jdu pro velitele."
A poté Jan Vigier odešel, táhna po dlažbě konec halapartny, a takřka v okamžení se vrátil s velkým černým hubeňourem, jehož pohled se mi zamlouval toliko z poloviny, protože měl v zřítelnici jakýsi divoký lesk.
"Pane," pravil, "jsem Jakub z Possaque, četař v jezdecké setnině hejtmana Bouillarguese, a slyším, že požadujete vstup do města. Mohu-li se otázat, jaká záležitost vás sem přivádí?"
"Nic než touha navštívit vaše krásné město," odvětil jsem nechtěje mu prozradit, že hodlám pobývat u pana z

Montcalmu, který co královský úředník a papeženec nebyl zajisté u našich lidí za těchto okolností v přílišné oblibě.
"Jsme žáci v Montpellieru," pokračoval jsem. "A mám dopis od hejtmana Cossolata, který patří k našim, pro hejtmana Bouillarguese."
Vytáhnul jsem ho ze sedlového pouzdra, ukázal jsem mu adresu na obálce, ale nepodal jsem mu ji. Nicméně tento list, byť zapečetěný, byl pro mě zázračným sezamem.
"Pane," pravil Possaque (jehož "z" bylo myslím "předstírané", jak byl pověděl Jan Vigier), "dám vás dovést v ozbrojeném průvodu do hospody U škeble a žádám vás, abyste tam setrval, dokud vás hejtman Bouillargues nebude moci přijmout. Ostatně pochybuji, že to bude před dnešním večerem. Krom hradu - leč posádka je příliš slabá, aby nám činila starosti - město je v našich rukou. A hejtman má vyřizovat jisté účty s mnohými zavilými papeženci, účty, které nestrpí odkládání."
To řka Possaque zaskřípal zuby a oči se mu zaleskly leskem, který jsem shledával nehrubě slibným pro ty, co byl označil. Aj, pomyslel jsem si, zavilci nejsou toliko na jednom břehu! Hle, tu jsou také, a na mém!
Possaque nás vpustil dovnitř hradeb a vyzval nás, bychom sestoupili z koní a drželi je za uzdu, což jsme učinili. Umístili nás na konec čety asi dvaceti mužů, vyzbrojených přerozličnými způsoby, jak už praveno; poznal jsem mykače Jana Vigiera, který vyměnil nepohodlnou halapartnu za krátký meč. Držel tento končíř v ruce, nemaje pochvu, a zdál se tolik spokojen vlastnictvím ruční zbraně, že při chůzi jí široce mával ve vzduchu, takže nakonec Possaque ze strachu, aby neporanil někoho z našich, poslal ho dozadu a on byl nadmíru rád, že se tu s námi opět shledává, já pak rovněž, že ho slyším, neboť bez něho bychom těžko pochopili, jak a proč došlo k tragédii, do jejíhož středu jsme byli všichni tři vrženi.
Čím dále jsme přicházeli ke středu města, tím byl zmatek a křik mohutnější, nikoli že by docházelo k nějaké seči nebo odporu, papeženci se drželi zalezlí v obydlích. Avšak po dlažbě bez ustání přebíhaly v obou směrech vyzbrojené houfy, které v běhu i v chůzi křičely z plna hrdla, až uši zaléhaly: "Zavřít krámy! Zavřít krámy!" - přikázání, jehož se obchodníci střežili neuposlechnout, majíce převeliký strach z drancování. Mžikem oka bylo město mrtvé, masné krámky odklizeny, okenice uzamčeny, dveře zabarikádovány a dobří lidé schováni za čtyřmi stěnami, ačkoli nepatřili k těm, kteří provolávali, div se jim plíce nerozskočily, řvouce: "Bijte papežence! Bijte! Za nový svět!"
Stýskal jsem si, jaký to nový svět, má-li počít krvavým pobitím těch, kteří mají nakonec téhož Boha co my, byť ho uctívají jiným způsobem?
„Jakže?" otázal jsem se tiše Jana Vigiera, "hodláte zde zhubit všechny papežence?"
"Nikoliv!" pravil Vigier. "Nejsme přece Turci! Pokud jsem slyšel, nezkřiví se vlásek ani ženám, ani dětem, ani papežencům umírněným. Ale co se týče těch, kteří neustále proti nám brojili a slibovali nám hranice, ti budou potenku kadit, až nám projdou rukama."
"Vigiere," pravil jsem, "slyším vás dobře? Popravy? Bez procesů? A bez sudích?"
"Ach, sudí! Kdepak je vzít? Byli všichni u nich a proti nám."
Zatímco takto mluvil, Possaque velel houfu zastavit před domem sličného vzhledu, na jehož dveře, přistoupil blíže, několikráte zabušil rukojetí meče. Když však nedostal odpověď, povelel svým mužům, aby je vyrazili: což nemohli provést, vrata byla ze starého tvrdého dubu, krom toho zpevněná třemi železnými pásy. V té chvíli se v patře otevřelo okno a dáma s bílými pletenci vlasů, převelice krásně a čistě oděná, se otázala Possaqua, čeho si žádá.
"Ženo," pravil Possaque, "chceme toho zlosyna, toho lapku, toho loupežníka, myslím toho hnojného prvního konšela, tvého syna Vita Rochetta! A ať se před nás dostaví, aby nám bez prodlení složil účty za městské hospodaření!"
"Můj syn," odvětila dáma nikoliv bez důstojnosti, "si nezaslouží tato špinavá a ohavná slova. Krom toho není doma."
"I je, ženo! O tom není pochyb!" pravil Possaque. "Ať bez meškání ukáže v okně tu svoji zrádnou zrádcovskou tvář, nebo tvůj dům podpálím!"
"I kdybyste ho celý vydal plamenům," pravila dáma pevným hlasem, "není doma, pravím vám, a při Ježíši Kristu, který mě slyší, to opakuji a přísahám. A kde je nyní, nevím, neboť jsem ho viděla, jak úderem poledne náhle odchází, a dokonce bez klobouku."
Na ta slova naši mužové počali hrubě reptat a kleli a strašlivě láli, že ten darebák uprchl z města. "Klid! Klid!" volal Possaque. "To učinit nemohl! O polednách jsme zavřeli brány." Nato jsem spatřil, jak dáma podivně zbledla, a Possaque to určitě viděl také, a tato bledost mu prozradila, že mluvila pravdu, i nařídil houfu, aby pokračoval v cestě.
Neočekával jsem nic dobrého po tomto prvním setkání a po tom krutém a hanebném způsobu, kterým Possaque promlouval k té nebohé ženě, a obrátil jsem se k Vigierovi a pravil mu tiše:
"Co učinil ten Vít Rochette, že o něm tak zle mluví?"
"Nic, pane," odvětil mykač, "toliko byl prvním konšelem a byl nadmíru zaujat proti nám a byl příčinou toho, že v listopadu loňského roku byli vybráni všichni čtyři konšelé z papeženců a nikoliv dva z nich a dva z nás, jak jsme chtěli my. Stěžovali jsme si na tuto volbu u pana Joyeuse, ale ten neřádský vikomtík, který požírá maso vidlicí (slyšel jste to kdy?), rozhodl proti nám. Rochette bude tudíž zhuben, pakliže ho najdeme, a možná také ostatní tři konšelé, leč u nich to není tak jisté, jelikož jsou papeženci menšími než Rochette, který je pečený vařený u biskupa Bernarda z Elbéne, aby mu líbal ruce a aby si s ním dělal chutě na hranice, kde by nás chtěli s královským souhlasem upalovat! Přisám svatý Michal! My tu havěť potvornou bez milosti vymeteme!"
„Jakže?" pravil jsem. "Biskupa také?"
"Biskupa také! Jakkoliv to není člověk tak zlý. Ale my nebudeme takoví Turci co oni. Nebudeme stavět hranice. Příliš dobře víme, co se na nich peče! (Zasmál se při tomto žertíku.) Nikoliv, urozený pane, hezky píchnout dýkou do hrdla a vizte, jak vzývají Marii Pannu na onom světě, ponechávajíce nám tento!"
Poslouchaje Vigiera, a byl to veliký mluvka a podtrhával svá slova prudkým máváním končíře do vzduchu, shledával jsem, jak mocně je tento z gruntu hodný člověk popuzen proti papeženským vůdcům a jak nevraživý pro věčné

pronásledování a neustálé hrozby vůči našim, i počal jsem se strachovat, aby tento zářijový den, tak krásný a tak slunečný, neskončil krveprolévánim.
Byl jsem pohroužen do tohoto truchlivého přemýšlení, když nás míjel houf hugenotů přicházející z opačného směru a seřadil se po naší pravici, abychom mohli projít. A v okamžiku tohoto míjení jejich velitel, veliký, nadmíru rozohněný ryšavec, křičel z plna hrdla, mávaje mečem:
"Tovaryši! Za nový svět! Condé a Coligny zajali krále na hradě v Monceaux! Tu starou fenu Kateřinu Medicejskou zapíchli! I její dvě štěňata, Anjoua a Alencona! Tovaryši! Lyon je dobyt našimi! A brzy Montpellier! Toulouse! Paříž!"
Nevěřil jsem těmto novinám od chvíle, co jsem je slyšel, a vskutku jsem se nijak nemýlil, ale na Samsona, kterého jsem tichým hlasem vybízel k mlčení, a ještě více na mé společníky měly mimořádný účin, neboť v nich vzbudily víru, že všechno v království je od nynějška u jejich nohou, a podněcovaly nezměrně jejich žízeň po pomstě, jelikož se domnívali, že už nemají povinnost skládat účty za své skutky, byť sebekrvavější, nikomu; ba ani králi, který podle toho, co jim bylo praveno, je v jejich rukou. Neprodleně jsem slyšel neblahé účinky tohoto vytržení, když se Possaque zastavil a otázal se velkého ryšavce, kdože jsou ti dva chlapíci, které drží co zajatce.
"Nic než malé rybičky, vedu je na radnici. Švec Guérinot a hedvábník Doladille, oba horliví papeženci."
"Malá kořist," pokrčil Possaque rameny.
Avšak Jan Vigier, slyše jmenovat Doladilla, zbledl hněvem. A zprudka odstrkuje rameny všechny, kdo mu stáli v cestě, doběhl k nešťastnému hedvábníku, popadl ho za límec a vykřikl:
"Aj, Doladille! Aj, ty frejíři! Tys tady!"
A v okamžení mu zasadil prudkou ránu končířem, ale tak nemotorně, že mu způsobil toliko dlouhou sečnou ránu na levé paži. Načež Possaque uchopil Vigiera za ruku a notně mu vyčinil řka, že nepřísluší jemu, leč velitelům rozhodovat o trestech. A když mu byl takto s přemnohými nadávkami srazil hřebínek, odeslal ho na konec houfu, kde pak Vigier poté, co jsme se dali znovu na pochod, seznal, že s ním už nemluvím, a prostoduše mi pravil:
"Hej, pane! Vy se na mě zlobíte!"
"Ach, Vigiere! Napadnout bezbranného člověka! Jděte! To je veliká hanba!"
"Hej, pane! Vždyť to není ledajaký člověk! To je Doladille!"
"A kdo je ten Doladille?"
"Je to hedvábnický dělník, jak jste byl slyšel, a při každé příležitosti hanobí a snižuje můj vlnařský stav."
"Je to důvod?"
"Krom toho mi nasadil parohy s mou ženskou a všude se tím chvástal."
"To je zajisté proradnost …"
"Ach, pane! To je horší! Neboť tenhle Doladille, ten ohavný papeženec, ještě se nadýmající zlolajností se vychloubal, budou-li hugenoti od Karla IX. postaveni mimo zákon, že mě vlastní rukou odpraví a ožení se s mou vdovou, protože má prý v poklopci něco, čím ji v okamžení obrátí na pravou víru!"

60. Hospoda U Škeble

Nemohli jsme se déle dohadovat, povolal mě Possaque, aby mi ukázal hospodu U škeble, kterou kázal otevřít za velikého žehrání a s mnohými ranami rukojetí meče. Dveře se posléze otevřely a zjevila se hospodská, nadmíru čiperná kmotra s bujnými prsy, pyšnými zraky a smělou řečí.
"Co se děje?" pravila popuzeně. "Mám zavřeno. Bylo mi to přikázáno."
"Nyní se vám přikazuje něco jiného," pravil Possaque stroze. "Postarejte se o tyto urozence a nikterak neodmlouvejte. Právě přijeli z Montpellieru a potřebují nocleh."
A poté bez přílišné zdvořilosti, jediný Vigier mi pokynul rukou, odešel i s celým houfcem na lov papeženců v naději, jak soudím, že dovede na radnici tučnější kořist než ševce a hedvábníka.
Mezitím šenkýřka beze slova a s ledovým čelem vstrčila Samsona do jedné jizby a mě do druhé, zatímco její sluha pomáhal Miroulovi hřebelcovat naše koně ve stáji.
"Má milá," zadržel jsem ji za paži, když odcházela, "copak? Ukazujete mi nepřívětivou tvář? Zlé oči? Nafouklou pusu? Copak se vám na mně tolik nelíbí?"
"Pane," odvětila, "nejde o vaši osobu, s vámi bych se srovnala, leč vaše skutky se mi hrubě nelíbí."
"Moje skutky!" otevřel jsem ústa úžasem. "Cožpak jsem učinil?"
"Nic," pravila a oči se jí zableskly, "toliko jste přijel naschvál z Montpellieru, abyste se připojil k těm mordýřům."
"Ach, má milá!" zvolal jsem. "Vy mi nactiutrháte! Nikdy jsem nikoho nezhubil, leda v řádném boji. A nezamýšlím začít ve vašem městě …Jsem v Nimes, abych zde pobýval u jisté osoby, která je papeženská svým náboženstvím. Leč vida po svém příchodu, jak se věci vybarvily, nechtěl jsem ji jmenovat. A jsem tuto ve vašem příbytku z přikázání onoho Possaqua a nadmíru zarmoucený, že zde jsem proti vaší vůli."
"Pane, mohu vám věřit?"
"Musíte, má milá," odvětil jsem a položil jí obě ruce na ramena (která měla pevná a oblá). "Jsem hugenot, leč nikterak horlivý a zavilý jako mnozí, které vidím v Nimes."
"Pane," pravila už maličko měknouc. "Mohu mít ve vás důvěru? Můžete-li mi jmenovat osobu, u níž jste hodlal zde pobývat?"

"Má milá, učiním ještě více: ukáži vám dopis, který jsem jí měl odevzdat. Zde jest." Odtáhl jsem lehký krunýř, vytáhl z kabátce obálku a podal jí ji.
"Není zapečetěný. Přečtěte si ho."
"Ach, pane," pravila nadmíru uklidněná, "jednáte se mnou tak přímo a upřímně, že se mi počínáte líbit."
Zrůžověla a s trochou studu dodala:
"Dobře umím počítat, leč málo umím číst. Pane, mohu-li poslat pro kuchaře, který čte tak dobře co farář na kazatelně a poví mi, mohu-li k vám chovat tolik důvěry, co mi jí dává můj cit?"
A poté mi věnovala pohled tak milý a úsměv tak vřelý, že jsem nemohl než souhlasit. Pošeptavši pár slov do ucha služebné usedla na stolici a já se posadil taktéž, a nemajíce nic jiného na práci než čekat, hleděli jsme dosti dlouhý čas na sebe a oba dva mlčky, jelikož každému se hrubě líbilo, co viděl, a nenastal dosud čas to vyjevit.
Ozvalo se zaklepání na dveře a na vyzvání hospodské vešel kuchař, dosti vypasený, s pěkně kulatou tváří a tlustým nosem, leč nenuceného chování, a hospodská mu bez meškání podala můj dopis s nadmíru zdvořilým požádáním, aby ho přečetl. Což slyše kuchař lehce se uklonil, leč hrubě mě udivilo, že nesmekl bílou čepici. A aniž byl vyzván, usedl s jistou okázalostí a četl dopis nadmíru vážně, přičemž hospodská ho pozorovala s uctivostí, kteroumyslím mohou očekávat od svých paní málokteří kuchaři. Když kuchař skončil, povstal, hluboce se mi uklonil, ale opět nesmekl čepici, poté podal dopis hospodské, zkřížil ruce na břichu a pravil nadmíru libým hlasem:
"Paní šenkýřko, dopis napsala paní vikomtesa z Joyeuse panu z Montcalmu, našemu senešálskému sudímu, a doporučuje mu tohoto urozence, který je jejím bratránkem …"
"Bratránek paní z Joyeuse!" zvolala hospodská nadmíru užasle a pohlížejíc na mě novýma očima.
"Tento urozený pán se jmenuje Petr ze Sioraku," pravil kuchař zvedaje ruku, jako by nebyl zvyklý být přerušován. "Je mladším synem barona z Mespechu v Périgordsku. Pan ze Sioraku a jeho bratr Samson jsou oba žáci. Petr ze Sioraku spáchal v Montpellieru několik neprozřetelností (při těch slovech na mě hospodská pohlédla něžným zrakem nepředstavujíc si, že by tyto poklesky mohly být jiného druhu, než jak se dohadovala), i žádá vikomtesa pana z Montcalmu, aby je oba na čas ubytoval u sebe, dokud se u ní doma neutiší veřejné mínění. Paní z Joyeuse dodává, že pan ze Sioraku je jako jeho otec královi věrným hugenotem a že v žádném případě nepozvedne zbraně proti svému panovníkovi …"
"Aj, pane!" zvolala hostinská. "To je znamenité! To mě uklidnilo! Mám ve vás nyní úplnou důvěru! Nebudu vám také nic zakrývat …!"
"Paní šenkýřko!" přerušil ji kuchař přísným tónem a krátce se zamračil. "Vaše důvěra postupuje příliš rychle! Pan ze Sioraku vypadá vskutku co spanilý a dobrý urozenec, leč je hugenot, bezpochyby věrný své straně …"
"Zajisté!" zvolal jsem. "Ale nikoliv tou měrou, abych páchat mordování! Ani abych uloupil město králi! Brachu," přistoupil jsem ke kuchaři a uchopil ho za obě ruce (které byly převelice jemné a nikoliv, jaké by se čekaly od jeho stavu), "mohu-li zde pomoci někomu spasit život tím, že ho ochráním před výstřelky páchanými našimi lidmi, učiním to!"
A řka toto s nemalým zápalem a ohnivostí nepřestával jsem přemýšlet o tom, že ta bílá čepice zůstávající stále na hlavě skrývá možná tonzuru nějakého kněze, který se musel utéci k tomuto převlečení, aby unikl nynějším nimeským honům na všechny, kdo nosí sutanu.
"Nic však ještě není ztraceno," dodával jsem. "Lidé jsou jímáni, nikoli však mordováni!"
"Aj, pane ze Sioraku!" zvolal kuchař a slzy mu vstoupily do očí. "Kojíte se marnou nadějí! Nemylte se! Jakkoliv vzbouřenci mají nyní přikázání dovést zajatce živé a zdravé na radnici, my jsme se doslechli, že mají v úmyslu dnes v noci je v tajnosti popravit. A nejméně v jednom případě už fanatické běsnění předběhlo popravy: dnes úderem poledne byl generální vikář Jan Péberan přepaden ve své jizbě písařem La Grangem a dvacítkou ozbrojenců a v okamžení proklát více než stovkou ran dýkou a mečem."
"To je hanebnost! Počínám cítit znepokojení stran bezpečnosti pana z Montcalmu. Byl nenáviděn mou stranou v Nimes?"
"Hrubě nenáviděn," pravila hospodská. "Ale povídá se, že se prý se ženou i dcerou zachránil útěkem, prve než zavřeli brány. A mnozí dokonce přísahají, že je viděli všechny tři na cestě do Provence, kde má pan Montcalm dobře opevněné obydlí s vodním příkopem a cimbuřími."
"Má milá," pravil jsem, "jakmile mi dáte pojíst nějaké sousto, neboť mám veliký hlad, půjdu se podívat, co je s panem Montcalmem. Prozatím skryjte tuto obálku jemu určenou na bezpečné místo, aby nebyla u mne nalezena, kdybych byl náhodou prohledáván vzbouřenci své strany."
"Pane," pravila šenkýřka, vrhajíc na mne slibné pohledy, "neračte odtud vycházet! Je převelice nebezpečné pobíhat v této době po ulicích."
"Má milá," usmíval jsem se, "nic by se mi nelíbilo více než zůstat tady s vámi. Ale není možné, abych nešel. Mám jistou povinnost vůči panu Montcalmovi, protože měl být mým hostitelem, a ještě větší k paní z Joyeuse, která mě za ním vyslala."
Hospodská tudíž vstala ze stoličky a pravila kuchařovi, leč způsobem nadmíru zdvořilým, aby mi připravil krmi. Ten si na to očividně ani nevzpomněl, leč bez meškání se zvedl. Avšak prve než odešel, přistoupil ke mně a pravil ke mně prosebným tónem, vážně na mě pohlížeje:
"Pane, s domem pana Montcalma sousedí biskupství, a jdete-li v tu stranu, poohlédl byste se laskavě tu i onde a vyslechl zbystřelým sluchem, co se povídá po ulicích, abyste zvěděl, zda nevyslídili našeho biskupa Bernarda z Elbéne, kterému se až dosud dařilo svádět pronásledovatele na klamnou stopu."
"Pane," odvětil jsem, "pro lásku Kristovu to učiním."
A poté se podivný kuchař s hlubokou úklonou, ale stále s čepicí na hlavě odebral do kuchyně.

Přál jsem si jíst ve své jizbě sám se Samsonem. A když jsme byli s jídlem hotovi, pronesl jsem k němu hlasem co nejnaléhavějším, že musím odejít, leč bez něho, a že na mě musí čekat ve své jizbě, aniž s někým promluví, a kdyby se ho naši vyptávali, musí odpovědět, že jsme si přijeli prohlédnout město a odevzdat dopis hejtmanovi Bouillarguesovi, a u toho že musí zůstat a o ničem jiném nemluvit, nepronášet soudy, nedávat najevo, zda je pro či proti tomu, co se zde odehrává, nevměšovat se do ničeho, cokoli se tu může přihodit, a nepovědět nic, cokoliv by mohlo urazit krále, královnu matku a královy bratry, jelikož ani zbla nevěřím tomu, co bylo praveno Possaquovi o jejich zlém osudu. Posléze jsem ho vřele objal, něžně políbil na jemné líce a pravil mu, ať si vzpomene, že otec byl věrným hugenotem, avšak nebyl ochoten tasit meč proti svému králi a rovněž ne zúčastnit se obléhání Sarlatu, soudě, že to je pravá a ryzí vzpoura a že navíc popravy kněží i papeženských měšťanů, jakkoliv byli proti nám zavilí, jsou toliko sprostým, cti odporujícím mordováním a krvavým porušováním našich zákonů.
Uchopil jsem meč a dýku, ale nenavlékl jsem krunýř a helmici, na tomto sklonku září bylo vedro k zalknutí. Hospodská mě vyvedla zadními dveřmi do uličky, a koho jsem zde našel, kdo tu na mě venku čekal, vyzbrojený stejně jako já?
"Miroule," pravil jsem s ústy zejícími jako hrdlo konvice. "Co tu činíš?"
"Neponechám vás samotného, pane můj," odvětil a jeho hnědé oko se vesele zalesklo, kdežto modré zůstalo chladné.
"A kudy ses dostal ven?"
"Tím okénkem, které vidíte v druhém patře domu."
"Sladká Panno!" zvolala šenkýřka. "To jediné moucha nebo pták mohou odtamtud slétnout na zem, aniž si zlomí vaz."
"Oj! viděl jsem ho konat lepší věci!" pravil jsem nikoliv bez hrdosti nad úžasnou obratností našeho Miroula, který, pokud si čtenář vzpomíná, nehlučně zlezl všechny mespechské obrany, aby si přišel ukrást naši šunku, tehdy nebohý žebráček hladem chcípající.
"Miroule," maličko jsem předstíral nelibost, "kdo ti přikázal mě sledovat?"
"Pan baron z Mespechu všude, kde by hrozilo nějaké nebezpečenství. A nejsme-li mu vydáni zúplna?"
"Arci! Má pravdu!" pravila šenkýřka. "Urozený pane, dobře se střezte! A ty, Miroule, střez jeho!"
Řkouc to zavřela za sebou dveře, když předtím její krásné oči vrhly za mnou na rozloučenou celou kytici slibů. Aj, uvažoval jsem, vrátím-li se celý, sladký mi bude tento dům.

61. Pastor Chambrun

Na ulici jsem se znovu shledal s těmi sem a tam přecházejícími a pobíhajícími houfy ozbrojenců, nadmíru rozhněvanými a stále neúnavnými, křičícími jako šílení: "Bijte papežence! Nový svět!" Hleděli na nás, když nás míjeli, zrakem nadmíru podezíravým, naše tváře byly jim neznámé. Ale měl jsem vzhled tak pokojný, vážný a pevný, že se nikdo neodvážil nás oslovit a zeptat se nás, z jaké příčiny jsme zde. A ačkoliv jsem těžko zakrýval soucit, když jsem spatřoval uprostřed těchto horlivců mnichy, kněze a měšťany odváděné na radnici, aby tam byli uvrženi, jak jsem se dověděl později, do nízké jizby, kde se prováděl výsek pro nemocné v čas půstu, odvracel jsem oči a zrychloval krok, a tak dobře jsem předstíral cestu za naléhavým posláním, že jsem došel konečně ke katedrále, nedaleko níž, jak mi byla pověděla šenkýřka, stálo biskupství a dům pana Montcalma.
Usoudil jsem, že tam už mi nehrozí žádné nebezpečenství, neboť tísnil-li se na náměstí dav hugenotů, všichni byli uprostřed pilné práce, jedni ozbrojení, druzí nikoliv, vylupovali a plenili chrám, vynášejíce ven kříže, obrazy, sochy i chórové lavice kanovníků a štípali je na kusy sekyrami, neopomíjejíce však odnášet posvátné nádoby a zlatem vyšívané ornáty. V předsíni chrámové jiní udržovali veliký oheň, kde pálili seznamy desátků a lenní nároky svaté kapituly křičíce, že s tím už je věru konec! A že nikdo v Nimes a okolí nebude už platit kanovníkům ani vindru! Všichni se oddávali ničení a vzatkům se zběsilou činorodostí a s nepředstavitelnou radostí, jako by se vskutku z těch rozházených střepů a popela měl zrodit nový svět, i mohli jsme s Miroulem projít nepozorovaně a dostat se k biskupství. Ale neodvažoval jsem se tam vstoupit, palác se totiž hemžil vojáky, kteří rozbíjeli všechno, co se rozbít dalo, hleděli zlobně a tváře měli zpocené, tak velikou námahu si dávali v tom děsivém horku, aby rozsekali na kousky, co jim přišlo pod ruku.
Vedle biskupství jsem spatřil dům krásného vzhledu se schodišťovou věží a s dvěma patry s arkýři, i usoudil jsem, že je to obydlí pana Montcalma, a naleznul vrata otevřená, vešel jsem dovnitř provázen Miroulem a našel tam dvacet ozbrojených osob, zaměstnaných spíš drancováním než ničením, tyto osoby můj příchod nejspíše notně vyrušil. Jeden z nich, a toho jsem poznal co onoho velkého a tlustého ryšavce, který byl Possaquovi oznámil údajné zmordování Kateřiny Medicejské a zajetí královo našimi lidmi, se při pohledu na mě prudce zamračil, jako by ho jal vztek, že byl přistižen při tomto nectném kořistění. Pln sebevědomí i opovržení zamířil ke mně se zpupnou tváří a s bambitkou v ruce a pravil ke mně hrubě a hlasem co nejurážlivějším:
"Klacku, kdože jsi? A co tu činíš?"
"Pane," pravil jsem s hrdou tváří, "jmenuji se Petr ze Sioraku a jsem mladší syn barona z Mespechu v Périgordsku, který," vymýšlel jsem si při řeči lži, "vlastní pohledávku pěti set liber vůči panu z Montcalmu, a tu jsem přijel z Montpellieru vymáhat. Ale přišel jsem asi příliš pozdě, ano? Vidím-li vás, jak jste zde zaměstnáni shledáváním jeho majetku, soudím, že pan Montcalm je mrtev a že jste jeho dědici."
"Není mrtev!" zvolal jeden z kořistníků. "Uprchl!"
"Mlč, Vidale," zvolal ryšavec. "Bídáku," obrátil se ke mně, stále zachmuřený a předstíraje povýšené chování, "nevěřím ti ani zbla z té povídačky o baronovi a pohledávce. Už jsem tu tvou prolhanou tvář někde viděl a mám tě za špehýře vyslaného papeženci, který chce zneužít našich tajemství!"
"Pane," naprimil jsem se všecek zrudlý, s rukou na kyčli a mluvě hlasitě, "ráčíte-li zastrčit bambitku za opasek a tasit meč, neprodleně vám zatlačím zpátky do hrdla vaše špinavá nařčení! Jsem náboženství reformovaného a lepší než vy,

troufám si říci! Neboť rozumím-li dobře tomu, co zde vidím, nejde tu o otázku víry, nýbrž o kořistění!"
"Drzý spratku!" vykřikl ten muž, postoupil o krok a přiložil mi znenadání bambitku k hrudi. A druhou rukou se zrakem náhle zdivočelým mi rozevřel pláštík, který jsem ponechal rozepnutý pro to kruté vedro, a objevil zlatý medailón s Marií, který mi byla odkázala matka na smrtelném loži. Když to spatřil, jeho vztek dostoupil vrcholu a on zařval:
"A ty se odvažuješ, zrádče, tvrdit, že jsi hugenot! A nosíš kolem krku modlářský obraz! Jsi papeženec, zlosynu, ba ještě hůř, papežský špehýř! A špehováním nás zde si vysloužíš toliko peklo!"
Neměl čas dokončit a Miroul mu pohotovým úderem dlaně vyrazil bambitku z pravice. Poté mu prudce nastavil nohu, svalil tu lidskou horu na zem, sedl si mu obkročmo na hruď a vytáhnuv dýku z pochvy, přiložil mu ji na hrdlo. Bylo úžasné pozorovat toho křehkého Davida, jak mžiknutím oka skolil onoho Goliáše.
"Pane," pravil Miroul, "mám ho zhubit za jeho kruté urážky?"
"Nikoliv," odvětil jsem.
To řka tasil jsem a sebral protivníkovi bambitku, v jedné ruce jsem ji držel namířenou a v druhé svíral meč, jehož hrotem jsem ohrožoval kořistníky, neboť ti zprvu užasle zírali, nyní se vzpamatovali a postavili se proti nám s napřaženými zbraněmi a výhružnými tvářemi.
"Pánové," pravil jsem vysokým a jasným hlasem, hledě jim zpříma do očí, "nelhal jsem ani slovo. Jsem hugenot. Nosím tento medailón z lásky k zesnulé matce, která byla papeženkou, a nikoliv z modlářství. Jsou-li mezi vámi tací, kdo o tom pochybují, nechť mě neprodleně odvedou k pastorovi naší víry, aby mě vyslechl ve věci mého náboženství."
Můj hlas, moje pevná mluva, můj černý oděv a návrh, abych byl přezkoušen ve víře, jimi otřásly a také, pokud jsem viděl, je uvedly do nemalých rozpaků.
"Bylo by vskutku třeba odvést ho k panu Chambrunovi," pravil ten z mužů, jehož ryšavec nazval Vidalem. "Jak to jinak rozhodnout?"
"Dozajista," pravil druhý. "Ale kdo ho odvede?"
Chvíli na sebe mlčky pohlíželi, nebyl nikdo z nich zřejmě ochoten zůstavit svou část vzatků ostatním, kdyby mě měl odvádět k panu Chambrunovi.
"Pane," pravil nakonec Vidal, "ať váš sluha osvobodí Františka Pavéa a my vás necháme odejít v pokoji."
"Mám vaše slovo?" pravil jsem. A jakkoliv jsem neměl žádnou důvěru ve slovo kořistníka, věděl jsem dobře, že to musím přijmout.
"Máte," pravil Vidal. "Odejděte, pane."
"Neodejdu dříve, dokud váš velitel neodvolá, co proti mně pověděl!" zvolal jsem mocným hlasem a Miroul znovu namířil hrotem dýky Františkovi Pavéovi na hrdlo.
"Odvolávám," pravil Pavée přidušeným hlasem, ale všemi póry podlé tváře mu prýštila nenávist.
"Pánové," pravil jsem, "to postačí. Odložte zbraně ke zdi, dokud neodejdu."
Uposlechli, vystřílel jsem Pavému bambitku do stropu a hodil ji na zem vedle něho. Potom jsem pokynul Miroulovi a nedbaje na urozenost uháněl jsem s nohama na ramenou co zajíc, abych přeběhl místnost, Miroul běžel vedle mne s nekonečnou lehkostí, a dobře jsme učinili, neboť za námi zaduněly dva výstřely z hákovnice, leč bezúspěšně. Jen jsem však zabočil za roh ulice a dostal se mimo jejich dohled, zastavil jsem se a zastrčil meč do pochvy, jsa pevně přesvědčen, že žádný z těch lotříků mě nebude pronásledovat, jsou všichni příliš zaměstnáni obohacováním.
Když jsem pravil lotříků, bylo to rčení toliko obrazné. Neboť tento František Pavée, jak jsem zvěděl později, nebyl nijaký odranec tyjící z války. Počítal se mezi zámožné nimské měšťany, měl vlastní dům, dobře naplněnou truhlici a krásný statek v Provenci, pročež si říkal pan ze Servasu. Ale o jeho duši se přely pobožnůstkářství, krutost a lakota - nicméně byl jedním ze tří hugenotských vůdců, kteří bez vědomí ostatních hlav náboženské obce a pastorů konzistoře uspořádali ve městě v noci neblahé pobití, jehož jsem měl být svědkem.
"Pane můj," pravil Miroul, "máte nyní v tomto Pavéovi smrtelného nepřítele. Je na čase opustit město, můžeme-li.
"Ale nikoli, dokud nenavštívíme pana ze Chambrunu."
"Navštívit ho, pane? A k čemu?"
"Aby věděl, že jsem hugenot, a rozhlásil to, a jmenovitě aby se snažil zastavit ty zavrženíhodné výstřelky, lze-li to učinit!"
"Ach, pane! Vy chcete vždy všechno napravovat!"
A po těch slovech zmlkl nadmíru zahanben ve své selské útlocitnosti, abych si nemyslel, že mě chtěl kárat.
Pastor Chambrun, který byl právě tak lidský a přístupný, jako byl Gasc urputný a neústupný, mě vyslechl velice bedlivě a ráčil uznat, že jsem znamenitě vzdělán v reformovaném náboženství i upřímný ve víře v nitru svém i navenek, jakkoliv mě bez rozpaků káral stran toho medailónu s Marií, který jsem nosil kolem krku a který mi podle jeho slov propůjčoval "modlářské zdání". Vskutku se domníval, že bych měl obětovat slovo dané umírající matce pravému náboženství. A poté, když jsme byli drahnou dobu disputovali, aniž jsem ho přesvědčil a aniž on dokázal změnit mínění moje, odkázal mě na mé svědomí, věta, která se pravděpodobně těšila přízni našich pastorů, protože jí už vůči mně použil pan Gasc. Leč pan Chambrun do ní nevložil stejnou kyselost, toho byl věru dalek. Avšak jakmile jsem přešel k výstřelkům nimského vzbouření, k těm dosavadním i k těm, co ještě přijdou, a k nutnosti nápravy těchto politováníhodných přehmatů, zvedl paže k nebi.
"Ach, pane ze Sioraku!" pravil. "V dobách válečných, a pohříchu v nich žijeme, zbraně nikdy neustoupí taláru! Dal jsem předvolat před konzistoř nejradikálnější vůdce, Františka Pavéa, hejtmana Bouillarguese a Polda Albenase, ale bezúspěšně: majíce sílu, osobují si právo. Odpoví na mé vyzvání s okázalou uctivostí, až bude po všem. A tehdy všechno popřou, popravy, které sami nařídili, svalí na ostatní. Všechno, co může konsistoř učinit, je toliko omezit je. A v nejlepším případě vymezit jim lhůtu."
Byl jsem zdrcen bezmocností nimských pastorů, kteří nejsou s to udržet na uzdě krutost hejtmanů, a navraceje se k

vlastnímu osudu usoudil jsem, že je navýsost ohrožen, má-li František Pavée vůli a současně i moc k tomu, dát mě zhubit, aniž mu v tom kdo může zabránit.
"Ach, věru!" pravil Chambrun. "Pavée je nejhorší ze všech. A nejdomýšlivější. Vy jste se mu postavil na odpor. A on není člověk, který by to strpěl. Napíši hejtmanu Bouillarguesovi list, v němž mu vyložím, kdo jste, i nespravedlivá podezření, jež vůči vám pojal František Pavée, a také ho požádám, aby vám podepsal propouštěcí glejt, byste mohl opustit město, prve než na vás František Pavée vztáhne ruku."
Pan Chambrun učinil, jak byl pravil, já se s ním rozloučil s tisícerými díky a zdvořilostmi, leč nevalně uklidněn, a přidal jsem jeho dopis pro Bouillarguese do kabátce k listu Cossolatově určenému témuž hejtmanovi, který se zdál být v Nimes takřka nedostižný; chabé záštity, tyto dvě obálky, proti silným vyzbrojeným houfům, jimiž vládl můj nepřítel.

62. Špehýř a papeženec

Nestrachoval jsem se marně, neboť sotva jsme ušli stovku kroků od domu pana Chambruna, ocitli jsme se tváří v tvář asi desíti ozbrojencům, kteří se zapálenými doutnáky na nás mířili hákovnicemi. Jakkoliv mi srdce bilo jako zvony na poplach, srdnatě jsem před ně předstoupil, jsa strašlivě zpocen jak z pálícího slunce, tak i z tolikerých zbraní namířených na mou hruď. Ale předstíraje klidné a usměvavé vzezření, pravil jsem k nim pevným hlasem:
"Přátelé, co to znamená? Vy na mě míříte? A proč? Mordujete-li takto lidi ve vašem dobrém městě, aniž jim povíte co a jak? Jste snad ohavní hrdlořezi, nebo dobří řemeslničtí tovaryši věrní reformovanému náboženství?"
A co jsem mluvil s tváří navenek klidnou, třásl jsem se, že některý z nich vypálí a učiní rychlý konec mým slovům. Ale naštěstí na to nepomysleli, jsouce vnímaví k rozprávění jako všichni našinci v kraji languedockém.
"Pane," pravil jeden z nich a vykročil vpřed, a ledva promluvil, poznal jsem Jana Vigiera, "je pravda, že jste urozenec vskutku přívětivý a nepohrdáte řemeslnickými tovaryši, ale máme přikázání od Františka Pavéa, bychom vás v tu chvíli zhubili, vás i vašeho sluhu, jakožto papeženské špehýře."
"Ach, Jene Vigiere!" pravil jsem. "Nejsem ani špehýř, ani papeženec. Leč syn hugenotského barona! A sám hugenot! Chceš-li důkaz? Viz dopis," při těch slovech jsem list vytáhl z pláštíku, "který pan Chambrun posílá hejtmanovi Bouillarguesovi a praví mu v něm, že jsem skutečně reformovaného náboženství, cokoliv o tom Pavée povídá, a žádá strážce městských bran, aby mě pustil z města."
"Já číst neumím," pravil Jan Vigier a odstrčil rukou obálku, kterou jsem mu podával.
"Přátelé," pravil jsem, "kdo z vás by si přál přečíst tento list?"

Ale nikdo neznal písmo a podle jejich tváří jsem uhadoval, že všichni, mám-li to přiznat, jsou mi nakloněni vskutku nevalně. I změnil jsem okamžitě zbraně.
"Ach, co záleží na tom dopise? Záleží na tom, že jsem dobrý hugenot, a to se vidí se zavřenýma očima. Mohu vám zpívat Davidovy žalmy od počátku do konce, aniž jediný přeskočím, a můj sluha rovněž! A mohu vám vyjmenovat kacířství papeženců," pokračoval jsem zapínaje si kabátec až ke krku, ač mě řetízek medailónu pálil do kůže, "od prvního do posledního tak dobře co kterýkoli z vašich pastorů. Pravdou je, že František Pavée mě chce zbavit života, jelikož jsem ho přistihl v domě pana Montcalma, jak si shrabuje do pytlů nesmírnou kořist, zatímco vy, přátelé, pobíháte po ulicích a potíte se v brnění a železných košilích. Pročpak mě Pavée nezmordoval sám, pakli se domníval, že jsem špehýř? Inu povím vám proč: Můj otec je mocný hugenotský baron v Périgordsku item veliký hejtman, protože bojoval u Cérisoles a u Calais. A Pavée má strach, kdyby mě zhubil vlastní rukou, že otec by se mu pomstil. I pověřil touto ohavnou prací vás, neboť bude raději, přátelé, pošle-li otec štando pede na šibenici vás!"
Tento proslov neměl na ně účinek takový, s jakým jsem počítal. Viděl jsem, že je stejně obtížné vštípit jim nějakou myšlenku do mozku, jako vypudit z něho tu, která se tam už jednou byla usídlila. Jestliže však jim moje slova klouzala po holých lebkách, já sám jsem se jim za to líbil.
"Pravdou je," pravil jeden, "že pán má dobrou tvář."
"A že je nadmíru mladý," přidal se druhý. "A tak pěkné postavy, že by ho byla škoda."
"A nemá hubu jako špehýř," pravil malý tlouštík s holou lebkou.
"Pozor!" pravil čtvrtý, který byl dlouhý, hubený a nadmíru žluté pleti. "Pán nevypadá nikterak prohnaně, avšak přec jen není z Nimes …Co tu má činit?"
„Jakže!" pravil jsem. "Lidé, kteří přijdou obdivovat vaše krásné město, jsou proto špehýři?"
"Tak či onak, máme svoje přikázání," pravil Jan Vigier, upíraje na mě přátelsky přihlouplá očka.
"A s vaším svolením, pane, naším přikázáním je vás zhubit."
„Jene Vigiere," pravil jsem, "kdo ti velí? František Pavée nebo hejtman Bouillargues?"
"Hejtman."
"A co poví, až mu doneseš dopisy, které u mne nalezneš, když mě zmorduješ?"
"To je právě ono," odvětil Jan Vigier.
A nazvednuv šišák, jal se škrábat na lebce.
"Soudím," pravil ten hubený dlouhán, "abychom pána ihned odpravili bez velkého handrkování. Připomeňme si dobře: není z Nimes. Krom toho je notné vedro, abychom se hádali na slunci, potím se pod krunýřem. Skončeme s tím."
"Příteli," pravil jsem pohotově, "myslím, že stran vedra máš pravdu. Pojďme si o tom porozprávět do hospody U škeble k několika dobrým lahvím, které vám všem nabízím z lásky k vašemu městu i z lásky ke svému životu."
Všichni s tím vřele souhlasili, leč Jan Vigier se zachmuřil:
"To však je dnes zakázáno, jít do hospody."
"Leč není zakázáno mě doprovodit, jelikož tam ložíruji, a vy mě nesmíte po právu opustit, dokud jste o mně nerozhodli."

"To je právě ono," pravil Jan Vigier. Leč váhal stále.
"Za prvé se pojďme napít," pravil hubený dlouhán. "A za druhé ho odpravíme.!
Tento návrh zvítězil a odešli jsme všichni, moji popravčí a já s nimi, k hospodě U škeble, oni se potili v brněních a já v kabátci, odpoledne bylo ještě dusné, byť pokročilé.
Navrhl jsem jim, že půjdeme do hospody zadním vchodem, abychom nebyli spatřeni. Ale když jsme tam došli, nikdo nám nešel otevřít, byť jsme činili nemalý rámus. I přikázal jsem Miroulovi, aby vylezl po zdi do druhého patra a vnikl do domu okénkem, jímž se dostal ven. Což učinil tak hbitě, že moji nebezpeční hosté otvírali huby, neboť šplhal co moucha přímo vzhůru a nadto zcela nehlučně.
"Na mou věru, být tím mládencem," pravil hubený dlouhán, "stal bych se zlodějem! Vydělal bych si líp na chleba než co příštipkář."
Obávaje se, že by neměli čím zaměstnávat ducha, a chvěje se strachem, že by se mohli rozmyslet, vyprávěl jsem jim tedy, jak se Miroul dostal v noční čas na Mespech a jak zlezl všechny zdi, i držel jsem je takto v napětí, dokud hospodská neotevřela dveře, což učinila bez nejmenšího strachu, naopak hlavu měla vztyčenou, zrak klidný a mluvu ráznou jakožto žena, která ve své hospodě dokáže zvládnout nezkrotné chlapy. Ostatně od prvních slov jsem věděl, že Miroul jí vyložil nebezpečenství, v němž se nalézáme, neboť to u našich mužů chopila za věru správný konec.
"Tovaryši," pravila, "jste vítáni, pokud jste vskutku hosty tohoto hugenotského urozence, neboť mám přikázání papežencům nic nedávat, ač sama jsem papeženka."
"Vy můžete být," pravil Jan Vigier. "Žen my se netkneme."
"A dobře činíte," pravila kmotra. "Kdo by vám jinak upekl krmi? Tovaryši, zhasněte doutnáky u hákovnic, prve než vstoupíte. A prosím vás, svlékněte si krunýře a železné košile a helmice a hoďte je pěkně sem na hromadu, abyste mi nepoškrábali stoly. Jdu pro čerstvé víno a poháry."
Všech těchto přikázání moji popravčí uposlechli bez mračení a bez odmluv, jako by šenkýřka byla hejtmankou ve své hospodě, i posadili se ke stolu a pili. A když po dvou třech pohárech hubený dlouhán navrhl, aby zvedli tábor a odpravili mě v uličce za hospodou, šenkýřka se rozkřičela, že nemohou odejít bez jídla, a číšnice jim bez meškání donesla celou šunku, bigorrské klobásy, potoční pstruhy a další vína, která byla zrádně smíchána, a zatímco mužové pili a cpali si huby všemi těmi pokrmy, přikázal jsem Miroulovi, aby přinesl violu, jim pak každému jsem pravil, aby mi přednesl první verš žalmu podle své volby, a zazpíval jsem jim žalm celý a Miroul mě přitom doprovázel. Ale byla to zbytečná námaha, kterak uvidíme.
"Inu vidíte," pravil jsem, když jsem skončil. "Co soudíte nyní, přátelé? Jsem papeženec nebo hugenot?"
"Arci," pravil Jan Vigier. "Máte pravdu. Zpíváte naše žalmy, radost poslouchat. Ale František Pavée nás varoval: umíte znamenitě předstírat hugenota! Tak či onak, nosíte kolem krku zlatý medailón s Marií. Popíráte to?"
"Ne."
"Jste tedy modlář."
Poté na mě pohlédli všichni s takovou hrůzou, jako kdyby mě byli přistihli, kterak na kolenou vzývám zlaté tele. Aj, přemýšlel jsem a po lopatkách mi stékal pot, neboť tentokráte jsem se cítil ztracen. Všechno je násilí a hrůza, jakmile se dotkneme náboženství. Modlářství je fanatismus. Leč protimodlářství rovněž. Montluc zkrátil o hlavu muže za to, že přerazil kříž. A tito mě chtějí podřezat za to, že nosím medailón.
"Tovaryši, tento obraz Marie mám od matky, která byla papeženkou a odkázala mi ho na smrtelném loži s přikázáním, abych se od něho nikdy neodloučil. Mám ho kolem krku pro modlářství své zesnulé matky. A nikoliv pro modlářství k Marii. Neboť je pravda pravdoucí, že se modlím k Bohu tak jako vy, bez žádného prostřednictví Marie ani svatých."
"Arci," pravil Jan Vigier, "jazyk vám slouží věru znamenitě. A překrásně umíte vyprávět! Ale je to vskutku pravda? Kdo nám to poví?" dodal se zaříháním, které by rozbořilo krb.
"Pán není z Nimes," pravil hubený dlouhán hlasem trochu škobrtavým, stouplo mu víno prudce do hlavy.
"Poslouchejte dobře: přišel z Montpellieru. A jak každý ví marně lže, kdo přichází zdaleka."
"Leč já nelžu!" volal jsem zoufale. "Že jsem dobrý, upřímný a věrný hugenot, to všechno je zapsáno černé na bílém v dopise pana Chambruna hejtmanovi Bouillarguesovi! Hodláte mě podřezat, protože neumíte číst? A vůbec, pročpak neumíte číst? Slyšel jsem, že řemeslničtí tovaryši a rolníci, kteří se připojí k našemu reformovanému náboženství, bez meškání se učí písmu, aby mohli číst bibli svatou."
Po této výtce sklopili hlavy nad číše ve velikém zahanbení, jak se mi zdálo. A malý tlouštík, který neměl na hlavě ani vlásek, pravil mi chvějícím se hlasem s pláčem na krajíčku, a myslím netoliko pro to víno, které byl vypil:
"Pane, byli jsme obráceni na pravou víru před krátkým časem, a jakkoliv nám bylo pověděno, že je třeba naučit se číst, abychom mohli číst svaté knihy, když pracuji patnáct hodin denně při svém řemesle tkalcovském a musím živit pět krků z toho mála, co vydělám, mám večer málo chuti pracovat hlavou, ač se o to pokouším. Ale činím malé pokroky."
"Chápu," pravil jsem, "že nikdo zde neumí číst. Nuže pošlete pro pana Chambruna. Poví vám, jak je to s mým náboženstvím."
"Na mou věru, to je nápad," pravil malý tlouštík.
Ale jak se zvedl, v okamžení spadl zpět na stoličku, a už se nedokázal postavit na nohy.
"Ba, ba," pravil Jan Vigier s nosem v poháru. "Je v tom zrada. Já od toho neupustím. Pán nosí kolem krku modlu." A opět řihl.
"To víno není nejhorší," pravil hubený dlouhán s nažloutlou kůží. "Já však nezapomínám na své přikázání, jakkoliv jsem spokojen, že si plním břicho, neboť je horko. Pane, počkejte maličko. Ještě okamžení a pošleme vás na onen svět."
"Cože?" pravil malý tlouštík. "A nezeptáme se pana Chambruna?"
Leč pokoušeje se znovu vstát, opět klesl na stoličku.
"I jdi!" pravil tmavovlasý dlouhán, sedící vedle něho. "Co na tom záleží, zdali pan Chambrun usoudí ano či ne, nebo

zdali je pán papeženec nebo hugenot. Zhubme ho. Hospodin tam nahoře rozhodne. Miroule, chci si zazpívat píseň svého tkalcovského řemesla, protože jsem tkadlec jako tenhle malý tlouštík. Můžeš mě doprovázet?"
"Bodejť," pravil Miroul. "Zmorduješ mě jako mého pána?"
"Arci!"
"S modlou nebo bez ní?" otázal se Miroul, hnědé oko se vesele zalesklo a modré ostalo chladné.
"S ní i bez ní."
"Nuže, jsem tvůj člověk. Zpívej, tkalče."
Miroul na mě významně pohlédl a já se přišel postavit k němu, to jest ke dveřím ze síně, jsa sdostatek klidný, že mám ještě za opaskem meč a dýku a Miroul taktéž, neboť naši popravčí nepomyslili na to nás odzbrojit, příliš patrně důvěřujíce ve svůj počet. A kdyby došlo k boji, zajisté bych mohl s Miroulem zranit a pobít z nich nejednoho. Ale zdráhal jsem se prolévat krev těchto dobrých lidí, třebaže tak špatně rozuměli přikázáním náboženství.
Mezitím tkadlec zpíval píseň, v níž nešlo toliko o tkaní a která by vehnala červeň do tváří pokojským, kdyby nebyly zvyklé tolik toho vyslechnout při takovýchto hodováních. Po tkalci přišel s písní mykač vlny, poté příštipkář, nato hedvábnický tovaryš. V refrénech těchto písní, v nichž každý vynášel svoje řemeslo vysoko nad ostatní, nechyběly necudnosti. V písni vlnařského tovaryše se zpívalo o panence, která žádala svého mládence, aby jí předl krásnou přízi a aby se mu přitom zvětšilo vřeteno.
"Hromské dílo!" pravil hubený dlouhán, který, ač příštipkář, odmítl zpívat píseň svého cechu. "Je to myslím si veliký hřích, že tu oplzle zpíváme a veselíme se chlastáním a cpaním břicha, když jsme ani nenašli místo, kde se ukrývá ten podělanec biskup (při těch slovech šenkýřka nastražila uši). Tovaryši," uhodil pěstí do stolu a zakoulel divoce očima, "my tu věru špatně vykonáváme svou povinnost k Bohu!"
Slyše slova "povinnost k Bohu" usuzoval jsem na nejhorší, tolik je člověk zvyklý, ať papeženec či hugenot, chápat tato slova ve zlém smyslu.
"Tovaryši," příštipkář znovu uhodil do stolu, "bez meškání odpravme tohoto pána. Už jsme dlouho otáleli!"
"Má pravdu," pravil Jan Vigier. "Je v tom zrada. Pán nosí kolem krku modlářský medailón."
"Nuž odpravme ho," pravil příštipkář a tasil dýku, avšak nezvedl se.
„Jakže?" vykřikla šenkýřka a vynořila se před ním, vyděšená z jeho dýky asi tolik, jako kdyby měl v ruce lžíci. "Jakže?" zvolala z plných plic. "Odpravit ho tady? Příštipkáři, takto se rozumí v příštipkářství dobrému chování? Krev na mé dlažbě, kterou jsem tak dobře vydrhla!"
"To je pravda," pravil příštipkář a kalným zrakem si prohlížel dýku, jako by byl udiven, že ji drží v ruce.
"Příštipkáři," pravil jsem, "šenkýřka má pravdu. Vyjděme všichni tři, abychom ji nerozhněvali ušpiněním dlaždic.
"Nemáš-li přikázání zhubit také sluhu?" pravil Miroul vážně. "S modlou či bez ní?"
"Ba věru mám."
"Nuže vyjděme," pravil jsem soudě, že je vhodná příležitost s tím skoncovat.
"Pane," příštipkář se postavil na nohy nikoliv bez obtíží a námahy. "Je to od vás věru laskavé, že se nikterak nevzpíráte, když běží o vaše zhubení. Nemějte obav, nejsem krutý. Provedu věc rychle."
Učinil několik kroků ke dveřím, kde by se býval natáhl, kdybychom ho nezachytili. Někteří jeho druhové se snažili vstát, chtějíce ho následovat, tak lákavou podívanou je pro člověka smrt jiného člověka. Leč nohy našich dobrých vojáků byly hrubě těžké, jejich břicha dobře zakotvená u stolu, a když se objevily číšnice s novými lahvemi, rozmyslili si to.
Pravda, ti dobří lidé měli zřídkakdy příležitost tolik pít a jíst, nebol den ze dne dřeli za bídnou mzdu a najedli se toliko o svátcích.
Miroul mi pomohl, každý jsme příštipkáře vzali za jednu ruku a museli ho podpírat cestou na malý uzavřený dvorek mezi spíží a kuchyní, na jejímž prahu se seběhli všichni kuchtíci, ale na kuchařovo přikázání se ani nepohnuli, ani slovo nepípli. Tam příštipkář už vůbec nemohl učinit krok, nohy se pod ním podlamovaly. Jelikož však nepřestával zprudka mávat dýkou ve vzduchu, Miroul mu ji obratně sebral z obavy, aby se nezranil.
"Pane, kde mám dýku?" pravil příštipkář, hýbaje prsty a hledě na mě zrakem nadmíru popleteným.
"V ruce."
"Ovšem," pravil. "Já ji vidím, avšak necítím."
"To že máš ruku těžkou a dýka je lehká."
"Pane, čím to je, že se nevzpíráte, jde-li o vaše zhubení?"
"A čím to je, že mě chceš zhubit?"
"Aj, pane! Jsem z toho tuze zarmoucen. Neboť si myslím, že asi nejste papeženec."
"Proč to tedy činíš?"
„Jelikož nejste z Nimes. A kdo může mít v těchto případnostech důvěru v někoho, kdo není z Nimes?"
"Máš pravdu, příštipkáři. Konej povinnost. Bodni do srdce, už neotálej."
A uchopiv jeho prázdnou pěst, dal jsem si jí ránu do hrudi a křičel:
"Běda! Jsem mrtev!"
Proběhl jsem mu pak rychle za zády a dal znamení Miroulovi, aby zesnul tak jako já, což on učinil znamenitě a jeho hnědé oko se notně rozveselilo. Poté jsem příštipkáře maličko strčil do zad a on upadl na obě kolena, hmataje rukama po dlažbě, jako by nás hledal, a bruče zpitomělým hlasem:
"Zhubil jsem je?"
Tehdy jsem se otočil ke kuchaři, tomu, který nikdy nesundával čepici, a pošeptal mu do ucha, maje jistý důvod k domněnce, že by nám dosti rád pomohl:
"Příteli, pokrop ho kuřecí krví. Dýku také. Až to bude učiněno, zaplav jeho ducha číškou lihu. Nechať spí deset hodin a

sní o tom, že nás zhubil. A ty, chlapče," obrátil jsem se na jednoho kuchtíka, "tady máš dva soldy. Jdi osedlat naše koně, dej jim uzdu a drž je přichystány."
Střežil jsem se vrátit do síně, kde naši chrabří ozbrojenci hodovali a opět zpívali všichni společně různé písně svých řemesel, což činilo věru hrozivou kočičí muziku. Proběhl jsem pak kolem jejich dveří, které šenkýřka přede mnou zavřela, a doběhl do jizby, kde jsem nalezl Samsona, jak si hryže pěsti, neboť se dověděl od šenkýřky, co to za hostinu. Pověděl jsem mu zbytek málo slovy a nařídil mu item Miroulovi, aby si oblékli válečnou zbroj s helmicí a lehkým krunýřem.
"A kam půjdeme, když brány jsou nám uzavřeny?" otázal se Samson.
"Hledat hejtmana Bouillarguese, nalézt ho, odevzdat mu dopisy, Chambrunův i Cossolatův, a požádat ho o propouštěcí glejty."
"Ale hrozí veliké nebezpečenství tobě i Miroulovi, budete-li se ukazovat po nimských ulicích, jste-li pronásledováni oním Pavéem!"
"Zajisté, je však už tma tmoucí. Helmice nám kryjí polovinu tváře a jsouce ve válečné zbroji tak jako oni, budeme procházet mnohem nenápadněji než v kabátci."
Ozvalo se zaklepání a v pootevřených dveřích jsem spatřil šenkýřku. Nechtěje s ní rozmlouvat před Samsonem, vtáhl jsem ji do své jizby, jejíž závoru jsem bez meškání zavřel.
"Ach! Slyšel jste jako já!" zvolala šenkýřka. "Nechytili biskupa! A co je s panem Montcalmem?"
"Uprchl."
"Díky, svatá Panno," pravila šenkýřka. Poté pokračovala s pohledem navýsost něžným: "Odjíždíte bez meškání, urozený pane? Tady už vám nebezpečenství nehrozí. Odnesli jsme toho dlouhého hlupce příštipkáře do síně, kdež pravil, že vás oba dva zhubil, načež usnul co špalek s hubou na ruce a s rukou na stole. Odjíždíte tedy ihned, pane?"
"Má milá," pravil jsem s úsměvem, "jsem věru zkormoucen, že vás mám opustit. Leč musím vyhledat toho Bouillarguese, aby nám vystavil propouštěcí glejty."
"Máte však čas, pane: noc není ještě sdostatek temná."
"Nuže, má milá, promluvme si zatím o vás. Netřeba vám stříhat ovce, nepatří-li vám jejich rouno. Co říkáte pěti zlatým, abychom smazali to hodování? Budete s nimi spokojena?"
"Ach, pane!" pohlédla na mě významným pohledem. "Jaképak peníze mezi námi!"
A přes její namítání zlaťáky přešly z mého váčku do jejího bez přílišného vzdychání, a ani já jsem nevzdychal, že jsem nechal prolít tolik vína z té příčiny, aby nebyla prolévána moje krev. Když pak jí vklouzl do váčku můj pátý zlatý, šenkýřka, stojíc přede mnou, hleděla na mě mlčky s očima co luny, a já pak dobře věda, co chce a co jsem chtěl také, nadmíru spokojen, že jsem naživu poté, co jsem byl tak blízek bezživotí, a nejsa si jist, že setrvám naživu, jakmile přejdu její práh, chtěl jsem využít této tišiny mezi dvěma bouřemi, a jakkoliv kratičký bude tento malý ráj, alespoň do něho vstoupit, byť by to bylo na čas jednoho povzdechnutí. Ach, čtenáři, nemrač se. Je-li hříchem být takto pozemským, odpusť mi to. Žít je tak sladké. A nebyl to div, že jsem se cítil horký a rozechvělý při této dobré ženě, když v téže minutě jsem mohl ležet zkrvavený a chladný na dlažbě?

63. Michalská noc I.
Slyšel jsem od svých popravčích, když klábosili u stolu nad svými poháry, že v deset hodin večer bude na náměstí katedrálního chrámu veliké shromáždění reformovaných. Rozhodl jsem se, že se tam se Samsonem a Miroulem vydáme, neboť jsem si řekl, že máme-li nalézt hejtmana Bouillarguese, bude to dozajista tam, a také jsem uvážil, že si mohu s helmicí na nose troufnout v noci do toho ozbrojeného zástupu, aniž budu poznán, a vskutku jsem zpozoroval, sotva jsme tam došli, jak se tam hojně vyskytují hugenoti z okolních končin mluvící jeden každý svou odlišnou provensálštinou, a ti všichni sem přikvačili, ledva se dověděli o dobytí města našimi. A také jsem neviděl, že by jimi někdo pohrdal nebo jim nějakým způsobem nedůvěřoval, protože nejsou z Nimes, jak to činil můj příštipkář. Právě naopak.
Byl nemalý jásot u tohoto lidu, který dnešní noci bral odplatu za krutá pronásledování podstupovaná našimi od časů Františka I. Ale jakkoliv křičel z plna hrdla: "Bijte papežence! Nový svět!", neviděl jsem, že by jevil nejmenší snahu rozptýlit se po městě, páčit se do domů a hubit katolíky, aniž by šetřil žen, dívek nebo batolat - jak to, běda, učinili papeženci o pět let později našim za oné tak neblahé noci svatobartolomějské.
Byli jsme tam dobrou hodinu vmíseni do davu, prve než jsme se odvážili na někoho promluvit, když však jsem posléze spatřil jakéhosi chlapíka, který měl dobráckou hubu a podle jeho povídání se jevilo, že dobře zná zdejší lidi, poslal jsem za ním Samsona, neboť ten byl v Nimes zcela neznámý, neboť od samého poledne nevytáhl paty z hospody U škeble.
"Spanilý pane," pravil chlapík, pohlížeje na Samsona vyvalenýma očima, jako kdyby viděl svatého archanděla Michaela, jak sestupuje v plné slávě a kráse z papeženského chrámového okna, aby k němu promluvil, "máte-li jaké jednání s hejtmanem Bouillarguesem, stačí, budete-li následovat houf Petra Celleriera, který v tuto chvíli odchází na radnici, a nehnete-li se na krok od něho, buďte ujištěn, že Bouillarguese naleznete."
"Ten Petr Cellerier je také hejtman?" zeptal se Samson. "Nikoliv. Je zlatník, a z nejbohatších, leč hugenot přísný a neoblomný."
Zatáhl jsem Samsona za loket z obavy, aby příliš nemluvil, a bez meškání jsme se zařadili na konec houfu čítajícího nejméně třicet lidí, který se pohnul a kráčel po třech v dosti dobrém sešikování. Což způsobilo, že Miroul, Samson a já jsme vytvořili ještě jednu řadu, aniž se tomu kdo podivil. Krom toho byla nyní černá noc a houf byl na pochodu osvětlován čtyřmi či pěti pochodněmi v rukou nosičů, kteří kráčeli v čele, i ostal zadní voj, kde jsme byli my, v temnotě.
Došli jsme k radnici a tam, místo aby vojáci zůstali venku, jak jsem to očekával, Petr Cellerier jim přikázal, aby ho následovali, a když pak houf o několik schodů sestoupil, octl se před velikými vraty mocně střeženými našimi lidmi, ale

ti, jak nás spatřili, vrata odemkli a uvolnili nám přístup do síně, kde byli zavřeni papeženci. Tato jizbice, jak už praveno, sloužila co jatky a řeznický krám k dodávání masa nemocným o půstu. Byla notně vlhká, nízká, špatně vydlážděná a se stružkami uprostřed na odtékání krve, s velkým kamenným stolem a úzkými otvory s pevnými kovovými mřížemi, nepochybně příčina, proč byla vybrána co vězení a proč do ní uvržena stovka lidí, mezi nimi najmě kněží a mniši rozličných řádů, ale také měšťané i několik řemeslnických tovaryšů - a v jednom z nich jsem poznal onoho Doladilla, kterého Jan Vigier poranil na ruce.
Všichni ti nešťastníci tu trčeli ve tmě, jakmile však spatřili pochodně a ozbrojence, v oslnění vyděšeně ustupovali, jedni mžourali jako sovy na slunci, druzí si dávali ruce před oči, ale všichni se tlačili do kouta co nejdále od nás, neboť se asi domnívali, že je hodláme pobíjet ihned na místě co ovce o půstu. Upřímně řečeno bál jsem se toho také, když jsem pozoroval divoké pohledy, jakými si je měřili Petr Cellerier a naši, jejich zraky byly obtíženy nenávistí a záštím tisíckráte vařenými a převařovanými v kotli pronásledování.
Petr Cellerier postoupil o dva kroky do části síně, kterou papeženci ponechávali prázdnou, a přikázav jednomu z nosičů pochodní, aby mu posvítil, vytáhl z kabátce seznam a počal vyvolávat jména. Cellerier byl svou tělesností zavalitý a nadmíru širokých plecí, postavy spíše menší. Jeho tvář, osvětlená ze strany pochodní, jevila značně hrubé rysy, byla rozrytá vráskami a sdostatek všední. A jak hlasem, tak i vzezřením a chováním vypadal daleko spíše co řezník než co zlatník a zdálo se, že by se k němu více hodila práce na této porážce než zhotovování jemných klenotů.
Vyvolal nejprve prvního konšela Vita Rochetta, na nějž se Possaque, jak si vzpomínáte, přede mnou velice neuctivě vyptával jeho matky. Vít Rochette, muž věru krásný a dobře oděný, vystoupil vpřed nikoliv bez srdnatosti a bez důstojnosti, ač dobře věděl, jaký osud ho očekává. A nepohnul se ani nepromluvil, když ho dva vojáci uchopili převelice drsně každý za jednu paži. Nicméně když po něm Cellerier vyvolal "Robert Řehoř, advokát", nimeský první konšel vyjevil známky znepokojení a otočiv hlavu k zlatníkovi, jehož do této chvíle jako by neviděl, pravil:
"Ve jménu Boha vás prosím, pane, Řehoře nikoliv! Nic neučinil, než že je mým bratrem!"
"Stačí, že je vaším bratrem," pravil Cellerier podmračeně.
Ale krutá nesmyslnost těchto slov ho možná zarazila, i dodal:
"Ostatně rozhodli takto pánové."
Poté opakoval:
"Robert Řehoř, advokát!"
A řečený, který byl nadmíru mladý a tváře převelice vyděšené, vystoupil a byl chopen vojáky, leč nikterak hrubě, jako by ti vojáci byli v duši udiveni, že byl vydán jejich nožům.
Cellerier na třetím místě vyvolal mnicha a označil ho i hodností, leč vložil do ní pobavený výsměch.
„Jan Quatrebar, převor augustiniánů a kazatel ordinář katedrálního chrámu!"
Do způsobu, jakým pronášel slovo "kazatel", vložil mstivý úmysl, a když Quatrebar vystoupil, vojáci počali výskat a křičet, což mě přivedlo na myšlenku, že převor při kázáních v katedrále musel naše hugenotské bratry nejednou zaslíbit plamenům pekelným - a co horšího, hranicím pozemským. Quatrebar, jehož postava, síla a čtverhranná čelist jako by odpovídaly jeho jménu, značícímu po našem rovněž "čtverhranný," kráčel k vojákům s pohrdavou a chlubnou odvahou, s čelem smělým a zrakem planoucím, a shlížeje na Celleriera z výše svých šesti stop, pronesl ryčným hlasem
"Jsem vám povděčen, že mi darujete mučednickou smrt!"
Načež vojáci počali reptat, leč Cellerier zvedl ruku, a pohrdaje odpovídáním, pokračoval s nosem v seznamu:
"Mikuláš Sausset, převor jakobínů."
Tento muž byl malý, droboučký, sehnutý, omšelý, a bud' následkem stáří, nebo hrůzy, která jím cloumala, ruce zkříženě na hrudi se mu bez přetrží třásly. Ale jakkoliv vypadal zcela neškodný, zevnějšek určitě skrýval jakousi zlovolnost, neboť naši ho vypískali podobně jako Quatrebara a nebyli jemnější, když se ho chápali.
Cellerier pokračoval:
"Štěpán Mazoyer, kanovník katedrálního chrámu." Tady nenásledovalo hvízdání, leč něco smíchu, z čehož jsem vyrozuměl, že nešťastný kanovník byl asi vybrán více pro svou hodnost než pro své činy. Ostatně zdálo se, že je nepředstavitelně starý, blouznivý a pomatený, stařecky se třásl, kráčel s velikou námahou, a jakmile se přiblížil, nechápaje ani zbla to, co se tu činí, otázal se Celleriera třaslavým hlasem:
"Pustí mě na svobodu?"
„Jistým způsobem ano …" odvětil Cellerier.
A přestože tento krutý vtip byl možná lepší než pravda, rozesmál toliko dva nebo tři vojáky a ostatní dosti pohněval.
Avšak Mazoyer, kývaje hlavou a ničemu nerozuměje, otázal se znovu jakoby váhavě:
"Ale kam mě vedete, pane?"
"Na biskupství," pravil Cellerier s úsměvem, který se mi hrubě nelíbil. "Bude vám tam lépe než tady. Vzhůru, dosti řečí, to stačí. Odchod!"
"A my?" zakřičel hlas nadmíru úzkostný mezi papeženci, kteří setrvávali. "Co my, pane? Vyvoláte nás příště také? Musíme zemřít všichni?"
Poté se Cellerier hrozivě zachmuřil a soudil jsem z toho, že neodpoví. Nicméně po chvíli, kdy se zdál být na vahách, počestnost zvítězila nad krutostí a on odvětil nerudným hlasem:
"Nevím. Pánové ještě nerozhodli."
"Však co vy, sousede?" zvolal jiný hlas. "Co soudíte vy, jak rozhodnou?"
Cellerier vypadal zmateně a sklopil zrak, jako by dobře znal tento hlas, protože ho často slýchal, poté se obrátil a pravil na odchodu přes rameno, jakoby úkosem a jako by se styděl, že papežencům prokazuje toto drobné milosrdí:
"Soudím, že všichni nezemřete."
Ta věta, krutá tentokráte nechtěně, odsouvala pochybnost, leč nepotlačovala ji.

Postavil jsem se tak, abychom mohli odejít ze síně s Miroulem a Samsonem poslední, nechtěli jsme být příliš osvětleni pochodněmi, ale nehrozilo nám téměř, že by si nás chtěl někdo prohlédnout zblízka, neboť vojáci měli oči a uši toliko pro vězně, kteří se krom Mikuláše Sausseta chovali srdnatě, přesto však vrhali po ulicích zoufalé pohledy na domy, jako by odtud mohli očekávat pomoc. Žel, město bylo pro ně mrtvé, jediná svíce nesvítila za okny, okenice byly zavřené a dveře opevněné, jelikož pánové vydali zákaz papežencům vystrkovat této noci nosy do města, a z této příčiny patřilo dláždění ulic hugenotům a toliko jim samotným.
Když pak jsme kráčeli s vězni ve svém středu, Quatrebar je zvučným hlasem, který se musel tak dobře rozléhat pod klenbami katedrálního chrámu, vyzýval k trpělivosti, opakuje každou minutu všecek u vytržení:
"Bratři! Moji milovaní bratři! Vidím nebesa již dokořán rozevřená, aby nás přijala!"
Na to vojáci odpovídali žehráním a jeden z nich rozhořčeně zvolal:

"Tebe čeká mnohem spíše peklo, modlosluţebníku!"
"Ticho tam!" pravil Cellerier otáčeje hlavu. "Ticho tam v řadě! A ty, kazateli, nekázej tak hlasitě to svoje poslední kázání!"
"A proč bych tě poslouchal, kacíři?" vykřikl Quatrebar a pyšně pozvedl hlavu. "Můžeš mi poskytnout toliko jednu smrt!"
"Ale ta bude stát za to!" pravil Cellerier. Tomu se vojáci mocně a hlasitě smáli.
Naším cílem bylo opravdu biskupství, jak to byl pravil Cellerier s posměchem nebohému kanovníku Mazoyerovi, který nestačil našemu kroku, takže vojáci ho střídavě nesli. A ne tak biskupství, jako spíše uzavřený dvůr, který se rozkládal před ním, byl sdostatek rozlehlý, nadmíru dobře vydlážděný a v rohu měl krásnou prostornou studnu nahoře zdobenou kováním. Vzadu se zvedala strážní věž se čtyřmi otvory v polokruhu a zdi, které ze tří stran nádvoří uzavíraly, byly nahoře zakončeny věncem ochozu, k němuž se vystupovalo po schodech. Na těchto schodech, na ochozu a v otvorech strážné věže byl rozmístěn značný počet vojáků s pochodněmi, jejichž plameny se mocně chvěly v nočním větru, takže to vypadalo, jako by se dlažba i nádvoří houpaly. Kolmo pod jednou zdí byl stinný kout, i kvačil jsem se tam postavit se Samsonem a Miroulem z obavy, aby nás neobjevili a nevyslýchali, prve než se objeví hejtman Bouillargues - jehož jsme však čekali dlouhé hodiny, neodvažujíce se hýbat.
Po zádech mi stékal pot a srdce mi bušilo tolik, jako bych se sám měl postavit tváří v tvář smrti. Tak málo jsem měl hrůzných zkušeností, že doufaje proti veškeré naději, nemohl jsem uvěřit, a ještě méně si představit, že by toto nádvoří, jehož monumentální krása mě uchvacovala a jemuž planoucí pochodně skýtaly slavnostní vzhled, mohlo se stát divadlem strašlivé řezničiny. Proč však bylo vybráno toto pyšné místo papeženství, ne-li proto, aby se vyjevilo všem, že se má stát hrobem jeho fanatiků?
Vojáci - mám-li je takto nazývat, neboť to byli skoro všichni řemeslničtí tovaryši a veleli jim hugenotští měšťané - nevrhli se zhurta do zabíjení, snad protože při svém řemesle nebyli zvyklí prolévat jen tak s lehkým srdcem krev, a možná také protože čekali, až k tomu dostanou výslovné přikázání, které bylo vydáno spíše v nápovědi než přímo. Cellerier sám, když byl vězně odevzdal na biskupském nádvoří, střežil se něco přikazovat a bez meškání odešel s polovinou svého houfce na radnici pro další odsouzence, ponechávaje druhé polovině k vlastní úvaze, co se má činit s nešťastníky, kteří tu byli. A sázím se, že tito vojáci, kteří krom jednoho či dvou neměli žádnou zálibu v této ohavné robotě, ještě nadmíru dlouho by se zdráhali máchat si ruce v krvi spoluobčanů, nebýt toho, že kazatel Quatrebar projevoval tolik zpupné žádostivosti po mučednictví. Vzpřímen v celé své délce a s hrdě vztyčenou hlavou jal se z plna hrdla katedrálním hlasem a nadmíru nestoudným způsobem požadovat, aby mu bylo dovoleno hlasitě se modlit.
Popuzení vojáci odvětili, že smí pod podmínkou, že to bude Otčenáš a nic jiného. To uslyšev Quatrebar, zkřížil ruce na prsou a spustil Zdrávas Maria, jako kdyby to byl válečný paján. Nařídili mu s převelikým křikem, pískáním a žehráním, aby byl zticha. Pokračoval, takže naši se posléze takřka smyslů zbaveni na něj vřítili a prokláli ho více než stovkou ran, přičemž někteří řvali
"Do pekla s tebou, bídný modláři!"
Poté se Mikuláš Sausset vrhl na kolena a chvěje se po všech údech úpěnlivě prosil, aby mu dali milost, a křičel, že se už nebude modlit k Marii, že už byl poznal své bludy, že přestoupí na reformovanou víru. Leč jeho zbabělost popudila vojáky tolikéž co Quatrebarova smělost, i byl neprodleně zmordován, a když do něho bodali, zasypávali ho nadávkami a plivanci více než kazatele.
Nebohý kanovník Mazoyer, který, po celý ten čas ponechán sám, nemohl se udržet na nohou a sedl si na dláždění uprostřed nádvoří, pohlížel na to vše vyvalenýma očima a pronášel mečivým hlasem:
"Co se děje? Co se děje?"
Byl zmordován takřka mimochodem a naši mužové se tehdy vrhli na prvního konšela Víta Rochetta s jekotem převelice mocným z té příčiny, že ho nenáviděli. Trvalo chvíli, než ho zdolali, neboť odvracel rukama hroty oštěpů, které na něj mířily, a křičel přitom, aby ušetřili alespoň jeho mladého bratra. Tento odpor však vojáky rozzuřil, a když Rochette konečně ležel na zemi, jejich hněv se přelil na Roberta Řehoře, kterého zběsile podřezali, ačkoliv ještě před chvilkou jsem je slyšel, jak se diví, proč je zde.
Vojáci byli nyní už zcela rozpáleni mordováním, a jakmile Cellerier dovedl další vězně, už tolik neváhali s jejich zhubením. Podivujíce se dokonce, že trvá tak dlouho, než přicházejí další, počali stahovat z pobitých šat, rvali jim prsteny a převraceli kapsy stěžujíce si, že už předtím byly prohledány od vojáků doprovodu. Jakmile počalo toto rabování, jejich nálada se změnila a zdálo se mi, že vyjma u jednoho či dvou, kteří se nechtěli dotknout ničeho, co patřilo jejich obětem, k horlivosti se přidala touha po zisku.
Když skončilo svlékání zmordovaných, spatřil jsem jednoho vojáka, kterak vleče zkrvavené tělo Mikuláše Sausseta po vydlážděném nádvoří, a uvažoval jsem, co s ním hodlá učinit, i v tom je voják zvedl na okraj kašny - který, pokud jsem

viděl, byl notně široký - a vrhl je do ní. Příklad byl vzápětí následován, a tam tedy skončila těla nešťastníků zmordovaných této noci na tomto nádvoří, jako by vojáci chtěli navždy zkazit čistou vodu prýštící na dně studny skrze použití, které jí určili. Slyšel jsem později, že studna byla naplněna až po okraj všemi těmi nahromaděnými těly a že páni nazítří rozkázali naházet na ni sdostatek země, aby byla zasypána.
Hleděl jsem na tuto příšernou podívanou s pocitem, jejž bych nedovedl popsat, zmrazen až k srdci a zároveň zbrocen potem prýštícím všemi póry. K naší hrůze přispívalo to, že ze studně, která stála blízko zastíněného rohu, kde jsme se u zdi schovávali, vycházelo sténání vyrážené slabým a skomíravým hlasem, což nám prozradilo, že některé oběti jsou zmordovány jen zpola a že ve vodě a v ohavném nakupení těl prodělávají nekonečnou agónii. Hnán soucitem, nebo snad nadějí, že mohu někomu pomoci - ale co bych mohl činit, byla-li studna tak hluboká - ,šel jsem a naklonil se přes okraj, což bylo neopatrné, neboť pochodně mě celého osvětlovaly - viděl jsem však toliko hromady těl nejasně se zmítajících ve vodě zčervenalé krví. Miroul mě prudce tahal zpátky, i vrátil jsem se do stínu a položil ruku na rameno Samsonovi, který, jak jsem si tehdy všiml, nehlasně plakal, skrývaje tvář v rukou. Ach, rád bych učinil jako on, tolik mě týraly stud a lítost. Miroul, jemuž také stékaly slzy po tvářích, mě pevně držel za pravici, neboť měl vskutku strach, abych se nevrhl co šílený mezi vrahy a oběti, k čemuž jsem měl vskutku palčivou chuť.

64. Michalská noc II.
Jak noc pokračovala, pozoroval jsem, že mordování počíná být řízeno mimovolnými pohyby a že vojáci jsou čím dále otrlejší. Odsouzenci přijímali většinou svůj osud odevzdaně a modlili se, když je ubíjeli. Než jeden z nich, který se nazýval Jan Petr, se náhle vzepřel a křičel, že byl toliko ředitelem kůru v katedrálním chrámu, že proti našim slovo nepronesl a nic neučinil a že si smrt nezaslouží! Vojáci se tím navýsost bavili a s krutým výsměchem mu pravili, že musí zemřít, neboť jeho hudba byla papeženská. A když Jan Petr, aby unikl jejich běsnění, běhal co šílený kolem zdí, pronásledovali ho a křičeli: "Běháš dobře na muzikanta!", a dostihnuvše ho nakonec, bodali ho dýkou a při každém bodnutí pověděli: "A co myslíš o této notičce?"
A když Jan Petr křičel u velikém sténání: "Běda! Jsem mrtvý! Už nemohu dál!", jeden z vojáků s chechtáním pravil: "Ještě dojdeš k té studni!" Strkal ho tam a dorazil ho, až když tam došel.
K ohavnosti věci přispívalo po mém soudu to, že mordýři i jejich oběti se dobře znali, žijíce v jednom městě a nezřídka i co sousedé, takže mnohdy k horlivosti a ziskuchtivosti se pojilo dávné záští, a nyní zde nastala příležitost se pomstít. Což právě propuklo při popravě Doladilla, toho hedvábnického tovaryše, jehož byl Jan Vigier poranil ranou končíře a jejž pak celého zkrvaveného dovedli na biskupství. Jak se objevil, na všech stranách se ozvalo ječení a příval nadávek, tento Doladille byl nemalý chlípník, který podle Vigierových slov nasadil parohy nejednomu z našich a po městě se tím hlasitě a chlubně honosil, neboť byl povahou náramný mluvka a chvástal se, že má v poklopci něco, čím by vbrzku obrátil všechny hugenotky v Nimes. Toho nevyřídili ihned a on musel nevýslovně trpět ohavnými slovy i mrzačením, prve než nalezl odpočinek v smrti.
Avšak po Doladillovi už nedošlo u popravčích k dalšímu výbuchu odporného veselí, všichni zaběhli do jakéhosi chmurného cviku a zabíjeli, jak bylo praveno, co stroje. Ostatně už se ohlašovalo svítání. A podobalo se mi, že vojáci vkládají do plnění své hrůzné povinnosti větší pomalost i odpor, jako by už vypili příliš krve a nyní se pomalu dostavila nechuť - nebo únava, nebo snad pocit strašlivé neužitečnosti tohoto mordování.
Jak bledla noc, udál se případ, který mocně překvapil mého ducha, protože mi vrátil trochu důvěry v povahu člověka, jehož jsem až dosud spatřoval ve světle nejohavnějším. Přihlížeje tomu, co povím, bylo mi, jako bych vdechoval doušek čerstvého vzduchu, a znovu jsem se přesvědčoval, že spíše než nedobří lidé jsou nedobré myšlenky a z těch snad ze všech nejhorší je ta, že není špatných prostředků, chceme-li prospět tomu, co pokládáme za pravé náboženství. Ustoupí-li však tato neblahá myšlenka, příčina všech našich zel, v srdcích skoro všech lidí se znovu objeví símě dobrotivosti co jiskra ohně v křemeni: stačí málo, abychom je vykřesali.
Mezi katy jsem pozoroval asi dvacetiletého mládence, dosti statného a pěkně urostlého, který, pokud jsem mohl soudit ve světle pochodní, neměl zlou tvář a který se zdál zabíjet spíše z povinnosti než ze záliby, netupil oběti ani je neolupoval, ponechávaje svůj díl vzatků těm, kteří jich byli lačni. I přihodilo se, že tento mládenec, jat únavou z mordování, která se ho náhle zmocnila, přišel se opřít o zeď vedle nás se zkrvaveným mečem v ruce.
Povzdechl si:
"Ach, tovaryši! Mordujeme a mordujeme! Toto jsou naše krásná slova boží?"
Opatrnost mě opustila a třebaže mi Miroul stiskal ruku, nemohl jsem si odpustit odpověď:
"Dozajista nikoliv."
Mládenec otočil ke mně hlavu, aby si mě lépe prohlédl, jako by byl udiven mou odpovědí, již přece musel očekávat, byla v zárodku obsažena v jeho otázce.
"Vy jste tedy nemordoval?" pravil posléze.
"Nikoliv," odvětil jsem. "Jsme tady v jiné záležitosti. Čekáme na hejtmana Bouillarguese."
"Aj, pane!" zvolal mládenec. "Mějte za jisté, že nepřijde …Lišák je příliš chytrácký na to, aby si zamazal pracky krví! A kde je, to vám povím, nebo vás tam raději zavedu, jak bude po této špinavé robotě."
Ze srdce jsem mu za to poděkoval a mládenec za krátký čas, v němž toliko vzdychal, opět pokračoval:
„Jmenuji se Anicet, je mi třiadvacet let a povoláním jsem tkadlec. A raději bych celou noc pilně pracoval na svém stavu, než abych pobil tolik bližních. Ještě tak Víta Rochetta nebo Quatrebara, kteří proti nám dštili oheň a síru. Ale Robert Řehoř, který patřil mezi papežence věru mírné! Museli jsme ho zhubit, jelikož byl Rochettovým bratrem?"
"Anicete," promluvil jsem, "a proč vlastně Rochetta a Quatrebara? Je třeba pobít všechny papežence, kteří pro nás vymáhali hranice?"

"Nevím, pane. Naši pánové tvrdí, že se musíme stát v Nimes dědici papeženců, nebo že se papeženci stanou dědici našimi …A že je nutno je zhubit, prve než oni zhubl nás."
"Ach! Nemiluji slovo ‚dědic'! Příliš páchne penězi a kořistí!"
"Pane, máte věru pravdu. Vizte zde to nectné svlékání a prohledávání kapes. Je toto víra Kalvínova?"
Když mluvil, dva vojáci přinesli jakéhosi chlapce, jeden ho držel za hlavu a druhý za nohy, mládenci mohlo být dvacet let a měl na levém stehně širokou ránu. Hodili ho hrubě na zem několik kroků od nás, až zasténal. Ale nedbajíce toho jali se ho vojáci s ohyzdnými nadávkami svlékat, neboť bezpochyby shledali, že je snazší učinit to před zmordováním než po něm. Avšak ve chvíli, když mu stahovali rukávce pláštíku, ten nešťastník při obracení nám ukázal tvář, kterou pochodně naplno osvítily.
"Přisátu svatý Antonín!" vykřikl náhle Anicet pobouřeným hlasem. "To nemohu strpět!"
A přistoupiv k nim blíže se zkrvaveným mečem v ruce, pravil mocným hlasem:
"Tovaryši! Ustaňte! Znám tohoto mládence. Jmenuje se Petr Journet. Je to klerik na biskupství, ještě nemá tonzuru a nikdy proti nám nic neřekl ani neučinil!"
"Nevadí," odvětil jeden z popravčích, "byl nalezen, jak se skrýval s biskupem a jeho sluhy v domě rady Sauvignarguese. Robert Aymée ho poranil oštěpem na stehnu a přikázal nám ho sem donést, aby byl odpraven s ostatními."
‚Jakže!" vykřikl Anicet. "Ten šibeničník Aymée nám bude dávat přikázání? Toliko páni a hejtman Bouillargues mají toto právo!"
"Nezáleží mi na tom, kdo má právo či nemá," pravil druhý voják. "Ten mladík nám patří za to, že jsme ho donesli až sem. A já chci jeho kamizolu!"
"A já jeho spodky!" pravil druhý.
"Přestaňte!" zvolal Anicet a mířil proti nim mečem. "To je plenění a loupežení, a nikoliv horlivost! Tovaryši! Nechte toho mládence a jeho šat a nesahejte mu na život, nebo vezmu život vám!"
Na ta slova na něj oba vojáci hleděli s hubami otevřenými, potom se jeden naklonil a mluvil do ucha druhému, který přikývl. A náhle se oba vztyčili a vytasili meče, které byli předtím zastrčili do pochvy, aby mohli oloupit Petra Journeta.
"Hromské dílo!" vykřikl jeden z nich. "Jsme dva! A ty jsi sám! Chceš se bít s námi oběma, brachu?"
Vytrhl jsem se tehdy zhurta Miroulovi z rukou, vytasil a mžiknutím oka stál Anicetovi po boku.
"Kdo je tento?" otázal se voják.
"Sudí tohoto sporu," odvětil jsem.
A nabrav jeho meč mečem svým, vyrazil jsem mu ho náhlým pohybem zápěstí na deset kroků, což po pravdě řečeno nebyl hrdinský čin, neboť ho držel špatně převelice. Poté jsem mu přitiskl hrot ostří k hrdlu.
"A toto je můj rozsudek," pravil jsem. "Donesete Petra Journeta do domu, v němž pobývá hejtman Bouillargues. A on ten případ rozhodne."
‚Jakže! Znovu ho nosit!" vzkřikl voják, který stál proti Anicetovi, ten můj byl němý co ryba.
"Hle, co ti pomůže v rozhodnutí," pravil jsem. A chopiv se bambitky, která mi visela po levém boku, namířil jsem ji na něj.
Muž zasunul ostří do pochvy, přestal smlouvat a odhodlal se znovu sebrat břímě, které se mu tolik přestalo líbit poté, co už si nebyl jist, zda z něho bude mít prospěch.
Nejpodivnější na tomto sporu bylo, že vykonavatelé rozsudků, kteří na biskupském nádvoří byli přítomni tomuto výjevu, přihlíželi mu mlčky, jakoby otupělí únavou, aniž takřka chápali, oč běží, a aniž zasahovali. Jako by se jich záležitost netýkala a jako by mordovali jediné už silou zvyku, neboť to prováděli od slunce západu.
Nalezli jsme hejtmana Bouillarguese u něho doma ve válečné zbroji, leč pokud jsem pochopil, byl nepříliš ochotný vystrčit dnešní noci čenich z díry, neboť byl příliš opatrný, než aby se objevil na biskupství nebo na radnici, a příliš dobře věděl, co se tam koná, jelikož to přikázal on sám a páni. Velkým, tlustým a těžkým tělem připomínal hejtman medvěda, než tváří, jak byl tak dobře pověděl Anicet, podobal se spíše lišákovi, maje lstivá očka a pohyblivá a slídivá chřípí, jako by chtěl vyčenichat pasti, prve než vykročí prackou. Ach, ovšem! Nebyl z rodu lišek, které otevřeně vylupují kurník, ani těch, které sprostě sbírají vzatky v domě uprchlého papežence jako František Pavée v příbytku pana z Montcalmu! Ovšem vím přímo z úst paní Štěpánky Andréové, že vyplatila potají tomuto Bouillarguesovi (u něhož všechno bylo falešné, ba i jméno, neboť se ve skutečnosti nazýval Petr Suau) tisíc liber v hotovosti, aby ušetřil život jejího manžela, kterého na jeho přikázání zatkli. A brzy poté, co tato Michalská noc skončila (takto bylo nazváno pobití v Nimes z té příčiny, že k němu došlo nazítří po svatém Michalu), dověděl jsem se, že Bouillargues dostal této noci na výkupném peníze ze všech stran a že prováděl obchod a kramaření se životy, ježto měl právo buď zmařit, či ušetřit, i obohatil se tak neznámými zlaťáky a nikoliv jako Pavée a tolik dalších zpozdilců kořistí, jejíž původ by bylo lze později odhalit.
Chtěl jsem vstoupit sám do tohoto brlohu, kde se handrkovalo s krví bližních, a ponechal jsem sténajícího, leč u vědomí jsoucího Petra Journeta na ulici ve společnosti Aniceta a dvou vojáků, kteří měli už trochu spadlý hřebínek a počínali hrubě litovat, že jsou zde. Co se tkne Samsona a Miroula, které jsem do této záležitosti nechtěl míchat nevěda, jak se vyvine, ti ostali na mé výslovné přikázání na nádvoří biskupství, kam jsem měl za nimi přijít.
Bouillargues žil ve svém obydlí obklopen emisary, které vysílal každou minutu do všech koutů Nimes, ponechávaje si k ruce čtyři nebo pět tajemníků či majordomů, které jsem musel všechny jednoho po druhém podplatit, prve než jsem se dostal až k němu. Také mě nejprv přijal se lstivým chladem, rozvažuje, jsem-li drůbež, kterou by mohl rovněž oškubat a zvyšovat podání, kdybych mu navrhoval výkupné za přítele. Stavěl jsem se klidným, aniž jsem co předstíral či se nějak vynášel, nicméně tvářil jsem se co člověk, který se nedá odstrašit. Když jsem mu pověděl jméno, odkud přicházím a kdo je můj otec, odevzdal jsem mu Cossolatův dopis jemu adresovaný a jakmile ho přečetl, list od pana Chambruna. Ten

první na něj myslím zapůsobil více než druhý. Vida, že jsem chráněncem jak Cossolata, tak i pana z Joyeuse (Bouillargues nebyl člověk, který by na něj nebral ohled, ač to byl papeženec), změnil náhle tón, tvář, pohled i chování, poprosil mě nadmíru zdvořile, abych usedl, otázal se, jaké různice jsem měl s Františkem Pavéem, a při mém vyprávění se převelice zachmuřil, tak mu připadalo co nepřípustný zásah do jeho práv, že tento Pavée nařídil mordování bez jeho souhlasu. Po dojmem hněvu nadiktoval tajemníkovi dopis pro Pavéa a okamžitě jej dal odnést. Učiniv to napsal jméno mé, Samsonovo a Miroulovo na propouštěcí glejty připravené na hromádce na stole, glejty, které asi prodával papežencům. Když je byl podepsal a já je s nesmírným ulehčením přitiskl k hrudi, vyprávěl jsem mu, aniž jsem uváděl jméno, příběh toho mladého klerika, kteréhož jsme s Anicetem zachránili ze spárů supů, a poprosil ho, aby na okamžení vyšel na ulici a ten případ rozsoudil. Pokrčil mocnými rameny, dávaje mi znát, že se mu tato záležitost zdá malichernou a že se jí zabývá jediné proto, aby mi vyhověl, vstal a kolébaje se jako medvěd, leč s jakousi nemotornou čilostí došel ke dveřím. Ale ledva je otevřel a spatřil na schodech před domem zkrvaveného klerika, vyrazil řev a křičel:
"To jsi ty, Petře! Kdo ti to způsobil? Kdo tě zranil? V okamžení zjednám spravedlnost! Jsou to tito dva?" ukázal na vojáky a sáhl po dýce.
"Nikoliv," pravil jsem pohotově. "Byl to Robert Aymée."
"Aymée! Ten lotr Aymée!" křikl Bouillarguese. "Hromské dílo! Já ho zapíchnu! Kdopak v Nimes neví, že Petr Journet je můj bratr po mléku a že ho vřele miluji? Darebové, odneste zraněného do mého domu a položte ho co nejopatrněji na moje lůžko! A ty," obrátil se k majordomovi, který vyšel za ním na schodiště, "utíkej pro ranhojiče Domanila a leť jako šíp z kuše, běží o tvůj život! Pane ze Sioraku," po tváři mu stékaly opravdové slzy (vida to, nevěřil jsem vlastním očím) a tiskl mi pevně obě ruce, "budu vám navždy nekonečně zavázán… "
"Ale první, kdo zamezil jeho zmordování, byl Anicet. Já mu toliko poskytl ozbrojenou pomoc."
"Anicete," Bouillargues se k němu otočil a mocně ho objal, "budu si pamatovat tvoje jméno, i kdybych žil sto let!"
Při těch slovech si všiml, že Anicet je chudý co Job, i chtěl mu darovat zlaťák, leč Anicet odmítl namítaje, že byl toliko poslušen své útrpnosti. Mezitím oba vojáci mlčky, se sklopeným zrakem a s nadmíru spadlým hřebínkem položili Petra Journeta na Bouillarguesovo lůžko s péčí tak něžnou, jako s ním byli půlhodinu předtím nakládali hrubě, když ho hodili na dlažbu biskupského nádvoří. Načež, krčíce se ještě více, byli nadmíru spokojeni, že odcházejí s námi, neboť se obávali, aby Bouillargues neobrátil proti ním svůj hněv, jejž neustále napůl s pláčem, napůl s řevem chrlil proti Robertu Ayméovi. A já, opouštěje konečně hejtmana nikoliv bez vřelých objetí, odcházel jsem s údivem, že tento lišák má přece jen jakési srdce, i když tluče, jak se nezřídka stává, toliko pro členy rodiny a ostatní lidé zůstávají jakoby vyvrženi mimo obecnou lidskost.
Sotva jsem však sestoupil ze schodiště jeho domu, rozmyslel jsem se a vrátil se zpět; nalezl jsem hejtmana Bouillarguese u lůžka nemocného, odvedl ho stranou a zašeptal mu do ucha:
"Hejtmane, zatkli nimského biskupa Bernarda z Elbéne. Bude také popraven? Nebylo už dost krve?"
Nato Bouillargues sklopil zrak a pravil s neuvěřitelně falešnou tváří:
"Já jsem nenařídil, aby byl popraven, a tisíckráte raději bych ho držel co rukojmí a žádal za něj výkupné (v čemž nepochybně mluvil pravdu). Avšak nevím, co rozhodli pánové."
"Hejtmane, promiňte mi zvědavost," pravil jsem tiše. "Kdo jsou tito pánové, o nichž zde slyším tolikráte hovořit?"
"Aj, pane ze Sioraku! Kdo to ví?" Bouillargues s jedním okem zavřeným, druhým přivřeným se tvářil co člověk, který to ví velice dobře.
A opět mě přitiskl na medvědí hruď, znovu mi tisíckráte děkoval, připojil k tomu tisíceré ujišťování, že je mi vždy k službám, a plácnuv mě hřbetem ruky do zad, odešel.

65. Michalská noc III.

Lze si domyslet, že jsem se na biskupský dvůr nevracel s přílišnou libostí, i když jsem tam musel jít pro Samsona a Miroula, neboť ty pochodně, ta dlažba lesklá krví, ten křik, ta olupovaná těla, ta studna, do níž házeli bez ladu a skladu mrtvé a umírající, kreslily v mé představě obraz, který bych býval raději nikdy nespatřil.
Když jsem takto mlčky kráčel pln tohoto truchlivého přemýšlení, jeden z těch dvou vojáků, kteří málem zhubili Petra Journeta, mě maličko zatáhl za rukáv a vzdal mi dík, že jsem byl pověděl Bouillarguesovi, kdo zranil jeho bratra po mléku - že to byl Robert Aymée. Odvětil jsem mu, že jsem nechtěl, aby ho Bouillargues na místě proklát dýkou item jeho druha, ale chtějí-li mi poděkovat, ať skončí mordování a odebéřou se oba dva domů. Slíbil mi to, avšak omluvil se, že se přec jen vrátí se mnou na biskupství, protože tam ukryli kořist, o kterou nechtějí přijít, jsou oba koželuzi, avšak přes šest měsíců bez díla, a chtějí prodat ošacení svlečené papežencům, aby donesli něco chleba svým ženám a potomkům, kteří jsou hubení co kola od vozu, nemajíce už dlouhý čas co do huby. Otázal jsem se Viléma (to bylo jeho jméno, druhý voják se nazýval Ludvík, leč ten mlčel co ryba), zda ukořistili nějaké peníze.
"Žel nikoliv, pane, ani vindru. Všechno seberou ti, co je vodí z radnice, item prsteny a šperky, a ponechávají nám toliko ošacení!"
Slyše to a dojat tím, co mi byl pověděl o ženách a dětech, i chápaje, že jednali toliko z přikázání a kruté nouze, která je tísnila, dal jsem jim každému zlaťák a oni ho přijali, jeden stále mlčky, leč s ruměncem radosti, a druhý s nekonečnými díky. Neboť ten druhý (který se jmenoval Vilém) měl hubu dobře prořízntutou a poskakuje a lísaje se ke mně nalezl ve mně zalíbení jako ovčácký pes a milerád by se přimkl k mému osudu, kdybych býval chtěl. A vida, že Anicet projevuje nevůli, když jsem se tak spřátelil s našimi bývalými nepřáteli, nabídl jsem mu taktéž zlaťák, který nejprve odmítl, ale na moje naléhání jej nakonec přijal nikoliv bez jisté hrdosti, řka, že on má práci a žije ze svého řemesla, i když nuzně.
Mezitím se zvedl den a nad domy se objevilo slunce, když jsme došli na křižovatku uprostřed se studnou, která se nazývala Velký stůl, jak mě poučil Vilém. Na této křižovatce naše skupinka dohonila silnější houf, ten měl mezi sebou tři

nebo čtyři papežence a odváděl je na biskupství, vojáci, kteří zajatce obklopovali, zdáli se kromobyčej rozvášnění a křičeli:
"Bijte papežence! Nový svět!", což byl křik této neblahé noci.
"Vždyť to je pan biskup Bernard z Elbéne!" vykřikl náhle Anicet. "A vedle něho ten malý břichatý, to je jeho majordom, mistr od svaté Žofie!"
Když toto pověděl, velký hnědý ďábel, který velel houfu, dal jej zastavit a přikročiv k majordomovi s oštěpem v ruce, pravil mu vztekle:
"Aj, bídáku! Dosti jsi ztučněl z našich peněz! Viz, kdo tě odtuční!"
A to pravil, vrazil mu vztekle oštěp do břicha, vytáhl jej a ponořil jej tam znovu. Když to vojáci spatřili, část z nich se vrhla na mistra od svaté Žofie, jali se ho bodat jedni mečem, druzí dýkou, a zasadili mu tolik ran, že neměl čas ani zasténat. Padl na dlažbu, a třebaže byl už v posledním tažení, ti zběsilci ho bodali stále.
Někteří z těchto, které jeho krev nenasytila, křičeli, že je třeba neprodleně skončit s biskupem. Jiní hlasitě namítali řkouce, že jim nebylo přikázáno ho popravit. Ti zběsilci se ostatně k Bernardovi z Elbéne nemohli dostat, byl obklopen a tísněn ze všech stran vojáky, kteří se urputně snažili servat mu prsteny.
"Viléme," pravil jsem tiše. "Kdo je ten dlouhý zlosyn, který právě zmordoval majordoma?"
"Robert Aymée."
„Jakže! Ten, co poranil Petra Journeta?"
"Ano, právě ten."
V okamžení jsem přikročil k tomu muži, zatahal ho za loket a pravil mu do ucha:
"Pane, na slovíčko a k vašim službám. Hejtman Bouillargues je nadmíru rozhořčen a na vás rozzloben za to, že jste u rady Sauvignarguese poranil ranou oštěpem do stehna jeho bratra po mléku Petra Journeta. Je rozlícen a všude vás hledá, chtěje vás zapíchnout."
„Jakže! Ten podělaný farářík, kteréhož jsem našel před chvílí u biskupa …"
"To byl jeho bratr po mléku."
"Ale já to nevěděl!" vykřikl Aymée, nadmíru zaskočen a s hřebínkem rázem sraženým.
"Ach, pane!" pravil jsem, snaže se přizdobit pravdu trochou barvy, která by ji učinila hrozivější, "hejtman myslí, že jste to věděl a že jste jednal ze zlovůle! Pane, být vámi, šel bych v tu chvíli za ním do jeho domu, abych mu otevřel oči, neboť dští proti vám oheň, síru a smrt, že je hrůza ho poslouchat!"
„Jdu tam okamžitě," pravil Robert Aymée. A nahlas dodal:
"Tovaryši, nepotřebujete mě k tomu, abyste zavedli biskupa na jeho biskupství a vykoupali ho v jeho vlastní studni!"
Po tomto ohavném žertu, kterým se snažil zakrýt svůj děs, odešel spěšnými kroky, aniž se mě optal na jméno, a jak jsem si všiml, zcela opačným směrem, než bylo Bouillarguesovo obydlí. Sázím se, že tento Aymée, stejně zbabělý jako krutý, se běžel schovat pod vlastní postel, dokud se Petr Journet neuzdraví! Což se z milosti boží stalo, jakkoliv ten ubohý mládenec byl po dva měsíce takřka v náručí smrti.
Mezitím houf bez Roberta Ayméa pokračoval v cestě k biskupství a my šli za ním, Anicet po mé pravici, Vilém a Ludvík po levici, a všichni tři mi neustále vyprávěli tichým hlasem, že by byla nemalá hanba zabít pana biskupa, který zdaleka není špatný člověk, rozdává peníze na velká a četná díla milosrdnosti, žije skromně ve svém paláci, jí a pije málo; a krom toho nikdo ho nikdy neslyšel, že by vymáhal naše upálení, jak to činil Quatrebar a Sausset a jistí papeženští měšťané v Nimes, zavilejší než kněží; byl prostý, dobrácký a přívětivý k drobným lidem; a konečně hugenoti by se s ním byli mohli dohodnout, nebýt dvora, který ho obklopoval a který ustavičně řval po naší kůži co smečka žravých vlků.
Nejzběsilejší vojáci svlékli biskupa do kabátce, nasadili mu posměšně na hlavu jakýsi čepec se splývavými záhyby a mnozí ho cestou neušetřili krutých žertů o osudu, který ho očekává. Bernard z Elbéne to všechno snášel bez nejmenšího reptání, ale také bez bojovné a zpupné srdnatosti, jak to byl činil Quatrebar. Modlil se potichu, snad aby neurážel své katy Zdrávasy, nicméně však neklopil zraky a hleděl na ty, kteří ho vedli na mučení, bez nenávisti a nevole a zcela pokojně, jako kdyby jim byl už odpustil. Jeho pevnost a jeho mírnost nakonec zapůsobily i na ty nejrozvášněnější, takže se mu přestali vysmívat a vyhrožovat mu, krom jednoho jménem Simon, o němž ještě povím.
Vnějším vzezřením byl biskup střední postavy, slabého těla, dosti bledé tváře, šedivý, ruce se mu třásly, než bylo dobře znát, že to je ze slabostí a nikoli ze strachu.
Jakmile houf došel na nádvoří jeho biskupství, Bernard z Elbéne, vida ta jatka, která tu učinili, a tratoliště krve třísnící dláždění, vrhl se na kolena, mocně vzdychal a se slzami tryskajícími z očí jal se modlit za spasení duší ubitých. Vojáci, kteří tu byli v počtu všeho všudy dvaceti mužů, cítili správně, že ta veliká bolest se netýká jeho, nýbrž druhých, pročež rázem zakoušeli jistý stud. Znaveni krom toho velikou a krvavou únavou po dnešní noci ponechali biskupa modlit se déle, než to byli dovolili komukoliv jinému. Takže nakonec jeden z nich ztratil trpělivost, přistoupil k Bernardovi z Elbéne a pravil k němu se zkrvaveným mečem v ruce dosti hrubě, leč neodvažuje se na něj sáhnout:
"Dost modlení! Svlékni kabátec, biskupe, nechť na něm neučiním škodu, až tě budu zabíjet!"
Na ta slova biskup ani okem nemrkl a s pevnou tváří svlékl kabátec, okamžení pak zaváhal, má-li ho položit na dlažbu, a nakonec nechtěje ho pošpinit krví, podal ho svému katovi s vlídnými slovy:
"Zde vezmi, synu můj. A přeji ti, aby ti dobře sloužil, jakkoliv je trochu záplatovaný."
Na ta slova voják zrudl, že dostává darem kořist, místo aby si ji sám vzal, a že se to činí přede všemi - a mnozí se smáli na celé kolo, že odění, po němž zatoužil, má záplatu - , i upadl do nemalé tísně, kabátec držel v jedné ruce, meč v druhé, a nemohl se rozhodnout k ráně, což popudilo jednoho z nejvznětlivějších vojáků, byl to jakýsi pidimužík s velkou hubou, který cestou zahrnoval biskupa posměšky a sprostotami.
"Martine!" křičel důležitě. "Ty nemehlo! Jsi-li muž? Jsi-li žena? A žena předoucí! Probůh! Nechceš-li, já mám ještě sdostatek chuti na biskupa!"

A pozvednuv dýku, byl by jí Bernarda z Elbéne v zápětí proklál, nebýt jakéhos mládence, který měl dobrou tvář a dobrý zjev a který mu namířil na hruď bambitku a meč.
"Ne! zvolal mládenec s tváří náhle odhodlanou. "Nezabiješ ho! Já, Coussinal, mu navracím život! A nikdo zde mu ho nevezme, nechce-li ztratit svůj!"
"Cože, Coussinale?" zvolal Šimon. "Zbláznil ses? Bránit papeženského biskupa a proti nám, hugenotským bratřím!"
"Na tom nesejde, že je papeženec," pravil Coussinal. "Po celou zimu ochraňoval mou matku před hladem a zimou. A za to, že jí zachránil život, vracím život jemu!"
"Hromské dílo! Krásná báchorka!" zvolal Šimon hlasem plným jedu. "Div že mi nevhání slzy do očí! Braši, slyšeli jste bečet toho beránka? Matka! Zpropadeně! Co je nám do matky toho pancharta! Braši, kdo velel v Nimes papežencům? Biskup! Pobijeme tedy vojáky a dáme milost jejich generálovi? Braši, co to po nás chce Coussinal? Zradu! Pravím zradu a nic jiného! Tento podělaný Coussinal je hugenot podplacený biskupovým zlatem! Braši, hr na něj! Vyřiďme biskupa a toho odrance Coussinala s ním!"
"Však uvidíme," pravil Coussinal, který neměl hubu tak dobře prořízntutou co Šimon, leč stál s divoce planoucím zrakem před biskupem a nakláněl se vpřed s bambitkou v jedné ruce a s mečem v druhé.
Pokud jsem viděl, jediné asi deset vojáků bylo na straně Šimonově, druzí pak neměli přílišnou chuť ani zabít biskupa, ani se pro něj vyslovit. Nicméně mezi těmi prvními byl chlapík s hákovnicí, a vida, že tluče křesadlem, aby zapálil doutnák, usoudil jsem, že věci berou pro Coussinala špatný obrat. Tehdy jsem pošeptal svým druhům, aby mě v případě potřeby podpořili, vystoupil jsem vpřed se dvěma bambitkami v ruce a vykřikl na arkebuzíry:
"Zhasni doutnák, brachu! Nebo ti učiním z helmice cedník!"
Řka to, namířil jsem na něj. Muž, který se bezpochyby v Nimes chvástal, kterak je zručný v zacházení s palnými zbraněmi, se šklebem zamířil, než v okamžení, kdy přiložil tvář k hákovnici, vystřelil jsem, a jak jsem byl pravil, provrtal mu helmici, ježto se mu na hlavě roztrhla s takovou silou, že ten nešťastník se pokládal za mrtva, odhodil zbraň i doutnák a chytil se oběma rukama za hlavu, jako by byl poraněn.
"Nuže, brachu!" volal jsem. "Dosti pitvoření! Jsi celý! Rozmačkej nohou doutnák! Nemáš lebku tak tvrdou co helmici a viz, co jsem s ní provedl?"
"Kdo je tento muž?" vzkřikl Šimon všecek rudý a soptící vztekem. "Kde se tu vzal?"
"Šimone, přicházím z obydlí hejtmana Bouillarguese, který mi pravil, přísahám to na své spasení, že nepřikázal biskupovo zhubení a že neví, co o tom páni rozhodnou!"
"Jakže?" zvolal Šimon. "Máme čekat ještě déle, prve než si odejde lehnout! Biskup je biskup! Máme rozkázání Roberta Ayméa! To stačí! Tovaryši, jsou toliko dva! Dva zrádci koupení papeženci! Hr na ně! Bijte! Bijte zrádce!"
Tehdy jsem se zprudka otočil a zvolal:
"Ke mně, děti moje!"
A netoliko Samson, Miroul a Anicet, ale i Vilém a Ludvík se k nám připojili s mečem v ruce a obklopili biskupa.
"Pane biskupe," pravil jsem k Bernardovi z Elbéne, který se po ten čas stále modlil pokojně na kolenou jako ve své modlitebně. "Vstaňte! Hodláme vás, bude-li to možné, odvést do bezpečí."
Mezitím co jsem toto povídal, ten Šimon řval s hubou roztaženou, div si průdušky nevyplivl. A tím křikem za sebou srotil asi desítku mužů, jak už praveno, leč převelice málo odhodlaných a převelice málo ochotných vrhnout se do útoku, neboť se báli našich střelných zbraní. A zatímco Šimon křičel, vyhrožoval nám smrtí a zasypával nás přívalem nadávek, Anicet a Coussinal se spolu dohadovali, kam schovat biskupa, aby byl v bezpečí před zuřivci, a slyše je, biskup pravil jim tichým hlasem, že nejbezpečnějším útočištěm by byl dům Jakuba z Rochemaure, zvláštního zmocněnce senešálství, protože ten má v obydlí tajnou branku vedoucí k hradu, kde senešál ještě drží posádku.
"Pojďme tam a neprodlévejme," pravil jsem. "Anicet půjde v čele s Vilémem a Ludvíkem. A zbytek ozbrojený bambitkami bude tvořit zadní voj."
"Pane," pošeptal mi Vilém do ucha, "mohu si zajít pro kořist, prve než odejdeme?"
"Aviat! Viléme, Aviat!"
Vrátil se mžiknutím oka a nesl pod paží svou kořist item kořist Ludvíkovu, které činily značně velký balík šatstva, leč s krvavými skvrnami, jak jsem pozoroval nikoliv bez odporu. Mezitím skřet Šimon stále ječel, až uši zaléhaly, nenávist mu prýštila z očí a jed ze rtů. Otec měl pravdu po té události v Lendrevie, která byla mou první sečí, když tvrdil, že hlavní voj každé vzpoury tvoří vždy ti nejhorší, neboť oni větří toliko krev, dychtí toliko po válce, baží toliko po krveprolévání a nakonec, když už zběsilý vítr rozhýbá křídla mlýna, vybízejí ostatní k mordování a plenění. I rozhodl jsem se znehybnět ostrý jazyk tohoto zavilce, sebral jsem Miroulovi jednu bambitku, jelikož už jsem měl nabitou toliko jednu, a volal jsem, abych překřičel jeho hlas:
"Šimone,zakazuji ti, abys nás následoval! Porušíš-li moje přikázání, první moje kulka ti provrtá helmici a druhá lebku!"
Načež on stále ještě povykoval, ale neučinil krok vpřed. Což vidouce jeho přívrženci, nepohnuli se také, jsouce navíc navýsost unaveni po krvavé noci, a jeden každý toužil toliko po domově, aby tam uložil svoje vzatky, pojedl něco a nakonec odešel na kutě. Z téže příčiny ulice, jimiž jsme procházeli s biskupem cestou k Rochemaurovi, byly podivně opuštěné, třebaže slunko bylo vysoko, papeženci byli stále zalezlí za svými zdmi a hugenotští vojáci se vrátili domů, nasycení a zemdlení ze svých truchlivých činů.
Dveře Jakuba Rochemaura byly mocně zpevněny železnými pásy, avšak v horní části měly zamřížované okénko, které se maličko pootevřelo, když jsme chvíli klepali. Pan Rochemaure zaváhal, vida nás ve zbrani. Což když zpozoroval biskup, postoupil o krok a pravil mu, že jsme ho vyrvali z rukou katů, a požádal ho, aby nám otevřel. Ale pan Rochemaure nechtěl vyhovět, obávaje se lsti a toho, že biskup takto mluví donucen násilím. Požádal nás, abychom se stáhli na konec ulice vzdálený asi padesát kroků a ponechali biskupa samotného, že za této podmínky mu otevře.
Bernard požádal, abychom mu pověděli jméno, a každému vzdal dík řka, že se nezapomene ráno a večer za nás modlit,

jelikož i my vzýváme téhož Boha, třebaže mnohdy se to vůbec nezdá. Opustili jsme ho, než došedše na konec ulice vyčkali jsme okamžení, až se dveře otevřou a zavřou za Bernardem z Elbéne, který prve než vstoupil do tohoto přístavu míru, chtěl nás ještě třesoucí se rukou pozdravit.
Po tomto nezdařeném zabití biskupově krveprolití michalské noci ustalo, jako by páni (kteří se střežili toto zmordování přikázat, leč asi by se nehněvali, kdyby k němu došlo) byli ohromeni, že se někdo při této příležitosti může bouřit proti nim, kteří se sami vzbouřili.
Páni propustili vězně z nízké síně na vysokou kauci, bylo jich ještě čtyřicet, když jich šedesát či více bylo zhynulo. A po vyjednávání se senešálem Honorém z Grille, který stále držel hrad, 2. října dovolili Bernardovi z Elbéne, aby s vojenským doprovodem opustil město. Biskup se uchýlil do Tarasconu a tam odkázal mnoho jiter půdy, kterou měl u Nimes, jedinému ze svých lidí, co nebyl zabit: Janu Fardeauovi. A poněvadž pro nesmírnou slabost rukou nemohl psát, nadiktoval dopis pro vikomta z Joyeuse a pověděl mu v něm s nemalými chválami o účasti, jakou jsem měl na jeho pozemské spáse. Tento list byl v Montpellieru mnohokráte čten a veřejně vyhlášen a skrze něj byl jsem náhle ve městě u vážnosti, jak jsem tam byl předtím v nenávisti, a přitom ze stejné příčiny, neboť jsem nejednal vůči biskupovi jinak, než jsem byl jednal vůči Cabassusovi.
Pro svou osobu se domnívám, že nejznamenitější a nejskvělejší zásluhu na této věci měl Coussinal, neboť se odvážil s podivuhodnou statečností čelit sám dvaceti mužům. Já bych byl asi nevystoupil, kdyby mi byl Coussinal nedal příklad, jakkoliv jsem cítil hluboký soucit s tím starcem, který ve svých posledních okamžicích jevil takovou lidskost.

66. Osvobození pána z Montcalmu

Vyjeli jsme všichni tři z Nimes bez překážek a potíží Karmelitánskou branou a vydali se cestou řečenou bůhvíproč "pěti životů", cesta, která vedla do Beaucaire.
Tam jsme zamýšleli přejít řeku Rhóne do Tarasconu a z Tarasconu dorazit přes pásmo nízkých pahorků na hrad Barbentane, kam se podle hospodské uchýlili pan z Montcalmu, jeho žena a jeho dcera, když byli uprchli z města.
Nevěda tehdy o obratu veřejného mínění v Montpellieru v můj prospěch, domníval jsem se, že mám-li uposlechnout paní z Joyeuse, nesmím se tam vrátit, leč musím setrvat s panem z Montcalmu, ať by byl kdekoliv, a vyčkat, dokud mě moje ochránkyně neráčí povolat zpátky.
Byl jsem ponořen v truchlivé přemýšlení po všechen čas, co trval první den cestování, jsa nadmíru rozrušen, že tentokrát byli vinni krveproléváním naši, tolik jsme byli přivyklí od událostí ve Vassy být oběťmi papeženců a nikoliv být jejich katy. Vzpomínaje si u této příležitosti na krásná slova Sokrata, který při své smrti tvrdil, že "lépe je podlehnout nespravedlnosti, než ji spáchat", byl jsem nadmíru blízek dát mu za pravdu, tak těžké se mi zdálo nosit v paměti mordování, které jsem viděl provádět. Nicméně chtěl jsem pro ně nalézt polehčující okolnosti v pronásledováních, která mu předcházela. Běda, o kolik silnější by byla moje obhajoba, kdybych byl mohl předvídat, co se bude páchat proti našim za noci svatobartolomějské, která byla činem nikoliv několika malých nimeských tyránků, leč mocného krále Francie v Louvru.
Přerušuji zde tuto při, protože jsem v ní soudcem i stranou. A zdá se mi, čtu-li znovu tyto řádky, že se příliš snažím na jít pro zločiny našich polehčující okolnosti. Po pravdě žádné nejsou. Krev neomlouvá krev.
Tohoto prvního dne jsme ujeli celých šest mil. Je pravda, že cesta nebyla ani strmá, ani křivolaká, ani obtížná. Večer jsme dorazili do Beaucaire, kde jsme strávili noc. Ale poté, co nám v hospodě sdělili, že pahorky - kraj kopců, úvalů a lesů - jsou odnedávna zamořeny lapky, kteří pobíjejí a obírají pocestné, rozhodl jsem se vyrazit za ranního kuropění, neboť jsem si přál ještě před setměním uchýlit se za barbentanské hradby. Štval jsem koně po celý den a jaké bylo moje znepokojení, když jsme dorazili na barbentanský hrad, že jsme tam nenalezli své hostitele. Správce, kterého zpravili po jízdním poslu o svém překotném útěku z Nimes, je marně od včerejška očekával a váhal, má-li jim vyjet v ústrety, neboť měl střežit hrad a loupežníci byli tak blízko. Jmenoval se Antonio, byl to černý mužík, suchý a šlachovitý, a zdál se převelice oddán svým pánům. Poté, co jsem se s ním o tom dohadoval, rozhodl jsem se neprodleně vyjet a vyhledat Montcalmovy, a ulehčil jsem si toliko tím, že jsem nákladního koně ponechal v rukou Antoniových.
Mohlo být tehdy asi ke druhé hodině po polednách, a když jsme dali odpočinout našim koním a občerstvili je, málo jsme se napili a jim dali vypít necelou čtvrt .vědra, vyrazili jsme znovu, avšak nejeli jsme rychleji než mírným klusem, jednak abychom šetřili koně, jednak abychom tu a tam nahlédli do lesa v pahorcích, kudy vedla cesta.
Projeli jsme les od jednoho konce k druhému, aniž jsme koho potkali. A spatřiv na jeho okraji klášter, který vyhlížel co malá pevnost, tak dobře byl opevněn, docválal jsem k němu, seskočil z koně a vší silou zvonil na zvon u dveří, až se konečně pootevřelo okénko a bratr fortnýř, pohlížeje na mě nedůvěřivě a chladně, mi pověděl sdostatek stroze, že klášter nepřijímá pocestné, neboť v Barbentanu je dobrá hospoda.
"Bratře, nehledáme nocleh," pravil jsem. "Ložírujeme na hradě. Hledáme pana Montcalma, neboť tam měl přijet a není tam."
„Jakže!" zvolal bratr nadmíru rozčileně. "Není tam? Ale my ho viděli včera večer na sklonku dne s paní z Montcalmu a s dcerou! Požádali nás o víno a bez meškání jeli dále. Museli tudíž padnout do rukou loupežníků, kteří zamořují les na vysočině, co jste jím projeli. Pane, vyčkejte chviličku. Jdu to povědět převorovi."
Toto zdržení mi zprvu připadalo mrzuté, najmě když převor s pronikavýma černýma očima pod hustým obočím mě dovedl do nízké klenuté síňky uzavřené mříží, dal mě hlídat dvěma ozbrojenými mnichy a kladl mi, nekonečné otázky.
Přisám svatý Antonín! hrozil jsem se. Jací vyšetřovatelé jsou tihle kněží a pastoři! Dopálen tím promarněným časem přerušil jsem zhurta tu zpověď a podal jsem převorovi obálku napsanou paní z Joyeuse panu z Montcalmu. Znovu to zapůsobilo jak sezam.
"Pane," strojil řeč převor, "konečně vám věřím a obávám se nejhoršího. Jsou-li Montcalmovi v rukou loupežníků,

nebude maličkostí je z nich dostat. Neboť těch hrdlořezů je nejméně dvanáct. Vy jste toliko tři. Znají les co svoje škorně. Vy v něm budete co ztracené děti. Dám vám otce Anselma a tři naše bratry, aby vám pomohli vyznat se v lesních cestách a také aby s vámi bojovali. Neboť určitě poteče krev. Ti bídáci žádají výkupné, leč v tu chvíli, co je dostanou, zabijí rukojmí i posla."
Jakmile jsme byli opět na koních, prohlížel jsem si nadmíru zvědavě mnichy, které klášter vysílal osvobodit pana z Montcalmu, a k nemalému uspokojení jsem v nich nenalézal svatoušky ani tichošlápky. Měli pod kutnou, jak jsem pozoroval, drátěnou košili, po boku veliký meč a na zádech kulatý štít opatřený uprostřed pevným hrotem, který mohl při obraně bodat co kord. Leč nejúžasnější byly pro mě samostříly, které s sebou nesli a které pocházely možná z dob založení kláštera, tak se mi zdály starobylé, ale přesto byly dobře naolejované a namazané.
Popojel jsem tak, abych měl otce Anselma po boku, a prohlížel jsem si ho ze strany, snaže se ho co nejsprávněji ocejchovat. Byl zavalitý, nikoli však měkkota, jeho zavalitost hlásala značnou sílu, černé vlasy měl ostříhané jako strniště po žních, nos velký, bradu vyčnělou, tváře opálené sluncem a zhnědlé co vydělaná kůže: statný mnich, zvyklý spíše lovu než nekonečnému omílání otčenášů, a také žádný pokrytec, jak se mi zdálo.
"Pane," otec Anselm ke mně obrátil zpříma mocnou hlavu a mluvil co veselý sedlák, "už jste si mě sdostatek prohlédl? Líbí se vám moje tvářnost?"
"Arci," pravil jsem s úsměvem.
"To jsem věru rád. Za to vám také něco povím: vaše se mi též líbí."
"A vidíte, jsem hugenot."
"Na tom nesejde. Po tom, kdo se bije po mém boku, nežádám potvrzení o zpovědi. Najmě když s námi bráníte klášter."
"Jak to?"
"Synu můj," odvětil otec Anselm a v tmavých očích se mu zaleskla posměšná jiskra, "bude-li pan z Montcalmu zabit, ti ničemové se zmocní hradu, a dobudou-li hrad, kdo je odtud vypudí v těchto časech občanské války, kdy dobří poddaní královi jsou tolik zaměstnáni vzájemným podřezáváním? I slyšte mě dobře: padne-li jim do rukou hrad, bude jejich i vesnice Barbentane. A pak už se vrhnou na druhý konec lesa rovnou na náš klášter, aby ho dobyli a vyplenili."
"Hleďme, to je znamenitě odůvodněno," pravil jsem, "a jakkoliv mám na mysli toliko záchranu Montcalmů, velice snadno mi dokážete, že jsem zároveň dobrý katolík!"
Na ta slova se statný mnich z plna hrdla rozesmál, byli letory nadmíru veselé, ba i těsně před bojem.
"Otče Anselme," pravil jsem, "máte dobrý meč a štít. Leč nechcete od nás bambitku pro boj na dálku?"
"Nikoliv. Máme samostříly a ceníme si jich nade všechny palné zbraně."
Ten mnich se mi líbil a byl bych s ním rozprávěl dále nebýt toho, že mi dal rukou znamení, abych byl zticha. Poté opustil stezku a vnořil se do lesního porostu, já za ním a ostatní pak za mnou. A vskutku při bedlivém poslouchání uslyšel jsem ve veliké dálce na stezce, po níž jsme jeli, nadmíru slabý a tlumený dupot kopyt jednoho či více koní, nedovedl bych rozhodnout kolika. Za krátký čas otec Anselm s rukou stále zvednutou mi pravil, ponechávaje mě v úžasu nad svým jemným sluchem, musel být nepochybně velikým lovcem:
‚Jsou tři a jeden z těch tří je Antonio. Poznám klus jeho kobylky."
A byl to vskutku Antonio, sledován dvěma vysokými, po zuby ozbrojenými sluhy, ti pak se zdáli stejně odhodláni k boji jako hradní správce, který byť suchý, černý a šlachovitý, nebyl zdaleka slabým protivníkem, soudíc podle jeho planoucího zraku. Neboť byl nadmíru rozlícený, že.lupiči mu unesli pána před nosem na barbentanském panství, kde se usadili před měsícem co vši v pačesech špinavce, páchajíce loupeže, mordy i jiné nepravosti. Pověděl nám, že před hodinou jeden z těch odranců na něj křičel od barbentanského vstupního hrádku, že má donést do chýše pod Matčinou horou tisíc dukátů, nechce-li, aby mu při západu slunce hodili před padací most hlavu pana z Montcalmu.
"A máš výkupné, Antonio?" otázal se Anselm.
"Mám."
"A takto je neseš k Matčině hoře?"
"Ano."
"To je pošetilost. Připraví ti léčku. Jakmile se objevíš, zabijí tě, uloupí ti peníze a zhubí tvoje pány. Sestup z koně, Antonio, a schovej se s námi do nízkého porostu."
Stalo se, jak byl Anselm pravil, koně byli přivázáni k ohebným větvím a my si usedli v kruhu na pařezy na malé mýtině, kterou vysekali dřevorubci sekerami.
"Musíme přelstít lest," pravil otec Anselm a nehnutě seděl s lokty na kolenou a s bradou na širokých rukou. A takto setrvával mlčky a pokojně a tak dlouho, až jsem mu posléze pravil:
"Nač čekáme?"
"Synu můj," pravil Anselm, aniž se o píď pohnul z místa, "jsme-li na lovu, musíme zachovávat trpělivost. Ti ničemové umístili hlídku, která viděla Antonia a sluhy vyrážet z hradu. Nyní tedy čekají na stezce k Matčině hoře. Ať maličko vyčkávají. Nic tak nezmate strojitele léčky jako dlouhé zdržení. Překvapíme je při západu slunce."
Ale i pro nás bylo čekání dlouhé, jakkoli jsme se nějaký čas bavili podívanou na to, jak Miroul hází nůž na strom, umění ve kterém vynikal, protože se ho naučil od Espoumela. Leč Miroul se unavil a usedl a nikdo pak už neměl chuť povídat, i mlčeli jsme a hleděli do země, tak velice se každý ostýchal, aby nepřistihl druhého v rozechvění. Neboť bylo zřejmé, že nás čeká tvrdý boj proti těm zoufanlivým odrancům a že nejeden z nás bude poraněn nebo ostane na zemi ležet mrtvý. Já pak jsem se modlil k Pánu, kdybych se měl před ním dnes objevit, aby mi odpustil hříchy, z nichž nejtěžší páchala moje hříšná tělesnost, neboť jsem neshledával, že bych byl poskvrněn jinou špatností. Nicméně skončiv modlení, neopomněl jsem vzpomínat na děvčata, která měla pro mě tolikeré příjemnosti, avšak střežil jsem se pomyslet na Fontanetku, tato rána byla ještě čerstvá.
Takto jsem se nořil do nejlibějšího přemýšlení, byly pro mě ty rozmilé krásky, jak jsem si dobře uvědomoval, zárukou

krásného a nádherně požehnaného života, který by bez nich byl toliko vyprahlou cestou. Ač se takovéto rozjímání mohlo zdát věru pozemským ve srovnání s rozjímáním mnichů, nalézal jsem v něm útěšné teplo a choulil se v něm jako na prsech své dobré Barberiny. Běda! Netrvalo to dlouho. Jakkoliv usilovně jsem se snažil zatlačit vzpomínku na Fontanetku, náhle se mi zjevila v paměti tak silně a živě a drásavě, že jsem vstal z pařezu, na němž jsem seděl, a otočiv se zády k druhům, šel jsem se procházet po hustém lesním porostu a po tváři se mi koulely slzy.
Za okamžení jsem za sebou uslyšel kroky a domníval se nejprv, že to je milovaný Samson, leč otočiv se, spatřil jsem otce Anselma.
"Synu můj," pravil vážným hlasem, "zdá se, že jste nadmíru znepokojen ve svém svědomí. A třebas odmítáte jako všichni vaší církve ústní zpověď, chcete-li mi nicméně povědět na prahu blízkého nebezpečenství bez příprav, modliteb a rozhřešení, jimiž je zpověď provázena, jaká je příčina vašeho nemalého rozrušení, pocítíte úlevu, snad protože jste se o ně podělil s uchem přítele."
"Ach, otče Anselme," pravil jsem dojat jeho tónem a promlouvaje s veškerou upřímností srdce, "jsem hugenot a nejsem zvyklý na zpověď, ba ani na svěřování. Nemám v tom zalíbení. Moje hugenotské svědomí je jako černý kabinet, do něhož jsem uzamkl na dva západy nejpronikavější trápení, co mě čas od času krutě souží, ale jako bych ztratil klíč, kterým bych mohl otevřít a osvobodit se od něho."
Domníval jsem se, že otec Anselm bude naléhat silněji, leč on mi položil ruku na rameno a spokojil se slovy:
"Moje náboženství je shovívavější k lidské slabosti. Ale já je proto nechci slavit. Příliš dobře znám zlořády, jimž nechalo vybujet na svém ohromném těle. Pane Sioraku, dejte mi ruku. Až se vrátíme k našim druhům, pomodlíme se všichni Otčenáš, neboť to je jediná modlitba, kterou mají naši i vaši společnou."
Což jsme učinili vestoje, v kruhu, hlasitě, v přátelském rozjímání, jako by hugenoti a papeženci zapomněli na krveprolévání a upalování, ježto je rozdělovala.
Otec Anselm nám přikázal slézt z koní čtvrt míle od chýše pod Matčinou horou, kde loupežníci určili schůzku s Antoniem.
"Nemýlím-li se, léčka je nablízku. Miroule," obrátil se k mému sluhovi, "jdi napřed a prozkoumej ji. Všiml jsem si, že jsi rychlý a mrštný a znamenitě vrháš nůž. Neútoč na hlavní voj, avšak překvapíš-li jednotlivou hlídku, odstraň ji."
Noc už se snášela, když se vrátil Miroul, bledý a udýchaný.
"Musel jsem zabít jednu hlídku," nabíral dech, "která mě objevila, a dalo mi to věru přemáhání, byť to byl ohavný odranec. Co se tkne léčky, skrývá se po levé straně stezky vedoucí k chýši šest set kroků od nás. Je tam pět lotrů nadmíru dobře zahrabaných v příkopu a s větvemi na zádech, a nebyl bych je vyčenichal, kdyby se jeden z nich neukázal, když se v únavě protahoval."
"Miroule, dostal ses až k chatrči?" otázal jsem se.
"Arci! Je jich tam asi deset a málo se chrání, a v té rozpadlé chatrči jsou myslím zavřeni Montcalmovi."
"Nicméně jsou lupiči v převaze," pravil Anselm a zasazoval si do luku šíp. "Půjde do tuhého. Pane Sioraku, rozdělme se. Bratři a já si vezmeme na starost léčku, zaútočíme na ně nehlučně samostříly, abychom nepoplašili valný voj. Mezitím obejděte chýši hustým porostem a vrhněte se na ni zezadu. Leč nepočínejte útok, dokud opět nezasviští naše šípy. V té chvíli spusťte palbu z bambitek. S medvědem se zápasí lépe na dálku než zblízka, jak každý ví!"
Otec Anselm byl lepší vojevůdce než počtář, neboť mniši byli čtyři a loupežníků v záloze pět, a když čtyři z nich měli záda provrtaná šípy, pátý se zvedl a uprchl, prve než mniši znovu napnuli luky. Odranec, míře zběsilým útěkem k chatrči, běžel necelých deset kroků od nás v hustém listí, což vida Miroul, vytáhl nůž z kapsy, aby ho vrhl, leč naneštěstí, prve než jsem mohl vykřiknout vari!, Antonio zamířil na bídáka hákovnicí, vystřelil a skolil ho. Rána zahřměla lesem tak mocně, že jsme ostati zkoprnělí.
"Ach, Antonio!" pravil jsem. "Všechno jsi pokazil! Je po překvapení! Vzhůru nyní, vzhůru! A rychle! Rychlost je naše jediná naděje!"
Ale běda, výstraha už byla dána a odranci nás čekali se zbraněmi v rukou. Vystřelili jsme z bambitek, a když pak byly vypálené, museli jsme tasit a bojovat zblízka proti desítce krvelačných odranců, na něž mniši, kteří sem dorazili zarudlí během, nemohli už střílet z kuší, neboť by byli mohli zasáhnout nás. Ostatně konali divy svými meči a hrotitými štíty, mocně křičeli a řvali rozdávajíce rány a strašlivými kletbami posílali loupežníky k čertu a do pekel. Ti už byli toliko tři a chtěli nám ukázat paty, leč mniši se chopili kuší, které si odložili na zem, a srazili dva z prchajících. Třetí se spasil, ale neběžel daleko, jak vypovím.
Domnívaje se, že je vyhráno a chýše bez obránců, vřítil jsem se dovnitř a spatřil loupežníka, jak stojí s napřaženým nožem nad panem Montcalmem. Byl jsem rychlejší a proklál mu krk mečem. Ale ve, stejném okamžení druhý odranec, kterého jsem nezpozoroval, zasadil mi strašlivou ránu pikou, která sklouzla po krunýři a zasáhla mne do pravého ramene, a padl také, Miroul ho od dveří připíchl nožem ke zdi. Pocítil jsem něco jako ránu pěstí do ramenního svalu a nic více.
Pan z Montcalmu ležel na zemi s rukama přivázanýma k noze stolu, tvář měl bledou, leč převelice klidnou, a když přiběhl otec Anselm, přeřízl mu pouta tesákem, kdežto já s Miroulem jsme se snažili zbavit pout dámy. Kupodivu první slovo pana z Montcalmu neplatilo choti, nýbrž dceři, které jsem se pokoušel rozvázat pouta.
"Angelino, nejsi zraněna?"
"Nejsem, pane otče," odvětila Angelina jemným a zpěvavým hlasem, který na mě působil co líbezná hudba po tom ječení lupičů a řvaní mnichů, a to nepočítám svůj křik, který jsem v těch horkých chvílích ani neslyšel.
"Probůh, pane," zvolala Angelina s tváří těsně u mého obličeje, zatímco jsem ji rozvazoval, "vy jste zraněn! Vy krvácíte!"
"To nic není," odvětil jsem, necítě dosud jinou bolest než úder, který jsem byl dostal, a nadmíru udiven navýsost libým pohledem Angelininým.

"Ale pane!" pravila znovu zvedajíc se. "Jste raněn! Teče vám krev!"
A pohlédnuv v tom okamžení na levou paži a spatřiv, že rukáv kabátce mám odshora dolů rudý, pocítil jsem poprvé bolest i slabost zároveň, i selhalo mi znenadání srdce a byl bych upadl, kdyby mě bývala Angelina nezachytila. Otec Anselm mě položil na stůl, dal mi napít lihu ze své čutory a na mou prosbu mi ho nalil na ránu, což nebylo příjemné, prve než mě obvázal za pomoci Samsona, který si nepočínal příliš dobře, neboť ho oslepovaly slzy, když mě spatřoval v tomto stavu.
Nevzpomínám si, jak jsem mohl vylézt na koně a dojet na barbentanský hrad, tak málo jsem byl při vědomí. Jakmile jsem byl na lůžku, pan z Montcalmu vzkázal pro lékaře, já však toho nevědomce poslal pryč, neboť mi chtěl pouštět žilou, jako bych byl už neztratil sdostatek krve! A krom toho mi chtěl dát projímadlo, jako by se domníval, že k vyhojení paže je třeba pročistit střeva! Dověděv se poté, že v Beaucaire je lazebník ranhojič, který se naučil svému povolání od Ambrože Paréa, požádal jsem pana z Montcalmu, aby pro něj poslal. A lazebník pracoval skutku znamenitě, spokojil se vyčištěním rány lihem, obnovil mi obvaz a dal mi maličko opia, aby mi ulevil v bolestech.
V boji jsme měli tři mrtvé: majordoma Amonia, jednoho bratra a sluhu hlídajícího koně, leč hlídajícího tak špatně, že byl překvapen uprchlým odrancem, který pak ujel na koni jednoho z mnichů - vybral si však špatně, jelikož Miroul ho za necelou hodinu dostihl na svém arabovi a skolil ranou z bambitky. Raněných v našem houfci byla celá legie. Vyjma Miroula a mého milovaného Samsona všichni měli na některé části těla více či méně pošramocenou kůži, jakkoliv ne tak vážně co já.

67. Na hradě Barbentanu

Pan z Montcalmu mě přicházel každé jitro navštěvovat do mé jizby a pokaždé mi vzdával tisíceré díky za to, že jsem ho byl zachránil item jeho ženu a dceru, a ty krom toho netoliko před smrtí, než i před zneuctěním. Byl to muž vysoké postavy s obočím hustým co křoví a s tváří sdostatek rozhodnou, avšak srdce dobrého, jakkoliv úsudku poněkud omezeného, trochu příliš lpěl na svém papeženství, jak jsem si byl povšiml podle několika slov, která mu unikla a která mi dávala na srozuměnou, že by mě viděl raději, kdybych byl jeho smýšlení. Nepochybně důvod, proč mu nimští hugenoté tolik nedůvěřovali - a obávám se, že by ho byli zabili, kdyby byl včas neuprchl.
Pan z Montcalmu byl nadmíru poblázněn do své dcery, bylo to jediné dítě, které mu zůstalo, leč často se s ní hádal, neboť jeden i druhý se v okamžení dokázali rozkatit. A jeden i druhý byli v hádce neústupní co berani a trkali do sebe rohy, aniž o píď ustoupili. Tyto vády byly myslím jejich způsobem, jak si dosvědčovat velikou lásku, kterou chovali jeden k druhému, a určitě by se byli ve své cudnosti červenali, kdyby ji měli vyjadřovat jinak. Stran paní z Montcalmu, která alespoň slovy stála na straně manželově, ta byla rovněž dobrá, leč nosíc v hlubokostí srdce smutnou touhu po mládí šťastnějším, než měla, byla nadmíru dychtivá prožívat nyní mládí své dcery, i sdílela její štěstí, ale přitom na ně trochu i žárlila.
Což ji činilo tak nestálou v chování, že chvílemi jako by sloužila zájmům Angelininým, chvílemi jako by je potírala. Pan z Montcalmu mě chodíval navštěvovat kolem desáté hodiny dopolední, paní z Montcalmu úderem poledne a Angelina odpoledne: toto způsobovalo, že dopoledne mi připadalo nadmíru dlouhé, takže jsem se pokoušel zkracovat je spaním. Když jsem však v toku dnů nabíral sílu, tento spánek ponechával místo snům a nebylo obav, že by mi chybělo předivo, protože jsem žil ve vzpomenutém očekávání.
Angelina mě uchvacovala úžasnou něžností svých očí, byly takové nikoliv skrze přetvářku jako u mnohých slečen, nýbrž skrze svou přirozenost, a odrážely její vnitřní ustrojení, jež bylo vskutku původu andělského, neboť pohlížela na jednoho každého se stejnou líbezností, jsouc všecka naplněna dobrotou a soucitností, rmoutíc se nad žalostí a škodou jiných až do té uhynulé myši či mrtvého vrabce, chovajíc k bližnímu, ba i k tomu nejhrubějšímu či nejvzpurnějšímu, toliko dobrou vůli, litujíc i ty nejšpatnější, kteří jí přáli zlo, a odpouštějíc urážku hned v okamžení, kdy ji přijímala. Oči pak, jimiž vyzařovala tato duše tak štědrá, byly veliké, mandlové a svou temnou černí orientální a nyvé, jako by v rodu Montcalmů byl nějaký marranský nebo saracénský předek; nos poněkud výrazný, ale nikterak nehyzdící její lepou tvář, pleť spíše světlá a vlasy kadeřavé, barvy benátsky rusé.
Moje jizba, rozlehlá a světlá, vedla na polední stranu dvěma okny s přetínavým ostěním a ležela na konci dlouhé chodby, po níž jsem slýchal přicházet svoje návštěvníky, i bavil jsem se tím, že jsem hádal podle kroků, kdo to je, a v této hře jsem se mnohdy mýlil, leč nikdy, šlo-li o Angelinu. Neboť Angelina, patříc k oněm velkým ženám, které jsou svou přirozeností pomalé a loudavé (ovšem pokud se nečertila), kráčela, jakkoliv měla dlouhé nohy, kupodivu zpomaleně a činila jediný krok, když já ušel tři.
Pan z Montcalmu se na Barbentanu užíral, když ode mne zvěděl, jak jeho krásný dům v Nimes vyplenil František Pavée. Napsal o tom tuze trpké obžaloby parlamentu v Aix, který mu moudře odpověděl, že uvede tyto ohavné výstřelky do pořádku, jakmile bude v Nimes opět nastolena královská moc. Ale chyba lávky, nedocházelo k tomu, byli jsme uprostřed občanské války a štěstěna válečná mezi vojsky královými a našimi nadmíru kolísala. A pan z Montcalmu, nespokojený, rozčilený, nečinný a nabručený snažil se hospodařit na barbentanském panství, v čemž se mu dařilo, pokud jsem pozoroval, mnohem hůře než pobratimstvu na Mespechu, protože neměl hugenotskou ctnost šetrnosti.
Měl mě navzdory mému náboženství docela rád, nadmíru se podivoval, že jsem v tak mladém věku prožil tolikerá dobrodružství, a aby zahnal nudu, prosil mě, abych mu o nich vyprávěl. Což když slyšela Angelina, byla tím nadmíru zarmoucena, neboť její matka spávala ráno velice dlouho a ona musela dávat příkazy služebným, což činila s neskonalou laskavostí, a ty holky ji na slovo poslouchaly z lásky, kterou k ní chovaly.
"Ach, pane ze Sioraku!" pravila ke mně jednoho odpoledne, sedíc na stolici u hlavy mého lůžka, "jsem velice zarmoucena, že péče o služebnictvo mi nedovoluje, abych poslouchala, co vyprávíte ráno mému otci!"
A řkouc to bez nejmenší koketnosti a neuvědomujíc si mimořádnou krásu a dobrotivost svého pohledu, upřela na mě

černé oči, tak hluboké a sladké, že stačilo na ně pohledět, abychom cítili, že se nemůžeme snadno nasytit jejich světla.
"Ach, milá slečno," pravil jsem, "jsem vaším služebníkem a jsem ochoten opakovat vám svoje vyprávění odpoledne, je-li s to vás pobavit."
"Učinil byste to?" otázala se s živou radostí, v níž se náhle zjevila dívenka, kterou druhdy bývala.
"Ovšem."
"A neznaví vás to?"
"Ani zdaleka!"
"Ach, pane ze Sioraku, jak jste laskavý!"
Nepověděla toho více, jsouc maličko neobratná ve vyhledávání slov a jevíc v rozmluvách stejnou roztržitou loudavost jako v tělesných pohybech. Nicméně když ke mně nabyla všechnu důvěru, což netrvalo dlouho, žvatlala hodně.
Jelikož moje vyprávění vyžadovalo více času, než trvaly krátké návštěvy, které mi obvykle Angelina dopřávala, museli jsme požádat o dovolení paní z Montcalmu, aby se doba těchto návštěv mohla prodloužit podle mého povídání, a paní dovolení poskytla, poté odmítla, znovu je dala, poté chtěla být návštěvám přítomna, unavila se posloucháním, odešla, zase se vrátila a nakonec nás ponechala samotné tak dlouho, jak jsme chtěli.
Pro pana Montcalma jsem rozvíjel příběhy vážné, slavnostní, bylo-li třeba lítost vzbuzující a šetřící jeho papeženství, kde by ho okolostojičnosti mohly ranit. Ale Angelině od toho času, co paní z Montcalmu odhodila svou širočinu do žita, vybíral jsem příběhy živější, jakkoliv ad usum delphinae ; mé milenky se v nich stávaly přítelkyněmi a hovořil jsem o nich s nevinností, pro niž mi byla vzorem ta, jež mi naslouchala. Ale když jsem mohl vstát a gestikulovat - ne však levou rukou -, předváděl jsem svá dobrodružství, přecházel sem a tam jako na jevišti a měnil tón i hlas podle svých postav. Angelina se do mne vpíjela zrakem i sluchem a všecka se nořic do příběhů, jež jsem vykládal, rmoutila se nebo veselila, a vžívajíc se do mé tváře, prožívala můj vlastní život a stala se mi tak blízkou, že nakonec zesinala a takřka omdlela, když mě vykopání mrtvol zahnalo na dva prsty od popravčího lešení.
"Ach, Petře!" pravila mi. "Jaká to protivenství! Jaká neslýchaná nebezpečí! Jak se o vás třesu!" A při té řeči se jí krásné oči naplnily tak něžnou útrpností, že všecek zaujat a hýčkán jejich mateřskou péčí už jsem nenacházel slova.
Mé vypravování ji však nepřestávalo znepokojovat, i když jsme byli v noci a dopoledne odloučeni, neboť za našich odpolední, jež se každým dnem více prodlužovala, mi od samého počátku kladla bezpočet otázek, které by byly nešetrné, kdyby ta, jež je kladla, nebyla tak dětsky upřímná.
"Petře," otázala se, "jakpak to, že jste navštěvoval paní z Joyeuse tak často? A jakou přitažlivost mohla mít pro vás zábava s dámou tak starou, jejíž věk přesáhl třicet let?"
"Vzdělávala mě," odvětil jsem bez mrknutí oka.
Což ostatně bylo pravda, leč nikoliv v tom smyslu, který jsem jí naznačoval.
Samson by se možná i trochu horšil nad mými úzkými styky s Angelinou nebýt toho, že pan z Montcalmu, který k němu vzplál nemalou náklonností, ho každý den po polednách odváděl na lov. Ne že by Samson měl takovou zálibu v mordování veškeré zvěře srstnaté i pernaté, jak jsou na to zvyklí lidé na venkově, avšak obával se, že by se znelíbil hostiteli, kdyby ohrnoval nos nad takovou kratochvílí. Ostatně v Barbentanu se k smrti nudil, jsa vzdálen od magistra Sanche a ještě více od apatyky, v níž našel obrovské zalíbení, což mě nepřestávalo udivovat, neboť jsem nemohl pochopit, že lze chovat takovou lásku k věcem tak neživým. A být na jeho místě, zajisté bych neopomenul odpovídat na obdivné pohledy hradních komorných, z nichž mnohé byly čiperné, zdály se povolné povahy a měly oči toliko pro jeho okouzlující krásu. Leč jako by házely okem na krásný obraz v knize! Ty chudery jako by byly průsvitné: milý Samson je neviděl. Neviděl ani Angelinu, což moji přítelkyni zprvu maličko dráždilo, protože byla zvyklá u mužů na větší pozornost.
"Petře," otázala se mne jednoho dne, "čím to, že je Samson tak neskonale chladný vůči krásnému pohlaví? I kdybych byla koštětem nebo čarodějnicí, nepohlížel by na mne zrakem nepřívětivějším! Patří k oněm nešťastníkům, o nichž se říká, že nemilují ženy?"
"Nikoliv. Miluje jednu. Ostatní pro něj nejsou."
"Je tak krásná?" otázala se Angelina, pohlížejíc na mě tentokráte s náznakem koketnosti.
"Ano, ale zdaleka ne tolik jako některé, které znám."
Což slyšíc Angelina sklopila krásné zraky, vstala (moje vyprávění toho dne bylo skončeno), popřála mi dobrou noc a s navyklou unylostí a kráčejíc svou nedbalou chůzí vyšla z mé jizby, i nemohl jsem si stýskat na její pomalost, neboť jsem měl více času sledovat ji při odchodu.
Můj milý Samson nebyl zcela bez práce: pokoušel se napsat paní Gertrudě z Luku, a když vypotil krev a vodu, chtěje sestavit pár souvislých vět, donesl mi je ráno, abych mu je opravil, nadmíru zkormoucen, že jsem mu byl odmítl psát pro ni dopisy za něj. Toto jsem si umínil, aniž jsem mu pověděl důvod, poté co jeho kráska odjela, byl jsem nadmíru pobouřen pletkou té zrádkyně s Cossolatem a navíc sám jsem se musel obrnit ctností, abych odolal jejímu svádění: bylo to úsilí, v němž jsem shledával nepohodlí.
O kolik víc nepohodlí jsem shledával na hradě Barbentanu, kde řečené komorné, odmítnuté mým bratrem, by byly rády nalezly náhradu ve mně! Jakkoli však se mi s obnovenými silami vracela nemalá chuť k životu, opevňoval jsem se co nejlépe a odrážel jejich útoky. Neboť musím to konečně povědět: za nočního mlčení a denního snění jsem se všecek odevzdal Angelině, protože jsem se přesvědčil, že nenaleznu nikde v širém světě, i kdybych hledal co nejlépe a co nejdéle, ženu, která by spojovala takové srdce s takovou krásou. Nevyjevil jsem jí ani slovo o tomto plameni, nevěda, zda její cit by odpověděl mému, který byl tak silný, že jsem již nemohl pomyslet na odloučení od ní, aniž jsem strašlivě trpěl. Ale maje tak malou jistotu, že bude jednoho dne mou, nechtěl jsem učinit nic, čím bych ji mohl ztratit. Ovšem, pokud běží o mne, byl bych mohl utišit svůj hlad, aniž bych ranil svoje něžné city, tím, že bych pojedl "skrojek chleba na svahu u cesty", jak byl pravil vikomt Joyeuse. Avšak Angelina by to myslím nebrala na lehkou váhu. Ač byla o dva

roky starší než já, pokládal jsem ji za příliš přímočarou, než aby rozeznávala mezi láskou a tyranií našich smyslů, nejsouc jako já zvyklá jim podléhat.
Dostal jsem od paní z Joyeuse dva dopisy. První, dvacet dní po mém zranění, mě vybízel, abych se vrátil do Montpellieru, neboť zpráva nimského biskupa vikomtovi obrátila veřejné mínění v můj prospěch.
Druhý o čtrnáct dní později zpíval zcela jinou píseň.
Milý bratránku,
ach, nebohý král. Nebohé království! Jaká hrozná věc ten zlý osud, který nyní zakoušíme! Myslím, že z toho zemřu nebo ztratím tu trošku krásy, která mi zůstává! Ti ohavní hugenotští odranci (běda, stejné strany co vy; rozmilý bratránku) se zmocnili Montpellieru a vikomt se s hrstkou mužů násilím probil a uchýlil do svatopetrské pevnosti, kam s sebou vzal ženu, děti a stříbrné nádobí. Ale ti zběsilci se strojili nás oblehnout a vikomt v noci uprchl tajnou brankou. A když byl venku, shledal několik tu a tam roztroušených houfu a navázal jednání se vzbouřenci, abychom mohly vyjít já a děti item nádobí. Zprostředkoval to náš dobrý Cossolat, který je tak trochu u obou táborů, jsa hugenot, leč věrný svému králi, a zásah se podařil, alespoň stran mne a dětí. Neboť ti pánové si podrželi nádobí, a když byla svatopetrská pevnost dobyta, v nejhlubší zbožnosti je uloupili včetně malých vidlicí. Milý bratranče, toto je váš Kalvín?
Vikomt se nad touto ztrátou vzteká a v Pézenasu, kam jsme se uchýlili, má proti těm zlosynům žlučovité záchvaty. Abych ho obměkčila a učinila přístupnějším svým záměrům, slíbila jsem mu svoje nádobí ze zlaceného stříbra.
Nic to nepomohlo. Při první zmínce o vašem příjezdu sem vikomt pozvedl paže k nebi: "Madame! Tolik se toho namluvilo! Chcete, aby se klevetilo dále? V Montpellieru, budiž! Váš Petr tam studoval medicínu. Ale jakou přijatelnou záminkou přizdobit jeho přítomnost v Pézenasu? Ještě kdyby nebyl hugenot. Chtěla byste mě k dovršení všeho zesměšnit?"
Spanilý bratranče, pomyslíte si zajisté, že jsem opět já dštila proti těm ohavným podezřením oheň a síru. A představíte si myslím, s jakou povýšeností jsem odrazila ty podlé narážky co do nevinnosti našeho vztahu. Ale běda, bratránku, moje vůle, pro vás bohudíky svrchovaná, na vikomta je bez vlivu a on se uzavřel co ústřice. Ach, spanilý bratranče! Vy mě alespoň posloucháte, a vzpomínám-li si (a vzpomínám na to často), toliko vám na širém světě mohu povědět: "Srdéčko moje, čiňte mi, co chci," a jsem si věru jista, že splníte moje přikázání. A vskutku byste nevěřil, jak mi chybí, že to povědět nemohu!
Bratránku, až toto budete číst, mějte se mnou útrpnost: musím žít v Pézenasu v nuzném obydlí a bez svých dvorních dam! Bez svého pohodlí! Bez svého mučedníka! Ach, to je příliš mnoho neštěstí! Politujte mě! Má krása uvadá, já to nepřežiji! Bratránku, zůstavuji vám konečky svých prstů,
Eleonora z Joyeuse.
Stále ještě jsem cítil příchylnost k paní z Joyeuse, a byť jsem byl svým založením tak málo licoměrný, jak jsem měl odpovědět na tento dopis, ne-li pokrytecky? Mé pero litovalo paní z Joyeuse, jelikož si to přála. A jak očekávala, naříkalo nad mým osudem, který mě zadržoval tak daleko od její nezničitelné krásy. Ale věřte mi, v nitru jsem nebyl zdaleka tak zarmoucen, že musím setrvávat na Barbentanu, události pro mě vzaly obrat, o němž víte.
Žel dny, které jsem prožíval v tajném uchvácení - nic nebylo dosud řečeno z mé ani z její strany - , tyto dny mi byly sečteny. Poslal jsem otci věrnou zprávu o tom, co se událo v Nimes i o tom, co se děje nyní v Montpellieru, a on mi odepsal, že nechce, abychom se navrátili do tohoto města, neboť naši tam spáchali mnohé přehmaty, o nichž víte, pobili kněze a neponechali z kostelů kámen na kameni. Nepřál si však také, abychom se vrátili se Samsonem na Mespech s naším slabým vystrojením, i přijede pro nás sám na Barbentane s našimi v boji nejzkušenějšími muži, cesty jsou za těchto zvichřených časů tak málo bezpečné. Cestou k nám musí však otec přejet hory auvergneské a cévenneské - což je pouť nadmíru dlouhá a obtížná - a to mi skýtalo ještě odklad.

68. Slib

Angelina naslouchala krásnýma očima stejně jako ušima, i nespěchal jsem nijak, abych uzavřel svou odyseu, tím spíše, že naše zábava, prve než jsem přistoupil k vyprávění, počínala vždy roztomilými a štěbetanými rozhovory, v nichž ona mi podrobně vyprávěla o svém životě a já jí podrobně o svém, o Samsonovi, Miroulovi, otci, strýci Sauveterrovi a naší čeledi. Ale za dobrou hodinu, v níž jsme si navzájem vyměňovali hrady, Barbentane za Mespech, mě prosila, abych pokračoval ve svém příběhu tam, kde jsem byl včera přestal.

Náhle jsem se zachmuřil a umlkl. Dospěl jsem k svému odjezdu z Montpellieru do Nimes, k tomu, jak jsem tenkráte vesele vyrazil za úsvitu z města a octl se náhle pod šibenicí, což vám je už známo. Angelina si všimla mého zmatku a optala se na jeho příčinu, i pověděl jsem jí, že to, co mám dnes vyprávět, je neskonale smutné a že váhám, mám-li to ze svého příběhu vypustit nebo to v něm ponechat.

"Aj, zvolte raději to druhé!" pravila. "Zasluhuje-li si některá z vašich postav našeho soucitu, nechť jí alespoň v neštěstí nechybí."

Tento cit mi připadal tak dojemný a tak odpovídal její dobrotivé duši, že jsem se odhodlal pověděť jí o žalostném konci nebohé Fontanetky, nicméně zamlčel jsem jí pouta, která mě k ní na tak kraťoučký čas vázala.

Angelina seděla v křesle s vysokým opěradlem mezi okny s přetínaným ostěním, hladíc na kolenou kocoura Belzebuba, černého od čumáku až k ocasu, který byl hustší a vztyčenější než ocas veverčí. Ale to jméno ušlechtilého kocourka uráželo, neboť byl tak libý a netečný jako jeho paní a miloval ji tolik, že za ní běhal všudy co záletný psíček.

Mám důvod, abych si připomínal toto okamžení, které mám po tolika letech ještě v duchu vymalováno v tak živých barvách. Odpolední slunce vstupující dokořán otevřenými okny - tento říjen byl tak vlahý - ozařovalo v jakési prašné svatozáři Angelininy benátsky rusé vlasy, které jí v dlouhých, lehkých a hustých kadeřích rámovaly tvář. Neměla okruží, Belzebub ji škrábl při hraní do krku, leč velký otevřený límec a v něm zlatý řetízek a křížek. Šaty měla z bledě zeleného hedvábí se stužkami temně zelenými, což mě nepřestávalo dojímat, byla zelená barvou mé zesnulé matky, která byla rovněž plavá. Ve velkých očích, které na mě Angelina upírala, tkvělo pro mě cosi nesmírně přitažlivého. Černá duhovka, temná co nejčernější uhel, se neleskla ani nejiskřila. Zářila, leč září tak sladkou, klidnou, něžnou a přátelskou, že jsem nikdy neviděl podobnou, leda snad v očích laní, což ve mně budilo chuť vrhnout se jí do klína co dítě a současně touhu ji chránit.

Počínal jsem vyprávění jako obvykle, stál jsem, chodil po jizbě sem a tam, předváděl pohyby, měnil hlas, oživoval vzpomínky, než jakmile se v nich s neuvěřitelnou silou objevila Fontanetka přivázaná s rukama za zády na mezku, zapůsobilo strašlivé kouzlo. Hleděl jsem na ni, jako by byla ještě živá, zdálo se mi, že mi vypráví slabým a žalostným hláskem, jak ji lidská zloba dovedla na šibenici, a po krásné tváři jí stékají slzy. Ježíši Kriste! Všechno tu bylo znovu před mými zraky Dotýkal jsem se jí rukou ramene. Položila si na ni tvář. Nevěřil bych, že slova mohou mít to strašlivé kouzlo a vzkřísit paměť tak, že ji budu přímo cítit hmatem, nevěřil bych, že mi bude pukat srdce, že se mi stáhne hrdlo a změní a sevře hlas; sotva se mi prodíral skrze zuby, sípal jsem a koktal.

Nemohl jsem dokončit. Otřásal jsem se vzlyky. A se zakaleným zrakem jsem se obrátil k Angelině, jejíž vlasy zářily v sluneční aureole. Belzebub, jat nevím jakou hrůzou, uprchl při pohlédnutí na mě s kolenou své paní, aniž ona cokoliv učinila, aby ho zadržela, vidouc toliko mne, leč mlčela a velké černé oči jí zářily soucitem. Opovážil jsem se tehdy u svém zármutku toho, co bych si jinak netroufl provést. Vrhl jsem se k Angelinným nohám a plakal jsem s hlavou v dlaních, soužen touhou položit jí hlavu do klína, abych se dal od ní utěšit, nicméně neodvážil jsem se toho, takovou úctu ve mně vzbuzovala její nevinnost. Nepohnula se po drahně dlouhý čas, jakkoliv jsem cítil, jak se třese po všech částech těla, když však mi slzy neosychaly a neustávalo vzrušení, v němž jsem se zmítal, položila mi nakonec pravou ruku na vlasy a nadmíru lehounce, jak by činila matka pacholeti, je hladila. A já nevěda, mám-li děkovat za toto laskání jedině jejímu soucitu, či zda se k tomuto soucitu pojí účast silnější, udiven touto pochybou a jakoby vytržen ze svého smutku jsem se uklidnil a ztišil, ponechávaje si však ruce na tváři v obavách, že kdybych je odtáhl, ona by ze studu sňala ruku z mé hlavy.

Nicméně nastalo okamžení, kdy touha spatřit ji byla silnější. Odtáhl jsem ruce. Sňala pravici z mých vlasů a znenadání mi pravila:

"Petře, miloval jste tu nešťastnou dívku?"

"Choval jsem k ní přátelství. Leč pravou láskou do tohoto okamžení, co s vámi hovořím, jsem nemiloval nikoho." Po těchto slovech na mě dlouze spočinula zrakem a při tom zvláštním způsobem mlčela, jako by očekávala, že budu pokračovat. Což jsem učinil povzbuzen jejím mlčením, a když jsem promlouval, byl jsem hrubě udiven vlastními slovy, jelikož mi připadalo, že předbíhají moje myšlenky:

"Angelino, jsem mladší syn a musím vydělat jmění. Byla byste ochotna na mě čekat?"

To řka vstal jsem a maličko se odtáhl od jejích kolen, abych jí naznačil, že nikterak nechci zneužívat té důvěrné chvíle. Když to vyslechla, zdálo se, že byla jata jakýmsi ohromením. Protože však klopila oči, nemohl jsem odhalit, jak se staví k mému návrhu, neboť měla víčka zavřená a tvář už neskýtala zrcadlo jejímu přemýšlení.

Konečně se svou obvyklou ledabylostí vstala a pravila mi naklánějíc hlavu, leč už na mě nehleděla a neoslovila mě jménem:

"Přeji vám dobrou noc."

Srdce se mi sevřelo, myslel jsem, když se s nekonečnou pomalostí ubírala ke dveřím, že je vše ztraceno, jakmile však k nim došla, obrátila se s pravicí na klice a pravila mi přes rameno nikoliv bez jisté síly a odhodlanosti, pohlížejíc na mě kromobyčej vážně:

"Pane, budu na vás čekat."

Že se Angelina svěřila matce i s touto rozmluvou i se svým slibem, seznal jsem zanedlouho, když jsem seděl sám za soumraku na kamenné lavičce na hradním nádvoří, tato lavička přiléhala k hradní síni, jejíž okna byla otevřená. Slyšel jsem kroky v té síni a podle hlasů, jež v ní zaznívaly, poznal jsem pana Montcalma a jeho choť, jelikož však jsem nerozeznával slova, která si vyměňovali, zůstal jsem sedět, a když jsem chtěl odejít, bylo příliš pozdě, viděli by mě, jak vstávám, a pokládali by mě za nezdvořáka - tím spíše, že když se náhle přiblížili k oknu, pod nímž jsem seděl, mluvili o mně a prudce se hádali.
"Madame, už jsem vám pověděl svoje mínění. Petr je příliš mladý."
"Pane choti," pravila paní Montcalmová, "rozdíl věku mezi nimi je pranepatrný. Krom toho Petr je muž, a muž nadmíru už zralý. Angelina je dítě."
"To je možné. Mám s ní jiné záměry."
"Pohříchu s nimi nebude souhlasit."
"Bude souhlasit."
"Nikoliv. Znáte ji. Je nad kozu paličatější."
"Tedy dobrá. Klášter ji učiní ústupnější."
"Klášter, pane?" otázala se paní Montcalmová. A poté se na celé kolo rozesmála.
"Vy se smějete, madame? Žerty vás myslím přejdou."
"Pane, vy byste měl srdce zavřít Angelinu do vězení?"
"A proč ne? Cožpak tam neposílají otcové dcery, když jsou odbojné a vzpurné?"
"K takovým otcům nepatříte. Vy jste do dcery všecek poblázněný."
"Madame," pravil pan Montcalm po chvilce mlčení, "nejsem tak slabý. Chci, aby mě poslechla."
"Kdo říká, že vás neposlouchá? Ale třeba přiznat, že Petr je nadmíru milý."
"To je, ale nic nemá."
"Bude mít."
"Pakliže ho dříve nezabijí. Je prchlivý a bláznivě odvážný."
"Ach, pane! To mu chcete vyčítat? Bez jeho bláznivé odvahy bychom se ani vy, ani já, ani vaše dcera nemohli dnes hádat!"
"Madame," pravil pan Montcalm popuzeně, "budete mi tuto záchranu omílat po všechny boží dny?"
"Nikoliv, pane. Spoléhám na vaši vděčnost."
"Madame, vy se znovu posmíváte."
"Vůbec ne."
"Paní, za to, že Petr přispěl k záchraně našeho života, mám mu darovat hrad, ženu, dceru, dům v Nimes i úřad královského sudího?"
"Pane, žádá toliko vaši dceru."
"Nedostane ji! Je to kacíř!"
"Ach, pane, jak velká to slova! Nejste v Nimes. Petr je hugenot věrný králi a nikterak horlivý."
"Horlivý či nikoliv, hugenot je."
„Jako cela vaše rodina v Montpellieru. Pokud je mi známo, jediný z Montcalmů jste setrval ve víře svých otců."
"Honosím se tím."
"Pane, kéž byste byl zůstal katolíkem umírněnějším. Nebyli bychom dnes psanci a náš nimský dům by nebyl vydrancován."
"Madame, co to slyším?" vykřikl pan Montcalm vztekle. "Vy si mě troufáte kárat? Stavíte se na stranu mých nepřátel?"
Nyní nastalo ticho a po něm paní Montcalmová promluvila nadmíru libým hlasem, když předtím asi předvedla pár pohledů, o nichž věděla, že nejsou na jejího chotě bez účinku:
"Můj pane choti, jsem převelice zarmoucena, že se na mě zlobíte. Jestliže jsem vás urazila, v tu chvíli odejdu. Povečeřím ve své jizbě."
"Zůstaňte, má milá!" zvolal pan z Montcalmu už vlídnějším hlasem. "Bylo by mi líto, kdybyste mě ponechala samotna. Víte, že mám rád všechno, co k vám patří, ba i naše hádky."
"Ach, pane, jste příliš laskav! Jsem trdlo jankovité, že se vám protivím. Je věru pravda, že Petr je pro Angelinu příliš mladý. A co kdyby se rozhodl jinak, až vydělá jmění?"
"Ó, toho se neobávám! Mám v jeho slovo plnou důvěru. Je to urozenec."
"Copak to, pane, jeho šlechtictví není tak starobylé co vaše. Je tomu už tři sta let, co váš předek Dieudonné z Gozonu skolil v úporném boji hrozného draka na ostrově Rhodu!"
"Zajisté! Ale proč pohrdat novou urozeností, byla-li získána rovněž v boji tak jako urozenost barona z Mespechu! Krom toho je Petr po své matce Castelnau a Caumont, což je starý périgordský rod. A baron je pokládán za notného bohatce, ač je po hugenotském způsobu trochu škudlivý."
"Leč Petr je toliko druhorozený syn."
"A přesto oplývá vlohami, které naznačují, že se mu dobře povede."
"Máte pravdu, ale rozdílnost náboženské víry není věc nepatrné závažnosti."
"Ach, madame! Tady právě mě tlačí škorně! Ještě že Petr je tak málo horlivý a lze tedy doufat v jeho obrácení."
"Ó, tím bych se neutěšovala, být vámi. Měl by přílišný strach, že se znelíbí otci, který je pro něj, zdá se, bohem."
Poté k mému nesmírnému ulehčení odešli ze síně, ponechávajíce mne na lavičce napospas protichůdným pocitům, v nichž se mísily naděje s beznadějí, neboť jsem nebyl myslím ani přijat, ani zavržen. Byl bych však mnohem spokojenější, kdyby paní z Montcalmu nebyla přihotovena z látky tak měnivé. Ač jsem o to sebevíce usiloval, nemohl

jsem pochopit, že mohla takřka jedním dechem sloužit náklonnosti své dcery i jí škodit, vyvracejíc později důkazy, které byla předtím seřadila, a rozplétajíc v náš neprospěch sítě, které byla zprvu pro nás tak dobře zauzlila.
Ostatně na našem denním pořádku se nic nezměnilo a já mohl Angelinu vídat do sytosti, aniž jsem si kdy troufal dát jí jediné políbení či jen stisknout ruku, tolik jsem si byl jist, že bych se jí znelíbil, a aniž byla paní z Montcalmu častěji přítomna než v době minulé, byla to žena živá a čilá stejně jako její dcera pomalá a nedokázala setrvat déle než půl hodiny na jednom místě, neboť hned měla chuť být jinde. Co se tkne pana z Montcalmu, ukazoval mi nadmíru dobrou tvář, a slyšel jsem jednou, jak říká Samsonovi, jehož si úžasně zamiloval, že je převelice zarmoucen, jelikož si otec pro nás přijede: byl by si nás rád u sebe ponechal celou zimu.
To pohříchu nebylo možné. Měl jsem odklad v studování a dny, byť sebelibější, běžely nyní příliš rychle, zatímco při mém uzdravování byly nadmíru pomalé.

69. Odjezd domů

Otec přijel v polovině listopadu měsíce v doprovodu našich bratranců Siorakových, Gaskoňce Cabusse a našeho kameníka Jonáše, i byli všichni ve válečné zbroji, hrozivě širokých plecí a osmahlé kůže.
Ach, čtenáři!
Jak jsme se s otcem tiskli a objímali! Okamžení poté, co otec slezl z koně, vrhl jsem se mu na hruď, a jak mě tiskl a jak mu modré oči zářily radostí! Můj milý bratr Samson rozumně čekal, až dojde na něj, a došlo na něj vbrzku, neboť jestliže mě otec víc obdivoval, jeho především miloval a nevadilo mu, že je levoboček. Poté nás popadli bratranci Siorakovi, které jsme nyní mohli od sebe rozeznávat, Michal měl na levé tváři po lendrevieské seči jizvu, kterou Benedikt neměl. Jejich náručí jsem toliko prolétl. Toužil po mně můj Cabusse s pyšnou tváří a zježeným knírem.
"Ach, Cabussi!" nalezl jsem znovu řeč, o kterou mě připravila radost nad setkáním s otcem. "Co tu činíš bez Coulondra Železné ruky?"
"Musel zůstat ve mlýně. Práce tam není málo."
"A tvoje Katka?"
"Je samodruhá!" pravil Cabusse hrdinským hlasem a silnou rukou se tahal za knír.
A viděl jsem, že zůstává tolik věren obrazu, který jsem si o něm uchovával, že jsem ho objal znovu.
"Smím, pane?" pravil herkulovský Jonáš, který nebyl bývalým vojákem pobratimstva, pročež nebyl s námi v takové důvěrnosti.
"Jonáši, ty se ptáš? Jak se daří Saracénce?"
"Je samodruhá," pravil Jonáš a sklopil hlavu.
"A ty jsi proto zarmoucen?"
"Ach, pane, tolik žen umírá při porodu, že mi při tom pomyšlení srdce umdlévá."
"Nuže nemysli na to!" pravil otec, který si však náhle také vzpomněl, že moje matka takto zemřela, a zrak se mu zachmuřil.
Mezitím pan z Montcalmu, zpraven svými lidmi, sestupoval po venkovním schodišti domu s rukama rozpaženýma.
"Ach, barone! Jak jsem rád, že u sebe vidím hrdinu od Cérisoles a od Calais!"
"Pane z Montcalmu," pravil otec svým křepkým způsobem, vždy se trochu posmívaje sám sobě, "hrdinství je v tom, že jsme to přežili …Ostatek je štěstěna válečná. A já měl co činit toliko s lidmi, kdežto váš velký předek Dieudonné z Gozonu sám skolil draka!"
"Nevím, jsem-li ho hoden," pravil pan Montcalm nadšen tím, že otec ve vzdáleném Périgordsku zná jeho věhlasné předky. "Ale jak víte, opustil jsem řemeslo vojenské a vzal na se úřad královského sudího."
"Cedant arma togae , pravil otec, proplachuje ústa latinou co vínem dobrého ročníku.
"Leč ve vašem případě," pravil pan Montcalm, který se též zatvářil chytře a labužnicky, "mělo by se říci: Cedant arma aratro ."
Usmáli se tomu, a když si byli prokázali vzájemné pocty, tento co do statečnosti svého druha, onen co do statečnosti druhova předka, a ještě k tomu si vyměnili latinu, jíž se oba dva honosili, usoudil jsem, že se stanou dobrými přáteli, neboť byli oba nadto velkými lovci a po pravdě i lovci fraucimoru, který nikdy neběžel tak rychle, aby ho nedostihli, a oba patřili k mužům, kteří na tomto poli stárnou pomalu.
"Máte skvělé sídlo," pravil dále můj otec, pokračuje v poklonách. "A jak vidím, velice dobře opevněné."
"Přesto bych je býval ztratil, nebýt vašich synů," pravil pan Montcalm, "kteří jsou stejně spanilí co stateční!"
To otce dojalo tak mocně, že zrudl, a nemoha dojetím otevřít ústa, mlčky se panu Montcalmovi uklonil. Což vida náš hostitel, jenž pociťoval nesmírný zármutek nad ztrátou dvou synů, pochopil, že otec, jakmile zakouší příliš živě svou velkou lásku k nám, v tu chvíli se chvěje, aby mu nás nevyrvala smrt, i položil mu ruku na paži a pravil:
"Paní z Montcalmu a moje dcera převelice touží vás spatřit."
"Ach, budu rovněž potěšen. Leč vidíte, jak jsem po zuby ozbrojen a všecek zablácen a zaprášen. Račte dovolit, abych se maličko upravil, prve než se odvážím předstoupit před tak vznešené dámy."
Pan z Montcalmu, Samson a já jsme tedy očekávali barona z Mespechu ve velké hradební síni po dobu, co se upravoval ve své jizbě v prvním patře. A musím se zde přiznat, vydávaje se v nebezpečenství, že budu pokládán za marnivce: bál jsem se poněkud, že se otec objeví v černém, neboť hugenoti z opovržení k okázalosti mají v této barvě zalíbení, což vám není tajno. Ale nepočítal jsem s jeho bystrozrakem, neboť otec před odjezdem ze Sarlatu učinil jistá vydání, aby se ukázal ke svému prospěchu a k poctě svým synům, což určitě nebylo po chuti strýci Sauveterrovi, velkém střádalu našich peněz. Jisté je, že když se nakonec objevil, byl jsem nadmíru spokojen, že ho spatřuji v kabátci

ze světle zeleného saténu - zelená, které zůstal věren, byla barvou zesnulé matky - a že má dokonce okruží s velkými naškrobenými záhyby místo malého hugenotského okruží, které paní z Joyeuse připadalo tak nuzné. Pan z Montcalmu byl nadmíru spokojen tímto jeho dobrým vzhledem a ještě více paní z Montcalmu a Angelina, které v tom okamžení vstoupily do síně, skvěle upravené a v krásných špercích, Angelina samý úsměv, paní z Montcalmu nadmíru zdvořilá, ale v nitru značně odměřená a zvědavá na mého otce, který podle jejího náhledu se sotva vyhrabal ze stavu měšťanského. Otec správně vycítil tento odstín a rozvinuv všechny síly, bez meškání zaútočil, zahrnul paní z Montcalmu roztomilostmi a obratem ruky ji dobyl.

Ach, jak jsem otce obdivoval a jak bych jím chtěl být! A jak jsem s potěšením sledoval jeho zteč - měl bystrý zrak, stále maličko žertoval, usmíval se a přesto byl hrdý, uměl mlčet a uměl povídat, záda měl vzpřímená, pohyby čilé a počínal si v této první bitce tak dobře, že jeho hostitelé, kteří, připraveni o své městské sídlo, se na venkově notně nudili, byli jím tak nadšeni, že by si ho byli rádi ponechali celý měsíc! Avšak baron z Mespechu, zahrnuje ve své périgordské roztomilosti pana a paní z Montcalmu nekonečnými poklonami, svolil setrvat na Barbentanu toliko "kratičký týden". A jak se mi zdál vskutku kratičký! Byl jsem sic šťasten, že se shledávám s otcem, leč současně nadmíru zarmoucen, že opouštím Angelinu, a nalézal jsem se trochu ve stejném postavení co Gargantua, který po narození syna Pantangruela, když jeho žena zemřela dávajíc život dítěti, nevěděl, má-li oplakávat ženinu smrt či smát se z radosti nad synem.

Večer před stanoveným dnem našeho odjezdu se Angelina se mnou procházela po barbentanském ochozu; náhle se zastavila, upřela na mne půvabné zraky a stáhla si z prsteníku prstýnek zdobený modrým kamenem.

"Petře můj," pravila vážně. "Toto je prsten, který jsem zdědila. Jde-li vám na maliček, věnuji vám ho."

Zkusil jsem si ho: šel mi znamenitě. Angelina jevila nad tím radost jakoby nad šťastnou předzvěstí a pokračovala:

"Nenoste ho dříve, dokud neopustíte Barbentane. Avšak pak ho noste stále a nenoste jiný."

"Činím vám za něj slavnostní zaslíbení," pravil jsem nadmíru dojat a chápaje, že tímto darem má v úmyslu zaručit svoji i moji věrnost. "Běda," připojil jsem, "nemám nic, co bych vám daroval výměnou, neboť nemám jiný šperk než medailón s Marií, který nosívám na krku, odkázala mi ho matka a nikdy jsem se od něho neodloučil."

"A dobře činíte," pravila .Angelina.

A usmívajíc se překrásnými, plnými a našpulenými rty, které hlásaly velikou dobrotivost a dychtění po životě, dodala:

"Ráda bych vás požádala o laskavost. Vstupme do této strážní věžičky a já vám to povím."

Ta strážní věžička byla malá kulatá budka vestavěná na boku východní věže a opatřená úzkými střílnami.

"Jsme zde, aby nás nikdo neviděl," pokračovala v řeči Angelina. "Neboť si přeji ustřihnout si kadeř vašich vlasů. Smím, Petře?"

Svolil jsem, ona vytáhla z vyšívané taštičky malé stříbrné nůžky a přikázala mi, abych sklonil hlavu. Než nemusel jsem ji sklánět mnoho, měla Angelina na vysokých podpatcích stejnou výšku co já, neboť to byla veliká dívka, jak už praveno.

Když si sebrala na mé hlavě kořist, která byla věru pranepatrná, a uzavřela ji s nůžkami do taštičky, pravil jsem s úsměvem, - a ten úsměv jsem potřeboval, abych zakryl dojetí:

"Neučinila jste velikou žeň, neztratím tedy svou sílu …" A jelikož na to dokořán rozevřela veliké oči a nepodobalo se, že chce opustit věžičku, leč že tam chce setrvat nějaký čas se mnou, vyprávěl jsem jí příběh o Samsonovi a Dalile, který neznala, jsouc papeženkou.

"Běda," zachmuřila se náhle, "nejsme stejného náboženství. Mám strach, že to bude velikou překážkou pro naše záměry."

"Také se obávám," odpověděl jsem ve velikých rozpacích, nechtěje jí povědět, jak jsem se to dověděl. Zmlkla tehdy, nechtíc o tom dále hovořit, a upírajíc černé oči na mou tvář pootevřela maličko hezké rty a zdálo se, že prudčeji oddychuje. Okrouhlé zdi strážní vížky a k tomu úzký prostor nás nutily, abychom stáli těsně u sebe, jako musí stát obhájci hradu, když střílejí skrze střílny na obléhatele. A jakkoliv ani Angelina, ani já jsme nemuseli z tohoto vyvýšeného místa odrážet roty útočníků, přesto jsme byli jistou měrou obléháni v našich mladých životech nepřátelskými silami.

"Moje chůva mi často říkávala," pravila Angelina, "že když děvče podá muži malíček, bude muž chtít celou ruku."

"Jsem toho domnění," srdce mi prudce bušilo a hlas zadrhával, "že tu záleží hodně na muži. A že takto nejedná, má-li úctu."

"Je to pravda, Petře?"

A když na krátký čas zaváhala, pokračovala řkouc:

"A dám-li vám políbení, budete chtít další?"

"Angelino," odvětil jsem vážně, "budu chtít, co budete chtít vy, a nic více."

Položila mi tehdy obě ruce kolem krku a držíc paže skoro natažené a nedotýkajíc se mě žádnou částí těla, dala mi na rty políbení. A byla to věru hubička velice malá, velice krátká a velice lehká v porovnání s těmi všemi, které jsem dostal dosud. A není-li to div, že měla na mě takový účinek a že si na ni do dnešního dne vzpomínám tak dobře, jako kdybych byl stále s Angelinou ve strážní věžičce za toho sladkého podzimního odpoledne a měl její ruce na ramenou?

"Petře můj," pravila, "toto je naše poslední setkání a ráda bych, abyste zítra v okamžení odjezdu na mě nehleděl přede všemi pohledy příliš výmluvnými, jak se vám to už přihodilo."

"Ach," zvolal jsem. "Leč co si mám počít? Mám odvrátit zraky?"

"Ne, ne! Chci, aby váš zrak mě viděl naposledy a abych já jej zřela též."

Byť jsem byl při loučení sebe opatrnější, abych vyhověl Angelině, otec si nicméně povšiml mých citů a snad je dokonce poznal už předtím. Neboť vida po cestě, která vedla barbentanským lesem, že jsem zasněnější a smutnější tím více, čím dále se vzdalujeme montcalmovskému sídlu, nařídil mi, abych trochu předejel náš houfec a abych bdělým zrakem a sluchem prozkoumával cestu.

Což jsem učinil. Ale po několika minutách jsem za sebou uslyšel cval a obrátil se, i spatřil jsem, jak se blíží otec, jak mě dohání a jede se mnou bok po boku.
"Milý pane synu," strojil řeč veselým tónem, leč jeho modré oči si mě pátravě prohlížely, "spatřuji, že máte na malíčku krásný prsten, který jsem včera neviděl. Zavázal jste se věrností některé slečně?"
"Ano, milý pane otče, dovolíte-li."
"Ach!" pravil Jan ze Sioraku napolo přísně, napolo žertem. "Dovolím-li! Zdá se mi, že požadujete dovolení, když už je po všem!"
"Pane, omlouvám se vám. Nebyl jste přítomen. Události mě donutily."
"Chápu. Leč jste velice mladý. Jste mladší syn. Peněz máte co já na téhle dlani."
"Bude čekat, až vydělám jmění."
"A myslíte, že pán a paní Montcalmovi jsou vám nakloněni?"
"Tohle nevím," pravil jsem, nechtěje mu prozradit své veliké pochybnosti.
V té chvíli jeho tvář, třebas vždy trochu posměšná (avšak byla to možná maska, aby zakryl stud, který mu působil tento rozhovor), začala být zadumanější, jako by odhadoval a vážil tu záležitost na vahách.
"Inu, pokud jsem viděl, v té rodině si vašeho otce, Samsona i vás samotného váží sdostatek. Chovají k vám dvěma vděčnost, což je vzácné. Jakkoliv je to rodina papeženská, nerozhazují se v ní city na vše strany. Nežije marnivě. Je srdečná. Koneckonců jsou to dobří lidé, mají v languedockém kraji dobré příbuzenské svazky, jsou sdostatek bohatí, jakkoliv jejich panství je špatně vedené, a mají jedinou vadu, že se příliš honosí svým rodem. Leč to je nakonec malý hřích. Kdo ví, co budou říkat vaši pravnukové o hrdinovi od Calais? Třebas to, že jsem dobyl město zcela sám!"
Zde přerušil řeč, zvrátil hlavu dozadu a počal se z plna hrdla smát. Jak jsem ho v tom okamžení miloval! I pro ten způsob, jak se sám sobě vysmíval, i pro to, co byl pravil o Montcalmových a co mi dávalo něco naděje.
"Stran vašich možností," pokračoval s tváří znovu vážnou, "zdají se mi, abych k vám byl upřímný, kolísavé. Pokud jsem mohl pozorovat, slečna je zcela pro vás. Matka je napůl pro vás. Otec je napůl proti."
"A co vy, pane otče?"
"Distinguo," pravil s vážností zčásti předstíranou, zčásti opravdovou. "Rozlišuji mezi osobou a náboženstvím. Stran osoby, nemohl jste si vybrat lépe. Je nadmíru krásná, Petře. Leč byť je půvabnost u děvčete sebevětší, není ničím ve srovnání se srdcem, které má Angelina vynikající, všímal jsem si toho denně. Škoda tedy, že je papeženkou."
"Pane otče!" zvolal jsem nadmíru poděšeně. "Což jste se sám neoženil s papeženkou?"
"Zajisté." Jan ze Sioraku se zachmuřil. "A byl to kříž mého života."
A když po těchto slovech umlkl, umlkl jsem taktéž. Avšak za okamžení - srdce mi prudce bušilo a já se chvěl, aby se otec nezařadil mezi ty "proti", jak by nepochybně učinil strýc Sauveterre - pravil jsem k němu hlasem dosti nejistým:
"Pane, kdyby se matka mohla vrátit k životu, nebyl byste šťasten?"
"Ó, byl bych! Byl bych!" pravil Jan ze Sioraku a hlas se mu zadrhával v hrdle.
A uchopiv mě za levou ruku, naklonil se ke mně, pohlédl mi do očí a pravil:
"Už se tolik netřeste, Petře. Nejsem zdaleka tak horlivý. A kdybych byl, pro lásku k vaší zesnulé matce bych vám nečinil překážky. Ty, které máte před sebou, jsou sdostatek veliké, než abych k nim ještě jaké přidával."
Poděkoval jsem mu, co nejlépe jsem dovedl, leč sotva jsem mohl mluvit, tolik mě zaplavovala vděčnost.
"Cval, pane otče?" pravil jsem, abych zakryl svůj zmatek. A vztyčil jsem se v sedle, hruď se mi dmula a chřípí chvělo.
"Cval!" usmál se Jan ze Sioraku, protože chápal nadmíru dobře moje rozpoložení.
A pustili jsme se do cvalu bok po boku, on stále tak svěží a statný a milující mne nad své baronství, a já všecek rozohněný jeho velikou láskou a zajisté mu ji dobře splácející. Zem ubíhala koním pod kopyty. A s hlavou plnou Angeliny, skloněn nad Aclou měl jsem pocit, že nedržím v otěžích toliko svou statnou klisnu, leč i léta krásné budoucnosti.

71. Studijní léta mladých pánů ze Sioraku

Knížka, kterou jste dočetli nebo se ji chystáte číst, je druhý díl románového cyklu (pravděpodobně šestidílného), vypráví o dobrodružstvích, která prožili nám už známí mladičtí pánové ze Sioraku, Petr a Samson, během svých studií lékařství, popřípadě lékárnictví, na staroslavné univerzitě v Montpellieru. Autor říká, že to byla léta "mrzutého míru", 1563-1567, od konce první fáze občanské války ve Francii k začátku fáze druhé. V učebnicích se mluví o řadě válek náboženských, a tak o konfliktu, který od samého začátku byl konfliktem zároveň vnitropolitickým i mezinárodním, mluví i autor.

Abychom však pochopili, oč v té době šlo, ve Francii i v Evropě, musíme přece jenom autorův zúžený pohled na politické dění rozšířit. Především .šedesátá léta 16. věku byla vším možným, jenom ne dobou míru. Moderní historikové upozorňují, že v šedesátých letech 16. století došlo k takovému nakupení společenských a politických konfliktů (což znamená automaticky také náboženských, protože náboženství dodávalo mocenským skupinám v jejich boji ideologický program), k jakému pak došlo až ve čtyřicátých letech 17. věku. Karel Marx mluvil o polovině 17. století jako o období sedmi současných revolucí a někteří marxističtí historikové v nich vidí zakončení "obecné krize" evropské společnosti, krize, jejíž začátky kladou právě do šedesátých let století šestnáctého.

Léta 1560-63 a znovu 1568-70 byla lety občanské války (nebo náboženských válek) ve Francii; od počátku šedesátých let trvalo stavovské povstání nizozemské šlechty a měst proti španělským Habsburkům; Španělsko za Filipa II. bojovalo proti Turkům ve Středozemním moři a v letech 1568-70 se s přívrženci islámu utkalo při povstání Maurů v bývalém království granadském. h severní Anglii povstali proti královně Alžbětě první katoličtí lordové, ve Skotsku došlo 1567 k povstání Kalvínových stoupenců proti královně Marii Stuartovně a k jejímu vyhnání ze země, na Korsice došlo k povstání roku 1564. Všechny tyto události byly pečlivě sledovány i u nás, jak o tom svědčí Veleslavínův Historický kalendář i pozdější, v rukopise zanechaná historická díla Viléma Slavaty i Pavla Skály ze Zhoře. Jestliže se o evropské dění zajímali naši předkové za vlády Maxmiliána II. a Rudolfa II., není důvodu, proč bychom nemohli předpokládat stejný zájem i u obyvatel jihofrancouzského Montpellieru s jeho učenými profesory, většinou skrytými kalvinisty (hugenoty), a španělskými marrany, lékárníky židovského původu, násilně donucenými k přijetí křesťanství.

Další pochybnost vzbuzuje ovšem sám termín "náboženské války". Už současníci si byli vědomi toho, že nejde jenom o boj mezi kalvínskou Ženevou a katolickým Římem. Ale hranice mezi politikou a náboženstvím nebyly jasné. Jistě, hugenotský pastor Pierre Viret si byl jist tím, že "tyto války nejsou jako jiné války, protože bojujeme za svobodu našeho svědomí". Ale ve stejné době psal domů do Benátek vyslanec signorie, že "jde o něco podobného, jako byl boj mezi Caesarem a Pompejem tyto války vznikly proto, že kardinál Lotrinský (Guise) nechce mít nikoho sobě rovného a admirál (Coligny) a rod Montmorencyů nechtějí mít nikoho nad sebou". Záleží zjevně na tom, kdo za co v těchto válkách bojoval. Velký český historik Antonín Gindely vydal skoro přesně před sto lety (1880) IV. svazek Dějin českého povstání a v úvodu došel k tehdy kacířskému závěru, že v dějinách šlo vždycky o boj o moc: V 16. a 17. století se těmto konfliktům říkalo náboženské války, v 18. a 19. století se tomu říká boj národů a národností, ve 20. století se asi bude mluvit o bojích společenských. Za tento názor byl Gindely surově napaden staročeskou i mladočeskou žurnalistikou a vyobcován z národa jako ohavný "materialista".

Jistě, lidé, kteří bojovali v řadách hugenotů, měli, i když třeba jenom z bojového kamarádství, jistou společnou představu o tom, zač bojují. Pro některé bylo hlavní bojovat za spásu duše a obranu víry, u jiných to bylo jenom záminkou pro cíle daleko světštější. Ale představa, že jde o boj božích stoupenců proti stoupencům Satana a jeho syna, římského papeže a Antikrista, byla dost obecná. Jak se vůbec měl podle učení Kalvínova (1509-1564) chovat v boji o moc mezi panovníkem a jeho poddanými opravdový křesťan? Pro katolíky byli luteráni i kalvinisté radikály, kteří chtějí žít "ve švýcarských svobodách", bez panovníka. Ve skutečnosti ani mezi kalvinisty nebyla ve věci jednota. Skotský John Knox chtěl ze Skotska udělat království boží na zemi, ale hrabě z Moray, hlava presbyteriánských šlechticů, neměl v úmyslu dosadit místo vlády královny vládu skotské presbyteriánské církve. Názory laiků a duchovních se od sebe dost zásadně lišily ale i názory duchovních se měnily.

Kolem roku 1560 se z hlediska stoupenců reformace vytvořila ve třech evropských zemích podobná situace: ve Francii, ve Skotsku a v Nizozemí. Ve všech třech zemích šlo o odboj proti panovníkovi. Ve Skotsku reformace zvítězila, protože královna Marie Stuartovna dokázala proti sobě popudit kdekoho a neměla vojsko, aby povstání potlačila. Ale ve Francii a ve španělském Nizozemí stála proti stavovskému povstání královská armáda a zápas se prodloužil. Na počátku platila ještě zásada, že hugenoti (kalvinisté) se nemají stavět proti panovníkovi a mají trpělivě snášet jeho útlak. Ale i sám Kalvín poslal předákovi povstalců z roku 1560 La Renaudieovi svůj překlad 94. Žalmu: "Pane, jemuž patří pomsta, projev se …" a v letech 1560-1561 jednal jeho zástupce Theodor Beza (Théodore de Béze, 1519-1605) v Néraku s magnátskými stoupenci reformy o společném boji reformované církve a vysoké šlechty proti králi a vladařce Kateřině Medicejské. Ale jednu dobu to vypadalo tak, že se Kateřina v obavách z převahy katolických Guisů přidá k tomuto spojenectví - v zimě 1561-62 se Kateřina tajně sešla s Bezou a admirálem Colignym a chtěla vědět, jakou vojenskou sílu jí dají k dispozici. Coligny jí sdělil, že ve Francii je 2150 reformovaných náboženských obcí, které jsou ochotny jí pomoci. Výsledkem této umírněné dvorské politiky byl lednový edikt z roku 1562, který dal hugenotům podmíněnou svobodu vyznání. Když po masakru ve Vassy vzplanula v březnu 1562 válka znova, mohli Coligny a Condé prohlašovat, že bojují "za autoritu královu, za královnino vladařství a za mír v království". Ale brzy poté Condé promeškal příležitost ujmout se královny a mladého krále, kteří se utekli do Fontainebleau z obav před Guisem, který držel Paříž. Ale přece jenom znamenal rok 1562 přelom: stavovský odboj šlechty byl od té doby spojen s bojem hugenotské církve.

Až do této doby vojenskou sílu hugenotů představovaly jenom družiny Condého a jeho příbuzných a přátel, nyní měl za sebou organizaci církve, sdružující místní "konzistoře" v "kolokvia", provinční synody, a nakonec v národní synod. Tomu odpovídala taky organizace vojenská; každá obec vytvářela jeden "praporec", ty se sdružovaly v "kolokvia" a

několik z nich tvořilo pluk. Část těchto oddílů zůstala jako posádka doma, část odešla k armádě, která koncem šedesátých let čítala 25 000 mužů, což bylo považováno i španělskými vojenskými autoritami za maximální počet vojáků, s nímž se ještě dalo operovat. Teprve Valdštejn zlomil představu, že nad 30 000 mužů by žádná armáda neměla mít. Ještě důležitější bylo, že u královské armády připadal jeden pěšák na jednoho jezdce, zatímco u hugenotů připadali na jednoho jezdce tři pěšáci - palebná síla, představovaná pluky lehké pěchoty vyzbrojené arkebuzami byla daleko větší než palebná síla protivníků. Nadto šli hugenotští vojáci do boje s přesvědčením, že oni jsou vyvolenými a že "Bůh ukáže", na čí je straně. Navíc měli hugenoti několik přístavů, z nichž operovaly lodi, jejichž posádky viděly ve Španělích a v papežencích vůbec své úhlavní nepřátele. Hugenotská církev ovšem za toto spojení s vysokou šlechtou draze platila - až do bartolomějské noci to nebyli představitelé víceméně demokratických obcí, nýbrž velcí páni, kdo rozhodovali o politice ve válce i v míru uzavřeném v Amboise v březnu 1563.
Léta 1563-67 byla tedy jenom lety příměří. Roku 1565 hugenoty podráždila a obavami naplnila schůzka královny Kateřiny Medicejské s dcerou Alžbětou z Valois, od roku 1559 manželkou španělského krále Filipa II. Ten se nedostavil a místo sebe poslal vévodu z Alby. Vztahy mezi španělským a francouzským dvorem se tedy po schůzce v Bayonne neupevnily, naopak, avšak hugenotští poddaní francouzského krále Karla IX. byli přesvědčeni, že v Bayonne byl dohodnut ďábelský plán na zničení protestantů v celé západní Evropě.
Roku 1566, poznamenaného hladem, došlo v Nizozemí k lidovým bouřím obrazoborců, proti jejichž počínání sice ze Ženevy Beza horlil, ale proti němuž nemohl nic udělat. Od roku 1564 se Beza, když nastoupil v Ženevě na místo zemřelého Kalvína, snažil prosazovat politiku umírněnou. Ale všechno mluvilo proti takovému kursu. Alba nastolil v Nizozemí během roku 1567 hrůzovládu a hugenotští velmoži, jejichž druhové v Nizozemí končili na popravišti, pokud neutekli do zahraničí a odtud neorganizovali výpady "gézů", se obávali stejného osudu. Získali zahraničního spojence v mladším synovi kurfiřta Fridricha Falckého, Janu Kazimírovi, a začali připravovat protiofenzívu ve Francii i výpad na pomoc gézů v Nizozemí. Ale zatímním výsledkem byla jenom druhá, krátkodobá občanská válka let 1567-68.
Zbývá ještě zodpovědět jednu otázku: zda totiž naši předkové věděli něco o Montpellieru. Díky pracím významného moravského historika Františka Hrubého víme, že prvním studentem, který v 16. století v Montpellieru studoval lékařství, byl pozdější zemský moravský lékař Tomáš Jordán z Klausenburku (1539-86), který prošel v mládí, tedy asi v padesátých letech, Vitemberkem, Paříží, Montpellierem, Basilejí, Curychem a Padovou a stal se během této "velké cesty" členem tajné organizace skrytých kalvinistů, k nimž měl blízko i později na Moravě, která byla tehdy proslulá jako země nábožensky snášenlivá a útočiště všelijakých "kacířů". V Montpellieru se studovalo především lékařství, proto tam chodili většinou studenti měšťanského původu. Šlechtičtí synci studovali spíš vědy právní a státní v Saumuru, Orléansu, Verdunu, nebo v Ženevě, Heidelbergu, Štrasburku či Herbornu. Proto další český student, Lukáš Just, chráněnec Karla staršího ze Žerotína a Václava Budovce z Budova, odešel studovat do Montpellieru lékařství s pomocí basilejského profesora, opavského rodáka Amanda Polana z Polansdorfu. Ovšem to bylo až na počátku 17. století.
Ale o událostech v Montpellieru v době předchozí najdeme zprávy v listech, jež sám Theodor Beza posílal dvěma moravským šlechticům, kteří pod jeho dohledem studovali v Ženevě. Beza, stejně jako Kalvín, spojoval činnost světskou s duchovní: roku 1561 prodali ženevští výrobci střelného prachu, spříznění s oběma, část svých výrobků do Lyonu, zhruba v době, kdy Beza působil jako spojka mezi Condém a Ženevou. Václav ml. Morkovský ze Zástřizl (nar. kolem 1570-75) studoval v Basileji, Ženevě a Orléansu a dal svým nákladem vytisknout svazek Bezových básní s vlastní předmluvou. Jeho synovec, Jiří Zikmund Prakšický ze Zástřizl (1582-1614), studoval v Ženevě v roce 1597 a za 600 zlatých korun (rovnajících se asi 600 zl. moravských, což byla slušná částka) koupil dokonce knihovnu (nebo spíš část knihovny) Bezovy. Doprava stála 100 tolarů, včetně nesvázaných exemplářů tisku Bezových básní. Jiří Zikmund sídlil na hradě v Boskovicích, odkud se roku 1599 dožadoval zbytku knih, ale ještě roku 1605, po Bezově smrti, když už sídlil na Buchlově, čekal na poslání zbytku knih. Na Boskovicích se stará knihovna nezachovala, najít Bezovy knihy v zámecké knihovně na Buchlově dá ještě dost práce. Ale Jiří Zikmund kupoval knihy také od Fr. Hotmana, autora proslulého traktátu Franco-Gallia, a seznámil se s řadou představitelů protestantského humanismu, I. Casaubonem a jinými. V jeho době byl už Montpellier a jeho akademie důležitou složkou mocenské organizace hugenotské Francie. Do Montpellieru se osobně asi Jiří Zikmund nedostal, ačkoliv zhlédl kus Francie, Anglie, Nizozemí a Německa. Jeho "velká cesta" stála tolik, kolik stálo jedno panství - 4600 tolarů. V tom byla část výloh za vydání Bezových básní, za jeho knihovnu a její dopravu na Moravu, dary pro Bezovu adoptovanou dceru Kateřinku, později provdanou za významného ženevského teologa Th. Tronchina. Pravděpodobně byly v tam i výlohy za titul magistra svobodných umění, který v Cambridgi udělili šestnáctiletému Jiřímu Zikmundovi. Nedivme se, že v Montpellieru prožili Petr se Samsonem roztodivná dobrodružství ve věku čtrnácti patnácti let. Stejně starý Jiří Zikmund už ve Francii musel léčit "pařížskou nemoc". V I6. století se rychle dospívalo, protože se také rychle umíralo.
Roku 1575 odjížděl z Prahy počátkem března anglický šlechtic a básník Sir Philip Sidney. Děkoval za podporu a vlídné přijetí Tomášovi Jordánovi z Klausenburku, kdysi montpellierskému studentovi, jakož i pánům ze Žerotína. Philip Sidney (1554-1586) se stal vzorem "křesťanského rytíře" a renesančního umělce. Jeho přátelé ve střední Evropě patřili k šlechtě a měšťanské inteligenci, která se hlásila k protestantskému humanismu a dávala přednost francouzštině před habsburským dvorem favorizovanou italštinou a španělštinou. Francouzsky se mluvilo na dvoře Zimního krále a jeho anglické manželky; francouzsky a latinsky tiskla své spisy v letech falckého království (1619-20) protestantská univerzita v Karolinu, která zavedla na krátkou dobu vyučování francouzštině a italštině. Teprve Bílá hora rozvála vliv francouzské jazykové oblasti ve střední Evropě, který byl tak silný, že nechybělo ani spojení mezi hugenotskou jižní Francií a našimi zeměmi. Ani Montpellier, ani Morava nebyly koncem 16. století idylickým zákampím.

Josef Polišenský